
3 1761 06558569 7

HELSINGBORGS HISTORIA

AF

EL. FOLLIN

ÖFVERSEDD OCH TILLÖKT

AF

P. WIESELGREN.

HELSINGBORGS HISTORIA

AF

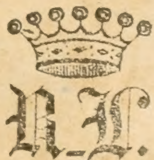
ELIAS FOLLIN,

THEOL. DOCTOR, KONGL. HOFPREDIKANT, CONTRACTSPROST I LUGGUDE HÄRAD, PROST OCH KYRKOHERDE I HELSINGBORGS STADS- OCH GARNISONS-FÖRSAMLINGAR, HELSINGBORGS LANDSFÖRSAMLING SAMT WÄLLUFS OCH RAUS ANNEX-PASTORAT, SAMT LEDAMOT I RAMLÖSA BRUNNS K. LAZARETTS-DIRECTION.

ÖFVERSEDD OCH TILLÖKT

AF

P. WIESELGREN.

PÅ ARFVINGARNES FÖRLAG.

Upsala

Wahlström & C.

1851.

TILL

HANS MAJESTÄT

KONUNG

OSCAR I.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Endast lyckliga tillfälligheter kunna förklara tacksamma barns djerfhet att pryda en bortgången faders arbete med en älskad Konungs ärofulla namn. Då vår nuvarande dynastis odödlige grundläggare Carl Johan först uppträdde på svensk jord och först inträdde som Evangelisk-Luthersk christen inom en Evangelisk-Luthersk församling i Sverige, stod Elias Follin såsom den församlingsortens prest, och välkomnade honom med brinnande hjerta. Han hade äfven sedermera nåden att emottaga den frejdstore Monarken inom den stad, hvilkens herde han var i 34 år och hann derunder att vinna full tröst för den djupa sorg, honom drabbade, när han sporde den Svenske Thronföljaren Carl Augusts död några timmar efter det han hedrats af denne ädle Furstes tacksägelse, sedan nämnd i offentliga urkunder, för en uppbyggande predikan, som oförmodadt blef samme Thronföljares dödsberedelse.

Men ett än vigtigare skäl har ökat vårt mod, att tillegna detta arbete af en länge sedan bortgången fader, åt Sveriges Konung. Vi hoppas nemligen att sjelfva ämnet ej är utan allt intresse för Eders Kongl. Majestät, som ej blott torde förvara Helsingborgs härliga utsigter, såsom det äldsta minne af ett svenskt landskap, utan gerna erinra sig glada dagar från den sednare tiden inom denna minnesrika stad. Här förgätes ej den Decemberdag 1822, då Tegnér till Kronprins Oscar kunde sjunga:

"och södern tjusade och lade
sin blomsterduk uppå din stig;
af allt det sköna, som han hade,
det skönsta dock det gaf han dig;"

ej eller sommaren 1846, då Helsingborgs glada invånare i en längre kedja af dar sågo sitt Konungahus boende inom stadens sköte, här besökt af hela danska Konungahuset och tyska Furstar. Skall en frukt af tio års fleste hvilostunder från trägna embetsgöromål med nådig välvilja anses, så torde ock förlåtas att författarens tacksamma barn önskat att få nedlägga den första Helsingborgs historia, som utgifves i vår nord, inför Sveriges uråldriga Konungathron.

Framhärda med djupaste underdånighet, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Majestäts

Underdånigste och tropligtigste
tjenare och undersåter

A. J. FOLLIN, C. H. FOLLIN, M. R. FOLLIN,
T. I. FOLLIN, M. v. GEIJER, E. FOLLIN.
född FOLLIN.

Förord af Utgifvaren.

Öfver många bland Sveriges städer ha monographier utkommit, men ej öfver Helsingborg, eburu få städer i landet äro så märkvärdige i vår historia. Denna stad hade ett namn i häfderne, innan Christendomen ännu fått fotafäste i Upsala, och blott fem städer dessutom voro kände i gamla Sverige; den var försedd med ett kungaslott, der en monark, som en tid herrskade både öfver Danmark och England, residerade lika visst som på andra kungliga slott i sina länder, då ingen känner hvems hjordar som betade, der nu Nordens hufvudstäder ligga, så Petersburg som Berlin, så Stockholm som Köpenhamn, så Christiania som Haag, om ock ett grefligt jagtslott då redan låg i den nederländske hagen. Och då Sveriges Kung i medlet af 14:de seklet kallade sig också *kung i Skånes land*, liksom under Unionstiden i slutet af hela 14:de, hela 15:de och början af 16:de seklet, var Helsingborg mer än någon annan stad att betrakta såsom centralort, der man ofta samlades för att hålla gemensamma riksmöten. Kyrkan höll ock ett concilium i denna af sitt läge så gynnade stad. Hvem minnes ej att reformationen i Danmark blef frukten förnämligast af en seger vid Helsingborg dervid Gustaf I var en ärlig Bundsförvandt för Danmarks Kung och att en seger i och vid denna stad knöt Skåne med den sista knuten vid Sverige — en knut, som ingen sedan kunnat lösa, ingen afhugga. Vi behöfva ej härvid erinra våra samtida, att ett Kungamöte i sednare tiden skett i denna stad, dervid 18 kungliga och furstliga personer på en gång möttes i ett rum nära foten af den gamla Kärnan, der en vänskap öppet ådagalades, som sedan visat sig hålla stånd utan egennyttig be-

räking på en bana, der man är man att blott se egennyttan med fäld eller öppen vizir — vi mena politikens. Etiam forsan & hæc meminisse juvabit.

Ehuru ingen Helsingborgs historia hittills utkommit, har dock flere samlat materialier till, och 2:ne utarbetat dylika. Och alla hafva de varit stadspastorer i Helsingborg. Af prosten Jöns Rönbeck, namkunnig deraf att Tordenskjöld nedlät sig att röfva denna man ur sitt sofrum för att föra honom in i danska Kungens kammare, ha vi en *Beskrifning öfver Helsingborg* af 1729, som spridts i afskrifter; Prosten Sven Trägård har meddelat Prof. S. J. Sommelius en utförlig uppgift, då denne arbetade på en skånsk kleresi- och lärdomshistoria, hvilken uppgift ännu förvaras i Sommelianska samlingarne i Lund; en pastoratsbeskrifning af ej ringa omfång har D:r C. Hallbeck dikterat till Biskops-visitations-protokollet 1824, men utförligast af alla har Dr. El. Follin afhjelpt bristen genom den *Helsingborgs historia*, som nu utgifves, 32 år efter förf. död och mer än ett halft århundrade efter arbetets författande; att det utgår öfversedt och tillökt af den, som för närvarande är Kyrkoherde i Helsingborg, må blott anmärkas för seriens skull.

Detta arbete har sjelft en historia. J *Handlingar rörande Skandinaviens Historia* 7:de delen utg. 1819, der en förteckning på Rosenhaneska manuscripterna, förvarade på Torps herregård i Södermanland, ingå, anföres bland handskrifter in 4:o *Försök till en historisk beskrifning öfver Helsingborg, författad af Elias Follin 1798*, hvarvid såsom not af Stats-Secret. Frih. Sher. Rosenhane tillägges: "nb. återlemnad till Förf. 1808, sedan han fattat det beslut att densamma af trycket utgifva. Genom Statsseer. Frih. Rosenblad hade den blifvit lemnad i mitt förvar såsom aldrig ämnad att tryckas." Derefter lär handskriften lemnats i en tilltänkt förläggares hand, som likväl ej verkställt tryckningen. Några rättelser af Förf:s då redan föråldrade stafning samt smärre misstag, dervid rättaren ock misstagit sig, hade börjat, men sannolikt har Corrcetorn dragit sig tillbaka för svårigheten att göra texten correct i den tids smak, inför hvilken den skulle framträda. Det vissa är, att frågan förföll.

Handskriften hade efter Förf:s död under lån kommit till Upsala, der Prof. och Bibl. Dr. J. H. Schröder, hvars skarpsynta blick det ej undgått, deponerat det värderika arbetet på K. Universitets Biblioteket, sådant det anträffats i Herr Prof. och Commend. E. G. Geijers sterbhus. Det återlemnades på reclamation af den egarinna, hvilken handskriften sjelf angaf, och bestämdes för offentligheten af Författarens samtlige arfvingar, som uppdrogo redaktionen åt Utg. Nu erinrade man sig, att då Prof. Geijer 1825 besökte sin frände Öfversten och Ridd. v. Geijer på Herrevadskloster, gjorde han en så angemän bekantskap med denna ortbeskrifning, att han vid afresan begärde få taga den med sig för att vid bättre tillfälle göra sig dermed än närmare förtrogen. Herr Öfversten skref då å första bladet: *tillhör Marie Geijer*. Denna anteckning ledde sedan till upptäckt af egaren.

Utg:s åtgärd inskränkte sig från början till stafsättets modernisering, för att lätta läsningen för dem, som ej äro vana vid äldre skrifter — (skulle något förlitet dervid skett, må det benäget öfverses) — och språkets förtydligande, der meningen kunnat befinnas svårfattlig eller underkastad misstydning. De ställen ha dock bibehållits orörde, der Utg. varit oviss om meningen och obekant med det använda uttryckets betydelse i Förf:s bildningsperiod eller i den källa han begagnat, liksom i citationer källans språk naturligtvis bibehållits. Men dessa ställen äro ej många. Då ett dylikt arbete väl svårligen kunde utgifvas utan förlust, om man ej finge påräkna köpare äfven utom kretsen af dem, som äro vana att läsa lärde skrifter, så förklaras lätt, hvarför Utg. åtagit sig detta redactionsbesvär. Förf:s bildning hade mognat före K. Gustaf III:s uppträde, då stafsättet var ytterst obestämdt och vexlande. Vi minnas ju hvad K. Gustaf sjelf gaf för ett exempel i detta fall? Vår tids ögon ha blifvit strängare. Men Utg. måste snart sträcka sin åtgärd längre. En af de mest nitiske uppmanare till arbetets tryckning skref: "De sist förflutna 50 åren ha varit ganska fruktbara särdeles hvad specialhistorien beträffar och skada vore om icke äfven dessa materialier skulle användas att fullkomlig-

göra Follins arbete." Herr Biskopen Dr. V. Faxe och Herr Universitets Biblioth. Edv. Berling sände mig godhetsfallt otryckta källor, som Dr. Follin ej känt. Inskrifterna å stenar och monumenter torde ha tillräcklig säkerhet ur historisk synpunkt; men ej för den språkforskare som t. ex. vill veta på huru många sätt stenhuggare för 2 à 3 sekler sedan kunde stafva *hänsof*. Då Dr Follin skref sitt arbete var svårt att copiera hela inskrifterne, helst många stenar voro till en del öfverbygde af stolar m. m. Då Utg. uppsände hans corrigerade manuskript lågo stenarne väl öppna, ofta på hvarandra, så att flera personers hjelp behöfdes för att söka lägga dem i passande dager, men hvilket ofta var rätt svårt att åstadkomma, särdeles som det var en allt mer mörknad höst-tid. Nu ligga de alla öppna och vore det nu lätt att meddela hvarje synlig bokstaf ganska correct, men Utg. anser det ej löna mödan, utan må det lemnas en eftergångare, särdeles i en framtid, då dylik stenlitteratur är ännu sällsyntare och dess bokstaf således kan anses vigtigare än i vår tid. I tryckfelen äro några rättelser intagna.

Men om alla tilläggen fått form af noter, skulle texten blifvit allt för bruten och derigenom obehaglig att se och störande att läsa. Utg. har derföre insatt det, som hade kunnat skrifvits af Dr. F. om han känt de gamla källor, Utg. träffat, in uti hans text, men satt i början och slutet "—", för att om fel deri finnas, lägga ansvaret på den skyldige allenast. Annat är tillagdt i noter. Vid några ställen har ej kunnat till *ett* sammanföras hvad Förf. och Utg. bestått, utan har Utg. der tillkännagifvit hvilka delar han helt och hållet omarbetat. Tillägg äro här och der gjorda och tillkännagifna; särskilt ha serierne fullföljts till 1850 i 8—11 kapitlen. I samråd med Förläggarne, handskriftens egare, ha åtskillige partier borttagits, som förekommit 2:ne gånger, eller ock varit af allt för ringa intresse för att genom tryckning öka bokens pris, särdeles sådant, som ändå fins qvar derigenom att det af Förf. äfvenledes införts i hans *anteckningar om Skåne*, en foliant på Lunds Univers. Bibliothek, t. ex. Helsingborgs hospitals räkenskaper från 1670 talet,

hvilka ock i original finnas i h. v. Kyrkoarchiv, hvaraf utdrag på flera ark förekommit, liksom en och annan afskrift ur tryckta ej sällsynta skrifter, som icke hört till hvad ämnet lofvar, Helsingborgs historia. Smärre tillägg har Utg. ansett småaktigt att öfver allt utmärka; liksom att tillkännagifva der smärre rättelser ifrågakommit. I arbeten, der *tänkesätt* nedskrifvas, kräfves vid utgifning af andras skrifter en diplomatisk trohet, äfven der Utgifvaren ogillar en sats, som anföres, men då någon trycker t. ex. M. Stenbocks historia af Nils M. synes oförståndigt att aftrycka hjeltens första lefnadsdata såsom inträffade på 1780 och 1790 talet, (se nämnde arbete p. 7 (bis), 10, 11) om der än så stått i handskriften, och onödigt, att, om det har rättats, tillsätta noter derom. Helsingborgs historia af E. Follin — (denna titel, som förekommer i personalierne öfver Förf., har här valts) — är, äfven om de tillkännagifna små bristerne ej kunnat af Utg. afhjelpas, utan allt tvifvel ganska väl förtjent af dagsljuset. Den är ej blott af ett enskilt ortintrese, utan, i flera kapitel, tillika af ett allmänhistoriskt, skrifven med verklig lärdom, hvilken ej inskränkt sig till den beskrifna orten, som vanligt är i dylika skrifter. Få stads- och orthistorier i Sveriges litteratur ha så god grundval i sina författares studium af urkunderne, så säker anslutning till utom liggande häfder och så få brister genom förkärlek eller ofoghet i anseende till de föremål som beskrifvas. I stilistiskt hänseende står Dr. F. mycket efter vår tid, ehuru han var jemförlig i detta hänseende med sin samtida Historiar. Professorer vid Universiteterne E. M. Eant och Erl. Sam. Bring och detta bör den billige domaren ej förbise. Kanske skall dock vårt tidehvarf, som tröttats af späne uppmärksamhet på grande dicendi genus af små och stora snillen, gerna hvila sig en stund vid den källan, der Follin uti idyllisk enkelhet berättar förflutna tiders minnen. Läsaren får för all del ej förbise, att arbetet i hans hand icke kallas *beskrifning*, utan *historia*. Så mäktig Dr. F. än varit att lemna en beskrifning, med sin kunskap i Naturalhistorien, från den tid han var v. Linnés lärjunge, med sitt intresse för och grundlig lärdom i statistiska

ämnen samt insigt i de flesta frågor som pläga i en ortbeskrifning förekomma, så är klart, att om hans afsigt än var att så fullständigt uttömma sitt ämne, när han bestämde sig för ett *försök till en historisk beskrifning*, blott *historien* hann utarbetas, hvarföre man här blott eger rätt att kräfva hvad den närvarande titeln innebär. Och detta var hvad som mest gjordes oss behof. I Forsells Statistik, i Liljas Skånes Flora o. d. har man källor för den kunskap om Helsingborg och dess omgifning, som här saknas, men som bäst studeras i sammanhang med landskapets eller landets förhållanden. Hvad närvarande band innehåller finnes till största delen uti inga åtminstone för allmänheten tillgängliga böcker och kan rätt väl studeras isoleradt. Mera härom i biographien öfver den grundligt lärde och outtröttligt flitige författaren, i pastorserien uti 9:de kapitlet; men vi ha ansett oss här böra vittna, att Förf. ej blott har ett rum i pastorserien, der han var kyrkoherde, utan och, genom detta opus posthumum och sina vid Kongl. Universitets Bibliotheket i Lund förvarade handskrifter, inträder i serien af våra förtjenstfulle vägberedare för efterkommande häfdatecknare. Han har samlat hvad annars skulle efterletas "i hundra skrifter", och mycket som förgäfves sökes i alla skrifter. Och Follin har samlat Sagas skatter, såsom botanisten, men ej såsom slåtterkarlen samlar Floras. Ära åt sådana mäns minne! Tacksamhet för deras mödor!

Helsingborg d. 4 Juli 1851. Utgifvaren.

Rättelser och Tillägg.

Pag. 2, stycket 2, r. 1 läs *Roeljung*. P. 3 *) Man har upplyst Utg. att denna citation ur Guttorms sång icke finnes hos Sturleson uti Isl. Sagorna, ehuru i Sv. öfversättningen. Handskriftsgranskare dömme! P. 4 noten, rad. 2 *skogen* läs: *Skagen*. Anm. Genom förf:s sätt att skrifva *S* ha så många brister i fråga om *S* och *s* uppstått, att rättelser ej kunna uppradas, blott afbedjas. P. 7 noten r. 1 läs: *boende än på ett slott, än på ett annat*. P. 8 r. 3 läs: *ningarne*. P. 11, 2 st. r. 13 läs: ärftl. P. 14 r. 21 *hel* läs: *hal* (half), r. 34 *mastwer* läs: *maffwer*, r. 36 *Talerkernar* läs: *Talerkere*. P. 15, r. 11 *kublpryde* läs: *kublgryde*. *Sadehuset* läs: *F*.... r. 13 (Konungens ..); r. 19 läs: *B*oldicktens; r. 21 *Trij* läs: *Tij*; r. 24, vid slutet tillägg: *En halfslangeform af Kober*; r. 28 *Kammen* läs: *Kammere*; r. 29 *Vagnen* läs: *Vognen* ... *Nye* läs: *nije*; r. 32 läs: *wejer* (2 gånger). P. 16 r. 11 läs: Helsing*borig*; r. 27 *Pud* läs: *Rud*. P. 22 not. †) och †††) Anm. Huset n. 49 tillhör nu Hr Baron Kjell Bennet. P. 24 r. 6 läs: Op*dams*; r. 7: repress. P. 30 not., r. 4 nfr. läs: figurer. P. 31 **) i texten borttages i sista raden ofvan notstrecken och uppflyttas till näst sista punktens slut i 4:de raden nerifrån. P. 34 not. r. 1 och r. 6 *St. Olofsson* läs: *Sti Olofsson*; r. 11 ... mästaren. P. 40 not. Tillägges: *om vi få kalla den vestra delen af kyrkskeppet med de tjockaste murarne torn, derföre att de synas qvarstå af ett dylikt, som nedbrutits*. P. 45 *Asse Hög* läs: Asser Hög. Torbem läs: Torbern. P. 49 r. 9 läs: Urop. Vid not. *) om *Fölborna*, tillägg: *Skabelyeke* skrefs förr och nämns ännu bland allmogen *Skavelöcke* der redan Tyskarne torde haft sina *får*. P. 52 sista raden i noten, tillägges *med mera*. P. 53 in medio Gioë läs: *Giöe*. I textens sista rad: *en* läs: *med* en. I noten tillägges i 3:e raden: *Magdalena af Pordenone*. P. 54 r. 12 läs: t. ex. *uti*. I noten läs: *Tiepolo, Zucchero, Ruysdael, Berghem, Breughel, Nimeguen, Morland, Greuze*. Tillägg vid notens slut: vackra tafvelsamlingar egas också af Hr Tullförvaltare Fåhræus och Hr Ryttmäst. R. S. O. P. Sjökrona. P. 56 r. 1 läs: Torn*w*ången, r. 2. Lemningar af S. Petri kyrka och kyrkgård ha träffats i Filborna n. 16 (nuv. Kellstorp) af Assessor S. Åberg, under flera odlingar. Nära ligger Filb. n. 18, som redan 1569 var annecteradt mensæ pastoris i staden. P. 56 i textens nästsista rad och p. 57 i not. *) nästsista rad rättas 1320 till 1230. P. 56 *) nästsista raden läs: Parochia. P. 59 r. 4 läs: 2 fyrker. R. 4 nfr. i texten *kapellet*. Läs: *kapellet*, P. 61 not. r. 5 läs: tillbyggas. Not. **) Söffror läs: Söffren. P. 62 r. 11 läs: Magno*que*, r. 14 läs: Gemzao; r. 17 läs: *S*enat. Not. *) r. 3 läs: Willemsen. P. 63 in medio läs: silfver. P. 64 in medio läs: Walckend .. R. 5 nfr. i texten Wannås. P. 65 not. **) *Trosta* läs: *Frosta*. P. 68 not. **) läs: anses *ha spått* om .. P. 67 i not. *Erke* läs: *Eske*. P. 69 not. *) r. 4 och p. 73 not. r. 1. Obs. Dessa sockenstämmans gåfvor ha stadfästats af vederbörande höga myndigheter. P. 70 i not. **) *Krocken* läs: *Krockren*. P. 74 r. 9 läs: bonis. r. 10 läs: annos; r. 13 läs:

Anm. I en sträfpelare å S. sidan är inhugget: Anggnete Peders Daater begrafven 1645. Sträfpelarnes sockler hade vid förra reparationen befriats till en ansenlig del från jordbetäckning och de blottade delarne då blifvit lagade. Men dessa pelare började visa ett allt skröpligare utseende. Man befarade att den af sandsten bestående sockeln, som ännu låg i jordmylla just der allt regnet från kyrktaket nedströmmade, förvittrat till en grad, som lätt förklarade att 6 års gamla pelare fingo så betänkliga ålderdomsmärken, der 600-åriga sträfpelare stodo sig godt t. ex. mot vester, der socklerne stodo blottade för dagen. Och det befarade visade sig grundadt. Mot öster var gatan mer än 2 alnar högre än det af byggnaden, som legat ofvan jord vid första byggnaden. Äfven här var ett bevis på kyrkans höga ålder; ty en kyrka öfvervexes ej så af jord, der det ej i många sekler funnits en begrafningsplats.

P. 122, st. 2, r. 13 läs: annuali. P. 123 *) Källan är Liber Eccl. Lund. P. 126 r. 17 står 1691 läs: 1670. P. 131 3 st. r. 9 *en enligt* läs: *enligt*. P. 132 st. 2 r. 6 nfr. *höst* läs: *hela*. P. 133 r. 7 *Det jemt* läs: *det här jemt*. P. 136 r. 10 *Aberg* läs: *Åberg*. P. 137 3 st. r. 4 läs: *Jerrestads*. P. 145 r. 5 nfr. läs: *Axeltorg*. P. 148 r. 18 läs: *Magistr* . . . P. 152 st. 3 r. 5 läs: *Balthici*. P. 154 r. 4 nfr. läs: *leding*. P. 155 r. 10 läs: *Ilund* . . r. 4 nfr. läs: *från*. P. 157 r. 3 nfr. *ett* läs: *ett och det ett* . . . P. 158 r. 1 *nos* läs: *Aos*. P. 165 st. 2 r. 8 *för* läs: *före*. P. 168 st. 6 r. 4 *testa* läs: *testé*. P. 170 not. r. 3 nfr. *Andrea* läs: *Audun*. P. 171 st. 2 r. 1 läs: Cirstensi. P. 172 st. 4 r. 8 *söner* läs: bröder. P. 174 r. 3 nfr. läs: *Werle*. P. 184 st. 2 r. 5 nfr. läs: facto. P. 185 st. 3 r. 10 läs: *mäktige*. P. 186 r. 16 *ude* läs: *udi*, r. 2 nfr. i noten *var* läs: *redan var*. P. 187 st. 2 r. 4 läs: Ribe. P. 186 r. 4 nfr. i texten läs: -nerne. P. 193 r. 6 nfr. *Åhus* läs: *Århus*, *Holben* läs: *Holum*. P. 198 r. 12 nfr. läs: Chro . . . P. 204 st. 2 r. 4 läs: --*arum*. P. 210 st. 3 r. 4 läs: Båd . . . P. 226 st. 2 r. 9 *är* läs: *år*. P. 229 sista textraden *N. 1.* läs: p. 437. P. 236 r. 12 en gard . . läs: en *i* Gard . . . r. 13 *Orsby* läs: *Ousby*. P. 237 r. 8 och 14 *Erlend* läs: *Erlandsson*. Anm. Flera puncta (.) framför *Att* böra anses som colon (:) före *att*. P. 238 r. 4 och 5 *Cerilla* läs: *Cecilia*. P. 249 vid n. 52 läs: Moltika. P. 250 vid n. 55 läs: *Duvæ*. P. 252 vid n. 60 läs: Jur . . . tum Johannis Br. hvilken ed han aflaggt såsom . . not. r. 2 *Forsö* läs: *Torso*. P. 253 r. 7 Gran läs: Gren. P. 255 not. r. 1 *Se* läs: *be* . . . P. 275 r. 17 *sälla* läs: *stjäla*. P. 291 r. 12 läs: *Bisofverske*. P. 284 r. 23 *då* läs: *på Ecken* . . P. 286 r. 1 läs: dolores. P. 298 st. 1 r. nästsista *han* läs: And. B. P. 314 r. 4 nfr. i texten: 1342 läs: 1452. P. 315 st. 2 r. 2 läs: palis. Noten r. 2 läs: villas; r. 7 läs: *in fine*. R. 8 och 5 nfr. i texten läs: *Hemerlin*. P. 319 r. 17 nfr. läs: Jac., r. 13 läs: *än kräfva (se vi honom* utgår). R. 5 Ö. läs *Ön*. kl. P. 320 vid n. 30 r. 3 läs: Eruditor. *past.* läs: part., r. 3 nfr. tillägg: *uti* D. C. P. 322 r. 7 nfr. läs: *(sednast* B. i B.). P. 324 r. 5 läs: ia . *till*; r. 8 nfr. läs: *Tisch*. P. 325 r. 4 nfr. läs: 1709. P. 327 vid n. 34 läs: Johannes. P. 328 r. 1 läs: Marito; r. 2 nfr. *von* läs: *van*. P. 330 r. 2 nfr. läs: Rink. P. 332 r. 8 läs: Danska. P. 333 Öre-

stad och Örnestad läs: Önestad, läs: Gårdstånga; r. 6 nfr. i texten Sap. A. läs: Sap. 4; r. 4 nfr. *Kamen* läs: *Kammer*. P. 336 r. 3 läs: *Torkol Tinjasson har före* .. r. 5 nfr. läs: *Thorch. Tullius*; r. 2 nfr. 1612 läs: 1662. P. 340 st. 3 r. 2 läs: *Georgii*. P. 341 not. r. 2 läs: *acter rör* ... P. 345 not. *) läs: I 1670 års Jordrefningsprotokoll, som utgör grundläggning för 1671 års Jordebok. Derjemte må den rättelsen meddelas att ej 1690 års Jordrefn.-prot. utan 1671 års Jordebok är grunden för oförmedlade hemmantalet. P. 340 r. 12 nfr. *var* läs: *voro*. P. 350 läs: *Arrhenius*. P. 354 r. 10 *älskansvärda* läs: *älskande*. P. 364 not. r. 6 läs: *Meisner*. P. 365 r. 1 läs: *Glim*. P. 374 r. 7 och 8 läs: *fånge prestm. E—g till*.. P. 381 vid n. 52 anm. Memoirernas förf. lär varit fader till F-ns patron. P. 383 st. 2 n. 3 M. Ch. f. 1792 läs: 1790 (bör således vara n. 2 och n. 2 blir n. 3. N. 5 *Föreståndare för* läs: *Bruksförvaltare på*. Sista raden *Catharina* läs: *Carolina Amalia*. P. 386 r. 4 läs: *återstå*. P. 390 r. 7 *hvad* läs: *hvad på*. P. 391 r. 6 *lättligen* läs: *vanligen*. R. 4 nfr. läs: lagarne.

P. 392 r. 9 tillägg: Ännu en minnesvård — en af kyrkgårdens vackraste — har sedan blifvit uppsatt öfver Dr. Hallbeck, midtför stora porten i midten af stora gången, derå läses: *Carl Hallbeck född 1782, Kyrkoh. 1820, död 1845. Vänners Tro, Församlingens tacksamhet reste stenen. Åt kommande slägter anförtros med tillförsigt vården af detta minne, en redlig mans, en värdig själasörjares, en menniskoväns.* Hr Handelsm. Höckert och Lieut. Rosenberg verkade främst för resandet af den hedrande minnesvården.

P. 397 r. 8 nfr. läs: *1837*. P. 398 r. 3 1819. läs: 1819: R. 4 tillägg: Ledamot af Samfundet pro Fide et Christ. 1830. P. 399 n. 9, r. 6 3,585 läs: 385. P. 401. K. Carl Johans gåfva till sjukhus i Ramlösa är gifvet till Brunnen, utan all inskränkning till län eller land, som brunnsgästerna skola tillhöra. R. 17 *utom* ränta läs: *utan* ränta.

P. 403 sista r. i noten 12,000 läs: 1200. P. 405 not. sista r. *Jens* läs: *troligen Jacob Capellan*. P. 406 n. 14 läs: *Bökman*. P. 411 r. 13 nfr. läs: *Horsens*. P. 414 r. 5 *Domprost* läs: Prost vid Domkyrkan. P. 418 r. 6 nfr. i texten *Deras* läs: *Dennes*; r. 3 nfr. i texten *Helsingborg* läs: *Herslöf*.

P. 419 st. 1, r. 7 nfr. Tillägg: K. Maj:t har sedan anslagit 800 Rdr b:co på det den resande måtte uppmärksamt följa skolundervisningsreformerna i det transbaltiska Europa.

P. 420, 11 K. n. 2 läs: Thorbera. P. 422 n. 15 r. 4 n. 11 läs: n. 12. N. 16 r. 3 *Prost* läs: *Borgmäst*. P. 423 n. 17 r. 4 *deras* läs: *bondens*. P. 424 n. 20 sista r. läs: 1691. P. 425 r. 10 läs. *Wågbod. Eng* ... P. 426 r. 13, 14 läs: under det slägten här fortlefde (den ...); r. 3 nfr. läs: qvittenser. P. 427 r. 17 *Mölers* läs: *Möllers*. P. 428 r. 12 läs: Larö. P. 431 r. 11 läs: Björnmark; r. 17 *Örlogs* läs: *Tolags*. P. 432, 433, 434 läs: 434, 435 och 436. P. 436 r. 19 *der försakelsen* läs: *der förförelsen*. P. 442 st. 2 r. 1 läs: Hesslunda. P. 465 r. 8 läs: *att*. P. 483 r. 11 nfr. *då* utgår. P. 487 r. 8 nfr. i texten *Drakar* läs: *Danskar*.

Innehåll.

1 Kap.

Om Helsingborgs Slott och Län.

Helsingborg kan med skäl räknas bland Skånes äldsta och märkvärdigaste städer, täflande med Lund och Skanör uti ålder. Samma trovärdighet, som den gamla versen förtjenar:

När Christus lad Sig föde
Stod Lund og Skanör udi gröde,

förtjenar Hvidfeld, som i sin danska chrönika berättar, att anno 1 eller vid Christi födelse skall kung Frode III i Danmark byggt Helsingborgs Slott. Annan grund har Hvidfeld icke kunnat hafva till denna sin uppgift, än en gammal sägn, hvilken, ehuru icke ägande den bevisande trovärdighet som fordras, likväl intygar, att från äldre tider har man hållit Helsingborg för en mycket gammal stad; och är i sig sjelf ingen otrolighet att kung Frode III anlagt densamma; emedan Helsingborg från allra äldsta tider varit ett kongelef, hvilket i Danmark var det samma, som Upsala öde i Sverige, nemligen en konungen anslagen egendom. Om Helsingborg har kammarherre Suhm i sin Critiska Historia 3 B. p. 83 följande vers:

Tempore Natalis
Christi, turris capitalis
Helsingborg struitur
Velut in scriptis reperitur.

Denna vers har han åter af Biskop Magnus Matthiæ, som var född i Helsingborg. Fadren, Borgmästare Mats Pederson Tunbinder, lefde 1530*).

---

*) "Magnus Matthiæ läste dem i sin tid öfver porten till Helsingborgs fäste. Brunius anmärker i sin förträffliga monographi öfver Helsingborgs Kärna, att *turris capitalis* d. ä. *hufvudtorn* eller *kärna* således för 3 århundraden sedan ansågs *urgammal* i Helsingborg. Ett säkrare åldersbevis för Kärnan ligger i den kulle hvarpå Kärnan står, om hvilken Brunius yttrar, att den, 25 fot i höjd, tycks till stor del bestå af mur-ras. Det har kräft många sekler förrän hvad

Skjoldungarne Odens ättlingar herskade öfver Danmark och Skåne, liksom Ynglingarne öfver Sverge. När danska konungarne, som hade sitt hof på Ledro eller Lejre i Seland, ville besöka Skåne, var närmaste öfverfarten, emellan Helsingör och Helsingborg, der Ejrar-sund är smalast och ingenting naturligare och mera i sin ordning, än att konungen med sitt hof borde der hafva något bequämt ställe att vistas på, hvarföre, som orten var ett kongelef, K. Frode III eller någon annan af konungarne härstädes åt sig och efterkommande låtit bygga ett slott. Om man vill lemna gamla fornsagor någon trovärdighet, så har konung Frode IV:des dotter Helga här firat sitt biläger med en norsk prins.

Då Starkodder gick ut att möta Angantyr på Roëejung, var han vid det kongl. brudparets dörr, der han fann den norska prinsen Helges svärd hugget i tröskelen, ett tecken, att ingen fick gå der in; och när han efter slutadt envige kom tillbaka, låg ännu det höga brudparet, hvaraf man kan sluta, att Helge och Helga då bodde på Helsingborgs slott. Derom mera i det följande.

---

af menniskohänder byggts af tiden raserats till grundval för nybyggnad, som sedan i sin ordning förfallit och ökat kullen till den höjd han hade, när Kärnan uppfördes sådan den nu är, det må ha varit i Waldemars eller K. Erik XIII:s tid, eller rimligast då tyskar eller svenskar här behöfde ett fäste både mot ett Danmark, som måste längta att återvinna Skåne, denna perla i sitt kungadöme, och en skånsk allmoge, som ej gerna lät förpanta sig till andra nationer.

Men svårare är att beräkna, när det djupaste mur-raset i Kärnans kulle först bildade en fästning på denna strand. Så snart sundet, sannolikt kort före Cimbertåget, uppkommit, uppstod här säkerligen genomsegling af handelsskepp, och då lönte sig att anfalla dessa från Helsingborgs klippstrand; men i och med detsamma blef ock en byggnad behöflig, inom hvilken piraterne kunde undfly hämnden. Då phoenicier hemtade bernsten på preussiska kusten, måste de segla förbi den ännu äldre, men snarare uttömda bernstenskusten vid Öresund. Och på Skånes strand stod *borgen*, då ännu *krogen* stod på Selands kust. Ifrån dessa berg skedde de anfall, från hvilka man köpte sig fri genom att erlägga tull på Örekrog, eller vid den sida, der hamnen var djupast.

Redan i sagornas tid möta vi berättelser om denna kust, detta sund och helsingaborgen."

Ett kongl. slott, liggande öppet på stranden af det bekanta Ejrarsund, der vikingar seglade fram och åter med sina skepp, måste nödvändigt efter den tidens sätt befästas. Borgar kallades sådana fästen, och häraf fick slottet samt sedermera staden sitt namn.

Hvarken om Stadens eller Slottets anläggning och namn äro våra häfdatecknare enige*). Archiater Stobæus i Lund

---

*) "Hr. Prof. Brunii förslagsmening, att Helsingborg har sitt namn af *Hals*, skulle ha företrädet framför andra kända härledningar, om ej Adamus, som skref *Hal*singborg, varit en utländning, och ett inhemskt diplom från samma tid hade Helsingaburgh (se 4 kap.) som betyder *Helsingarnas* borg. En "landtunga" är här väl ej; men sundet sjelf liknar en hals, såsom Pontoppidan yttrar om det sund, der man kommer in i Limfjorden och hvarvid ett Hals är beläget D. Atlas V: 255. (Det hette Hals år 975 och heter så ännu.) Från Jutland (Geotland) synes Luggude härad vara en koloni och ha blifvit ett *lydgutland* (Ljuthgudherat i Waldem. Jordebok, Liudghuthæherat i Lib. Dat.). Att der bodde *Helsingar*, ej *Halsingar* vid Öresund, upplyser Guttorm Sindres sång, rörande en strid i Öresund, der han anför, huru K. Håkan Adalstens fostre

drog från Södern
Till *Helsingars* gröna strand.

En Helsingiabotten fanns mellan Hlessö och fastlandet, då man från södern fann Norge. Ny Smål. Beskr. 1: 151. Sålänge Russomanien regerar våra häfdatecknare, är klart, att de skola anse sundets stränder obebyggda och oupptäckta, då der var öfverbefolkning i Helsingland vid Lapplands gränsor. För nästa generation af författare må dock vara erinradt, att phoeniciska bernstenshandeln vid sundet måste ha föregått den historiskt vissa vid Preussens kust, att Tacitus kallar bernstenen *gles*, att den väl här hemma hette *hles*, att deraf *hles-ö* väl kan skäligast anses benämnd såsom en af *Glessariæ* eller bernstensöarne i det nordliga hafvet; och i slik händelse synes väl rimligast att från samma rot leda Helsingaborgens, Helsingastrandens och Helsingaörens benämningar. Här fanns ej blott den bernsten, som var lika dyr som guld efter lika vigt i forntiden, utan ock den martorf, som Molbech anser i fråga, der bernstenen uppgifves använd till bränsle. Ty enligt Pontoppidan var den Jutska martorven en stenkolsart, svartbrun, spröd och tung, utan blandning af sand och lerjord, gifvande goda glöder, men ingen

föregifver, att staden och slottet blifvit kallade *Heligsundsborg* efter de vid ett så namnkunnigt sund blifvit anlagde; men jag tviflar, att ur några gamla handlingar kan visas, det sundet mellan Seland och Skåne kallats Heligsund. Assessor Björner håller före, att kämpen Helsing Gundalfson från Alfhem, som lefvat uti 9:de seclet, anlagt slottet och gifvit det namn efter sig. Hof-Cancelleren Dalin i sin svenska historia är af annan tanka: han berättar, att en flock helsingar under en Ibjörns anförande härjat och intagit Seland, samt derpå satt sig ned vid Öresunds stränder och anlagt Helsingborg och Helsingör, hvilket skall ha skett vid pass 1030. Han grundar denna sin historiska uppgift på en runsten vid Lund i Wahlbo socken och Gestrikland, hvilken Peringskjöld infört i sitt ättartal, hvars runristning skulle vara denna: Ildora lät rita stin thino aptir Ibiurn sun sin, thar var Haufding Helsana auk vandt säla lant alla. Denna runsten beviste mycket, om det intet vore bevisligt att Peringskjöld sjelf så ofta förbättrat runristningen, och att den lärde doctor Olof Celsius, som så noga kände helsingerunorna, afritat denna sten, men intet funnit hvarken att Ibjörn var Helsana Haufding, eller att han intagit Seland. Den beviste mycket, om man intet kunde bevisa, att Helsingborg är äldre än denna sten, ty långt förr än Christendomen infördes i Gestrikland var Helsingborg en gammal stad. Adam af Bremen, som sjelf var i Dannemark, och mycket väl antagen hos konung Sven Estridson, nämner icke allenast Helsingborg, utan kallar honom ock en gammal stad, som man kan se i dess Historia Ecclesiastica 24 capit.; deremot nämnes på runstenen i Wahlbo både Gud och hans moder, hvilket vittnar, att både Ibjörn och Ildora*) voro

---

slem lukt samt litet aska, liggande i lag under sanden vid skogen, och då är väl skäl att antaga, det stenkolen vid Helsingborg, Pålsköp och Tinkarp inbegripits under samma namn.

Härmed neka vi dock ej, att Norrland i äldre tider, med eller utan sammanhang med Helsingars gröna strand vid Öresund, kallats Helsingland, t. ex. i kejs. Ludvigs stiftelsebref på Hamburgs ErkeBiskopssäte af 834, der till Ansgarii Biskopsdöme räknas *Halsingolandan*, nämndt mellan Grönland och Island."

*) "Inskriften har länge varit utplånad, så att läsarten är oviss. En helsingarnes höfding som lagt sjöland — vid stränder belägna ställen — under sig, synes dock varit ifråga.

Christna. Huru kunde Adam af Bremen kalla honom en gammal stad, om han först blifvit anlagd sedan Christendomen i Gestrikland infördes. Den trovärdige häfdatecknaren Torfæus uti sin Historia Norvegiæ nämner Helsingborg 100 år före den tid som Dalin till dess anläggning utsatt. Han berättar att Håkan Jarls fartyg år 980 uppbragte några sjöröfvare uti Ejrarsund vid Helsingalandsborg. Torfæi ord äro desse: Ladaosium profectus in Daniam iter flexisse Kollun cognovit. Eum igitur prosecutus ad *Helsingalandsburgum*, hodie Helsingburgum, assecutus, sine mora adortus est. . . . Hist. Norveg. T. II. p. 361.

Det förtjenar uppmärksamhet att Torfæus kallar staden Helsingalandsborg. Denna kust kring Öresund lärer i gamla tider hetat Helsingaland och synes hafva varit känd och kunnig i Ragnar Lodbroks tid. Krakumal innehåller denne konungs härfärder och blodiga bedrifter; der omtalas hans tåg till Skåne och blodig drabbning uti eller vid Ejrarsund. Derpå Jutarnes nederlag i Limafjorden, dernäst hans härnad i Liffland och slaget vid Dünamünde; så besöktes Helsingarna och sjunger Kraka i 4:de versen: Er Helsingia heimtum till heimsala Odins — När vi Helsingar till Odins boningar nedsände: — uti samma vers säger Kraka: Landum uf Ifu: — vi landade vid Ifö. Ifö är ett gammalt kungaslott och fäste i Skåne. Herpå omtalas Herrauds nederlag, en Jarl, om hvilken säges, att ingen hurtigare man lagt ut från Lundavall. När man uppmärksamt läser Krakumal finner man, att Ragnar fört stor härnad söder ut på Skåne, Danmark och Liffländska kusten, när uti ett och samma härnadståg, Helsingaland, Ifö och Lund äro af honom kufvade och när man af gamla sagor finner Helsingborg i 10 seclet kallat Helsingalandsborg, har man nog sannolika skäl att tro, det kusten kring Ejrarsund i äldsta tider hetat Helsingaland*).

Liljegr. Runurk. p. 115. Runlära p. 100. Sannolikt hade en Helsinglandsmagnat i första christna tiden, som sannolikt inföll *efter Erik den heliges tid*, laggt under sitt hemman några öar och strandängar."

*) "Huru en nyare häfdeforskning till Norrland och Finnland velat förlägga våra gamla sagominnen, är allmänt kändt. Huru man vill bete sig, sedan Berzelii och Nilssons jordhöjningstheorier för norra delen af vår Nord hunnit blifva häfdaforskarne bekanta, återstår att se. Då torde man erinra sig Follins Helsingland och det Finland (Finved), som man genomreste, då man från Danmark for till Götaländerne,

Om utvandrande Helsingar härstädes satt sig neder och gifvit landet namn, har man ingen underrättelse, men säkert är, att kusten kring Helsingborg hade inbyggare flere 100 år innan Thore Helsing flyktade ur Norge till ett öde land, som sedan af honom och dess efterkommande fick namn och innebyggare, och lika säkert att danska konungar hvarken kunnat tvingas eller godvilligt tillåtit en flock vikingar från Helsingeland att sätta sig ned på kusten och på ett kongelef, eller konungens egendom, anlägga en borg eller fäste, än mindre att landet efter dem skulle bära namn.

Den ofta nämnde Adam af Bremen omtalar Helsingborg redan i sin tid som en gammal stad, men ännu äldre måtte sjelfva borgen eller slottet hafva varit. Konungarnes oftare förekommande vistelse på denna ort gaf naturligtvis första anledningen till stadens anläggande, men när och vid hvad tid, lärer icke af några forntidens handlingar kunna visas.

Att Helsingborgs slott i äldsta tider varit det ypperligaste i Skåne, är onekligt. Många borgar, kungssäten och slott hafva i hednatiden funnits i Skåne, såsom Lund, Arendala, Losborg, Orkeljunga, Riseberga, Åhus, Brattingborg*) eller Ifvöhus, Hottarp, Karlaby, Wæ, Tummathorp, Jerrestad, Helgarp, Wesehum, Trælleborg och Skanör, men intet af dem så namnkunnigt som Helsingborg. Icke allenast att Konungarne i äldsta tider som oftast med hela sitt hof vistats på detta slott, som anses tillika varit de skånska Gilkares residens åt hvilka, i konungens frånvaro, hela regeringen och landets styrsel anförtroddes**).

Sjelfva Herculis stoder, som utmärkte det yttersta ställe, dit phoeniciska flaggan hann under phoeniciernas resor för att se midnattssolen, torde ock i framtiden förflyttas vida längre upp än till Gibraltar, dit enligt mythen Hercules först hann på sin vandring. Då man begripit att Herculesmythen är en Solmyth, inses lätt att Herculis stoder skulle med tiden flyttas från medelhafvets gräns till gränsen, som antogs för hafvet derutanför. Man vill väl ej af skräck för Rudbeckianerna neka att Phoeniciernas bernstenshandel sträckte sig till Öresund, då ingen historia förnekar dess inträngande till Tysklands kust?"

*) "Danskarna ha funnit folkvisornas Brattingsborg på Samsö."

**) "Vi böra härvid ej förgäta, att Danmark länge kan anses ha haft kongl. slott i flera landsorter, men ingen egentlig hufvudstad. Af diplomerne finner man att kungarne

När Hertig Waldemar af Schleswig år 1326 valdes till konung i Danmark, måste han i sin handfästning lofva att låta nedbryta alla kronans slott och borgar i Skåne, undantagandes Helsingborgs och Skanörs, hvilka ansågos för landets säkerhet nödvändiga.

Af detta slott är nu icke mera öfrigt än det fyrkantiga tornet, kalladt Kärnan, som ännu trotsar tiden, hvilken förstörer allt. Om denna Kärnan är den första och äldsta byggnad, uppförd då slottet anlades, vågar man lika så litet påstå, som man med Gillberg i hans beskrifning om Skåne skulle kunna veta att Helsingborgs slott är anlagdt och byggdt af konung Eric XIII år 1425. Allt hvad man med visshet kan säga, är att detta slott i sin början var af en liten utsträckning, det utgjorde endast de 3 Tornen, af hvilka det medlersta ännu står qvar: hela slottet var en fyrkant, omgifven med en mur, och derutanför en djup graf. Men tiden gjorde det sedermera nödvändigt att utvidga slottet, dels för hofvets större beqvämlighet, dels för utrymme åt en talrikare besättning. Häraf uppkommo tvenne slott: det öfre och det nedre, det inre och det yttre. Ännu i dag synes hvarest den grafven gått fram, som omgaf det inre slottet. Uti detta inre slott voro de tre tornen, af hvilka Helsingborgs stad i sitt sigill ännu bevarar minnet. Hvadan det medlersta blifvit kalladt *kärnan*, kan man icke med tillförlitlig visshet säga. Det torde vara ett namn, som den tidens fästningsbyggare i allmänhet tillade de tornen, hvilka lågo midt uti en borg eller ett slott och anledningen dertill förmodligen deraf tagen, att ett sådant torn låg midt i borgen, såsom kärnan i sitt skal; eller ock af dess styrka, såsom det fastaste, hafvandes man ännu ett gammalt svenskt ordspråk: *Det är en kärnkarl:* hvarmed man betecknar styrka, duglighet och företräde hos en menniska. Detta namnet finner man att Stockholms gamla slott äfven burit. Lagerbring i sin Svenska Hissoria T. 3. p. 512 berättar att konung Albrect förde den fångna konung Magnus Ericsson till Stockholm och insatte honom i tornet, som man den tiden kallade kärnan, men i sednare tider, tre kronor.

Det gamla tornet kärnan i Helsingborg är fyrkantigt, hvar sida innehåller $50\frac{1}{2}$ fot, dess höjd 84 fot*). Har 3

---

ambulerade i riket, än boende på ett slott, än ett annat. Under dessa tider kan Helsingborg anses ha varit lika så mycket Danmarks hufvudstad, som de andra Castra regia."

*) "Efter Brunii mätning $50\frac{1}{4}$ fot i bredd, 89 fot i höjd."

våningar, alla med starka hvalf. En spiraltrappa är utbyggd på vestra sidan, genom hvilken man kommer in i alla 5 våningarna och slutligen ut på taket, som är ett platt hvalf och har en gräsplan. Inga fenster äro på tornet eller märken efter fensterlufter, utan blott smala aflånga gluggar. Vid en riksdag under Fredrik af Hessen fick staden tillstånd att nedbryta detta torn och begagna sig af dess tegel: försök gjordes, men man kunde icke lossa någon enda hel sten från kalkbanden och då man föga var belåten med tegelbitar, som icke betalte utbrytningskostnaden, har kärnan genom sin egen styrka fredat sig från undergång. De andra tvänne tornen blefvo nedrifne och förstörde, då slottet raserades 1679 och 80. Uti det runda tornet hade konung Eric XIII sitt gemak och kallas uti ett gammalt Document af år 1427: Specialis Camera Regis, kanhända det skall betyda hvad vi nu kalla Rikssal, Rådsal eller Cabinett, troligast det förra, ty d. 15 December samma år hade konungen större delen af svenska Rådet samladt till vigtiga öfverläggningar, och hölls sammanträdet uti runda tornet och konungens Camera Specialis. Utom desse trenne tornen voro i fordom tid uti inre slottet flere stenbyggningar, efter hvilka ännu finnes rudera i jorden bestående af grundvalar och källare.

Det yttre slottet omgaf det inre på norra, södra och östra sidorna och var med mur och graf befäst; många byggnader voro på denna yttre slottsplan uppförda, så att begge slotten tillsammans syntes utgöra en liten stad. Att man härutinnan icke följer egna gissningar och andras lösa sägen, torde vara nödvändigt att visa hvarifrån man bekommit dessa underrättelser. Pontanus, som lefde på 1500-talet, har utgifvit en Chorographica Daniæ Descriptio: i detta sitt verk har han följande beskrifning på Helsingborgs slott: Arx ipsa tam ampla est, ut per se municipium videri possit. In hujus medio exstat Turris quadrata, ampla et alta, ita ut ad multa milliaria e longinquo videatur. Hanc ambit duplex murus, quorum unus illam e propinquo cingit, alter Arcem totam et ædificia quam plurima; qua parte ortum et aquilonem respicit, fossam habens profundam, quia id latus natura haud ita munitum est, quam occiduum, quod præruptum et natura sua inaccessum. Det är: Helsingborgs slott är så stort, att det allena kan anses för en liten stad. Midt uti slottet står ett fyrkantigt torn, af den höjd, att det synes flere mil omkring. Detta slott är omgifvet af en dubbel mur, den ena är uppdragen nära kring tornet, den andra eller yttre muren omgifver hela slottet och en myckenhet der varande hus.

På östra och Norra sidan är en djup graf; emedan slottet på dessa sidor ej är af naturen så befäst, som på den vestra hvarest äro branta höjder, hvilka icke kunna bestigas. . . . Af denna beskrifning finner man tydligen, att här varit tvänne slott, och härmed öfverensstämmer berättelsen om slaget vid Helsingborg 1535, som förmäler att slottsherren, danska Riks-Marsken Tyke Krabbe satte Iesper Friis till befälhafvare uppe i slottet och på kärnan, men sjelf förde han befälet på nedra slottet. Om Helsingborgs slott på 1500-talet varit sådant, som Pontanus det beskrifver, må man vara fullkomligen öfvertygad, att det i de förflutna århundraden före det seklet, varit lika, om icke ansenligare; ty från medio af 1400-talet kan man räkna, att detta slott så småningom förlorat sin glans och sitt anseende. Detta aftagande fortfor, så att år 1644, då svenska fältherren Gustaf Horn bröt in i Skåne, bemästrade han sig Helsingborgs slott utan synnerlig möda och tidspillan. Wolfen i sin Chronologia Daniæ berättar: att d. 17 Februarii 1644 kom Gustaf Horn till Helsingborg med svenska arméen och intog staden, så väl som det gamla förfallna slottet, tagandes der sitt qvarter. Å andra sidan förmäler svenska berättelsen om Gustaf Horns krig, infördt i Assessor Wessmans skånska handlingar: att Horn fann detta slott väl försedt med ammunition och proviant, men att det innehade en svag besättning. Danska regeringen som i försvarsvägen mera räknade på Malmö, Landscrona och Christianstads slott och fästningar, samt derföre försummat att hålla det gamla Helsingborgs slott vid like, fann nu, men för sent, af hvad vigt för Selands säkerhet denna ort äfven var; hvarföre och sedan kriget var slutadt, konung Christian IV beslöt att förvandla det gamla slottet uti en efter sin tids sätt mera reguliär fästning; och gjordes dermed en början under konung Fredric III regering åren 1655 och 56, då mot stranden på bägge sidor om staden uppkastades ordentliga bastioner med sina grafvar och vallar, vid hvilket tillfälle flere hus, gårdar och trädgårdar raserades, hvarå jag funnit en gammal förteckning af år 1657. Men under danska regeringen gjordes allenast en början nedre vid stranden. Den nya fästningsanläggningen fortsattes af svenska kronan, sedan Skåne kom under Sverges välde. Hurudant Helsingborgs slott då såg ut, visar en teckning af konung Carl X:s öfverfart från Kronoborg till Skåne. Å denna teckning föreställes staden och slottet sådana, som man såg dem, då man seglande från sundet anlände till staden. Ehuru litet sjelfva höjden och slottet visar sig, finner

man ändå tydligen att slottet äfven åt stadssidan varit med en hög mur längs åt den branta höjden omgifvet och kärnan alldeles sådan, som hon nu är, men med en liten låg och öppen takresning, i hvilken en flaggstång var häftad, samt kanoner placerade uppå den jemna planen, öfverst på kärnan. Närmare mot brynen af den höga backen på bägge sidor om kärnan stodo tvänne runda torn, det norra med platt, det södra med litet rundt och spetsigt tak. Något längre bort i söder äfven mot brynen af backen voro tvänne små fyrkantiga torn uti sjelfva muren, som åt stadssidan omgaf slottet och syntes tydligen höra till det nedre slottet. Uti sydvest från kärnan stod en mycket stor byggning, uti söder från kärnan ett 3 vånings hus, uti nordost ett, äfven mycket stort hus, utom många små byggnader, som på teckningen icke så noga kunde åtskiljas. Sundet hade blifvit gräns emellan Danmark och Sverige och Helsingborgs befästande en nödvändig följd deraf. Hvad redan danska regeringen begynt, fortsattes af den svenska och inom kort tid voro de yttre fästningsverken på höjden i söder, öster och norr om slottet och staden fullbordade, hvilkas styrka pröfvades uti trenne belägringar under det grymma och förödande krig, som utbrast 1676 och hvarom mera skall nämnas uti Helsingborgs annaler. Men lika så hastigt den nya fästningen uppfördes föll densamma och med den det gamla Helsingborgs slott. Den var i de danskas händer när freden slöts 1679. De skulle återlämna fästningen till svenska konungen. Harmse häröfver begynte de med dess nedbrytande. Härom lämnar kongl. Hofpredikanten Wirænii bref till Prosten Sigonius i Småland af d. 28 Mars 1679, en intressant underrättelse. Bland annat skrifver han: att det kavalleri, som danska konungen haft denna vinter i Landscrona och Helsingborg, har han fört öfver till Seland, så väl som sina största stycken och fyrmörsare. Förleden sommar lät han fortificera Helsingborgs stad, men nu raserar han åter vallarne med all magt, att man fullkomligen ser, att han intet hafver lust att komma hit mer." Och likasom danska konungen Fredric III begynte anlägga och svenska konungen Carl X fullkomnade Helsingborgs fästning; så gick och nu vid dess raserande. Fredriks son Christian V begynte och Carls son Carl XI fullkomnade dess nedrifvande. Hvilket sednare var en följd af den stora plan Grefve Ascheberg gifvit konungen att göra Landscrona till en så betydande fästning, att den kunde berga en garnison af 20.000 man, med hvilken man vore alltid i stånd, att afslå en dansk här, om de någonsin skulle

försöka, att på Skåne göra landstigning. År 1709 då en dansk armée landsteg vid Råå fiskeläge och derpå slog sitt läger vid Helsingborg, läto de danske genast upptaga de raserade fästningsvallarna, likasom de hade anat att dylika voro nödvändiga till deras räddning. De hade ock onekeligen stor nytta af desamma, ty derest de icke bakom dem fått ralliera sina slagna troppar, så hade hela danska arméen gått förlorad. Efter en dansk relation öfver skånska fälttåget 1709, landstego de danske vid Råå d. 12 Nov. nya stylen och den 16 kommenderades Öfverste-Lieutenanten Heinsen till Helsingborg, att genast författa plan och ritning till fästningsverks anläggande kring staden och den 24 i samma månad begyntes med fortificationsarbetet, samt att palisadera kring Helsingborg.

Utom det att i de äldsta tider danska hofvet ofta vistades på Helsingborgs slott, var här altid en slottsherre, konungens första embetsman i landet, som kallades än Gilkare*) än Höfvitsman öfver Skåne. Denne herre hade befälet så väl öfver slottet, som landet under konungens frånvaro och innehade derjemte ett under slottet hörande län, ty man finner ofta i gamla historien *Helsingborgs län* nämnas. *Län* är en gammal landets indelning ej allenast i Skåne utan öfver hela Norden. Hvar landsort delades uti vissa härader, öfver ett eller flere härader satte konungen sin man, som skulle uppbära skatten. Desse konungens män togos i äldsta tider af ortens infödda ädlingar och fingo namn af *Länsmän*. De nordiske länen voro till all lycka icke äftlige såsom i de södra Europas länder: de blefvo icke i en slägt, utan konungarne tillsatte hvem dem behagade, att länen styra. Länen voro utaf tvenne slag. *Räkenskapslän* och *Afgiftslän*. Räkenskapslän utgjorde ett eller flere härader tillsammans. Den man, som bekom ett sådant län, skulle efter kronans jordbok uppbära alla skatter och derföre göra räkenskap, hafva tillsyn och öfverbefäl öfver det slott honom i händer lämnadt var och öfver krigsfolket, samt uti oeconomiska mål, och allt hvad en god ordning tillhörde, föra styrelsen, men lagskipningen tillkom honom intet. Afgiftslän voro krono- eller Kongelefsgods och efter reformationen indragna kloster och biskopsgårdar, hvilka konungen till någon af adeln på vissa år eller lifstid bortarrenderade. Sådana voro *Gladsax*, *Lindholm* m. fl. År 1526 fick Axel Brahe Börringe kloster i förläning i sin och sin hustrus lifstid, mot det, att han

*) "Penningfordrare (gäld-kärare), skattuppbördsman."

sjelf 14:de, med raska svenner, goda hästar, harnesk och glafven tjente konungen.

Räkenskapslänen voro i gamla dagar många; ibland flere till antalet, ibland färre, allt efter som konungen behagade förläna sina män, med flera eller färre härader. Af kung Waldemars jordbok, som menas vara upprättad omkring år 1230, finner man, att den tiden voro allenast tvänne stora län i Skåne: Helsingborgs, hvarunder hörde södra Asbo, Luggede och Rönnebergs härader, och Lunds, hvilket utgjorde Torna, Bara och Harjagers härader. Vid den tiden voro icke skånska länen reglerade: En hade ett, en annan två à tre härader i förläning. 1327 hade Hollinger Nielison Wedmundshögs härad. 1460 hade Ivar Axelsson Tott Willands och Giers härader i förläning. År 1442 fick Hans Laxman af konung Christopher i förläning Oxie, Bara, Ingelstad och Jerrestads härader, samt Trelleborg och Lindholms slott, och det på sin lifstid, med all kongl. ränta och frihet, utan afgift och räkenskap, allenast Lindholms slott underhölls. Ur Danske Magazin III bandet p. 249.

Fordom var Helsingborg det enda betydliga slott i Skåne; men sedan Malmö, Landscrona och Christianstad anlades och befästes, gjordes en annan indelning af länen, som var följande:

Helsingborgs län, hvartill hörde Luggede härad af 25 socknar, Biera härad 10 socknar, norra Asbo 12 socknar, södra Asbo 10 socknar*).

Landscrona län, hvarunder lågo Harjagers härad 14 socknar, Onsjö härad, 16 socknar, Rönnebergs härad, 14 socknar, Fers härad, 19 socknar.

Malmöhus län, till hvilka anslagne voro: Herrestads härad af 11 socknar, Skytts härad, 21 socknar, Ljunits härad, 7 socknar, Ingelstads härad, 21 socknar, Oxie härad, 23 socknar, Torna härad, 27 socknar.

Christianstads län tillhörde Giers härad, 24 socknar, vestra Gynge härad, 22 socknar, östra Gynge härad, 15 socknar, Willands härad, 16 socknar, Albo härad, 9 socknar.

Helena kyrkas län, hvarunder Frosta härad 22 socknar lydde, var gemenligen lämnadt åt landsdomaren i Skåne.

---

*) "Då Konung Waldemars jordebok upprättades, utfärdades skötebref i norra kapellet i Helsingborg på jord i Gårdstånga i Frosta härad, som köpts af en abbot i Färs härad; således hörde dessa härader till Helsingborgs län, före och vid 1230. Derom mera längre fram. Lagerbrings Mon. Scan. p. 21, 22."

Jerrestads län af Jerrestads härad, 13 socknar, var det minsta af alla länen.

Sådan var fördelningen af länen, då Skåne kom under Sveriges krona. Då skedde genast förändring med desamma, ty d. 17 December 1661 utnämndes Peder Hammarskjöld till landshöfding öfver Landscrona, Helsingborg och en del af Malmöhus län och sedermera förvandlades alla länen uti ett General Gouvernement.

Utom de härader, som i gamla dagar lågo under Helsingborgs län, hörde till slottet en ansenlig jordegendom. All den jord som nu ligger till staden, var icke stadens, utan konungens egendom. På det ting, som konung Knut den helige höll med Skånes allmoge, då tvist var yppad om konungens och böndernas rättigheter, tillstod allmogen, att alla ödemarker, obebyggda platser, hafvet så väl som Öresund hörde konungen till. Vid detta Öresund låg Helsingborgs slott, var kongelef, eller en egendom hvaraf konungen uppbar inkomsterne till sin hofhållning. Huru långt detta kongelef sträckt sig, kan man intet så noga säga; men att en stor del af nejden härikring hört dertill, är utan allt tvifvel. Då konglefsgodsen i kung Waldemars jordebok uppräknas nämnas bland andra: *Sygrithekiöp*, (nuvarande Zierkjöpinge), *Sæby* cum attinentiis (Sæby var Landscrona och Sæbyholm), tota *Hwæthæn* (Hven) och *Helsingburg cum attinentiis.* Intill sednaste tider har kronan ägt trakten kring Helsingborg: Borgmästaren Christen Nilson Brock i Helsingborg köpte af slottsherren Christopher Ulfelt någon fäladsmark, som han inläppte och lade till kråkelyckan (köpebrefvet är af d. 24 Augusti 1640) och år 1643 fick han kong Fredric III:s confirmation å detta köp. Borgmästaren Jöns Nilson köpte af Slottsherren Ove Giedda ett stycke fälad, som han instängde och uppodlade, och för lägets skull kallade Galge vången; å detta köp fick han konung Fredric III:s confirmation d. 24 Nov. 1654 och han skulle i ränta af denna jord årligen betala till Helsingborgs slott $1\frac{1}{2}$ fjerding smör. Samma borgmästare köpte af danska konungen den måsa, som låg emellan Roëmöla och Puvelskiöp, köpebrevet är dateradt d. 13 Juli 1656. På sådant sätt är all stadsjorden tillkommen, neml. genom köp från kronan.

Under slottet brukades mycken jord: år 1537 såddes

Vinterråg	en läst.	26. — 4.
Vårråg	3 Pund 2 skeppor	10. — 2.
Korn	$12\frac{1}{2}$ Pund	50. —
Hafra	11 Pund 2 Tunnor	73. — 2.
	Tunnor	162. — 2.

Danska sädesmålet var sådant:

En läst räg gjorde 8 pund, en läst korn eller malt 12 pund, Ett pund räg höll 20 skeppor, ett pund hvete, och bohvete 20 skeppor, ett pund korn 24 skeppor, ett pund hafra 40 skeppor, en tunna 6 skeppor, en skeppa 6 kappar.

Denna jord brukades genom hemmansåboer, lagde under slottet.

Uti hvad tillstånd detta slott var år 1537, kan man sluta af följande inventarium.

Inventarium vid Helsingborgs slott, som af herr Tyge Krabbe blef öfverlevereradt till Peder Skram 1537*).

Jeg Tyge Krabbe till Bustrup Ridder og Dannemaks Rigis Marsk, giöre vitterligit, at aar epter Guds Byrdt M. D. XXXVII ottensdagen nest epter Qvasi modo Geniti Sondag, antvordet jeg Erlig og Velbyrdig Mand, Peder Skram til Urop og Höfvitsmand paa Helsingborg, paa Högborne Furstis vor Kiereste Naadigste Herris Konung Christian vegne thenne epterskrefvne Kost, Fetalij, Bösser og andet ij Invenvatrium till forskrefvne Helsingborges slott. Forst otte Synds tjufve sex Sijder Fläsk (d. ä. 166). Item Fyre Synds Tjuge hel nijende röget Köör (88½) og en fjerding Kiött. Item Nij Syndts Tiuge og et Faar rögede (181). Item Tri Lester, Et Pund, femb Skepper Malt. Item Fijre Pund, Sex Skepper Bijgg. Item Tvo Lester, Tre Pund, En Skeppe Rüg. Item Tvo Lester, Otte Skepper Mel. Item Forthen Pund Avre, Femb Skepper, Fire Tönnen. Item Fijre Tönner Smör. Item En hel Lest Mödt (Mjöd). Half andet Læst Edike. Half femdte Lest Öhl. Half Tredje Skeppund Humble. En Tönne Salted Sijldt. Otte Tönner Törre Sijldt. Sju Tönner röget Kuller og Kabelau. Attan og Tyffve thöre Ges. En Tönne Hvall Speck. En Tönne Sel Speck. Fijre Hundert Tyffve Kulmwle. Fyre Hundert Syndt Tri Hundre Flönder (8300). Ett Hundert Tyffve Brocker og Rocker. Otte Hundert Thöre Küller. Ett tusijndt Mastver. Sex Syndne Tjuge Sex Herre Fadhe (126). Half Synds Tuffve Knabe Fadhe (10). Half Tredij Sijnde Tijffve Talerkernar (50). Item i Brögerset, En Bröge Pande, Sex kar, En urte-Kele. Item i Kielderen, Fijre Tjuge Knabe Stobe, store og smaa. Sex og Tijffve smo Svarede Stobe. Fijre Tude kander. En urte Kel. Brödkorfve. Item Otte Handekläder af Blege lerrett i fadeburet. Ett Handkläde af Hollands lerrett. Trij Skijfve Duge af Blege lerrett. Tvo Duge af Hollands lerrett.

*) "Tryckt i Danske Magazin 2 B. XIV h. p. 49—53."

Fijre under Duge af Blege lerrett. Sex par Lagen af Hustru lerrett. Trij par gammel Lagen af Hustru lerrett. Nij par Blaagarns lerretts Lagen. En Dug af Cannefas till Borgestufven. Tolf grofve Duge till ArbedsFolk. En Rugget Kiste. Ett Fad Jern. En Morther. Tvo Jernestenger. Fijre Spader. Tvo Jernsküler. En Puder. En Besmer. En Leerhacke. Trij Beckener. En stor Kele vejer half femte Lijspund: Fijre barke Koobuder. Item i Stegerset, Thvo Bradspedt. Thvo Thenger. En Trefod. nog en Gryder, som vejer halfandet Lijspund. Item i Salthuset, Sex kar. Item i Bagerset en stor Kubl-pryde. Item i Sadehuset en Kel, veijer en Lespund Tvo Skolpund. Item På Min Herres Mag (konungen rum), Tvo Boldicktens Diöner. Tvo hofvet Diöner af sömskt leder. En gammel Tegen Sjött med guldeperle. Trij LeerLagen. Thvo HollandsLerits Lagen till Min Herris Seng. Tre SkindTegen af Forskindt. En Ljusestage. Thvo BenckeDiöner af Hvide Skijndt. En BenckeDiöne af röd Lask. Ett hiönde. Femb Sengkläder af Garn. Ett Teppede. En gammel Doldickten Diöne. Syv hvide og graa Diöner. Nij hvide og graa Sengekläder. Trij hofvet Diöner. Trij Senge till ArbedsFolk. Item En kel i Bastufven. Otte Store Lester Tij Tönner Baijer Salt. Item Tijfve og nij Fyre Pijll. Tre Fjerdinger SierpentinKrudt. Halfanden Tönne en otting Hagebössekrudt. En Hagebösseform af Kobber. Tijffve Hagebösser af Jern. En half Slange af Kober. Sex TelleBösser af Kober. En half Slange Form af Kober. Fjorthen SteneBösser. Sijv Skerpentiner unde og gode. Item Fyre Tijfve og Tvo Kammen. Fijre gamle heste till Slottsvagnen. Item i Ladegaarden. Tijffve og Nye Köör. Atten Undne Nöt. Sex kalfve. Tvo Tyre. Atten og Tijffve Faar, Fjorthen Lam. Sex Synds Tijffve og Fem Svin lefvendis. Tvo Kele vejir en Besmer Pund. En Gryde vejir en Besmer Pund og nij mark. Ett Ög. Tvo fölle paa andet aar. Ett föll ij aar. Item Ett par Belle i Smeden. Ett stort Stedt. Ett Lidet Stedt. Ett korsse Stedt. Try navelltorf. Otte Tenger. Ett öge jern. Ett fyre Spedt. Eth hagetoff. Tvo Slegger. En Forhammer. En fusthammer. Tvo Handhamre. Fyre Brödde. Tvo Nafveltorf till hestsko söm. En Sömhammer. Item Saadis till Ladugaarden. En Lest VinterRug. Try Pund Tvo Skepper VaareRug. Halft Treten Pund Bygg. Elfve Pund Avre och Tvo Tönner. Item En Skippund Bly. En Tönne Svafvel. Half Sijude Tönne Pijll. Fyre Tönner Pijlle Thjenne.

Thette epterskrefvne Skjött, hafver jeg antvordet Peder Skram ofver then Inventarium, som tillforne var giordt paa Helsingborgis Slott.

En Trikorther Slange. Tvo Half Slanger, then ene er refnet. Tvo Falkenetter, alt af kober med deris Redskab. En Kalk og Disk. En Messerede og en MesseBog.

Till sedermera vidnesbyrdt, at saa i Sandheder, tröcker jeg mitt Indtzegell neden för thenne udskorne skrifft og tillbedendis Erlig Velburdig Mandt og Strenga Ridder Herr Claus Bilde till Liöngsgaardt och Hofvitsman paa Bahus. Mattis Pehrson borgemester i Helsingkorig og Ebbe Nilson Byefoget ibidem, at de og tröcker thens Indtzegller neden for den udskorne skrift.

End en stor hob Bly, som blef brödet af Sancte Clemets kirke för Helsingborg, uden hvis som kom till kongl. Mayt — — Som ErchieBispen feck.

Af detta Inventarium får man rik anledning till anmärkningar, hvilka gifva upplysning om åtskilligt i den tidens lefnadssätt. På Helsingborgs slott voro 42 kamrar. Men desse rummen mycket slätt och nästan alts intet möblerade. Så var det på alla andra kongl. slott, undantagandes Köpenhamns, der hofvet beständigt vistades.

När hofvet någon tid kom att uppehålla sig på de andre slotten, eller någon högtidlighet der anställdes, gjordes förut anstalt om rummens klädande. Då Konung Gustaf I år 1524 väntades till Malmö, skref Konung Fredric I till Hartvig Krummedigs fru, Anna Pud på Månstorp, anmodandes henne komma in till Malmö och hjelpa till att kläda rummen på slottet.

Teppede nämnes i Inventariet, är som vi nu säge Tapet. Sådana tapeter brukades i de förnämsta rummen. Tapeten var af någon väfnad, de rikaste af silke, han var så stor att han betäckte hela väggen och kring densamma fästades kappor med silfver och guld utsydda, de kallades ock herre-tapeter. Fru Magdalena Krogenos, Tyge Brahes fru, på Tosterup fick i hemgift tre stora herre-tapeter, och Pernilla Krogenos hennes syster, som fick Anders Bilde, hade äfven sådana herre-tapeter; i en gammal slägtbok, der ett gammalt skånskt adeligt vapen omtalas, åberopar man sig en kappa kring en af hennes tapeter: "Det findes paa en kappe at feste om et tapet, som är stucket med guld och silke, som fru Pernilla Krogenos, herr Anders Billes fru lad giöre, der staar dette vaaben saaledis: en röd sparre uti et gult feld, og under sparren staar et sort hierte med et grönt egelöf

udi. Dette var Magdlene Jens Eskilsens vaaben. Torkil Brahes hustru.

Tapeter voro allenast i de förnämsta rummen, i de andra och i synnerhet salar, kläddes väggarna med Flamskt, som var ett slags tyg eller kläde från Flandern. Dretter brukades uti gästrum och Frustugor: de voro dels af hemma väfdt randigt Tyg, dels af något utländskt. Fru Magdlena Krogenos hade blå och röda dretter kring sin Frustues väggar och ännu i dag finner man hos en del af den välmående allmogen i Skåne sådana dretter, gemenligen af blått och hvitt linne, med hvilka de kläda väggarne när de göra några stora gillen eller gästabud, såsom bröllop och begrafningar.

Stolar och soffor voro mycket sällsynta, de sednare okända. I deras ställe kring väggarna fasta bänkar, såsom man ännu finner i skånska bondestugor. På desse lades dynor. En bänkdyna af röd lask, det är atlas, var förmodligen den konungen sjelf satt uppå. I konungens rum på Helsingborg voro två bänkdynor af hvitt skinn; man brukade ock att lägga kläden öfver dem som kallades benkekläde, och nyttjas än i dag af allmogen. Fru Magdlena Krogenos fick 12 nya flamska hyender och benkekläden till sin fruestue. Konungens säng på Helsingborgs slott var icke mer än ordinarie. Ett gammalt Tægen, eller Täcke, säkerligen af något sidentyg, efter det var utsydt med guld och perlor. Sängkläder af garn, det är bolstervar af linne; annars brukades mest sängkläder med ylle öfverdrag, hollandslärftslakan. Den rika adeln var uti slika bohag öfverdådig. Fru Magdlena Krogenos fick silkessparlakan till sin säng, flamska sängkläder, silkeslakan och röda dammask puder stickade med guld. Fru Edlisa Nilsdotter, Nils Brahes svärmor på Hvidskiöfle hade ett täcke till en säng öfversatt med guldperlor och två par silkeslakan med perleband omkring och två perleband igenom lakanen. Man må icke tänka att man låg i dessa granna sängkläder, de voro för stat: i allmänhet nytjades dunbäddar och skinfällar till täcken. På Helsingborgs slott voro tre skinntäcken af fårskinn. Lakan nyttjades, de voro dels af hollandslärft, dels af hustrulärft, hvarmed förstås sådant lärft, som hvar och en hustru hemma i sitt hus kunde tillverka och dels af blångarnslärft.

Sjelfva sängen var byggd af bräder och stolpar, så hög att man måste klifva 2 à 3 trappsteg upp för att komma i densamma, kringbygd på 3 sidor, för den fjerde voro antingen sparlakan, eller, som vanligen brukades, dörrar, att

öppna och tillsluta när man ville; det var naturligt, att de förnäme läto göra sina sängar granna, med sirater, bildhuggerier och målningar.

Borden voro långa och smala, stodo längs ena väggen, så att man makligen kunde komma fram emellan bordet och väggen och bequämt sitta på den väggfasta bänken. På bordet låg alltid ett bordtäcke kalladt Bonit, gemenligen af lärft, men vid högtidliga tillfällen af silke eller med silke utsydt. Desse bonit borttogos när man skulle duka, om de voro fina; men var det ett ordinärt bordtäcke af lärft, så lades bordduken ofvan på, hvilken kallades Skivedug. På Helsingborgs slott voro 4 underdugar af Blege-leret, tre Skivedugar af Blege-leret och två af Hollands-leret, de sednare förmodligen till konungens egen tafel. Allt detta igenkänner man på en rik skånsk bondes bord.

Vid stora högtidligheter brukades, att öfver borden fästa i taket en himling, merendels af flamskt.

Dräll kände man icke i den tiden, långt mindre de nu superfina duktyger. I danska konungens hof nytjades ej annat än simpla lärftsdukar, som Christian III:s bref till Riks-Hofmästaren Eske Bilde intygar. Brefvet lyder så: "Vor synnerlige gunst tillforene. Vider at vi formerke, hvarledis det allestedes gaaer meget uskickeligen till met Borde-Duge, oc besynderligen hvor vi sjelf personligen ere tillstädes, thy bede vi ether og begære, at J med thet allerforste lade kiöbe, sva meget maadelig groft leret, som best kand tjene till duge, og ther af lade giöre saa mange duge, som behof giöris till alle borde og skiver ther paa vort slott Kiövenhavn, saa at der kand alle tide være rene duge nog till at udfaa, tvende gange om ugen, epter vor Hofordnings liudelse; saa at samme duge kunde rigeligen nog naa ofver bordene og skiverne. Ther met sker oss till viljes, befallendes Ether Gud. Christian.

Vid öfversta ändan af bordet var högsätet och der bakom hängde Handkläden, ett eller flere, de voro i allmänhet af ordinärt lärft, men till stat nytjades af hollandslärft, som utsyddes med silke och allehanda grannlåt. På Helsingborgs slott voro 8 handkläden af blegeleret och ett af hollandsleret. Fru Magdlena Krogenos fick i sin hemgift två silkesydde handkläden, gemenligen voro sådana handkläden 6 à 7 quarter breda, och en 4 à 5 alnar långa. En smal rebba var slagen på väggen upp emot taket, öfver denna hängdes handklädet dubbelt och räckte mest ned til bänkedynan. Så-

dana handkläden finner man än i dag i rika bondstugor, då de äro städade.

De gamle voro tarflige i sin mat, undantagandes vid sina gästabud. De hade engelska smaken: stadig mat, kött, fläsk, fisk voro deras förnemsta rätter. Deras dryck var öl. Att vid bordet serverades och anrättades då, som nu, bör man intet förmoda. Man kände intet teriner, carotter, assietter, plataceer, aladmenager, icke en gång servietter, skedar, knifvar och gafflar. Hvar och en hade sitt eget torrkläde, som vi nu kalla näsduk, hvaraf han betjente sig i stället för serviette. Hvar och en hade med sig sked och knif, då han blef till buden hofvet att spisa, och deraf har man det gamla ordstäfvet:

Den som vill till Hofva naska,
Skall ha sked och knif i sin taska.

Vid konungens hof voro flere tafflar, likaså hos den rikare adeln. Herrebordet, der konungen med RiksRåden och de förnämsta spisade. Faten till desse borden voro ansenligare än andre och kallades herrefad, 126 sådane funnos i Helsingborgs fatebur. Knabe svarar mot Sven i svenskan. Svenner den ringare adeln. Till det bordet voro 10 fad. Talrikar 50 stycken visst icke för många i anseende till faten och man kan deraf sluta, att en och samma talrik nytjades till alla rätterne.

Att konungens dryckeskäril varit af silfver är ingen tvifvel, men i allmänhet brukades stop att dricka ur. Knabestop voro 24 stora och små uti Helsingborgs källare, dessutom voro 26 små svarfvade stop och 4 tudekannor, stora trädkannor med en tut, genom hvilken man inskänkte i de andra kärilen.

En enda ljusstake fanns i konungens rum, långt mindre lampetter och ljuskronor. Fru Magdlena Krogenos fick i hemgift två stora ljusstakar, gemenligen voro de af malm och finnas än här än der någre af desse gammalmodiga ljusstakar. I allmänhet och äfven bland de förnäme nytjades lampor. I Helsingborgs Inventarium nämnes 1 tunna hvalspeck, 1 tunna sillspeck, denna tran var förmodligen att bränna uti lamporne.

Fästningens artilleri tyckes efter den tiden hafva varit ansenligt, 21 HageBösser, 1 Trikorter Slange, 5 Half Slanger, 6 Tellebösser, 7 Skerpentiner, 2 Falkeneter, 14 Stenbösser, men till alla desse fanns allt för litet krut. De som äro kännare i den gamla krigsvetenskapen få förklara hvad desse namnen betyda och hurudana desse kanoner varit beskaffade.

2 Kap.

Om Helsingborgs Stad.

Att Helsingborgs stad är sednare anlagd än slottet, är ingen tvifvel, men det oaktadt lärer den vara bland de äldsta i norden.

Det är väl en gammal sägen, att staden i äldsta tider legat uppå höjden öster om kärnan och gamla slottet, hvilken sägen man söker bestyrka, dels deraf, att man ofvan för kärnan finner uti jorden tegel, kalkgrus och lemningar efter grundvalar, dels sådana fynd, som vittna, det vatnet i gamla dagar stigit upp till sjelfva backarne och betäckt den stranden hvarpå staden nu står. För något mer än 120 år sedan bodde en handlande i staden, Simon Piriks; han uppbyggde en ny gård, den samma i hvilken Rådman Berg nu bor och ligger mot hörnet af kyrkogården*); källare anlades under huset och då man gräfde densamma, fanns i jorden lemningar af en båt, en ekpåle och en förrostad jernlänk, hvarmed båten varit fästad vid pålen.

Lemningar af tegelsten, kalkgrus och grundvalar nere i jorden, som finnas på höjden ofvan för kärnan, bevisa ingenting, ty sjelfva slottet utgjorde nästan en liten stad, dessutom lågo på höjden både St. Clemmets kyrka och St. Peders eller landtförsamlingens kyrka, begge på 1500:talet raserade, samt ett kloster, till sin byggnad ansenligt och stort.

Det så långt upp i staden uppgräfda fynd synes bevisa något mer än att staden ej kunnat vara anlagd ned under slottet, så länge vattnet steg så högt upp. Om vattenminskningen är skrifvet både mot och med. Man har funnit qvarlefvor af skepp på sådana ställen, der aldrig skepp någonsin kunnat komma och anföres af Dalin i dess historia flere sådana exempel.

Det kan väl vara, att en del af staden och den, som först anlades, legat på höjden, men det är ock lika säkert, att staden, som ligger under backen, är mycket gammal.

Nog måtte stranden varit bebygd innan kyrkan bygdes och man behöfver icke mer än kasta ögat på denna kyrkas gamla murar, för att öfvertygas om hennes ålderdom; så att

---

*) Hr Handlanden I. D. Meisner uppgifver, att det är den gård vid prestgatan, som nu bebos af Skomakare Öfverbäck (№ 224). Der intill sträckte sig d. v. fattigkyrkogården, nu tillagd såsom trädgård till № 13 och 14 vid stora gatan.

man säkert kan uppge, det staden uti 6 à 700 år legat, der han nu ligger, men att den sträckt sig vidare, så väl åt norra och södra sidorna under sjelfva backen, som äfven upp åt höjden och kring slottet, är mer än troligt, när man besinnar dess flor uti 11, 12 och 13 seclerne. 1636 då staden blott var en skugga af hvad den fordom varit, blefvo många gårdar, så på södra, som norra sidan, raserade, när fästningsverken anlades nere vid kusten; ett bevis, att staden varit större än den nu är.

Den äldsta beskrifning på Helsingborg lemnar oss Pontanus i sin Chorographica Daniæ Descriptio: Helsingborg, säger han, är en stad, belägen vid det namnkunniga Öresund, eller i sjelfva gapet der Nordsjön bryter in uti Östersjön, han sträcker sig längs åt stranden under den höjden, på hvilken ett slott, af samma namn som staden, är anlagdt (sedan anföres det redan meddelta yttrandet om slottet). Midt uti staden står kyrkan, bygd af tegel, stor och ansenlig, med ett lågt torn, icke långt derifrån är rådhuset och torget. Här hållas tvänne årliga marknader som starkt besökas, då stor handel drifves med en myckenhet varor. Sådant var Helsingborg på 1500:talet och sådant är dess läge ännu*).

Staden, sådan som den var 1676, tillika med dess fästningsverk, utvisar en ritning af generalen och Riddaren Maurits von Dyke mig förärad: och är den nu till belägenhet, storlek och gator alldeles lika som den då var, undantagande torget, hvilket sedan den tiden blifvit anlagdt.

Uti kriget 1676 ruinerades en stor del af staden, freden kom och regeringen tänkte på dess upphjelpande. General-Guvernören Grefve Ascheberg lät då anlägga torget, sådant som det nu är och af Rådstugu Protocollet d. 6 Juli 1692 inhämtar man, att dess afpålande skulle då oförd röjligen företagas.

Det gamla torget låg der nuvarande rådstugan står**)

---

*) "Då kyrkans grund och storgatan i Helsingborg stodo under vatten — huru mycket af skånska kustlandet och danska öarne var då ofvan hafvet? Denna fråga och dess svar har man förbisett, då man velat förklara skeppsvrak, som funnits, der möjligtvis gamla löpgrafvar varit eller der gamla skeppsvrak upplaggts."

**) № 33, 34 vid St. gatan, nu (1850) Assessoren och Riddaren Kjellmans gård; den gamla rådstugan är Hr Assessorns boningshus.

och på Lohmanska platsen*); låg således tätt under backen. Utmed Winströms, Scheufners, Sahlbacks och fleres hus gick från detta torg en gata ned till bron: en del af det som nu är torg, var bebygdt med hus: jernkrämaren Henric Rotkens, vagnman Knut Olssons, borgaren Sten Mauritzsons och Esbjörn Olsson Træbens gårdar, hvilka i kriget uti grund förstördes, samt Esbjörn Olsson Färgemans öde tomt, anslogos till nya torget, som nu kom att gå ned till sjön.

Utom detta torg var ett torg kalladt Axel- eller Fjelatorget**), som 1657 anlades, men till byggningstomter åter utlades, då nya torget blef anlagdt. Om detta finner man i ett gammalt dokument följande underrättelse: "Salig Welborne Sten Brahe forärt paa hans Bror Sons Tonne Brahes vägner 100 Rdr efter dess bref af den 15 Maij 1601 fol. hvilka i förra tider äro förräntade af Salig Rådman Thomas Jacobson uti dess gård, hvilken Anno 1657 är nederbruten och kiöpt af Staden till et Axel torg, har altså Staden detta capitalet, alt sedan förräntat efter dess obligation af den 14 Maij 1657 fol. på 558 S. 24 r."

Detta Axel eller fjelatorg kalladt, låg der nu fru Hæbsackers trägård***) är, och sträckte sig öfver halfva tomten der Kammarherrn Eppingers hus †) står. I backen bredvid detta torg låg Helsingborgs källa, som gifver det bästa vatten i Sverige, och har tredje rummet bland alla källor i Europa; denna källa kommer fram ur backen och ger vatten i stor ymnighet ††). Från denna källa ledes vattnet till en springkälla, som afledne Direktören Cöster midt för sitt hus anlagt, der vattnet springer till 2 à 3 alnars höjd och gör en prydnad för staden †††). År 1729 beslöt magistraten

---

*) Sedan bebyggd af A. Rönnow — n. v. Muntheska huset № 56.

**) "*Axelkiöbsteder* i Skaane" hade rimligtvis Axeltorg. 1514 fick Tommerup lika privilegier med andra Axelkiöbsteder. Om det Danska Kiöbstadvæsen i 16:de årh. Hist. Tidskr. af Molb. 5 B. 1 h. p. 19.

***) Trädgården vid № 58, nu tillhörig Hr Cons. och Ridd. C. H. Roth.

†) № 49 vid stora gatan tillhörigt Enkefriherrinnan v. Platen, född Munck.

††) Denna källa ligger vid huset № 60, har ej bibehållit något rykte, men har en rik åder af godt vatten.

†††) Tillhör nu huset № 49, som eges af Generaladjut. v. Platens arfvingar.

att lindar skulle planteras kring torget, hvilket ej blef verkställdt förr än lång tid efter *). Från ett springvatten på torget **) borde uti sandstensrännor ofvan, eller trummor under jorden, vattnet kunna ledas ned till bryggan, vid hvilken barkaser och båtar, blott genom en liten slang med all beqvämlighet kunde fylla sina vattenfat. Huru obetydlig vattenhemtningen från de på Helsingborgs redd liggande fartygen än blefve, skulle den dock öka stadens rörelse.

Hamn har staden aldrig haft. I sednare tider har hamnbyggnad blifvit påtänkt, men ännu icke kommit till verkställighet, lärer ock svårligen kunna anläggas om ej kronan vill derpå bekosta stora summor, och tillika bevilja staden fritt upplag eller portofranco; ty annars är det en förlorad kostnad att bygga hamn, der ingen import gifves ***).

Vid nu varande bryggan kunna inga andra fartyg lägga till, än båtar och barkaser. Fordom har bryggan gått längre ut i sjön, och vid lågt vatten synas ännu gamla brokaren. Uti konung Christian IV:s tid byggdes en brygga vid Helsingborg. Uti danska Antiqvitets-sällskapets samlingar finnes konung Christian IV:s öbne Bref af år 1640, angående en ny Skibs Bro vid Helsingborg, till hvilken at bygge og at ved lige holde, skulle gifves 8 skilling Dansk af hver hest og oxe, som utskieppedes i Skåne, Halland og Blekingen. Att i den tiden denna anslagna fond varit tillräcklig, är nog säkert; man vet att Malmö ensamt fordom utskeppade 2000 oxar och deröfver. År 1685 var ännu utskeppningen af oxar i Helsingborg tillåten. Detta år kom General-guvernörens bref till Magistraten med befallning, att när oxar utskeppades, skulle stadens slagtare dem besiktiga och noga undersöka, om de hade den ålder som Kongl. Plakatet om oxars utskeppande utsätter, skolandes slagtaren om de utgående oxars ålder attest gifva, den tullnären borde bifoga räkningarna. Denna för landet förmånliga handel har nu afstannat. Skånes oxar gå åt Götheborg, Stockholm och Carlskrona. Så att om inga andra medel i våra dagar vore att tillgå, än afgift af utskeppade oxar och hästar, blefve säkerligen ingen bro bygd.

---

*) Dessa lindar blefvo sedan nedhuggna för att göra torget rymligare. De stodo i 2 linier utåt torget.

**) Ett sådant pryder nu torget framför rådstugan.

***) Hamn är nu byggd, färdig 1832. Staten anslog 70,000 Rdr Bco.

Denna i konung Christian IV:s tid bygda bro gick långt ut i sjön, och hade nio brokar hvarpå hon hvilade, som man kan se af ritningen öfver Helsingborg, författad af Grefve Dahlberg, som finnes uti Carl X:s Historia af Pufendorf. Denna bro nedsköts af Holländska flottan under Amiral Opmans befäl, då den d. 22 October 1659 seglade hem från Köpenhamn, förmodligen till represalier för det att man från Helsingborg skjutit på densamma, då hon året förut gick genom sundet. Alla skepp i Holländska flottan gåfvo under förbiseglandet hela laget på Helsingborgs skansar och brygga, hvarvid många hus vid sjösidan äfven nedskötos och skadades. 1676 hade bryggan med staden samma öde, då Danska Amiralen Nils Juel med 5:ne grundt gäende fregatter lade sig nära under staden och den besköt. Från denna Helsingborgs brygga ser man öfver hela Öresund, så namnkunnigt för den genomfart der är, i det alla skepp som segla från och till Öster- och Nordsjön skola löpa derigenom. Väl kunna fartyg gå igenom lilla och stora Bälterne, men man anser farten genom Öresund mera gin och säker. Lilla Bält är djupt men smalt, har en strid ström som går i många krokar; det fordras en foglig vind för att gå igenom detta sund. Stora Bält har några sandbankar, af den beskaffenhet, att de under tiden genom dit drifven sand ökas och växa, men minskas under tiden af ström och stark sjögång och äro således alltid farliga för de sjöfarande. Öresund åter har mera öppet, kort och tillräckligen djupt farvatten; det tager sin början emellan Selands nordostliga punkt och Skåne och har flera djup eller rännor. Straxt innanför Kullen sträcker sig en sandbank ut i sundet, kallad Svinebogarne. Der den slutar eller norr om Kronoborg begynner Lappens grund. Icke långt från Kulla-Gunnarstorp, vid Graa Leje, der Skånska vallen skjuter mycket ut i sundet, gå grunden så långt ut, att de, med det tvertöfver på Danska sidan liggande Lappens grund, göra den smalaste ränna i sundet. Vid Graa Leje hade konung Christian IV begynt anlägga ett sjöbatteri af svåra kanoner, för att bestryka infarten i sundet, men en svår sjögång, för hvilken detta ställe vid infallande nordvestlig storm är utsatt, gjorde verkställigheten omöjlig; och samma svårighet torde möta en hamns anläggande vid Helsingborg. Emellan Helsingborg och Kronoborg är detta sund smalast. Konung Fredrik II lät år 1585 på isen mäta sundet emellan Kronoborg och Helsingborg, och befann det utgöra 1529 orgyæ, som några mena betecka famnar, men är egentligen hvad man i den

tiden kallade ruta. En ruta i de dagar höll sex alnar efter Lybskt mål eller två famnar. Tyke Brahe mätte sundet med mathematiska instrumenter, och efter hans uträkning var emellan Helsingborgs bro och Kronoborg 7950 Lybska alnar, hvilket gör 1325 orgyæ, således blott en skillnad af 4 orgyæ eller 24 alnar, emellan denna och den mätning som med landtmätarkedja gjordes på isen. Fordom var det ett politiskt tvisteämne, om det vore möjligt hindra en fiendtlig flotta gå genom sundet. Erfarenheten har visat omöjligheten. 1644 gick Louis de Geers flotta derigenom, 1658 den Holländska, begge oskadda *).

Helsingborgs stad har i gamla dagar varit en både större och rikare stad än den nu är: uti elfte, tolfte och följande sekler den rikaste i Skåne. När konung Waldemars Jordebok upprättades öfver hela landet, utfördes i densamma hvad hvarje stad och hvarje härad skattade till kronan: Helsingborg påfördes 200 mark lödig och 30 mark uti penningar, Helsingburgh C.C. m:r et de eadem Villa XXX m:r pro mitsumærs giald. Lunds stad gaf dock icke mer än 40 mark lödig och 40 mark i penningar. Södra Asbo, Ronnebergs och Luggede härader betalte ej mer än 180 mark lödig och 30 mark i penningar. Af Skåne gick uppbörden icke fullt till 1300 mark lödig och inemot 300 mark penningar. Helsingborg ensamt skattade således $\frac{1}{7}$ mot hela Skåne och kanske något mer, och omkring 5 gånger mer än Lunds stad **). Konung Magnus Ladulås hade icke mer af Gotland än 60 mark lödig och 280 mark i penningar. Mark

---

*) Förf. fick sedan sjelf se Engelska flottan passera sundet, när en Cannings vän i kejsar Napoleons kabinett underrättat honom att der voro underhandlingar å bane att Danska flottan skulle få "tagas" af Napoleon för att kunna användas mot Engelsmännen, och Danmark stå oskyldigt inför herrarne på hafvet. Canning föreslog nu i Engelska kabinettet att — göra tvångslån af Danska flottan, för att förekomma den Franska tillställningen. Berättadt af statsmän från den tiden.

**) "I K. Waldemars Jordebok läses enl. Lagerbr. Mon. Scan. p. 115 (fol. XL verso).

Helsingburgh cc mr et de eadem villa XXX mr pro mitsumærsgiald.

Biargh (Bjära härad) cc mr den. De moneta Lundensi denarios pro ccc mr argenti preter monet. pro M. mr denariorum. — — —"

lödig var 16 lod silfver, såsom det än i dag är: mark penningar var myntadt silfver- och kopparmynt, hvilket så beräknades, att fem mark penningar svarade mot mark lödig; i början på 1300 talet beräknades 4½ mark Skånska penningar på en mark lödig. Mitsommarsgield som af staden utgjordes, var en gammal skatt till kronan. Konung Eric Menved, uti ett bref af 1288, kallar det Debitum æstivale indultum ex antiquo tempore. Den som intet betalte Mitsommarsgield sedan han af fogden på 3 ting blifvit kraf'd, skulle först betala skatten och derjemte plikta till fogden 9 mark. Den som dröjde öfver ett år att betala Mitsommarsgield, skulle utom skatten plikta 3 mark, och den som i 3 år intet betalte Mitsommarsgield, hans hus och jord tillföll konungen.

Att Helsingborgs stad, när konung Waldemars jordebok upprättades, utgjort så stor skatt till kronan, som sagdt är, kan man vara så mycket mera öfvertygad om, som den skatt af länet eller södra Asbo, Luggede och Rönnebergs härad utgjordes är under särskild folio utförd till 180 mark lödig och 30 mark penningar, och Helsingborg åter under annat folio upptaget: ty annars kunde man falla på den tanken, att under de 200 mark lödig och 30 mark penningar, som Helsingborg påfördes, hela uppborden så af länet som staden var inbegripen*). Ju större skatter af en stad utgöras, desto säkrare bevis på dess folkmängd, handelsrörelse och välmåga. Vill man efterforska hvarifrån Helsingborg i de dagar kunnat hinna det flor och den valmåga, att det öfvergick alla andra Skånes städer, finner man tre hufvudsakliga omständigheter, hvilka dertill bidragit. Danska hofvets oftare och längre vistande på Helsingborgs slott räknas för den första: ty i alla verldsdelar äro gemenligen hufvudstäderna, eller de, der kongl. hofven vistas, de största och de rikaste, dit samla sig de yppersta och förnämsta af landets invånare, och med dem mera penningar, mera handelsrörelse än annorstädes; men detta kan icke anses för förnämsta orsaken till Helsingborgs uppkomst. Ur Öresund hemtade det sina rikedomar. Nordens handel var icke så ställd då som nu; helt andra tider, helt andra omständigheter. Kring alla kuster svärmade vikingar och sjöröfvare. Handelsskepp från Nordsjön och Östersjön gingo uti samlade flottor för att kunna försvara sig mot dessa. När kung

---

*) "Om ställningen i Danske kung Fredrik I:s tid, se Slottsherreserien № 26 i 8:de Kap."

Olof den Helige i Norge låg med sin flotta vid Seland och kung Knut den Store kom från England för att freda Danmark mot Norska och Svenska konungarnas anfall, så, enligt berättelsen af Saxo, befallte konung Olof vid första underrättelsen som inlopp, att någon skulle skickas på utkik för att förnimma, antingen det var kung Knut som kom i sjön eller en handelsflotta som anlände. För sådana flottor var Öresund ett samlingsställe och en angenäm förfriskningsort, genom sådana handelsflottor kunde man bekomma alla de varor, som i den tiden voro de allmännaste och begärligaste; äfven ock de dyrbaraste, på hvilka alltid vid hofvet var säkraste afsättning; och utom allt detta voro inga städer som delade med Helsingborg dess handelsrörelse. På Seland fanns ingen stad utmed hela kusten af sundet. *Helsingörs* stad, då ett uselt fiskeläge, anlades först 1421 *), *Köpenhamn* fick först stadsprivilegier af Biskop Jacob Erlandson år 1250. På skånska kusten voro icke heller några städer af betydenhet. *Landskrona*, förut kallad *Landora* och Sæby, var ett konglefsgods. Staden anlades först efter 1400. "Klostret derstädes nämnes 1415." Nuvarande *Malmö* räknar sin anläggning egentligen från år 1319. *Skanör* var det enda ställe som tillika med *Lund* delade handeln med Helsingborg, dock var Skanörs handel ej så stor före 1200-talet, som den sedermera blef, då sillen gick till skånska kusten från Rygiska vallen, der den förut i myckenhet fångades. Man vet att den store Erkebiskopen Absalon, sedan han underkufvat Rygen, lemnade en gång en del af sin flotta under Rygiska vallen för att skydda deras sillfångst, hvilket hade varit mot all statshushållning, om samma fiske med fördel idkats på skånska stranden. Det är detta fiske som man bör anse för rätta källan till Helsingborgs rikedom i de dagar sillen, kommande ifrån Nordsjön, måste först passera Öresund, innan den hann ned på Skanörs och Falsterbo bankar. Saxo i företalet till sin Danska Chrönika skrifver sålunda: Seland skiljes i öster från Skåne genom Öresund, der årligen sill uti stor myckenhet fångas, sillen går under tiden så ymnigt upp och står så tjock i stimm, att man knappt kan ro fram och att man med blotta händerna kan ösa den upp i båtarna. Af ett annat ställe hos Saxo, får man den underrättelsen, att år 1180 var sillfisket vid Helsingborg uti flor; ty då konung Waldemar I samma år gick öfver till Helsingborg, att stilla skånska allmogen, hvilken

*) "Derom se längre fram."

gjort uppror mot Erkebiskop Absalon, låg hela stranden vid Helsingborg full med båtar som fiskade sill. Huru lång tid förut detta fiske varit idkadt, kan man intet säga; men förmodligen har man ej just vid denna tiden dermed gjort början, efter som en sådan myckenhet af landets invånare redan laggt sig på sillfiskeri, så att man torde kunna med tämlig säkerhet antaga, det från m dlet af 11:te århundradet sillfångsten kring Helsingborg varit lönande. Och denna sillfångst gjorde Skåne både namnkunnigt och rikt. En gammal skald har derom skrifvit:

Oceanum Codanumque videns ubi Scondia Divis
Halaces totum mittit piscosa per orbem.

Arnoldus Lubecensis i sin Chronica Slavorum skrifver sålunda: de Danske hafva ett öfverflöd af rikedomar, för det fiskeri skuld, som årligen idkas uti Skåne, dit alla kringliggande folkslags handlande komma, och föra dit guld, silfver och allehanda kostbara saker, hvarföre de köpa sill. "Då fråga är om Helsingborgs ålder erinra vi oss, att *Skanör* nämnes ej i en äldre skrift än Sturlesons Håkan Sverresons Saga; *Tommerup* med sin hamnstad *Cimbritshamn* först **1125**, då staden plundrades, dernäst **1170**, då Tommerups stad fick sitt kloster; *Åhus* anföres ännu såsom en bondby **1148** då *Ystad* är kändt vid **1100** (möjligen det Hjostad, som nämnes vid **1000**); *Falsterbo* **1205**, *Trelleborg* **1262** och *Båstad* **1450**; *Luntertun* anföres i samma sekels första hälft, ersatt af *Engelholm* **1516**. Således stå här främst *Lund*, hvars namn först mötes i Eigils Saga såsom en med trädmurar befästad stad, blomstrande och rik i början af **900**-talet, och *Helsingborg*, nämndt i Nials Saga omkring **995**, ryktbart i Adami Bremensis tid före **1070**, anfördt i vår äldsta inhemska urkund af **1085** (derom längre fram). Sannolikt var Lund i hedniska tiden skånska centralorten för culten och Helsingborg, såsom den största gränsfästningen, centralorten för försvarsverket, utan tvifvel de gamle Skånekonungarnes hufvudborg mot Selandskungen. Ej grundlös synes den gamla uppgiften, att Luggude härad först bland Skånska härader blef christet. I den händelsen fick nog Helsingborg en kyrka förr än Lund, som först i Harald Gormsons tid fått en dylik. Det är åtminstone säkert att Helsingborg redan omkring **1150** var den borg, der kungen mest bodde, då han vistades i Skåne, och att han der hade främmande konungar till gäster; att Helsingborg, då Svenska konungar på **1500**-talet skrefvo sig Skånes konungar, ansågs och begagnades som *hufvudstad i detta nya kunga-*

rike, samt att under Unionstiden Helsingborg oftare än Kalmar begagnades såsom de förenade rikenas mötesort. Helsingborg öfvergår således i anor och forntida ryktbarhet de nuvarande hufvudstäderna i norra Europa: Danmark, Sverige, Norge, Ryssland och Preussen. Här möttes och bodde konungar då ännu boskap betade der dessa länders n. v. hufvudstäder äro belägna."

Skanör och *Falsterbo* vunno väl med tiden företrädet för Helsingborg i sillhandeln, dock bibehöll sig en temlig god rörelse på sednare stället, och fisket idkades med förmån i sjelfva sundet. Uti konung Christian II:s Handelsprivilegier, utgifna i början på 1500-talet, stadgas, att uti Öresund finge fiskas sommar och höst efter gammalt; men ingen främmande köpman finge börja att salta sill, förr än rätt höstmarknad begynner, som är Vår Fruedag dyre, vid varans förlust, dock med undantag af lägena Falsterbo, Skanör och Dragöhr. Att många utlänningar haft sillsaltning i Helsingborg, derpå har man ett säkert bevis i det, att uti Helsingborgs kyrka var ett särskildt altare, kalladt Compagniets altare. Detta compagni bestod af utlänningar, hvilka för sillfiskets skull härstädes uppehöllo sig. De hade vunnit den förmån, att dem förunnades ett eget capell eller altar; de höllo egen prest som dem biktade och communicerade och förrättade deras själamessor. En sådan dem förunnad förmån vittnar att deras antal ej var ringa, och tillika att deras sillsaltning härstädes var betydlig; ty man bör veta att med skånska sillsaltningen gick så till, att skånska fiskare fångade sillen, sålde den till Tyskar och Holländare som här lågo, hvilka betalte den dels med penningar, dels med varor, samt sedermera sjelfve dels genom eget folk, dels genom på stället lejde, besörjde om insaltningen. Till kronan betaltes visst för hvar läst. Desse utlänningar hade således mycket folk med sig. Det var ock icke sillfisket allena som sysselsatte dem: de hade frihet, att införa och utsälja sina medbragta handelsvaror och reste omkring i landet, köpande upp landets produkter, dem de utskeppade *).

---

*) "Äfven adeln deltog i skeppsfarten. Hr P. Laxman egde i hvardera af städerna *Helsingborg*, Helsingör, Malmö, Landskrona, Lund, Sölvesborg, Halmstad och Köpenhamn en gård, ett merskib och 3 andre smaa skibe. G. Sommelii Oec. Urbis Lundæ descript. p. 9. Denna Laxmansätten öfvergick efter föreningen med Sverige till bondeståndet. Se Mon. Scan. p. 264. Det var nemligen Svenska politikens syfte att

Uti de af Christian II utgifna Handelsprivilegier förbjudas främmande köpmän att resa kring i landet och göra uppköp, hvilket förbud vittnar huru det tillgått före den tiden. Men sedan Danska hofvet icke mera så ofta uppehöll sig på Helsingborgs slott, hvilken period tog sin början uti 14:de århundradet, sedan Helsingör, Köpenhamn, Landskrona och Malmö icke allenast anlades, utan ock i handel och rörelse ansenligen tillvexte, sedan sillfisket begynte att taga af, circa 1519, och slutligen gick under circa 1560; så aftynade i och med detsamma denna stads handel och välmåga. Dock var den långt större än den nu är. Ännu före kriget 1676 var handeln uti jemn gång. 1672 hade stadens handlande följande skepp: 1) Castel van Helsingborg om 160 lästers drägt, 2) S:t Johannes om 70 läster, 3) Vindrufvan om 48 läster, 4) Fortuna om 24 läster, 5) Hammarskiöld — läster, 6) Stryfvende Phil — läster, 7) Geleijte Pihlsbom — läster. Engelholm låg under Helsingborgs jurisdiction: Halsahamn eller skepparkroken var stadens lastageplats. I Båstad fick ingen idka handel, som ej var borgare i Helsingborg, hvilket privilegium Borgmästaren Jesper Pederson i konung Christian IV:s tid för staden utverkat. Uti en Instruction, som Provinsial-, Tull- och Accisförvaltaren Ludvig Lorentsson den 19 Juni 1651 gifvit Tullnären i Båstad, innehåller 12 punkten: Epter som her forfalder store bedrägerier och forfang med kiöbmandskap, som Bönderne her udi Byen handle imod Helsingborg Byes Privilegier og Borgerskabet till stor skade; saa befalder jeg eder hermed, at J flitig upsigt hafve till alle dennem, som her i Byen hand-

---

insätta så få Skånska ätter som möjligt på Sv. Riddarhuset. Många förbigångna försökte länge att inkomma. Några lyckades, t. ex. Rosencrantziska ätten. De fleste tröttnade och öfvergingo i andra stånd, der man möter ej få af de gamle Danska Rådsherre- och adelsnamnen, t. ex. Anfeld, Brock, Holck (for kakophonien blef namnet slutligen aflagdt), Munck, Falck, Friis, Frost, Fuchs, Gedde, Hase, Kiærulf, Barfod, Stuure, Munthe, Rietz, Rotsteen, Rönnow, Wiebe m. fl. hvaraf många känna ännu sin härledning upp till den danska ädlingen, andra ha förgätit anorna, likväl någongång vetande när en af förfäderna i förargelse bortlade sigillet med "figuer" och insatte initialer. Så gjorde t. ex. en Anfeld, då han till och med efter deltagande i Christianstads revolt under Hellichius 1772 ej vann representation å Riddarhuset, och skref sig sedan Ahnfelt."

ler med kiöbmandskab, og icke hafver tagit deris Borgerskab i Helsingborg, at de icke handle nogit met Kiöb og Sal imod bemelte Helsingborgs Byes Kongl. Privilegier. Hver saadant befindes daa J, hvo sig dertill eller imod fordrister, straxt godsit at lade arestere, oc for Welbyrdig Herr Slotts-Herre på Helsingborgs Slott, Borgmestere oc Raad eller Kongl. Maij:ts Byefogit at instemme.

År 1669 bortarrenderades Tolagen och Bropenningarna i Helsingborg för 600 Slette Daler om året. En slet daler var 4 mark Dansk eller 4 daler smt.

År 1672 utgjorde stadens Accis 1041. En daler då $\frac{2}{3}$ R:dr gör 694 Rdr.

År 1704 bortarrenderades bro- och vågpenningarne för 400 Dlr smt, gör 200 Rdr.

År 1708 för 330 Dlr smt. Uti Rådstuguprotokollet af den 8 Januari samma år säges att arrendet kunde ej gå högre i anseende till den släta handel, som då för tiden var.

De tvenne krigen 1676 och 1709 ruinerade staden i grund, dock syntes staden hafva något repat sig efter det förra; ty 1709 räknades 17 handlande i Helsingborg, men 1718 voro de icke mer än 11, och det som förunderligast är: från freden 1720 till 1772 aftynade handeln allt mer och mer så att här funnos knappt 2:ne köpmän i staden*).

Orsaken låg deruti, att så länge skogarne lemnade tillräcklig potaska och stäfver till utskeppning, hade staden någon rörelse, men sedan dessa exporter felade, gick handeln alldeles under, tills brännerianläggning åter litet upplifvade den, och kom en del allmoge att mera söka Helsingborg än andra städer. Det har uti commissionsvägen äfven vunnit något, liggandes beqvämligt att från Helsingörs och Köpenhamns upplager skaffa andra städers handlande de varor, som för deras räkning der kunnat blifva upplagde**).

---

*) *Anm.* Under den tiden hade dock borgerskapet $\frac{1}{4}$ af riksstyrelsen och ståndet borde då kunnat bevara ståndets bästa.

**) Konungamaktens project att upphjelpa hvad ständerregeringen stjelpt! Dock — kanhända skulle de "allmänna" eller "samfälda" makterna förstört ännu grundligare. Det vore otacksamt både mot Gud och de styrelser, som dertill samverkat, att ej här erkänna, att Helsingborg är staddt i en rask och lycklig utveckling i många riktningar. För allas blick framvisa sig de nya gator, som bebyggas, de skö-

3. Kap.

Om nejden kring Helsingborg.

Att en stor del af nejden kring Helsingborg varit Konglef, eller ett konungens afvelsgods, tyckes man med temlig visshet kunna sluta af K. Waldemars Jordebok, uti hvilken bland konglefsgodsen nämnes Helsyngburgh cum *attinenciis:* d. ä. med dess underliggelser. På det ting kung Knut den Helige höll med Skåningarne, erkännes allt det för konglef, som var öde och obebygdt. Således har hela den stora fäladen, hvilken först i sednare tider blifvit delad mellan byarne häromkring samt staden, fordom tillhört kronan. Kongshult, en by ej långt från staden, liggande i Allerums socken, har förmodligen tillhört konungen; ty sjelfva namnet ger det tillkänna. Hult är en tjock skogspark, Kongshult en skogspark, som tillhörde konungen, kanhända här varit en kongl. djurgård eller jagtpark under slottet. Pihlshult har tillförene legat till Kongshult. En Pihl i Helsingborg köpte ett hemman i Kongshult, flyttade bostaden och byggde gården der han nu står, kallandes honom efter sitt namn Pihlshult. Som konglefsgods voro byarna kring Helsingborg skyldige att göra hofveri eller dagsverken till ladugården vid slottet. Man finner här och der några frälsehemman, såsom Påhlsköp, Tinkarp, Senneröd, Långeberga samt ett och annat i Påhlstorp, Örby, Köpinge. Då nejden kring Helsingborg var konglef, blir frågan, huru desse frälseegendomar tillkommit; hvilken är lätt besvarad. Kung Waldemars Jordebok ger tydligen tillkänna att konungarne kunnat bortsälja

---

na hus, som uppstå, den nödiga förbättring, som visar sig i jordens odlingssätt, det ökade utrymmet invid hamnen, vunnet genom fyllningsämne, hvars upptagande fördjupat samma hamn, den ökade folkmängden, men de minskade eller rättast sagdt försvunna tiggarne, det oftast tomma fängelset, men det under några år mer än fördubblade antalet af elever både i lärda scholan, folkscholan och privatscholor, den utmärkta omsorgen om kyrkans och scholhusens vidmakthållande och förskönande samt de lätt igenkänlige kroggästernas försvinnande på gator och gränder, gåfvor till mer än 50,000 Rdr rgds värde under ett decennium af enskilda blott till stadens kyrka och folkschola (söndagsscholan inberäknad).

konglefsgods. När der uppräknas konglefsgodsen, heter till slut: Et omnes Insulæ quæ vocantur *Allmänning*, et oppida ex eis facta, quæ Dominus Rex non alienavit — d. ä. alla allmänningar och de hemman som der upptagne blifvit, hvilka konungen intet bortsålt från kronan. Påhlsköp kallas i gamla handlingar *Påvelsköp*. Namnet ger tillkänna att någon rik man, som hetat Påvel, köpt denna egendom af kronan, eller af stora allmänningen fått upptaga densamma. Tinkarp ligger under Krapperups gård, ett gammalt Krogenosegods; Senneröd har ock tillhört samma adeliga slägt. Uti Danska Antiqvitets-sällskapets handlingar finnes Borgmästare och Råds bref i Helsingborg af år 1469, att fru Barbara Sti Olsons efterlefverska inlöst det torp Senneröd *) som Sti Olsons föräldrar pantsatt. Denne Sti Olson var en Krogenos till slägten, bodde på Krapperup, dess fru var Barbro Brahe, Torkil Brahes dotter från Rendenes i Halland. Krogenoseslägten är mycket gammal; gamla slägtböcker förmäla, att år 1000 bodde Kield Krogenos på Krapperup. Af historien har man sig bekant, att konung Sven Tjugeskägg i Danmark af Jomsvikingarne trenne gånger blef tagen till fånga, och måste hvar gång lösa sig med en gång så mycket guld och två gånger så mycket silfver som han sjelf vägde. Adeln och riket gingo uti förskott för dessa penningar, som i de dagar voro oerhörda summor. Konungen var förbunden att betala hvad de förskutit, konglefsgodsen måste tillgripas; och, skrifver Saxo, Skåningarne och Selandsboerne lade allmänneligen och endrägteligen tillsammans och köpte många stora skogar på denna tid i riket. Det är förmodligen vid detta tillfälle som Tottarne blefvo egare af Bögeohra skog. Krogenosarne af Maderyds skog i Albo härad, och tillika af Tinkarp och Senneröd vid Helsingborg**).

*) "Senneröd synes ha sitt namn af Sennor, ett gammalt ännu bland allmogen mångenstädes bibehållet namn på slipstenar, som begagnas med blotta händerna (brynor). Dylika beredas här i trakten ännu till tusental, som föras till salu äfven utom Skåne. Se längre fram."

**) "Vill man under en sednare datum göra begripligt, huru Krogenoserne kunnat bli egare af en vacker andel af ett kongslefsgods, så må man ju få anse att det skett, då en Krogenos blef gift med en dotter af K. Christopher II. Dansk Adel. Lex. I. 504. (Molbech känner dock ej denne kung Christopher II:s dotter i Historiske Aarböger I. p. 82).

Sannolikt att någon af den gamla slägten Lang vid samma tillfälle bekommit all den egendom, som utgör Langeberga by, hvilken är gammalt purt frälse. Söder om staden ligger en stor ljunghed, som sträcker sig utmed stranden ½ mil i längden ned till Rå läge. Denna hed kallas Rå Ljung ännu i denna dag; hos Saxo nämnes den Röe Ljung. Hvad som i synnerhet gjort denna ljung namnkunnig, är den bekanta kämpen Starkodders envige och död. Saxo har lemnat oss sagan härom uti sin sjette bok: Norska konungen Helge begärde Danska prinsessan Helga, konung Ingialds syster till gemål. Kung Ingiald gaf dertill till samtycke, med förord att Helge skulle visa prof af mandom och styrka uti envigeskamp med andra kämpar. Festöl dracks i kung Ingialds hof. På Seland bodde en Jarl, som hade nio söner, alle för sin styrka och mandom namnkunnige, men förnämligast Angantyr, hvilken hölls för den tappraste man i sin tid; han hade ännu aldrig gått från strid och envige utan seger. Denne Angantyr hade äfven begärt prinsessan. Han infann sig uti kung Ingialds hof, och utmante kung Helge till envige, hvartill utsattes samma dag då kong Helge skulle fira sitt bröllop med Helga. Prinsessan, som mera älskade kung Helge än Angantyr, men tillika visste att Angantyr var en oöfvervinnerlig kämpe, gaf konungen det råd, att söka Starkodder, hvilken då var i Svenska konungens hof, och fordom hade tjent hennes fader, konung Frode. Bröllopppet uppsköts; Helge reste till Upsalakonungens hof, träffar der Starkodder, som af kärlek för sin gamle herre konung Frode och hans dotter Helga, åtog sig att i konung Helges ställe slåss med Angantyr; ty så vanhederligt det var i vår nord, att vägra en envigeskamp, då man dertill utmantes;

I Sophia Brahes slägtbok göres Rige Hr St. Olofsson till K. Carl VIII:s svåger; men deraf må ingen förvillas. En Krogenos, som hos Sartorius i d. D. Hanse 2: 105 kallas Gregorius, var 1272 löftesman för K. Erik till Lybeckarne och kan derföre ha fått säkerhet i den jord, som en *Påfvel* sedan *köpte*. St. Olofssons far hette Olof och en Olof Gregersson nämnes i ättetaflan, hvars morfar var den siste manlige Hvide, genom hvilken Krogenosslägtens rikedom ansenligen öktes. Då vi likväl sett *Påfvel* Laxmans skepp och gårdar i Helsingborg, är ej otroligt, att han — vare sig Biskop Laxmans bror eller den yngre Rikshofmästare — först köpt Påfvelsköp, om man kan så långt i tiden neddraga det köpet."

så litet ansågs det för feghet, att sätta annan man i sitt ställe. Emellertid låg Angantyr med sina bröder hos konung Ingiald och läto väl fägna sig, väntandes Helges återkomst. Då han nu kom med Starkodder i sitt sällskap, begynte desse öfvermodige kämpar att bruka mot Starkodder ovett och skällsord, märkandes väl i hvad afsigt han sig infunnit, frågandes honom om han trodde sig till att skifta hugg med en kämpe, då Starkodder kallsinnigt svarade: icke med en allena, utan med så många som bjuda sig an. Dagen kom, kung Helges och prinsessans biläger firades; och dagen derpå skulle kung Helge möta Angantyr på *RoLjungs* hed. Helge vaknade bittida och innan dagen begynte gry. Han lade sin vapen på och gjorde sig till kampen redo; sitt svärd hade han huggit uti tröskelen; men då han märkte att ännu var långt innan dager blef, och sömnen honom begynte tynga, lade han sig åter till hvila bredvid sin unga brud. När Starkodder om morgonen kom till konungens dörr, märkte han att Helge ännu sof; han gick sin väg ut på Roljungs hed och satte sig i dalen under en hög backe. Här klädde han af sig lika som om heta sommaren. En Skarlakanskappa, den prinsessan honom skänkt, hängde han på en törnbuske och satte sig i snön, under det han väntade på Helge. Angantyr och hans bröder, mera frusna än Starkodder, hade på andra sidan om backen gått i skjul och tändt sig en stor stockeld, vid hvilken de värmde sig, ty det snöade och blåste starkt. Starkodder väntade på kung Helge; Angantyr med sina bröder på dem båda. Han sände en af dem upp på backen, att se om de ännu voro komne; denne märkte intet till någon, men blef i detsamma varse en gammal man, som nere i dalen satt naken i snön. Honom frågade den utsände hvem han vore, och om han vore den kämpen, som skulle slåss med honom och hans bröder? Starkodder svarade straxt ja, och i detsamma kom Angantyr med sina andra bröder. Starkodder reser sig upp och tager till sitt svärd. De sporde honom åt om han ville slåss med en åt gången, eller med dem alla på en gång? Bäst på en gång, sade Starkodder, *när många hundar söka mig till lika, då plägar jag att slå ibland dem allesamman lika.* Derpå begynte kampen. Angantyr och hans bröder rusa såsom rasande och ursinnige på Starkodder, menandes kunna i ett ögonblick hugga honom ned; men de kände intet den mannen, med hvilken de skulle skifta hugg. Sex af bröderne nedlades af Starkodder, och ännu hade han sjelf icke fått något blodigt hugg. Angantyr rasande och ursinnig att se

sina bröder stupa, gick nu på allvar löst på Starkodder, och slogs tillika med sina tvenne bröder manligen. Striden var både lång och blodig, de gåfvo Starkodder 17 djupa hugg, af hvilka ett allenast var farligt; udden af ett svärd hade uppristat hans mage, så att hans inelfvor begynte rinna ut. Angantyr och hans bröder stupade. Starkodder försmäktade dels af sina sår, dels af törst, han kröp på händer och fötter ned till bäcken, men Angantyrs blod, som låg död i densamma, hade så färgat vattnet, att Starkodder vämjade vid att dricka af detsamma. Han lade sig då öfver en sten och intryckte sina inelfvor. Saxo berättar att uti samma sten blef märke efter hvar han legat; hvilket han dock sjelf anser för en orimlig sägen. Här låg han tills en bonddräng kom körandes, hvilken tillböd honom sin hjelp. Denne förband hans mage, tagandes en sammanflätad vidja, den han hårdt virade kring magen, sedan han förut instoppat hans inelfvor; och Starkodder lade sig i hans vagn, blifvandes på detta sätt bragt till konungens borg. Emellertid var konung Helge uppstigen bekymmerfull för utgången af enviget. Hans unga gemål sade honom att han af Starkodder intet hade att vänta något godt, sedan han lemnat honom ensam uti enviget; bad honom derföre manligen taga honom emot när han hemkom, ty det vore enda sättet, att blidka den förtörnade kämpen. Så snart Starkodder kom i konungens gård, sprang han af vagnen, lopp till brudsalen och med knytt hand sprängde upp den stängda dörren. Kung Helge springer upp, fattar sitt svärd och ger Starkodder ett manligt hugg midt emellan ögonen, en annan hade dervid fallit, men icke han; när nu kung Helge gjorde sig färdig att gifva Starkodder andra hugget, hade prinsessan fattat skölden, den hon i samma ögonblick svänger emellan konungen och Starkodder, så att hugget tog i skölden, hvilket var så allvarligt att kungen högg sitt svärd uti tu stycken. Sådant bemötande behagade den gamle Starkodder mer än ursäkter, smicker och beröm; och blefvo han och kung Helge väl förlikte.

Hvad Saxo berättar, antingen efter någon gammal sång eller efter muntlig sägen, detsamma är en känd sak bland menige man här á orten. Än i dag visas stenen, på hvilken Starkodder efter envigeskampen hvilade, och den bäcken, till hvilken han kröp på händer och fötter, för att af dess vatten stilla sin törst, men vämjade vid att dricka deraf, då han såg det färgadt af Angantyrs och dess bröders blod, kallas än i dag *Lusebäck*, af den anledning, att då Stark-

odder såg de döda, har han sagt: der ligga de *Lushundarna* *).

På denna Roljung har Starkodder, många år derefter, slutat sina dagar: gammal och skröplig, men hållandes en naturlig sotdöd vanhederlig för en sådan kämpe som han var, möter han Hather Lennis son; honom *anmodar han att skilja honom vid lifvet*, föreställandes Hather skyldigheten att hämnas sin faders Lennis död, hvilken Starkodder drap i sin ånger öfver det mord han på kung Olof begått, och hvartill Lenni med flere öfvertalt honom, samt derföre gifvit honom 20 marker guld; dessa 20 marker guld skänkte han Hather, samt sitt förträffliga svärd, om han allenast med samma svärd ville hugga hufvudet af honom. Wigarfslagen gjorde det till en skyldighet för Hather att uppfylla Starkodders begäran. Slutligen sade St. honom, att om han kun-

---

*) "Denna etymologi smakar af sitt ursprung; men att folksägnen dock vetat något om Starkodder i Helsingborgs grannskap måste betyda något för dem, som ej antaga att våra sagoländer böra sökas vid polcirkeln och i sammanhang dermed tro sig finna Hervarasagans Starkadr Aludrengr vid *Alö* eller Alnö med byn Påtta i Medelpad. Den der *Alupotta*, som skulle vara byn *Potta* på *Alön* i Bottniska viken, uppstod genom gissning. I den membran, som N. M. Petersen följer i Nord. Oldskrifter III, Hervarar Saga Köpenhamn 1847, är namnet oläsligt, der afskriften har *Alu polla*, "der, enligt Hr P., vistnok skal være *Alufossa* (Ölfossa), som findes foran i papirshåndskrifterne: — Hann var farinn nordr um Alufossa: Han havde giort en Reise til Alufoss. — Längre fram: þeir bördusk vid inn efsta foss at Eidi: De kæmpede ved den överste Fos ved det saakaldte Eyd. Straxt derpå nämnes Alfheim, visande att vesthafvets kustland och ej Bottniska vikens är i fråga. Rimligare sammanflätar en saga Samsö och kusten vid Helsingborg än Samsö och Medelpadska kusten.

Henrik Hertz i sin Tirfing, Kphm 1849, minnes också, att låta Hervar sjunga:

Fra Eyra sund vi seiled',
Hvor Sjælland herlig sig i Söen speiled',
Til Hlesey er vi slagne
Af Niord med Söndenström fra Samsö jagne.

Men Svenska litteraturens hufvudmän bo närmare Alupottan, än Öresund. Derföre måste historien bli ett hysteron-proteron."

de springa emellan hans hufvud och kropp, innan den hufvudlösa kroppen föll till jorden, skulle intet svärd eller något vapen kunna bita på honom. Löftet var listigt och frestande för en ung kämpe; men Hather var för slug; han gissade att den armstarke Starkodder ärnade gripa honom i fallet och så krama honom, att han kunde få göra hjelten följe till Valhall. *Skum* Starkodders svärd, som varit så mångens bane, blef nu sin egen herres. Hather fattar frimodigt detsamma, i ett hugg faller Starkodders hufvud, som då det föll till jorden bet med grymhet i densamma. Siden, säger Saxo i sin 8:de bok, beskickede Hather denne ædle Kiempe en hederlig jordefærd, som tilbörligt var, oc begrof hannem paa Roliungs hede i Skaane*). Härom vet menige man å orten att ännu tala; och då jag sport om någon visste hvar Starkodders grafhög låg, har en gammal man sagt mig det han hört af förfäder, att det skulle vara en hög, nu kallad Blåbära hög, efter blåbär växa på densamma. Detta namn af *Roljung* har det stora ljungfältet emellan Helsingborg och Råå intill sednare tider bibehållit. Nils H. Sjöborg uti en Disputation öfver Raflunda, utgifven i Lund **1791**, anförer en inscription på en gammal altartafla i Raflunda, så lydande: D. Febr. **1644** *kom de Svenske . . . . . Schaane oc leiju'de vid Hafigboer . . . . der paa Roëliung.* Adjuncten Sjöborg har intet sjelf afttecknat inscriptionen; ty *den har vid altartaflans reparation och ommålning blifvit utplånad;* afskriften är af dåvarande Pastorn i Raflunda. Att den då genom tiden varit mycket skadad, kan man nogsamt finna. Sjöborg, på hvad grund känner jag icke, föreger att Hafigboer varit en gård i Raflunda, som ligger vid sjön, och att Roëljung skall vara *Raflunda.* Men *Hafigboer* lärer utan tvifvel vara Helsingborg, och orätt läst då inscriptionen afskrefs, och *Roëljung,* denna sandhed vid Helsingborg, som

---

*) "I K. Eriks Krönika säges Höder ha afslagit Starkodds hufvud i Skane vid Rynæbro, då svärdet Skom föll i ån och synes der vid stor *vadufal* (vattenfall, d. ä. då vattnet fallit). Här synes sagan localiserad vid Rönne å, så vida ej första handskriften haft lika namn på stället som Saxo. Då en hvalfisk kunde gå upp i Heljarps å (se Physiograph. Sällsk. Handl. **1782** s. 385), så kunde Rå ån haft djupare vatten än nu, då det blott vid vissa årstider ej kan öfverköras utan brobyggnad. Vid Wegeholm utvisas en Starkodds graf. Många män voro i forntiden *pilstarke.* Derföre ha många tider en Starkodders Saga."

nu kallas *Rå Sand.* Wolfen i sin Chronologia Daniæ har för året 1644 antecknat: Att den 13 Februari kom Gustaf Horn till Helsingborg med Svenska arméen, intog staden så väl som det gamla förfallna slottet, och tog der sitt qvarter. Detsamma bestyrker Relationen om Gustaf Horns krig i Skåne, hvilken af Wessman i dess Skånska Handlingar är utgifven. Fältherren Horn var i beråd om tvenne vägar, då han i Februari 1644 skulle bryta in i Skåne; den åt Christianstad var ginast, men Witsjö skans låg honom i vägen, den åt Helsingborg var längre, och i anseende till vägen besvärligare, men här mötte inga hinder och förskansningar. Den sednare valdes, och den 13 Februari stod Svenska arméen vid Helsingborg der den blef liggande tills i Mars, då han bröt upp och gick till Landskrona. Huru har då Svenska arméen i Februari 1644 kunnat haft sitt läger vid Raflunda?

Der Råå ljung slutar ligger Råå läge och Råus by. *Råus* skrifves uti gamla handlingar *Rous**) och Råå ljung, hos Saxo *Roe* och *Ro* ljung.

Efter den korta beskrifning öfver Helsingborg, hvilken Prosten J. Rönbeck författat, skall en gammal sägen vara, att en af kejsar Caroli Magni kämpar eller så kallade Jefningar byggt Råus kyrka, att han hetat Roland, och att af honom socknen och byn fått namn, och att det i sten uthuggna menniskoansigte som sitter i vestra kyrkogafveln är Rolands och att han varit så lång, som från marken upp till der ansigtet uti muren sitter, då åtminstone hans längd utgjort åtta alnar om intet mer. Orimligheten i denna sägen röjer sig lätt. Uti kejsar Caroli Magni tid var det ännu ingen christendom i norden, och kämpen Roland så namnkunnig i historien, var visst ingen Skåning. Några stenar hafva stått uppresta vid stranden, der norra vakthuset låg, hvilka blefvo lagda uti vallen då retranchementet vid Råå

---

*) "Råhus torde dock vara det äldsta skrifsättet. Vestra delen synes visserligen byggd till ett *hus*, en fästning nära Råå-åns utlopp. Här må nämnas att Laurids Krabbe skref sig *till Raae*, gift med Dorte Litle, liksom deras son Olof Krabbe till Raae, Amtman i Halland, hvars sonsons sondotter Marea Krabbe såsom g. m. Pastor Henrik i Weile, blef Biskop Erik Pontoppidans stammoder. Krabbarne till Raae förde ett rödt hjerta i hvitt fält. Utgifv. kan nu ej upplysa hvarest deras Raae låg. (Nära 5 hemman äro frälse i Råhus socken; några ha förr legat under Krabberup.)"

1710 anlades, de kallades Höga stenarna, och allmänheten säger, att derstädes skall den bekante Olger Dansk vara högad eller begrafven. Kan väl vara: men mera skäligt om man förklarat dem vara minnesvårdar efter den namnkunnige Starkodder, "helst Saxo dertill ger anledning." Prosten Rönbeck menar att socknen och läget fått sitt namn af den lilla å, som der löper ut i hafvet, hvilken efter dess berättelse skall komma från Småland, och äfven der kallas Råå å; men härutinnan irrar sig den hedersmannen. Ån börjar straxt ofvan Gjedsholmen, går förbi Belteberga, och ned till Råå, men ingenstädes kallas den Råå å utan här nere, till och med vid Qvistofta en half mil härifrån, heter den Qvistofta, och längre upp Belteberga å.

Sannolikast är, att Rous by och å fått sitt namn af någon betydande man, som der i hednatiden bott. De många ättehögar der ligga intyga, att förnämt folk i äldsta tider bott på stället. När tre grafhögar ligga tätt tillsammans, och den mellersta är något större och högre än de andra, hålla våra antiqvarier före, att de äro ättehögar eller högar i hvilka en mäktig och förnäm ätts afkomma hvilar. På trenne ställen nära kring Råus finnas sådana högar nere mot stranden, norr om byn och öster om byn mot Gjörarp. Troligt att här bott någon förnäm man, som hetat Roë, och att han i mynningen af denna å haft sitt vikinganäste. *Os* kallas en åmynning eller utlopp i gamla göthiskan. Således har stället i början hetat *Roëos*, som sedermera för bättre uttal blifvit förkortadt till Rous; kan ock hända att namnet deriverar sig från *Roë* och *hus*, då det blifver Roëhus *), och förkortadt i uttalet Rous. Af samma Roë har då Ljungheden fått sitt namn. Hvem denne Roë varit, blir en gissning; hvarken några gamla sagor eller någon fornsägen bland menige man, långt mindre någon verklig historia, kan härutinnan meddela säker underrättelse. Många namnkunnige Danske män af det namnet Roë känner man icke. Kung Gram, Skiölds son, den förste af Skiöldungarne i Danmark, hade en fosterfader vid namn *Roar*, känd för sin visdom; och bland alla Danska konungar, churu långt register Saxo, Hvitfeld och Lyscander lemnat på desamma, finner man dock

*) Skrifves, som ofvan är nämndt, vanligen i äldre handlingar Raahus, Råhus. På Nils Hagæi grafsten af 1584 kallas dock församl. *Raavs*. Enligt Brunii åsigt om kyrktornen, synes tornet i Raus väl kunnat sjelf vara ett *hus* eller fästning.

icke mer än en, som hetat *Roë*. Denne Roë var kung Halfdan II:s son, kung Helges bror och den namnkunnige Rolf Krakes farbror. Saxo berättar om honom att han anlagt Roskild på Seland, efter honom kalladt Roëskilde; vidare har han icke om denne konung. Men af Rolf Krakes historia eller saga, får man den upplysningen, att Roë rest mycket i vikingsfärd och härnad, lemnandes riksstyrelsen åt sin bror kung Helge, att Roë uti England blifvit gift med konung Nordres dotter Ogn, och att han slutligen blifvit boende i England. Men om så är, hafva dock hans barn behållit sin arfvedel i Danmark. Och skrifver Torfæus härom sålunda *): Ad Waldaris ditionem quod attinet, eam in Scania fuisse, ex eo colligimus, quod Haraldus Grandævus filius ejus, Nepotesque Halfdanus et Gudrödus ibi rerum potiti hæreditaria absque dubio Successione, "d. ä. Att Waldars besittning legat i Skåne, inhemta vi deraf, att hans son Harald den gamle och hans sonsöner Halfdan och Gudröd der haft sitt välde utan tvifvel genom arfsrätten." Efter Fundinn Noregurs ätteräkning var Roë fader till Waldar, Waldar till Harald den gamle, Harald till Halfdan Snelle och Halfdan till Ivar Vidfamne, den bekante nordens inkräktare, från hvilken ett nytt konungahus i Sverige uppkom. Nu är det säkert ej allenast af Torfæi vittnesbörd, utan ock af gammal fornsägen, att kung Roës barn och barnabarn bott i Skåne. Uti Karlaby ej långt från Lund har bott en konung Harald, hvars dotter Helga blef gift med en konung Heidric. Minnesmärken efter denne Harald äro Haraldsborg och dessutom Vahleshög, Thorskär, Disardal och Disesten. Af Helga, kung Heidrics drottning, skall Heljarp vid Landskrona fått sitt namn. Heidrics dotter var Hervora, som efter Fundinn Noregur skall ha blifvit gift med Harald den gamle, och deras söner voro Halfdan Snelle och Gudröd. Gudröd fick Åsa, kung Ingjald Illrådas dotter. Hon var nog elak att stifta oenighet emellan sin man och dess broder Halfdan, hvilken så slutades, att Gudröd slog Halfdan ihjäl, hvarpå Åsa mördade sin man Gudröd, och då Ivar Halfdans son kom hem från sin vikingafärd, rymde hon till sin fader i Sverige. Att Gudröd och Halfdan varit konungar i Skåne kan man se hos Lagerbring S. H. T. I. p. 122. Nu fick Harald den gamle sitt gifte uti Karlaby; hvar har då Harald sjelf bott? Hvar har hans lilla rike varit beläget? Jag gissar uti *Rous*. Roë dess farfar är känd för sina

*) Hist. Norv. p. 501.

många vikingafärder. Hvar har väl varit för honom beqvämare ställe att hafva sin borg än vid Råå? En hamn, ett inlopp uti en å, nära vid Ejrarsund och ej långt från Seland var visserligen en väl belägen ort för en konungason, som lemnat riksstyrelsen åt sin bror, och endast satte sin ära och sitt nöje uti att fara i härnad. Det är derföre mer än sannolikt, att kung Roë anlagt *Rous* och gifvit namn åt den trakten. Således torde denna ort få skryta utaf att vara fosterbygd åt alla nordens konungar af Ivar Vidfamnes ätt, och att kanhända uti de ättehögar som vid Råus ligga, konung Roës barn och efterkommande, samt konung Ivars färfäder äro högade eller begrafne *).

Vi christendomens införande i Skåne bodde rikt folk uti Råus socken. Kyrkan vittnar derom, hvilken är bygd af huggen sandsten. Nästan allestädes har menige man någon sägen om sina kyrkors första anläggning; om Råus kyrka berättar allmogen, att en rik fru, som bott uti Örby utsett plats till kyrkan på ett ställe nära ån, kallad Guldvångs kroken: byggnadsmaterialier framskaffades, men om nätterna transporterades de från Guldvångs kroken öfver ån in på den platsen der kyrkan nu står. Icke långt ifrån Råus ligger Giörarps by, deromkring finnas många ättehögar, och har Prosten Elmgren der i församlingen berättat mig, att för 40 à 50 år sedan då en hög utkastades, har man i densamma funnit två små tenntaflor eller plåtar, på hvilka var ristad en skrift den ingen läsa kunde. Skada att dessa rara minnesmärken förkommit; kanhända om en runkännare dem granskat, någon artig upptäckt derigenom vunnits. Giörarp hörer till Bårslöfs församling; Bårslöf kallas uti gamla handlingar *Baldurs Lef*. Helvaderus berättar att Baldur, Odens son, bott uti Balderslef: att Rune som bodde på Runeberga blef misstänkt för otillbörligt förtroende med Baldurs gemål: att Baldur i ett envige nedlagt Rune, och att derom är en gammal kämpevisa, hvars verser hafva denna slutmening:

Rune och hans vif
De begynte ett stort kif,
På Thurö der slog Balder Rune.

---

*) I denna Förf:s mening ligger mer än i dylika hos äldre topographer. Då den historiska Ivarska ätten sköt sin rot ner i Skånes kungasaga, finnes intet ställe, der man sannolikare söker den starkaste kungaborgen i den tid, då Skåne hade sin och Seland sin kung, än just der öfverfartsstället dessa riken emellan var kortast.

Lef betecknar i gamla göthiskan den ort, det ställe der man vistas och der man har sitt uppehälle. Balder eller Balderslef, orten der Baldur bott. Att uti hednatiden uti Bårslöf varit offerställe, är mycket troligt. På byns egor ligga 4 högar uti en rad och helt nära intill hvarandra, de tvenne mellersta något högre än de andra tvenne. Kring dessa högar har man i jorden funnit ben och äfven hufvudskallar; menige man har inbillat sig att härstädes fordom varit en kyrkogård; men säkrast äro dessa ben ett bevis på ett gammalt hedniskt offerställe. Baldurs dyrkan var blodig, våra gamla förfäder utvalde gemenligen högar, lundar och hult till sina offringar, och på samma högar höllo de merändels sina ting och allmänna samlingar.

Welluf ligger nära Bårslöf, byarnas åkrar stöta tillsammans. Uti 1569 års Landebok skrifves socknens namn Wedlöf och hos Hvidfeld Wedelöf*). Uti Welluf socken har i gamla tider legat en herregård vid namn Ekeberga, och finnas ännu i dag några rudera och märken efter densamma uti Ekeberga mark, som ligger ofvan östra Ramlösa**). Denna egendom har sannolikt tillhört en betydande Skånsk adelsman, vid namn Peder Jacobson, hvilken tillika med Marsk Stig, Grefve Jacob af Halland och flere var deltagande uti det mord, som på konung Erik Glipping begicks uti Finderup år 1286. Hos Hvidfeld i dess Cronicha finner man anledningen att tro det denne herre egt Ekeberga herrgård i Welluf socken: Sedan han med flere på Nyborgs Herredag år 1287 blifvit förklarad fridlös för delaktighet i konungamordet, gick han med sina två söner Nils Pederson och Johannes Pederson till Grefve Jacob i Halland. Och år 1302 tog han så väl som Grefve Jacob sin tillflykt till Sverige. Konung Birger Månsson gaf dem ett ampelt skyddsbref, som

---

*) "*Wedelef* jemte kungslefven Helsingborg, utgörande Helsingborgs n. v. stads- och landsförsamling, synes ha varit en dit anslagen *jagtpark*, benämnd af *veda*, jaga."

**) *Ekeberga skog* nämnes i Kyrkostolen. Annars är namnet bortfallet i offentliga handlingar. I Ekeberga skog utvisas ännu "Herregården" af hvarje barn. Först i detta århundrade har det hemmanet blifvit bebygdt af en åbo i Ramlösa № 1, hvarföre Ekebergamarken väl heter Ö. Ramlösa, men f. d. herrgårdens egare kallas allmänt Ekebergamannen. I Rönbecks tid voro ruinerna ännu tydligare af sätesbyggnaden. Mycken sten är sedan använd. Brunnen m. m. är ännu qvar.

finnes hos Lagerbring i dess Svenska Historia. Uti detta bref kallas Peder Jacobsons söner Domicelli, en titel, som i gamla dagar endast gafs mycket förnämt folk och dem som utaf kungligt blod härstammade. År 1303 var en Herredag i Helsingborg och ny ransakning öfver dem som i konungamordet del hade. Lejd var dem lemnad, och af alla uti kungamordet delaktiga infann sig ingen mer än Peder Jacobson. En rätt sattes af 12 riddersmän; sedan saken af dem utransakad var, gåfvo de detta sitt utlåtande i målet, som läses hos Hvitfeld p. 328: Daa inkomme vi igen for forenefvnde Konge, Forster, Grefver, Herrer, forsamling, leggendis vore hender paa det helige Evangelium, daa hafde vi fri utsagt, att alle dise forenefnede ere skuldige udi konung Erics död, og hafver giordt den del, som er Crimen Lesæ Majestatis, og af all den forsamling var ingen som sagde deremod, uden Peder Jacobson, som tilltaledis, oc nogen de andre beskyllte, deris Börn *).

År 1307 uppehöll Peder Jacobson sig i Norge. Kung Håkan gaf honom och Grefve Jacob af Halland sitt beskärmelsebref, af hvilket bref äfven inhemtas att Peder Jacobson varit till svaromål i Helsingborg; der säges att de fridlöse kallade blifvit, att vid allmänt Danahof i Helsingborg sig mot lejd infinna; men att de aldra mesta undandragit sig det af den orsak, att de genom bref fått säker underrättelse huru emot dem var anlagdt och tillstäldt, det en del af dem skulle icke få komma från tinget eller domstället: att de som derifrån fingo resa, skulle på återresan gripas: att konungen af Danmark tillnefnde nogle mend, som skulde

*) "1300 den 13 April eller 1304 d. 29 Mars bevittnade Dominus (Riddaren) Peter Jacobson ett Grefve Jacobs af Halland förpantningsbref på Halländska hemman. En naturlig son af K. Waldemar Seier, som hette Nils, blef 1216 eller 1218 Grefve af Halland g. m. Ida af Schwerin, hade söner Nils II, Grefve af H. död 1221, hvilken hade 2 söner Nils † 1271 och Jacob † 1309, en af kungamördarne och 2 döttrar Adelheid och Cecilia. Att Peder Jacobson varit af slägten Lang (till hvilken Soph. Brahe räknade Saxo), *derföre* att han egde Langeberga — det långa berget — är en gissning af den art, som numera fallit ur modet, fast länge i ställeetymologier mycket använd. Slägtskapen mellan den mördade kungen och hufvudpersonerna bland de mördande hofmännen kan ses af följande utdrag af Soröabboten Martini uppsats om Erkebiskop Absalons slägt:

Skialm Hvide.

Ebbe. — Sune. — Asse Rög. — Tyche.

Sune. Tyche. — Margar. g. m — Absalon Erkebiskop 1178. — Skialm Banus.

Cecilia g. m. Erland t. Ellinge. — Cecilia g. m. Torbern.

Sune: Johannes. — Peter, Bisk. i Rosk. — Ebbe föll vid Lena 1208. — Anders, E.Bisk. 1201. — Jacob.

Jacob: Peter, Bisk. — Inger g. m. Marsk Stig, konungamörd. 1286.

Cecilia g. m. Erland: Jacob E.Bisk. 1255. — Johan, Höfvidsm. i Helsingborg 1250. — Margreta, g. m. Esbjörn.

Margreta: Cecilia g. m. Gr. Albert af Eberstein.

Cecilia g. m. Torbern: Jens Grand, kungamördare 1286 (då Domprost, E.B. i Lund 1290).

K. Waldemar II Seier.
1 med Drottn. Berengaria. — 2 med en Grefvinna.

Konung Christopher I. — Nils I Grefve af Halland.

K. Erik. Glipping mördad 1286. — Nils II gift med Cecilia.

Nils II: Nils III. — Jacob kungamördare 1286.

Nils III: Nils IV. Waldemar. afrättade 1314.

Ebbe: Benedicta Sv. Drottning förmäld med Konung Sverker II. — Catharina g. m. Peder Jacobson med gods i Wedelöf, kungamördare 1286. — Christina g. m. Marsk Harald. — Johannes. — Petter.

Både Marsk Stig och Grefve Jacob ville hämnas "incontinentia regis" i anseende till egna makar. Möjligtvis var dock Marsk Stig *då* gift med en dotter af den Palle Little, som först anföll den sofvande kungen, enligt Annales Visbyenses i S. R. D. I: 256."

sverge dem sag paa, epter som hannem behagede. Han säger att deras gods var dem ifråntaget, deras fränder och svenner ihjälslagne; att de derföre skutit saken under Påfven och hans dom: att konung Håkan derföre tog Grefve Jacob, Peder Jacobson, deras barn och de andre fridlöse i sitt hägn. År 1308 gaf kung Håkan in sina besvärspunkter mot Danska hofvet, som äro många. Bland annat andrages det våld och den orätt som skett Peder Jacobson; Anders Tackeson, säger konung Håkan, hafver taget fraa Peder Jacobson alt det gods hand aate i et Kirke Sogn der heder Vedelöf. Siden hafver Nils Brock af Hylki röfvet Peder Jacobson alt det gods hand åtte i Nessom i Karsysel i en By heder Hengi, oc alt det gods hand aatte i fyen, saa godt gods, at det skylder hvert aar 400 mark penninger. Af Herr Peder Jacobsons Börns möderne tog Nils Brock 16 mark korn och 20 mark penninger. Konung Erik Menved svarade härpå, och utom många tillmälen, som göras Grefven af Halland samt flera af de sammansvurne, lägges detta Peder Jacobson till last, att han gripit Olof Månsson och dess hofman innan freden gjorder blef: att han uppburit all Herr Simon Kambs inkomst af 14 gårdar, som gör 6 läster råg: att han brutit hus och gårdar neder, af hans must har han tagit 5 pund korn. Hafver Peder Jacobson slagit och fängslat Knut Skrubb i dess egen gård, och huggit benen af hans dräng. Hafver Peder Jacobson tagit från Nestved Borgare två skepp och allt deras gods. Hand beskattede alle mand udi Halland, och vårdede ej om hvad hand gjorde, säger kung Erik.

Om Peder Jacobson och hans barn någonsin fingo sitt gods igen, som låg uti Vedelöfs socken, vet man intet. Det är utan tvifvel Ekebergagården med underliggande hemman, som han egt och Anders Takeson honom fråntog. Ej långt från Ekeberga ligger Långeberga by, som är gammalt frälse; denna by har säkerligen legat under Ekeberga och utgjort en del af det gods Peder Jacobson egde i Welluf. Uti gamla Danska handlingar skrifves det Langebierg, tycks hafva fått sitt namn af den gamla Danska ätten Lang och af Bierg, emedan byn ligger på en höjd. Kanhända Langar i äldsta tider egt denna by så väl som Ekeberga; kan ock hända att Peder Jacobson till ätten varit en Lang *). Bland allmogen i socknen är en gammal sägen, att den siste som

*) "Samma ätt, af hvilken gamla heraldiska skrifter förklara Saxo ha varit."

bott på Ekeberga herregård, var en enkefru, hvilken, då hon for från Wedelöfs kyrka, körde ned i den torfmåsen som ligger straxt vid Ekeberga och der omkommit.

Emellan Helsingborg och Welluf ligger Köpinge by, den har ock i fordna dagar varit betydlig. Städer hade man få eller inga uti de äldsta tider. Allmänheten uti hvar landsort hade vissa ställen der vissa tider om året marknad hölls och handel drefs. Dessa handelsplatser kallades *Kaupung*, eller Köping. Sådana köpingar voro flera i Skåne. Detta Köpinge vid Öresund kallas ock *Luse Kiöpinge*, af Lusebeck, hvilken löper fram utmed byn. Ett köpinge var vid Löde ström, ett köpinge vid Ystad, ett uppe emot Christianstad; vid detta köpinge har säkerligen mycken handel drifvits i äldsta tider, emedan det ligger så nära Öresund. På fältet emellan Köpinge, Råus, Görarp, Bårslöf och Welluf finnas en myckenhet ättehögar. Antiqvarier hafva för känneteckken att der en stor kulle ligger ensam, är det en slägthög. När tre högar ligga i en rad nära hvarandra, och den mellersta högst, är det Kongl. eller Jarla och mycket förnämt folks grafhögar. När en ättehög ligger ensam och vid densamma står Bautball eller en stor sten upprest, hvilar i densamma en kämpe som uti envige stupat. När åter många kullar här och der ligga spridda öfver fältet, somliga större somliga mindre, skall det varit tecken att på samma ställe stått ett stort och blodigt slag. Att dömma härefter, så har icke allenast stort folk sina griftplatser i denna nejd, och kämpar som i envige fallit här blifvit lagde uti hög, utan ock helt säkert ett mycket blodigt slag i hedendomen på detta fältet stått; ty utom de många högar som ännu finnas i behåll, äro oräkneliga liggande i vångarne och invid byarna, dels genom plogen jemnade och utkörde, dels utgräfne, såsom gamle män i dessa byar veta berätta. Det är förgäfves man söker underrättelse om det slag som här stått; det enda blir en trolig gissning, att i Ragnar Lodbroks tid har det sig tilldragit. Krakumal berättar att Ragnar slagits med Skåningarne i Ejrarsund, att han hemsökt Helsingarna och Lundaboerna, med hvilka Helsingar sannolikt förstås de som bott ikring Helsingborg. Nu ligger detta fält med sina ättehögar nära både Ejrarsund och Helsingborg, och således troligen uppkastade öfver de slagne som stupat i detta slag, hvilket Ragnar Lodbrok höll med Skåningarne kring Helsingborg *).

---

*) "I Knytl. Sagans 61 kap. omtalas huru Asbjörn Jarl,

Emellan Köpinge och Helsingborg ligger Ramlösa och på dess egor en surbrunn, den yppersta i Skåne*). Öster

---

sedan han d. 10 Juli 1086 bedrifvit S. Knuts mördande, drog *norr upp till Öresund och tog härberge i en landsby* och sof en natt på en loftsal nära stranden. Många flera menniskor voro inne på den salen, hvilket vittnar att här då funnos i landsbyar tvåvåningsbyggnader med stora salar. Der anfölls den i kungamordet delaktige af råttor, flydde för dem till skepps, men förföljdes och dödades af deras bett. Det bevisade bättre K. Knuts helighet att kalla folk i Helsingborgs grannskap råttor än menniskor. Väl är råttslägtet här närgånget, men ut i båtarne förfölja de ingen, så djerfva de än äro på lofterna. № 42 bland sigill-aftrycken i Reuterdahls Kyrkohistoria 2 B. 1 h. visar Brynjulf Stallares sigill, med en råtta på ett bord med omskrift: S. Bryniulfi muris (se Peringsk. mss). Om en väpnare med dylikt sköldmärke funnits någon tid förut vid Öresund på Skånska sidan, som anfallit kungamördarea, huru lätt uppstod då ej den anförda sagan? *Muus* var en gammal Skånsk slägt. Jep Muus Miles (Riddare) har ett minne i Drottn. Margarethas historia. En Johan Muus' enka lefde 1262."

*) Prof. D:r J. J. v. Döbeln i Lund undersökte och pröfvade Ramlösa källåders vatten och verkan deraf på sjukdomar 1701, 1705 och 1706, hvarefter han öppnade denna "Surbrunn" till allmänt bruk den 17 Juni 1707, sjelf varande Brunnsintendent till sin död 1743. Han utgaf Beskr. om Ramlösa Helso- och Surbrunns uppfinnande, dess belägenhet, natur, verkan och rätta bruk 1708. Efter honom blef Prof. D:r Eb. Rosenblad Brunnsintend. och var det i 36 år. 1708 voro 16 Ryska fångar hitkommenderade till arbete i Maj månad för Surbrunnsanläggningen. Sedan var Provincialläkaren D:r P. Unge Intendent 1796—1808, under hvilken tid en mängd af byggnaderna för brunnsgäster uppfördes, allt efter af honom uppgjord och af Kongl. Maj:t stadfästad plan. Skref Något om Ramlösa Brunn i Läkaren och Naturforskaren Tom. XV sid. 177 f. Redan 1803 var Med. D:r E. Z. Munck af Rosenschöld, som i sin morfar Rosenblads tid fört sjukjournalen, vic. Brunnsintendent, blef 1810 Intendent vid alla bad- och brunnsinrättningar vid Helsingborg, och lemnade först genom sin död 1840 Ramlösa brunns Intendentsbefattning till Öfverfältläkaren D:r Bågenholm. För närvarande besökes Ramlösa helsobrunn af mer än 1000 personer under tiden från den 24 Juni till den 10

om staden är Filborna by*), der intet märkvärdigt funnits, utom en enda ättehög ett stycke från byn, som af bönderna kallas Dronningahögen; men af hvad anledning den detta namn bekommit, har ingen kunnat säga mig; mera i norr ligga Pilshult, Påvelsköp och Tinkarp. Vid Görarp, vid Ramlösa, vid Tinkarp och norr om staden på dess egor finnas Stenkol. Af hvem första stenkolsbrotten blifvit gjorda vet jag intet, men år 1650**) har Danska Rikshofmästaren Joachim Gersdorph på Tyngbyholm, Axel Usop på Belteberga, Ivar Krabbe på Jordeberga och Otto Kragh fått kongl. privilegium på stenkolsbrottet vid Helsingborg, som låg på Krabbens egor. De tvenne första åren förunnades dem att bryta stenkol utan afgift till kronan; men sedan skulle kronan hafva hvar 10:de tunna. Kronohemman som lågo närmast grufvan fingo de såsom ett grufvefrälse, så att när intressenterne betalte böndernes årliga skatt, räntor och landgillen till kronan, egde de rättighet att nyttja dem till arbete vid stenkolsbrytningen, likasom frälsemannen sina bönder till sitt landtbruk. Allt arbetsfolk vid stenkolsverket var fritt från all kongl. skatt och tunga. Denna grufva måste säkerligen vara den, som låg vid Tinkarps grafvar. 1658

Augusti årligen. Ställets naturskönhet är europeiskt bekant. En runsten visar sig jemte bäcken, som skiljer mellan Helsingborgs landsförsamling och Raus socken. Den kallas Hårlemanska stenen. Man kan knappt läsa mer än *sina husfru*, helst stenarten har valts med mindre beräkning, än man valde i forntiden, då man ville uppsätta minnesvårdar. Alla byggnaderna vid Ramlösa utom brunnsbyggnaden ligga på Köpinges egor i Raus. I Wällufs socken är ett Ö. Ramlösa, i Helsingborgs landsförsamling är ett V. Ramlösa, men inom Raus socken är intet Ramlösa beläget. Den märkligaste byggnaden vid Ramlösa brunn är K. *Carl Johans Hospitalsbyggnad* af två våningar med frisängar för fattiga sjuke, hvartill K. Carl XIV Johan gifvit omkring 8000 Rdr Bco.

*) Skrifs i äldre skrifter ofta Fölborna och torde varit hästhage för de kungliga fölen, då byn låg under slottet.

**) "Redan 1640 hade en Skottsk mästare börjat arbeta på Pålsköps grund. "Syden kom en, loed sig kallde Mester näst Gudh, hede Sven Christenson, som en lång tid höll bruket vid like", enligt vittnesmål inför Luggude häradsrätt 1670. De la Gardiska Arch. XVII. p. 67 följ. Biogr. Lex. Litt. O. p. 322."

blef Skåne en Svensk provins; detta bolag gick öfver ända och stenkolsbrytningen vid Tinkarp drefs af egaren på Krapperup. Borgmästaren Paulin i Helsingborg hade öfverinseendet och styrelsen vid stenkolsbrottet i Tinkarp. År 1681 vart han af Grefvinnan Maria Sophia De la Gardie, som rådde om Krapparp, stämd till Helsingborgs kämnersrätt för otrogen förvaltning. Af de vid undersökningen framlagde handlingar befinnes att år 1675 från den 3 Juni till och med den 30 upphrötos 337 tunnor kol; derifrån till den 13 September hafva 23 grufarbetare upptagit 887 tunnor, från den tiden till den 30 November hafva 20 arbetare brutit 746 tunnor; således från den 3 Juni till den 30 November i Tinkarps stenkolsgrufva upptagne 1990 tunnor, ehuru i grufvan, som undersökningen förmäler, då på långt när icke arbetades med den drift som i de förra åren *). För hvar tunna fingo grufarbetarne 11 öre smt. Denna grufva har nu länge legat nere och ingen brytning der företagits. Vid Görarp har brutits kol intill sednare tider, men varit mindre lönande. Egaren af Görarps grufva har måst låtit arbeta i grufvan vid Lundom i Hæslunda socken, hvilken varit den mest lönande af alla. Helsingborgs stad har äfven haft sitt stenkolsbrott ute vid stranden och Nyborgshusen. Uti Rådstuguprotocollet af den 30 Mars 1683 andrages, att de som bodde i Nyborg uppgräfde stadens grund och utan lof bröto stenkol, hvaraf de några hundrade tunnor utmätt och sålt, staden till præjudice, hvarföre de borde tilltalas. År 1686 togos riksdagspenningarne till Borgmästaren Langh af det som stenkolsbrottet kastat af sig. Och år 1689 då räkenskaperna för samma stenkolsbrott afslötos, befanns dess behållning vara 650 Dlr 15 öre smt; och år 1693 nedlades grufvan efter den var så litet lönande, som protocollet af den 25 Juli samma år utvisar; låg derpå glömd till år 1727 då Bergscollegium begärde undersökning om densamma. Staden, förebärande sin oförmögenhet att åter upptaga grufvan, afsade sig all rätt till densamma, då Bergscollegium lofvade foga anstalt om dess upparbetande ånyo; men hon ligger orörd intill denna dag, och man väntar hvad nu varande grufegare vela göra**). Utom stenkol finnas på stadens grund

---

*) "1667 från den 1 Maj till en dag i Oct. hade fåtts 2000 tunnor på Tinkerups grund, då blott 17 soldater arbetade. Andra år fick man 3000 tunnor. 1670 inarbetades 2936 tunnor."

**) "1738 kom en bergsman från Fahlun till Helsing-

så väl som vid Pålsköp och Tinkarp en fin sandsten, som hugges till slipstenar och brynor, hvaraf en ansenlig myckenhet föres dels åt Danmark dels åt Småland och Halland. Uti Rådstuguprotocollet af den 5 September 1684 beslöt Magistraten, att de som arbetade i stadens stengrafvar, skulle betala samma afgift till staden, som gafs vid Pålsköps stengrufva. År 1576 begyntes med Kronoborgs slottsbyggnad, den huggna sandstenen till detsamma hemtades från Helsingborgs, Tinkarps, Pålsköps och Laröds stengrafvar.

Hela trakten norr om Helsingborg upp till Kullaberg kallas Kullen. Spetsen utaf Kullaberg är det vackraste som kan vara i naturen. Uppå densamma ligger ett hemman, omgifvet af åkrar, ängar, skog, lundar, och ytterst är det kala och branta berget; man har här den skönaste utsigt i verlden, man ser ned under sig den vida Oceanen, Hallands vackra kust, Öresund, Seland och hela Skåne så långt ögat förmår skönja; ytterst på bergets brant är en fyrbåk, de sjöfarande till rättelse. Våra fornälskare göra detta berg till Herculis stoder, hvartill Plinius och Tacitus gifvit dem anledning. Plinius skall berätta, att uti kejsar Augusti första regeringstid har den Romerska fältherren Drusus Germanicus seglat omkring Germanien till det Cimbriska Promontorium (hvilket menas vara Skagern eller udden af Jutland) och då Tacitus omtalar detsamma, säger han: att icke långt derifrån voro Herculis stoder; men att stormen hindrade

---

borg; ett jordborr på 100 alnars djup, bestående af 60 satser, gjordt i Newcastle kostande 51 L. St. (418 dal. smt) användes, under ledning af en Stenkolssocietet, inom hvilken egaren af Kulla Gunnarstorp D. F. v. Connowen befann sig. Kongl. privilegier på ett vidsträckt distrikt gåfvos d. 29 Mars s. å. 1737 hade Ant. Swab och Er. Stockenström (sedan R.R.) varit i Helsingborg och tagit i besigtning de under föregående tider bearbetade men sedan lemnade stenkolsbrott och grufvor. Jonas Alström(er) förenade sig sedan med de två ofvannämnde herrarne. Der arbetades ännu efter Adolph Fredriks ankomst och i en grufva med hans namn arbetades något från 1745 tills 1788, då Ruuth åter började här nedgräfva pengar. Den 15 Augusti 1788 besågos de gamla arbetsställena vid Pålsköp, Tinkarp och Hittarp; men snart förföllo dessa grufvor. Pålsköp med sin vackra skog och sina förtjusande utsigter tillhör nu Herr Ryttmästaren och Ridd. C. H. Follin."

Drusus att segla så långt fram att han kunde få se desamma, hvilka stoder våra antiqvarier mena vara Kullaberg.

Att hönsa för kullen var en gammal sjömanssed, men som nu är aflagd. Den bestod derutinnan att hvar och en sjöman eller resande, som första gången seglade förbi kullen bands vid masten och man öste vatten öfver honom. Bättre folk undgingo detta hönsande, i det de gåfvo hederliga drickspenningar till besättningen på skeppet, hvarmed de gjorde sig lustiga då de kommo fram på Helsingörs redd.

Tokes färd utför Kullaberg är ock namnkunnig. Toke var stamfar för Hvidarne, tjente uti Danska konungen Harald Blåtands hof. Harald berömde sig ofta deraf att han var den snällaste skidlöpare. Toke, näsvis och obetänksam, yttrade sig att han kunde löpa lika så fort som konungen. Det kom för konungens öron, som tog det mycket illa upp. Harald reste till *Kulla Kniba*, så kallades Kullaberg. Toke var med; här befallte konungen Toke att på skidor löpa utför berget, efter han var en så snäll skidlöpare; Toke måste deran, ett litet stycke utför berget blef han stående på sina skidor då de brusto sönder, han föll och till all lycka kom han i fallet att taga fäste uti en klyfta eller spricka i berget; gaf sig sedan att sakta krypa från en klyfta till en annan och halp sig ned till bergets fot, der han af ett förbiseglande skepp upptogs. Man fann hans söndriga skidor, men icke honom, och Harald trodde honom död. Toke for till Julin, blef anförare för de bekante Jomsvikingarne, var med Sven Haralds son då han vid Helganäs slogs med sin fader. Förlikning var på bane emellan fader och son. Harald gick ut i skogen ej långt från stranden, Toke som märkte det, lopp i förväg och sköt konung Harald ihjäl.

En klok man har bott på Kullen vid pass 1230 eller 1240, kallad Kullamannen. Konung Waldemar II skulle en dag rida ut på jagt; färdig att stiga till häst föll han i så djupa tankar, att han en lång stund blef stående orörlig. Detta väckte uppmärksamhet hos hans hofmän. Sedan konungen kommit hem från jagten, frågade en af dem hvad vigtigt konungen då tänkte uppå; men då hade konungen så glömt det, att han omöjligen kunde erinra sig hvad det var. Sjelf nyfiken, sände han bud till Kullamannen att han skulle säga honom hvad han vid det tillfället tänkte uppå, då Kullamannen skall svarat konungens utskickade:

Din herre tänkte uppå
Huruledes det skulle hans söner gå
När han var gången af lifve;

Men säg honom det för sanningen så,
Att örlig och tvedrägt skulle de få,
Dock skola de alle konungar blifve.

Svenska historici berätta att den mannen icke bott i Kullen utan i Sverige och hetat Thor Knutson Bonde, i sin tid namnkunnig för sin stora visdom. Men Danska historieskrifvare påstå att han bott i Kullen; på Krapperup, som ligger vid foten af Kullaberg, bodde Kield Krogenos anno 1000; af hans efterkommande voro många hvilka egt denna gård intill 1575, då den siste man af den slägten dog. Det kan vara lika så troligt, att Kullamannen hetat Krogenos och bott i Kullen, som att konung Waldemar sändt bud till Thor Knutson Bonde i Sverige.

Uti Kulla berg finnas silfver och kopparmalm och visas än i dag den bekanta Silfpickarehålan, som är en liten schackt. En Bergmästare från Danzig, vid namn Jörgen Langenau, efterskrefs af Danska regeringen för att i Danmark uppsöka malmstreck, och han skall hafva upptäckt silfverådror uti Kulla berg år 1561. Han ingick med Danska kronan ett ackord på 50 år, att få upptaga grufvan och drifva förädlingen så högt han kunde, mot det han betalte hvar 20:de mark. Sedan Langenau fått detta privilegium skaffade han sig medintressenter, hvilka voro Mogens Gioë på Bollerup, Börje Trolle på Lillö, Herlöf Trolle, Corfits Ulfelt och Laue Ulfstand på Skabersjö; men grufvan lades snart igen ty omkostnaderna öfverstego mångdubbelt afkastningens värde.

"Sjelfva omgifningen af Helsingborgs stad vinner allt mer i skönhet. En *ny kyrkogård* invigdes af D:r Follin 1816; redan till hälften planterad med skuggande träd, mellan hvilka vackra grafvårdar tala till de lefvande om de döde. Tvenne Kyrkoherdar och tvenne Borgmästare hafva der redan nedlaggts. Alltmera har smaken för det enkelt och anspråkslöst sköna gjort sig gällande hos dem som rest minnesvårdarne. Jemte N. Kyrkogården ser man *Hr Grefve v. Essens hus*, omgifvet af trädgårdsanläggningar, kaskad, springvatten, grotta i skifferberget, huggen då stället tillhörde H. Exc. Gr. Ruuth, en utmärkt tafvelsamling *), berömd redan då

---

*) I Grefve Essens samling finnas 116 taflor, hvaribland må nämnas S:t Catharinas giftermål af Ludv. Carracci (Venet. scholan), Jungfru Maria med Barnet af Schidoni (Lombard. sch.), S:t Jacob af Velasquez, Jungfru Maria med Barnet af Palma Vechio (Venet. sch.), Laura, porträtt af Palma Vechio, Jacob och Rebecca vid brunnen af Roselli, Esquisser

den var i Env. Baron Rehausens ego, sedan tillökt; *Fredriksdal*, tillhörigt Hr Possessionaten Hagen, *Eneborg*, tillhörigt Hr Possess. Clausen, *Närlunda*, som nu bebygges af Hr Landsh. Grefve Fr. Posse, *Gåsebäck*, tillhörigt Hr O. D. Krook, som gifvit $\frac{1}{16}$ hemman i Köpinge för att få tillbyta sig en dalgång vid en å, tillhörig Raus förra prestgård, vid hvilken å vackra anläggningar nedanom den uppförda Villan äro att motse; *Gustafslund* f. d. Mårtenstorp, tillhörigt Hr Ryttmästaren och Ridd. Ouchterlony; *Kellstorp* (Filborna № 16), bebyggdt af Hr Assess. Åberg, nu tillhörigt Baron A. Bennet, hvarjemte må anmärkas att flera bondgårdar i stadens grannskap äro utmärkt vackra, t. ex. V. Ramlösa, Päarp, Köpinge och Raus. Ett hemman i Örby kallas såsom välbebyggdt, *Fredriksberg*. *Pilshult* eges af en Possessionat. *Rydebäck*, tegelbruk. Blott på $1\frac{1}{2}$ mils afstånd från Helsingborg är *Kulla Gunnarstorp* med f. d. Sparreska tafvelsamlingen beläget, tillhörigt H. Exc. Gr C. De Geer."

---

till Carnevalsscener af Ticpolo, Vuer af Venedig af Canaletto (Venet. sch.), Porträtt af Maria Stuart af Zuccero, lekande gossar af Pietro Vecbio, Christi födelse af Pittoni (Venet. sch.), en gosse af Tintoretto (Venet. sch.), en sofvande Amor af Carravaggio, Ruiner vid Rom af Ricci, Venus agande Cupido af Carracci, spelande och sjungande figurer målade på sten af Manfredi, en qvinna och får vid en brunn af Rembrandt, ett landskap af Ruysdal, landskap med jägare till häst af van der Meulen, en flicka som mjölkar en get af Bergham, Porträtt af Carl I af van Dyck, Landskap af Brenghee, dito af Everdingen, dito af Moucheron, dito af Du Jardin, dito af Paul Bril, dito af Nimeguer, dito af Poussin, dito af Pillement, dito af Moslard (Mont Cenis), dito af Lauri (Amalthea), dito af Lambert, dito af Zemarelli, dito af Nisbeth, dito af Berger (Helsingborgs redd), dito af Fahlcrantz (Ulfsunda), dito af Bennet (utsigt af Wik, dito af Leckö), dito af Mamsell Lundberg, 2:ne dito (af gamla Tyska scholan); Intericurer af Jan Stein, van Leo och Le Duc, ett månskensstycke af Griffier, ett flickhufvud af Grenze, Heliga Familjens hvila esquisse af Poussin, en gubbe af Albrecht Dürer, Carl XI:s familj af Ehrenstrahl, Dr. Christina, email, en hvit räf af Pasch, ett genrestycke af flamandska scholan, Porträtter målade af Sandberg, Södermark, Bennet och Kjörboe m. m. m. m. Ann. några af taflorna äro ännu på Wik och i Stockholm. Samlingen af vapen och antiqviteter är ock ansenlig.

4 Kap.

Om Helsingborgs Kyrkor och Kloster.

Före reformationen och då staden var i sin välmakt voro der flera kyrkor och kloster.

Vår Fruæs kyrka*), *S:t Clemmeds* kyrka, *S:t Peders* kyrka, *S:t Olai* kyrka.

S:t Clemmeds kyrka, nedrifven på 1520- eller 30-talet, som kan slutas af Helsingborgs Slottsinventarium 1535, i hvilket är upptaget och som orden lyda: En stor hob Bly, som blef brödet af Sancte Clemetz Kirke for Helsingborg. Efter detta bly är upptaget uti slottets inventario, synes troligt att denna kyrka varit *Slottskyrkan*, eller ock legat under slottet. Dess kyrkogård anslogs pastor i staden till lön. Uti 1569 års Landebok, som utsätter hvad embetsjord kyrkoherden i Helsingborg innehade, nämnes denna kyrkogård: Item er till Præstegaarden en Kirkegaardt, kallid *S:t Clemmids Kirkegaardt*, saaes udi nu VI Skepper Bygg; att dömma häraf mätte denna kyrka legat utom slottet, ty icke kunde det passa sig, eller af regeringen tillåtits, att presten inom slottsmurarna haft åkerjord; men att den legat straxt utom slottet kan man sluta deraf, att när slottets fästningsverk 1660 utvidgades, miste pastor denna åker, enligt Prosten Torkel Tuwasons intyg i sin uppsats på pastors inkomster i Helsingborg, der han skrifver: hafver jeg mist min afvelgaard medelst Fortificationen. Denna kyrka har således

*) Denna kyrka, n. v. Stadskyrkan, är beskrifven i Brunii Skånska Konsthistoria för medeltiden, af Prosten J. Rönbeck mst, D:r Follin i härvarande arbete och D:r C. Hallbeck i Biskops- och Prostvisitationsboken. I Brunii berömda arbete intager beskrifningen p. 234—265. Derur meddelas, att dess hela inre längd är 171 fot och dess hela bredd 68½. Mellanskeppet 28½ fot i bredd, hvarje sidoskepp 15, då pelarne ej beräknas. Pelarne ha nära 5 fot i hvarje sida; mellanskeppet är under korsskärningen 50 fot högt, sidoskeppen efter likadan mätning 30½ fot höga. Fönsteröppningarna 6½ fot breda, 18 höga. Tornet 21 fot i tvärmått, från marken till taklisten 66. Dess murar 6 fot tjocka. Kyrkans mur 4 fot. Byggnaden i utvändig längd 208 fot, bredd 86.

legat inne uti Tornsången; men hvar, har jag icke kunnat upptäcka.

S:t Peders kyrka. Denna har legat ofvan slottet på höjden, och efter gammal sägen varit *Bondeförsamlingens* eller *Helsingborgs sockens kyrka;* hon är ock på 1500 talet nedbruten, som man kan se af Landeboken der det heter: Item hafver Sognepresten till sin gaardt tvende agre, som kaldis S:t Peders kirkegaards agre, i den ene kand mand saa Bygg XXX Skepper, i den anden Sååes XX Skepper; dessa åkrar hafva legat invid S:t Peders kyrka och straxt utom slottet, emedan denna åkerjord vid nya fästningsverkens anläggande äfven fråntogs pastor*).

Om *S:t Olai kyrka* har jag icke kunnat finna mera underrättelse, än den som är lemnad uti den nämnda korta beskrifning af Prosten Rönbeck, bestyrkt af 1657 års kyrkoräkning, i hvilken nämnes *S:t Olai kyrkogård***), på hvilken åtskilliga lik det året blefvo begrafna. Denna kyrkogård har legat der Rosenborgska trädgården är, och vid fortificationsverkens anläggande utlagd***).

Nuvarande kyrkan eller *Vår Frues*, så kallad emedan hon vid sin invigning blifvit helgad Jungfru Maria, är efter Baron Hårlemans omdöme den bäst byggda kyrka i gamla göthiska smaken, som finnes i Skåne, och täflar med de yppersta *gamla kyrkor* i riket. När densamma byggdes vet man icke, men har full anledning tro att hon före 1320 blifvit uppförd. Uti konung Waldemars Jordebok finnes an-

---

*) Äfven nämnes der en S:t Peders vång. Patronatsrätten till S:t Petri kyrka i Helsingborg var omtvistad mellan K. Erik Glipping och Erkebiskop Jacob Erlandson. Script. rer. Dan. V. p. 595. Cronholms Sk. Hist. 552. S:t Peder var Fiskarnes patron. I andra danska städer ansågs S:t Pederskyrkan vara den äldsta. En parochea Sancti Petri extra portam fanns äfven i andra Danska städer.

**) Att S:t Olof ej förgätits på Vårfrukyrkans altarskåp få vi längre fram se. Sannolikt hade denna kyrka förfallit med stadens blomstring före reformationen. I andra Danska städer, der man hade en S:t Olai kyrka, uppgafs stundom att den var anlagd af K. Magnus den gode, i den tid, då han tillika var kung i Danmark, till fadrens S:t Olai åminnelse och ära.

***) Här anlades sedermera ett gjuteri, nu tillhörigt Brukspatron J. A. Drejlik (Hb. № 1). Äfven i Helsingör var en S:t Olai kyrka.

tecknat: kiöpte Abat Joon af Övit, for sva god jord sum tva mark Gulhs i Garstange, oc var Scööt i Helsyngbgh Northæn Capell *). Detta Northæn eller Norra Kapell är ännu i dag i Helsingborgs kyrka, och nu mera Billeska grafchoret, då deremot choret öfver Gjeddeska grafven är det *Syndre* eller Södra Kapellet, så kalladt ännu 1652 då Riksrådet, Amiralen och Slottsherren Ove Gjedda köpte detsamma af kyrkan sig till familjegraf.

I katholska tiden har uti denna kyrka varit flera altaren. I ett testamente deteradt: Feria tertia infra Octavas Corporis Christi anno Domini M.C.D.L.X.X.IIII (1474), som Jörgen Göije eller Giöe, en ung adelsman, och om hvilken orden lyda, att hand har været i Tjenste hos Herr Johan Oxe, Hövedsmand paa Helsingborgs Slott, har på sin sjuksäng låtit författa, står bland annat: Item till SorteBrödre kloster udi Helsingborg X mark lödig. Item till Bye kirken i Helsingborg X mark. Item *till S:t Georgii* altare II mark. Item *till S:t Erasmi* altare ibidem IIII mark. Item *till Helig Kors* altare ibidem II mark. Item *till S:t Gertruds* altare ibidem II mark. Item *till S:t Annæ* altare ibidem II mark. Item *till Companiets* altare I mark. Item *Vaar Frue Altare* mith paa gulweth **) III mark. — — Item Sogne Presten udi Helsingborg Hr Hans Hemerlin en Solfsked paa III Loth.

---

*) Swa til fiur mærka. I detta norra kapellet höll således Skåne Lagman eller Helsingborgs läns domare ting och skötte jord, som en abbot i Färs härad köpt i Frosta härad, hvaraf följer att Helsingborgs kyrka var residenskyrka i ett län som 1520 var större än i Helsingborgska länets sednare tider.

**) Detta uttryck är betecknande för åldern. Stieglitz i Gesch. der Baukunst visar, huru, i de äldsta kyrkorna af tyska byggnadssättet, man satte högaltaret såsom förnämsta platsen för culten *först i midten*, sedermera i den öfre delen af korset i upphöjdt rum, som slöt storskeppets perspektiv. Betrakt. öfver den sköna konstens hufvudperioder af Amadeus Wendt, öfvers. af C. A. Bagge p. 167. Sannolikt tillkom chorets inredning såsom det sista i reparationen efter ödeläggelsen af Helsingborgs stad 1452 af Carl VIII. Pelarne i choret ha sina socklar neder i jorden, visande att, då de byggts, de stått lika högt öfver golfvet, som de i kyrkan varande pelarne. Då der ännu 1505 af Biskop Börje inlades reliqvier i kyrkor inom Helsingborgs län, är ingen tvifvel, det helgonben många gånger blifvit inlagda

Så många altaren vittna om stadens fordna välmåga. dylika stiftades endast af rikt folk och riktades sedermera af andra välmående, som vid sin död skänkte och anslogo antingen fastigheter eller penningar, hvaraf själamessorna underhöllos och messepresterna löntes.

Vår Frues altar midt på golfvet var det förnämsta och är nu varande altar i kyrkan; efter som det säges att det stod mit paa Gulweth, hafva säkerligen de andra stått på sidorna i kyrkan och uti dertill byggda kapeller*).

S:t *Jörgens* altar. S:t Göran har varit ett betydande helgon i Helsingborg; utom detta altar till hans ära stiftadt, låg straxt utanför staden utmed stranden en källa, som bar namn af *S:t Jörgens källa*, hvilken uti katholska tiden mycket söktes af sjukt folk och af sjöfarande. De sjuke trodde sig vinna sin helsa åter då de drucko af denna källas vatten, de sjöfarande att deras segling skulle gå lyckligt och de med helsan återkomma. Midsommars eller S:t Hans afton och Vårfruafton voro de, då enfaldigt och vidskepligt folk årligen gingo till denna källa. Ännu sedan Helsingborg kom under svenska kronan, var den seden bibehållen att gå till S:t Jörgens källa och, såsom vid sådana källor vanligt var i påfvedömet, offra.

Uti 1663 års räkenskaper för Helsingborgs hospital och husarmas cassor är upptaget, hvad som af offer vid källan inflöt.

S:t Hans afton år 1662 . . .	7 Rdr	1 mark	5 sk.
S:t Hans afton år 1663 . . .	18 Rdr	——	12 sk.
Vår Frue afton	3 Rdr		
Siden pa adskilige tider det år	4 Rdr	1 mark	15 sk.

1664 gjordes ett nytt brunnkar öfver källan.

---

i Vårfrualtaret i Helsingborg. Största tillgången var på XI M. Virgg. (Se Bibl. mst H. c. fol. 156 i Lunds Univ.)

*) "Altarsilfret (väger 521½ lod) är nämndt der de som detsamma gifvit äro anförda. Tilläggas: en kanna af 98 lod, i hvars lock en skädepenning är infattad, der man ser K. Sigismund och omkring läses: S. III Poloniæ Sveciæ Rex D(ux) Prussiæ; en oblatask af 21 lod: Wilhelm Fahrenhusen Brita Barchman 1696; en oblatask af 26 lod: Peter Pihl Borgmästare i Helsingborg 1756. En patén F. H. S. (en ibis med orm i munnen) B. o. D. (två barnansigten). Är väl ock Fahrenhusen och Brita B."

År 1665 inflöt vid källan . . 26 Rdr
År 1671 er samledt vid S:t Jörgens kilde udi Blåcken norden Byen dette år . . . . 31 Rdr 7 sk. 2 fyrt.

Då den tiden och redan så långt efter reformationen denna källa så starkt besöktes, kan man sluta uti hvad anseende hon varit, och huru helig hon blifvit hållen i de dagar då påfvedömets vidskepelser mera allmänt bland menige man herrskade.

Efter kriget, som tog sin början 1676, har all offring vid denna källa upphört, och nu nyttjas dess vatten endast af en husman som bor der bredvid *).

S:t Annæ altar har förmodligen tillhört munkarne uti S:t Annæ kloster, och stå ännu gamla munkstolar i Helsinborgs kyrka **).

Compagniets altar. I staden uppehöllo sig mycket utlänningar, som dels hade handelsaffärer, dels besörjde sillsaltning: desse utlänningar hade sitt eget altar och sin egen prest; och denna ena omständighet vittnar att i fordom tid varit stor handel i Helsingborg.

Hvar alla dessa altaren stått är svårt att säga ***): kapell kallades de rum der sådana altaren stodo, i synnerhet då de voro afstängda. Det *Syndre Capell* kallades det rum der dopfunten nu står och Gjeddeska grafven. Northæn eller *norra kapellet.* Billeska grafchoret. Det *tredje kapellet* var ett utbygge der nu Gjeddeska läktaren är, man ser inne i kyrkan tydliga märken efter den igenmurade öppningen till kapellet, och utantill i muren sitter ett epithaphium af hug-

---

*) Numera Helsan, en mineralkälla, upptagen 1805 af D:r And. Malmström, som der blef förste Intendent, numera besökt af 4—600 personer; ligger i den vackra dalgången norr om staden, der en bäck framlöper, hvaröfver flera qvarnar byggts. Vid gången dit ser man den afhuggning af en klippa, som synes lemnat sten till kyrkan, kärnan m. fl. gamla byggnader. Den källan torde ha varit offerkälla redan i hedniska tiden, här såsom på många andra ställen.

**) Dessa munkstolar borttogos vid reparationen 1840; en afritning finnes inbunden i folianten: "Helsingborgs kyrka."

***) Under och mellan 4:de och 5:te fönstret åt söder voro 3 nicher i muren, som 1849 för väggens svaghet skull igenmurades. Framför dem lågo 3 altarstenar af grof marmor, hvilka förvaras för efterverlden såsom använda vid igenmurningen af nedgången till Billeska grafven i N. kapellet.

gen sandsten. Det *fjerde kapellet* synes hafva varit gent deremot på norra sidan. Det *femte kapellet* har kanske varit den inre sacristian.

Det *sjette altaret*, hvar det stått finnes intet spår till.

Uti Jörgen Gioes testamente af 1474*) nämnes Svart-Brödra kloster. Af någon är antecknadt, och om jag intet bedrager mig, i det Danska Magazin, att i Helsingborg varit fyra kloster: Vår Frues kloster, S:t Annæ kloster, S:t Nicolai kloster och Svartbrödra kloster. Ett af dessa kloster var mycket gammalt, uti Cronographus Saxo, den Leibnitz utgifvit, nämnes år 1101 en munk från Helsingborg. År 1100 voro i Skåne intet flera kloster än Lund och Dahlby utom detta i Helsingborg. Hos Jacob Eccard Scriptores ordin. Prædicatorum p. XII, läser man: Daciæ Provincia, Daciam, Sveciam, Norvegiam complexa, hos habebat conventus A:o MCCCIII. . . . 4:o Helsingburgensis.

Ett af dessa kloster har varit ansenligt, och legat för sig sjelf uppå höjden ofvan gamla slottet; ty när Marcus Mejer och Jörgen Mynter lågo med Lybska arméen vid Helsingborg år 1535, berättar Hvidfeld att en del af densamma låg uti klostret, och de öfrige nere i byn eller staden; och då kort derefter den Svenska arméen kom och angrep den Lybska, hvilken blef slagen, berättar Hvidfeld och flere, att Marcus Mejer med 1500 man kastade sig in i ett kloster, i tanka att der till sista man försvara sig, men måste slutligen ge sig fången. Detta kloster har förmodligen egt den åkerjord, som än i dag kallas Munkavången**) och en äng kallad Munkaängen. Vidare underrättelse om dessa kloster har jag ännu icke kunnat erhålla. Rhyzelius i sin Monasteriologia nämner icke Helsingborg***).

---

*) "Tryckt i Dansk Magaz. 64 h. p. 124—126."

**) "Der såddes 6 skeppor bjugg 1569. Se Bona Curiæ i Landeboken för nämnde år."

***) Daugaards förmodan, att Helsingörs S:t Annæ och S:t Nicolai kloster genom misstag af någon antecknats såsom Helsingborgska, är ganska sannolik. Endast ett Dominicanerkloster bibehöll sig i längden i Helsingborg, om ock ett Vårfrukloster från början af 12:te seklet funnits jemte Vårfrukyrkan i Helsingborg, en undervisningsanstalt, sådane Benedictinerne väl ej länge försummade att uppföra i de städer, der så mycket skäl var, som i det Skånska Calais, hvilket säkert ej ville vara mycket efter det Seländska Dover. På begge ställena synes man ha haft inflytande af den tidsanda,

De få minnesmärken som finnas uti Helsingborgs kyrka har jag upptecknat.

Uti tornet hänga 5 klockor*), och af deras inscriptioner är intet att hemta. Äldsta och största klockan är gjuten 1517 och omgjuten 1664 med 5 skepp:ds tillökning**).

---

som tidigt fyllde de Jutländska städerna med kyrkor, ej sällan med kloster vid sidan. K. Knut inrättade 1065 ett Mariakloster vid Mariakyrkan i Wiborg, der Benedictiner redan 1130 afskrefvo böcker och undervisade ungdomen och redan 1128 måste kyrkan tillbyggan. Vid samma tid synes Helsingborgs Mariakyrka behöft tillökas. Möjligtvis ville kungen ej eller här sakna ett kloster såsom undervisningsanstalt.

*) "Kallade Stora klockan, Stormen, Nioklockan samt Stora och Lilla Kinkan. Nu äro blott 4 qvar. Tornuret är från 1794, då det bekostades ½ af stads-, ½ af kyrkocassan. Se det årets Kyrkoråds-protocoll."

**) "Der lästes: Gloria in excelsis Deo & in terris pax hominibus voluntas tua. Herren være helligit denne Klocke, hvilken efter at hun 147 år hafde i detta vor Guds huus prydet vor Gudstjenste och samlet hans folk, er paa kirkens bekostning i dett 1664 aar efter Guds bjurd omstöbet och med 5 skieppund förbedret: Da der var Guds ords tjenner Hr Jacob Lauridzön, H. kirkens patroner

Hr Henric Mortensen } Borgmästere.
Hr Eggert Elers }
Andreas Ekebom Syndicus
Ottho Balszersen }
Andreas Jergensen } Raadmend.
Söffror Nilsen }
Casper Vagt }
Kirkie vergere Reinhold Brunniges
Jeppe Pederssön Piil.

Im Nahmen der Heiligen Dreijfaltigkeit
Got sei gelobet in Ewigkeit,
Das aus Feywer unt Hitze ich flohs
Und Hans Renche mich gohs.

Åter omgjuten 1843, förökt med den 5:te klockan (Lilla Kinkan) försedd med inscriptionen: Hör Gud ännu sin nåd dig bjuder. Se templets portar etc. Omgjuten 1664 sedan den här varit begagnad 147 år, åter omgjuten 1843, då Sverige firade K. Carl XIV Johans 25:te regeringsår af Fred. Sejpel och J. G. Liljedahl i Stockholm."

Andra och femte klockorna äro gjutna år 1592 *). Tredje och fjerde klockorna; å dem läsas inga inscriptioner. Äro flyttade från S:t Peders eller sockenkyrkan då den raserades. De äro landsförsamlingens egna, så att vid begrafningar ingen betalning till kyrkan erlägges af allmogen för desamma **).

På *Orgelläktaren* ***) läses denna inscription:

Anno Christiano. M.D.C.X L.I.
Præside Regio Domino Christophoro Ulfelt de
Rabelöf Equite Aurat. Magno
Regni Consiliario.
Pastore et Præposito,
Magistro Andrea Gomzæe
Consulibus Casparo Petræo W.
et Jano Christiano.
Jenat. Jacobo Werber.
Andrea Haggæij. Mathia
Mathiæ. Thoma Jacobi Gleg.
Tutoribus Christophoro
Frederici et Nicolao Laurentii.
Organ. Johan Buxtehude. In Laudem Jehovæ, et Ecclesiæ
ornamentum Reparatum et expolitum est hoc
organum.

Denna inscription står uti en spegel på sidan af orgelläktaren, men frampå läktaren till höger finner man Ulfeltska och Urupska vapnen, under det förra initialbokstäfverna C. W., som betecknar Christoper Ulfelt, under det sednare

---

*) "På andra klockan (Nio-klockan) läses:

Verbum Domini manet in æternum.

Tåå ere Borgmestere Bertel Svart och Willem Willemsn Kirkewerjer till den Kirke uti Helsingborg. Borchart Glegeter me fecit 1592. Likaledes på Lilla Kinkan."

**) "Stormen, som ringdes i storm, är utan inskrift.

Stora Kinkan, som anses flyttad från S:t Peders kyrka har med munkbokstäfver:

Hylf Got myt dejner Gnaden
Det my dyn werk volgeraden

eller något dylikt. Troligen från Tyska förpantningstiden."

***) ("Öfver hvars dörr stod:

Der Ein- und Ausgang mein
Lass dir o Herr befohlen seyn.")

F. M. W., som betyda Fru. Metta. Wrup. Slottsherren Christopher Ulfelts Fru. Till venster äro Bille- och Lindenovvapnen. Under det förra initialorden S. B., under det sednare F. K. L. och beteckna Sten Bille. Fru Kerstina Lindenov.

Sten Bille var Landsdomare i Skåne och död år 1585, ligger begrafven i Helsingborgs kyrka. Hans och hans frus vapen hafva af ingen annan anledning fått rum på läktaren, än att han antingen bidragit till orgelverkets anskaffande i sin tid, eller ock anslagit någon summa till dess renoverande, och i begge fallen förtjente en tacksam ihågkommelse. Uti 1655 års räkenskaper nämnes målaren som renoverat orgelläktaren, han hette Laurits Conterfejer; der är anmärkt att borgaren Olof Bertelson gaf till kyrkan 20 Slette daler, hvilka skulle betalas Laurits Conterfejer, som orgelverket att stofere sig åtagit, till hjelp for den store skade han bekom, då han vid broen miste alle sine inskrifvne ferger, guld och sifver dem han till orgelverket behöfde. Detta orgelverk, som består af 23 stämmor, är för en summa af 530 Dlr smt repareradt af en student i Lund, hvarom slöts contract med kyrkorådet den 12 November 1755.

Stora läktaren öfver V. kyrkodörren tyckes vara vid samma tid uppsatt som predikstolen i anseende till ornamenternas likhet *).

Läktaren snedt emot predikstolen är uppbyggd af Danska Riksrådet, Amiralen, Riddaren af Elephanten och Slottsherren i Helsingborg Ove Giedda. Han köpte af kyrkan det *Syndre Capell* till grafchor och derjemte frihet att bygga ett pulpetur eller läktare, med dörr och uppgång på södra kyrkoväggen, och det för en summa af 500 Slette daler, hvilket köp af kung Fredric III den 23 Febr. 1652 confirmerades. Amiral Gieddas arfvingar sålde sedermera läktaren till fröken Margreta Rosenkrans på Gunnarstorp vid Kullen, och hon har låtit måla densamma och med anor pryda, efter den tidens fåfänga.

Uti mellersta spegeln äro 4 vapen:

Rosenkranska, som är fäderne, hennes fader het Jacob Rosenkrans. *Gyllenstjerna*, hennes moder het Pernilla Gyllenstjerna. *Hardenberg*, hennes farmor var Helvig Hardenberg, Eric Rosenkrans's fru. *Rud*, hennes mormor var Metta Rud, Henric Gyllenstjernas fru.

---

*) "1850 uppsatt i Raus kyrka, som inköpt densamma, då den nedtagits för att lemna den nya orgelläktaren rum."

Uti andra spegeln åt choret.

Gans, hennes farfars mor var Margreta Gans, Hr Otto Rosenkrans's fru. *Lycke*, hennes farmors mor Sophia Lycke, Herr Henric Gyllenstjernas fru.

Uti tredje spegeln åt choret.

Flemming, hennes farfars farmor var Margreta Flemming, Holger Rosenkrans's fru. *Moltzan*, hennes farfars mormor var Anna Moltzan, Herr Jesper Gantz fru till Potlitz. *Rönnov*, hennes farmors farmor var Anna Rönnov, Eric Hardenbergs fru. *Hög*, hennes farmors mormor var Kerstin Hög, Herr Ivar lyckes fru.

Uti andra spegeln nedåt kyrkan.

Podebusch, hennes morfars mor Jyta Podebusch, Herr Knut Gyllenstjernas fru.

Oxe, hennes mormors mor Pernilla Oxe, Herr Otto Ruds fru.

Uti tredje spegeln nedåt kyrkan.

Bölle, hennes mormors farmor Dorta Bölle, Herr Knut Ruds fru. *Giöe*, hennes mormors mormor Metta Giöe, Herr Johan Oxes fru. *Bille*, hennes morfars farmor Karin Bille, Herr Henric Gyllenstjernas fru. *Gyllenstjerna*, Herr Præben Podebusch's fru *).

På stolarna i kyrkan finnas dessa minnesmärken: på kungsstolen: Wackendorphska vapnet och initialbokstäfverna C. W. som betyda Christopher Wackendorph. De tvenne nedersta i kyrkan tillhöra herrskapet på Rosendahl, uppsatta af Landsdomaren Sten Bille, hvilken bott i Helsingborg. På den stolen som är å manssidan stå fyra vapen groft målade. *Trolle*, *Bille*, *Ulfstand*, *Rönnov*. På fruntimmersstolen: *Rosenkrans*, *Lindenov*, *Lange*, *Thott*. De förra äro Sten Billes fäderne och möderne, de sednare hans frus **).

Herr Sten Bille var född på Wanäs den 4 Nov. 1527. Hans fader Herr Claus Bille, Danmarks Riksråd och Befallningsman på Bohus slott, hans moder fru Lisbet Ulfstand från Glimminge, en dotter af den namnkunnige Amiralen Hr Jens Holgerson. Claus Bilde var i sin tid betydande och är

*) Denna läktare inköpt för 133 Rdr 16 sk. Beo af Wegeholm omkring 1830, nedtogs 1850 såsom bristfällig. Men alla målningarna äro tagna i förvar för att användas till klädsel innantill på den nya af Kongl. Maj:t stadfästade läktarbyggnaden i S. sidoskeppet.

**) Dessa stolbräder ses nu med sitt årtal 1547 i Gieddiska grafven.

det än i historien antecknadt, att han frambar bödelsyxan vid blodbadet i Stockholm 1520; han blef ock samma gång vid Christian Tyrans kröning dubbad till Riddare. Han egde stora rikedomar: hans gods utgjorde 66 läster Hartkorn, och vid sin död lemnade han uti contanta penningar 66,000 Rdr som i de dagar var ovanlig rikedom. Som han bodde på Bohus, satte han sin son Sten Bille i Dragmarks kloster-schola i Norge, der han lade första grunden i vetenskaperna *); sedermera sände hans fader honom till den afsatte Erkebiskopen Thorbjörn Bille på Bosjö kloster, der han njöt vidare undervisning. Sedan han derstädes tillbragt några år reste han till Paris, hvarest han i 5 år studerade vid universitetet; från Frankrike tog han vägen till England, Holland och Tyskland. Hemkommen engagerade han sig i stora Cancelliet, der han gjorde tjenst i 5 år, samt brukades i beskickningar till Frankrike och Skottland. Uti kriget mot Sverige tjente han först vid Göingarne, kom derpå till cavalleriet: var med vid det inbrott som de Danske gjorde i Småland. Blef Fänrik vid Skånska trupperna, en hederspost men tillika äfventyrlig i de dagar. Efter kriget blef han utnämnd till Landsdomare i Skåne; således både statsman, militär och jurist. Från denna syssla tog han afsked 1580, mest för sjuklighet skull. År 1556 fick han *Westerstads* län **), 1560 *Karlaby* län, 1562 Finja län, 1564 Sandby och Hörja län; 1565 Häredsvad klosters län. Alla dessa län voro indragna biskopsgods med underliggande hemman. Häredsvads kloster hade han intill sin död ***). Han dog

*) Torde observeras af Herr Prof. P. A. Munch!

**) En Kanik i Lund, Joseph Botulphsson (med en hätta i skölden), gaf för lägerstad bakom Lunds predikstol 2 gårdar i Westerstad till Lunds domkyrka 1350. Sedan kom hela Westerstad till kronan, som der nedsatte en Länsherre. Stjernehus skans har ännu 1587 varit i stånd. Dess löpgrafvar ses vid gränsen mellan Färs och Trosta härader; byn kallas Farborret, i äldre skrifter *Forborrig* (Förborgen). Brunii Sk. Konsthist. p. 397. Ny Smål. Beskr. I: 332. — 1425 var en välboren man Henrik Most af Westerstad jemte Nils Jensen af Refvinge, Håkan Gudmunson af Alestad, Arvid af Gårdstånga m. fl. på ett Skånes landsting, enl. № 86 i Dipl. Capit. Lund.

***) "Han byggde Wannås n. v. hus 1562—66."

på resan till Köpenhamn den 5 Jan. 1585. Begrofs i Helsingborg och Sogne Præsten Nils Michelson höll likpredikan öfver honom.

Hans fru var Christina Lindenov, Herr Anders Hansson Lindenovs dotter från Alnarp, med henne hade han två döttrar och två söner. Dottren Lisbet Bille fick Sivert Beck. Dottren Anna Bille dog ogift. Äldre sonen Claus Bille fick Wanås, gift med Ingeborg Parsberg; yngre sonen var Anders Bille, som först anlade Rosendahls gård och gods; han dog ogift och Claus Billes barn ärfde honom. Rigitsa Clausdotter Bille var gift med Stalder Kaas, hade inga barn, hon, som var den sista af Sten Billes efterkommande, dog 1672 och henne ärfde hennes systersons son Kield Christopher Barnekow.

Herr Sten Bille var en aktningsvärd man i sin tid. Han egde ovanlig lärdom och han satte värde på lärdt folk*). Den store Tyke Brahe, som var hans systerson, ansåg honom som sin Mæcenas; han bodde en längre tid hos Sten Bille på Häridsvad, der han uti ett af gamla klosterhusen åt Brahe lät inrätta ett chemiskt laboratorium**). Sten Bille anlade Konga glasbruk och pappersbruket Klippan, de första som i Skåne äro kända, och härom vittna några latinska verser, dem Brahe skrifvit öfver honom:

Nunc tenet Antiquo Bildorum Sangvine cretus
    Steno prosapiæ gloria magna Suæ
Steno suæ patriæ decus et tutator honesti
    Quo, fera barbaries, vindice pulsa fugit.
Testantur Venetos imitantia vitra labores
    Quæ cristalino clara colore nitent.
Testatur celebris prius ars inculta Papyri
    Culta sub auspiciis reddita Steno tuis.
Hac ego Stenonis, quod noster avunculus esset
    Tempore cum longo junctus, in æde moror.

Herr Sten Bille har bott i Helsingborg, der han hade egen gård, kallad Billegården, och är troligt att han köpt norra kapellet i kyrkan sig till grafchor***). Denna graf

*) "Kallas af Canutius i sitt mst de nobilitate Danica Vir doctrina et humanitate clarissimus."

**) "Samt ett astronomiskt observatorium, hvarifrån Tyche Brahe såg den stjernan 1594 i anledning hvaraf han ansetts spå om Gustaf II Adolphs storhet."

***) Troligtvis är denna graf lika gammal som kapellet, hvilket var till 1250 och blef sannolikt tidigt Billeättens.

tillhör nu Rosendahls egare. Fru Ritsa Bille Herr Stens sondotter donerade 150 Dlr till kyrkan, af hvars ränta fönstret och grafchoret skulle underhållas. Uti 1672 års räkenskaper är upptaget: Af Michel Ditmer Bödeker, ett års Rente af 150 Dlr som Velborne Frue Rigitse Bilde foräret till kirken, som årlig er forfalden till S:t Michaeli dag som årligen efter hendis död skall håldis begrafvelse Sted oc Vinduerne ved lige for udi kirken, efter handskriftens ljudelse. . . .

Under södra kapellet, der dopfunten står*), är Gieddiska familjegrafven**), öfver hvilket ett epithaphium sitter med inscription och anor.

Inscriptionen är denna:

*Den fordom Högädle och Wälborne Herren Christopher Giedda, Herre till Gunderstorp, Hans Kongl. Mayt till Dannemark Kong Fredric III. glorvördigst i åminnelse, TroMan och Major af Dess Lifgardie, föddes till Verlden år **1637** d. **27** December på Egerhems Slott och i Herranom afsomnade d. **6** Martii **1705** på Gundarstorp.*

Denna ätt inkom ej först med K. Christoper af Bayern såsom det uppgifvits. En *Nils Torkelsson Bille* var Kanik i Lund 1275, en *Joon Bille* likaledes 1289. Sv. Dipl. № 338 och 1005. *Jacob Bille* var Riddare och Riksråd 1397, då in castro Gurvæ (Gurre slott nära Helsingör) dömdes mellan K. Erik och Sv. Sture af Riksrådet. Dipl. Lagerbring T. 1. *Bengt Bille* Ridd. Riksråd, Riksmarsk, var 1498 Slottsherre i Helsingborg; son af en *Peder Bilde*, hvars far hette *Erik Pedersson Bilde. Peder Bilde* var likaledes här Slottsherre 1548. *Erke Bilde* likaledes 1605—10; *Anders Bilde* likaledes 1611—1629. Sednare ärfdes grafven af Claus Bildes dotter *Elisab. Bille* och *Hans Barnekow*, så af *Christina Barnekow* och *Brita Scheel*, derpå af *Kjell Christopher Barnekow* och *Margar. v. Ascheberg*. Sedan kom grafven i Baronerne Bennets ego, då *Maja Lena Eleonora Barnekow* blef gift med Carolinea General *Wilh. Bennet*, hvars ättlingar Friherrarne Adolph, Kjell och deras bröder Bennet öfverläto grafven till Helsingborgs kyrka, med skyldighet att den igenmura. Se mera nedanför.

*) Dopfunten flyttades 1845 upp i choret norr om altaret.

**) Liken blefvo 1845 nedsatta i nya kyrkogården efter vederbörlig kungörelse och grafven bibehållen för bisättningar.

Fäderneanor:

Giedda (en gädda i nat. färg, balkvis ställd å gyllne sköld.)	Bode (ett rödt oxhufvud i svart fält.)
Ulfelt (half ulf, half örn, röda i blått fält.)	Brostrup (blå balk med 3 röda rosor, skölden ofvan af guld, nedan svart.)
Ulfelt (dito).	Beck (gyllne lilja på blå sköld.)
Lunge (3 gyllne liljor å röd sköld.)	Rosenkrans (det bekanta.)

Möderneanor:

Urne (gyllne örnklo med naturligen färgadt örnlår i blått fält.)	Gyllenstierna (det kända.)
Rud (en svart ruta i rödt fält.)	Walkendorph (det kända.)
Grubbe (3 sv. spetsar från höger i blått fält.)	Ulfelt (dito.)
Bölle (3 hvita strömmar, på den öfversta en svan med guldring i näbben, på blått fält.)	Bille (dito.)

Herr Christopher Giedda var son af Riksrådet, Amiralen och Slottsherren på Helsingborg Herr Ove Giedde, som år 1632 låtit inrätta denna graf *). Af alla Amiralens barn var Christopher Giedda den ende som stannade qvar i Skåne. Hans första fru var Elisabeth Jörgensdotter Vind, den andra var Baronessan Hedvig Eleonora von Buchwaldt, den tredje var Anna Sophia von Essen. Huru många barn han haft med dessa sina fruar känner jag icke, men en dotter hade han i andra giftet, Hedvid Elisabeth Sophia Giedda, som fick Öfversten Caspar Johan Berch **).

---

*) "Lade grundstenen till Danska besittningen Tranquebar och tecknade sitt namn under ett protocoll rörande en öfverenskommelse mellan Konungen i Danmark och Kejsaren af Cejlon (se J. H. Schlegels Sammlungen zur Dän. Geschichte 1 B. p. 2), har också undertecknat Helsingborgs kyrkräkningar 1651—1656 såsom Slottsherre i Helsingborg. Han var Dansk Riksamiral och Danskt Riksråd. Se vidare 8 kapitlet."

**) Gieddevapnet, hvaraf en del nedföll 1848 och slog en skolgosse ett hål i hufvudet, nedtogs 1850, för att uppsättas i sakristian, men befanns vid verkställigheten allt för

På en pelare nere i kyrkan sitter ett epitaphium med inscription och anor.

Inscriptionen är denna:

*Kongl. Maijts Sverige fordom Troman, Öfverste för dess Tyska LifRegemente till fot, Commendant på Landscrona festning, Den Högvälborne Herren Reinholdt von Liewen, är till denna Verlden född Anno **1653** d. **11** Maij och Salig afsomnad **1701** d. **20** Janu.* Dess anor har jag icke kunnat utreda, emedan jag icke är kännare af de Liffländska adliga vapnen.

Denne Öfverste Liewen var gift med Emerentia Buchwaldt och svåger med Major Christopher Giedda; hans lik nedsattes uti Gieddiska grafven *).

På pelaren gent emot södra kyrkodörren är fäst en fyrkantig kopparplåt, som har följande inscription:

*Her under ligger begrafven Erlig och Velbyrdig Mand Herr Julius du Fay, barnföd på hans fäderne gård Lackasin i der Churfürsteliche Biscopsdöme Stift von Cölen oc döde her i Helsingborg d. **20** Aprill **1640** gud gifve hannem en gledelig opstandelse.* Tvenne små vapen äro målade på plåten, utan tvifvel hans fäderne och möderne. Om denne Julins du Fay har jag ingen vidare underrättelse än att han var gift med Ingert Galt, hvars Fader Ebbe Andersson Galt, Dansk adelsman, bodde uti Lybeck; Peder Galt, Riksråd och Amiral, Mogens Galt kung Christian IV:s Kammarjunkare voro Ebbe Anderssons syskonbarn. Herr Julius du Fay har antingen varit öfver i Skåne att helsa på sina slägtingar, eller ock har han varit i Dansk tjenst och dött i Helsingborg. Julius du Fay hade med Ingar Ebbesdotter Galt två söner: *Julius* och *Christopher* **).

---

bristfälligt; nedsattes derföre invid innersta väggen i Gieddiska grafven. Englarne med ahnorna uppsattes dock i sakristian.

*) Dock blott för någon tid. Det upptogs sedan ur grafven och fördes till familjens egen graf. Han hade dött vid arméen och fördes häröfver till Sverige. Vapnet af träd och högst bristfälligt gafs af sockenstämman den 15 Sept. 1850 till n. v. egaren af Wik, i hvars kyrka liket nedlades. — Först efter längre väntan och flera kraf gafs till kyrkan 30 daler för epitaphii uppsättning på muren (dervid pilastrarne på 3 sidor undanhöggos; restaurerade 1850).

**) Taflan hade försvunnit före 1848. En pilaster var borthuggen der hon suttit.

Uti choret på norra pelaren hänger en tafla, på hvilken är målad en riddare som ligger på knä för ett crucifix, nedunder läsas dessa orden:

*Der Edle und wohlgebohrne, **Busse Gans**, **Herrn zu Potlits**, ist in Gott verschieden den **15** Nov. und allhier begraben, dem Gott gnade. Anno **1565** *).*

Nedunder i choret ligger en stor grafsten med Ganzevapnet **). Inscriptionen på stenen kan icke läsas, ty den ligger under altarskranket: under denna sten är Kulla Gunnarstorpsgrafven ***). Om denne herre varit i Dansk tjenst och under kriget med Sverige, då Danska arméen hade sitt läger emellan Engelholm och Fleninge, blifvit död, eller om han endast besökt sina slägtingar i Skåne kan jag icke säga; men slägt hade han mycken i Danmark: hans faster Margreta Gans från Potlitz var gift med Otto Rosenkrans; han var således cousin med Holger, Eric och Jörgen Rosenkrans, alla Riksråder och betydande män. Denna slägt är gammal, stamgodset Potlitz ligger ej långt från Hamburg. Johan Gans till Potlitz lefde år 1203, då han sökte kung Waldemar II:s beskydd mot en Grefve af Schwerin, hvilken med

---

*) Bortkommen före 1848.

**) Stenen ligger nu, jemte en dylik med uthuggen riddarbild i chorgången norr om altaret.

) Dit nedlades 1849 en otalig mängd lik och ben, deribland riddaren von Oelsnitz i sin Riddardrägt, Kyrkoh. Huusvig i sina sammetskläder, flera prester i peruker, liksom de 2 generalerne och 5 officerarne, som stupat för Köpenhamn 1658, hvarefter grafven väl igenmurades, så att benen ej mera komma att störas i sin hvila. Då man träffar ett monument öfver en Gabr. Krocken, som dött 1567, ett öfver en B. Gans död 1565, ett öfver C. Rump död 1565, ett öfver B. Eskendorff död 1569, synes man ha skäl att misstänka, det tyskar här möta, som biträdt Danskarne under kriget mot K. Erik XIV. I Danske Magaz. 3 Række 2 B. 2 h. Breve vedkommende Krigen med Sverrig 1564—66, talas om den tjenst Sten Bille (hvars grafsten ses i norra kapellet) och *hans officerare* gjort riket i sista Svenska fejden. Der anföres (p. 97) ***Bisse Gans** zu Potlitz* såsom död och *Cordt Rump* såsom skjuten (se nedanför); p. 91 nämnes ***Hr** v. **Potlitz såsom kämpande vid Svarterå under Rendefanen, nämnd främst i "Forvagten"; näst efter nämnes And. Bing, som dog såsom R. R.

våld och härsmakt tagit ifrån honom ett dess slott vid namn Grabo.

Uti norra kyrkoväggen midt emot altaret, är insatt en messingsplåt med upphöjda bokstäfver och dessa latinska verser.

Exuvias abiens tulit huc Kirstina tenellas
Quæ Brahæi olim nata Tychonis erat.
Illa quidem modicum mundi fuit incola tempus
Interea modicis non tamen aucta bonis,
Ingenio sexum superavit moribus annos,
Eloquii grata dexteritate pares.
Ergo hanc quæ dederat subito natura recepit
Consveto majus ne quid adulta foret.
Vivit at illa tamen, naturæ obstacula vicit.
Pro modico æternum tempore tempus habet.
Aetheriisque potita bonis mortalia temnit
Per Christum civis legitimata Poli.
Obiit peste Anno Domini M.D.L.XXVI.
Sept. die XXIV.
Vixit annos II. Menses XI. dies XI. horas XI.
Mors
Quo citior dulcior, quo serior amarior.
Kirstinæ dulciss. Filiolæ Naturali
Præter ætatem industriæ et moratæ Pater
F. et P.

Detta epitaphium har den store astronomen Tyke Brahe låtit uppsätta öfver en sin lilla dotter. Denne herre hade fattat kärlek för ett fruntimmer vid namn Christina Barbara, som någre mena varit en bondpiga på Knutstorps gods, andre med mera skäl en prestdotter, hvilken var fru Kerstin Lindenovs kammarjungfru. Brahe gifte sig sedermera med henne, och förmodligen hade han gjort det genast, om icke den tidens lagar och författningar legat i vägen; ty det var en uttrycklig lag, att de som togo sig Ufri Qvinder, deris Börn skall icke anses för Adelbörn eller fri folk, ej heller före Skiöld og vaaben, eller adelig Stemmenafn, ej heller komme till arf af jordegods m. m. Om denne Herre mera på ett annat ställe*).

---

*) "I Mon. Scan. p. 254, 255 förekommer Tyche Brahes mycket liknande grafskrift öfver "filiolus naturalis" Claudius:

Claudius hic parva tranquillus clauditur arca
Cui vivo in toto non foret orbe quies.
Hunc natura semel terris monstravit et illic
Concessit saltem sex superesse dies,

På en liten trädtafla i norra kyrkoväggen under orgelläktaren läsas dessa orden: Hier ist begraben der Manhaftige Cord Rump verschieden d. 3 Decemb. 1565.

På pelaren i Gyllenskepska stolen under stora läktaren är ett epitaphium i sten: *Hie fur lieiht begraben der Edel und Ehrenfeste Gabriell Krockren i godt verschieden d. 21 Maij 1567.*

Uti norra väggen straxt bredvid orgelläktaren i en uthuggen sten läses:

Der Ehrbar und Manhaftig Bartel Eskendorph welcher in Gott verschieden d. 26 — 1569.

Desse äro officerare, som antingen stupat i svenska kriget eller och på Helsingborgs slott dött*).

På pelaren vid Commendantsstolen är en svart trädtafla, med förgyllda bokstäfver och läses följande**):

Ut tener & levior mortali late solutus
Ad superos nullo pondere tardus eat.
Tempora pro modicis ubi nunc æterna diebus
Possidet et placida pace potitus ovat.
Obiit anno Domini
MDLXXII Januarii die
VIII, natus ejusdem die II.
Nascentes morimur
et
Morientes renascimur.
Claudio dilecto filiolo naturali ob
festinum hinc in æternitatem discessum
sibi non viso
Tycho Brahe
f. et p."

*) Hufvuddelarne i Krockrens och Ekendorphs monumenter äro uppsatte i sakristian — se dess beskrifning här nedan — och styeken af alla dessa minnesmärken äro nedlaggda i Gieddiska grafven. Der är ock en sten nedlaggd med inskrift: *Ano 1622 den 8 Aprillis is de ersame Albert Sandt in Godt ent slapen. Der sele godt gnedich is Ano 1612 den 26 iusis is de ersame Marie Sandes in godt entslapen. Der sele godt gnedich is.* (En Sandes var Borgmästare i Helsingör 1557).

**) Grafstenen öfver Nils Hagæi ligger nu № 6 vid andra pelaren i S. Choromgången, och de ben som funnos under hvad som var quar af grafstenen (der årtalet och datum för dödsdagen syntes) äro lagda under stenen. Taflan, ytterst

EPITAPHIVM

Pio ac Docto Viro D:n Nicolao Hagæi Pastori olim Eccle-siar. Raavs et Widlöf.

Non procul hinc Solido diræ sub marmore Parcæ
  Nicolaum fato Supposuere gravi.
Vir bonus atque bonis fuit ipse parentibus ortus
  Varbergi et Patriæ Laus fuit alta Suæ
Lustra Deo Vitæ bis quinque favente peregit
  Hinc trepida attonitæ pertulit arma necis
Extra Urbem decies tres Annos Raavs quoque Widlöf
  Duxit Sancta Sui verba Sonare Dei
Ac validas Satanœ vires evertere Christi
  Ne mala turba bonas dilaceraret oves
Foedere connubii fuit en conjunctus honesti
  Vir tribus hicce piis conjugibusque probis
Prima prope in læto recubat Margreta Sepulcro
  Quæ Sobole hunc gemina fecerat ante patrem
Altera Salva Sacram petiit Sepelerier extra
  Ædem, Marinæ hæc nomine dicta fuit.
Filiolos tulit hæc Septem, natamque venustam
  Post obitum Matris qui doluere Suæ.
Tertia grande dolet Sibi fata necasse maritum
  Anna, dilectam quam coluere boni
Prolibus hæc fuit aucta tribus carissima conjux
  Femineis tenerum filiolumque dedit
Conjugibus facilem Se præbuit hisce Maritum
  Atque pari in natos usus amore fuit
Carus erat Superis dum vixit carus amicis
  Nam Studuit cunctis usque placere bonis
Hic ergo dubiæ Spernans fallacia vitæ
  Gaudia Sidereas cæpit adire domos

---

bristfällig, gafs af sockenstämman d. 15 Sept. 1850 till Raus kyrka, der Hagæi varit pastor, emedan man ej här ansåg billigt använda kyrkans penningar till reparation och fann vanprydligt för kyrkan att uppbänga det oförbättrade, deremot väntande att Raus gerna återställer en grafskrift öfver en man som för 300 år sedan blef församlingens kyrkoherde, hvarigenom församlingen har ett afgörande bevis att hon den tiden var moderförsamling med Wälluf såsom annex. Som läsningen var nästan alldeles urblekt, önskade Raus att när den skulle renoveras, en öfversättning insattes i stället. Originalet är bärofvan noggrannt förvaradt.

Hic Sanctæ Triados Sublimes cernere vultus
Æternæ hic vitæ fas Sit honore frui.
Obiit mane hora 3 die II Januarii Anno M.D.CXXXIIII.
Patri Suo desideratis: amoris et Gratitudinis
ergo Matthias cum Suis fratribus.

Denne Matthias Hagæi, som låtit uppsätta detta epitaphium öfver sin fader, hade en broder vid namn Anders Hagæi, som var Rådman i Helsingborg år 1641. Hans namn finnes på orgelläktaren *).

Utanpå södra kyrkoväggen sitter ett epitaphium uthugget i sandsten, hvilket snart lärer falla ned **). Der läses denna inscription:

Anno 1608 den 11 Januarii hedansoff i Herren Erlig oc Velacktad mand Hans Albritzen fordom Raadmand her udi Helsingborg, Som ligger her begrafvit met Sin kiere hostru Elene Thomisdaater, Som hensof i Herrenom d. 19 Novemb Anno 1583 hvilke Salige hensofvide Gud allsom Mecktigste i deris egtenskab hafver med 7 Börn velsignet 4 Söner oc 3 Daatre gud gifve dem en glädelig opstandelse.

Nederst under detta epitaphinm var ock en inscription, nu så förderfvad att han icke kan läsas, men har varit läslig i Prosten Rönbecks tid, ty han berättar, att Borgmästaren Thomas Hansson låtit uppsätta detta epitaphium, som sitter utantill i södra kyrkoväggen gent emot öfversta tvärgången, hvarest tillförene stått ett kapell eller utbygge hvilket nu är borta.

Bakom predikstolen på norra väggen sitter ett stort skilleri, som föreställer Herr Johan Ennes men sin hustru och barn, och läses derunder:

Anno 1662 d. 30 Julii hafver Erlig dydig oc Gudfrugtig Matrone Catharine Hoffueman med hendis kiere Börn, ladit dette Epithaphium bekåste, Gud till ære, Kirken till beprydelse oc hendis Salig Mand Johan Ennes till ihukommelse, som udi Herrenom hensofvede d. 17 febru. 1658 udi hands alders 58 aar, desligeste tvenne Dottre, som tillforene i Herrenom ere hensofved. Gud unde dennem oc oss som igenlefve paa domsensdag en fröjdefull opstandelse.

---

*) "En *Henr. Hagæi* var Kyrkoherde i Wanstad före 1620; en *Nicolaus Hagæi* Kyrkoh. i Söfde före 1615."

**) Borttaget vid reparationen 1840 och af våda sedan sönderslaget; styckena äro nedlaggda i Gieddiska grafven.

På väggen vid sakristian står ett epitaphium öfver Hospitalspredikanten Johan Wilhelm Laurenberg.

Johannes Wilhelm Laurenberg
Anna Morbeck.

O! vandringsman kom her och se och lät dig ej förhasta
Din ögon forn du går förbi på denna Tafla kasta
Här hvilar under denna Sten en vördig välLärd Man
En Præst i Christi kyrkia ren En guds apostel San
Herr Johan Wilhelm Laurenberg den Salig Mannen hete
Med Jesu mjölk och Zions merg han Helsingborg väl bete
I åtta år Hans ljufva tal i Chor och Prædikstol
I Schola, Kyrkia, Hospital, var som en värmand Sol
Och som hans tal som honung ran utaf dess lärda tunga
Så och ett lefnads ljus man fan för gamle och för unga
Uti hans lefvnad och hans dygd, ty både storst och smerst
Vet at han var i gudi nöjd och lefde som en Præst
I Jesu sår så är jag frälst, var daglig hans munbelle
Det samma batad honom helst, ner själen från sit stelle
For upp till den som henne gaf, och kom i Engla lag
Men kroppen hvilar her i graf till stora domsens dag
I året när man Nitton skref till Tusen och Sjuhundrad
Då var det Helsingborg det blef med makan plötslig plundrat
Af döden på slik unger Man af Sex och Trettjo år
Dess död bland Stadsens folk försan uttryckte mången tår
Lär vandringsman lär herutaf, hvad dygd och döden värkar
Den ene slår vår kropp i graf, den andre rycktet sterker
Ty döden slår vår kropp omkull, men dygden ger vårt namn
Som en Demant omlagd med Guld i Efter Verldens famn.

På högra sidan står:

Välärevördige och HögLärde Herr Magister Wilhelm Laurenberg berömmelig Prost öfver Bara härad, sam Pastor vid Malmö Slott och Hospital; Så och Stads Comminister *) med Dygdädla Matrona Anna Månsdotter Ottohnier.

På venstra sidan står:

Ädel, välvise och Högacktade Herr Johannis Morbeck, Borgmestare och Handelsman i Malmö, med äreborna och dygd ädla Matrona Marna Thomas dotter Boding.

De förra voro Laurenbergs föräldrar, de sednare hans svärföräldrar. Laurenberg blef Hospitalspredikant efter Bundæus, som med Danska arméen 1710 gick öfver till Danmark. Laurenberg hade en syster, som var gift med den

---

***) Kallas Nobilis apud Ubios på grafskriften i Malmö. Se Sjöborgs Malmö stads beskrifning p. 156.**

bekante Pastorn Pehr Leth uti Oxie och Bjerosjö om hvilken man har så många löjliga presthistorier.

Bakuti choret på norra väggen sitter ett epitaphium:

Beato Wilhelmo Wilhelmi, qui in Consulatu exactis annis 22 pie anno 1622 d. 24 Januarii ætatis suæ anno 73 obiit: Uxori Johannæ Alexandri f. quæ anno 1616 die 22. May anno ætatis 70 actum vitæ Elausit. J. M. Thomas Jacobi Gleg. cum conjuge Elisabeta Budæi f. monumentum hoc erexerunt *).

Bakuti choret på södra sidan står en stor svart tafla uppsatt och derå med gyllne bokstäfver skrifvet:

År efter Christi födelse
1739

År denna kyrkia uppå dess egen bekåstnad utan och innan Renoverad och uplagad, och då var Kong Fredric I. Regerande i Sverige

Baron Wilhelm Bennet Landshöfdinge i Malmö	Doctor Carl Papke Biskopp i Lund
Magister Jöns Rönbeck Prost	Petter Pihl Borgmestare

Handelsman Erasmus Meisner Kyrkioföreståndare i Helsingborg.

Si huru ny och skiön och hvit
Nu blefven är vår kyrkia
O! at hvar själ som samlas dit
At Gud af hiertat dyrka
Må giöra sig af synden ren Esai 1. 16
Och utan skrynkio fläck och men Ephes. 5. 27
Få skina såsom solen Math. 13. 43
För Lambet och för Stolen. Apoc. 7. 15. 17 **).

Bakuti choret är på södra sidan ett epitaphium och läses der:

Her under denne Epithaphium ligger begrafven min förste salig mand Erlige och Welforstandige Bertel Olsen Kremer fordum Handtverker och Indvaaner her udi Helsingborg,

---

*) "Denna tafla är genom Bibliska stycken gjord till passande kyrkoprydnad. I nedre spegeln ses Kopparormen, i den öfre Korsfästelsen."

**) Denna tafla borttogs vid reparationen 1845. Före denna hvitmeningen har kyrkan varit målad inuti. I nicherne i storskeppet syntes före sista öfverkalkningen flera figurer, som tycktes angifva Bibliska taflor. Äfven V. muren hade under kalken figurer. Fötter syntes mångenstädes.

hvilken Gud kaldede Anno **1618** *d.* **26** *May udi sit* **60** *alders aar. Gud gifve hannem med alle Guds Börn en frydfull opstandelse.*

Her under denne Epithaphium hvilar oc min anden kiere Mand, Erlig, Velforstandig oc Velacktad, Johan Andersson), fordom Raadmand oc Borger her udi Helsingborg, hvilken saligen hensof i Herranom* **1623** *d.* **10** *October udi sin alders* **63** *aar, Gud gifve hanem oc alle Christne en frydefuld opstandelse.*

Denne ofven staaende Epithaphium har Else Nilsdotter sielf ladet bekaaste, hendis tvende Salige Mend till en Troe oc tacknemligheds monument oc hendis börn oc efterkommende till en evig ihukommelse oc prisbevisning

Else Nilsdotter **1627** **).

Uppå södra väggen ned öfver landsförsamlingens stolar sitter ett litet epitaphium å hvilket läses:

Her neder ligger begrafvit Salig Rasmus Aageson, Borger og Barnföd i Helsingborg Som döde d. **23** *Augusti Anno* **1597**, *Desligeste hands kiere hustru Anna Lauritsdotter, som dödde d.* **26** *October* **1600** *hvis Sjele gud naade* ***).

På nedersta pelaren på norra gången är en tafla uppsatt, der man läser följande:

Her under ligga begrafvne, i Herranom aflidne, neml. Borgaren och Gestgifvaren Jesper Helt som dödde d. **3** *Aprill* **1730**, *samt dess kiere hustru Annika Löfman, hvilken afled d.* **12** *Januari* **1741**. *Så och Hattmakarens Michel Löfmans kiera Hustru Anna Henningsdotter, som genom döden bortgeck d.* **16** *September* **1756** *tillika med dess kiera Man Michel Löfman, hvilken afsomnade d.* **30** *May* **1757**,

---

*) Se det äldsta h. v. kyrkorådsprotok. i pergamentsboken af 1595. Om Berthel Kremer var af samma slägt, som hans samtida Borgmästaren i Aalborg Hans Kremer, död 1619, är okändt.

**) "I öfversta spegeln ser man Christi Förklaring, i den nedersta Lazari uppväckelse, der grupperingen förtjenar uppmärksamhet. Lätt erinrar man sig dervid Hörbergs pensel och snille. Jemte nedersta taflan stå Moses och S:t Johannes med lambet på boken. Moses har en bok i hand, der på ena bladet den förra taflans och på det andra bladet den sednare taflans budord på hebraiska angifvas."

***) Var bortkommet före 1848.

af honom är denna Tafla dem samtelig till en kierlig åminnelse bekåstad Anno 1756 *).

På stora ljuskronan läses denna inscription:

Richardus Gedde hviler her
Fra sorig og mögen möde
Hos Karen Davidsdaatter kier
I jordens skjöd det blöde
Der hafver nu Jens Michelsön
Och Anne Gedde kiere
Forferdigt denne krone kiön
Til Guds nafvns lof oc ære.
Anno 1663.

Under kronan på gången ligger Richard Geddes grafsten; han var Kyrkoföreståndare uti Helsingborg; på hans liksten **) äro tvenne adeliga vapen: uti det ena en gädda som ligger i krum, på hjelmen två horn, och emellan hornen en half gädda som står rätt upp. Uti det andra ett träd mot hvilket en hjort står upprest med framfötterna mot trädet. På hjelmen ett träd. Förmodligen äro dessa vapen hans fäderne och möderne. Att sluta af flera omständigheter var Richard Gedde född på 1500-talet, och som hans vapen utvisa af adelig ätt. Med Giedderna på Tommarp var han icke slägt; och om han var af samma ätt, lärer han förmodligen härstamma från Eskild Lauritsson Giedda. Från Richard Gedde härstamma Ehrenborgar på mödernesidan. Han hade en son David Gedde, köpman i Helsingborg, som dog år 1660 58 år gammal ***), och en dotter Anna Gedde, hvilken blef gift med Jens Michelson. Denne Jens Mi-

---

*) Öfverst ser man två englar hålla en hatt. Nedtogs vid pelarrestaurationen 1850 och nedsattes i Gieddiska grafven. Å det skrank, inom hvilket dopfunten stod före 1840, lästes: Hoc baptisterium in gloriam Dei, Templi ornamentum, Sui suæque conjugis memoriam renovavit Michael Löffman, professionis pilearius simulque custos gazæ civitatis & procurator scholæ latinæ Helsingburgensis a:o salutis nostræ MDCCL. Marc. 10: 14. Gal. 3: 27. Marc. 16: 16. Joh. 3: 5, 6. Dopfunten står nu, som redan anförts, N. om altaret i choret, med ett stort messingsfat. Funten af gråsten torde ha varit här från det döpande började vid denna strand. Det synes gjordt, förrän man här lärt inhugga figurer eller siffror.

**) Är nu № 4 i S. chorgången närmast altaret.

***) Se längre ned.

chelson bodde på Spannarp, antingen han nu egt gården eller densamma arrenderat. 1655 d. 2 Januari föddes deras äldsta son, kallad efter morfadren Richard och upptog tillika mödernenamnet Gedda tills år 1687 då fadren blef adlad och kallade sig Ehrenborg. Den andra sonen var Michel Ehrenborg, han fortplantade ätten. Richard Giedda Ehrenborg var Professor i Lund och dog ogift 1700. Han gick 2 år i Helsingborgs schola; men då hans far köpt Hofdala gods af Ove Gieddas arfvingar och ditflyttat tog han sin unga son med sig, gifvandes honom en informator hemma i sitt hus. Fru Anna Giedde är nu varande äldre Ehrenborgars farfars mor, och Richard Giedde deras farfars morfar.

Grafstenar med inscriptioner äro följande uti Helsingborgs kyrka.

Inne uti choret på norra sidan ligger en grafsten på hvilken synes Gansevapnet, men ingen inscription, ty den delen af stenen ligger under altarskranket der inscriptionen står *). Under denna sten är Rosenkranska grafven förr tillhörande Kulla Gunnarstorp.

På södra sidan en stor grafsten, men utan adliga vapen, halfva delen döljes under altarskranket, således har man icke kunnat få mer än halfva inscriptionen:

Der Ehrbar und Erenvesten Ritter — — — — — Talsky **) *ist in Godt vorshed — — — — — — — — ber. A:o 70. und liegt hier begraben — — — — — — — Godt gnedeg und barmhertzig — — — — —*

Tredje stenen midt för stora chordörren, derå läses denna inscription:

Her under hvilar Erlig, velvis och nu Salig Jens Nilson fordum Borgemester her i staden oc Kongl. Ridefogedt i Luggede hered, som saligen dödde år 1659 d. 29 Junii i sin alders 39 år ***).

---

*) Lades 1849 i N. chorgången vid altaret № 4, dervid stenen väl blottades, men hade legat förut öppen, så att läsningen var nästan alldeles bortnött och det som kan skönjas blott visar att inskriften slutats ungefär såsom å följande sten, № 5 vid altaret i N. chorgången.

**) Denne Riddaren Talsky med sin stridshammare i hand har sannolikt varit en chef för någon Tysk fana, som kämpat mot K. Erik XIV vid Varberg eller Svarterå och sedan varit förlagd på Helsingborgs slott.

***) Är nu stenen № 3 i N. chorgången jemte muren.

Samma år uti Augusti månad blefvo tvenne Svenske Generalmajorers, Hans Bötkers och Wilhelm Vefversons, lik i denna graf nedsatte. 1696 befallte Kyrkorådet att grafven skulle öppnas till Borgmästar Langhs begrafning. Klockardrängen Lars Nilsson hade tagit sig en skotlickare vid namn Olof Jenson till hjelp att rengöra grafven: denne hade funnit i grafven ett englahufvud af silfver som vägde 12 lod, hvilket han ville sälja till guldsmeden Hans Jönsson; men i stället att köpa det gaf han saken an hos Prosten, som genast kallade Kyrkorådet tillhopa och lät hålla undersökning. Stadscommministern Hans Jacobson och en Handelsman Hans Ericson berättade, att de tvenne Generalernes lik år 1659 i Augusti månad blifvit i den grafven nedsatte; de hade stupat i belägringen för Köpenhamn och på kongl. depence härstädes begrafne *). Klockardrängen tvangs till bekännelse, och han berättade att hans företrädare funnit silfver i grafven hvaraf han låtit göra sig silfverskedar: han sjelf hade ock funnit 3:ne englahufvuden samt tvenne silfverplåtar, som varit fästade på kistorna, hvar plåt så stor som en liten tunnbotten, och detta silfver hade Sven Guldsmed köpt af honom. Klockardrängen sattes i arrest och saken blef till Generalgouvernören rapporterad. Två år förut var allt kyrkans silfver bortstulet; för den orsaken miste denne klockardräng allt hvad han egde, emedan det skett genom hans vårdslöshet: nu blef upptäckt att han äfven stulit det, och han vardt hängd.

Jemte dessa tvenne Generaler hade 5 andra Svenska officerare i Helsingborgs kyrka blifvit begrafna; kronan gaf till kyrkan i graf-lega 200 Dlr smt, men betalningen erlades ej i penningar utan i smör, som kom från Tomarp. Uti 1663 års kyrkoräkning är i Debet upptaget: Anammit som Herr Bogholderen Nicolaus Jensson paa Tomerup hafver aflagt och betalt paa Regenskap for de 7 höge Oficerers Lig her i kirken nedst efter forledne krig blef nedsatt: 10 Tonder smör levererit d. 29 Sept. 14 Octob. och 22 Janu. 1663 à 20 Slette daler Tonden — 200 Dlr **).

---

*) Uti pergaments-kirkiestoelen för 1660 står: Saa och for 7 höge officerers Liigh, som d. 12 Juli (1659) i kirken bleff nedersatt, de 2 i en muret graff i Coredt och de 5 under Böndernis Stoelle paa den Sönder Side, hvarför bleff utloffuit Penge — (intet då inkommit).

**) I Jens Nilssons graf fanns ett ej ringa antal af bokstäfver och siffror af silfver (siffrorna voro 1. 5. samt 6

Uppå tvärgången emellan altaret och kungsstolen ligger en grafsten med denna inscription:

Memoriæ nunquam intermoriturœ Generosi Maximique Strenui D:ni Christophori de Oelsnitz ex antiquissima Nobilique Saxorum familia, qui adolescentiam Musis et Itineribus, juventutem vero Marti consecrans, Peragratis Anglia, Italia, Germania, Gallia, Belgia, sub Sereniss. Electore Brandenburg. Tyro Centurio in Expeditione Invictissimi Imperatoris Leopoldi contra Gallos Supremus Vigiliarum Præfectus, tandemque Potentissimi Danorum Monarchæ castra sequens Serenissimæ Reginæ Legione Tribuni Locum tenens factus, exantlatis tot tantisque periculis cum Helsingburgi Scanorum nocte excubias circumiret et visitaret a Speculatore, infelici fato, Sclopeto eheu! interemtus A:o æræ Christi 1678 *).

En gammal sägen är bland folket, att då de Danske 1678 belägrade Helsingborg, har denne Öfverste-Lieutenant gått för nära under fästningsvallen, då han af en Svensk skiltvakt blifvit skjuten.

På stora gången näst vid Commendantstolen ligger en sten, derå synes ett vapen föreställande hals och hufvud af en hjort med krona på, och läses följande inscription:

Her under denne Sten hvilar Erlig Velforstandig och Forneme Mand Bertram van Buchwold, fordom Slotts fogd paa Haderslebshus, som Saligin bortsomnade udi Herren, her udi Helsingborg Anno 1629 d. 23 februari under en allmindelig Landsflycktigheds Sorgelige oc bedröfvelige tillstand udi hands aalders 45 aar, Forventendis med alle fromme Christne en Salig oc glädefuld opstandelse **).

På stora gången en grafsten.

Her under hvilar sig fordom äreborne och Högädla Matrona Margareta Pihl, barnfödd uti Helsingborg 1671 d. 30 Aprill och dödde 1711 d. 8 Juli, sedan hon hade födt till verlden 10 Barn och lefvat i äckta Stånd med sin Kiera

---

eller 9, så att deraf flera 1659 kunnat uppkomma, och bokstäfverna voro a. n. och o.), hvaraf ny sockenbudskalk gjordes till Helsingborgs kyrka. Ett 5 förvaras bland kyrkans silfver till åminnelse, liksom något svepe af siden.

*) Denna sten är nu № 5 närmast altaret i S. chorgången. Liket hade väl bibehållits. Öfverste-Lieut. Oelsnitz låg med stöflor och sporrar i sin riddardrägt.

**) 1849 lades denna sten № 6 i S. chorgången närmast altaret.

Man Inspectoren Råd och Handelsmannen J. Cöster uti 21 år *).

Denna fru var faster till Borgmästar Pihl i Helsingborg och farmor till Ingenieur Cöster och dess syskon.

På stora gången:

Her under ligger begrafvit Erlig oc Velforstandig Mand, Claus Hanson Holst fordum Rådmand her udi Helsingborg, som hedensof i Herrenom anno 1612 d. 2 Julii udi Dess alders 58 aar, med Sin kiere Hustrue Erlige oc Gudfrycktige Qvinde Arine Jacobsdotter, som hedensof i Herrenom 1630 d... Februarii udi hendis alders 76 aar. Gud gifve dennem med alle Guds Börn en glädelig oc erefuld opstandelse.

Holstarne hafva varit en ansenlig och aktad slägt i Helsingborg, den sista af dem var fru Ingrid Holst, Rådman Petter Cösters fru, död 1793, hvilken lemnat efter sig en god och berömlig ihågkommelse.

På stora gången:

Her under ligger begrafven Erlig oc Velforstandig Mand Hans Lauritsen fordum Raadmand i Helsingborg, som hedensof i Herrenom A:o 1612 d. 2 Maj udi hands aalders aar

---

*) Vid ofvannämnde reparation fick denna sten sitt rum № 6 i N. choromgången vid altaret. Under den stenen var Pihlska grafven öfver 5 alnar djup och full med Pihlkronor och Herrar till Pihlshult och "Kongens i Helsingborg" m. fl:s ben af denna myndiga slägt. Grafven fylldes då grunden till orgverket lades. Rådman Joh. Cöster har efterlemnat talrika erkommande, som bära och hedra hans namn. Det är ovisst, om namnet hänvisar till anor från Laurentius Johansson Cöster i Harlem, född 1370, som först började skära typer för bokstafstryck, om hvars försök Gutenberg skall ha fått, genom en från Cöster flyktande arbetare, någon kunskap, förrän han gjorde sina lyckligare försök på denna väg. Arbetaren tryckte i Mayntz redan 1442. (Andra anse att Cösters och Gutenbergs försök voro oberoende af hvarandra.) *Cöster* kallades Laur. Johansson såsom *Custos* eller kyrkovärd i Harlem, men det blef sedan användt som hans familjnamn. En Joh. Cösterus, som dog i Löwen 1559, utgaf Ambrosius. Det i boktryckningens annaler ännu mera kända namnet Scheffer, banade sig deremot en väl bekant väg till vår Nord. Inom nu lefvande Cösterslägten förvaras minnet, att den förste med namnet var en kyrklig tjensteman i Holland.

72 medt Sin kiere Hostrue Erlig oc Gudfrygtig Qvinde Berte Nilsdotter, som hedensof i Herrenom A:o 1625 d. 10 Augusti udi hendis alders aar 46. Gud gifve dennom med alle Guds Börn en glädelig oc Erefuld opstandelse).*

På stora gången:

Her under ligger begrafven Erlig oc Velackted Mand Thomis Hanson Moet fordum Borgmester i Helsingborg, som heden sofvnede d. 24 Augusti A:o 1612 med Sin kiere Hostru Erlige oc Gudfrygtige Qvinde Johanna Willomsdotter, som hedensof i Herren d. 22 Julii 1602 met begge deris unge Sön Albert Thomisen som hedensof d. 8 Aug. 1602. "Tillägg: *Gud förlene dennem en gledelig opstandelse***). Tillkännagifves sedan att stenen är rest af en Fru Gertrud i Köpenhamn. Om GeheimeRådet Matth. Moth, hvarom se Molbechs Hist. Tidskr. 2 B 2 h. p. 483 och 484, varit af denna slägt, är obekant. (Soph. Am. Moth blef som Grefvinna af Samsö mor till Grefvar Gyldenlöwer vid 1670-talet.)"

På stora gången:

Her ligger begrafvit Erlig och Velackted Mand Hans Fadersen, som döde d. 2 September Anno 1602. Gud gifve hanuem en Erefuld oc Glädelig opstandelse.

På stora gången ***):

Her ligger begrafvit Erlig Forneme nu Salig Söfren Nilson Fordum Raadmand her udi Helsingborg, som dödde udi Herrenom 1674 d. 15 Martii udi hans alders 51 aar med sin kiere hustrue, Erlig, dygdig, Gudfrygtig oc nu Salig Qvinde Marin Ericsdotter, oc som Salig i Herrenom döde d. 19 Janu. 1659 udi sit alders 26 aar.

På denna grafsten äro två vapen: uti det ena intet sköldemärke utan blott initialbokstäfverne S. N. och ett bomärke, som beteckna Söfren Nilson. Det andra vapnet är adeligt, delt uti två fält uppifrån och ned, uti det högra fältet en lilja, uti det venstra två rosor †).

På stora gången:

Her under hvilar, Erlig, forneme nu Salig David Giedde,

---

*) 1849 blef denna sten laggd № 7 i N. chorgången (den sista vid choret) intill altaret.

**) № 3 bland grafstenarne i S. chorgången vid muren.

***) 1849 lades denna sten vid 3:dje pilastern i N. muren, № 7.

†) Denna grafsten blef 1849 № 3 i N. chorgången vid muren under 3:dje fenstret.

fordum Forneme Handels oc Raadmand udi Helsingborg, som Salig döde udi Herrenom 1660 i sin alders 38 aar *).

Tvenne vapen: det till höger en gädda i krum, på hjelmen en half rätt uppstående gädda emellan hornen. Det andra vapnet: ett träd mot hvilket en hjort reser sig upp på framfötterna, på hjelmen ett träd.

På stora gången:

Her under ligger begrafven Erlig oc Velforstandig Mand David Jacobson her udi Helsingborg, som döde d. 20 Februarii 1598 udi hans alders 49 aar, med sin kiere Hustrue Erlig oc Gudfrygtig Qvinde Kerstine Themisdotter, som döde d. 1 Augusti 1629 udi hendis alders 75 aar gud gifve dennem met alle Guds Börn en Erefuld opstandelse **).

På stora gången:

Her under ligger begrafven Erlig, Dygderig og meget Gudfrygtig Matrone Margrete Madsdotter. Velforneme Handelsman Jep Pihls hustrue, som med döden afgangen är Anno 1669 d. 28 Julii udi hendis alders 73 aar, Gud gifve hende med alle tro Christne paa den yderste dommedag en erefuld opstandelse ***).

På stora gången:

Her under ligger begrafven Erlig, Vis oc Velforstandig Mand Caspar Vagt fordum Raadmand i Helsingborg som udi Herren hensof Anno 1667 d. 1 Julii udi hands alders 48 aar desligest oc hands Kiere hustrue Erlig, Dygdig oc Gudfrygtig Matrone Catharina Ennes, som udi Herren hensof †).

---

*) № 5 vid muren i N. chorgången. Se ofvan.

**) № 10 vid norra väggen gent emot 7:de pelaren.

***) Är nu № 6 i S. choromgången närmast muren. Detta par gaf en större vinkanna till kyrkan af 138 lod silfver: der läses: Jeppe Pedersson Pihl h. Margareta Madtzdotter 1668. Der är infattad en medalj slagen till K. Christian IV:s ära 1610. Likaledes är en mindre kanna af 121 lod gifven af Jeppe Pedersen Piil och Leonora Christina Wolfsdotter Ravn. Derunder ses begges vapen. Piil för ett hjerta genomstunget af två korslagda pilar (×), som utskjuta i midten och synas ofvantill. På hjelmen två korslagda pilar genomstingande ett (pil)träd. Hennes vapen är en på en kulle stående korp, två örnvingar på hjelmen. 1674. (Piilvapnet fanns i kyrkan utskuret i träd.

†) Denna sten var 1849 söndergången genom grafvens sjunkning i flera stycken. Han lades i vestibulen. Stenen

På stora gången:

Her under hvilar Erlig oc Velackted Mand David Pedersen Forbes, fordum Borger och forneme Handelsmand her udi Helsingborg, som Saligen hensof udi Herrenom anno 1648 d. 22 Augusti udi sit alders 46 aar, med sin kiere Hustrue Erlig DygdeRig oc Gudfrygtig Qvinde Inger Mårtendotter, som ogsaa Saligen hensof i Herrenom A:o 1655 d. Mars udi sit alders 48 aar, Gud gifve dennem med Guds udvalde paa domens dag en glädelig erefuld opstandelse *).

På södra gången.

Her under denne Sten ligger Begrafven Erlig oc Velackted Mand, Hans Thomisson fordum Borgemester her udi Helsingborg, nu Salig med Gud, oc ved den timmelig död hensof i Herren d. 22 September Anno 1592 (1597?). *Her ligger begrafven Salig Karin Thomisdotter, som dödde i Herrenom d. 28 Aprill 1617 gud Gifve hende med alle Guds Börn en glädelig opstandelse. Hendis aalder var 71 aar* **).

På södra sidan om choret.

Erlig Forstandig oc Vel forneme Mand Jens Christenson fordum Borgmester udi Helsingborg som udi sin alders 68 aar Salig döde d. 21 Julii A:o 1652 Gud gifve hannem met alle Rette Christne troende en glädelig opstandelse paa Dommensdag. Herunder tillige hviler hands kiere Hustrue, Ereborne DygdeRige, Gudfrygtige Matrone Karin Rasmusdotter barnfödd udi Hofgaard i Skaane Anno 1609 oc ved en Salig död i Herrenom hensofvit d. 10 Augusti 1669 i sit 60 alders aar. Gud gifve hende en glädelig opstandelse paa den yderste dag med alle Guds udvalde Börn i Christo Jesu. Amen ***).

är blå med mycket halfupphöjdt ornament (englar, drufklasar m. m.).

*) Lades 1849 vid 5:dje pelaren i S. choromgången № 7 i raden närmast altaret. Den Peter Forbes, hvars son David blef Handlande och dess son Lauritz blef Krigscommissarie, hade fränder, som inträngde i Sverige, der en Arfv. Forbus blef Riksråd och Friherre, en Grefve De la Gardies svärfader. En Forbes hette Patrik i Skottland. Se De la Gard. Arch. IX: 65 f. XI: 192.

**) Denna sten är № 1 i N. choromgången invid främste pelaren vid altaret.

***) Denna sten lades 1849 № 2 i N. Choromgången i raden närmast altaret bland Borgmästarnes grafstenar.

På norra sidan mot Sacristian:

Her under ligger begrafven Erlig Velacktad Mand Richardus Dunker fordum Borgere udi Helsingborg, som hedensof i Herren d. 25 Maij A:o 1632 udi hands alders 79 aar, med sin Kiere Hustrue Erlig oc Gudfrygtig Qvinde Kerstine Pedersdotter, som hensof udi Herrenom d. 10 Aprill 1640 udi hendis alders 88 aar, gud gifve dennem met alle Guds Börn en glädelig oc Erefuld opstandelse).*

Nere vid stora Läktaren på norra tvärgången:

Hier unter ruhen die Gebeine dess Ehren vesten und Wohl weissen Herren Mathiæ Ellers. gewesener Burgermeister in Rundeby, So Gebohren die Palmarum A:o 1583 und alshier gestorben auf seine vorgenommene reise nach Copenhagen d. 1 Sept. a:o 1632.

På samma tvärgång **):

*Her under hvilar Genneral Wagnmestaren vid Svenska arméen i Skåne:- Dykeri Inspectoren öfver Skåne, Halland Giötheborg och BohusLähn, Holtsfursten vid Jägeri Staten i Schåne och Rådmannen i Helsingborg Herr Petter Pihl, som blef död Ano 1736 d. 10 October uti sin ålders 66 år, tillika med sin kiera Fru Anna Margareta Holst som i Herranom afsomnade d. — — i sit ålders — år, hvilka efter 36 års sammanlefnad på jorden fröjdas nu med hvar andra vid Lambsens himmelska Bröllop Evinnerliga***).*

Midtför stora Läktaren på gången:

Diese Begräbnis gehört Herren Weinhandler Selig Hans Petter Albrechts und seiner Frau Anna Catharina Wolfsthochter. Anno 1699 †).

Vid södra kyrkodörren:

Her hafver sin Lägerstad Handelsman Hans Lorich med sin Kiere och Salige Hustru Ingeborg Johansdotter Popp och Barn. Anno 1699 d. 12 Julii ††).

---

*) Denna sten ligger jemte norra muren № 15 från norra Sacristiedörren räknad.

**) Denna sten är № 11 jemte N. muren i ofvannämnde rad.

***) Numera № 9 bland grafstenarne vid norra väggen vid 4:de pilastern.

†) Denna sten är efter 1849 den 12:te i N. chorомgången vid muren.

††) Ligger nu vid vestra ingången i vestibulen. Som han för sin nyttas skull valdes att der qvarligga (ditförd 1840), oaktadt de stenar, som egde tydlig läsning qvar,

Ute på kyrkogården öfver Engströmska grafven ligger en liksten med inskription:

Her under hvilar Erlig och Velackted Kerl Laurits Pedersen Forbes fordum Skrifver paa Helsingborgs Slott oc Krix Commissarie Skrifver udi Skaane, som Saligen hensof d. 21 May Anno 1629 udi hans alders 33 aar, Gud gifve hanem met alle udvalde en Erefuld opstandelse *).

Vid Sacristiedörren inne i kyrkan ligger en grafsten å hvilken läses:

Her unten ligger begrafvit Erlig oc WelLerdt Mand Herr Nils Lauritssen, fordom SognePræst till Krop oc Mörup Sogner, som döde d. 15 September Anno 1627. gud gifve Hannem glädelig opstandelse **). *Denne Sten hafver Ennert Pedersen Kongl. Mayts Byefoget oc Toldere i Helsingborg med Sin hustru Eline Madsdotter ladet bekaaste d. 14 Sept. Anno 1639* ***).

Åtskilliga grafstenar äro så förnötta att man icke kan läsa hvad på dem varit skrifvit. De epitaphier och likstenar som finnas efter fordna Pastorer i Helsingborg, skola blifva anförde, då man framdeles kommer att nämna något om dem.

"Om följande grafstenar öfver andre personer må dock för fullständighetens skull något anföras.

№ 4 i S. choromgången jemte muren:

Jag hafver kiämpat en god kamp etc. *Säll äst tu Vandringsman, när så tin handel löper Och tu afbörda kan tig*

---

fingo enligt regeln rum, der förtrampande ej hotade inskriften, så må denna afvikelse ersättas genom att meddela, det Hans Lorich var son af Thomas Lorich, som först kom till Skåne, en ättling af den Melchior L. som stuckit K. Fredrik II:s porträtt i den af P. de Rees författade lefvernesbeskrifningen; denne kom till Danmark, då And. Lorich, nämnd i K. Johan III:s hist., kom till Sverige. De anlände från Nederländerna, der flere lärde män funnits med detta namn. Se Jöchers Lexicon. Pastor i Svedala P. Lorich ansåg namnet taget af den i Prins Eugenes Memoirer nämnda byn med samma namn. Loricharne togo länge vara på ett deras ätt gifvit kejserl. riksbref; men en fåne i slägten brände det upp. Bibl. ms. H. c) fol. 165 i Lund.

*) Denna sten har bortkommit vid kyrkgårdens planering.

**) № 6 bland stenarne vid norra muren. 1619 dömdes en tvist mellan honom och Hr Anders Bille.

***) Denna sten är № 4 i södra choromgången bland Kyrkoherdarnes grafstenar.

så tin syndaskuld Och tu rik varder här af trones fina guld Och då tig Jesum kiär til kåstligt pärla kiöper Så har tu handlat väl föruthan tu här vinner Godt som vet til godskiäl godt loford efter tig på jorden lemnar qvar I himlen entelig Du lifsens krona taar Du bästa måhl då hinner. Sverdfeier har oc nådt så vida med sin handel at han i werlden fådt på hafda mödar sin Trones fagra guld Så han sliik sällhets crona fiin fådt. Gack o wandringsman slut äfven så din wandel.

Sub hoc sepulcrali lapide quiescunt ossa beati domini Schwerdfeger Senatoris quondam et mercatoris apud Helsingb. æquissim: quinque filiorum et quatuor filiarum genitotoris nati recuperatæ salutis A:o 1659 d. 24 Mart. denati 1711 d. 20 Sept. cujus perennaturæ laudis . . . exiguo hoc et meritis impari monumento construere voluit . . . Michel Svertfeijer och Ellna Wulfsdotter gåfvo 1693 kalken vägande 67 lod. Jeppe Piil, gift med en annan Wulfsdotter, gaf en kanna, oaktadt han gifvit en dylik under ett föregående gifte.

№ 5 i S. choromgången vid muren:

. . . efter sin kiere hustru . . . ne Jens dotter, som döde d. 10 Jan. 1590, hvis Siele Gud haffner. Hvo som . . . vel gaar . . . De 4 djuren i stenens hörn och 2 adliga vapen, englar m. m. äro halfupphöjdt arbete.

№ 7 i S. choromgången vid muren:

Her liger begrafven Erlig oc velact mand Lavre Pederssen Bager. som döde anno 1627 d. 5 July udi hans alders aar 76. Disligiste hans kiere hustru erlig oc gudfrichtig qvinde Karrin Mogens daater som döde den 1 Juny udi same aar vdi hindis alders aar 27. Sambt begge deris 2 börn Peder Laursen oc Margret Laurzdaater . . . Gud gifve . . . opstandelse. Den lilla flickan hade en blomma i handen då kistlocket afföll. Om en stund var allt som fallaska.

№ 8 i S. chorg. vid muren:

Her under hviler S. Olof Bartelson fordom forneme Borger oc Handelsmand her i Helsingborg som salig udi Herren hedensof anno 1661 d. 31 Aug. vdi hans alders 55 aar. Gud give hanem paa den yderst dag gledelig opstandelse. Under denna sten ligger begrafven erlig dydig och gudfrycktig qvinde S. Sophia Richardi datter som hensovf udi Herren d. 20 Sept. 1654. Gud give . . . opstandelse.

№ 9 i S. choromgången vid muren:

Her under hviler udi Herren Erlig oc forneme Mand S. Hans Madsen fordum Borger oc Handelsmand her udi

Helsingborg formynder hersamastedes oc döde i hans alders aar 50. (Äfven hustruns namn.)

№ 11 vid S. muren:

Her under ligger . . . erlig oc velachted oc velfornem Mand Adam Lughen Wiinhandler fordum Raadmand och Kircheverger vdi Helsingborg Salig udi Herren Han döde 1653 d. 28 Dec. . . . Gud gifve . . . opstandelse . . . Her hviler under denne sten S. Maren Adamsdatter som hensof i Herren d. 11 Jun. 1647 i hendis alders 4 aar. Gud . . . opstandelse.

№ 12 vid S. muren:

Här hafver sin lägerstad Rådmannen oc . . . ren i Helsingborg Anders Lohman med sin kiära hustru Anna Persdotter och barn väntandes under jorden en salig upståndelse i JESU CHRISTO. Anno 1699 d. 7 Junij. Döden är min vinning. Phil. 1.

№ 14 med upphöjda bokstäfver:

Jeg ved med visse at Herren etc. *Herneden under denne steen hvile sig Salige Peder Pedersenz ben, hves and . . .* etc. *Anno 1570 then 23 Apriliz hedensofnede i Herren salige Barebro (?) Joensdaatter, hvis legeme her hviler og skal paa den yderste dag opveckes* etc.

№ 15 med upphöjda bokstäfver:

Vnder denne steen liger begrafven Salige Kirstine Michelsdaatter som hedensofnede vdi Herren den dag Martii anno 1577 hvis legemme Gud skal visserlig vpvecka paa den yderste dag. Derefter en vers ur Rom. 6. Denna sten är uppnedvänd, på det att det sönderslagna hörnet måtte ligga inåt.

I S. choromgången närmast omkring altaret № 5 grafstenen öfver Nils Hagæi, Pastor i Raus och Widlöf, der blott kan läsas d. 11 Jan. 1584, hvilken dag uppgifves som denne pastors dödsdag på monumentet, som satt ofvan stenen.

I N. choromgången jemte muren är № 1 sannolikt grafstenen öfver Borgmäst. Willem Willemsen, död 1622, hvars grafvård är uppsatt öfver stenen men läsningen är utplånad.

Å № 2 i N. choromgången vid muren läses: *. . . Anders Pedersen . . . fordum . . . Clokker i Helsingoehr . . . och hustru Gertrud . . . 1626.*

I Vestibulen lades grafstenar allena. Der ses, jemte den ofvananförda öfver Lorich, en vid uppgången till norra hvalfvet, hvarå läses: *Denne Sten hafver Köp och Handelsmannen Anders Christensson Rander för sig sin förra hustru sal. Metta Jönsdotter Bredh som döde Anno 1707 d. 31*

Augus. och sin andra hustru Anna Nilsdotter Gram kiöpt oc forfärdiga låtit år 1712. Statt vandringsman betänk din dödelighet. Lef som en Christen för sann då blir dig fröjd i evighet när Gud i himmelen beredt. Sanderlig etc. Ps. 116: 16. *Jag skall* etc. Ps. 91: 16. Mellan denna och Loricbska stenen ses en som förut låg närmast intill altarskranket, men 1840 blef tagen till kalkbänk. Om Erkebisk. Peder Jönsson, som dog här i slutet af Dec. 1391 och om hvars sten ingen kunskap finns i Lund (oaktadt hans företrädare, som dog längre från Lund eller i Åhus fördes tillbaka till Lund och der fick sin graf), har ock blifvit nedlagd — i sin prebende-kyrka —, så har det rimligast skett så nära altaret, som var möjligt. Och just der låg denna sten. Trampad i nära ett halft tusen år af presterne som förrättade altartjensten hade hans inskrift hunnit alldeles utplånas, men ett XI synes ha stått i omskriften. Intill honom ligger en sten med inskriften: *Her under hviler sig erlig velachted mand Niels Sörenson fordum Klocker her paa steden som döde oc hensof Anno 1650 d. 25 Dec. udi hans alders aar 72 oc hafuer hand troligen oc med flid forestaet sit kald oc bestilling udi 32 aar. Med sin kierre Hustru erlig oc gudfructig qvindo Kistene Kieldsdatter som döde oc hensof i Herren den . . . Anno 16 . . oc hafuer Gud velsignet dem udi ecteskab med 12 börn. Gud give dennem de sammen en gledelig oc erefuld opstandelse.*

Forbandet vere det menneske som selger oc afhender denne sten. Klockaren synes ha kunskap om bruket att sälja grafstenar. I söder om hans sten ligger en grafsten, som 1574 bestämts till minne af kär hustru, der hela Jobs bekännelse: *Jeg ved ad min Frelser* etc. uthuggen i upphöjda bokstäfver. Sedan har han användts till minnessten öfver en *Gerdt Meiger*. Stycken af söndergångna grafstenar äro här använda. Å en lästes: *Sissela* och *Kirstin*, som döde unge 1577. En var lagd öfver en *datter* 1565; en annan 1588 öfver en *Catharina*, en annan 1590 öfver *Jören Holst*, en öfver *Maria Gregersdotter* 1620, en öfver Rådm. *Hans Lauridson* 1622, en öfver *Johan von von Bormollen* död 1650 i 75:te ålders året (den användes till grundval åt Meisner-Rönbeckska stenen i Sakristian), en var 1652 lagd öfver *velforstandig mand fordum Borgemester her i staden Jesper Pedersson död i 81:sta året;* en hade 1654 laggts öfver en *Else Larsdotter*, en öfver *P. J. S. N.* och hustru *J. H. D.* o. s. v. alla så söndrige, att deraf blott stycken kunde an-

vändas till golfläggning vid murning. Oanvända stycken inlades i tornet.

Den minsta grafstenen ses i N. choromg. vid 3:dje pelaren. Den är 20 tum lång och 8 tum bred, med inskrift: *Här under hviler Knapmakaren Salig Berter Mörck, 1738, liksom dess hustru.*

Vid reparationens början 1849 räknades 66 grafstenar spridda i kyrkans golf, många genom det undre jordlagrets sjunkande mer eller mindre sönderbrustne. Dertill återhemtades 2 öfver 100-åriga, som utförts till den 1816 invigde nya kyrkgården, för att betäcka nya grafvar tills bestämda grafstenar öfver derunder nedlaggda lik hunnit anskaffas. Till dessa 68 kom en som helt var betäckt af jord och stolbyggnad och en som varit inlagd i tornet. Af dessa 70 stenar ligga nu 23 i norra choromgången och ut åt N. muren till predikstolen, 23 i S. choromgången och ut åt S. muren till gent emot predikstolen, 1 är uppsatt i kyrkan under V. fenstret i N. sidoskeppet, 3 i muren inom sakristian och 12 (deraf blott 4 med läsliga inskrifter) ha användts i Vestibulens golf. Således ha blott omkring 8 befunnits så söndrige att de endast vid murning kunnat användas. Om inskriften å 58 stenar har här underrättelse meddelats, meräudels fullständig."

Kyrkan, såsom mycket gammal, är äfven skröplig och bristfällig, och sådan har hon varit uti snart 200 år. År 1618 då taxan för grafställen och likringningar fastställdes af Slottsherren Anders Bilde jemte Prosten och Magistraten, fördes redan den klagan: at Helsingborgs Kirke är meget bröstfellig paa Bygningen, hvartill vill fornöden giöris en Stor Summe penge. Från den tiden intill 1661 har hon icke blifvit mycket reparerad; ty samma år hade Kyrkorådet låtit 8 man besigtiga kyrkan, med de hus, som kyrkan tillhörde och hon underhålla skulle, då *af dem* en reparation påsattes stigandes till 4,140 Rdr, som efter nu varande myntvalvation och varuvärde vill säga detsamma som 16,560 Rdr; i anseende hvartill Biskop Winstrup, då han samma år den 12 och 13 Juli höll allmänt Kyrkoråd, beslöt att flere kyrkans hus skulle säljas, och efter det scholan var mycket förfallen, skulle kyrkoladan, som var ett stenhus, inuti ombyggas och inredas till schola. Organistens och Klockarens gårdar skulle säljas, och de i dess ställe få hushyra af kyrkan. Organisten 30 Daler och Klockardrängen 15 Slette Daler.

Kyrkan hade den tiden många gårdar.

SognePrestens Residens: denna gård har legat söder om kyrkan, och tomten tillhör nu Urmakaren Modevig. En Rådman vid namn Hans Pederson, som i flere år varit Kyrkoverje, har egt densamma, och för en balance af 2,400 Dlr $5\frac{1}{2}$ mark till kyrkan afstått gården, som beräknades till 1,150 Dlr. År 1635 blef gården kyrkans och året derpå flyttade Prosten Hans Arnoldson in uti den, hvilken uti kriget 1676 i grund förstördes, från hvilken tid och sedan framgent till 1776 Pastor af kyrkan i årlig hyra bekym 90 Dlr Smt. "Prestgården såldes omkring 1750 till d. v. Prosten J. Rönbeck, som fick rätt att såsom sin välfångna egendom den begagna och till andra afyttra, kyrkan förbehållet hvad hittills utgått i årlig afgäld, 14 sk. (Tomterne № 183 och 184). Pastor gafs en för den tiden tillräcklig hyra, men som snart fanns otillräcklig, hvarföre i D:r Bergeströms tid en ny prestgård måste köpas för vida högre pris än det, som influtit för den försålde."

Capellanens Residens, hade kostat kyrkan 1,132 Slette Daler, vardt ock i kriget förstördt, hvarpå Capellanen af kyrkan årligen fick i hyra 30 Dlr, som sedermera föröktes till 60 Dlr och nu nyligen till 120 Dlr Smt. "Sednast till 100 Rdr Rgs."

Organistens gård.

Klockarens gård.

Dessa begge gårdar såldes efter som afslutadt var i Kyrkorådet 1661 och en borgare i staden vid namn Michel Wessel köpte dem för 375 Dlr Smt.

Härjemte hade kyrkan för ett lån af 750 Dlr måst taga Jens Ohlsons 5 Boliger med hosliggende Lade paa lille Gade vid knuden af Möllestredet.

En Murmästare vid namn Börje Ohlson köpte en af desse Boeliger för 200 Dldr och Laden köpte Sofren Nilson för 150 Dlr.

Kyrkans inkomster äro:

Tertialtionden af stadens jord och af Helsingborgs landsförsamling, samt halfva kronotionden, den andra hälften af kronotionden är Pastors.

Men här äro icke alle jordar vid staden, som betala tionde till kyrkan: den gamla slottsjorden är befriad från tiondeafgiften, utom till Pastor allena, som enligt flera höga Resolutioner bör hafva en skeppa af tunnlandet.

Kyrkans tionde af staden, så krono- som kyrkotionde, utgör:

Råg	. . . .	1	tunna	$29\frac{9}{10}$ kappar
Korn	. . . .	21	—	$28\frac{3}{4}$ —
Hafra	. . .	—	—	15 —

Af Helsingborgs Socken.

Tertialtionden uti skeppan:

Råg	. . . .	12	—	$\frac{7}{8}$ skeppa
Korn	. . . .	22	—	3 —
Hafra	. . .	12	—	$2\frac{1}{8}$ —

Halfva kronotionden i skeppan:

Råg	. . . .	6	—	$\frac{7}{16}$ —
Korn	. . . .	11	—	$1\frac{1}{2}$ —
Hafra	. . .	6	—	$1\frac{1}{16}$ —

Således utgör kyrkans hela tionde:

Råg	. . . .	20	—	$1\frac{2}{5}$ kappar
Korn	. . . .	55	—	$19\frac{3}{4}$ —
Hafra	. . .	18	—	34 —
	Summa	93	T:r	$18\frac{1}{3}$ kappar

Stadens tionde betalas efter markegången, men landsförsamlingens uti natura.

I förra seklet uppbars begge dessa tionder uti kärfvar och kyrkan hade sin egen tionde-lada, uti hvilken den infördes, som år 1658 efter den i räkenskaperna verificerade trösk-längd gjorde

	146	tunnor
1659 . . .	112	—
1671 . . .	129	—
1672 . . .	124	—

Landsförsamlingens tionde betaltes efter tiondesättningen, men stadens blott efter öfverenskommelse emellan jordegare och Kyrkorådet, hvilken upprättades år 1708 och lyder sålunda:

Som det med framledne Prosten här i staden salig Magister Sundii enka upprättade arrendecontract, om kyrkotiondens uppbärande af Helsingborgs stad och socken i förledne år tilländalupit, alltså har Kyrkorådet uppdragit till Kyrkoföreståndaren Herr Hans Ståhle bemälte tionde för detta år, som bör uppbäras för 1708 års gröda, efter a part upprättat contract, samt Helsingborgs kyrka beräknas; och ehuruväl hvad Bondeförsamlingen eller Helsingborgs Socken vidkommer, på densamma en viss tiondesättning är satt; så är likväl angående stadsåkrarna ingen viss tionde påsatt;

derföre ock mycket egenvilligt dermed tillgånget är, för hvilken orsak Kyrkorådet blifvit föranlåtet, att jemväl denna gång, till dess en viss tiondesättning kan författad blifva, inkalla åkerdyrkrarna, och följande uppsats Föreståndaren och dess successor till efterrättelse författa, på det kyrkan icke må taga allt för stor skada, hafvandes omsider följande sig begifvit till att erlägga årligen tionde till kyrkan af dess åkrar. . . .

Efter jordegarnes begifvande och egen uppgift af sin jord utfäste de sig att årligen betala 3 kappar af tunnlandet, hvilket var nog litet, då halfva kronotionden inberäknades. Kyrkan är berättigad till hvar 20 trafva eller skeppa. År afkastningen 5:te kornet borde tionden vara 1½ skeppa, som man öfver hufvud kan antaga för den allmännaste, ty många få öfver 5:te kornet; de aldramesta räkna minst det hvart år, och de äro få som intet hinna 5:te kornet. Således genom denna öfverenskommelse förlorar kyrkan ⅔ af sin stadstionde.

Kyrkan har

Jordskylds-penningar . . . . . . 10 Dlr Smt *).

Ränta af ett hemman i Welluf 36 Dlr Smt.

12 tunnland jord i Slottsvången hvaraf kyrkan årligen har i landgille 3 tunnor 24 kappar korn och 8 sk. i penningar. Denna jord beviljades i fordom tid Pastorernes enkor, som man kan se af 1672 års kyrkoräkning, hvarest afföres:

De Tre Tönder korn och 8 sk. penge af Kirkens jord, som Söster Salig Mester Jacobs hafver i feste och nu efter sin Salig Mands död och Magistratens bref njuder fri uden afgift i sit änke säde, som forrige Præste änker for dette njudit hafver. Denna kyrkans jord är nu genom Kgl. Kammar-Collegii Utslag af år 1772 beviljad Stadscomministern att nyttja, dock mot städja och årlig räntas erläggande till kyrkan.

Collectmedel voro i gamla dagar en betydande kyrkans inkomst, men är nu ingen; ty hvad i håfvarna samlas, det utdelas till de fattige hvarje nyår. De kallades Taflepennin-

---

*) Det årliga arrendet af de ej fullt försålda jordarne är dock något högre. Af № 23 ges 10 sk. 7 rst., af № 33: 11 sk. 3 rst.; af № 140 ges 6 sk.; af № 171 ges 1 sk.; af № 194 ges 2 sk. 6 rst.; af № 195 ges 4 sk.; af № 214 ges 2 sk. 6 rst.; af № 221 ges 1 sk. För en äng 3 sk., för en dito 5 rst.; af en hage 2 sk.; af gamla prestgården (№ 183 och 184) 14 sk.

gar emedan de uppburos på en liten tafla, som kringgick i stolarne, hvilka ännu voro i bruk 1696, då Kyrkorådet beslöt att tvenne nya håfvar med silfverbeslag skulle förfärdigas och de gamla taflorna afläggas. Utaf kyrkans räkenskaper finner man

Taflepenningar

år 1657	. . . .	107	Dlr	1	mk	15	sk.
„ 1658	. . . .	107	—	1	—	6	—
„ 1659	. . . .	112	—	—	—	2	—
„ 1661	. . . .	128	—	1	—	11	—
„ 1662	. . . .	115	—	—	—	—	—
„ 1663	. . . .	106	—	2	—	2½	—
„ 1671	. . . .	100	—	—	—	—	—

Denna insamling var betydlig. En daler gjorde 4 mark Danska: kyrkans hela tionde bortarrenderades till Prosten Torkel Tuwason för 200 Dlr om året. Taflepenningarne utgjorde således hälften mot kyrkotionden.

Helsingborgs stads invånare hafva den tiden varit ett frikostigt och välmående folk. Här uppburos tvenne collecter om Söndagarne, som voro kyrkans och scholans, och en collect uti Fredagspredikan, som kallades Fredagstaflans eller de husarmas. År 1671 stego dessa collecter till en betydlig summa.

Kyrkans	. . .	100	Dlr				
Scholans	. . .	82	—	1	mk	2	sk.
Husarmas	. . .	79	—	2	—	13	—
		261	—	3	—	15	—

Efter då varande markegång belöpte sig 150 tunnor råg till 260 Dlr i penningar, som vill i våra dagar säga minst 2,500 Dlr Smt.

Kyrkans inkomster uppburos i gamla dagar af tvenne Kyrkovärdar, som hvardera hvartannat år svarade för uppbörden *).

---

*) 1830 upplöstes Kyrkorådet och 2 Kyrkovärdar ingingo i stället, enligt Kongl. Instr. d. 12 April 1815.

Tillägg till 4:de Kapitlet af Utgifvaren.

I anseende till den stora kyrkoreparationen, som skett efter Förf:s död, har kyrkans historia fått en tillökning, som allmänheten ej velat här sakna; åtminstone ha ganska många så förklarat. Utan att göra D:r Follins arbete allt för ledbrutet, har Utg. derföre ej kunnat blott i form af noter meddela allt som synes böra tilläggas. Man torde önskat en omarbetning, dervid kyrkans minnesmärken beskrifvits, såsom de nu möta ögat; men Utg. har velat bibehålla texten med tillägg af kortare upplysningar uti noter om den ändring som skett, för att derigenom hafva en historia öfver det utseende, som är försvunnet. Det närvarande historiserar sig sjelft.

Om altartaflan stod i Follins mst allenast: "altartaflan är mycket gammal och från Catholska tiden, utan inscriptioner och minnesmärken" och om predikstolen: "Predikstolen vet man intet när han är uppsatt, men år 1615 blef han renoverad." Dessa tvenne hufvudprydnader i en kyrka äro här af allt för stor märkvärdighet, att ej utförligare beskrifvas, der hvarje rad å grafvårdar och grafstenar från reformationsepochens två första sekler äro noggrannt uppbevarade. Utg. har derföre ansett sig först särskilt böra tillägga dylika beskrifningar.

1. *Altartaflan.*

Inskrifter och minnesmärken saknas der icke. Äfven sculpturerne och målningarne förtjena sin beskrifning. Detta altarskåp har dubbla klaffar. Då de inre tillslutas, uppstår en *målad* altartafla, hvars bilder fortsätta den i *träd utskurnas och förgylldas.* Och då äfven de yttre klaffarne tillstängts, har man en *målad tafla* med många figurer i fyra fält.

Vi nalkas henne först, då hon är i sin högsta fästlighet. De utslagne klaffarne jemte midteltaflan ställa för vår blick 11 fält, fyllande en sträckning af nära 8 alnar i vidd och 4 alnar i höjd: 1:o) Josephs och Marias trolofning. Joachim lägger deras händer samman. Anna står vid Marias sida, en karl vid Josephs. 2:o) Bebådelsen. Maria sitter och läser i ett Breviarium, der 3 rader äro skrifna och främst en rubrik. Öfver Gabriels hufvud läses Ave Maria etc. 3:o) Maria råkar Elisabeth. 4:o) Christi födelse. 5:o) Omskärelse. 6:o) De vise män med Gloria in excelsis utskrifven ofvan Maria, öfverskyggad af Englar. 7:o) Herodes, läggande ena foten med en svart stöfvel beklädd öfver högra knät, vid

sidan en bödel färdig att döda ett svennbarn. 8:o) Simeon med Jesus i famn; 9:o) Jesus flyr till Egypten. 10:o) Jesus döpes, stående i vatten; Johannes lägger 2 finger på hans panna, troligen för att smörja honom med olja. 11:o) Jesus lärer i templet omgifven af 3 skriftlärde, som hålla boken framför sig. Här synes en Rabbin varit tillfrågad af målaren, ty bokstäfverna äro Rabbinernas äldre skrifttecken, som Hr Missionären Moritz och Rabbinen Meijer Grüner upplyst, läsande inskrifterna, som ha ord ur Messianska psalmer och prophetställen anförda ("ljus ur mörkret"). Det är ögonblicket då Maria och Joseph inträda.

Under fastlagen tillstänges det inre altarskåpet med 2 mellanklaffar, och då uppkommer en målad altartafla med 16 fält. 1:o) Christus rensar templet, med underskrift: *Hir wertt Xpc* (Christus) . . . 2:o) intågar: *Hir* . . . *Xpc* . . . *Jerusalem;* 3:o) beder i örtagården: *Hir bed Xpc* . . . *gardē.* 4:o) Judas kysser: *Hir war Xp* . . . *Juda;* 5:o) Christus inför andeliga domstolen; 6:o) hudflänges: *H.* . . . *gisselt;* 7:o) törnkrönes: *Hir wert Xp* . . .; 8:o) inför verldsliga domstolen. Pilatus sitter med ena foten öfver den andra, liksom vi sett Herodes: *Hir w* . . *Xp* . . *Pilat* . .; 9:o) Jesus bär korset; 10:o) korsfästelsen; 11:o) nedtagningen; 12:o) begrafningen; 13:o) uppståndelsen; 14:o) nederstigningen till Helvete, der Jesus predikar för de döda; 15:o) Jesus visar sig som örtagårdsmästare för Maria — vid beggedera har Christus Dannebrogsfanan; 16:o) Himmelsfärden. I denna afdelning 9—16 äro epigropherne för det mesta utplånade. Märklig är ordningen vid 13:o) och 14:o). Men mellan begge afdelningarne ser man 16 små rum med 16 propheter, som dock icke äro de 4 större och 12 mindre prophetiske författarne, utan följande: Abbakuk propheta, Jonas Propheta, Salomon prophe . . Davit rex et proph. Isayas profeta (sic), Amos propheta, Daniel propheta, Josuue dux et propheta; Ezechchiel (sic) propheta, Jop propheta dux; Ysayas propheta, Gideon propheta, Jeremias propheta, Joel propheta, Osee propheta, Aaron propheta. Att Obadja, Micha, Nahum, Zephanja, Haggai, Zacharja och Malachi voro okända, så att man derföre måste intaga andra dunkelt kända namn, synes ej antagligt, när man dock kände Rabbinernas skrifttecken m. m. Propheträkningen måste således ha en annan grund, än en minneslexa af namnen. Man märker att en prophet ser alltid uppåt och en prophet alltid nedåt, för att liksom häntyda till ett sammanhang mellan propheten och den ofvan eller nedan stående taflan. Vid några är samman-

hanget klart. Job t. ex. ser ned på det stycke, der Christus föreställes uppstå ur grafven med hud och kött. Det mest kända språket i Job var 19: 25, 26. För något annat kan ej Job vara införd. Det synes då som Habakuk såg upp på Jesu kullstörtande af vexlareborden, för att erinra om 2: 20 jemte de ofta återkommande ropen mot syndig vinning. Jonas ser ned på Jesus, der han går att lemna "Jonæ prophetens tecken." Der *fridskonungen* intågar (på åsnan), der ser *Salomon* uppåt. Der David ser nedåt, är hela Davids 22 psalm fullbordad. Der Jesus svettas blod i *örtagården*, ser man *Isai* skåda uppåt, erinrande sig *telningen af Isai rot*, som vinträdet med vindrufsbloden, Amos ser ned på Christus, der han nedtages från korset, monne för att erinra om att denne prophet propheterat om en "Herrans dag, som skulle bli mörker och ej ljus"? 5: 18, 20. Der Daniel ser uppåt mot Judas, som förråder sin Herre och Konung — syftas der på Daniel 11: 25, 26, huru förräderi skulle göras mot en Konung, och att de som hans bröd åto, skulle hjelpa till att förderfva honom, — uttryck, som tvifvelsutan redan då lämpades till Judas? *Josua* blickar ner på *Jesus*, der han begrafves, sannolikt för att erinra om Josua, som begrofs af ett folk, som sedan länge tjente Herren, ihågkommande sin Josuas gerningar. Der gamla Testamentets Öfversteprest sitter att dömma det nya Testamentets Öfversteprest, påminner Ezechiel om prophetiorne rörande det gamla templets förstöring och det nya templets uppbyggande. Job ser derjemte ned på den uppstående Jesus. Nästa prophetpar är Esaias och Gideon. Esaias blickar upp till öfre serien af taflor, der Jesus "näpst och plågad var" (53 c.) och Gideon ser ned på Jesu nederstigande till helvete i nedre serien, der "vår Gideon" störtar Baals altare. Der Jesus är törnekrönt, gisslad och begabbad, ser man Jeremias nedanför, erinrande om sitt på Christus i lidandet ofta lämpade utrop i Klagovisan: Skåder dock om någor värk kan vara sådan som min värk, ty Herren hafver gjort mig full af jemmerklagan. 1: 12. Der Jesus står med *en Örtagårdsmästares vattenkanna* i handen, ser man Joel under, som propheterat om *utgjutandet af Guds anda* öfver allt kött. Der Pilatus tvår sina händer och dömmer Christus, uppblickar Oseas, måhända för att erinra om den bekanta straffdomen öfver orättrådighet i 4: 1—3. Sist nedblickar Aron öfver himmelsfärden, der man ser *en Öfversteprest som till himmelen faren är*, hvarföre *vi böra hålla bekännelsen*, Ebr. 4: 15—16. Denna motsvarighet mellan pro-

phethufvuden och scenerna ur Jesu lefverne, först förmodad, sedan betviflad af Utg., vindicerades af Th. Doc. Skarstedt. Nedanför sculpturtaflan ser man de 12 apostlarne, i märkvärdigt varierade gestalter, alla med böcker, föreställda i det ögonblick då Apostoliska tron dikteras. Petrus har framför sig: Credo in Deū Patrē omnipotentē. Nedanför taflan ofvan altarbordet ser man 10 målade figurer. Till höger om Jesus ses Maria, Johannes med bägaren, Jacob med yxan och Philippus med patriarchalkorset; till venster en man utan sinnebild (Joseph?), Paulus med svärdet, Andreas med × korset, Bartholomæus med knifven och Thomas med lansen. Då skåpet är stängdt, ser man 8 hela menniskofigurer: 1:o) Maria med ett naket barn (med gloria) i ena handen; 2:o) Johannes med Kalken, hvarur 2 ormar uppstiga; 3:o) Sancta Brigitta med sitt kloster i hand? 4:o) S. Laurentius med sitt halster, utmärkande stiftet. 5:o) S. Olof med Krona, trampande på en krönt menniskohöfdad drake (Trollets Skalle) med sin yxa i ena och ett stort riksäpple i andra handen. 6:o) S. Catharina med krona på hufvudet, svärd i ena och spinnrockshjul i andra handen. Monne K. Olof är K. Christian I:s porträtt och S. Catharina Drottn. Dorotheas? (Att de äro målade på en altartafla i en kyrka på Thurö vid Fyen, se Molb. Nord. Tidskr. 2 B. 4 h. p. 639.) 7:o) Petrus med nyckeln och 8:o) Paulus med svärdet, Påfvemaktens symboler. Från altarbordet till öfversta tafvelprydnadernas spets är 6¼ aln.

Heraldikern kan lätt bestämma taflans ålder, ty då altarskåpet helt öppnas, ser man aldraöfverst ett Brandenburgskt (?) lejon öfver norra flygeln, Norska lejonet öfver norra halfdelen af sjelfva altartaflan och de 3 Danska leoparderne, svarta i gyllne fält, öfver södra halfdelen, men midt uti riksvapnet, deri de Oldenburgska bjelkarne utvisa tiden efter 1448, Norska lejonet tiden efter 1450 och det, att de tre kronorne icke äro der, tiden före 1457. De tre leoparderne och den Wendiske draken utgöra 1:sta och 4:de fältet. Öfver södra flygeln ser man ett Flemingvapen. 1450 känner Brunius och 1456 känner Cronholm Jochim Fleming såsom Slottsherre i Helsingborg. Schefferus i sin afhandling de Regni Sueciæ insignibus Antiquis p. 113 yttrar: "Christian I, fastän sjelf vald Konung till Sverige, nyttjade ej de 3 kronorne i sina sigiller, utan blott de 3 danska leoparderne och Norska lejonet före 1457, då genom kröningen Sveriges rike honom lemnades." 1459 insattes de Holsteinska nesselbladen och de 2 Slesvigska lejonen och det Syd-

Jutländska öfver 9 hjertan gående lejonet. K. Christopher hade det Bäjerska vapnet. Se Scheff. L. c. Litt. N. bland figurerna.

Vi få längre fram i Follins Annalkapitel se huru det efter Carl Knutssons härjande af Helsingborg 1452 blef nödvändigt att verkställa en större reparation af kyrkan. Det kan svårligen på skäliga grunder nekas, att altartaflan förskrifver sig från den derpå följande reparationen. Liksom K. Hans' enkedrottning sedermera inkallade en Tysk målare Clas Berg från Lübeck, för att på Kongl. bekostnad förfärdiga en altartafla i Odense, har här K. Christophers enkedrottning, hvilken på Helsingborgs slott laggt sin första gemåls ögon samman, gemensamt med sin andra gemål K. Christian i Slottsherren Joch. Flemings tid bekostat Helsingborgs altartafla. Den är i samma stil och smak, som den altartafla, hvilken från S. Olai kyrka i Helsingör omkring 1820 kom till Köpenhamska Museum (№ 456), en smak som bredde sig så vidt ut, att den i Antiqv. Annaler 1 B. p. 270—272 beskrifna altartaflan i Trondenäs kyrka i Finmarken tydligen derom erinrar.

Den altartafla för hvardagarne, som uppstod, då klaffarne tillstängts, var mycket förderfvad, men har på Öfversten och Commend. Grefve G. v. Essens bekostnad blifvit i hög tid renoverad af Hr Wahlqvist. Hr Jouvel. Alex. Munthe har benäget lofvat återställa hvad tidens tand förderfvat bland sculpturarbetet.

Denna altartafla är ställd under ett crucifix i kroppsstorlek, såsom vanligt var i medeltidens kyrkor. Det nedtogs för renovation 1840 och uppsattes, väl återställdt på Hr Alex. Munthes bekostnad, 1850. Å de 2 främsta pelarne närmast altaret ser man copior af Luc. Cranachs porträtter af Reformatorerne M. Luther och Ph. Melanchton, uppsatte 1845 — gåfvor af enskilda församlingsboer, som önskat här se sinnebilder af reformations-tidehvarfvet jemte altartaflan från katholska tiden, så att hela Nya Testamentets tid må ha sina erinringar omkring altaret.

2. *Predikstolen.*

Man ser här i halfupphöjdt arbete 1:o) Skapelsen, 2:o) Fallet (ofvan trädets krona ser man Adam och Eva utjagas af Cheruben), 3:o Arken, som stannat på berget, i det ögonblicket, då de 8 personerne och flera bland djuren utgått, 4:o) Guldkalfven, erinrande om behofvet af en högre

Uppenbarelse, för att motstå hedendomens frestelser och lägga hedendomen under sig; 5:o) Jesu födelse; 6:o) Korsfästelse; 7:o) Uppståndelse; 8:o) Himmelsfärd. Mellan dessa fält ser man Apostlarne med sina vanliga sinnebilder, alla med lejonsköldar. Inskrifterne äro synnerligen väl valda. Öfverst på takhimlen läses Es. 58: 1, som här börjar: *Raab högt, spar icke* . . . Öfverst kring sjelfva predikstolen: Hes. 33: 7 samt några ord ur 8 v. Nederst kring predikstolen: Matth. 10: 16 samt några ord ur 26 v. Å pelaren bakom predikantens rum ser man Danska Kungens och Drottningens vapen, hvaröfver läses: *Guds Ord blifver evindelig.* Vapensköldarne ha vid sidorne Abraham, Isak och Jacob. Under Kungens vapen ser man R. C4. F. P. och under Drottningens ett sammanbundet A och C men frammanför står R. M. D. och efter står S. S. T. Drottning Anna Catharina förer Brandenburgiska vapnet, sådant hennes fader Joachim det förde. R. F. P. angifver K. Christian IV:s Symbolum *Regna firmat pietas*, vanligtvis anfördt å den tidens monumenter. Drottningens Symbolum är sannolikt en from sentens på danska eller tyska. På predikstolsdörren är årtalet 1615 inlagdt. Arbetet är i allo ett mästerstycke, vore blott kronan derofvan med sin barockstil ej för stor i anseende till predikstolen. Nu griper den med sina 2 jernhänder i den sönderhuggna pelaren såsom Finn sjelf i Lunds krypta fattar i sin pelare.

3. *Orgverket.*

Det gamla af 24 stämmor, som blifvit till ytterlighet skröpligt, såldes 1849 jemte orgläktare och spiraltrappa till Torrlösa för 600 Rdr Bco. Målningarne å läktaren, särdeles en Mariabild med barnet och de 3 Magerne frammanför, uppvägde mycken orgelmetall i värde.

Det nya orgverket, som uppföres å läktaren öfver vestra ingången, har 29 stämmor. Den artistiska anordningen är benäget meddelad af Hr Presid. Baron Rosén och Hr Direct. G. Mankel, och verkställes af samme mästare, som bygga den härliga orgeln i S. Jacobs kyrka i Stockholm — Blomqvist & Lindgren, bildade å Strandska verkstaden i Stockholm. Under denna orgläktare nedsattes i grundvalen till en af pelarne en satts af Carl Johans och Oscars mynt i silfver och koppar d. 24 Nov. 1849, åtföljd af en beskrifning å pergament rörande kyrkans sednaste reparationers historia, undertecknad af d. v. Kyrkråds medlemmar. Façaden och orgläktaren ha uppförts efter ritningar af Prof. Brunius.

K. Öfverintendents-embetets ritning visade en façad, mycket lik den som ses å orgverket i Gårdsby kyrka, uppsatt då Biskop Tegnér var dess prebendepastor. Läktaren skulle gått tvers öfver vestra kyrkan ända till tredje pelaren från vester, hvarigenom 5 fenster till betydlig del bortskymts.

4. *Sakristian och Billeska grafstenen.*

I D:r Follins tid var Sakristian en tillbyggnad åt norr; nu är förra biktstolen i chorgången bakom altaret inredd till sakristia, afskild från kyrkan genom ett 5 alnars högt skrank, enligt Brunii ritning. Dörren till storgatan är igenmurad. Här har kyrkans Archiv sitt förvaringsställe i 2:ne skåp. Kyrkans silfver och kläder förvaras mellan altartaflan och altaret samt sakristian i ett särskildt väl instängdt rum. Manuscriptbanden i Archivet gå till 274 nummer. Den äldsta kyrkstolen har å permen 1595 med första protokollet från 1618, allt af pergament. Kyrkrådsprotokollerna ända från Prosten A. Schartows tid (1680-talet) höra till materialier, som förtjena mer uppmärksamhet i svenska historien än sådant som läses hos alla den politiska historiens skillrare. Det är D:r Follins sinne för historien som vi ha att tacka för Archivets hopsamling från olika håll; men mycket har sedan dess genom brist af inbindning försvunnit, annat tillkommit. Nu är allt inbundet och katalogiseradt. (Dop- och dödböckerna äro fullständiga från A. Schartows tid.) Men Sakristian har ock blifvit ett slags Museum, hvilket väl må anses bättre, än att ett dylikt rum må kunna, som vi finna af Byggnads-Commissionen från 1840, jemnföras med ett häradshäkte.

Då redan under Bodmanska reparationen den grundsats gjort sig gällande, att kyrkan bör vara ett Guds hus allena, ej en antiqvitetskammare, ville den efterträdande kyrkoförvaltningen fullfölja i samma anda och qvarlemnade af allt, som föranledt pelares och pilastrars förhuggningar, alls intet. Allt, som ansågs kunna åt efterverlden offentligen bevaras, inflyttades i Sakristian; det som varit en vandalisering af kyrkan att åter uppsätta, såsom utgörande några bräder, fötter utan kropp eller kroppar utan fötter, armar och hufvuden, åtminstone näsor, nedlades i Gieddiska grafven och utbars till materialboden. Åtskilligt häraf bortgaf församlingen å offentlig sockenstämma. Inuti kyrkan qvarlemnades blott Tycho Brahes lilla monument öfver en dotter, der han gjort både metallplåt och verser och inscription och 2 mo-

numenter invid Sakristian, jemte det accordet mellan förra Kyrkrädet och Hrr Baroner Bennet respecterades, hvarigenom Billeska monumentets qvarlemnade delar uppsattes dels under ena fenstret i Billeska grafchoret, dels under fenstret i Sakristian. Härvid förstås dock ej hvad som kunde läggas såsom golf, ty dertill användes, såsom redan är upplyst, så många grafstenar, som voro användbara.

I Sakristian äro minnen både från sextonde, sjuttonde och adertonde seklerna. Från sextonde äro 2 Riddarestenar, der Riddaren ligger på knä framför Christus på korset, med hästen bunden vid ett palmträd. En dylik trätafla, der Riddaren uppgafs vara Busse Gans zu Potlitz, hvilken stupade i slaget mot Svenskarne vid Svarterå 1565, bortgafs 1840. B. Gans fördes till Helsingborg och nedlades i Rosencrantziska grafven under choret, der ofvan taflan var upphängd, emedan hans Faster Marg. Gans var gift med en Otto Rosencrantz. Man vet, att Anna Rosencrantz, Slottsherrens i Helsingborg Peder Skrams maka, skaffade "Danaskräcken" Åke Johanssons (Natt och Dag) lik 1510 från den valplats, der denne "tappraste bland tappre" i Sturarnes strider fallit i Helsingborgs grannskap, till en graf i dess kyrka och vi ega all rätt att sluta, det äfven då Rosenkrantziska grafven öppnades för en frände, men en tillåtlig gissning allena skulle det vara, att Fru Anna var lika ädelmodig att skaffa en sten med den aflidnes bild framför Christus å korset, som Fru Margreta varit, då hon skaffade en trätafla med fullt lika idé för figurteckningen, då hon i sin familjgraf nedlade en stridsfallen frände, om man ej nödgades att från samma tid och samma mästare räkna begge här uppsatte Riddarstenarne tillkomna. Den ena med den yngre mannen satt till 1849 i ett monument, som dock var för bristfälligt att kunna utan anstöt helt och hållet uppsättas; på detta lästes (på Tyska) 1 Cor. 15: 22 och orden: Edel und Ehrenfeste Gabriel Krockren verschieden d. 8 Maij 1567; den andra torde vara en del af det redan 1840 nedtagna monumentet, der man läste: Der Ehrbar und Manhaftig Bartel Eskendorph welcher in Gott verschieden d. 26 — 1569. Att Busse Gans och C. Rume voro af kämparne vid Svarterå är fullt kändt af samtida uppgifter i Danska Magazinet. Att Eskendorff och Krockren voro det ock, är sannolikt; säkert att de voro deras samtida, som slogos så tappert under Daniel Rantzau, hvarom L. Helveg yttrar i den Danske Kirkes Historie efter Reformationen (1849) ... De Evangeliske Prædikanter havde vakt en dybere religiös Alvor hos det hele

Folk. Saaledes knælede ogsaa den Kjække Daniel Rantzau med sine fire tusinde til Bön paa Falkenberg-Hede ved Svarterå, forend de reiste sig til en Kamp, der evig vil mindes som en glimrende Vaabendaad i den Danske Historie. (L. c. p. 158). Eskendorffs sköld torde visa oss byn Eskendorph, der en ask står emellan en kyrka med högt spetsigt torn och tvenne hus vid en strand. Den mellan riddarstenarne uppsatte crucifixstenen med Christus förgylld, der en prest och prestfru och 2 söner och 2 döttrar knäfallit och der man ser Jerusalems stad bakom korset, synes af klädedrägten vara från samma århundrade; monne ej den, som var Kyrkoherde här, då ett dylikt monument sattes öfver Herr Busse Gans och de förmodade Svarterå-hjeltarne? — Den förste till namnet säkert kände Evang. Luth. Kyrkoherden härstädes *Johannes Erasmi* eller *Jens Rasmussen*, hvars Oratio funebris öfver Slottsherren Hans Skougaard är tryckt 1580? Han hade i sina yngre år varit bland de Kongl. Capellisterne. Svårigheter möta vid de flesta andra pastorernas supponerande, der klädedrägten tillåter gissning. Norr om dessa 3 crucifixstenar ser man ett minne af Johannis Erasmi efterträdare den förste med namnet *Nils Michelsson* bland Helsingborgs pastorer, hvilken dog som Kyrkoherde vid Lunds domkyrka. Öfver 2 barn har han laggt en sten 1588, hvilken ej blifvit förtrampad såsom liggande afsides för gående, men der nära hade en liten sten, som tydligen varit bestämd att sitta i en mur, visande en flicka och en gosse, blifvit mycket utplånad af trampning. Äro de Georg och Catharina, Nils Michelssons barn?

Från 17:de seklet äro inga minnesmärken af presterna; men af 2 civila familjer. En målning $4\frac{1}{2}$ aln hög, $4\frac{1}{4}$ bred, troligen målad af en Holländsk mästare, visar en Köpmansfamilj med 2 söner och 4 döttrar, och derofvan Christus i örtagården, egande både konstvärde och historiskt intresse. Det är

John Innes af Skotsk adel,

som började skrifva sig efter uttalet Ennes, hvars far John Innes 1580 flytt för Duc d'Albas förföljelser till Ostfriesland, der sonen föddes i Emden 1600, död 1658 som Handlande i Helsingborg, dit han kommit på 1630-talet, g. m. Catharina *Hoffman*, möjligen en syster till Biskopinnan Maria De Fine född *Hoffman*, hvars man var son af Kyrkoh. H. De Fine i Helsingborg.

Johan Ennes född i Helsingborg   Enne Ennes, på hvars likkist-

164.. Handlande först i Helsingborg, sedan i Landskrona, g. m. Johanna Johansdotter Borgmästaredotter från Helsingör. Ganska rik, provianterade han Carl XI:s örlogsflotta två gånger, lånte kronan pengar, ej tillfullo återbetalta. † 1712 i Landskrona.

plåt, funnen i jorden, läses: Edle und VohlEhren Herr Herr E. E. fürnehme Kauf und Handelsman ist gebohren in Helsingborg 1642 d. 11 Mart. und gestorben in Copenhagen A:o 1691 d. 11 Maij.

Barthold Ennes f. 1679. Ryttm. vid N. Skånska Cav.-Reg. 9 år fången i Sibirien. Gift m. A. M. Seth. Död 1773: 93-årig, Frun död 1789: 85-årig. De hade 13 barn.

Bengt Johan Ennes född 1728. Major.

Barth. And. Ennes f. 1764, Major, R. S. O. Förf. till "Carl XII:s Krigare", Botanist, Archæolog.

Casper Ennes Fältprost, Kh. i Söfde 1720-31. Länge prest hos Måns Stenbock både som Fältmarskalk och fånge.

? Clas Ludvig Ennes, K. Hofpred. Pr. & P. i Röke, befordrad på Bellmans poetiska förord.

Fredrik Ennes Handlande i Gefle

N. N. Ennes Handl. i Gefle.

Pehr Ennes. Grosshandlare i Gefle. R. N. O.

Charlotta Lætitia E. g. m. Stats-Rådet och Generalen H. Ex. Grefve A. F. Skjöldebrand. F. n. Öfver-Hofmästarinna hos H. M:t Drottningen.

? Hans Ennes var Vinhandlare i Helsingb. 1708.

En dylik tafla lär ock finnas i en af Helsingörs kyrkor, sannolikt uppsatt, då sonen Johan der torde varit bosatt. Han hade för kronans räkning byggt en skeppsbro i Helsingör och må väl då varit dansk undersåte.

En annan målning visar oss en familj af lika antal personer och med samma årtal (1658) hvilket insattes på ett så eget sätt i texten, att man måste antaga, att det stått der förut. Nu läses å ena kanten: *Jeg ved at . . . mig af;* å andra kanten: *jordene oc . . . skal.* Så läses ofvan målningen: *1658 se Gud i met Kiöd . . . oc ingen annan.* A tergo läses: Johannis 1 cap. Se det er Guds Lam etc. Jeg ved at . . . Job. 19 cap. Sandelig han bar vor sjugdom Es. 53 cap. Ha vi här framför oss systren Maria Hoffman och hennes man, kyrkoherdesonen i Helsingborg Arnold De Fine, aftagne då han ännu var Magister och Rector 1658, men icke prest, det han torde blifvit först 1665. (Sedan Biskop

i Trondhiem), hvilken tafla, som synes tillhöra Enneska familjen, kunnat uppsättas i kyrkan jemte det större familjstycket, med ett crucifix och flera bibelspråks tillsättande — ett in duplo — efter de porträtterade makarnes död? Begge taflorna synas vara af samme mästare och fruarna å taflorna ha syskontycke.

Dessutom ser man i Sakristian ett porträtt och ett grafmonument öfver den ärevärde Prosten Jöns Rönbeck, Kyrkoherde här 1727—39. Å porträttet håller han ett Nytt Testamente, der Christus på Korset är målad å ena bladet. Framför foten ligger R. på knä omfamnande korset, med bekännelsen ur Höga visan 3: 4: *Så fann jag den min själ kär hafver; jag håller honom och vill icke öfvergifva honom.* De som gå i denna Sakristia, för att i bönen uppvärma sig, innan de uppstiga på predikstolen, ha således vittnesbörd från 3 sekler, och från både Riddare och Prester och Borgare, att här funnits en kärlek till Christus i denna ort, som ej blygts att bekänna sig inför verlden, en kärlek, hvars låga aldrig må släckas! Öfverst ser man tvenne bilder, som föra Gieddiska anor, erinrande om den siste Skånske Slottsherre i Helsingborg, som på Danska Kungens vägnar inköpte Tranquebar, der Danska Missionssällskapet fick sitt verkningsfält. Ett minne af D:r H. Bergström, som fanns i jorden, der hans ben och kista förmultnat, är ock här uppsatt.

Å en annan plåt läses: — ett vitterhetsprof från förra seklets slut —

Härunder förvaras stoftet af
Tull och Accis skrifvaren i Landskrona
Herr Peter Lindgren

Den vistna hamn, som här i grafvens mörker sänks
Utaf en ynglings glans vid åtta tjugo år
Med Vänners, Fars och Mors och Systers tårar stänks
Til ödet blomman lik vid slutet af sin vår,
Som fast af tusen bett hon lönligen förtärdes
Utaf en slingrig orm, som fäst sig på dess rot,
Af himlens morgondagg dock lika frodig närdes
Och mera ljusnande föll älskad vid dess fot.
Lär Lyckans sökare som tidens skörd misströsta
Och räds den fiende som ock plär brodden hösta.

Född d. 17 Jan. 1768 död d. 16 Nov. 1795.

Näst utanför Sakristian äro, som redan nämnts, 2 monumenter, ett öfver Borgmästaren Willum Willumsen, som var Kyrkverg 1595, ett öfver en Bertel Olsson Kremer, en Handtverkare, född 1588 samt en Rådman, som underteck-

nat det äldsta Kyrkrådsprotokollet af 1618. I Sakristian ser man således målningar af *Christus i örtagården* i det ögonblick Judas och krigsknektarne framsmyga och de 3 lärjungarne sofva, *Lazari uppväckelse*, *Christi förklaring*, *Kopparormen* samt 6 bilder af Christus på korset. Dessutom å J. Rönbecks minnessten bilder, föreställande Tron, Kärleken, Hoppet, Fallet och Korsfästelsen. Handlande och Handtverkare, Magistratspersoner och Tulltjenstemän, Riddare och Prester ha här sina minnesvårdar.

De delar af Billeska monumentet, som här af Hrr Baroner Bennet qvarlemnades, och som ej lätteligen kunde uppsättas jemte grafstenen i f. d. Billeska grafchoret, har fått sin plats under crucifixstenarne. Texten i detta monument öfver Sten Bille säges vara af Tycho Brahe. Jernen, hvarmed stenarne uppsattes vid muren, äro de samme, hvarpå de vid Helsingborg 1710 eröfrade fanorna varit upphängda i choret tills de 1808 undanflyttades till Riddarholmskyrkan för att ej falla i Danskarnes händer vid deras tilltänkta landstigning. Sjelfva *spikarne* äro således *historiska*.

I D:r Follins tid var monumentet öfver Sten Bilde ännu blott ringa skadadt, men blef allt bristfälligare, tills det vid 1845 års reparation nedtogs, för att lemna rum åt ett nytt fenster, och lades under trappan till vestra läktaren. Grafkapellets höga trädskrank qvarstod ända till 1849 omkring grafstenen, som låg midt på golfvet i kapellet, hvilket utgjorde det nordvestra hörnet af kyrkan.

Grafvens målsmän Herrar Baroner Bennet medgåfvo att grafchoret finge sänkas till jemnhöjd med kyrkans golf och föröka kyrkans utrymme, utfästande sig att betala kyrkkassan en viss summa om det som kunde användas af det nedtagna monumentet åter uppsattes och grafstenen insattes i muren öfver grafven under det nya fenstret. Hvad kyrkan ej kunde använda, förde Herr Baron Ad. Bennet till Rosendal, för att uppsättas, om möjligt vore, i en sal på herregården eller ock i Kropps kyrka. Allt som egde historisk betydelse qvarlemnades, men det som blott egde konstvärde, men ej här ansågs kunna uppsättas till något helt, åtminstone utan allt för betydlig kostnad, blef målsmännen öfverlemnadt, emedan på Helsingborgs kyrkas bekostnad blott ett rum i en materialbod kunnat bjudas dessa reliker.

Det behållna af monumentet uppsattes under kyrkans främsta fenster i Sakristian. Der ser man det gamla monumentets midtelsten i det nya monumentets midt. Man läser:

Deo et Virtuti

Illustris Heros Steno Bilde Dominus Wandaas deduxit a Nobilissima et longa Majorum serie originem, quam ingenii cultura, bellica virtute, togata disciplina, liberali in admirabilium operum artifices munificentia, denique omnium virtutum consursu (concursu) *ita cumulate auxit ornavitque, ut vivus Danicæ Nobilitatis decus merito celebraretur, mortuus vero placidissime anno Salv:is MDLXXXVI mensis Januarii die V, ætatis Sue* (sic) *LIX et Deo et famæ æternum vivat resuscitandus brevi integer ad integram gloriam. Christina Lindenow uxor et liberi relicti jucundis: olim conjunctionis memores et de futuro certissimi hoc monumentum Marito et Patri dulcissimo justissimis consecratum lachrimis erexerunt.* Omkring stenen ser man på 3 sidor uthuggna och färgbelaggda de 8 första anorna på både Sten Bildes och Christ. Lindenows sida, som närmare beskrifvas, då grafstenen kommer i fråga. Rankor fläta sig mellan anorna och stenen, utmärkt väl gjorda och prydda med rik förgyllning, liksom an-tecknen. Grafstenen 4 alnar 18 tum lång och 2 alnar 2½ tum bred uppsattes 1850 under det vestra fenstret i norra sidoskeppet. Den synes förtjena en större uppmärksamhet och som den nu är det enda grafmonument en resande har att studera som antiquarie i sjelfva kyrkan, med undantag af T. Braheska kopparplåten, torde vi böra erbjuda desto utförligare vägledning dervid. Öfverst läses med förgyllda bokstäfver: *Ps. LXVIII Vi hafve en Gud som hjelper oc den Herre Herre som frelser af döden. Rom. XIIII Hvad heller vi lefve eller vi dö da höre vi Herren til.*

Sten Bilde	*Kirsten Lindenow*
i riddarrustning med stridshammaren i högra och svärdet i venstra handen.	i en enkel men smakfull drägt.

Hjelmen står mellan makarne vid fötterne. Nederst med förgyllda bokstäfver:

Her ligger begrafven erlige oc velbyrdige Mand Sten Bilde til Wandaas som döde i Herrenom den V Januarii aar MDLXXXVI desligest hans Kiere Frue erlig oc velbyrdig Fru Kirstine Lindenow til Næsbyholm som döde . . .

(en hufvudskalle) (ett timglas).

Bland D:r Follins efterlemnade papper har funnits en sednare beskrifning öfver Billestenen, som vi derföre med smärre tillägg införa i stället för hvad "Helsingborgs Historia" innehåller.

Herr Sten Bilde, Landsdomare i Skåne, ligger begrafven uti Helsingborgs kyrka: han dog 1583, född 1526. På hans präktiga liksten äro hans och hans frus anor uthuggna, och finnas å hans anor följande vapen. Då i en efterverld dessa anor svårligen kunna utredas, har jag enligt hvad jag känner velat lemna om dem underrättelse och dem utreda. Hans Fäderne- och Möderne-anor stå till höger och utgöra 16 vapen, af hvilka vapnen 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 höra till hans Fäderne, men vapnen 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16 till hans Möderne.

Vapnet 1, *Bilde.*

Klufven sköld, 2 röda bjelkar i halfva skölden ställda gent emot hvit sköldgrund å andra hälften. 2 Vesselhorn med 8 strutsfjedrar å hjelmen.

Hans Fäderne. Hans far var den namnkunnige Herr Claus Bilde till Lyngs gård i Skåne, Danmarks Rikes Råd och Noriges Rikes Hofmästare, samt Länsman på Bohus slott; blef Riddare i Stockholm 1520; en i sina dagar mäkta rik herre. Uti jordegods ägde han 66 läster hartkorn och uti contant 66,000 Rdr. Det enda som denne herre vanhedrar, är att han frambar bödelsyxan vid Stockholmska blodbadet. Han dog 1558. Se om honom Handl. rör. Skand. Hist. 2. D. p. 7, 8.

Vapnet 2.

Hans Möderne. Hans moder Fru *Lisbet Ulfstand* från Glimminge i Skåne. Förde 3 svarta spetsar eller Ulfständer i hvitt fält, med 2 vesselhorn och 5 strutsfjedrar å hjelmen.

Vapnet 3, *Rönnov.*

Klufven sköld, hälften guld, hälften silfver. Två vesselhorn å hjelmen.

Fäderne. Hans farmor var Fru *Margreta Rönnov*, och hans farfader Herr *Sten Bilde Basse*, Danmarks R. Råd och Landsdomare i Skåne, hvars liksten ligger i N. Wrambs kyrka; han egde Löngs gård i Skåne, nu Billesholm kalladt.

Vapnet 4, *Trolle.*

Ett hufvudlöst troll å sköld, med hufvudet å hjelmen.

Möderne. Margreta Trolle; mormor, och hennes herre, samt således Sten Billes morfader, var den namnkunnige Danmarks Rikes Råd, Amiral och Länsman på Gottland, Jens Holgerson Ulfstand på Glimminge, en af de ypperste herrar i sin tid.

Vapnet 5, *Lunge* (de gamle).

Två och en gyllen lilja i rödt fält, med 2 liljor på hjelmen.

Fäderne. *Farfars mor* Sissela Lunge, hvars Herre var Torbjörn Bille till Allinge på Seland, Sten Bildes farfars fader, Danmarks R. Råd, som dog 1465.

Vapnet 6, *Rosensparre.*

Tre röda rosor å en hvit sparre i skölden; med 3 gröna grenar hvar med sin rosenknopp å hjelmen.

Möderne. *Morfars mor Christensa Rosensparre;* hennes man var Holger Hindricson Ulfstand till Glimminge. Dan. Rikes Råd.

Vapnet 7, *Lille.*

Två röda bjelkar å gyllen sköld, 2 vesselhorn 3 gånger omlindade å hjelmen.

Fäderne. Farfaders farmor, Elsa Lille, hennes man och Sten Bildes farfars farfar, var Herr Bengt Bilde till Ållinge.

Vapnet 8, *Tott.*

Fyrdelad sköld, 2 fält gyllne, 2 af silfver. Å hjelmen 2 af guld och 2 af silfver tudelta vesselhorn.

Möderne. *Mormors mor* Beata Tott, Iwar Axelssons dotter, hennes man var den namnkunnige *Arvid Trolle,* Svea Rikes Råd, R. och Lagman, fader till Erik Trolle, som täflade med Sten Sture den yngre om Riksföreståndare-embetet i Sverige, och farfar till Erkebiskop Gustaf Trolle; med Beata Tott fick Trollen Lillö gods och var den förste af Trolle-ätten i Skåne och Danmark.

Vapnet 9, *Vasa.*

En fascin, sådan man då här i Skåne tänkte sig Vasen. Se Sophia Brahes Slägtebok och målningar af gamla anor i Gårdstånga kyrka. 2 afviga och 2 rätställda C med en tverbjelke förenade; alla af ett band 2 gånger omslingade. 2 vesselhorn en gång omslingade å hjelmen.

Fäderne. *Farmors mor, Brita Vasa,* från Sverige, hennes man var Danmarks Rikes Råd, Riddare och Hofmästare, den bekante Claus Nilson Rönnov, om hvilken man kan se Danske Magazin, 33 H.

Vapnet 10, *Blåå.*

En uppflygande örn med 2 hufvuden, utåt vända. Å hjelmen halfva sköldbilden *).

Möderne. *Mormors mormor,* Fru Margreta, gift med den

---

*) Enligt Magnus Jonssons sigill *№* 98 i Peringskjölds

namnkunnige Ivar Axelsson Tott, och på Tottiska stamtaflan hos de Hofman kallas hon Margreta Laxmand, en dotter af Påfvel Laxmand den rike och fru Lisbet Krummedig (men detta är ogrundadt); ty Påfvel Laxmand var gift med en Baner, och dessutom yngre än Ivar Tott.

Vapnet 11, *Basse.*

Ett svinhufvud å sköld och hjelm.

Fäderne. Farfars mormor, Marina Basse, af de gamle, ty här voro två slägter af det namnet, de gamle som förde ett svinhufvud i vapnet, de unge som förde två nedvända horn. Marina Basses man var Ove Lunge till Longsgård, kallad annars Åke Ibsson.

Vapnet 12. ?

En springande räf i skölden och en half uppspringande ur hjelmkronan.

Möderne. Mormors farmor, Christina Blå, en dotter af Sv. Drotzet Knut Bengtson Blå, som var i rätt nedstigande linea från Ivar Blå på Grönö. Christina Blå var gift med Ivar Trolle och mor till Arvid Trolle; enka efter Knut Stensson Bjelke*).

Vapnet 13, *Bydelsback.*

Ett slags horn.

Fäderne. Farmors farmor — Bydelsback, hennes man var Nils Rönnov, fader till Rikshofmästaren Claus Nilsson Rönnov. Uti gamla slägttaflor anföres väl att Nils Rönnovs Fru var en Anna von der Wich; men dessa anor visa att hon var en Bydelsback; vapnet

---

Characteres och Ulf Jonssons sigill vid Dipl. № 12 i Dipl. De la Gard. i De la Gard. Donationen i Lund, förde de Sv. Blåerne en uppflygande fågel med vilddjurshufvud. Sannolikast utmärker vapnet № 10 Kerstin Blåä, se № 12.

*) Om denna fru åsyftas vid № 10, är här en v. Vitzen i fråga. Hr Stens farmors farmor Anna v. Vitzen, Nils Rönnows fru. I Dansk Adels Lex. läses om v. Vitzen: Vaabnet vides ikke. Men K. Erik XIV ger sin anherre R.R. Harald Gren i Stamtaflan bland De la Gard. Saml. på Löberöd, en maka Sigrid, dotter af Thomas v. Vitzen, förande en ulf; deremot förer Thomas v. Vitzens eller dess dotters grafsten i Vadstena en räf. Här är en räf i vapnet. Liljegren tyckte sig i sigillen ha sett ett lejon eller grip. (v. Engestr. Diplomatarium.)

är nästan lika med Urups, men skillnaden är den, att vädurshornet i Urupska är vändt mot höger, men tvertom i Bydelsbackska, och att Urup för på hjelmen två röda buffelhorn, men Bydelsback två vädurshorn. Blasonen skiljer ock: Urups är rödt horn i hvitt fält, men det andra hvitt horn i rödt fält *).

Vapnet 14, *Hack*.

En fyrstyckad sköld med en fjäderbuske å hjelmen.

Möderne. *Morfars farmor* Helle Hack. Hennes man var Hindric Ulfstand till Glimminge, och var hon en dotter af Anders Hack på Hæckeberga och fru Gertrud Munck. Anders Hack räknade anor från Thure Sverkersson, bror till Sv. Konungen Johan I; begge voro födde af Benedicta Ebbesdotter Hvide, Sv. Drottning.

Vapnet 15, *Krummedig*.

En grön lind i hvitt fält; 2 tredelta vesselhorn å hjelmen.

Fäderne. Farmors mormor Margreta Krummedig; hon var Svenska Riksdrotsen Christer Nilson Vasas fru, en dotter af Erik Krummedig. Hennes sonsons son var K. Gustaf I.

Vapnet 16, *Bilde*.

Möderne. Morfars mormor Christensa Bilde, hennes man var Thorbjörn Rosensparre till Skarhult.

Desse samme anor ser man i Kågeröd kyrka öfver fru Beata Bilde Sten Bildes syster Otto Brahes fru. Der stå de i denna ordning:

Fäderne					Möderne
Far	Bilde	1.	Ulfstand	1,	Mor.
Farmor	Rönnov	2.	Trolle	2,	Mormor.
Farfars mor	Lunge	3.	Rosensparre	3,	Morfars mor.
Farfars farmor	Lille	4.	Tott	4,	Mormors mor.
Farmors mor	Vasa	5.	Due	5,	Mormors mormor.
Farfars mormor	Busse	6.	Blå	6,	Mormors farmor.
Farmors farmor	Bydelsback	7.	Hack	7,	Morfars farmor.
Farmors mormor	Krummedig	8.	Bilde	8,	Morfars mormor.

---

*) Det horn som är vapenbilden № 13 är alldeles likt den skorpionsstjert, som 1310 gafs en i Venedig conspirerande ädling af Senatorisk rang Tiepoli, hvilket skymfvapen denne sedan formade till en Venetiansk Hertigmössa. Triers Wappenkunst p. 89. Utg. har ej kunnat utreda dessa oredor i de sista Billes-anorne, anser dock sannolikt att № 13 utmärker en Dansk Urup.

Due. 5.	Beata Tott. 5.	Margreta Trolle. 2.	Lisbet Ulfstand. 1.	Sten Bilde.
Ivar Axelson Tott.				
Christina Blå. 6.	Arvid Trolle.			
Birger Trolle.				
Christensa Bilde. 8.	Christensa Rosensparre. 5.	Jens Holgerson Ulfstand.		
Torbjörn Rosensparre.				
Helle Hack. 7.	Holger Ulfstand.			
Hindric Ulfstand.				
Margreta Krummedig 8	Brita Vase. 5.	Margreta Rönnov. 2.	Claus Bilde. 1.	
Christer Nilson Vasa.				
Bydelsback. 7.	Claus Nilson Rönnov.			
Nils Rönnov.				
Marin Basse. 6.	Sissela Lunge. 5.	Sten Bille Basse.		
Ove Lunge.				
Elsa Lille. 4.	Thorbjörn Bilde.			
Bengt Bilde.				

Då jag af säkra slägttaflor känner de mesta af dessa an-herrar och deras fruar, så har jag kunnat skäligen utreda dessa anor.

1. Att Claus Bilde var far till Sten Bilde, det är säkert efter stamtaflan.
2. Att Sten Bilde Basse var gift med *Margreta Rönnov*, visar likstenen i N. Wram och Danske Magazin 35 h.
3. Att Sissela Lunge var mor till Sten Bille Basse och gift med Torbjörn Bilde, det vet jag säkert af Bilde- och Lunge-slägttaflorna.
4. Att Torbjörn Bildes far var Bengt Bilde till Allinge, och att Bengt Bilde var gift med Elsa Lille eller Lille Joensdotter, det visar Bille-stamtaflan. Lille-ätten var en verklig gren af Hvidarne, härstammande från Skialm Hvides sonsons son.
5. Att Brita Vasa, Riksdrotsen Christer Nilson Vasas dotter, var gift med Claus Nilson Rönnov, det vittnar historien. Lagerbring, 4 Tom. p. 275.
6. Att Marin Basse var gift med Ove Lunge, det intyga slägttaflor öfver allt.
7. Danska slägtböcker uppge Claus Nilson för den förste Rönnov i Danmark, enligt Danske Magazin 35 häftet, de känna ej hans förfäder. Dock har jag funnit några som uppgifva hans föräldrar varit Nils Rönnov och Anna von der Wisch; men jag finner af Sten Bildes anor, att dess fru var en Bydelsback, eller förde det vapnet.
8. Att Margreta Krummedig var Christer Nilson Vasas fru är behant af historien.

Mödernet.

1. Sten Bildes mor Lisbet Ulfstand, efter slägttaflan.
2. Fru Lisbet Ulfstands far var Jens Holgerson Ulfstand på Glimminge och hennes mor Margreta Trolle, är utan tvifvel.
3. Att Jens Holgersons mor var en Rosensparre, och hans far het Holger Ulfstand på Glimminge, det är utan tvifvel.
4. Att fru Margreta Trolles föräldrar voro Arvid Trolle och Beata Tott, derom se Trolleska slägttaflan hos Celsius i dess Disputation om Trolle-ätten.
5. Beata Tott var en dotter af Ivar Axelson Tott på Lillö och hans första fru; på Tottiska stamtaflan kallas hon Laxman.

6. Att Arvid Trolles föräldrar voro Birger Trolle och Christina Blå visar Celsius.
7. Att Hindric Ulfstands fru var Helle Hack, visa slägtaflorna.
8. Torbjörn Rosensparre var gift med Christensa Bilde, Erik Bildes till Solleröd och Elin Globs dotter.

Jag har på dessa anor funnit Bydelsbackska vapnet, och det liknar alldeles det vapen som Albert Ottoson Bydelsback förde. Här ses ock en ulf mot venster med en half ulf på hjelmen.

Anna von der Wisch säges hafva varit Claus Nilsson Rönnovs moder; vapnet von der Wisch har jag funnit, om det annars är samma slägt som i Sverige skref och kallade sig von Witzen. Af Finved Ragvaldsson von Witzen har man tvenne vapen: i det ena förer han en röd räf mot höger i guldfält, i det andra en sköld delad från venster till höger på snedden i två fält, det högra guld, det venstra rödt och midtuti en hvit stjerna; men detta är säkerligen icke något af slägten von der Wisch's vapen.

Fru Kersti Lindenov, Herr Sten Bildes Frus anor uti Helsingborgs kyrka:

Vapnet № 1.

Klufven sköld; ena fältet hvitt med 2 röda bjelkar, andra rödt med 3 gröna lindgrenar; på hjelmen 2 vesselhorn och 8 strutsfjädrar.

Hennes Far Herr *Anders Lindenov*, som genom byte fick Näsbyholm i Skåne för Sellerup i Jutland.

Vapnet № 2.

Hennes Mor Fru *Margreta Lange* från Alnarp i Skåne. Förde 2 och en röd ros i silfver och en fjäderbuske på hjelmen. Död 1558, då mannen dog 1562.

Vapnet № 3.

En schacktaflad balk öfver fyrdelt sköld, de 4 fälten omvexlande röda och blå med ett förgyldt lejon på hvardera sidan af tvärbalken i de blå fälten. 8 strutsfjädrar å hjelmen.

Farmor Fru Brita Rosenkrans, Herr Hans Lindenovs Fru till Hundslund.

Vapnet № 4.

Mormor Fru Elsa Tott, hon hade först varit gift med Herr Claus Krummedig, som stupade i Ditmarsken år 1500. Blef sedan gift med *Thomas Lange* till Lydom. Fru Elsa Tott rådde om Alnarp, hon var ett

mycket aktadt fruntimmer i sin tid och var Hofmästarinna i Drottning Kerstins tid, Kung Hans' gemål.

Vapnet № 5.

En styckad sköld, nedre fältet schacktafladt, det öfre hvitt; 3 facklor (?) på hjelmen.

Farfars mor. Af vapnet ser man att hon varit en Emmich till slägten, om hvilken slägt jag har inga underrättelser, mer än att densamma varit mest i Jutland och Schlesvig bosatt; gammal och aktad, dock har jag icke funnit någon af densamma som beklädt Rådsembete i Danmark. — Hvad hennes farfars mor betat känner jag icke; men hon var gift med Johan Lindenov Hansson *).

Vapnet № 6.

Morfars mor Fru Anna Rosenkrans, som var Herr Nils Langes Fru, till Lydom.

Vapnet № 7.

En röd enhörning eller tornerhäst i blått fält, en fjäderbuske på hjelmen.

Farmors mor Fru Kerstin Skram, af den slägten som i sitt vapen förde en enhörning, Herr Erik Rosenkrans Fru.

Vapnet № 8.

Klufven sköld, ena fältet af guld andra af silfver, 2 tudelta vesselhorn å hjelmen.

Mormors mor Fru Ida Rönnov, som var RiksRådet och Landsdomaren i Skåne Herr Peder Nilsson Totts Fru som egde Alnarp.

Vapnet № 9.

Farmors farmor Fru Berta Rönnov, Herr Styge Nilsson Rosenkrans' Fru.

Vapnet № 10.

En hvit stolpe i svart fält å ena och rödt fält å andra sidan; å hjelmen 2 händer, hållande en discus.

Morfars farmor Bege Giordsdotter, som var gift med Herr

*) Ett dylikt vapen förde Anders Finkenovs son Matts, som var bland de Svenske ädlingar, hvilka 1596 borgade för Nyköpingska beslutet. Lagerbr. Sv. R. H. III: p. 794. Fördes äfven af Nicolaus Erkebiskop i Trondhjem 1574. Enligt en uppgift var Johan Hansson L—v gift med Ringbor Tinhus.

Lauge Lange till Lydom. Denna ätten Giordsen är ibland de gamla men mindre kända; kan lätt förblandas med Drefeltarne i Skåne, bland hvilka det namnet Giord har varit ett allmänt dopnamn, och i anseende till vapnet med (de danske) Braherna, varandes enda skillnaden uti blason eller färgorna, och uti hjelmprydnaden, ty de Braher föra en hvit stolpe uti svart fält, och på hjelmen två svarta och hvita buffelhorn, med en påfjäder emellan hornen och 3 påfjädrar på hvarje horn. Deremot Giordsönernes vapen har andra färgor och på hjelmen inga buffelhorn eller påfjädrar, utan två armar som hålla en ring*).

Vapnet № 11.

Två ginbalkar å skölden, med 2 omlindade vesselhorn å hjelmen.

Farfars farmor Limbeck, en gammal och mäktig slägt uti Jutland, men hvad hon eller hennes föräldrar hetat vet jag icke, troligen har hon varit en dotter af Claus Limbeck den yngre, af hvilken Drottning Margreta köpte Skinkelsberg, men hon var gift med Hans Johansson Lindenov till Fobislet.

Vapnet № 12.

Det under N:o 10 i första serien beskrifna Blåå-vapnet.

Mormors farmor. En fru som förde en fläkt örn i sitt vapen, och på hjelmen öfra delen af en fläkt örn. Uppå Tottiska stamtaflan säges att Nils Pedersson Tott var gift med Margreta Dume, andre säga Margreta Pedersdotter Basse; att Margreta Dumes vapen var en blå fisk i hvitt fält med förgylda fenor; om så varit, har Nils Pedersson Tott varit tvenne gånger gift, och i ena giftet haft en Due och i andra en Dume, men jag håller troligast att man förblandat namnen Due och Dume. Dessutom finner jag efter Ebba Grips slägtbok, att Drotsen, den mäktige Bo Jonsson Grip hade i senare giftet Berta

---

*) Tibell kallar denna Holstein-Schleswigska ätt, som i medeltiden också inkom till Sverige, Görtz. När v. Stiernman i Höfdingam. I: 11 kallar Sten Pederssons till Ingelstad (i Skåne) Fru Karin Eriksdotter för Brahe, är sannolikt en Giordze eller Giordz afsedd, en ätt som af gamla Svenska Genealoger kallas Giordsöner; så vida ej en af Örnevingernes ätt varit i fråga.

Dume, som var tysk, säger slägtboken, och denna Fru Berta förde i sitt vapen en lilja. Säkrast är, enligt dessa anor, att Nils Pedersson Tott varit gift med Margreta Due*).

Vapnet № 13.

Farfars mormor Knob, vapnet är en ulf som i skölden står vänd mot höger, och en half ulf på hjelmen emellan två buffelhorn. Hennes man var en Emmich.

Vapnet № 14.

En genstyckad sköld, med en fjäderbuske å hjelmen.

Morfars mormor Fru Ida Baner, hennes Herre var Nils Nilsson Rosenkrans **).

Vapnet № 15.

En röd ros omgifven af 3 hvita nesselblad.

Farmors mormor Sehestedt; hon var gift med Jens Christenson Skram från Munketorp.

Vapnet № 16.

En gyllne stjerna.

Mormors mormor Elin Gyllenstjerna; hennes Herre het Corvits Rönnov. Efter en gammal slägtbok skulle han varit af de Rönnover, som förde en på sned liggande örnvinge i sitt vapen; men uti Fru Lindenovs anor är hans vapen detsamma som andra branchen Rönnov.

Grafven under Bille-choret innehöll enligt en hos Hrr Baroner Bennet förvarad förteckning 15 ännu hela likkistor, hvaribland nämnas: *Rigitze Billes.* Å plåten läses: Her under hviler Ærlig och Velbyrdig nu salig med Gud Frue Fru Rigetze Bille Salig Staller Kaasis till Rosendal, som var ærlig och velbyrdig salig Claus Bille til Vandaas och salig Fru Ingeborg Paarsberg deris Datter och var Hun föd paa Vandaas anno 1610 d. 22 Dec. och kallade Gud hende paa Rosendal anno 1672 d. 15 Aprilis. Gud gifve hinde med alle tro Chrestne en glædelig oc ærefuld Opstandelse. *Staller Kaasis.* Å plåten: Her ligger begrafven ærlig och vel-

---

*) I en än sednare uppsats har Förf. kallat Due-vapnet för Blåå-vapen.

**) Detta Bannere-vapen förekommer också i Danskt Adels-Lex. Vanligen förde dock de danske samma vapen som de svenske: en hvit spets i rödt fält.

biyrdig mand Staller Kaas til Rosendal, som var barneföd paa Scougaard udi Julland d. VII Januarii åhr 1587 oc döde paa sin gaard Rosendal i Schane den IX Januarii aar 1656 udi sin alders 69 aar oc 2 dage. Gud lade hannem etc. *Ingeborg Parsbergs.* Her ligger begrafvit ærlig och velbiurdig nu salig med Gud Fru Ingeborrig Parsberg, salig Claus Billes til Rosendal, som var foed i Schane paa Bekkeskou Closter Anno 1582 d. 6 April oc döde paa Rosendal anno 1655 d. 23 Sept. udi sin alders 73 aar oc 6 maanider. Gud gifve hende etc. *Kirstine Lindenovs.* På plåten: Her ligger begraffen Ærlige oc Vel biurdige Fru Kierstine Lindenov, salig Steen Billis til Vandaas, som var salig Anders Johansen til Foobeslett oc Fru Margræte Lange deris datter oc kaldede Gud hinde d. 5 Apr. 1612 oc vaar Hindis alder 70 aar. Gud alldmegtigste gifve hinde med alle Guds udvalde en æreful Opstandelse. *Anders Billes.* Å plåten läses: Her ligger begraffen Ærlig oc velbiurdige Mand Herr Anders Bilde til Rosendal, Ridder, Danmarchis Riges Raad oc Kongl. Mayt: Befalnings mand offuer Heritzwads Closters leen, som var foedder sammestedz d. 12 Novembris Anno 1579 oc döde paa sin gaard Dragholm d. 6 Octobris Anno 1755. Gud giffue ... opstandelse. *Öfverstinnan Friherrinna M. L. Bennets.* Född Barnekow d. 28 April 1728, död på Rosendal den 6 Aug. 1786. Baron *Jacob Wilh. Bennets*: Öfverste, C. W. O., R. S. O. född d. 18 April 1708, död på Rosendal d. 10 Jan. 1792. Majoren Frih. *Carl Bennets,* död 1781, samt 7 yngre personers och barns kistor.

Rosendalska grafven igenfylldes d. 28 Nov. 1849 på det sätt att kistorna lemnades alldeles orörde och orubbade och jord inkastades som öfvertäckte dem, och derofvan inskoflades sedan jord så länge ske kunde, hvarefter både gluggen mot Kyrktorget och ingången igenmurades, så att de dödes ben nog få hvila ostörde. På samma sätt behandlades den Kulla Gunnarstorpska grafven i choret, som dock som sådan upphört att anses alltsedan Rosencrantzar der voro egare. Denna graf var uppförd sedan pelarne i choret fått sina socklor, som, på det att grafvens hvalf måtte kunna höjas, måst nedsänkas i mull. Den Gieddiska grafven blef blott till fullo utrymd för att nu kunna nyttjas såsom bisättningsrum. Alla andra murade grafvar, såsom Borgmäst. Pihls, Borgmäst. Jöns Nilssons och obekanta personers raserades och igenfylldes, den förra då orgläktarens grundval lades.

5. *Ljuskronor*

äro 5, 3 i storskeppet, en i Norra eller Billeska, en i Södra eller Gieddiska kapellet. Den största midtemot predikstolen har en af D:r F. härofvan anförd inskrift. Den andra i storlek å gången i mellanskeppet har följande inskrift: Anno 1653 hat Reinholdt Brunings mit Seinen lieben Hausfrawen Fenneke von der Schurren in vns lieben Frawenkirchen hie in Helschenborgh diese Krone verehret Got zu Ehren und der Kirche zu ein Zierat. Ljuskronan i choret är en gåfva af Hr Leja i Stockholm. För altaret eger kyrkan 4 ljusstakar med inskrifter angifvande att de 2 större äro från 1610, då Jacob Webber var "Kirchewerige til Voris Frue Kirche i Helsingborig"; och att de 2 mindre äro gifna af Skräddareembetet i staden 1840.

6. *Vestibulen*

är uppförd efter ritning af Hr Architecten H. I. Strömberg.

7. *Minnesvårdar å kyrkans yttre.*

Nu mera finns blott en sten med inscription utvändigt anbragt å kyrkan och det är en solvisare. Der läses:

Polhögd 56 gr. 2 m.
Magn. Declin. 14 gr.

Vprest af C. Hårleman och Pehr Elvius Varand. Borgmäst Pet. Pihl.	MDCCXLIX.

|....|....|....|....|....|....|

Dessa minutstreck utmärka en ¼ timma före och ¼ tim. efter kl. 12. Den är insatt i S. tornmuren der hörnpelaren kastar skuggan. Jernet i pelarhörnet påstås vid reparationen blifvit tunnare än förut, så att der nu lär visas 4 minuter för sent. Om *Tornet* se Kap. 7. Annalerna för år 1545.

8. *Om kyrkan i allmänhet, dess ålder m. m.*

Då fråga är om denna kyrkas ålder, så finna vi af vigvattenskaret i S.Ö. hörnet, att den varit till i katholska tiden, af altartaflan, att denna uppsatts på 1450-talet, samt

af golfteglet, som fanns under stolarne, försedt med bokstäfverne T. N. och en sådan lilja, som Erkebiskop Tuo Nicolai förde i sitt sigill, (jfr d. Schw. Bibl. 111 St. p. 195 och den i Sakristian inmurade tegelstenen jemte Rönbecks sten), att detta sannolikt laggts efter K. Carl VIII:s härjning af Helsingborg vid sistnämnde tid, på denne Biskops och stadspastors bekostnad. Men ehuru en större reparation efter nämnde härjning blifvit nödvändig, skulle en så stor kyrkas byggnad ej i medlet af 15:de seklet kunnat uppföras, utan att diplomerna, som för den tiden äro rikhaltiga, lemnat spår af insamling och gåfvor utom det att annalisterne väl ej kunde ha öfverallt glömt att yttra sig härom. Det är således nödvändigt att antaga, det kyrkan byggts förut.

Kyrkan har tillbyggts åt vester. Der man ser skarpkantade pelare vidtaga, finner man ofvan sidoskeppens hvalf en anslutning till den byggnad, som har pelare med trestafviga framsprång. Derigenom ha 2 kapeller tillkommit, som kallades det Norra Kapellet, innan der blef en Billegraf och Södra Kapellet, innan der blef en Gieddegraf. Men redan innan K. Waldemars Jordebok skrefs omkring 1230, hade Helsingborgs läns domstol sina sessioner i Helsingborgs norra kapell (Se här ofvan). Urkunderna föranleda således att antaga den tydliga tillbyggnaden uppförd före 1230. Men skäligt är att förutsätta, det i dessa tider folkmängden ej så hastigt kunde ökas att kyrkutvidgning på första seklet efter en kyrkas uppförande kunnat kräfvas. Omkring ett sekel förut se vi Danmarks kung än på Jutland, t. ex. i Ribe, en stad med utmärkta kyrkor, än i Helsingborg, der han har Norska kungen såsom gäst och der han väl ej ville sakna *en* kyrka, värdig en kungastad. Vid denna tid kunde väl redan "den äldre spetsbågstilen", hvilken Brunius finner i Helsingborgs kyrka, ha hunnit om ej öfver Tyskland, dock direkte från England framtränga till Danmarks kungaborgar. Men utan tvifvel behöfde de äldre murar, som dervid torde till större eller mindre del begagnats, ej förut renas med eld såsom nyligen slutande inom sig afgudabilder. Mer än 230 år förr än K. Waldemars Jordebok kunde nämna Helsingborgs kyrka, hade Sveriges och Danmarks kungar i Öresund — enligt Adamus Bremensis — en sjöbatalj mot Norges kung, då de förre kämpade *"för Christna tron."* Danska kungen kan ej tänkas då sträcka sitt nit som Christen så vida och likväl ej ha låtit bygga kyrka, om en sådan ej redan funnits — på närmsta skånska landstigningsstället vid Sundet. Men när tillöktes den första kyrkan så att Norra

kapellet uppkom före 1230? Sannolikt efter någon den äldres härjning, då en stor reparation blifvit nödvändig. Historien känner näst före nämnde tid, huru både K. Waldemar och E. B. Absalon emottogos af de upproriske bönderne vid Helsingborg, då tiondefrågan upprört folket 1180 och 1181, hvarvid historien nämner, att de sköflade Erkebiskopens gårdar m. m. Då Erkebiskopen nu befallte tillsluta alla kyrkor och detta väl först verkställdes i Helsingborg, monne hämnden ej der utbröt skarpast, mot en Erkebiskopens prebendekyrka? Och byggde sedan ej efter segren Waldemar och Absalon kyrkan upp sådan hon nu står för våra ögon? Men *vetandet*, ej blott *gissningen* vinkar oss från tiden ofvan 1230.

De 2 äldsta skrifter deri Helsingborg nämnes, Adami Bremensis Beskrifning, författad omkring 1070, och K. Knut Svenssons gåfvobref till Lunds domkyrka af d. 24 Maj 1085 tillåta ej att förutsätta, det Helsingborg icke sjelft då redan hade en stadskyrka. Adamus uppgifver att Skåne redan behöfde delas i 2 stift med 300 kyrkor, och att Helsingborg var det kortaste öfverfartsstället från Seland, der skeppsegare, som idkade kaperier, bodde. Han anmärkte att der ej i Skåne, utan i Bleking och Vestergötland var fält för de Skånske prelaternes missionsverksamhet. Hvem med någon insigt kan antaga att Skåne väl hade 300 kyrkor, men likväl ingen på det öfverfartsställe, dit man lättast kunnat komma från de Christna länderna? I kungabrefvet af 1085 anföres, bland de få gåfvorna af dylikt slag, ett anslag till förmån för den grundlaggda Biskopskyrkan: *de annali pecunia quæ datur pro areis in Helsingaburgh tres marcæ.* Det var en ej ringa gåfva. Man köpte i K. Erik Ejegods tid en skeppa korn för en penning. Minst 240 penningar gingo på en mark silfver i Sven Estridssons tid. 3 mark svarade således vid denna tid mot omkring 720 skeppor korn*). Efter 4 skeppor på tunnan var det 180 T:r korn, som i den tiden måste varit tomtören för en betydlig del af stadens jordar. Helsingborg cum attinenciis var konungslef. Kungen måste således hafva afhändigat sig alla de tomter med åkrar och ängar, som träffas afsöndrade från slottet. Helsingborgs kyrka hade 80 dylika areæ under sitt dominium ännu 1569, då domkyrkan i Lund ju ej hade något qvar af gåfvan från

*) Velschow om Kornprisen i Molbecks Nord. Tidskr. 1829; 3:dje B. p. 380. Dahlmans Hist. (danska öfvers.) I: p. 246.

1083. Som kathedralen ej gerna släppte hvad den fått, och som Lomma by (hamnstaden till Lund*), som 1085 ålades att ock betala årligen 3 mark till Biskopskyrkan, ännu är Lundabiskopens prebende, så låter det svårare förklara sig, att domkyrkan i Lund förlorat K. Knut den heliges gåfva, om man nekar, än om man antager, att den gåfvan betydde *Helsingborgs annecterande som ett prebende till Biskopskyrkan*, hvilken gåfva således gick åter, då Helsingborg fick sin egen sockneprest. 1299 finna vi att en Kanik Christian i Lund gifver till Ordinarien eller *Vicarien* — således *prebende-kyrkan* i Helsingborg en curia och denna curia tillhörde Erkebiskopen, då den af K. Carl VIII uppbrändes, hvarefter Erkebiskop Tue fick för mera säkerhet uppföra den nya curian inom slottsmuren. 1391 dör en Erkebiskop Peder Jönsson i Helsingborg i slutet af December månad, då Erkebiskopen väl ej midt i julen vistats der utan att på det stället ega ett hem. D:r Follin har träffat en bestämd gammal uppgift, att Helsingborg var Erkebiskopsprebende i äldre tider.

Om man således eger skäl antaga, att Helsingborg och Lomma voro Biskops- sedan Erkebiskopsprebenden från 1085 (det förra synes med Tues död ha fått en Sogneprest, hvarom se 9 Kap.), så är också skäl att antaga, det kyrkor då redan funnits vid dessa prebenden. Särdeles otroligt visar det sig, att inom diplomernas egentliga æra en så dyrbar kyrka skulle kunnat uppföras i synnerhet vid ett biskops- och erkebiskops-prebende, utan att någon Erkebiskop eller Kanik i den mängd af testamenten, som Liber Eccles. Lund. innehåller, ihågkommit fabricam ecclesiæ i Helsingborg med en endaste gåfva, utom Kaniken Christian (så vidt vi påträffat) och att i Liber Daticus och Necrologium Lundense inga dylika gåfvor kunnat uppspåras.

Ovist i hög grad hade det ju varit att 1080 anslå så mycken årlig afgäld till domkyrkan i Lund, om den behöfts för kyrkbyggnad i sjelfva Helsingborg, der konungen visst fått bestå dylika kostnader. Blef Helsingborg Lundabiskopens prebende, så uppbar han kyrkans och pastoratets inkomster, men höll sjelf Vicarien. Redan den årliga tremarksafgälden för hustomter i Helsingborg, hvilken K. Knut an-

---

*) Ännu 1237 hade Konungen en Embetsman såväl i Lomma som i Helsingborg. Den förre var satt i band och Erkebiskop Jacob Erlandsson vägrade lösa honom utan att han betalte till kyrkan de böter, hvartill han var förfallen.

vist Biskopskyrkan, gaf nog öfverskott åt Ordinarien, sedan Vicarien lönats, så att här uppstod ett prebende, som kunde behaga Lundakyrkans förnämste prest.

Då K. Sven Estridsson begåfvade Roskilds metropolitankyrka, fick den straxt 10 prebenden. Tidigt fick Lund för sina kaniker prebenden, som ökades alltmer; men Lomma nämnes ej bland dessa liksom ej Helsingborg.

På detta sätt låter sig förklara, att en så skön kyrka visar sig i denna stad, utan att diplomerna nämna dess byggnad.

På en pelare midt emot predikstolen såg man 1849 vid reparationen, då kalken afföll, tvenne apostlabilder med öfverskrifter: S. Jacobus och S. Judas. Bokstäfverna liknade mest dem vi ej se på Rääfs tabell efter medlet af 13:de seklet. Då man behöfde sätta 2 apostlar på hvardera pelaren, således en bakom den skymmande pilastern, synes man kunna antaga, att ej flera pelare funnits i kyrkan än de med *icke skarpkantade* framsprång försedde.

Ända till hafsandsbotten fanns menniskoben, när grund gräfdes till orgläktaren. Der var ej möjligt taga ett spadtag, utan att ben dervid blottades, och D:r Netzler fann jorden här till större delen bestå af förmultnade lik. Öfver allt var förhållandet lika, så djupt man gräfde. Detta allt bevittnar lång begrafningstid i kyrkan.

Man må härvid erinra sig, att Danmark redan 965 hade sina biskopar och stift ordnade, och att Skåne då hörde till Selands-biskopens stift. De från Jutland eller dess grannskap utvandrade Anglerne hade haft omsorg att sända Christen tro till den gamla fädernejorden, förrän Tyskarne öfvertogo den förrättningen, således långt förrän Sveonerne och Götarne på vår continent hugnades af Missionärers ankomst. Redan före Carl den Stores tid känna annalerna Engelska Missionärer i Danmark och Wittekind (i 10:de seklet) vittnar att Danskarne af ålder voro christna (Dani antiquitus erant christiani), ehuru han ej derföre anser dem ha upphört att vara hedningar. I Harald Gormssons tid kunde en kyrka byggas i Lund. Möjligen hade en dylik lika tidigt befunnits af behofvet påkallad in brevissimo trajectu eller på den punkt dit man lättast kommer från Seland, som på en ort, der hednaculten synes ha haft sin hufvudfästning. Vi erinra dock att de första kyrkbyggnaderna vanligen voro af trä och sedan ersattes af stenbyggnader. Vi böra härvid ej förgäta att nära ett par hundra år förr än Adamus Bremensis fann nästan lika många kyrkor i Skåne, som der seder-

mera förblifvit, 3 Biskopar funnos på Jutland, hvarifrån ombud kommo 848 till ett Concilium i Ingelsheim, och att en af de 3 biskoparne på Jutland residerade i Århus en dagsled från Helsingborg i en tid, då missionslusten var brinnande. Var ock *Liudgutha-häradet* icke ett *Lydjutland* i hedniska tiden, så torde det så blifvit i christna. Nog försökte de christna på Jutland att på Skånska kusten upprätta missionsstationer och för det sträfvandet var Helsingborg bäst beläget. Piratrörelsen kunde dock ej lika lätt utrotas på denna kust, som en kyrka uppresas i kuststäderna och fisklägena. Brundby vid Kullen var en församling redan 1085.

Det må nu vara det ena århundradet eller det andra hvilket vi ha att tacka för uppförandet af den utaf Brunius ofta benämnda "herrliga Mariakyrkan i Helsingborg", så är det dock den smädade katholska perioden vi ha att tacka för detta minnesmärke af en ren smak i byggnadskonst, hvilket ännu gifver ett skönt Guds hus åt tre församlingar af nära 5000 menniskor. Så varm förkärlek vi än ha för reformationens tidehvarf i det hela, i Helsingborgs kyrkhistoria kräfver sanningen, som är helig, det erkännande att man knappt kan tro huru illa denna tid handlat med det dyraste arfvet.

Ännu 1569 hade kyrkan så mycken jord, att öfver 80 arrendatorer betalte årliga för den tiden ej obetydliga arrenden — såsom vi tro: de areæ, som först togos från Kungslefven och gåfvos Lunds biskopskyrka, sedan då Erkebiskoparne ej mera behöfde bo, der Kungar alltmera sällan bodde, tillföllo kyrkan? Dessa kyrkjordar borde, väl behandlade, ha ovilkorligt kunnat bära det årliga underhållet, åtminstone till drygaste delen. Men huru behandlades de? De såldes ej efter hvad de voro värde, utan till det pris, att köpesummans ränta gaf de skillingar, som qvarstått från äldre tider såsom ränta för jorden. Och tionderätten af mycken jord behandlades som vi redan sett. Men huru ville man skaffa medel till nödige reparationer? Jo — 1618 satte sig Slottsherren Bille och öfrige herrarne i Kyrkorådet till öfverläggning i ärendet. Man erkänner att "Helsingborgs kirche er meget bröstfellig paa Byggningen, hvortil vil for nöden göres en stor Summe Penger." Och dessa skulle fås genom att låta fåfängan sköfla kyrkan ännu mer. För 15 daler finge man gräfva en graf i choret, för 10 daler mellan chor och predikstol och för 5 daler dernedanför. För ännu bättre pris fick man stympa pilastrarne att rum måtte bli för målade bräder, der än krigares, än hattmakares emblemer kun-

de föreviga annars förgätna namn. Och man gräfde så att grundstenarne utrycktes i pelarne, för att få ner ännu ett litet barn, som ej kunde få multna i kyrkgården utanför, och allt flera springor uppstodo i hvalfven och golfvet sjönk och steg i den mån grafven derunder var nyare eller äldre och de lefvande, som då sutto flitigt i kyrkan, inandades förruttnelsens qväfluft, derunder smittosamma sjukdomar, som måste befordras af dylik atmospher, ofta hemsökte; men kassan, som måste löna både kyrkoinspector och kyrkrådsnotarius, blef alltid för klen att bekosta större reparationer. D:r Follin, som lefde 200 år efter Anders Bilde, måste klaga, att "kyrkan såsom mycket gammal är äfven skröplig och bristfällig och sådan har hon varit snart i 200 år." Ett enda hemman egde denna kyrka, beläget i Wäluf. I Landeboken af 1569 heter det: "item haffuer Kirckenn en gaardt ij Wedlöf som Monns Erichsen nu paaboer skyller aarligen til Kircken Landgille byg 2 pund." I 1691 års jordrefningsprotokoll räknas det bland socknens *geistlige hemman.* Men någonstädes fanns antecknadt, att några skillingar voro kronan förbehållne, liksom nu några skillingar äro kyrkan förbehållna af kyrkans förra gårdar. Och hemmanet blef i kraft af detta förbehåll ej blott bedömdt såsom det der *hade varit* kronans, hvilken med ett förbehåll gifvit det till en kyrka, utan *vara* kronans, som nu *kunde* ändra eller icke ändra sin gamla disposition. Men ej nog dermed, utan det förklarades vara ett kronohemman, hvartill en bonde måste anses ega lösningsrätt. En ättling af en bonde, som innehade jorden, förrän den blef kyrkan öfverlemnad, således från tiden före 1569, framstod ej att kräfva tillämpning af 1789 års privilegium, utan en bonde, som fått städjerätt af — kyrkrådet i Helsingborg. Så har landets högsta myndighet, den enda gång den *kunnat* hjelpa detta alla myndigheters stjufbarn, begagnat tillfället att låta det allmänna biträda till den gamla kyrkans bevarande för nya tidehvarf. Kyrkan blef fattig på sätt vi sett, ehuru samma forntid, som skänkte kyrkan, också skaffade rika medel för dess framtid. De jemna krigen och de lagar, som skulle söka göra Sverige till ett fabriksland, gjorde communen fattig och uppenbart var, att kyrkan kunde spegla sitt framtida utseende, liknande det, som Kärnan redan skådar i sundets vågor.

När man ser i Suecia antiqua et hodierna af Dahlberg de många härliga byggnaderna, som omkring 1670 utgjorde det *närvarande* Sveriges prydnader, af hvilka man nu knappt upptäcker ruinerna, så är lätt att sluta, det Helsingborgs

kyrka, lemnad handlöst åt tidens åverkan, ej länge kunnat motstå, förrän den blifvit alltför dyr för församlingarne att restaurera. Muren, byggd af Helsans skifferartade sandsten, blandad med tegel, gråsten, flintsten m. m., synes ej ha haft svårare vid att bli ruinerad, än många murar, som i vår tid ramlat.

D:r Follin kunde blott anskaffa några högst nödiga sträfpelare. D:r Hallbeck genomdref den vigtigaste reformen — takläggningen, ty med ett otätt tak hade hvalf och murar ej länge kunnat bestå. 1830—40 var den första reparationsæran. 1831—32 insattes 3 nya fenster, kostande 742 Rdr B:co. 1837—39 lades koppartaket för 23,224 Rdr hvartill blytaket gaf vid försäljning 14,473 Rdr. D:r Hallbeck bestod hvitlimmingen af kyrkan invändigt 1840 för 398 Rdr. Under D:r Hallbecks frånvaro vid riksdagen 1840—41 genomdref Hr Controllören vid Tullverket C. A. Bodman den andra reparationen för 890 Rdr Bco, bekostad af frivilliga sammanskott. Den rörde mest det inre i kyrkan.

Ett document af vigt för Helsingborgs kyrkobeskrifning är den redovisning på 37 foliosidor för reparationen 1840, som afgafs julafton af Comiterade *C. A. Bodman*, *J. Rosenberg*, *J. Torell*, *J. P. Ek* och *A. W. Lundahl*, inbunden i Past. Arch. I. 1. b, (en tjock foliant) *Rörande Helsingborgs kyrka.* Derur må meddelas: "Vårt beslut . . . att åtminstone kyrkans inre ej såsom hittills måtte anses nära afskräckande från gudstjenstens bivistande . . . äfvensom att nygiriga främlingar ej från vår stad måtte medföra den för stället föga hedrande föreställningen om stadsinvånarnes hardt nära intill vanvård gränsande likgiltighet för vår kyrka, hvars byggnadsstil gör henne till ett märkvärdigt ålderdomsminne, som väl förtjent att bättre vårdas. . . . Att öfverhölja kyrkoväggen med tillfällig grannlåt och göra kyrkan till en arsenal för allehanda minnen om krig och örlig, för kungatal om statshvälfningar och rikets politiska förhållanden, för . . . måste på det högsta ogillas af hvar och en som med sinne för det rent kyrkliga gör sig reda för templets ursprungliga syfte. Detta är otvifvelaktigt att för den botfärdige syndaren öppna en fristad, der han får öfverlemna sig åt begrundandet af sina andliga angelägenheter och hafva sin omgängelse i Gud, ostörd af jordlifvets erinringar. I Templet anse vi derföre åt inga andra minnesmärken böra lemnas rum än åt sådane, som innebära väckelse för det religieusa sinnet; alla andra böra förvisas derifrån." — — Derpå anföres ansenliga gåfvor af Hrr Consuler och Riddare Rooth och Hall-

berg, Handelsm. O. Holm — (vestra fenstret öfver nya orgläktaren —) Enkefru Hultman, Skräddareembetet, Hr J. P. Ek, Hr Leja, Hr Consul Hafström, m. fl. Derpå redogöres för åtskilliga förändringar. Jernbågarne som uppehållit de af M. Stenbock tagna fanorne borttogos från chorpelarne; pelarne № 4 både åt N. och S. hade mistat sina pilastrar för att ge rum åt redan förmultnade minnestaflor. Nu såg man der blåmålade skåp med glasdörrar hvari man insatt kungatal 1772 och 1810. Busse Gans och Julii Du Fays trädmonument borttogos; likaså timglaset å predikstolen, insatt i en målad timtafla, der under lästes *Jacobus Hartman Sand-urmager in Leipzig*; en annan tafla, som hade visat årets månader, men var utnött, borttogs; likaså en gammal ljusstake af jern med dito sax. "Örlogsskeppet" insattes i Sakristian. Fragmenterna af munkstolen borttogos, sedan en afritning laggts till kyrkans handlingar. En ljushållare af träd togs från vapenhuset. Ljuspiporna af bläck nedplockades. "Kyrkans golf hade den mest oregelbundna yta, härrörande deraf, att öfverallt under gångarne äro grafvar, i hvilkas lösa mull golfbeläggningen af mursten med inflickade grafstenar blifvit laggd . . . hålor öfver allt i golfplanen . . . den ena ändan af grafstenen höjd öfver golfytan. Golfvet laggdt af heterogena ämnen, dels gatusten, dels flisor af sönderslagna grafstenar och dessa af allehanda stenarter." (Pihlska grafstenarne lågo t. ex. på halfruttnade furuplankor öfver en 5 aln. djup graf) . . "Qvar finnas likväl på mångfaldiga ställen samma anledningar som förut vållat golfvets förfall, nemligen likkistor med lik nära under golfplanen och när dessa förr eller sednare multna och sammanfalla, blir den oundvikliga följden fördjupningar i golfvet." (Nu äro de döde förhindrade att mera fälla de lefvande i gropen). Gallerfenstren och bänkskåpen vid åtskilliga läktare och stolar bortskaffades. Fällbommen vid V. dörren borttogs."

Derefter yttras önskan att orgläktaren måtte få plats i vester i stället för mellan 4:de och 5:te pelaren i norr der den gamla hade sin plats (har nu skett), att södra läktaren måtte dragas inom pelarne, hvarpå det heter: "med ledsnad finner man hurusom de fleste af mellanskeppets pelare varit utsatte för en barbarisk misshandling, synbarligen endast för att bereda beqväma platser för epitaphier och sköldemärken samt utrymme i bänkarne. De som undgått missödet synas haft denna lycka endast derföre att å dem saknas rundstaf och att de platta sidoutsprången ursprungligen funnits beqväma för minnesmärkenas dithängande. *De öfriga stå som*

vidmakthållna ruiner väntande på att en tid måtte komma, då restituerandet till deras ursprungliga skick får vittsorda en restituerad smak för den respectabla byggnadsstilens vårdande." (Redan 1850 är detta önskningsmål upphunnet). Det heter vidare: "Murarne förvittra . . . Båda façaderna ha fått obehöriga tillbyggen, den södra af ett vapenhus, genom hvilket man har troligen det mest ostädade inträde man någorstädes finner till ett Guds hus; den norra af en sakristibyggnad, ej bättre till utseende än ett illa underhållet häradshäkte. Kyrkans stora klocka är sprucken." (Omgjöts 1843) . . . "Man säger: kyrkan är fattig . . . Då kyrkan saknar tillgångar för sina behof, så är det församlingens pligt att skaffa dem. Af 5000 medlemmar rymmas endast omkr. 700 i kyrkan." . . . Comiterade kunde ej nu hoppas "skaffa de summor, som kräfdes för att återbringa kyrkan till hennes ursprungliga vackra skick, på hvilket sekler tärt och der vandalismen härjat"; men de hoppades på "bättre tider." — Och redan inom ett årtionde är hoppet fullbordadt.

D:r Follin innehade pastoratet under den tid, som var öfverallt likgiltig för kyrkoreparationer. Då staten lät Borgholms, Stegeborgs m. fl. slott bli ruiner, hvad ville man säga, om fattiga församlingar läto kyrkorna förfalla?

Emellertid kan underrättelsen om de vunna reparationssegrarne förenas med D:r Follins kyrkbeskrifning, då den utgår bland allmänheten. Och nu först är det man med glädje kan läsa den goda historiska skillringen om Helsingborgs kyrka.

Den tredje reparationen genomfördes af Hr Borgmästaren Lundberg och leddes af Hr Prof. Brunius hufvudsakligen under D:r Hallbecks vistande vid riksdagen 1844 och efter Doctorns död derstädes 1845. Den fortsattes och afslöts 1846. De då utförde reparationerne beskrifvas i Hr Prof. Brunii Skånes Konsthistoria under medeltiden. Sakristian åt norr borttogs, likaledes vapenhuset åt söder. 8 sträfpelare blefvo åter uppdragne och de öfrige till större och mindre delar ombyggde. Choromgångens och sidoskeppens omgifningsmurar blefvo till det yttre reparerade. Södra och norra portalerne återställdes. Grofva jernstänger med ankarskrufvar anspändes öfver mellan- och sidoskeppen. 6 *förut igenmurade* fenster återställdes, ett fick målade glasskifvor, "som sprida en härlig dager öfver altarplatsen" — "en underbar belysning."

Kom så den fjerde reparationen, föranledd af Enkeborgmästarinnan Borgs gåfva af 8000 Rdr Bco till ett nytt org-

verk. Den nye pastorn ansåg, att, förrän det uppsattes, borde sådane reparationer förutgå, som åtminstone inom ett halft sekel *måste* ske, för att ej, när de skedde, skada orgeln, såsom grafvars igenfyllande, gamla läktares nedtagande, pelarnes och pilastrarnes restaurerande, golfläggning m. m. Då församlingarne likväl ännu drogo tyngden af de 3 föregående reparationerne, vände man sig till enskilde. Herr Cons. och Ridd. Rooth fick af Fröken *Constance Tornerhjelm* löfte om 2000 Rdr Bco mot lifstidsränta till golfläggning och ny stolinredning, och om 2000 Rdr Bco för samma ändamål och under samma villkor af Herr Handl. *O. Nilsson*. Församlingarne emottogo gåfvorna med de nämnda villkoren. Men då dessa reformer borttogo 2:ne läktare och blott 500 af nära 3000 nu hade sittplatser, hvarifrån man väl hörde predikanten, gaf Fröken Julie Munck mot lifstidsränta 1000 Rdr Bco till en läktare i lika höjd och med lika façad som nya orgläktaren; gåfvan mottogs, villkoret erkändes och alla myndigheter ha stadfästat sockenstämmans beslut. Denna läktare kan förränta både sig sjelf och de andra gåfvorna, så att *församlingarne* derigenom ha *allt* såsom *gåfvor*. Det bör dock nämnas, att denna läktarbyggnad kom i fråga och beslöts medan pelarrestaurationen ännu var utan utsigt att kunna vinnas, då således frågan om skönhet icke kunde särdeles tagas i beräkning, der man snarare behöfde med läktare söka till någon del fördölja pilastrarnes sönderhackning. Att lyfta från den tvungna beskattningens axlar förräntningen för alla gåfvomedlen och lägga den på den fria viljan, som fann ett mot utgiften svarande gagn, måste betyda mera för kyrkförvaltarne än afseende på den architectoniska skönheten. Till alla dessa reparationsmedel lade församlingarne sedermera anslag till pelarnes och pilastrarnes, liksom murarnes och hvalfvets reparation m. m. så att få generationer i landet ha offrat så mycket nu under ett decennium, som Helsingborg, för allmänna angelägenheter, och likväl ha på få ställen så stora gåfvor gifvits till det allmänna som här. Man räkne till Fru Bergs 8000, Fröknarne Tornerhjelms och Muncks och Herr Nilssons 5000, Hr O. D. Krooks 10,000 Rdr Bco till folkscholehus. (Detta scholhus inbringar dock 400 Rdr Bco i årlig hyra, utom att det gagnar som scholhus). Under samma decennium inflöto till Lärdomsscholans hus härstädes 9000 Rdr Bco som gåfva från Lund, hvarvid dessutom bekostades af staden 5670 Rdr. Kyrktakets kostnad, sedan blytaket försålts, eller 7,751 Rdr, tynger ännu under amorteringen, genom en kyrkskatt, förökad genom en

utgift af mer än 10,000 Rdr Bco för prestgårdens reparation och nybyggnad, att ej tala om utgifter, som ej komma till pastors kunskap. Dessa uppoffringar ha fördelats på personer efter bevillning och amorteras under längre tider, så att de drabba ej blott dem som hade besväret förr än gagnet, utan äfven framtiden, som ärfver förmånerna*).

Och vid påtagandet af alla dessa tyngder har blott *ett* stämmobeslut, och detta blott vid *en* instans och af högst få personer öfverklagats. Må vi ej få hoppas, att Gud så välsignar de idogas arbete, att de uppoffrandes barn ej komma att ärfva mindre, än den nu lefvande generationen ärft af sina föräldrar, hvilka för det communala offrade så litet! Men vi erinra åter, huru dessa föräldrar måste i krigets bottenlösa pung lägga större summor, än vi nedlägga på för oss gagneligare allmänna företag.

Emellertid äro scholhus både för lärdoms- och apologistklasser samt folkundervisningen anskaffade och kyrkan ej blott räddad för efterverlden utan återställd i sitt ursprungliga skick. Hvalfvet, som då alla springorna i April 1850 först igensmetats, såg ut som en zebrahud, injagar ej mera räddsla hos den, som hvälfver sina blickar uppåt i Guds hus. De må nu, enligt en betydande auctoritet, ha tillkommit, då sträfpelare undantogos för att uppföra den gamla sakristian och vapenhuset, eller en enligt en fullt jemngod auctoritet, då desse för hastigt borttogos under den näst sista reparationen, blott de ej mera återkomma, så må efterverlden vara välbelåten. De murar, pelare och pilastrar, hvilkas skick Bodman och Archit. Strömberg tecknat**) och som uppenbarade sig ännu hemskare, när stolbyggnaden borttagits, äro restaurerade. De gamla, långt framom pelarne framskjutande läktarne vid N. och S. sidan, hvilka snart skulle blifvit vådliga att begagna, äro bortskaffade. Grafvarna äro alla fyllda, utan att grafstenarne förstörts; i stället äro de laggde så jemte gången, att de ej kunna vidare af trampning utplånas. Den mera än 300-åriga stolbyggnar

---

*) Se härom i 12:te Kap. *Tillägg*, en uppsats på Gåfvor och Utgifter under de sista 20 åren med afseende på Kyrkor, Scholor och Fattigvård inom Helsingborgs pastorat.

**) Se dennes utlåtande af d. 25 Mars 1850 bland bilagorna till kyrkoförvaltningens protocoller 1850. Dervid torde ock uppmärksamhet böra lemnas åt samme Architects utlåtande rörande de sednast uppförda sträfpelarne, bilaggdt samma kyrkoförvaltnings protocoller.

den, som syntes bestämd att fördölja dem som deri sutto, har ersatts med en ny, deri dock mycket af det gamla virket kunnat begagnas. Den nya orgeln står under byggnad på den nya orgläktaren. Och för alla dessa reparationer under 13 månader har ej Gudstjensten en enda gång varit förhindrad att hållas på sitt rätta ställe.

Kyrkoförvaltningen härunder utgjordes först af Kyrkorådet, enligt 1723 års organisation, i hvilket sutto Hr Borgmästaren *L. M. Wejlander*, Hr Rådman Häradshöfd. *F. W. Cöster*, Hr Guldsmeden *N. P. Hendeberg*, Hr Handlanden och Boktryckaren *J. Torell* och Åbon *Nils Davidsson* i V. Ramlösa, hvartill adjungerades såsom biträden Hr Öfversten och C. St. Olofs och D. D. O. Grefve *G. v. Essen*, Hr Consuln och R. W. O. och D. D. O. *C. H. Rooth*, Hr Brukspatron *J. A. Dreilick* och Hr Factor *Sylvander*. Då Herr Grefve von Essen utcommenderats i fält valdes i hans ställe och på hans förslag Hr Coll. Sch. Mag. *Sven Sjögren*. Då kyrkförvaltningen sedan ordnades enligt K. Instruct. af d. 12 April 1815, ingingo Hrr *Rooth* och *Dreilick* såsom Kyrkvärdar, biträdde såsom förut af Hr Mag. *Sjögren* i reparationsbestyret. Under hösttiden har Hr Löjtn. *J. Rosenberg* varit anställd vid kyrkoförvaltningen, dels såsom kyrkoinspector, dels som räkenskapsförare och uppbördsman. Som han mest upptogs vid prestgårdsbyggnadens ledning behöfde han tydligen vid kyrkoarbetet det biträde Hr Sjögren kunde lemna.

Både före och efter ändringen af kyrkförvaltnings-organisationen har hufvudsakliga tyngden hvilat på Hrr Rooth och Dreilick samt Hr Mag. Sjögren, som härunder i ärendet brefvexlat med Herr Professorn och Ordensledam. Brunius samt Hr Architecten Strömberg i Lund. Den förre har en gång, den sednare två gånger besökt stället under reparationstiden. Pastors många öfriga embetspligter liksom dess bristande insigt och erfarenhet i dylika stycken ha gjort för honom nödvändigt att låta den tyngsta förvaltningsbördan falla på kyrkovärdarne, hvilka med den outtröttligaste uppmärksamhet och det oegennyttigaste nit, samt ej sällan påkallade egna uppoffringar användt sina ovanliga insigter, sin rika erfarenhet och sin dyrbara tid i denna maktpåliggande allmänna angelägenhet, dervid Hr Cons. Rooth, såsom numera mindre upptagen af enskilda angelägenheter, kunnat offra desto mera tid åt församlingens, mer än en gång under den kallare årstiden till äfventyr för helsan, som i lifvets

sjunde decennium kräfver en ökad varsamhet äfven af det varmaste nitet.

Tacksamt bör ock härvid erkännas, att den åldrige Donatorn Hr Handl. *O. Nilsson* sällan någon dag saknats under verkställigheten af reparationerne i kyrkan, dervid noggrant vaksam att intet måtte skadas, i synnerhet outtröttligt biträdande pastor i vården om de dödas ben, hvilka blottades vid hvarje spadtag i jorden under kyrkans golf.

Herrar Entreprenörer *J. P. Ek*, *C. P. Wennerberg*, *J. Murberg*, *N. Lundström*, *J. Bökman* och *A. C. Rosendal* (antalet visar att concurrensen varit oförhindrad) ha härunder ådagalaggt berömlig omsorg att fullgöra sina åtaganden, samt beredvillig uppmärksamhet åt kyrkförvaltningens önskningar, tydligen ådagaläggande att de med lust och kärlek betraktade arbetet, ehuru det sannolikt ej blifvit riktande. Och det vore otacksamt att här förbigå sjelfva arbetarne, hvilka här lemnat de betydligaste profven på sin konst, Murarne Sven och Gustaf Ljungberg, Lars Hellrick och German samt Snickarne J. Lindberg och C. Strömblad. Den sista Söndagen i October 1850 kunde med tacksägelsen i högmessan i anledning af Cholerans upphörande inom både län och pastorat, en högtidlighet på aftonen förenas, i anledning deraf att kyrkoreparationen var i det närmaste fullbordad, som under seklets femte decennium sträfvat att återställa den märkvärdiga kyrkbyggnaden till det vackra skick den måste ha egt för mer än 600 år sedan.

Må i detta Guds hus Guds ord alltid predikadt varda med allvar och kraft! Må det för otaliga slägter blifva ett heligt rum, en himmelens port!

9. *Nya Kyrkgården vid Helsingborg.*

Till räddning för kyrkans grundvalar och till gagn för församlingens sundhet blef, på D:r Follins förslag, begrafningsplatsen förlaggd utanför både kyrka, kyrkgård och stad. En skön plats jemte landsvägen mellan hafvet och den bergsträckning, som följer staden såsom en naturlig mur åt öster, utgörande nära 2 tunnland, blef af bemälte Doctor invigd 1816. En del är en jemn plan, en del en pittoresque backsluttning. Genom planteringar och grafvårdar liknar den redan de danske assistent-kyrkgårdarne. Alltmer har man öfvergifvit grafstenarne, som snart förvandla en kyrkgård till en hällebergsyta, frestande efterverldens lefvande till kamp mot de döda, hvilka dervid alltid besegras. Alltmer har

man valt korsen å piedestaler med lösa eller infattade inskriftsstenar (de sednare äro tydligen beräknade för efterkommande generationers gagn, hvilka *bäst* behöfva ledning). Tusental af dylika kunna resas på nya kyrkgården, innan frestelse uppstår att borttaga något. Smaken för det enkla i stället för det prunkande har tydligen varit den rådande. I stigande är begäret att hugfästa de aflidnes minne genom vårdar, å en kyrkgård, der hjertat kan i årtionden ha högtidsstunder; i fallande är deremot det gamla bruket att hedra den döde genom att bereda lefvande tillfälle att blottställa sin heder.

Förbi Grefve *Dav. Frölichs* urna, grafstenen öfver Directeuren *C. M. Flyborg* och 4 söner samt det i Pastorsserien beskrifna monumentet, uppsatt af D:r *E. Follins* 12 barn öfver deras föräldrar, kommer man till den berömda minnesvården öfver Handl. *Paul M. Been* och dess maka, omgifven af grafstenar öfver 5 barn och fränder med samma namn. Vid denna Paul Beens vård må stadens ungdom stanna och berätta främlingen, att Hr B. byggde det stora folkscholhuset och att arfvingarne lemnade det för kanske ⅔ af värdet, utan att utlysa ny auction. Särskildt fäste vi uppmärksamheten vid grafvården öfver *Beate Been*, Lieutenant Gottsch. von Geijers maka, mellan dennes morfars, D:r Follins och hennes faders Paul Beens grafvar. Der nära finner man minnesvårdar öfver *Åke Hammar*, som i nära 60 år var Kyrkinspector. Vid sluttningen af backen, der en källa för blomstervattning är omvårdad, i N.Ö. hörnet innesluter ett staket en slägt, som nyligen fått hufvudmannen till sig, GeneralAdjut. Öfversten, C. S. O. *Achates v. Platen* † 1850, hvilken följde svenska fanan i alla Sveriges krig i 19:e seklet; här hvilande mellan svågern Baron *Otto Munck*, en ung krigare af mycken stadga, och dottren Fröken *Aline v. Platen.* En vapenbroder Öfversten, R. S. O. *J. W. Eklund* har sin grafsten der nära. Om Stadsläkaren D:r *O. A. Olsson* påminner en vård der nära. Få läkare ha varit i sin ort så älskade som han. En pyramid bär i grannskapet *L. A. Rönnows* namn. Här bör all ungdom stanna med djup rörelse af vördnad och tacksamhet. Han har ej blott stiftat ett stipendium för studerande ungdom, utan gjort anslag, som bära $\frac{1}{7}$ af alla kostnader för h. v. folkschola och dessdessutom hvad söndagsscholan särskildt kräfver till den arbetande ungdomens tjenst, som vet hvad gagn arbetskraften har af ett odladt vett, liksom af färdighet i skrifning och räkning, jemte det söndagsscholans stora antal Biblar är i

ett godt rum tillgängligt för alla hvarje helgdag, då schollärarne der hålla i ett annat rum katechesförhör med dem, som fått upphöra med den jemna scholgången, men ännu ej confirmerats. Rönnow hade samlat sjelf sin förmögenhet, grundlaggd genom ädelstenshandel under vandringar i S. Europa. Han efterlemnade en dotter och gaf henne dock hela det jemt uppvexande slägtet till medarfvinge, förklarande att han ville måtta hennes arf för att göra henne vissare om en lycklig framtid. Få föräldrar ha haft det förstånd, den verldskännedom, som deri uppenbarade sig*). Utan sammanhang med stadens folkscholeväsende äro ej eller de 4 samtidigt uppkastade närliggande grafvarne öfver *Wilhelm*, *Harald*, *Albert* och *Hildur Hallberg*, dessa Cons. och Ridd. J. Hallbergs och dess Fru Charl. född. Hultmans barn, efter hvilkas död den med stadens folkschola förenade slöjdscholan blef till ej ringa del arfvinge af den omsorg, de annars skulle erfordrat. Folkscholsvännen stannar också utan tvifvel vid Borgmäst. *H. Lundbergs* sköna grafvård, erinrande sig, jemte den kraftfulle och sjelfständige Borgmästaren, äfven donatorn till Småbarnsscholan. Der ofvan vid norra muren ser man D:r *C. Hallbecks* minnesvård, dervid så många tacksamma minnen knyta sig. Återvänder man härifrån till stora gången, så har man främst en erinring om mycket gagn åt staden i Lagm. Borgmäst. Ridd. *A. P. Ståhles* utmärkta monument, och mycket gagn åt kyrkan i den pyramid, deri man läser: *Christina Margar. Landgren, född i Lund $^{28}/_{1}$ 1769, död i Helsingborg $^{3}/_{10}$ 1845, enka efter Rådm. Borgmäst. J. F. Berg.* Denna Fru har verkat ett stort mouvement i reformerna inom detta kyrkliga samhälle.

---

*) Grafvården öfver hans mor Theodora Rönnow ser man nära D:r Follins graf. Lars Anders R. härstammade ej från Casten Rönnow i Åhus, som fick arfsrätt till detta pastorat, utan sannolikast från Hans Andersson Rönnowius, som lemnade Raus och Wälluf till Pastor i Helsingborg och tog dennes förra prebende Qvistofta omkring 1700. Af en tredje slägt var Archiatern Casten Ottosson Rönnow; men dessa 3 grenar torde ha samma rot, den gamla senatoriska Rönnow-slägten i Danmark, som var ingiftad i svenska Vasaslägten. Efter föreningen med Sverige blefvo ytterst få Skånska adelsslägter, som man vet, introducerade, men många behöllo sina namn, då de ingingo i ofrälseståndet. Assessor Måns Castensson Rönnow från Åhus adlades af Carl XII, men slöt sjelf sin nya ätt.

Hon gaf neml. 8000 Rdr Bco som födde af sig innan användningen 1800 Rdr Bco ränta till vårt nya orgverk och orgläktare, hvaraf alla de öfrige gåfvorne och anslagen 1849—50 blefvo följder, på det att de vigtigaste reparationerne måtte föregå orgelns nybyggnad. Fru Berg hade grundlaggt sin förmögenhet genom det testamente hon fick af Philos. Professorn i Lund Matth. Fremling, hvars hushållning honlänge förestått. Vårt orgverk är således "en i former framsprungen philosophi." Hr Controllör Tornberg och Hr Assessor S. Aberg ha deraf utan tvifvel näst gifvarinnan den största förtjensten. På samma södra sida om gången erinrar än ett monument om en välgörare för det allmänna, Riksdagsmannen *Knut Pehrsson*, född i Melby d. $^{13}/_{8}$ 1748, död i V. Ramlösa d. $^{25}/_{5}$ 1831, jemte Hanna Larsdotter, med hvilken han varit gift i 48 år. Hon var född i Melby d. $^{27}/_{1}$ 1748, död i V. Ramlösa d. $^{25}/_{4}$ 1822. Denne Knut Pehrsson, ett tvisteämne sjelf under riksdagstvisterna, var här en oemotsägligen gagnlig medborgare. Han genomdref enskiftet och var lika lugn, då man derföre hotade att utslå hans fenster, som när man derföre ärade honom, sedan man såg jordens kraft mer än fördubblad. Landsförsamlingens Bibelkassa för nattvardsungdomen är af honom grundlaggd. Den äldsta grafvården å den nya kyrkgården är en liggande häll, laggd här 1816 öfver Handl. *L. Engström*, som 1778 laggt den å gamla kyrkgården öfver sin då döda maka.

Anm. Vanligen äro vårdarne också reste öfver makarne, utan att det här alltid anmärkts. Någon gång är ett särskildt monument rest öfver makan. Många vackra med jernstaket afstängda grafvar ega soffor under skuggande trän, men utan vårdar. Svårligen kommer man hit utan att vid någon graf träffa någon sörjande, som vårdar sin plantering och mildrar sin saknad. Kyrkförvaltningen har föreslagit och Synemännen vid sista kyrkreparationen understöddt förslaget, att å gamla kyrkgården kring kyrkan plantera trän, hvarigenom kyrkan undginge den skakning, som uppkommer, då tunga vagnar rulla öfver detta nya torg, derunder en mängd gamla grafvar göra botten mindre fast. Åsynen af kyrkplatserna hinsidan Sundet t. ex. i Helsingör närer alltmer den önskan, att få kyrkan omgifven af en fridlyst plan i en stad, der ej ännu är så svårt om utrymme, som i folkrika hufvudstäder, i hvilka likväl många kyrkgårdar kunnat räddas. I sjelfva hufvudstaden har blott storkyrkan måst läggas mellan gator och torg.

---

5 Kap.

Om Helsingborgs Hospital.

När detsamma först funderades, har man ingen säker underrättelse; men att det icke varit stadens enskilda utan ett länshospital, kan man med trygghet sluta deraf, att till detsamma årligen uti hela Helsingborgs län uppburos frivilliga sammanskott af penningar, spannmål, bröd och victualier.

Till detta Hospital är icke någon donation af kronan, hvarken i hus, kronotionde eller hemmansräntor. Dess fond är af privata donationer.

Välborna Fröken Metta Giöe donerade till Helsingborgs Hospital: Hemmanen № 14 $\frac{3}{8}$ och № 36 $\frac{3}{8}$ uti Tommerups socken och by, och hemmanet № 17 $\frac{1}{6}$ uti Vranarps by och Tommerups socken, alla belägna i Irrestads härad. Donationsbrefvet är af d. 31 October 1641. Hon var en dotter af Hindric Giöe till Thuneby och fru Brigitta Brahe, hvars fader Axel Brahe varit Slottsherre på Helsingborgs slott. Dessa hemman ränta nu (1798) årligen 6 Rdr 29 sk. 6 rst. men städja har Hospitalet ingen, sedan dessa hemmans åboer för några och 40 år sedan förunnades att köpa frälseskatterätt på desamma.

Donationer och penningar till detta Hospital hafva varit många och betydliga. De som man känner äro följande:

1:o. Gose Hermans donation af år 1597. Denne var en välmående man och bodde i Helsingör. Dess dotter var förlofvad med Thomas Hansson i Helsingborg, som sedermera blef Borgmästare i staden. Med denna Gose Hermans dotter och Thomas Hanssons fästmö rymde Peder Tygeson bort. Slottsherren Axel Brahe bemedlade saken emellan Thomas Hansson och Gose Herman, som sålunda bilades, att Gose Herman skulle gifva till Helsingborgs Hospital 100 Daler. Detta capital stod 1692 uti Strandlyckan såsom underpant, den Bryggaren Nils Mattsen egde. 2:o. År 1622 Michaëlisdag donerade R.Rådet Riddaren af Elephanten och Slottsherren på Helsingborg A. Bilde till Hospitalet 300 Rdr. Detta capital, enligt donationsbrefvet, står för everldeliga tider uti Rosendals gods och gård. 3:o. Genom Prosten Hans Arnoldsson har en okänd adelsman donerat till Hospitalet 100 Rdr. Detta capital stod inne uti Hindric Glasmästares hus och gård 1676, men i det olyckliga kriget blef gården ruinerad och tomten såldes 1690 till Alexander Fen-

ton för 27 Dlr smt. 4:o År 1640 d. 19 Februari har Välborne Fredric Rantzov till Krapperup gifvit till Hospitalet i Helsingborg 300 Rdr. Detta capital stod inne uti Byfogden Christopher Anderssons, Pehr Ohlsson Ståhles, Tullnären och Rådmannen Johan Anderssons och Knut Olsson Vagnmans gårdar, hvilka alla, utom Rådman Johan Anderssons, i kriget ruinerades, men efter detsamma återbyggdes, så att Hospitalet intet förlorade af detta capital. 5:o. Den 20 Maj 1648 har danska RiksRådet Gunde Rosenkrans donerat till Hospitalet 200 Rdr. 6:o. Den 17 April 1652 har Borgmästaren i Helsingborg Jöns Christensson donerat 100 Daler. Capitalet stod i Bryggaren Jöns Mattssons gård, hvilken i kriget 1676 ruinerades och tomten såldes för 49 Daler. 7:o. Den 18 Febr. 1654 har Borgmästaren i Helsingborg Christen Nilsson donerat 50 Daler. 8:o. Rådmannen i Helsingborg Jacob Hansson har gifvit till Hospitalet 200 Daler. Räntan af denna donation anslogs till Rector Scholæ, som derföre en gång i månaden skulle hålla gudstjenst och predikan för de sängliggande lemmar i Hospitalet. 1676 stod Strygelyckan i underpant för denna donation men låg från 1676 till 1685 för krigets skull öde. 9:o. Olof Håkansson Bagares enka Maren, då hon i Hospitalet blef intagen, förärade 60 Daler. Stodo inne uti Jacob Andersson Skomakares gård, i kriget förstörd, men åter uppbyggd. 10:o. Claus Clausson Snedker och dess hustru testamenterade Hospitalet 200 Dlr. Capitalet stod i Arent Gunnarssons gård, som då nya fästningsverken anlades, nedrefs och Hospitalet fick ingen ersättning. 11:o. Borgmästar Eggert Ellers enka donerade till Hospitalet 300 Daler. Hon gick under kriget 1676 till Danmark, penningarne stodo inne hos henne, och donationen sådan, att hon i sin lifstid fick utdela räntan af summan till hvilka lemmar i Hospitalet som henne behagade. 12:o. Uti sednare tider har Fru Öllegård Cöster född Brome donerat till Hospitalet 550 Dlr smt. En lem i Hospitalet undfår räntan af dessa penningar. 13:o. Råd- och Handelsmannen Wilhelm Rander har donerat till Hospitalet 600 Daler smt. En lem i Hospitalet njuter räntan af detta capital. På flere donationer har jag icke kunnat få reda, men flere hafva de säkerligen varit; ty Hospitalet hade före kriget 1676 betydliga capitaler jemte redan specificerade donationer.

Hospitalets, utom nämnde donationer, år 1676 utestående capitaler *).

---

*) Uppgiften på dessa är förbigången vid tryckningen.

Man finner af denna uppgift huru Helsingborgs stad i kriget 1676 och påföljande 4 år i grund blifvit ruinerad då utaf 42 hus och gårdar i hvilka Hospitalet hade inteckning, 37 ruinerades i grund och 5 allenast blefvo stående. Efter lika förhållande om förödelsen varit lika, skulle icke mer än 40 à 50 hus i staden funnits vid krigets slut.

Till General-Gouverneuren Grefve Gustaf Baner hade Hospitalet lånt 1171 Rdr uti Danska kronor, detta lån hade Riks-Amiralen Grefve Gustaf Otto Stenbock tillförene haft, och före honom Herr Jacob Grubbe till Rögle. År 1666 bekom Grefve Baner detta lån; men Hospitalet fick ingen säkerhet för detsamma, ej heller betalte Grefven upplupna intressen. Grefve Baner dog, hans egendomar räckte icke till hans gäld. De som hade inteckningar fingo sitt, men Hospitalet fick intet. 1682 tillförordnade General-Gouverneuren Grefve Ascheberg Gouvernements-Räntmästaren Bengt Langh att vara vice Borgmästare i Helsingborg, och något derefter blef han ordinarie. Denne driftige man tog sig Hospitalets affärer an; vann uti Göta Hofrätt efter långvarig process den dom: att den Magistrat som var 1666, eller dess arfvingar, alla för en och en för alla skulle godtgöra Hospitalet så capital som ränta, emedan de försummat bevaka Hospitalets rätt, och hvarken tagit laga inteckning och caution för lånesumman, icke heller indrifvit de resterande intressen. Och i följd af samma dom, beräknades 1 Rdr i kronor till 7½ mark samt i följd deraf

hufvudstolen	2233 Dlr smt
Intresset till October 1691	3283: 16 rst.
Rättegångskostnaderna till	133: — —
Summa	5649: 16 rst.

Härpå utmättes uti Borgmästar Eggert Ellers frälsegods Engeltofta i Bjera härad 19 frälsehemman för en summa af . . . . 4110: — —

Rådman Anders Göranssons gård . . .	400: — —
Ett dess hus på Färgemansgatan . . .	30: — —
30 tunnland jord i Slottsvången . . .	450: — —
En äng med en fiskdamm, allt tillhörande Rådman Anders Göransson	30: — —
Samt hos de öfrige	459: — —

I sednare tider ha tillkommit Randerska, Rönnowska och Bjurströmska donationerna, hvaraf den Randerska ger hvardera af 4 enkor 100 Rdr Rgs årl. ränta. Capitalet står i Pålsköp och hus i staden.

Utom detta voro Eggert Ellers arfvingar dömde att betala Helsingborgs kyrka för ett lån af samma natur och det Baner äfven undfått 4655 Dlr smt. Engeltofta gods hade Secreteraren Hans Pahl köpt på Banco-auction 1688. han lemnade så Hospitalet som kyrkan inteckning i sitt gods för begges deras fordringar tillsammans 8765 Dlr smt.

Likaså indref Borgmästar Langh en annan Hospitalets fordran.

R.Rådet Gunde Rosenkrans hade 1648 donerat till Helsingborgs Hospital 200 Rdr. Detta capital stod hos honom inne och ränta deraf betaltes till 1658. År 1681 väcktes fråga härom, och Gunde Rosenkrans enkefru Pernilla Rosenkrans, som fått en arfslott uti Kulla Gunnarstorp lemnade immision i denna sin arfslott.

Capitalet räknades till	400 Dlr smt
och intresset till	768 — —
	Summa 1168 Dlr smt

Helsingborgs Magistrat fann nödigt att sälja denna andel i Kulla Gunnarstorp, och slöts handel med fru Pernilla Rosenkrans måg, Herr Holger Rosenkrans på Glimminge, som gaf Hospitalet uti ett för allt 850 Dlr smt; med denna handel gick väl icke så redligt till. Uti ett kyrkorådsprotocoll af d. 10 December 1702 har jag funnit någon underrättelse härom. Frågan var om 348½ lod silfver, som då afledne Borgmästaren Langh pantsatt för 650 Dlr smt af den köpeskilling Holger Rosenkrans till Hospitalet inbetalt; och som ingen visste hvar silfret vore, uppkallades Rådman Herman Schlyter, hvilken berättade: att sedan Excellencen Ascheberg fått veta det Gunnarstorps gods, som till Hospitalet var utlagdt i vederlag för 1168 Dlr smt, utan hans vilja och vetskap var bortsåldt, och att Borgmästar Langh lånt af de penningar, som för Gunnarstorp betaltes, en summa 650 Dlr smt, befallte Grefve Ascheberg Magistraten i Helsingborg, att detta capital genast emottaga och till vidare ordres deponera; och då har Borgmästar Lang uppburit något silfver, som Magistraten emottog, i en koffert lade och förseglade, som sattes på Rådstugan, hvilken då var i Michel Vessels hus; men huru silfret bortkommit visste han icke. Schlyter berättade vidare, att då Gunnarstorps gods skulle säljas för Hospitalets räkning, voro de som budit till och med 2000 Dlr smt. Michel Vessel blef derpå uppkallad och tillfrågad, som berättade detsamma, med tillägg: att Borgmästar Langh någon tid derefter i hans närvaro brutit

upp kofferten och uttagit silfret, oaktadt Vessel deremot protesterat, sägandes Borgmästaren, att Hospitalet hade säkerhet nog i hans gård, att Langh vid samma tillfälle sönderrifvit en skrift, som Vessel trodde vara de 8 stadens äldstes caution för honom. Detta allt låter litet misstänkt.

Den jord som Hospitalet nu i Slottsvången eger har således tillkommit 1692, tillhört Rådman Anders Göransson och för 450 Dlr Hospitalet tilldömd. Denna jord utgör nu efter sednaste mätning 26 tunn- 27 kappland geometriskt mål.

År 1700 egde detta Hospital 30 tunnland åkerjord, samt ett capital af 500 Rdr och något öfver 10,000 Dlr smt.

I danska tiden och före år 1676 gjordes insamlingar i hela Helsingborgs län. Hospitalet höll 1 par hästar och en vagn samt en dräng, som kallades Bedare, han hade i lön $\frac{1}{3}$ af allt hvad han insamlade. För att närmare känna denna insamling vill jag införa 1671 års uppbörd af Bedaren.

Anamet som de fattiges Bedere dette aar hafver Indbragt, som följer. Anno 1671

d. 7 Januari af Hielmsholdt 1 Dlr 2 mk.
Rug 3 skepper
Christen Nilsson i Lauröd — — 1 mk.
Af Gundestorp i Kullen . . 3 Dlr *).

Hvad insamlingen i länet angår, så upphörde den alldeles efter kriget som slöts 1679. Likaledes indrogs utdelningen om högtidsaftnarne, emedan landet i grund var ruineradt, Hospitalet förstördt och dess lemmar 1676 till Seland öfverförde. År 1682 inköptes Elna, salig Hans Murmästares hus och gård vid gatan bakom den nya kyrkgården att inrättas till Hospital.

---

*) De följande 7 sidorna äro vid tryckningen förbigångna. Insamlingen har skett i Allerum, Fleninge, Kropp, Mörarp, Wramb, Bjuf, Björnekulla, Broby, Kågeröd, Stenestad, Ausås, Ströfvelstorp, Qvidinge, Sönderslöf, Halmstad, Otterup, halfva Sirköping, Höja, Starby, Osiöe, Munkljungby, Engelholm, Båstad, Fårslöf, Grefve, Hjernerup, Tosterup, Barkager, Rebelbierg, Ö. Ljungby, Kielna, Gråmestrup, Vedby, Riseberga, Färingtofta, Orkelljunga, Rya, Oderljunga, Pederstrup, Brundby, Wesby, Welluf, Rous, halfva Qvistofta, Fjerrestad, Baarslef, Egby, Frillestad samt Helsingborgs socken i landsbyarne. Detta var således i den tiden Helsingborgs län med en gemensam fattigvård. (Utom länet fick ingen tigga, som hörde till länet.)

Allting sattes på en ny fot: de fattiges underhåll reglerades, och hvar lem anslogs 14 öre smt i veckan. Uti 1696 års Kyrkoråds-protokoll af den 20 November, har jag funnit, att Prosten Achtschilling proponerat, det lemmarne i Hospitalet icke kunde lefva på 14 öre smt i veckan; man borde hos General-Gouvernementet göra hemställan om icke dem kunde beviljas 26 öre smt i veckan, hvilket hade den goda verkan, att hvar lem beviljades 20 öre smt i veckan, och dervid har det sedermera blifvit.

Utom detta skedde en hop andra förändringar, som medtogo Hospitalets fond. År 1700 beslöts att ett nytt Hospital skulle byggas i norra delen af staden, hvilket är det nu varande. 1705 inrättades den Hospitalskyrka, som invigdes af Prosten Orstadius, den första som varit, ty uti danska tiden var ingen kyrka. Rector Scholæ predikade en gång i månaden uti sjukstugan för de sängliggande, de friska gingo i stadskyrkan. Hospitalsprest antogs och honom anslogs stat och lön. Förut hade Hospitalets räkenskaper blifvit förde af kyrkans föreståndare, som derföre intet arfvode hade, nu antogs en särskild, hvilken anslogs lön och hyra. Härigenom försvagades Hospitalets fond, och utdelningen till de fattige måste minskas, för att aflöna tvenne betjenter *).

*) Till ett bevis på ofvanstående anmärkning må anföras, att 1767 uppgick Hospitals-lemmarnes underhåll till 248 Dlr smt deremot till Hospitalsföreståndaren 100, hushyrehjelp 30, prest dito 100, dertill 36, Kyrkråds-notariens lön 4, för sången 10, för ringning 6, Kamreraren vid Hospitalscontoret 6, Postporto och skrifmaterialier som vanligt 5: 16, Illumination i Hospitalets fenster, då Kronprinsen var i staden 15, till kyrk-ornamenternas *vanliga* underhåll 4, Communion-vin 3: 16, Städerskan 6 m. m. Summa 320 Daler. Således 76 Dlr mera till betjening o. d. än till dem, för hvilkas hjelp allt var. En hospitalslem hade 14 öre i veckan tills det höjdes upp till 26 öre, slutligen 32 Dlr om året. Vid ett fattighjons begrafning behöfdes en half sidas räkenskap på alla utgifter. Presten för predikan öfver grafven, Sångarne, Ringarne m. m. betaltes af hospitals-medel, t. o. m. drickspengar till snidkaren och bedaren voro att redovisa.

För *8 hjon* höllos Prest, Föreståndare och Kamrer vid Hospitalscontoret, och dessutom gafs arfvode till Kyrkrådsnotarie. Frihetstiden visar öfver allt att embetsmännen ej hade en herre öfver sig, utan blott en magni nominis umbra.

Nya Hospitalskyrkan stod icke länge, den ombyggdes 1761 då åter en del stående och fruktbara capitaler bortsmulto. År 1754 var Hospitalets inkomst och utgift följande:

Inkomsten.

Räntan af 10,157 Daler smts capital	609: 14
Räntan af hemmanen	27: 16
Stockpenningar	1: 11
Tomthyra	1: —
Stol- och Bänklega	34: 8
Extra uppbörd	12: 20
	676: 5

Utgifter.

Pensioner till lemmarne	338: 11½
Löningsstat	222: —
Hushyror	60: —
Vin och ablater	2: 12
Ved	58: 16
Postporto	3: —
Ljuspenningar	11: —
Extra utgifter	30: —
	745: 7½

År 1793

hade Hospitalet 1086 Rdrs capital,
26 tunnl. 27 kappl. och deraf ränta 33 Rdr 17 sk. 9 rst.
Af sina hemman ränta . . . . 9 — 8 —

Uti Hospitalet 2 lemmar, som hvar hafva 5 Rdr 24 sk. om året, den ena af fru Cösters donation, den andra af Rådman Randers. Derjemte hafva 16 stadens fattige husvarelse, eldbrand, men inga fattigpenningar.

Så rikligen 13 lemmar i danska tiden här underhöllos, så uselt är det nu; och besynnerligt att med 1000 Rdrs capital samt 27 tunnland åker skola icke mer än två fattige kunna underhållas, hvars underhåll är sådant, att de icke deraf kunna lefva fjerdedelen af året. Om aldrig kyrka blif-

Af Biskopsvisitations-protocollet 1824 §§. 13, 14, 15 ser man att revision af fattigkassorna från 1809 ej verkställts, då derom tillsades. 1815 var tillsägelsen ännu ej hörsammad och ålades vid högt vite. Delation medgafs dock sedan. 1819 var behållningen 3986 Rdr Bco som Biskopen fann allt för stor att ej vara gjord räntebärande.

vit byggd, ingen prest och ingen föreståndare på stat antagen, så hade detta Hospital varit välmående och kunnat rikligen försörja 15 lemmar; men så länge det blifver på den fot det nu är, kommer det aldrig till välmakt *).

Fredagstaflan eller de Husarmas Cassa.

Utom Hospitalet var i danska tiden en annan inrättning för de fattige. En collect samlades alla Fredagar i veckopredikan och som collect uppbars på en tafla, efter det gamla skånska bruket, hvadan ock collecter kallades Taflepenningar, så fick ock denna insamling till de fattige namn af

*) Kyrkan inrättades slutligen till sjukrum. I ett rum i fattighuset predikar Stads-Comministern 3 gånger om året (2:nan dag Jul, Långfredagen och 26 Söndagen efter Tr.), egande tillika själavården i Hospitalet, disponerande mot en viss jordskyld den jord, Hospitalspastorn förut innehade. 1848 ökades byggnaden, sedan hela qvarteret inköpts, ansenligt. Arbetshus är inrättadt derstädes: allt under det Öfversten och Commend. Grefve v. Essen och Cons. o. Ridd. Rooth varit Ordförander.

Enligt 1849 års räkenskaper hade Helsingborgs Hospital 74 tunnl. taxerade till 8,608: 16 Bco, husen och tomterna № 121, 122, 123 brandförsäkrade till 8,850. Inventarier 967: 23. 4. Utlånte capitaler: 26,186: 5. 4. Dito af K. Carl Johans fond 7,800 (minne af Carl Johans första landstigning *)), contant 1,610: 20. 7. Summa 54,022: 26. 3. Årets inkomster: Räntor 2,026. Jordarrenden 778. Hemmantalsräntor 11. Tomtören 1. K. Oscars nådegåfva 500. Statsanslag för Garnisonsförsamlingen 200. Fattigprocent 110. Saköremedel 1848, Fattigskatt af personer 334; Bevillning 1,668: Summa 1,986; Tolagsmedel 544. Hyra af lofter i fattighuset 110; öfverskott af arbetsinrättningen 118: 32. m. m. (skill. och rst. ej här upptagna) 6,452; Summa Summarum 60,474.

Utgifter till 26 fattighjon, som hade full försörjning, och 19 som haft ansenligare hjelp: kostnaden till kokinrättningen 1,387. Uppfostringshjelp för 23 barn 565 o. s. v.

*) Först gaf Kronprins Carl Johan denna gåfva, med föreskrift att räntan skulle utdelas till arbetsfolk vid äktenskaps slutande till hjelp vid bosättning; men medgaf sedan att gåfvan blef förenad med Fattigfonden, när den efter Lagman Ståhles död 1832 utlemnades af sterbhuset.

Fredagstaflan. Utom detta donerades capitaler till denna inrättning, hvars intressen årligen utdeltes. Hvad som insamlades vid S:t Jörgens kilde var ock anslaget till Fredagstaflan eller de husarma; och i hela Helsingborgs län var pålagdt, det alla de hvars hustrur i sömnen qväft sina barn, skulle betala något till de husarma.

År 1662 gingo taflepenningarne till	111	Dlr	2	mk	1	sk.	
Intressen af capitaler	41	—	1	—	½	—	
För qväfda barn	27	—	„	—	5	—	
Vid S:t Jörgens kilde	33	—	„	—	„	—	
	212	—	3	—	6½	—	
År 1671 Taflepenge	79	—	2	—	13	—	
Intressen	50	—	1	—	½	—	
Af fattigstocken i kyrkian . . .	„	—	3	—	1	—	
För qvafda barn	4	—	2	—	8	—	
Vid S:t Jörgens kilde	31	—	„	—	7	—	
	166	—	1	—	13½	—	

Den 14 December 1671 utdeltes till de fattige på Magistratens ordres 184 Dlr 3 mark.

Donerade capitaler voro:

Herr Jörgen Brahes af d. 29 October 1599; han skänkte de husarma en gård i staden, som sedan såldes för 200 Dlr; hälften af denna summa stod inne i Welam Arentsons gård 1676, gården ruinerades i kriget, han gick öfver till Danmark och tomten såldes för 20 Dlr, således förlorades 80 Dlr. Den andra hälften af capitalet stod inne uti färgeman Esbjörn Olssons gård, i kriget förstörd och tomten till torg utlagd; således hade de husarmas cassa på denna donation förlorat 180 Dlr.

Denne Herr Jörgen Brahe var en son af Slottsherren på Helsingborg Otto Brahe och dess fru Beata Bille; Herr Jörgen Brahe egde Tosterup och Kulla Gunnarstorp, hans fru var Ingeborg Parsberg, begge döde år 1601. Deras unga son och enda arfvinge var *Tönne Brahe*, han har år 1601 den 13 Maj donerat till de husarma i Helsingborg 100 Rdr; de stodo uti Rådman Thomas Jacobssons gård, den staden 1637 köpte för 338 Dlr, nedbröt och till Axel torg utlade, staden blef således ansvarig för denna donation. Denne Herr Tönne Brahe blef skjuten för Calmar 1611. Welam Welamson Borgmästare hade donerat 100 Rdr, stodo ock i Rådman Jacob Thomassons gård. Borgmästaren Christen Nilsson

donerade 60 Dlr år 1656. Capitalet i Vagnman Gudmund Olssons gård i kriget förstörd, men 1684 åter uppbyggd. Borgmästaren Pehr Pehrsson donerade 60 Dlr. Välborne Herr Wilhelm Coijet donerade till de husarma år 1667 250 Dlr. 100 Dlr stodo i Jörgen Anderssons gård, i kriget ruinerad och tomten såld till Christen Olsson Kiempe för 50 Dlr. 150 Dlr uti Anders Olsson Bagares gård, i kriget ruinerad, och cassan fick intet; Alexander Fenton köpte tomten för 30 Dlr och dem fick Hospitalet hvilket ock hade inteckning i gården. Borgaren Pehr Larsson hade lånt 12 Rdr, hans gård i kriget förstörd och cassan fick intet. Rådman Anders Göranssons enka testamenterade de husarma 150 Dlr. Capitalet stod i Nils Torstenssons gård, i kriget ruinerad. Tomten såldes till Håkan Pehrsson Vagnmand för 70 Dlr. En okänd hade genom Prosten Jacob Lauritsson donerat 100 Dlr, som stodo uti Fredric Hanssons hus och gård. År 1676 hade cassan 1186 Dlrs capital, af hvilket i kriget förlorades 428 Dlr. Fredagstaflan hade inteckning uti en gård, som tillhörde Olof Slagtare, hvilken genom nya fästningsverkens anläggande utlades; till ersättning härföre fick Fredagstaflan uti Slottsvången 10 tunnland jord; men som efter sednaste mätning göra 12 tunnland 14 kappl. och hvaraf gifves 10 Rdr 46 sk. årlig ränta. Nu undfå 10 fattige årligen af Fredagscassan 2 Rdr 12 sk. hvardera.

---

6 Kap.

Om Helsingborgs Schola.

Rector Scholæ Herbertius, som inrättat Scholæboken, förmenar denna schola vara funderad kort förrän R.Rådet Anders Bilde 1622 till scholan donerade 500 Rdr; men af de få handlingar till hvilka man har tillgång, är nog säkert att scholan är gammal. Den store Biskopen i Lund Magnus Matthiæ, var en son af Borgmästaren Matts Pedersson i Helsingborg, och har åren 1536 och 1537 gått uti Helsingborgs schola.

Uti 1569 års Landebok är infördt:

Item faar Scholæmesteren for Scholan . . . XXX mark.
Item for Te Deum sjunges dagligen i kirken
faar hand . . . . ij mark.

Hertill hafver hand vid iij Pund Bygg ner hand kand faae det altsamme, dog det sker icke gierne.

Item ligger en liden lycke till Scholæmestaren som sauis met V skepper.

Intill år 1573 var scholan stadens enskilda och underhölls af staden. Men samma år gjorde K. Fredric II i Danmark en vacker inrättning med scholverket, han anslog kringliggande socknars helgonskylds-korn, det djeknarne eller klockarne hittills i lön uppburit, scholorna till en fond, och härigenom tillföll Helsingborgs schola 166½ tunna korn, som så fördeltes, att 102 tunnor 5 skeppor anordnades till lön för Docenterne, 37 tunnor 4½ skeppa till scholbarnen och 27 tunnor till scholans öfriga behofver.

För scholans uppbörd fördes tvenne särskilda räkenskaper, som nogsamt intyga att före 1573 har staden underhållit scholan. Man vill anföra ett kort utdrag af 1669 års Scholräkenskaper.

År 1669. Debet.

Behållning	75. 2. 7⅜ sk.
Intressepenningar	147. 3. 10.
Taflepenningar	82. 1. 2.
	305. 3. 3⅜.

Credit.

Scholæmästarens lön	15.
Tredje Lectiehöraren	7. 2.
Andre	7. 2.
Förste	11. 1. 10.
Fattige scholbarn till papper	9.
Efter välvise Magistratens ordres till scholans barn till kläder till jul	145. 2. 12.
39 Scholgossar fingo hvar sin klädning, 1 par skor, 1 par strumpor.	
7 Klädningar af kläde, 32 af vadmal *).	

Andra räkningen:

År 1669. Debet.

Degnekorn anamet af Efterskrefne Sogner 25 Tönder 4 skepper, gör udi penge	43. 3. 12.

Credit.

Efter Sognepræstens hederlige oc Höglerdt Mand M. Jacob Lauritsens oc Scholæ-

*) Se N. Dunérs Diss. hist. de Schola Helsingburgensi 1810, p. 12.

mesterns M. Laurits Baggers deris nerverelse udtagit oc lefvererit till Mester Lectiens Degne oc Discipler kläde til Juhl

21 alne sordt kläde à 8 mark	. . . . .	42 Dlr
3 alne fint dito à $11\frac{1}{2}$ mark	. . . .	14 Dlr 4 sk.

Då staden ifrån första början anlaggt och underhållit scholan, egde den rättighet att sjelf utnämna Rector och Colleger, hvilken ännu var bevarad i slutet af förra seklet, som ses af Biskop Hahns bref till Helsingborgs Magistrat d. 18 December 1684.

Äreborne och Välvise Borgmästare och Råd, Högtärade Gynnare!

Af välvise Magistratens angenäma skrifvelse hafver jag förnummit, att förre Rector i Helsingborg genom döden är afgången, och välvise Magistraten igen recommenderar i dess ställe hans broder Ennert Ebbesen, gifvandes honom ett godt loford af hans skicklighet och välförhållande; alltså i anseende deraf, så ock till att gratificera välvise Magigistraten, hafver jag samma vacanta scholetjenst bemälte Ennert Ebbesen confererat, förmodandes, att sådant skall lända till scholans uppkomst och välvise Magistratens goda åtnöje, såsom jag till det öfriga, näst en fröjdefull julhelg och derpå följande gladelig nytt års önskan förblifver etc.

tjenstfärdige tjenare
Canutus Hahn.

På denna gamla rättighet gjorde Magistraten anspråk år 1734. Rector Borg har sjelf infört uti scholboken följande: Som staden låg i disput med Consistorio om rättigheten att kalla scholbetjenter, och saken ännu ej var afgjord hos konungen, kunde ej Consistorium gifva mig fullmakt på Rectorsbeställningen, utan genom sitt constitutorial förordnade, att jag under vacanceltiden skulle Rectorsbeställningen härstädes förvalta. Men detta Magistratens försök misslyckades.

Rector Scholæ i Helsingborg har nu årlig lön

Helgonskyldskorn	. . . .	43 T:r 1 skeppa.
En jord vid staden af 2 tunnl. 12 kappl.		
Hemmansräntor	. . . .	12 Rdr 25. 6.
Af Billeska intresset	. . . .	5 — 16. —

Secundus Collega:

Helgonskyld	. . . .	23 T:r
Hemmansräntor	. . . .	3 Rdr 16 sk.
Af Billeska intresset	. . . .	1 — 32 —
Af Kulla Gunnarstorp	. . . .	24 —

Primus Collega:

Helgonskyld	25 T:r 2 skeppor.
Hemmansräntor	2 Rdr 15 sk.
Af Billeska intresset	1 — 32 —

Cantor Scholæ:

Helgonskyld	18 T:r
Hemmansränta	40 sk.
Af Scholcassan	3 Rdr 11 sk. 3 r.

Sportler äro för liksång, och sångaftnarne Martini afton Rectors, Julafton Secundi Collega, Nyårsafton Primi, Trettondagsafton scholungdomens. Cantor får hvar sångafton 3 Dlr smt. 6 à 7 Rdr på sin höjd vankas dessa aftnar för hvar.

Till scholungdomen är anslaget 37 tunnor 4¼ skeppor korn; men härifrån gå 9 tunnor, som Rector på lönen är tillagd; så att det korn som till ungdomen utdelas nu gör allenast 28 tunnor 4¼ skeppor. Detta korn utdelas vid jultiden. Det korn, som före 1700 till scholgossars beklädning uppbars gjorde 37 tunnor, men härå hafva flere klockare vunnit eftergift, så att dess qvantum nu stiger blott till 27 tunnor, som af scholföreståndaren uppbäres och efter markegång löses *).

Scholan har haft och har ännu vackra capitaler. År 1707 upphörde inrättningen att gifva scholgossarne kläder.

Kyrkan har från uråldriga tider och allt intill 1710 hållit scholhus, så väl läserummen som Docenternes. Efter Biskop Vinstrups anordning inrättades gamla kyrkoladan till schola. Detta stenhus gjorde Danskarne 1710 till krutmagazin; efter slaget samma år, då Grefve Stenbock bombarderade staden, föll en bomb i detta krutmagazin, som flög i luften. Kung Carl XII lofvade i nåder att gifva staden ett nytt scholhus, och emellertid lemnades ett hus till schola, hvilket var tilldömdt kronan, emedan dess egare Organisten Petresch rymde med de Danske öfver till Seland. Detta hus har allt ifrån den tiden tills nu varit schola. 1788 såldes det och för scholans egna penningar inlöstes det hus, som

---

*) Dessa 27 tunnor öfverlemnade K. Maj:t den 20 Oct. 1820 åt staden Helsingborg mot skyldighet att ansvara för scholhusets reparationer och bestrida sådana kostnader som enligt scholans räkenskaper af denna fond tillförne utgått.

nu är apteradt, så väl till publika läserum, som till boning för Rector och Colleger *).

---

*) År 1845 invigdes det nya scholhuset *). Det är byggdt efter ritning af Prof. Brunius. Vidare se Rector A. Lundqvists programm 1845 och Rietz's Skånska Skolväsendets Historia Kap. XV, hvartill kan läggas, att 3 dupplicanter kommit till de 3 ord. lärarne, att disciplarnes antal, som 1846 var 45, 1850 är 110; att 1848 f. d. Pål Beens gård, № 125 vid Kullagatan, inköptes till *folkscholhus* för 10,000 Rdr Bco, gifna af Handl. O. D. Krook och dess fru Euphros. Morman, mot förbehållen lifstidsränta, att med denna folkschola 1848 förenats *Söndagsscholan*, med jord, donerad af Guldsmeden L. A. Rönnow och hans enka Petronella Aspelin samt dennas sednare man Jouvel. Alex. Munthe, hvilken jord, då ännu en gammal trotjenare dör, kan komma att ge i årligt arrende omkring 400 Rdr Bco; liksom att s. å. *Prins. Eugenias Slöjdeschola för Flickor* fått sig upplåten nedra våningen i bemälte skolhus, stiftad af fru Consulin. Charl. Mar. Hallberg, biträdd af flera bland stadens fruar; Slöjdscholans grundfond, ansenligt ökad genom en gåfva af H. K. M:t Drottn. Josephina, är till största delen insatt i jord, som bortarrenderas. Se 4:de Kap. Lärjungarnes antal i dessa 3 förenade scholor, har uppgått till 450 barn, (voro 80 år 1847 enligt Rietz och blott gossar),

---

*) Ur redovisningen för det nybyggda Trivialscholhuset af d. 21 Nov. 1846. undertecknadt af *H. Lundberg*, *J. Hallberg*, *C. E. Flyborg*, *B. Henckel* och *Carl Trapp*, må anföras: "Så befinnes schol- och gymnastikhus ha kostat . . . . . Bco Rdr 16,369. 41. 4.

Af denna summa har stiftets byggnadskassa lemnat	9,000.
För gamla scholhuset erhölls	2,000.
Staden har således bekostat	5,369. 41. 4.
	16,369. 41. 4.

Förut contribuerade staden till scholorna följande, som genom nya huset besparas:

Hushyra för Rector	133. 16.
Dito för Lancasterscholan	133. 16.
Den årliga reparationen, medium af femårsutgiften . . .	93. 43.
	360. 27.

Staden utger nu . .	5,369. 41. 4.		
Och till tomtköpet .	300.		
	5,669. 41. 4.	5 procent deraf	283. 23. 3.
		Således ren vinst årligen	77. 3. 7.

7 Kap.

Helsingborgs Annaler, hvilka innehålla hvad märkvärdigt sig tilldragit, så i staden som i nejden deromkring.

Norska Konungen Helges biläger med Prinsessan Helga firadt på Helsingborgs slott, och Starkodders envige med Angantyr och hans bröder här på Roë ljung, är redan omförmäldt, men tiden kan ej bestämmas.

När Harald Hildetand drog till Sverige att slåss med Kung Ring, samlade han sin flotta i Öresund, hvilken förmodligen varit den största, man derstädes någon tid sett; ty Saxo i sin 8:de bok berättar, att vid detta tillfälle låg hafvet så fullt af skepp, att man på dem, som en bro, kunde gå öfver från Seland till Skåne. Förmodligen har Kung Harald då vistats på Helsingborgs slott och från dess torn sett sin mäktiga flotta samlas.

Emellan Halfdan Branufostre och Sorle den Starke stod ett blodigt slag i Ejrarsund och således icke långt från Helsingborg. Sorle slog Halfdan ihjäl och tog dess stora skepp Drakan Skryt. Halfdan var en Dansk Prins, hade intagit Gestrikland och i strid nedlagt K. Agnar, Sorles farbror, hvarföre vigarfs-lagen ålade Sorle att hämnas en så nära slägtings död. Sigismund och Hogne åter att hämnas på Sorle, som dräpt deras fader. Blodigt krig fördes dem emellan, och sedan Hogne och Sorle pröfvat hvarandras styrka blefvo de stallbröder och de bästa vänner. Om det slag som stått vid eller uti Ejrarsund emellan Ragnar Lodbrock

---

nu vanligen 170—200 i folkscholan, der undervisade af en Öfver- och Underlärare i de stycken, K. Scholstadgan föreskrifver, utom Sången, som läres af en särskild sånglärare; i slöjder undervisas flickorna halfva dagen af 2 lärarinnor. I söndagsscholan biträda för särskilda arfvoden äldre Rectorister ur Lärdomsscholan.

Vid Biskopsvisitationen 1824 anföres i protokollet, att i stadsscholan (ej den lärda) blott elfva gossar (inga flickor) undervisades. Pastor hade nödgats lära t. o. m. innanläsning åt nattvardsbarnen från Helsingborgs landsförsamling enligt hvad då till protokollet upplystes. Men genom en D:r Brandts anslag hade D:r Follin redan omkr. 10 år före sin död kunnat sätta en Söndagsschola i gång. I hvad på D:r F. ankom brast ej nit, men tiden för folkscholor var ännu icke kommen.

och Skåningarne, samt Helsingarnes nederlag, derom är redan nämndt.

År 980 nämnes Helsingborg för första gången i historien. En Fylkiskung och viking i Småland vid namn Kol Asmund Askesidas son, hade sitt tillhåll uti Liodhus, det är Lödöse numera Götheborg och låg der med sina skepp i vinterhamn. Denne viking oroade esomoftast norska kusten, och den raske Håkan Jarl, som då var rådande i Norige, kunde icke fördraga detta. Nämnde år om våren utrustade Jarlen 5 skepp. Han sökte Kol först utan utanför Liodhus; men han var redan med sina skepp gången till sjös. De träffades uti Ejrarsund utanför Helsingalands borg och ett blodigt slag föreföll. Länge kämpades manligen å båda sidor. Kol sprang om bord på ett af de norska skeppen, allt stupade för hans tappra arm och hvassa svärd, och segern var nästan i hans händer, då en armfast norrman med en stor sten slog Kol svärdet ur handen, då Asmund genast af sina fiender omringad dödades, och hans skepp måste taga till flykten.

"1000 stod utanför Helsingborg, enligt Adamus, som skref, medan flera af kämparne ännu torde lefvat och som sjelf öfverseglat Sundet, det stora sjöslag mellan nordens tre kungar, hvilket Isländarne förlaggt till tyska kusten vid Swold. (Adami ord: in trajectu brevi Balticis maris Helsingburg, in quo loco Seland a Sconia possit videri äro ej tvetydiga. Adamus hade fått upplysningar af en Kung Sven Ottos dotterson. Kanske skedde den första sammanträffningen här." "1085 gafs till Lunds Domkyrka 5 marker årligen af den afgäld som ingick af tomter i Helsingborg. Se 4:de Kap." "1101 uppgifvas Munkar såsom befintliga i Helsingborg, hvarföre man antager att en klosteranläggning då redan funnits." "1134 befunno sig tillsamman i Helsingborgs slott Danska Kungen Erik Emun och Norska Kungen Håkan Gille, då den sednare höll vad med den förre, att han skulle springa snabbare än K. Eriks hästar och vann vadet. Brunius anmärker att detta var den äldsta kända kapplöpning i Helsingborg."

År 1175 har Kung Waldemar I. varit uti stor fara vid Helsingborg. En Dansk Prins vid namn Magnus, son af K. Erik Lam, som vistades i K. Waldemars hof och njöt af konungen mycken gunst, stämplade efter konungens lif, förmodligen att sjelf komma till regeringen hvartill han trodde sig berättigad, såsom en son af K. Erik. I samråd med honom voro i synnerhet tvenne Skånska herrar Knut Eriksson och Carl Eriksson, Hertig Eriks söner och Erkebiskopen E-

skilds antingen syster- eller dotterbarn, samt en stor del af Erkebiskopens slägt. Desse hade flera gånger stämplat efter att mörda konungen, som alltid misslyckats dem. Nu var K. Waldemar van att vissa tider med hela sitt hof vistas på Helsingborgs slott. De sammansvurne kände konungens plägsed, att när han for till Helsingborg lät han alltid Rådet och hela hofstaten resa förut, men sjelf kom han gemenligen ej förr än mot aftonen, varandes hans vana att med jagt roa sig under vägen emellan Roskild och Helsingör, som då kallades Flunderborg, hvarifrån han i en liten båt gick öfver Sundet till Helsingborg. Planen var nu denna, att Prins Magnus tillika med Knut och Carl skulle möta Konungen der han steg i land och i och med detsamma de honom vänligt och vördnadsfullt mottogo, på stället mörda. Hofvet kom till Helsingborg, de sammansvurne infunno sig, allt syntes gynna deras anläggning. K. Waldemar följde sin gamla vana, mot aftonen kom han till Flunderborg. Båt var i beredskap, någon drif-is låg i sundet, ett starkt väder uppkom, som dref isen samman; Konungens båt hindras, fastnar uti isen och ju närmare Skånska landet desto svårare att komma igenom. Från slottet och från staden såg man den fara i hvilken Konungen var. Alla båtar vid stranden lägga ut, arbeta sig fram i isen för att frälsa Konungen, alla hans hofmän och en stor del af folket lupo ned till stranden, och då ändtligen Konungen efter mycken utstånden fara lyckligen hann till stranden och steg i land, voro så många tillstädes att Prins Magnus icke vågade företaga något mot Konungens person. Således genom en fara räddades den store Konungen från en annan. Detta tilltänkta konungamord i Helsingborg yppades någon tid derefter på ett besynnerligt sätt, som Saxo förmäler, i det att några Tyskar, hvilka voro i Prins Magni tjenst, på sin resa till Tyskland en natt vilsefarande kommit till en eremit i skogen, fått i hans hydda nattläger; och, under det de lågo, med hvarandra talat om Prins Magni flera stämplingar mot Konungen, hvilket samtal eremiten hört. Genast förfogade han sig till närmaste kloster och upptäckte alltsammans för Abboten, och Abboten för Erkebiskop Absalon; Prins Magnus fängslades genast, men Knut och Carl Erikssöner rymde till Sverige till sin frände Birger Jarl Brosa, der de uppehöllo sig någon tid, samlade sig trupper, föllo in i Halland, sökte uppvigla Halländningarne till uppror, men blefvo besegrade, då Knut vardt fången och lagd i samma fängelse som Prins Magnus.

Erik, i striden illa sårad, fanns död liggande i en skog uti Westergöthland, dit han efter slaget flyktat.

År 1180 yppades en stor orolighet i Skåne; landet reste sig mot Erkebiskop Absalon. Saxo nämner intet om orsaken till denna resning; men Arnas Magnæus i sin Seländska Chrönica berättar, att första missnöjet kom deraf, att Absalon tillsatt några förnäma Seländare, såsom Esbjörn Snare, Sune, som var Absalons syskonbarn, och Saxo Thorbjörnsson med flera, att vara Länsmän öfver Biskopsgodsen, hvilket Skåningarne misstyckte; men då desse ålade Söderskåningarne, att ur skogarne framsläpa en hop timmer från sådana ställen, dit de icke kunde komma med hästar och vagn, ansågo Skåningarne en sådan medfart för skymflig, då de handterades såsom oskäliga kreatur.

Absalon var på Seland, då han fick tidning om Skåningarnes uppror; genast for han öfver till Lund, ehuru hans vänner rådde honom derifrån. Der höll han allmänt ting med Skånes allmoge, som klagade öfver många oförrätter och äfven öfver sin Gilkare Thord Tott. Thord rådde Absalon att samla dem utom staden vid Lybers hög, Skåne landstings vanliga samlingsställe. Ty så länge de voro i staden kunde intet för deras dryckenskaps skull uträttas. Absalon stillade allmogen sedan han fått den ur staden, och man trodde detta oväsende vara förbi; men ny resning begyntes åter i norra delen af Skåne. Allmogen samlades vid Hvidekilde och Hvidsköfle. Absalon reste ditupp, men hade nära råkat uti de upproriskes händer; han måste flykta ur landet, så förbittrad var menigheten mot honom. Thord Tott skaffade honom ett fartyg, på hvilket han gick öfver till Seland. Detta Skåningarnes förhållande tog K. Waldemar mycket illa upp, som derföre om hösten med sin flotta och en ansenlig krigshär landsteg vid Helsingborg. När Konungen kom med sin flotta, var hela stranden kring Helsingborg full af båtar, ty allmogen låg här på sillfiske. Allt var stilla tills Erkebiskop Absalons skepp kom till stranden, hvilket var ibland de sista uti Konungens flotta. Då de sågo honom med sitt skepp landa, rusade folket till det stället, kastandes sten mot honom och förmenandes honom landgång. Här såg nu illa ut. K. Waldemar vardt vred och befallte sina hofmän göra sig redo att angripa bondhopen. Biskop Sven från Århus, med i denna ledning, tog Konungen om lifvet och med sina böner afvärjde blodsutgjutelse. Absalon, oaktadt de förbittrade Skåningarnes motstånd, kom ändtligen i land. Allmogens hetta lade sig. Folket deltes

i tvenne flockar; till den ena talte Konungen sjelf, Absalon till den andra hopen. Mot Konungen visade de all vördnad, men sina klagomål framförde de och anhöllo att Konungen ville skilja dem vid Absalon och de främmande Länsmännen. Konungen blef icke litet brydd och bekymrad då Jutländska adeln, som var med på detta tåg till Skåne, gifvo Skåningarnes klagomål bifall. Här var ej annat att göra än att Absalon måste vända om till Seland, och Konungen reste kring hela Skåne för att ställa allt till rätta, tagandes med sig Skånska allmogens fullmäktige, för att på Funderborgs slott saken vidare jemka och bilägga. Men här uträttades ingenting; Skåningarnes fullmäktige ville icke ingå uti något, utan att först ha rådfrågat sina hemmavarande medbröder. Desse, nu mera sturske än förr, ville icke höra af förlikning utan på de villkor, att Absalon och alla nya Länsmän skulle ur landet, alla tullar upphäfvas; likaledes tionden till presterne, samt att presterne måtte tillåtas få gifta sig. Absalon befallde presterskapet i Skåne, att tillsluta alla kyrkor, upphöra med all gudstjenst och bannlysa hela provinsen. Menigheten hotade, men presterne voro ståndaktige; ändtligen begärde menigheten, att bannlysningen måtte upphäfvas, tills Absalon sjelf kom öfver till Skåne; men under allt detta sköflades Konungens, Absalons och Esbjörn Snares gårdar. Vid fastan **1181** kom åter K. Waldemar till Skåne med en krigshär, och förmodligen har han då äfven landstigit vid Helsingborg. Skåningarne samlade sig genom budkaflar och tågade ned mot Konungen. Vid Annelöf stod K. Waldemar med sitt folk, bondhopen på andra sidan om Dysjö bro, hafvandes bron inne. Bönderne ärnade anfalla Konungens läger; när nu en del af bondhären var gången öfver bron, rycker Konungen ut mot dem, och i detsamma gick Absalon med rytteriet öfver ett vad långt nedanför bron och anföll bondhopen, som stod på andra sidan om bron och ån; härigenom kommo bönderna i en svår belägenhet, då de på en gång både i fronten och ryggen anföllos, och det kunde ej annat vara, än att en stor myckenhet af dem skulle stupa. Detta stora Skåningarnes nederlag har sedermera och intill våra tider hetat Dysjö fall. Den segrande Konungen drog mot Lund. Emellertid hade en annan bondhär samlat sig vid Getinge och der vid broändan uppkastat en stenskans; mot dessa ryckte Konungen ut frånd Lund, och då han icke för stenskansen kunde komma öfver bron till bondhopen, gick han öfver ett vad vid Fiynge. Då bönderne det märkte föllo de till fota och anhöllo om nåd. Absalon blef nu af Ko-

nungen åter insatt uti sin erkebiskopliga värdighet, med alla de förmoner han förr njutit; och menigheten vann intet mer än att oket från den dagen blef dem tyngre.

År 1246 härjades Danska och Skånska kusterna af en Lybecksk flotta. Axelhus, af Absalon anlagdt, nu Köpenhamns slott, nedbröto de och i grund förstörde, hvarpå denna flotta lade sig i Öresund, men K. Erik Plogpenning kom oförväntandes öfver Lybeckarne, vann öfver dem en fullkomlig seger, tog 4 deras bästa skepp och fick mycket byte.

År 1249 *) företog sig Skånes allmoge att belägra K. Erik Plogpenning på Helsingborgs slott. K. Erik hade pålagt sina undersåtare en ny skatt, af hvar plog skulle bonden till Konungen betala en viss penning, och häraf tog folket sig anledning att kalla honom Erik Plogpenning. Skåningarna voro härmed högst missnöjde, och deras prester underläto icke att underblåsa missnöjet; emedan Konungen utverkat sig Påfvens tillstånd att få uppbära $\frac{2}{3}$ af tionden till krigets fortsättande mot hedningarne i Estland. Det gick så långt att Skånska allmogen vägrade betala plogpenningen, och då Konungens fogdar genom utmätning ville indrifva denna skatt, blefvo flera af dem illa handterade och några ihjälslagne. Konungen, för att stilla denna oro i Skåne, reste öfver till Lund och lät kalla Skåningarne till allmänt ting på Lybergshög. Menigheten infann sig, men upprorsandan hade redan så antändt dem, att Konungen med goda ord och föreställningar intet hos dem kunde uträtta; de voro så förbittrade, att Konungen icke fann sig säker om sitt lif, utan nödgades i största hast flykta undan till Helsingborg, dit den uppbragta allmogen honom i hamn och häl följde, företagandes sig i sin ifver att belägra Helsingborgs slott och det intaga, i tanka att få Konungen i sina händer. Denna ohyggliga belägring tog sin början Tisdagen efter Palmsöndagen, och Långfredagsnatten fick Konungen tillfälle att i största tysthet komma ned af slottet och i en båt sätta öfver till Seland. Redan hade Rådet uppbudat krigsfolk för att komma Konungen till undsättning, och flere samlades i en hast, så att Konungen annandag Påsk vågade med sin krigshär gå öfver till Helsingborg, då den upproriska allmogen led ett stort nederlag, tvangs att betala plogskatten, som den vägrat och till försoning för sitt brott plikta 15,000

*) Uppgiften i Brunii Beskr. öfver Helsingbors Kärna p. 5, rad. 10: år 1259, är tydligen tryckfel.

mark lödig, som gör 120,000 Rdr, hvilket i de dagar var en dryg summa. "1255 i Januari gaf K. Erik i Helsingborg en stadfästelse af K. Abels frihetsbref."

År 1263 blef Helsingborgs slott återigen af Skånes allmoge belägrad och då varande Gilkaren ur landet jagad. Markgrefve Albert af Brandenburg, Danmarks Rikes Höfvitsman, Gilkare i Skåne och Slottsherre på Helsingborg, hade onekligen gjort den omyndige K. Erik Glipping och dess moder Drottning Margareta Sprenghest stora tjenster. Han var allrådande i riket, derigenom ådragande sig adelns hat och afund. I Skåne var han hatad dels för samma orsak, dels derföre att han strängt handlade med Skånska presterskapet. Af historien känner man huru Erkebiskop Jacob Erlandsson i Lund stiftat mycken oro i Skåne; hans anhang kallades chorkarlar och hade hela clereciet med sig; denne Jacob Erlandsson var Drottningens hätskaste fiende, ehuru han nu som flykting vistades utrikes. Presterskapet i allmänhet voro honom tillgifne och detta var nog för Gilkaren, att på allehanda sätt dem betunga. Han lät fängsla flere af de betydligaste bland dem. Sina Tyska soldater lade han in på erkebiskopsgodsen, som af dem utplundrades. Åhus slott tillhörde Lunda biskopsstol; på detta slott inlade han en Tysk besättning. Allmogen reste sig, Åhus intogs, Tyska soldaterna nedgjordes och slottet förstördes: detta skedde 1262; men härmed var icke oron stillad. Året derpå samlar sig menigheten förbittrad mot sin Gilkare, hvilken då vistades på Helsingborg; de tåga dit, belägga slottet, och ehuru tappert Markgrefven med sina Tyskar det försvarade, intogs det med stormande hand, och Gilkaren kom med största nöd och lifsfara undan på en båt, som satte honom öfver till Seland. "Härifrån begaf han sig snart med vanära ur Danmark. (Hoc anno Scanienses obsederunt Hælsingburch & Scanienses castrum ceperunt. Dux de Br. recessit de Dacia magno cum dedecore . . . Annal. Esrom.")

"1269 höllo Predikomunkarne convent i Helsingborg. Scr. r. Dan. m. æ. I: 190. II: 458. Huru lång tid förut klostret af Dominicanerorden anlaggts, kan ej uppgifvas. Orden stiftades 1216. Dess kloster voro alltid *scholor*. Då Reuterdahl i Sv. Kyrkohist. 2: 2 p. 371 skrifver: . . . "Minoriternas. De hafva tidigt i vårt tidehvarf befäst sig, utom i Lund, äfven i . . . Helsingborg" ökar han klostrens antal utöfver det verkliga förhållandet. Daugaard känner blott ett *Dominicanerkloster* i Helsingborg; urkunderna likaså. I det citerade diplomet i Dipl. Sv. 84 står Fratribus minoribus

Ystathæ tantum. Fratribus *prædicatoribus* in nos dim. marc. Fratribus *prædicatoribus* in helsingburgh tantum. På det citerade stället Langeb. I: 190 möta just: 1309 *Prædicatores* habuerunt locum Helsingburgis. Lätt begås sådana misstag; äfven med den mödosammaste vilja att dem undvika."

År 1283 hölls Danahof eller Herredag i Helsingborg, då författningar vidtogos att hemma grymhet och öfverflöd, som begge gått till sin ytterlighet här i landet. Ett fragment af denna Herredags beslut har jag funnit uti General-Lieutenanten och Landshöfdingen Baron Christian Barnekovs handskrifna samling, hvilken nu lärer vara uti Landshöfdingen Baron Totts ego. Och som hvarken Hvidfeld i sin Chrönica, icke heller någon annan Dansk historicus, som jag känner, detta Herredagsbeslut omnämna, tyckes mig att det härstädes förtjenar införas: Anno MCCLXXXIII udi Mars Maaned paa den Allmindelig Herredag, som stod udi Helsingborg, hafver Kong Eric met de Beste Mend Hands Raad beviljet og samtyckt.

1:o. Ingen skall hafve udskorne eller udhoggene kläder, men hele eller fordelte.

2:o. Ingen skall og sine kläder smycke eller bepryde enten met guld eller sölf, undentagen Koningen ene oc hands Börn, icke heller skall Koningen bere udskorne eller udhoggne kläder.

3:o Men hvilken som vill bere hands kläder lenger end it aar, det skall hanem ej tillregnis for skam.

4:o. Ingen skall fremmede drycke eller Tyst öhl her ind udi Riget före, selge eller dricke epter nest tillkommende Pinds höjtid, hvilken som fordrister sig mod dette forbud at giöre, böde for hver Tonde XL mark.

5:o. Hvilken som vill brögge godt öhl, da hafver hand magt till at selje det, som hand kand dyrest.

6:o. Ingen skall bedis Herberge enten af Klerke eller Legmend, enten Geistlig eller Verdslig, men der skall nöjacktige Krug oppbyggis for de Vejfarende, der som mand kand fange hvad behof giöris.

7:o. Men slaaer Mand anden Mands dör opp, oc ganger met ofvervaald udi hans gaard oc tager der nogit henaf, da böde Koningen XL mark, oc den som skadan feck XL mark, men ganger nogen fredsommelig udi Kroen oc vill icke betale for det hand hafver fangit der, da maa hand ophalde hanem, men vill hand bortrömme met vold, da maa hand paa Grannene hielp kalde. Kan Herbergeren icke faa fadt paa hannem, met to af hands Naboer, da fare till Tings

oc Herbergereren stefvne ham, at hand möder till vedermaals Ting, oc betaler oc giör hanem fyllest epter samme Bygds sevene, kommer hand intet oc staaer hanem till Rette, da forfolge hanem.

8:o. Hvem som slaar en anden udi hjäl, da böde den dödis neste frende met de andre, rede penge oc icke andit gods; och skulle Frender icke nödis till af Koningen, at böde met Manddräberen, uden hand blifver svoren fredlös oc römmer, da böde frender saal Ätteboed oc epter Landsens sedvæne, tage de stud oc hielp af Frenderne.

9:o. Ingen af den dödis neste frender skulle hefvne deris frenders död paa nogen Mandraaberis Frende, saa Lenge hand lefver, der draabet giordt hafver, hvilken som giör deremot, daa skall hand saa straffis, som hand hade dræbt en uskyldig oc saglös Mand.

10:o. Dræber nogen anden i hands egit hus eller Kirke, daa er det urböde maal, oc for urböde maal, kand den dödis frender icke till böder komme, uden den dödis frenders vilje oc forbön.

Så långt går manuscriptet, skada att det är defect; emellertid gifva dessa punkter som anförde äro mycket ljus uti hvad som angår skånska sederna och lefnadssättet uti 13:de seklet.

Första, andra och tredje punkterna bestämma den tidens klädedrägt. Här förbjudes till och med Konungen att bära udhogne och udskorne kläder. Här förbjudes att smycka och pryda sina kläder med silfver och guld. Ingen tillåtes att bära silfver och guld på sina kläder utan Konungen och hans barn allena. Här stadgas, ingen skall det för skam räknas, att längre än ett år bära en klädning; hvaraf man ser, att i de dagar yppighet i klädnad stigit ovanligen högt.

Hvad med udhoggne och udskorne kläder förstås blifver något svårt att förklara. Onekligen var det en utländsk mode. Då åter med Hele oc Fordelte kläder lärer menas den gamla i landet brukade klädedrägten. Pontoppidan i sin Danske Atlas Tom. I. p. 55 skrifver: att de Danske i äldsta tider brukat fotsida kläder; men att deras myckna sjöfart och desse kläders deraf följande obeqvämlighet varit orsaken, att de lagt sig till kortare, bestående i tröjor, byxor och en liten hederskappa.

Hvad Pontoppidan förmäler bestyrkes af några Skånska runstenar. Vid uppkörseln till Krageholms gård stå tvenne stenar till grindstolpar, den ena har runristning, och å den andra ses en man uthuggen. Runristningen är denna: Tunæ

satte sten denna efter Brom sin Husbonde och Asguter hans son, han var beste Byaman och mildaste Husbonde. Den på andra stenen uthuggna menniskobilden är sex qvarter eller något högre i längden. Dess hufvudbonad en liten kullrig mössa med en liten tofs i kullen, eller som vi nu kallat pickelhufva. Hans klädnad en råck, som räcker ned på smalbenet, utan armar, utan någon öppning frammantill, men uppskuren ifrån armen ända ned åt sidan, så att det syntes vara en slöja, öppen å båda sidor; men som man genom en lagom öppning drog öfver hufvudet på sig. Den vördige Brom höll i handen en staf, 5 qvarter lång och i ändan sirad med ett kors eller Thorshammare, sjelf såg han mycket barsk ut, hade pipskägg och stora moustacher. Vid Hunestad finnas runstenar äfven med menniskobilder uppå. Den ena menniskobilden vid Hunestad är icke så stor, som den vid Krageholm. Men dess klädnad är sådan. På hufvudet en carpus, till skapnad lik en båt, med en knapp i kullen, och just sådana carpuser brukas än i dag af allmogen der i orten. Hans klädnad är en kålt med trånga ärmar, en knapp öppning att sticka hufvudet igenom, såsom på Skånska sticktröjor; men vid höften och från den ända nedåt är han på båda sidor uppskuren. På den andra runstenen vid Hunestad ser man en menniskobild; på hufvudet en mössa lik en båt, alldeles sådan som den förra, på kroppen en kort tröja och byxor, stora och vida såsom sjömansbussaronger, hvilka gå ned på smalbenet, och skor har han med bakläder. Denne är så klädd, som vi än i dag se våra fiskare klädde vara då de äro till sjös. Allmogen der å orten bruka ännu i dag korta tröjor och byxor mycket vida och långa; men de knyta upp dem vid knäet, och de hänga som påsar kring dem. Af detta får man så mycken upplysning, att våra Skåningar brukat både lång och kort klädnad. Den långa klädedrägten, säger Wessman i sina Skånska Handlingar, kallades Gunner, den korta återigen kallades *Slum*. Efter min tanke lärer den som finnes på första Hunestadsstenen vara en *Slum*, den å Krageholmsstenen en *Gunner*. Och den å andra Hunestadsstenen med en *tröja* den nyaste klädedrägten. Med *hele kläder* är troligt att en *slum* förstods, ty det var en kålt med öppning i bröstet, så stor att man kunde träda hufvudet derigenom, och i lifvet sammanhängande med skjortan, hvilka för vighet och benens friare rörelse voro uppskurne. Med *fordelte* kläder åter Gunner eller de vida rockar, som voro öppna antingen i sidorna eller frammantill.

Öfverdrifvet var redan i Skåne det som vi kalla luxe och nästan obegripligt att den stigit till så stor höjd. Saxo berättar, att när Magnus Nilsson, K. Nils' son i Danmark, hade bröllop uti Ribbe, var Prins Hindric Skatteler klädd i fårskinn. Hertig Knut Lavard kom ock till bröllopet; han hade låtit göra sig en skarlakansklädning efter Saxiska viset, hvilken han då bar. Detta förtröt Hindric Skatteler, som derföre med stickord begynte anfalla Hertig Knut, sägandes, att uti krig kunde en sådan skarlakansklädning intet hjelpa mot hvassa svärd, hvarpå Hertigen helt kallsinnigt svarade: så mycket hjelper mig mitt skarlakan, som dig dina fårskinn. När en Prins kommer i fårskinn till ett Kongl. bröllop, och en skarlakansklädning kan mellan Prinsar väcka afund, då är ännu icke öfverflödet stiget högt; men när en Konung, i samråd med sitt rikes yppersta män, måste förbjuda landets invånare utländsk klädedrägt, bruket af silfver och guld på deras kläder, och tillika förklara, att ingen skam är bruka en klädning öfver ett år; då kan man billigt sluta att luxen gått till ytterlighet; och så hade det händt i Danmark inom halfannat århundrade.

De gamle prisas af oss såsom tarflige och enfaldige; vi åter anses såsom yppige och slösare. För flere sekler sedan kunde en son bära sin fars och farfars kläder med all heder, och vi skola årligen lägga oss till nya, förändrade efter moden; men huru bedrage vi oss icke härutinnan. Hvidfelt föreger, att Danska Adeln först lärt yppighet vid bröllopet i Stendal i Meisen, och Pontoppidan i sin Theatrum Daniæ P. II. Cap. VI. p. 105, samt Sperling, De Veteri Danorum Vestitu, framställa gamle Riksmarsken Anders Bilde såsom ett mönster af den tidens enfald i klädnad, berättande att han var högtidsklädd, med en kappa af välberedt kalfskinn, en tröja af svart hemmaväfvet 5-skaft, sådant som våra bönder ännu på sina ställen i Skåne bruka att väfva till kläder, och denna tröjan med röda ärmar, samt ett par byxor af bomesin. Pontoppidan säger: man skulle i våra dagar taga honom för en Hottentott och ej för en Riksmarsk; och Wadskjær liknar honom vid en Kalkutisk Gesandt eller Jerusalems skomakare. Men om den gamle Anders Bilde varit singuliaire i sin klädnad, voro icke alle af Danska adeln så enfaldige i sin klädnad och följde visst icke denne hedersgubbens exempel. Våra förfäder hafva varit likaså yppiga i klädedrägt, det kan man se af Helsingborgs Herredags beslut, hvars trovärdighet man icke har orsak draga i tvifvelsmål, då det styrkes af andra historiska sanna uppgifter.

Arnoldus Lybecensis i sin Chronica Slavorum skrifver: Danskarna följa Tyskarnes seder, ty många Tyskar sätta sig ned och bo ibland dem; och uti klädnad och rustning taga de moden från utlänningar. Fordom voro deras kläder såsom sjömäns skurne, efter de mycket foro till sjös och bodde vid hafvet; nu för tiden bruka de icke allenast skarlakan och alla sorter tyger, utan ock purpur och kostligt linne, hvaruti de sig kläda; ty de vinna stora rikedomar genom det sillfiske, som årligen idkas på skånska stranden. Här se vi källan till öfverflödet: de rikedomar som genom skånska sillfisket drogs in i landet. Naturliga följden af rikedomar är öfverflöd, det finner man i alla stater, och fåfängt bjuder man till att genom lagar tvinga och inskränka detsamma. Så var det ock i Skåne och Danmark; det växte i stället för att taga utaf; hvaruppå jag vill anföra allenast några bevis. Olof Stigson Krogenos på Bollerup gaf sin dotter Magdalena till hemgift: en brudklädning af gyllne sammet, hvar aln kostade 10 rhenska gyllen eller dukater; en klädning af rödt sammet; en af svart sammet; en af svart sammet med gult dammask; en af grönt engelskt; en af rödt engelskt; en blå klädning med gult dammasklif; två gröna med gult dammasklif; en röd med gult dammasklif och hermeliner; en perlkjortel, som kostade 217 mark, och dessutom hofvet guld, guldkedja, halsband, spann, perlehufva, böjel och byndicke. Detta var vid pass år 1490 eller 1500. Och att herrarnes öfverflöd i kläder äfven svarat emot damernas, kan man sluta af deras många sammetskåber. Holger Eriksson Rosenkrans, som dog 1495, utom det han lemnade sina två söner, gaf han en silkeskåbe till en messehage, en gul flöjelskåbe skänkte han sin broder Nils Rosenkrans, och en blå flöjelskåbe gaf han Mariagers capell till en messehage. Flöjel är sammet.

Långt förrän Anders Bilde blef Riksmarsk måste K. Fredrik I utgifva en öfverflödsförordning. Uti den stadgas att ingen Adelsman fick hafva mer än tre klädningar. Rikshofmästaren och Riksmarsken undantagne. Ingen af Adeln fick gifva sin dotter som bortgiftes mer än tre sidenklädningar; men af kläde och undertaget silke (halfsiden) så många han ville. Ingen af Adeln fick köpa sin hustru och sina barn Blianth, Gyllenstyck eller Perlekjortlar. Inga Perlesmöcke, Böjele, Bennikekrantse eller Perlehofver mere giöris. Ingen Pige, som ej var af Adel, fick smyckas med Perlor. Inga fruntimmer mera bära de brede Bonnette eller hatte, smuckede eller usmuckede. . . .

Men så litet Helsingborgs Herredagsbeslut verkade att hämma luxen, så litet äfven denna K. Fredrik I:s förordning. År 1558 utgaf K. Christian III en annan förordning i samma ämne. Nu förböds, att Adelns fruntimmer icke måtte bära gyllenstycken, bliant, silfverstycken eller någon sort siden med guld och silfver inväfd. Icke perlor, utan allenast på hufvudet; icke guldbordor, silfverbordor, guldsnoer och snören eller af silfver på sina kläder. Jungfruerne på hofvet undantagne, i fall Drottningen skulle skänka dem någon högtidsklädning.

År 1576 utkom en ny öfverflödsförordning. Deruti klagas att adelns fruntimmer buro juveler på sina mössor och kläder samt klädde sig som furstinnor; derföre förböds att bruka juveler, och tilläts ej mer än en eller två juvelsmycken att bära i halskedjan. Inga guldstifter tilläts mera att bära i håret och på kläderna, långt mindre med guld och guldkedjor garnera kläderna. Ingen adelsman fick gifva sin dotter, när han henne bortgifte, mer än 3 sammetskjortlar, och 2 mössor med perlor besatte.

Så ser man huru i alla tider gått och att med rikedom och välmåga växer öfverflöd.

På Helsingborgs Herredag förböds att bruka guld och silfver på kläder. Om man den tiden nyttjat galoner känner jag icke och tviflar mycket derpå, utan håller före att sådant silfver och guld på kläderna bestått uti silfverbucklor, silfverspännen och häktor, silfverkedjor och guldkedjor, fästade kring axlarna, bröstet och frampå klädningen, så att när man ser en rik skånsk bondbrud, som på sin tröja bar 4 à 5 par silfverbucklor fästade, hvar buckla så stor som en oval af 2 à 3 tums diameter, kring halsen, axlarna och frampå tröjan fästade silfverkedjor i flere fasoner och frampå bröstet och bröstlappen en myckenhet med silfvergrannlåt af kors, bjellror och bucklor, samt slutligen ett silfverbälte om lifvet; så får man ett temmeligen tydligt begrepp om det som i Helsingborgs Herredags Beslut förbjudes: at smöcke oc pryde sin kleder med guld och sölf.

Fjerde Punkten förbjuder Tyskt öl till införsel och nyttjande i riket. Öl har varit nordiska folkens förnämsta dryck. Ölet hörde till alla högtidligheter och synnerlig välfägnad. Deraf *Julöl*, *Jaöl*, *Barnsöl*, *Graföl*. Man kände ännu icke konsten att förvandla säd i bränvin; och viner voro både sällsyntare och dyrare. Rikedomar föda af sig vällust; de rike Danskar och Skåningar ville lefva väl. Bromton, en Engelsman, kallar dem derföre: Daci a natura Po-

tatores fortissimi, d. ä. starka drinkare och hjeltar till att supa. Och uti Actis Sanctorum berättas, att tvenne Munkar i Canterbury aflade munkdrägten och foro till *Terram Danorum Voluptuosam*, d. ä. det vällustiga Danmark. Liksom de rike nu för tiden sätta mest värde uppå och söka att alltid få goda och fina viner, så sökte man i gamla dagar att få det bästa öl. Och som genom forseln öfver sjön det tyska ölet alltid blef bättre än det hembrygda skånska och danska, och man i Tyskland bättre förstod konsten att brygga, var intet underligt om de rike i landet skaffade sig tyskt öl, och Hansestäderna gjorde det till en betydlig handelsvara, liksom ännu i dag engelskt porter och öl utgöra en ansenlig handelsartikel. K. Erik med sina bästa män i landet insågo nog huru det myckna tyska ölet som infördes i landet drog penningar utur detsamma. Man ville hämma detta. Man hade redan år 1269 förbjudit allt Rostockeröl i riket; nu på Herredagen förböds allt tyskt öl; men med detta förbud gick som i våra tider med kaffe- och bränvinsförbuden. Nationens smak och Lübeckarnes vinningslystnad fingo snart detta ölförbudet upphäfvet.

Olof Stigson Krogenos köpte till sin dotters bröllop 6 läster tyskt öl, lästen räknad till 10 rhenska gyllen. 2 fat Emst öl, fatet 17½ mark. 3 fat dito, fatet 13½ mark. 7 fat Pryssing, fatet 8 mark. 2 tunnor Hamburgeröl, tunnan 6 mark. 12 tunnor mjöd, tunnan 8 mark. Dessutom bryggdes hemma på Bollerup två läster malt och i Ystad bryggdes 13 tunnor malt. Detta var i slutet af 1400-talet och då hade redan vin blifvit mera allmänt; ty till samma bröllop köptes 4 åmar rhenskt vin, hvar åm till 20 mark, och 5 åmar franskt vin, åmen till 16 mark.

År 1543 lades accis på tyska ölet, men Adeln utverkade sig frihet att utan accis få införskrifva så mycket de till eget nyttjande behöfde, och år 1591 fick Adeln i Norge samma frihet. År 1621 blef tyska ölet i Danmark förbudet. Det hade den verkan att desto mera vin dracks, och då man fann detta öfverflöd långt skadligare för riket än det förra, utgafs ett nytt förbud: at bland ufrie folk intet vin maa forbruges. Ett förbud, som i våra tider en dansk regering visserligen icke vågat utfärda.

Med tyska ölet gick i Skåne och Danmark som nu för tiden med kaffe: i början var det allenast de rike som drucko det, men sedan blef det allmänt. En Kanik i Danmark vid namn Christen Pederson skref en bok: Om at hålle Börn i Schola. Boken är tryckt i Antwerpen 1591. Han talar der

på ett ställe om tyska ölförtäringen i Danmark och annat öfverflöd: Hvortill behöfve vi, skrifver han, Vin, Urter, Silke, Flöjel, Dammask: vi kaaste store Penge paa fremmede Varer, som er Tyst Öhl, Rostocker Öhl, Wismars Öhl, Sundiskt Öhl, Baarsber, Pryssing, Mumme, Berndst Öhl, Hamburger Öhl, Bremer Öhl, Kaberbille, Samsöe fledje, oc andet mere. Hand er skiot aldrig saa fattig, at hand ej skall hafve Tyst Öhl, at dricke, skulde hand end tigge dertill oc selge sine Kläer oc Koen af baasen derfor. Sedan talar han om huru de Tyske berömde sig af sin handel på Danmark och säga: Soe soll man de horssen Dänen uttrechen.

Den i Femte Punkten af Helsingborgs Herredags Beslut allmänheten beviljade frihet att brygga och sälja öl blef stående, och hafva Skåningarna begagnat sig deraf samt haft en god afsättning derpå under sillfisketiden. Uti K. Erik Menveds Taxa för små tullarna i Danmark af år 1316 stadgas, att hvar bonde, som sålde öl, skulle till länsmannen betala 6 Sterling för hvar tunna öl. Och år 1516 är första Bryggare-embetet i Malmö inrättadt; icke utan, att man för den tiden bryggt öl i Malmö; men såsom en rättighet icke ett enskildt lag eller embete tillkommande, utan hvar och en som ville; icke heller kunde ett Bryggare-embete hafva bestånd så länge allmogen egde frihet föra öl till staden och tunntals sälja. År 1521 utgaf K. Christian II en förordning i hvilken stadgas, att efter detta fick ingen bonde föra öl till staden och tunntals sälja, intet göra mera malt än han sjelf behöfde till sitt hus, utan föra sitt korn till staden; den som bröt häremot, han hade förbrutit lif och gods och ölet tillföll staden. Ett hårdt förbud, som icke af någon annan än en Christian den omilde kunnat utgifvas.

Uti Sjette Punkten stadgas om Herbergens och Krogars inrättande, de resande til beqvämlighet samt till att förekomma våldgästning. Ju mera handeln genom skånska sillfisket tilltog och ju flere som reste fram och åter i landet, desto mera betungades de som bodde utmed allmänna vägarna af resande; och anser Wessman i sina Skånska Handlingar denna olägenhet vara enda orsaken till den allmänt kända skånska allmogens oginhet, att nattetid emottaga och herbergera resande som vilja låna hus. Mot våldgästning, så på herberge och krog som annorstades, stadgas allvarsamt straff, nemligen 40 mark konungen och 40 mark målsegaren, som tillsamman gör 80 mark; var det mark lödig gjorde plikten 640 Rdr i vårt mynt, var det mark pennin-

gar gjorde plikten 160 Rdr Specie. Sådant var nödigt; ty folket var tilltagset och sederna bland dem grofva.

Uti 8:de, 9:de och 10:de Punkterna stadgas om Mandråp. Detta brott straffades i fordom tid icke med lifvet utan med penningeböter. Böterna voro 40 mark till kronan och 40 mark till den dödes närmaste slägt. Här visar sig de skånska lagarnas stora brist. Att sälja och dricka tyskt öl; att vägfarande komma, slå upp en annors port eller dörr med våld, gå in och taga sig foder till sina hästar, mat och förtäring åt sig sjelf; och att slå en menniska med vilja ihjäl, belades med lika straff, 40 marks böter. Hvar och en som var i följe med mandråparen skulle plikta 3 mark till konungen och 3 mark till den dödes närmaste slägt. Om någon af dem jemte mandråparen sårat den döde skulle han plikta till konungen 3 och till den dödes fränder 9 mark. För sårnader stadgades sådan plikt: *Watva Sur* och *Holsar Sur*, de förra i tjocka köttet, de sednare i hufvud, mage och bröst: till konungen 3 mark och till den sårade 3 à 6 mark, efter sårets beskaffenhet.

Blef någon dräpen i sitt hus, vid sin plog, eller då han satt sitt spjut och sin sköld ifrån sig och gått in på ett värdshus, då var det urbota mål. Så var det i hedentima. Sedan Christendomen blef införd i landet lades här till ett urbota dråp då någon i kyrka mördades. Dessa dråp kunde icke med böter försonas. De böter som en mandråpare skulle erlägga, af dem betalte han sjelf icke mer än en tredjedel och de två tredjedelarne måste hans slägt vidkännas. Således var i den tiden icke roligt att hafva en öfversittare i sin slägt; man kunde då ofta nog få onödiga utgifter för dess kitslighets skull.

Plikt i dråpamål deltes uti trenne så kallade *Sal:* det ena Sal var det mandråparen skulle betala, det andra tillkom *Agnatis* och det tredje Sal tillkom *Cognatis* att utgöra, säger Andreas Sunonis i sin Paraphrasis Leg. Scan. Häraf är kommet det gamla ordet: Sala tillhopa, d. ä. när flere lägga tillsamman.

En sådan lag kunde ej hafva annat än bedröfliga följder; ty i stället att förekomma grymheter, mord och blodsutgjutelse befrämjade den sådant. Hvad aktade en rik och välmående att slå sin ovän ihjäl, när det icke kostade honom mer än $26\frac{2}{3}$ mark? hvarföre ock uti K. Knuts Stadga om Dråp af år 1217, den Lagerbring i sina Monumenta Scanensia infört, uttryckligen säges, att Skåne land framför andra af dråp och mord var plågadt. Härjemte var en an-

nan olägenhet och ett oerhördt sjelfsvåld, att mandråpare ofta riktade sig på slägtingars bekostnad. De uppburo af dem deras två Sal, söpo och dobblade bort penningarne och hade intet när tiden var inne att de vid thinget skulle betalas, då kronans fogdar fingo befallning att hos slägten utmäta deras tvenne Sal. K. Knut fann derföre nödigt stadga: att slägtingar ej skulle tvingas betala sina Sal förr än mandråparen först betalt sitt: att en af Nämden skulle mottaga slägtens två Sal, och af honom undfick mandråparen desamma icke förrän samma dag han vid thinget skulle öfverlemna plikten till domaren. Hände då att mandråparen samma dag rymde eller förstörde penningarne, så skulle han derföre böta 3 mark till konungen och 3 mark till sin slägt.

Anders Sunonis berättar att uti K. Knuts broders K. Waldemar II:s tid har denna lag, att slägten skulle plikta med mandråparen, blifvit upphäfven, hvilket äfven i Helsingborgs Herredags Beslut än vidare stadfästes, hvarest stadgas, att den som slår någon ihjäl, han skall betala böterna, icke med annat gods utan med contanta penningar; icke heller kan konungen tvinga fränder att böta med mandråparen, hvilket bevisar att de genom lag derifrån voro frikallade, utom i ett enda fall: då mandråparen var svoren fredlös och rymde landet, då skulle slägten erlägga sina två Sal.

Biskoparne fingo uppbära dessa böter på sina gods och gårdar, och synas de icke hafva varit obetydlige. Erkebiskop Carl i Lund anslog år 1329 alla böter för mandråp till Kanikernas underhåll, men egentligen deras som sjöngo i choret. Nils Mandrup på Gladsax slog sin broder Knut Nilsson ihjäl år 1346; han pliktade för sitt brott och till vidare försoning stiftade ett altar i Lunds domkyrka, kalladt Vår Frues, till hvilket han lade sitt gods uti Cimbrits och en väderqvarn.

Skåningarne ha i gamla dagar varit ett grymt folk; man vet ännu att tala om Gyngarnas sed att spänna bälte med hvarandra; att hustrurna, när de foro till bröllop och stora gillen, togo med sig svepning åt sina män. För grymhet och slagsmål hafva Hwæboarne, eller de som bodde på Hwen, här i nejden, i synnerhet varit kände och namnkunnige.

Att Vigarf i Skåne varit allmänt ser man äfven af Helsingborgs Herredags Beslut, i hvilket uttryckligen förbjudes, det ingen måtte hämnas sin fröndes död på någon af mandråparens fränder, så länge mandråparen ännu lefde; och uti K. Knuts Stadga af år 1217 säges uttryckligen, att om någon slår ihjäl mandråparen och dess fränder sedan ättebot

är erlagd, han vare fredlös och dess gods tillfalle konungen. Från detta vigarf eller rättigheten och skyldigheten att hämnas sin närmaste frändes död har den lagen sin upprinnelse, att slägten betalte 2 Sal af ätteboten, på det de derigenom skulle anses såsom förlikte med den dödas fränder och således från vigarfshämnden frie.

Detta Herredags-Beslut ger således mycken upplysning om det tidehvarfvets tillstånd och seder; det bevisar en stor välmåga i landet, förenad med ett öfverdrifvet öfverflöd och grofva och grymma seder.

"1285 eller kort tid derefter fick Helsingborgs dominicanerkloster sin andel i Lundensiske Decanen B:s enligt testamentet utskiftade egendom."

År 1288 var en stor förödelse i Sundet. Konungen af Norge, hafvande med sig de fredlöse kungamördarne som i Finderup afhändt K. Erik Glipping lifvet, kom med en mägtig flotta. En Norrman Kolbjörn Katterygg strandade med sitt skepp vid Helsingör; han med sitt manskap måste ge sig fången och allesamman blefvo de halshuggna. Några dagar efter kom konungen med sin flotta. Till hämnd härföre uppbrändes Helsingör, som då allenast var ett Leje. Söndagen derpå brändes Hven och Amager; men att skånska kusten eller Helsingborg lidit något nämnes ej. Kanhända man icke vågade för Helsingborgs fasta slott skull anfalla staden och nejden skonades kanske för Peder Jakobssons skull på Ekeberg som var med Norska konungen, rådde om Ekeberg och hade förmodligen både slägt och vänner i denna nejd.

"1288 d. 17 Mars var K. Erik Menved i Helsingborg med sin moder, Priorn af Antworskog, Joon Lille och Peder Drotzet. Sv. Dipl. n. 959."

"1288 d. 18 Oct. (S. Luc. Ev. dag) utfärdade K. Erik i Helsingborg ett frihetsbref för munkarne i Bäckaskog och dess bönder ab omni expeditionis gravamine et in peticione exactoria. Innæ Stuuth etc. testa Petro Dapifero. Lagerbr. Dipl. T. I. (ej upptaget i Diplom. Svec.)"

1288 komma Svenske Gesandterne Grefve Hindric af Glichen och Riksrådet Verner Brunke till Helsingborg, då giftermålsafhandlingen uppsattes och slöts emellan Danske konungen Erik Menved och Svenska prinsessan Ingeborg, K. Magni Laduläses dotter; å danska sidan voro Drotsen Peder Hösel, Cancelleren Prior Hindric *), Joen Lille på Tommarp, David Tosteson och Bengt Vesteson.

---

*) Detta var den förste kände Priorn i Antworskov.

"1289, då Domprosten i Lund Trugotus skref sitt testamente, gaf han Helsingborgs dominicanerkloster en half mark. Nepos Joon Bille var bland exsecutorerne. Redan 1273 var en Nils Thorkelsson *Bille* Kanik i Lund. Dipl. Lund. n. 338."

År 1290 blef en stor och namnkunnig Norrman och Viking, vid namn Alf Erlingsson, i Helsingborg rådbråkad, halshuggen och steglad. Hans fader, Erling Alfsson, bodde i Borggarsyssel i Norge. K. Waldemar i Sverige, sedan han vid Hofva i Westergötland förlorat slaget mot sin broder, Prins Magnus, flyktade till denne Erling och lemnade till honom sin son, Prins Erik, ett barn om 3 års ålder. Alf var således storslägtad. Redan 1277 var Alf en af Norges fullmäktige vid Congressen uti Kongelf. Krig utbrast mellan Danmark och Norge. Alf gjorde sig under detsamma ryktbar och fruktad. År 1284 sköflade han Skanör och hela kusten. Med sin flotta lade han sig i Öresund och uppbragte alla Danska och Hansestädernas skepp som ditkommo. Året derpå sköflade han Horsens och Callundborg på Seland. Hansestäderna utrustade mot honom en flotta af 30 skepp, som lade sig här på redden i Öresund att uppassa Alf; men han gick undan för öfverlägsen makt och härjade emellertid på danska kusterna i Nordsjön. Kriget slöts och Alf hade förvärfvat sig stort namn och rykte. År 1286 gjorde konungen i Norge honom till Jarl. Svenske konungen Magnus Ladulås, som satte mycket värde på namnkunnige utlänningar, hade mycken ynnest för Alf och skref till honom ett ganska nådigt bref, som Torfæus inryckt i sin Hist. Norveg. T. 4, p. 377, ett bref, så mycket mera märkvärdigt, då det lärer vara det äldsta handbref af någon Svensk konung, som ännu kunnat uppvisas. År 1287 råkade Alf uti oenighet med en betydande Norrman, Hakel Augmundsson, den Alf slog ihjäl, hvarföre han ock blef dömd fredlös. Men den unge Jarlen föraktade domen, trotsade sina landsmän och satte sig i motvärn. Det kom till verkligt utbrott, och uti striden förlorade Alf 260 af sina män som stupade. Sjelf måste han rymma landet och begaf sig till Halland der K. Magnus Ladulås då var på Bobergs slott vid Falkenberg, dit nedrest för att möta Danska Enkedrottningen Agnes och Prinsessan Merta, som var förlofvad med Svenska Kronprinsen. Konung Magnus tog Alf i sitt beskydd. Nyligen Jarl,

---

Henrik af Hoonshnit, Prior Johannitarum i Dacia, Norge och Sverge, Kongl. Canceller, bannlyst som Rojalist 1276.

nu landsflyktig, beslöt han att gifva sig i kloster, det han ock gjorde; men han var icke skapad att lefva och dö som munk. År 1288 utbrast ånyo krig emellan Norge och Danmark. Alf i sitt kloster får veta det. Hans krigslystnad väckes och segrar öfver all hans munkeandagt. Han rymmer ur klostret, reser i tysthet ur Sverige, hade vänner i Norge, skaffar sig skepp och manskap, kaprar på skånska och danska kusterna, är för svag, blir af Skåningarne tagen och dömes som sjöröfvare att halshuggas och steglas här i Helsingborg, dit man hade uppbragt honom. Detta skedde år 1290; men två år derefter blef han af Norrmannen Thord Biskopsson af seglen nedtagen. Han förde Alfs vanhedrade qvarlefvor till Tunsberg *) i Norge der de begrofvos. Uti Peder Syvs Samling af gamla Kiempevisor finner man tvenne om denne namnkunnige Alf Erlingsson. Velejus säger uti anmärkningarna till dessa kämpevisor, att de handla om Minder Herr Alf, Grefve af Tunsbierg, Stejlet for Helsingborg. Den första visan börjas sålunda:

Og synden sejle de Tyske Mänd
Alt baade met mel og malt
Men Alf hand ligger i Öresund
Hand tager det fra dennom alt
Fordi kleder Alf baade stejle og hjul
Saa höjt for Öresund.

Velejus säger att han för sin låga vext kallades än *Liden*, än *Mindre* Herr Alf; han finner honom äfven med tillnamnet den *Milde*, som icke tyckes passa med hela hans lefnad. Herr Alf blef öfvervunnen och tagen af en skånsk eller dansk sjöman, Benedit Rimaardsson, Herr Alfs fordna stallbroder, som förde honom till Helsingborg till der varande Drottningen Agnes, på hvars befallning han af Danska Drotsen och Skånska Gilkaren David Tostensson till döden dömdes.

Vid denna tid eller kort förut har varit en annan namnkunnig kämpe, alltför mycket känd i Helsingborg, som hetat Joen Rimaardsson, och menar Velejus att han varit broder till Herr Benedit Rimaardsson, Herr Alfs stallbroder och

---

*) Detta lär oaktadt det lenare uttalet hetat Tornsberg. Alf kallas i diplomer af 1286—87 Oliverus de Monte Spine; Comes kallas han sedan han 1286 blef Jarl tillika med den äfven olycklige Andrea Hugleiksson Hestakorn. Se om denne Alf Molbechs Nord. Tidskr. f. Hist. Lit. o. K. 2 B. 4 h. p. 504, 537 f.

öfverman. Herr Joens minne har äfven i en gammal kämpevisa blifvit bevaradt. Velejus gifver på honom denna korta beskrifning: En navnkunnig voghals och Söehane, som for sin dristighed och Söeerfarenhed hafver været beröind og antagen i kongens gaard. Han fick konungens ordres att gå ut med ett skepp. Det var en gruflig storm. Alla afrådde ifrån att då segla och isynnerhet hans förfarne skeppare Hogen; men Joen var en våghals. De kommo i sjön, stormen ökades, de drefvo allt längre och längre från land och kust. Stormens så långvarighet som häftighet gjorde att besättningen begynte tro, det någon grof missgerningsman vore ibland dem, för hvilkens skull de måste sådant utstå, beslutandes derföre att genom lottkastning utröna hvem han vore och sedan kasta honom öfver bord. Lotten föll då på Herr Joen Rimaardsson, som på knä bekänner en hel hop ogerningar och ibland annat säger:

Jeg hafver gangen paa Helsingborg
Bedrefven baade hoer og mord
Saa mangen erlig Bonde Sön
Begrafven i Hedenske jord. . . .

Han fick ock den ändalykt han förtjent, han kastades öfver bord i sjön.

Annars i anledning af Tabula Cirflensi Sorana finnes en Joen Raymoldsson, gift med Cicilia Ebbesdotter Hvide, hvilkens efterkommande kallade sig Lille; att Raymold och Rimaard äro ett, endast i uttal förändrade, är möjligt. För öfrigt kan det vara detsamma om han var adelsman eller ej.

År 1296 firade Danska Konungen Eric Menved sitt biläger på Helsingborgs slott med Svenska Prinsessan Ingeborg; ehuru man ingen beskrifning har å detsamma kan man likafullt anse det för ett ibland de präktigaste i sin tid. Begge Hofven, Danska och Svenska, voro i Helsingborg, och då Svenska Konungen Birger Månsson året derpå höll sitt biläger i Stockholm med Danska Prinsessan Märta, hvilket Svenska häfdatecknare beskrifva såsom det präktigaste någonsin varit, torde man med skäl falla på den tanken, att dess öfverdrifna prakt härrört af en täflan med Danska hofvet. Inga betydande statsunderhandlingar hafva vid detta tillfälle varit å bane, men små familjeangelägenheter kommo i öfvervägande under bilägret i Helsingborg. Konungarne så väl i Sverige som Danmark egde många enskilta familjegods. Svenska Konungen Birgers olyckliga farbroder, K. Waldemar, som år 1293 dog på Nyköpings slott, hade flere barn, bland dem Prinsessan Ingeborg, gift med Grefve Ger-

hard II af Holsten, som nu äfven var död. Hennes barn hade att fordra arf efter sin mor och morfar. Nu afgjordes under bilägret i Helsingborg, att K. Birger skulle lösa till sig Grefve Gerhards barns lott uti fastigheterna för en summa af 1300 mark lödig Cölnisk vigt.

"1299 nämnes Mariakyrkan i Helsingborg i Kaniken Christians testamente i Lund. Han gaf då en Curia, belägen i nämnde stad, som han köpt och från grunden uppbyggt, i hvilken personen (ordinarien) eller vicarien kunde bo; men i annat fall finge den disponeras af kyrkans värdar. Hvad han gaf dessutom skulle delas lika mellan kyrkans byggnadskassa och de fattige. Var det nu den gifna curian, som sedan beboddes af Erkebiskoparne såsom præbendarii, hvilken låg i staden tills den brännts af Carl Knutsson och och sedan lades inom slottsmuren? Samma Kanik Christian gaf Dominicanerklostret i Helsingborg en mark. S. å. begåfvade Marskalken Joh. Kalfs enka Cecilia samma kloster."

"1301 kom bref från K. Erik Menved till Helsingborgs borgare med tillsägelse att ej hindra Esroms munkar i deras trädvaru- och jernhandel."

År 1303 var Herredag i Helsingborg. Vid densamma infunno sig Svenska Hertigarne Erik och Waldemar, K. Birgers bröder; de voro nedreste att, enligt Kålsäters dagtingan d. 13 Febr. s. år, skaffa K. Erik Menveds och Grefve Gerhards af Holsten borgen för sig, att de denna dagtingan hålla skulle; det var genom denna dagtingan som gamle Torkel Knutsson åtminstone för någon tid dämpade utbrottet af den osämja, hvilken emellan K. Birger och hans söner uppkommit. Vid denna Herredag fälldes också dom öfver K. Erik Glippings banemän, hvilken Hertigarne underskrifvit.

"1308 vardt dock ej Helsingborg, ej ens *Luggude* härad, så vidt urkunderna upplysa, ofredadt af Svenska Hertigarne. Det heter i Rimchrönikan:

I Grafõja voro the juladag . . .
Sidhan drogo the till Halland.

Utgifv. af Script. rer. Svec. m. æ. erinra härvid om 2:ne Grefvie i Oxie, hvilket innebär att tåget, som började vid Småländska gränsen närmast Örkelljunga och snart böjde in i Halland, krökt så djupt neder i landskapet, att man varit söder om Malmö. Detta med skäl oväntade fel hos Utgifv. af Script. rer. *Svecicarum* rättar Reuterdahl i Sv. Kyrkohist. 2: 2. p. 77, med uppgiften, att Grefvie är den sålunda benämnda socknen "i Luggude härad." Då en lärd och för noggrannhet berömd forskare, som länge sutit i det Dom-

Capitel, hvarunder dessa härader höra, kan, vid en rättelse af andra lärda och för noggrannhet berömda forskare, med Luggude förblanda det härad, der det Grefvie, som här med allt skäl af D:r Reuterdahl åsyftas, ovedersägligen ligger, eller Bjära härad, hvilket skiljes af S. Åsbo från Luggude, jemte det både Bjära och S. Åsbo ligga till och med i ett annat län än Luggude, — hvilka skrifter äro då *fullt tillförlitliga*?"

"1309 höllo Munkarne af Predikareorden ett allmänt möte i Helsingborg."

År 1310 hölls uti Helsingborg en i Norden namnkunnig Fredscongress. Hit kommo i Juli månad: Danska Konungen Erik Menved, Svenska Konungen Birger, K. Håkan af Norge, Svenska Hertigarne Erik och Waldemar, K. Erik Menveds broder, Grefve Christopher af Halland, Grefve Gerhard af Holsten och Grefve Hindric af Meklenburg, tillika med många Prelater *), Råder, Riddare och Svenner af vapen, så ifrån Danmark som Sverige och Norge, sina Konungar följaktige. Afsigten med denna sammankomst var att bilägga all den oreda i Norden som genom oenigheten mellan K. Birger i Sverige och hans bröder uppkommit. Det skulle blifva för långt att ingå uti en fullständig berättelse om allt som tilldragit sig från Kohlsäters dagtingan till 1310. Birger och hans bröder blefvo vänner. Falsk politik: Birger svag och hans bröder sluge. De få honom att uppoffra den store Torkel Knutson, hvars öde man känner, att han för sina trogna tjenster måste dö under bilan i Stockholm. Torkil borta, Birger utan stöd. Hertigarne Erik och Waldemar visa hvad de hade i sigte. Håtunaleken är bekant. Samma år blef Torkel Knutsson aflifvad. Hela Svenska hofvet fängslades, den tappre Arvid Smålänning räddade Svenska Kronprinsen Magnus och kom med honom undan till Danmark. K. Erik Menved tog sin fångna svågers parti. 1307 i årets början, tågar han med stor krigshär in i Sverige upp till Bogesund, der Hertigarne med sin armé honom mötte; det kom icke till fältslag, utan stannade i en förlikning eller stillestånd på ett år, under hvilket en fredsunderhandling beramades i Markaryd. Vintern var detta år ovanligt sträng. Sundet och Bälterna lågo i 14 veckor tillfrusne, och hafvet emellan Öland, Gotland och Lifland var isbelagdt. Under detta fälttåg uppfunnos de gammaldags Kaperoniker: en huf-

---

*) Deribland Upsaliske Erkebiskopen och Biskoparne i Skara och Wexiö.

vudbonad som betäcker mest hela ansigtet och med sina skyggen eller flikar skyler hals, skuldror och bröst. Hertigarne, i stället för att tänka på fredsunderhandlingen i Markaryd, tänka endast på att fortsätta kriget. När stilleståndet var tilländа falla de in i Skåne, bemästra sig Örkelljunga slott och magazin samt öfversvämma landet; om Julen hade de sitt högqvarter i Gräfvie, men de blefvo icke länge der, de skynda tillbakars åt Halland, under återmarchen härjande hvar de framtågade. Om sommaren 1308 bröt K. Erik Menved in i Småland och ryckte upp till Ljungby: allt liknade sig nu till ett blodigt fältslag, men slöts med en vapenhvila på ett och ett halft år eller till d. 8 Sept. 1309. Detta stillestånd afgjordes uti Berga kyrka, som ligger emellan Ljungby och Hamneda i Småland. K. Birger var redan den 26 Mars 1308 befriad ur sin fångenskap mot mycket hårda vilkor. Birger reste till Gotland, från Gotland till Danmark. Der omstöptes hela saken. K. Erik Menved förband sig att förhjelpa Birger till fullkomlig besittning af Svenska thronen. Prins Magni Birgerssons successonsrätt till Svenska kronan stadfästes. Dess gifte med Norska Konungen Håkans dotter, Prinsessan Ingeborg, om hvilken Hertig Erik hade löfte, blef afgjordt, och Erik sin brud, åtminstone till en tid, förlustig. K. Håkan i Norge fick 4 härader i Halland i ersättning för sitt mödernearf, och det öfriga såsom Danskt Fahnelän. — Härpå utbrast kriget; mot hösten 1309 ryckte Erik Menved med en armé af 60,000 man upp i Sverige. Nyköpings belägring är i historien bekant. K. Erik måste upphäfva den och tåga till Danmark åter. Årstiden, svårigheten att proviantera en så stor armé och hans egna herrars otrohet och mutineri var orsaken dertill, att han så litet uträttade till K. Birgers fördel. På hemtågandet från Sverige hade K. Erik ett sammanträde med Hertig Erik, och då öfverenskommo svågrarne om fredscongressen i Helsingborg den 20 Juli året derpå eller 1310. Hvad på densamma afhandlades läses vidlöftigt och utförligen hos Dalin, Lagerbring och flere; korteligen: Sverige deltes emellan tre bröder, och Birger skulle bära namnet af Konung. En annan tractat slöts, att Hertig Erik skulle bekomma Halland som Fahnlän af K. Erik Menved. Hertig Erik afstod all pretention på Prinsessan Ingeborg, med hvilken Prins Magnus Birgersson redan var förmäld. Deremot skulle Prins Erik taga Prinsessan Sophia af Werde till gemål, K. Erik Menveds systerdotter. Men samma dag ändrades denna afhandling så vida, att K. Håkan af Norge skulle hafva Norra Halland såsom Fahnlän.

Sällan har man mera politiskt agerat än uti dessa underhandlingar. Aldrig var det K. Håkans, K. Birgers och Hertigarne Eriks och Waldemars allvar att hålla det de förbundo sig till. Tiden visade det, isynnerhet hvad giftermålshandeln angick. Först var Hertig Erik förlofvad med Prinsessan Ingeborg; derpå ändrades det och hon förlofvades med Prins Magnus Birgersson; derpå 1310 i Mars månad slöt K. Håkan fred med Svenska Hertigarne, och uti denna fred utsättes, att Hertig Erik icke allenast skulle hafva Prinsessan Ingeborg, utan äfven Norges krona, om K. Håkan dog utan bröstarfvingar. Fyra månader derefter vid Congressen i Helsingborg *) afslutas åter, att Prins Erik skulle hafva Prinsessan Sophia af Werele och Prins Magnus Birgersson Prinsessan Ingeborg i Norge. Låt ock se slutet, och huru litet det är att bygga på regerandes underhandlingar och förbindelser. Hertig Erik gifte sig med Prinsessan Ingeborg, Danska och Svenska hofven till största förundran. Prinsessan Sophia af Werele fick Hertig Erik Langeben i Danmark. Erik och Waldemar blefvo i Nyköping ömkligen afdagatagne, Kronprinsen Magnus Birgersson fången och halshuggen, K. Birger från rike och krona drifven. Sådana blefvo följderna af en falsk politik **).

År 1311 kommo Hansestäderna och isynnerhet Rostock och Wismar med en flotta i Sundet. Helsingör och Amager brändes. Skanör och Falsterbo slott intogos. K. Erik Menved lät aflifva en hop Skånska och Seländska bönder för det de icke bättre försvarat landet, ty det var en gammal lag, att när *Bagn* brände och *Wiebrand* ginge, hvem som då hemma satt borde hänga vid sin egen bjelke. Bagn är detsamma som vårdkase, hvilken tändes när en fiende gjorde landstigning: Wiebrand var en träpinne, bränd i ena ändan, hvilken sändes som budkafle by från by och gaf tillkänna att fiende var i landet som härjade och brände. Orsaken till detta krig var, att K. Erik Menved hade genom afhandling med Nicolaus af Rostock blifvit egare af Rostocks stad, och

*) Det heter i Diplomat.: Item omnia remissa, item omnes diligendi. Captivi omnes dimissi liberi. Sv. Dipl. n. 1690.

**) Werlauffs framställning af Helsingborgske fredsslutning ses i Molb. Tidskr. 2 B. 4 h. Reuterdahl (Sv. Kyrkohist. 2: 2: 81) anmärker sin skäliga förmodan att Wiborgs slott (Gotland med Wisby och W. sl.) i Dipl. Sv. bör läsas: Wisborgs slott.

invånarne hade erkänt honom för sin konung och herre. År 1311 gjorde konungen en resa till Rostock, vid hvilket tillfälle han hade budit många af Tyska rikets furstar. Dit kommer Konungen med sin stora svite, 20 Furstar, Hertigar och Markgrefvar samt 948 Riddare från Danmark och Tyskland. Rostock ville icke emottaga så mycket främmande. Erik Menved hade låtit bygga ett stort hus eller palats för sig och de Tyska furstar att bo uti; men detta refvo stadsboarne neder. Konungen kom och de vägrade att taga emot honom. Med sina förnäma gäster var Konungen då nödsakad att lägra sig utom staden; man bodde i pauluner, tjäll och små brädbodar, som i hast kunde uppsättas. Riddarspel och torneringar höllos i många dagar. Här gjordes stora omkostningar och tillförseln kom från Danmark, ty Rostock skaffade intet. Vid detta tillfälle blefvo 489 Riddare af Konungen slagne eller dubbade, bland hvilka Hertig Christopher, Konungens egen bror, var den första. Det förtröt Konungen högligen att Rostocks stad tillslöt sina portar för honom. Grefve Hindric klagade deröfver att Wismars Borgare nekat honom derstädes hålla bröllop. Hertigen af Rügen att Stralsunds Borgare voro honom uppstudsige. De der församlade furstar ingingo ett förbund med K. Erik emot Rostock och Wismar, som man beslöt för deras uppstudsighet att straffa. Detta fingo de veta, som åter å sin sida förbundo sig med Hertig Waldemar och några furstar med Stralsund och Greifsvald, och som de funno rådligare angripa än angripas, utrustade de denna flotta som så mycken skada gjorde i sundet och på skånska kusten.

Åren 1312 och 1313 voro åter lysande sammankomster i Helsingborg. Michelsmessodag höll Hertig Erik sitt biläger i Opslo med Norska Prinsessan Ingeborg, och Lördagen för Thomasmessa voro fullmäktiga Sändebud från Hertigen och Konungen i Norge uti Helsingborg. Danska och Svenska hofven togo detta mycket illa upp; det var att alldeles kränka tro och ära och hvad på Congressen i Helsingborg 1310 afslutats. Intet kunde nu afgöras. K. Erik Menved var ledsen vid krig, annars hade nog brutit löst mellan honom och Hertigarne; K. Birger såg sig skymfad. Prinsessan Ingeborg, nu Hertig Eriks gemål, var trolofvad med hans son, Kronprinsen Magnus. Ett möte beramades till att hållas i Falkenberg vid Michaëlis 1313, men innan dess möttes alla Nordens krönta hufvuden i Helsingborg vid Pingsthelgen, K. Erik Menved, K. Birger, K. Håkan, Hertigarne Erik och Waldemar från Sverige och Christopher af Halland

Grefve Nicolaus af Werele, Prinsessan Sophias fader. Nu bilades all denna giftermålstvist på det sätt, att Hertig Erik skulle betala till K. Erik Menved 4000 mark lödig, och till Prinsessans fader Nicolaus af Werele 2000 mark lödig, hvarjemte Hertig Erik med sin bror Hertig Waldemar och 100 Riddare skulle gå ed, att Hertigen icke för någon vanhederlig tillvitelse upphäft trolofningen med Prinsessan Sophia, utan i afseende på för nära slägtskap, hvarjemte Hertigarne sjelfve skulle följa Prinsessan till Åtrabyttel i Halland, der K. Erik Menveds fullmäktige mötte för att henne emottaga och till Danmark ledsaga *).

"1314 d. 10 Dec. var K. Erik Menved i Helsingborg. Sv. Dipl. № 1993. Redan d. 5 Dec. var Rättartinget börjadt. L. c. № 2397."

År 1316 har Erkebiskopen Esger Juel i Lund i Helsingborg måst ingå en svår förlikning med Erik Menved. 1:o Skulle Erkebiskopen för egen kostnad i Rom utverka, att den af Påfven fällda dom mot Konungen återkallades; 2:o inom 10 år betala Konungen 3000 mark lödig, och om än Konungen doge, skulle dessa böter lika fullt utbetalas till Konungens efterträdare på thronen; 3:o måste han skriftligen tillförbinda sig att hvarken i Rom eller annorstädes utom riket något mot Konungen stämpla; 4:o icke på Bornholm tillsätta någon Länsman utan Konungens vetskap och samtycke; icke heller lemna de fredlöse dömde, delaktige i Erik Glippings mord, derstädes säkerhet och tillhåll. Att Erkebiskopen skulle allt detta hålla och fullgöra, derföre gingo två Biskopar och flere Riddersmän i borgen. Man ser häraf att Erkebiskopens sak varit sjuk, då han i så hårda vilkor ingick och dertill samtyckte. Hemliga stämplingar voro mot Konungen. En liga af de ypperste i landet: Hertig Christopher af Halland, Konungens egen bror, som ville spela samma role i Danmark som Hertigarne Erik och Waldemar i Sverige, Hertig Erik Langeben, Erkebiskopen Esger Juel och många af den rikare adeln; men K. Erik Menved var en annan herre än K. Birger Månsson i Sverige, hvarföre de ock mot honom ingenting uträtta kunde. Hertig Christopher, Erkebiskopen och åtskilliga af adeln räddade sig med flykten och gingo öfver till Sverige. Prelaten skref till Skånska Presterskapet och isynnerhet Domcapitlet i Lund,

---

*) Om Hvitfelds uppfattning af dessa förhållanden, se Molbechs Kritik i Nord. Tidskr. för Hist. Lit. o. Konst, 2 B. 4 h. 343—346.

att de skulle sätta hela riket i bann, men de protesterade emot bannlysningen, hvaraf man ser huru stor aktning och myndighet K. Erik Menved hade i sitt rike; ty onekligen hade Clereciet stor anledning till missnöje, emedan Konungen år 1318 pålade en ny skatt, nemligen en mark af hvar plog, Adeln 10:de penningen af alla deras inkomster. Plogskatten ålades adelns och presternas bönder lika med kronans. Häremot protesterade Esger Juel, men rädd för K. Erik Menved tog han flykten till Sverige *).

"1316 den 26 Sept. gaf K. Erik Menved "in castro nostro Helsingburch" staden Harderochs borgare en vijt i Skanörs marknad. Sv. Dipl. № 2065."

År 1318. K. Erik, i behof om penningar, pantsatte detta år Helsingborg med hela Skåne för ett lån, som han undfick af Danska Riksmarsken Ludvig Albertson; summan utgjorde 6816 mark Skånska och 39 mark silfver Cölnisk vigt. Konungen uppdrog honom rättighet att uppbära alla kronans inkomster af Skåne, undantagande af Myntet i Lund och af Skanör, dem Konungen sig förbehöll; deremot skulle Riksmarsken löna hela Skånska staten, och af årliga öfverskottet göra sig efterhand betald så för ränta som capital.

Samma år blef Helsingborgs slott af Svenska Riksföreståndaren Matts Kettilmundsson belägradt. År 1317 vid Julen lät K. Birger Månsson i Nyköping fängsla sina bröder Hertigarne Erik och Waldemar. Huru de omenskligen i fängelset genom hunger omkommo, är tillräckligen bekant. Vid midsommaren 1318 var Birger från sin krona och Matts Kettilmundsson till Riksföreståndare utvald. Birgers hela styrka låg uti det bitrade han väntade sig af sin svåger, Danska Konungen, hvilken redan i början af året skickat Mårten Duvæ på Bollerup upp till Sverige med 600 hästar, K. Birger och hans son Magnus till hjelp. Matts Kettilmundsson iakttog den sluga statsregel: bättre förekomma sin fiende än att af honom förekommas. Han såg förut, att snart skulle en Dansk armé rycka in i Sverige för att understödja K. Birger och hans sons parti. Han samlar derföre i största hast en ansenlig krigsmakt, och faller in i Skåne. Erik Menved var icke oberedd. Vid Milkalånga, som förmodas ligga i Färs härad, drabba begge härarne tillsammans. Den Danska vardt slagen, och bland fångarne räknades 500 Danska och Tyska Riddare, för hvilkas lösen Svenska kronan fick

*) Om dessa placitata mellan Konung och Erkebiskop i Helsingborg se Sv. Dipl. № 2081.

en betydande fordran i Danmark. Efter denna fullkomliga seger var hela landet öppet för svenska fältherren. Lätt hade Matts Kettilmundsson kunnat lägga Skåne under Sverige, men ställningen var då för kinkig för att en sådan inkräktning skulle kunna behållas. Riksföreståndaren var nöjd, att genom denna seger fullkomligen hafva stött Birger från Svenska tronen; och som all den hjelp denne fördrifne Konungen från Danmark kunde få nödvändigt skulle gå genom Skåne upp till Sverige, fann han mera enligt med sakernas då varande politiska ställning att föröda hela Skåne, på det en Dansk krigshär derstädes icke mera eller så snart skulle kunna sammandragas; också tror jag aldrig att Skåne någonsin blifvit grymmare medhandladt än nu: ty utom 8 härader plundrades och brändes hela landet. Städerna Lund, Malmö och Skanör köpte sig med stora penningsummor fria från sköfling och brand. Falsterbo och dess slott intogs och plundrades. Sist kom ordningen till Helsingborg. Dess slott var för fast att våga med en storm sig bemästra; det inspärrades och en ordentlig belägring företogs, men under belägringen af Helsingborg öppnades underhandling, i Roskild skulle fullmäktige Mårtensmessodag sig infinna. Fiendtligheterna upphörde genast. I Roskild afslöts stillestånd på 3 år. Svenska Kronprinsen Magnus skulle blifva i sitt fängelse, dock med full säkerhet för sitt lif. K. Birger fick icke komma in i Sverige, men på Gotland hade han fri- och säkerhet att vistas och vara. Slutligen måste K. Erik Menved ingå att icke straffa de Skåningar som under denna fejden varit svenska hären, Hertig Christopher och Erkebiskop Juel tillgifne och dem bistånd gjort. Det blef ock öfverenskommet att Svenske och Danske fullmäktige skulle sammanträda i Helsingborg*) för att underhandla om en billig och säker fred i Norden; men detta i Helsingborg beramade möte kom icke till fullbordan, ty Danska Konungen Erik Menved dog kort härpå, år 1319, hvarigenom sakerna fingo en hel annan ställning. Danmark kunde nu icke mera blanda sig i svenska oroligheterna. K. Birger flyktade från Gotland till Danmark. Prins Magnus, Hertig Eriks unga son, utvaldes till Sveriges Konung. Prins Magnus, K. Birgers son, halshöggs i Stockholm 1320.

"1321 begärde Erkebiskop Esger i sin förlikning med K. Christopher att förklaras qvitt och fri för de 3000 mark

---

*) Se Sv. Dipl. № 2173.

silfv. han fordom utfäst sig att betala K. Erik, hvilket K. Christopher medgaf. Sv. Dipl. № 2316 och 2317."

"1526 d. 7 Juni öfverenskommo Danska magnaterna och folket, att alla Kongl. slott i Skåne och Halland skulle i grund nerrifvas, utom Helsingborg, Skanör och Falkenberg. Se Dipl. № 2561."

År 1527 Danahof eller Herredag i Helsingborg. Förnämsta saken som här förekom var en tvist emellan Erkebiskopen i Lund och Johan Ulfeson, Danmarks Rikes Råd och Landsdomare i Skåne angående Rödne stad och härad på Bornholm. År 1149 gaf K. Sven Erkebiskop Eskil Hammarhus slott med 3 härader på Bornholm, i förlikning för det våld Konungen utöfvat på prelaten. Konungen i sin vrede lät gripa Erkebiskopen, lägga honom i en korg och hissa honom upp under hvalfvet i Lunds domkyrka, der han hänga måste i några timmar. Konungens vrede hade mellertid lagt sig. Prelaten släpptes ned, och han hotade med Påfvens onåd och hela Rikets bannlysning, som så förskräckte K. Sven, att han icke allenast gaf Bornholm, utan ock Åhus slott i förlikning. Ett härad på Bornholm, Rödne härad, förblef kronans; det samma sålde Hertig Wratislaw af Pomern till Danska Riksmarskalken Usfe Nilsson, och år 1277 gaf K. Erik Glipping å detta köp stadfästelse, i hvilket document säges uttryckligen, att Hertig Wratislaf på sådant sätt bekommit Rödne härad och stad af Danska kronan, det han dem som sin egendom sälja och afhända kunde. År 1294 lät Erik Menved fängsla Erkebiskopen Jens Grand i Lund. Process häröfver fördes i Rom, och riket sattes i band. Iven Lille på Tommarp var två gånger å Konungens vägnar i Rom, och hemkom sista gången 1303 med det slut i saken, att Konungen skulle betala till Jens Grand 10.000 mark lödig, samt till erkebiskopsstolen i Lund afstå Herrestads härad i Skåne, Ystad undantaget, samt Rödne stad och härad på Bornholm. Härpå gaf Konungen laga skötebref på Rödne härad, dock med det tillägg, att derest Riddaren Uffe Nilssons arfvingar intet ville afstå Rödne härad och stad, som var deras egendom, skulle erkebiskopen i Lund få i surrogat Wedmundhögs härad i Skåne, det Riddaren Holger Nielisson uti förläning hade. Så stod saken, då Erkebiskopen på Herredagen i Helsingborg 1327 väckte frågan. 12 Skånska Riddare skulle uppå sin aflagda ed pröfva målet, och sedan med utlåtande inkomma, hvilken Rödne stad och härad lagliga tillhörde, då de alle enhälligt sade dem vara Johan Uffesons laga egendom. Erke-

biskopen gjorde derföre köpeafhandling med Johan Uffeson, och för Rodne härad och stad gaf 1000 mark nya Skånska penningar, samt derjemte lemnade Johan Uffeson, att i sin tid nyttja och bruka Lunda stifts gods, Slettetorp, Hvelinge län i Skåne och Tvistofta på Seland.

År 1329 pantsatte K. Christopher II hos sin halfbroder Grefve Johan af Wagrien, Helsingborgs slott och län tillika med hela Skåne för en summa af 34,000 mark lödig, som Grefven honom förskjutit. Men som Riksmarsken Ludvig Albertssons enka och barn hade Helsingborg och Skåne i underpant, för ett lån, det han K. Erik Menved lemnat; måste Grefve Johan först ingå uti underhandling med dem, hvilket ock skedde andra dagen för allhelgonadag nämnde år på Helsingborgs slott; afhandlingen läses in extenso hos Hvidfeld, och voro vilkoren å ömse sidor i korthet:

Att fru Elsa Pehrsdotter, Ludvig Albertssons enka, skulle till Grefve Johan utlemna den fångna och på Helsingborgs slott sittande Konungen Erik Christophersson. Skulle hon och hennes barn för deras panterätt till Helsingborg och Skåneland få i ersättning Blekingen och Lister, Myntet i Lund, kronans gods i Avelund, Fers härad och Åsumbs by i Skåne, med allt kronans gods i samma härad, Venderis gård, Herrebergs härad i Jutland. Skulle hon och hennes barn vara frie för all efterräkning för förvaltningen i Skåne under den tid, de det i underpant hade. Skulle hon och alle hennes tjenare få fritt, obehindradt, utan tull och tynge bortföra från Helsingborgs slott, allt hvad dem tillhörde. Skulle hon och hennes barn få behålla de förläningar af kronan, som de i Jutland hade. Sedan detta var afgjordt, gaf K. Christopher II Söndagen efter Mårtens dag Grefve Johan panterättigheten på hela Skåne land; och uti denna märkeliga act omtalas äfven K. Eriks lösgifvande utur sitt fängelse på Helsingborg. Så heter det uti acten. Skulle en fullkomlig söne eller tillgift vara emellan Konungen och alla bönder i Skåne och Seland. Skulle, om Tisdag åtta dagar till, en Herredag hållas i Helsingborg. Der skulle K. Christophers son K. Erik göra allom dem en förvissning och sone, om all den del dennom er skedd emot. Och Onsdagen derpå skall Grefve Johan öfverlemna K. Erik till dess faders K. Christophers Riddersmän, som afsände voro att honom emottaga. Ett underligt uppträde, att se en fången konung inför sitt folk göra en sone eller på visst sätt afbön. Denne K. Erik var en bland det tidehvarfvets olycklige herrar. Dess far K. Christopher II tillträdde

regeringen efter Erik Menved år 1319. År 1322 lät han kröna sin son Erik till medregent. År 1323 blef det bekanta upproret i Skåne stiftadt af förra Riksmarsken Nils Olofsson och Knut Posse, som så slöts, att Skånska adeln kom att sitta emellan; många oskyldige bland dem miste både lif och egendom. Så hård medfart lade grunden till mera elände. 1325 utbrast nytt uppror, bättre öfverlagdt; det började i Skåne, sedan på Seland. K. Christopher med tvenne sina söner Otto och Waldemar flyktade till Mecklenburg, den unge Konung Erik innesluten på Tornsborgs slott, måste efter 14 dagars belägring gifva sig fången. Han fördes först till Haderslefs slott; men sedermera, efter Danska Rådets beslut, öfverlemnad Riksmarsken Ludvig Albertson att på Helsingborgs slott förvaras. Genom Grefve Johans biträde kom K. Christopher åter till riket, och nu slapp äfven K. Erik ur sin fångenskap i slutet af året 1329. År 1331 utbrast krig emellan Grefve Gerhard af Holsten och Grefve Johan. K. Christopher och hans son K. Erik togo Grefve Johans parti, icke långt från det gamla och bekanta Dannevirke vid Leehed kom det till ett fältslag, i hvilket Grefve Gerhard behöll segren. Under flykten eller som vi kallat retraiten stupar K. Eriks häst, och han slår sig så illa, att han några dagar derefter i Kihl med döden afgick. Helsingborgs slott, som nu öfverlemnades Grefve Johan, kom uti en Tysk och namnkunnig herres våld vid namn Eggert Brockdorph. Grefve Johan hade af honom lånt 6000 mark lödig, för denna summa fick han Helsingborgs slott och län, för att af dess inkomster göra sig betalt. Det arma Skåne var nu i den aldra uslaste belägenhet. Nyligen var det af de Svenska utplundradt, nyligen hade dess adel i en resning mot sin konung mycket lidit; nu kommo Tyskarne, som oerhördt plågade och betungade landet med skatter och utgifter. Men ingen var grymmare än Eggert Brockdorph på Helsingborg, ingenstädes led allmänheten mera än uti hans län. Erkebiskopen i Lund klagade deröfver hos Grefve Johan, och bad att en annan och mera mensklig länsherre måtte tillsättas uti Helsingborg; men fick det svar, att honom och provinsen stode fritt utlösa Helsingborg för 6000 mark lödig; hvarföre Brockdorph hade slottet och länet i underpant. Skåningarne förbittrades, och anföllo Tyskarne hvar de träffade dem, isynnerhet blefvo många ihjälslagne uti Lund och kring Helsingborg. "Tyskarne slogos vid Helsingborg 1332." Uti Lunds domkyrka mördades på en gång 300 Tyskar. Tyskarne hade slotten

inne, de uppretades härigenom till mera hämd. Många af adeln och de rikaste i landet förde de till Tyskland, hvilka sedan måste lösa sig med stora summor, och K. Waldemar III skrifver härom uti ett bref. De mesta af Ridderskapet och menigheten i Skåne, Halland och Blekingen, som under Tyskarnes tyranni mot all ära och rätt förtrycktes, måste fly fta från sina hemvist och rädda sina lif. Följden utaf detta tyranni blef den, att Skåningarne år 1332 gäfvo sig under Sveriges krona. K. Magnus Eriksson gaf i lösen för Skåne 70,000 mark lödiga, en oerhörd summa i de dagar, men gör dock intet mer än 560,000 Rdr. År 1333 besökte han som hastigast denna nya provins. "1333 die Kanuti tog K. Magnus Rex Sv. Norv. & Scaniæ i Helsingborg, Thumatorps Abbot och Convent i sitt synnerliga hägn." "1334 Erkebiskop Carl gaf Dominii klostret i Helsingborg en mark silfver." "1338 d. 22 Sept. skänkte Borgaren Peter Pehrsson 2 bodar i Helsingborg med hus och jord till Esroms kloster, der gifvaren fått brödraskap. Daugaard."

År 1340 kom Konung Magnus med hela sitt hof till Skåne och bodde på Helsingborg såsom det enda beqväma slott i landet, att herbergera ett talrikt hof*). Hit voro Skånes ständer kallade till en allmän Herredag, då Konung Magnus Eriksson gaf stadfästelse på Skånes gamla privilegier, och finnes sjelfva acten hos Lagerbring i dess monumenta Scanica **). Svenska hofvet förblef nu hela året uti Helsingborg och år 1341 straxt efter nyåret kom Konung Waldemar i Danmark till Helsingborg, då en act uppsattes och af Konung Waldemar, 3 Tyska Furstar, 4 Danska Biskopar och 18 Riddare underskrefs, i hvilken Konung Waldemar för evärdeliga tider till Konung Magnus' och efterkommande Svenska konungar afträder Skåne, Halland, Blekingen, Lister och Hven, samt afsäger sig och efterkommande Danmarks konungar allt anspråk å dessa länder. "1340 in vigilia Petri & Pauli utfärdade K. Magnus Sveriges, Noriges och Skånes Konung, privilegier för Skåne i Helsingborg Dipl. Lagerbr. T. I. (in medio). De innehöllo 1) Stadfästelse på de i Calmar gifna privilegierna, hvarmed förhandenvarande

---

*) Under Skånes förening med Sverige i 14:de seklet måste Helsingborg anses såsom *det förenade rikets* hufvudstad. K. Magnus skref sig Sveriges, Norges och *Skånes* Konung.

**) Ett sammandrag deraf ses hos Cronholm i Skånes Hist. p. 191 följ.

privilegier confirmerats; 2) rättighet för kapitlet, kyrkor, kloster, riddare och väpnare, för annan skatt, än de sjelfve åtaga sig; 3) för hvarje Kyrkoherde i Skåne att ha *en* prestgård, som kyrkan haft från sin fundation, då presten med de sina der bodde, fri från inne, stad m. fl. onera; 4) rör. Riddares och väpnares rättegångsordning i Skånelagen; 5) ecclesiastikstatens dito; 6) rättighet för kyrkorna att sälja sin kyrktionde till den mestbjudande, med rätt för Konungen att i nödställd belägenhet för kronan mot borgen taga den in natura, att sedan gäldas; 7) för Skåningar att ej lagföras utom Skåne, utan förvisas till egna ting; 8) för Riddare och väpnare att ej användas utom Skåne, utom på Konungens sold och caution mot förluster; 9) rör. ny värdering af K. Christophers egendom genom 12 ansedde Skåningar, som skulle beediga sin värdering. Svenska Riksråderna bevittnade. Under privilegierna hängdes Konungens, Drottn. Blancas, Erkebiskopen i Upsala, Biskopens i Strengnäs och 12 Riddare och Riksråders från Sverige sigiller."

"1340 in octavis Petri & Pauli utgaf i Helsingborg Magnus *Regnorum* Norvegiæ, Sveciæ ac *terræ* Scaniæ Rex ett frihetsbref för Rostocks borgare att under vissa friheter köpslaga i Norige. Orig. i Rostocks Stads Archiv 1754, in cop. meddelad Lagerbring. 1351 skref Magnus *Regnorum Sv. et Norv. Rex ac terrorum Hallandiæ ac Skanie Dominus* ett bref, i Dipl. Lagerb. 1356 skref Svia oc Göta Konunger oc Herre öfver Skane land ett bref ibm. Det bör dock anmärkas att *Skåne land*, eller det Skåne, hvartill Magnus och Erik skrefvo sig Konungar jemte Sverige och Norige utgjordes af Skåne, Halland, Bleking och Lister. Dahlman Danmarks Hist. I. p. 654 (danska öfvers.). 1340 in *festo* Petri & Pauli utgaf K. Magnus *Rex Sveciæ, Norvegiæ et Scaniæ* en cautio till Erkebiskopen i Lund och Capitlet i Helsingborg pro homagio facta Regi Sveciæ. Dervid borgade 5 svenska riddare Nils Åbiörnson (Sparre), Gustaf Tunasson (Sture), Ulf Gudmarsson (Hjorthufvud till Ulfåsa), Knut Folkason och Gotskalk Nilsson för Konungens löften (Dipl. Capit. Lund. № 57)."

År 1343 var ett sammanträde i Helsingborg rörande Skånska handeln; K. Waldemar hade redan begynt väcka fråga derom. I Helsingborg afgjordes intet, men i Warberg gaf Waldemar sitt skötebref på Skåne, och en plikt af 50,000 mark lödig utsattes, om K. Waldemar någonsin den klandrade.

År 1345 hölls ett Concilium eller allmänt kyrkomöte i Helsingborg.

Hvidfeld lemnar en kort och ofullständig berättelse om detta kyrkomöte. Och Pontoppidan uti sina Annal. Eccles. ad an. 1345 vet intet mer än Hvidfeld; men klagar deröfver att Hvidfeld som egt handlingar ej utförligare berättelse derom lemnat, än blott att ett Concilium hölls af Erkebiskop Peder Hansen (Lykke) med hans suffraganer, hvarvid de gjort en Constitution om kyrkoskick, ceremonier och sång; och önskar, att de subsidia som Hvidfeld egt och åsido lagt voro nu att tillgå.

Vår lärde Lagerbring har ur glömskans mörker framletat dessa handlingar och utgifvit tvenne disputationer i Lund, De Concilio Helsingburgensi, som innehålla *Acta Concilii Helsingburgensis*, ord från ord, såsom de finnas uti Kongl. Archivet i Stockholm, uti Boëtii Johannis handskrifna samling af Handlingar*) Lit. y. p. 245 et sq. Uti ingressen klagas öfver det våld och den orätt, som presterskapet tillfogades; men om en sann Christendoms befrämjande och lärans renhet nämnes intet ord. Först klagas deröfver, att de maklige i landet slogo under sig kyrkans gods och tionde, samt undandrogo presterna sina rättigheter. . . . Sedan, att många prester våldsamt handterades och fängslades för att preja penningar af dem. Vidare beifras, att sjelfva kyrkans stolpar herrar Biskoparne fängslades. Så omtalas en osed, att när adelsmän reste på gästeri, togo de in hos presterna, der de så godt som våldgästade. . . . Än en oförrätt som öfverklagades var, att de pålade presterna tull och gärder. . . . Än besvärade de sig deröfver, att när prester dö, våga lekmän slå under sig deras efterlemnade egendom. . . . En ogudaktighet öfverklagas, hvilken hemmas borde, att heliga rum intet voro fredade: I kyrkor och på kyrkogårdar utöfvades både slagsmål och mord: man vågade gripa dem som till dessa heliga rum sin tillflykt tagit; och då ingen annan utväg fanns, nödgade de dem fram ur denna fristad, i det de med våld hindrade, att ingen fick bära mat och

---

*) Deraf finnes nu i Lund Lagerbrings egen afskrift. def. Se № 414, 415 i Dipl. Lund. samt en fullständig afskrift (Concilii beslut upptager i Silfversparriska afskriften 16 foliosidor). På Concilio Helsingburgensi voro både priorn och prosten från flera kloster närvarande. Pontoppidan D. Atlas V. 329. Att det hölls 1365 må ingen upprepa efter Reuterdahls Kyrkoh.

dricka in till dem, som flytt in på kyrkogårdar och kyrkor. Slutligen klagades deröfver, att utan Biskopens vetskap vågade många att förskansa sig på kyrkogårdar och i kyrkotorn, görandes dem till borgar och fästen *). En målning af den tidens seder som icke är den vackraste. Alldeles ogrundad kan väl intet denna presterskapets klagan vara; ty den tidens adel var mäktig, tilltagsen och våldsam. Medeläldern historieskrifvare afmåla presterna såsom regeringssjuke, girige och myndige, helst biskoparne, hvilket väl är sannt; men så måste man bekänna att adeln i de dagar varit i ingen mån bättre; man läse allenast Svenska och Danska Historien för 12:e, 13:e och 14:e seklerna, så lärer man snart derom öfvertygas. Hvidfeld stadfäster sanningen af hvad i Helsingborgs Concilio öfverklagas: Paa de tider — säger han — var Adelen ude Skaane stedse og laug tid öfvid udi krig, blefven grumme og girige, saa de icke kunde lide det rett var, det toge med magt till dem, hvad dennem sjuntis de hafde rett til, af Lunde Domkirkis gods oc ingen anden Rettergaug paavarede; detta är väl beskrifning på tillståndet i Skåne 30 år efter Helsingborgs Concilium, men bevisar, att de då afkunnade bandlysningar ringa aktas. Påfve Gregorius XI gaf 1378 en Bulla, som kallas Lunda Kirkes Beskiermelsebref; i detta bref uppdrog hans Helighet Biskoparne i Camin, Lübeck och Wexiö, att bannlysa alla herremän eller andra, som presterskapet i Skåne något gods fråntoge, eller heliga rum och ställen på något sätt obelgade. Bland herrar i Skåne som isynnerhet varit tilltagsne

*) Det synes ej osannolikt, att Tyskarne förut företagit sig att bygga torn till Helsingborgs kyrka, hvarvid *ett* då redan uppförts, hvarigenom fenstret i södra sidoskeppets vestra gafvel igenmurats, och att de ernat strax uppföra ett likadant vid norra sidoskeppets vestra gafvel, hvarigenom än ett fenster skolat igenmuras. Från kyrkans torn kunde sedan staden beherrskas, äfven om det aflägsnare slottets bot ej halp. Nu kände Hanseaterne redan krutet och kunde från kyrktornens gluggar kasta stenar med blidor. Afböjde derföre Erkebiskopen genom Concilii-beslutet af 1345 det andra tornets byggnad i Helsingborg? Det redan uppförda har flera gluggar, än som synas ditsatte för ljudets utspridning. Tornet får erfara verkningen af dessa många öppningar för vindarne. Detta torn vid S.V. hörnet af kyrkan är tydligen uppfördt efter den tillbyggnad af kyrkan, som var uppförd omkr. 1230.

nämnes en Peder Daa, K. Magni gunstling, Peder Eskildson och Tuve Galin. Om den grymme Isegrim eller Jens Grim på Wallen vid Tosterup, hvilken för altaret i Löderup ihjälslog presten, denna tiden lefvat, eller om det varit förut, kan jag ej säga. Uti Jacob Erlandssons tid, 100 år före Helsingborgs Concilio, vet man att uti Lunds stift blefvo 8 prester ihjälslagne och 2 illa sårade.

Att Biskoparne till sina personer icke voro säkre, derpå har man flere exempel inom ett enda seculum. Jacob Erlandsson i Lund blef gripen på Glumstorp vid Landscrona 1259, Biskop Olof Glob i Rebe år 1261 af Riddaren Jens Glob ihjälslagen, Jens Thorbjörnsson i Lund, fängslad år 1294. Nils Stigson Hvite måste rymma från Roskilds Biskopsstol 1240, Peder Bang 1253, Esger Juel 1318, Biskop Tyke i Borglum hade 1337, på K. Christopher II:s befallning, blifvit fängslad; men släpptes lös kort derefter: och i förlikningen emellan honom och Konungen förbehöll sig Biskopen öppen talan, mot Riksråden Eske Brock och Bo Falk, såsom förnämsta orsaken till hans arresterande. En så nyligen timad händelse gjorde prelaterne på Helsingborgska Conciliet omtänkta för sin framtida säkerhet; och derföre, utom en sträng bannlysning, uppsattes en särskild act, i hvilken utstakas, hvad hvart stift årligen borde sammanskjuta till den Biskop, som antingen blefve med våld drifven från sitt stift, eller för sin säkerhet vore tvungen gå ur landet. Taxan var denna. Lund skulle betala 25 mark lödig, Schleswig 25 mark, Roschild 15, Ribe 15, Århus 12, Borglum 12, Odense 8 och Wiborg 8 mark lödig; tillsammans 120 mark lödig.

Våldgästning, som öfverklagas, var förbuden; men gästeri af flere slag kunde vara laglig; t. ex. *Kongsgästning* eller *Weislo*, då Konungen reste omkring i landet och hvart härad skulle vissa dagar underhålla hans taffel och skaffa allt hvad behöfdes; och *Biskopsgästning*, som aflades och i dess ställe betaltes *Cathedralicum*, hvilket sker ännu. *Adelns gästeri* var mångfaldigt: *Herregästeri*, då Adelsman kom sjelf; *Fogdegästeri*, då hans fogde kom; *Jägaregästeri*, då herremans jägare kommo upp till några dess hemman i skogsbygden att skjuta villebråd; *Hästegästeri* gällde för herremans hästar; *Hundegästeri* för herremans jagthundar. Såsom län och härader voro skyldige skaffa victualiepersedlar till Konungens Weitslo eller gästning; så skulle ock Adelns bönder skaffa sina herrar, och kronans bönder länsmannen, det är Landshöfdingen, samt fogden, hvad de till välpläg-

ning behöfde. Kongsgästningen eller Weitslu hade upphört, Biskoparnes likaså; men Adelns och Länsmännens var ännu i full gång och varade ännu i ett par hundrade år. Konung Christian III uti sin recess eller handfästning förbjuder herremän att oskäligen gästa sina underhafvande, och sine och kronans länsmän förbjuder han, att på gästeri fordra och begära utländskt eller tyskt öl. Då herremän reste på sådan gästning hos sina bönder, togo de sig den friheten att inlogera sig i prestgårdarne, läto bönderne föra gästningen dit och förtärde den i prestens hus, hvilket alltid medförde kostnad och besvär för presten, som fick släppa till både mat och öl, sedan det var förtärdt som bönderne dit burit. Herrarne kommo icke ensamme, de hade med sig sina svenner till häst; och när man känner allt detta, förstår man lätt, hvad Clericiet uti Helsingborgs Concilio klagar öfver, då det heter: Plerumque etiam in multitudine equorum et sequentium, Clericorum et Sacerdotum visitant mansiones, ibidem sua mobilia consumturi. Att kyrkogårdar och kyrkotorn gjordes till små fästningar, vittnar om tidens grymma seder; dock var det tillåtet, allenast man utverkade sig Biskopens tillstånd dertill. *Canones*, som på detta kyrkomöte författades, voro 14:

1. Canon. Huru förhållas borde om någon Biskop öfverfölls, illa handterades, fängslades, dödades eller utur landet drefs, samt rör. den bannlysning då följde; 2. Canon. Straff för den prest som vågade förrätta gudstjenst sedan bannlysning afkunnad var; 3. Canon. Huru förhållas borde när Canonici vid Domkyrkorna, Abboter, Priorer och Prostar öfverföllos, sårades, dödades eller fängslades, och den bannlysning, som deraf kunde följa; 4. Canon. När Canonici vid Ecclesiæ Collegiatæ, Prester och Munkar ledo våld och illa handterades, och den bannlysningen då kunde användas; 5. Huru förhållas borde när någon slog under sig biskopsgods och räntor, presteinkomster, döde presters qvarlåtenskap, lade på dem och deras folk skatt och gärder, sloge under sig kyrkotionde, fängslade någon, eller tvang någon dermed att honom hindrades bekomma mat, att gifva sig ur de ställen och rum som hade *Jus Asyli* samt om bannlysning derföre. Canon. 6. Bannlysning öfver dem som vågade lägga krigsfolk i kyrkor, kyrkotorn och andra heliga rum eller ock anlägga skansar och bröstvärn på sådana orter, utan biskopens samtycke och goda minne; Canon. 7. Legaten och Cardinalen Ottos constitution förnyades, som innehåller att presterne vid straff af bannlysning skulle skilja

sig vid sina Focariæ och Concubinæ. Det kallas en *Morbus Pestiferus*, att presterne höllo sig concubiner. Nu stadgades att Biskoparne icke skulle utfärda fullmakt för någon prest till pastorat eller præbende förr än han inlemnat sin skriftliga förbindelse att intet hålla någon focaria eller concubina. Detta var ett ondt, som åtföljde Katholska presterskapets coëlibat. Hurudan ställningen var kan man sluta deraf, att Nicolaus de Clemangis skrifver, huru församlingarne ej ville hafva prester, utan med det vilkor att de höllo sig concubiner, på det de måtte vara säkra om sina egna hustrur. Ömkeliga tider, intet bättre än våra! *) Man har ännu ett bref från Påfven Innocentius III till Erkebiskopen i Lund, uti hvilket han skrifver: Du berättar, att en prest i ditt stift hållit till och otukt bedrifvit med en bondehustru, att bonden kommit öfver honom, gripit honom, skurit näsan af honom och sårat honom i tungan. Detta bestyrker hvad Nicolaus de Clemangis skrifver. Också upphäfdes med alla conciliers beslut ej detta onda; detsamma öfverklagades och förebades uti Köpenhamns concilio, som hölls 80 år efter detta i Helsingborg; Canon. 8. Uti giftermålssaker fick ingen döma utom Biskopen; Canon. 9. Ingen andelig man fick advocera och föra processer för lekmän; Canon. 10. Om straff för prester, som satte sig upp mot sina förmän, som ej ville efterlefva detta Concilii canones och som mot sin Biskop och sina förmän sökte verldslig hjelp; Canon. 11. Ingen Biskop fick lemna kyrkans slott och län uti förläning till någon, utan Domkapitlets vetskap och samtycke, och utan att den som länet fick först gifvit sin förbindelse, att i händelse af biskopsvacance då hålla slott och län biskopsstolen tillhanda; Canon. 12. Om detta Concilii efterlefvande af Biskoparne; Canon. 13. Stadgar huru Jungfru Mariæ aflelses högtid, den Helige Påfvens och Martyrens Lucii, den Helige Biskop Marini och de Helige Jungfrur Euphrosynæ och Florentiæ fester eller helgdagar skulle firas. Biskop Marinus och Jungfruernæ Euphrosina och Florentia sägas vara i Lunds domkyrka begrafne **); men när och hvarest desse helgon lefvat nämnes icke; Canon. 14. Innehåller huru Summa Missa eller Stora Messan skulle hållas. Detta concilii beslut borde årligen i alla kyrkor uppläsas.

---

*) Efter ett halft sekel måste erkännas, att *våra* tider äro *bättre*.

**) Sommelius uttrycker sig: integra ibidem servata corpora.

Actum in Concilio Provinciali Helsingborg celebrato Anno Domini MCCCXLV Septimo Idus mensis Maji. "Dervid voro utom Erkebiskopen, 6 Biskopar och nära 20 Abboter, Decaner, Prostar etc. i Helsingborg."

År 1346. K. Magnus och Drottn. Blanka gåfvo i sitt testamente 60 mark till jemnskiftes åt bröderne af predikareorden i Skåne, som hade kloster i Helsingborg, Lund och Åhus.

År 1348 var K. Magnus Ericsson åter i Helsingborg någon tid; der utgafs ett skyddsbref för Esroms kloster.

År 1351. Herredag i Helsingborg, "sammankallad af K. Magnus i Sverige"; men hvad som afgjordes här vet man ej. K. Waldemar var der ock tillstädes. Hvad Messenius och Hvidfeld berättar, att K. Magnus gifvit Waldemar hopp att få Skåne igen, det anser Lagerbring såsom ogrundade gissningar; men utan afsigt gjorde K. Waldemar visserligen ej den Svenska Konungen så täta besök. Så mycket är säkert, att K. Waldemar genom sina fullmäktige väckte fråga i Lund, huruvida Grefve Johan kunde sälja Skåne det han aldrig egt. Enligt Warbergska afhandlingen valdes fullmäktige, som i Helsingborg sammanträdde, hvilka i anledning af samma traktat dömde K. Waldemar att plikta 30,000 mark lödig, dem K. Magnus eftergaf, då Waldemar året derpå besökte honom på Lyckås vid Jönköping eller i Örebro.

"1348 dödades i Hal(m)stad Borgaren i Helsingborgh Dæyenard för hvars årsmötshållande i Lunds domkyrka 2 gårdar gåfvos kyrkan. Lib. Daticus. mon. Scan. p. 104. 1351 gaf Cecilia, enka efter Åke Rafn, Helsingborgs predikomunkar en gåfva i sitt testamente."

År 1352 var åter Herredag i Helsingborg, vid hvilken K. Waldemar i sällskap med Hertigarne af Mecklenburg och flere Tyska herrar åter sig infann. Hvad här afgjordes vet man ej. Lagerbring som tadlar Dalin, Messenius och Hvidfeld för ogrundade gissningar, när de påstå att Waldemar redan låg i hemlig underhandling med den svage K. Magnus att återfå Skåne, föreger att Danska Konungens täta besök vid Svenska hofvet endast haft till ändamål en närmare allians med Sverige, för att kunna vara säker för Grefvarne af Holstein och Hertigen af Söder-Jutland; men detta är en gissning utan bevis. Waldemar reste till Seland och Magnus till Lyckås vid Jönköping; men kort efter reste K. Waldemar upp till Lyckås, der Konungen hade hemliga öfverläggningar. Se vid 1351. Vid detta tillfälle entledigades Skånska Gilkaren Johan Holgersson Ugerup från sin syssla,

och höfdingadömet i Skåne uppdrogs den bekanta K. Magni gunstling Bengt Algotsson. "1353 d. 20 Dec. stadfäste K. Magnus Eriksson i Helsingborg Malmö stads consuetudines & statuta, liksom Lundastaden fått stadfästelse å sina. Orig. i Malmö stads archiv."

År 1354. Ett möte emellan Danska och Svenska fullmäktige i Helsingborg, kort derefter ett lika sådant möte uti Roskild, och slutligen vid Michelsmessan samma år möttes åter K. Waldemar och Magnus uti Helsingborg. Lagerbring säger, att man vet icke hvarom så täta konferanser höllos; men tadlar Hvidfeld då han säger, att det angick Skånska handeln. Underligt ser det ut. 1340 godkände K. Waldemar Skånska handeln. 1343 gaf han, som här ofvan anförts, skote och fastebref på densamma med 30,000 mark vite, om han någonsin den klandrade. 1351 väckte han fråga om densamma och dömdes att betala vitet. 1352 efterskänkte K. Magnus honom ådömda vitet. 1353 förnyar K. Waldemar sitt afkall på Skåne och afsäger sig all rätt till detsamma; månne man intet på sådana historiska uppgifter kan tro, att K. Waldemar låg efter den svaga Svenska Konungen, och endast väntade tillfället, då han kunde få sin önskan fram?

År 1355 vid midsommaren möttes åter Danska och Svenska Konungarne uti Helsingborg. En afhandling dem emellan afslöts; men besynnerligt att alla våra historici intet veta det minsta hvad den innehöll.

År 1357 ingicks en förlikning i Jönköping emellan K. Magnus och hans son Prins Erik. Riket deltes dem emellan. Skåne kom på Prins Eriks lott, Helsingborgs slott skulle Magnus till honom aflemna och till fyra Svenska Riksråder alla handlingar rörande Skånska handeln. Hertig Bengt Algotsson, Skånes höfdinge, landsförvistes. Bengt reste till Danmark och blef vid Danska hofvet väl antagen. Magnus uppsköt ena tiden efter den andra att från sig lemna Helsingborg och handlingarna om Skånska handeln. Erkebiskopen i Lund Jacob Nilsson höll K. Magni parti, ehuru han kort förut varit bland de mest missnöjde med honom och Hertig Bengt, som på Konungens tillstånd satt sig i besittning af alla erkebiskopsgodsen i Skåne, under det att Jacob Nilsson var rest till Påfven i Avignon. Prins Erik, som kom till Skåne, lät på Åhus fängsla Erkebiskopen. Så snart K. Magnus fick det veta, förfogade han sig tillbaka med Drottning Blanca till Köpenhamn, och lära de förmodligen varit på Helsingborg, när tidningen kom om Erkebiskopens ar-

rest. Waldemar skickar en armé till Skåne, K. Magnus till hjelp, hvilken intet annat gjorde, än plundrade flacka landet och gick hem till Seland, då Prins Erik nalkades med klubbehären, ty så kallades hans armé, emedan de meste voro väpnade med spikklubbor. Desse fara fram på samma sätt i Skåne, som Danskarna förut der gjort. Landet led derigenom mycket; och minnet af detta krig har intill senaste tider blifvit bevaradt samt kallats: *Hertig Bengts fejde.* År 1359 dog Prins Erik med sin gemål, några mena af Prinsens mor genom gift afdagatagen, derför att han förföljde Hertig Bengt, hennes älskling; andra säga: död i pesten.

År 1360 dagen för S:t Knuts dag eller d. 13 Januari, landsteg K. Waldemar i Skåne med en talrik krigshär och företog genast Helsingborgs belägring; men huru snart han kunde bemästra sig detta slott, vet man ej; man har anledningar tro, att det uthärdat belägring öfver ett år. Se Lagerbring S. H. T. III. p. 463, 64, men om tiden varit längre eller kortare, vare lika godt. Sverige miste och K. Waldemar återvann Helsingborg, men besynnerligast är det, att enligt Chrönican № 5 hos Ludevig Relat. Ms. Tom. 9 p. 109 skall K. Waldemar år 1360 icke allenast blifvit mästare af landet, utan ock att K. Magnus sedermera varit i Helsingborg*), då han från sig till Waldemar lemnat alla handlingar rörande Skånska handeln, samt att hans son Håkan, med Waldemars dotter Margareta, vid det tillfället blifvit trolofvad.

Hvad som nu hände satte hela Norden i rörelse. Waldemar intog Gotland och plundrade Wisby stad: Svenska Rådet blef mot K. Magnus uppbragt. K. Magnus reste ikring man vet ej hvar. Mårtensmessan 1361 kom han från Liffland hem till Calmar, då han genast på sin sons och

---

*) Dahlmann i sin Danska Hist. anför att K. Waldemar var i Juli 1360 i Helsingborg, då Borgmästarne stadnat qvar som vittnen till Konungarnes förhandlingar. För bekräftelsen af deras friheter ville de erlägga till 1200 och måste ge 1000 mark Lübsk. De rådde till en allmän myntfot, som hvarken höjdes eller sänktes. Sartorius D. Deutsche Hanse, der urkunden läses p. 476—482. Wismarske fångarne frigåfvos utan lösepenningar. Wismarks landsherre Hertig Albrecht af Mecklenburg blef förlikt med K. Waldemar. Om Lübeck och Danmark ville kriga, måste fejden förkunnas ett helt år på förhand.

Svenska Rådets befallning i Calmar kyrka arresterades. Med Sverige och Hansestäderna ingå Grefve Henric af Holstein och Hertig Henric af Meklenburg uti förbund att bekriga K. Waldemar och återtaga Skåne och Gottland.

"1361 gaf Archidiacon. Jacob Stigsson 2 mc denar till predikobröderna i Helsingborg."

År 1361 utrustades en krigsflotta i Lybeck på hvilken Hertig Henrik af Mecklenburg och Borgmästaren Wittenberg förde befälet. Fottan lopp ut, intog och plundrade Köpenhamn, gick så för Helsingborg, slottet inspärrades till lands och sjös, och med sexton stenkastare eller blidor *) arbetades natt och dag, att bryta dess murar; men då mesta folket var i land, sysselsatta med belägringen, anländer Kung Waldemar med Danska flottan, eröfrar 6 af Lybeckarnes förnämsta skepp och uppbrände några af dem (den 6 Juli) hvarigenom belägringen upphäfs, fred slöts och Borgmästaren Wittenberg efter hemkomsten måste träda i arrest, samt två år derefter för denna misslyckade belägring mista hufvudet.

"1368 sökte K. Albreckt i Sverige förgäfves att eröfra Helsingborg. Huru tappert det höll sig ännu i Juli 1369 bemärkes. I Nov. slöts freden."

År 1369 kom åter Lybska flottan i Sundet, intog och plundrade Köpenhamn, Amager, Hven, Helsingör, men Helsingborgs slott vågade de icke angripa, de hade i friskt minne den olyckliga belägring som Wittenberg sig företagit och kostade hans hufvud.

År 1370 öfverlemnades Helsingborg med hela Skåne till Lybeckarne ("Hanseaterne"). Denna provins hade nu en tid bortåt varit kastad som en boll emellan flera händer. År 1318 pantsattes Skåne hos Riksmarsken Ludvig Albertsson. År 1329 förpantades det till Grefve Johan af Wagrien; år 1333 kom det under Svenska kronan; 1353 blef Bengt Algotsson enväldig i Skåne; 1357 förklarades Svenska Prinsen Erik för Herre och Regent öfver landet; 1360 intog Kung Waldemar Skåne och 1370 lemnades landet åt Lybeckarne på 15 år. Uti fredstractaten med Hansestäderna heter det:

---

*) Blidor. Dervid nyttjades krut. Troligen var nu Helsingborgs Kärna för första gången blottställd för denna sin dödsfiende. Blidemästarne förfärdigade nu trädkanoner med jernband. Se Dahlmanns Hist. v. Jenssens Overs. 2. p. 18. (Ov—s not.)

att hela Skåne med Helsingborgs slott*), Skanör och Falsterbo**) uppdrogs dem, att i 15 år innehafva och deraf uppbära ⅔ af dess skatter. Under dessa 15 åren voro landets invånare liksom lemnade åt sig sjelfva. Danska hofvet befattade sig ej stort med styrelsen i Skåne och derom är Skenninge Dagtingan, som Skånes adel 1381 ingick, ett tydligt vedermäle, man ser af densamma att de rådde sig sjelfva. De afgjorde med K. Albrecht, att om han ville föra krig med Danmark, måtte det ske, men ej genom något angrepp på Skåne: K. Olof i Danmark kunde de Skånska Ständerna bistå med krigsfolk mot dess fiender, men förbundo sig att icke lemna honom några trupper mot Sverige. Men denna sjelfrådighet var icke den bästa. I samma dagtingan aftaltes: "om någon fredlös, eller hvem det helst vara må, innan denna fred vore tilländagången, genom våld, förräderi och orätt bemäktigade sig någon annans hus, fäste, slott eller annan egendom; så skulle ingen å någondera sidan sådan egendom sig tillhandla", hvilket utmärker huru laglöst man i de dagar lefde.

"1385 vid pingst sammanträdde i Helsingborg Hansestädernas och Danska regeringens ombud och K. Olof afgaf Christi himmelsfärdsdag qvitto för återlemnandet af de danska länen."

År 1391 den 31 Dec. dog Erkebiskop Peder af Lund uti Helsingborg; han har förmodligen för en kort tid rest dit, sjuknat och dött, ty Erkebiskopen hade i Helsingborg en *Curia* eller biskopsgård. "Han stadgade som Erkebiskop pastorernes rätt till tionde af sillfiske. Var han som præbendarius i Helsingborg sjelf intresserad i den frågan? Enligt sista bladet i Liber Daticus, hade han lefvat Gudi och menniskor kär; död 1 år och 12 dagar sedan han återkom från Rom. Det skulle varit alltför stort nit, om han, hemkommen från en så lång resa, börjat göra *visitationsresor* under sjelfva julen. Vi ha derföre dristat förklara hans vistelse vid denna tid i Helsingborg behöfva som förklaring, att han här egde ett hem."

Emellan åren 1388 och 1390 skall Helsingborgs stad af Vetaliner eller så kallade Fetaliebröderne blifvit plundrad, och samma öde skall Malmö haft.

---

*) Då hörde derunder Luthgude, Söndre, Asbo, Runebergs, Odens, Hardagers och Froste härader.

**) Derunder låg Skötts (Skytts) härad.

År 1394 var en lysande samling i Helsingborg. Folk af alla nordiska riken voro der församlade. Hansestädernas fullmäktige infunno sig till att träffa någon afhandling med Drottningen om fred och Konung Albrechts lösgifvande ur dess fångenskap. Men innan något uti detta vigtiga ärende kunde företagas, råkade några Danskar och Tyskar, som voro församlade på ett ställe i staden, uti ordkastning, man vet ej hvarom. Ifrån ovett kom det till slagsmål och åtskillige blefvo inne uti rummet nedhuggne. Borgmästaren från Stralsund, Greger Sverting, skyndar för den skull ut i tanka att berätta detta oväsende för Drottningen. Men då han var i sitt skyndsammaste lopp till slottet, möter honom en Dansk på gatan med dragen värja och hugger honom neder på stället, hvarefter de andra städernas fullmäktige i största hast förfogade sig ned till sina skepp och foro sina färde, så att all underhandling för den gången afstannade.

År 1395 infunno sig nya fullmäktige ifrån Hansestäderna uti Helsingborg, om K. Albrechts lösgifvande ur fångenskapen blef då icke allenast afhandladt utan denne olycklige Konung hemtades nu från Lindholm och blef på Helsingborgs slott till 10 städers fullmäktige utlevererad. "S. å. den 8 Sept. Sju Hansestäders Borgmästare och Råd gingo nu i borgen för K. Albrecht och hans son. Molbechs Hist. Aarböger 2. p. 88." Detta är den andra Konungen, som ur sitt fängelse i detta oroliga sekel blifvit lösgifven i Helsingborg.

År 1398 var ett Kejsar Wencelai sändebud i Helsingborg, genom hvars bemedling Preussiska Härmästaren von Jungingen mot 9000 Rosennobler till Drottning Margreta afstod halfva Gottland, som han innehade; till denna Gottlands lösen måste hvar Svensk bonde betala 12 öre Stockholmska. "1398 fingo Helsingborgs predikomunkar en mark enligt testamentet af Fru Ida till Gladsax."

"1401 Sönd. näst efter 24 Aug. hölls i Helsingborg en riksdag med de 3 förenade rikena, hvarvid K. Erik stadfäste Drottning Margretas testamente till kyrkor och kloster. Då voro i denna stad hos Konungen följande kyrkans och folkmaktens representanter: Erkebiskoparne af Lund, Upsala och Trondhiem, Biskoparne af Roskild, Linköping, Oslo, Ribe, Skara, Hammar, Arws (Åhus), Wexiö, Wiborg, Åbo, Holben på Island, Westerås, Wendesyssel. Skalholt på Island, Bergen, Odense, Stavanger, Prostar af Bergen och Oslo, Jonas Andersson (3 rutor), Carl (Sparre) af Tofta, Sten Bengtsson (Bjelke), Tuve Galen (Gilkare i Skåne), Erngisle Nilsson (Natt och Dag i längden), Sten Boson (Natt och

Dag i bredden), Thord Bonde Röriksson, Christian Kaas, Johan Ulfsson (Björnfot), Thure Bengtsson (Bjelke), Iwar Nilsson och Nils Iwarsson (Röde), Knut Boson (Bo Jonssons son, med griphufvud i sigillet), H. v. Podebusch, Predb. v. Podebusch, Jöns Dureæ, Pether Nicelsson af Agardh, Abr. Broderson (Tjurhufvud), Nicl. Svartesconing, Stig Pædherson (Krogenos), Amund Bolt, Magn. Munck, Magnus Trottason, Philipp Carlsson, Bernike Skinkel, Gerit, Henric och Heine Snakenberg, Johan Scharpenberg, Peder Walckendorp, Jöns Falk, Waldemar och Erik Bydelsbach, Otto Römer, Jon Darre, Joh. Molteke af Bawelse, Eric Ummereyse, Fick och Thom. v. Fiitzen, Jönis Eskilsson (Torstenssonska ätten), Peder Laxman, Claus Fleming, Thor Bonde Petharsson, Axel Petharsson (Brahe), Jacob Bilde, Eric och Thure Stensson, Gustaf Algotsson (Sture) och ännu 65 Riddare samt 44 väpnare, så att hela Rådssamlingen var 178 personer, hvilket ej kan vara en Senat, en Conselj, utan en Nationalförsamlings "trängre" kammare. Slottet i Helsingborg hade sannolikt ej stor nog sal för en slik samlings öfverläggningar. Der behöfdes en stor kyrka. Märkligt är att se huru de 3 rikena ej gruppera sig utan som ett enigt rike uppgöra sin rang. Erkebiskoparne af Lund, Upsala, Trondhiem, Biskoparne af Roskild, Linköping, Oslo o. s. v. Riddarne synas ha följt åldersrangen, kanske ock väpnarne. Philipp Bonde, som står näst den siste, bivistade dylika möten 34 år derefter. Var det så ärevärdt att upplösa detta band? Hvilken makt skulle det nu ej varit, som sträckt sig från Heklas eldgap till Newas mynning, från Trondhiem till Århus? Hade det ej varit värdt att för denna *allmänna* fördel lida t. o. m. stora *enskilda* besvärligheter, om man ej kunnat på laglig väg afvända dem?

Diplomet af 1401 är aftryckt i N. Danska Magaz. V: 1 h. p. 28."

"1402 gaf Niels, Prior i Helsingborgs kloster, Drottn. Margaretha qvittering för 7 mark sölf, som hon varit klostret skyldig."

"1403 var K. Erik i Helsingborg, då der handlades om morgongåfva till Engelska Prinsessan Philippa. Romerike i Norige föreslogs."

År 1403 har Drottning Margaretha varit i Helsingborg och vid det tillfället förlikt Jens Nilsson Lövenbalk med Jens Jensson Brocks enka, barn och slägtingar, hafvandes Jens Nilsson slagit Jens Brok ibjäl.

Den *Orfejde* eller *Söne*, som i Drottningens öfvervaro gjordes är märkelig och visar huru adliga mord i den tiden försonades. Sjelfva acten lyder så och läses hos Hvidfeld:

Jag Jens Nilsson af Afvensberg Riddare, gör allom genom denna skrift kunnigt, i så måtto här nedan skrifvit står, att jag har dagtingat, gjordt och slutat en evig Söne, emellan Herr Jens Andersson af Alsendrup Riddare, Anders Jensson och Lauge Jensson och deras vänner och fränder på ena sidan, och mig och mina vänner på andra sidan, om Jöns Jönssons af Clausholm död, hans son och deras fader (hvis själ Gud hafve). Först skall jag göra en evig messa för honom uti S:t Clemens kyrka i Århus, med 3 läster korn, i Oppsyssels och Lofversyssels mål, och det altar vid hvilket messan skall hållas, till det skall förenämnde Jens Andersson, barn och deras arfvingar hafva jus patronatus. Item en evig messa uti Svartbrödra kyrka i Århus, der förenämnde Jens Anderssons lägerstad är. Item skall jag låta denna messa på det högtidligaste hållas, som jag åstadkomma kan, och skall jag dertill bjuda begges våra vänner. Item 30 fattige skall jag kläda samma dag, och de skola hålla 30 bloss under denna själamessa. Item skall jag skicka en man till Rom, en till Jerusalem, en till S:t Catharina, en till S:t Jacob, en till Vilsnack, en till Aken. Item 9 män inomlands i dessa 3 riken, som äro: en man till S:t Knut, en till Wadstena, en till Rye, en till S:t Hjelpare, en till S:t Olof, en till S:t Erik, en till S:t Enevold, en till S:t Lauritz i Lund, en till Vår Frue i Köpenhamn. Item skall jag med tvåhundrade Riddare och Svenner utbedja mig tillgift af Jens Andersson, Anders Jönsson och Lauge Jönsson och säga så: vore jag den bäste och mäktigaste Riddare i Danmark, och de hade slagit min fader ihjäl, så ville jag derföre af dem en lika sådan Söne antaga. Item skall jag Jens Nilsson med gode mäns bön och knäfall, göra dem, Fru Ida Jens Jenssons hustru och hennes barn afbön, och skall jag gifva dem Fru Ida och hennes barn hvar sitt klenod efter min förmåga. Item skall jag gifva Jens Andersson, Lauge Jönsson och Anders Jönsson ett draget svärd eller dolk och falla på knä för dem, och bedja dem ödmjukligen för Guds skull, att de förskona mig för deras vrede och gifva mig fred. Item skall jag med 20 Riddare och svenner gifva Herr Jöns full försäkran, att dessa förenämnde stycken inom denna dag och S:t Mårtens dag nästkommande år skola till alla delar uppfyllda och fullgjorda vara. Item skall jag Jens Nilsson på möderne och fäderne vänners och fränders vägnar

för Jöns Jönssons död med bref och insegel försäkra förenämnde Jens Andersson, Anders Jönsson och Lauge Jönsson och deras vänner och fränder både på fäderne och möderne födde och ofödde. För förenämnde Söne och fred lofvar jag Jens Nilsson och mina barn och på fäderne och möderne och våra vänners och fränders vägnar födde och ofödde, att allt skall fullkomnas och fullgöras inom S:t Mårtens dag nästkommande år. Härpå följer deras namn, som underskrifvit och slutligen datum in præsentia Illustrissimæ Principissæ ac Dominæ Dominæ Margaretæ, Dei Gratia, Daciæ, Sueciæ, Norvegiæ Reg. A:o D:ni 1405 Die Beati Mathæi Apostoli.

"1410 anslog Erkebiskop Jacob en mark silfver i sitt testamente till Helsingborgs Dominicanerkloster. 1410 Tref. söndagen var K. Erik i Helsingborg, der uppvaktad af ombud från S. Yrians hospital i Åhus, som fingo ett i Christianstad ännu förvaradt försvarelsebref."

"1415 den 5 Maj gaf K. Erik Malmö förnyade privilegier in castro nostro Helsingb. Orig. i Malmö stads archiv. S. å. fick Helsingborg privilegier af K. Erik XIII, som afvika obetydligt från Malmös och Landskronas: confirmerade af Christopher, Christian I, Hans, Christian II och III. Helsingborgs Birkerätt synes ligga till grund för den af K. Hans utgifna allmänna Stadsrätten."

"1418 d. 30 Juli lades Helsingborg med slott och kyrkor — "i aska", utom klostret. Cronholm, Sk. Hist. 531. Källan är Diar. Wadst. (Script. rer. Su. I. 1. 139), der man läser: conflagrabat tota civitas Helsingborgh simul cum castro et ecclesiis præter claustrum. Ryktet hade då kommit till Wadstena att stad och kyrkor härjats af elden. Märkligt är, att inhemske författare om denna brand veta intet. Kan man då ordagrannt tolka ryktets nedskrifning i Wadstena? En fullständig brand kunde väl ej undgått de danske och skånske chrönisternes uppmärksamhet i den tiden, om än gåfvobref i Diplomatarierne förtegat olyckan. Brunius anser dock möjligt att efter nämnde brand slottet undergått en större reparation och att tornet, som qvarstår då fått sin sista pregel. I kyrkan var då ej mycket, som kunde läggas i aska eller nära en eld, när hvarken stolar eller läktare funnos."

"1424 d. . . Sept. höll K. Erik rättareting i Helsingborg, närv. Erkebiskop Pether i Lund, 3 Biskopar, Hr Jac. Bille och andra Riddare och Svenner. Dipl. Lund. № 378."

År 1424 under K. Erik af Pommerns resa till det förlofvade landet, kallade hans Drottning Philippa de tre rike-

nas Ständer till en Herredag i Helsingborg för att öfverlägga om landets försvar mot Lybeck och Hansestäderna.

År 1427 stod ett sjöslag uti Öresund emellan Danska och Svenska flottan å den ena och Lybeckska och Hamburgska å den andra sidan. Henric Höjer och Hans Foss voro befälhafvande på Hamburgerskeppen, Tideman Sten på Lybeckarnes. Tideman Sten slogs länge och tappert med Danska och Svenska flottan, men måste slutligen taga flykten, ty han blef icke af Hamburgarne understödd; dessa hade gått för långt in på grunden mot Skånska vallen, att de icke kunde vända; de blefvo omringade af den segrande Svenska och Danska flottan, och nästan allesammans tagne. Tre timmar efter sjöslaget kom en stor, rikt lastad handelsflotta från Nordsjön, och som den tillhörde Hansestäderna angreps densamma genast af de Danske och Svenske, ett nytt hårdnackadt sjöslag begynte åter och varade inpå sena natten, i hvilket på Svenska och Danska sidan 1000 man stupade, men slöts till deras fördel, i det att 30 rika handelsfartyg uppbragtes, de öfrige räddade sig med flykten. Detta nederlag väckte mycken oro bland borgerskapet i Hansestäderna. Lybske och Hamburgske Amiralerne hade inga ordres att leverera batalj, utan endast skydda och convojera den stora handelsflottan, som hemväntades; hvarföre också dem ett desto strängare ansvar förestod. Tideman Sten dömdes till döden; men på Biskopen i Lybeck Johan Skeels förbön, slapp han med evigt fängelse i sitt eget hus. I Hamburg var man mera mensklig: Höjer och Foss dömdes blott till stora penningeböter; men i andra städer gick grymt till. Uti Wismar voro flere Rådmän som illa handterades af borgerskapet, och en af dem vid namn Henric von Haaren halshöggs. Uti Stralsund mördade Borgerskapet på en natt hela sin Magistrat. Sådan gäsning förorsakade denna förlorade sjöbatalj uti Hansestäderna.

Samma år i December samlades en stor del af Svenska Rådet uti Helsingborg. Rådpläguingen hölls uti *Specialis Camera Regis* eller Konungens eget rum. Öfverläggningen rörde nya skatter och en ny krigsgärd. Erkebiskopen Johannes Haquini från Upsala, Biskop Sigge från Skara och Arnold från Strengnäs inlade en på latin författad protest mot all vidare skatt och krigsgärd, underskrifven af två kejserliga Notarier, den ena från Upsala, den andra från Söderköping. K. Erik gjorde häremot en contraprotest, och finnas begge dessa protester hos Lagerbring i S. H. T. IV. Således har här varit en för K. Eric obehaglig rådplägning.

"1430 bevittnades i Helsingborg af Hartvig Krumedig, att en byman i Slagelse var skyldig Hans Kröpelin, Höfvidsman i Stockholm, 10 mark lödig silf. Nye Danske Magaz. VI. 1. p. 25. S. å. den 1 Dec. hölls fredsunderhandlingar med Hanseaternas sändebud i Helsingborg. Molb. Hist. Aarböger. 2: 101."

År 1432 stod åter ett sjöslag uti Öresund emellan Hansestädernas flotta samt den Svenska och Danska, hvilket så aflopp att Svenska Amiralerne, RiksRåden Broder Svensson och Greger Månsson af Eka tillika med 240 goda Svenska sjömän blefvo fängne och flere skepp förlorades. De Svenske hade slagits tappert och manligen, men de Danske gjorde dem ett slätt bistånd i slaget. Svenska sjömakten led mycket uti detta krig, den måste alla år utrustas och flottan hålla sjön, icke så mycket egna, som Skånska och Seländska kusterna till försvar. År 1427 hade Svenska flottan största delen i segren, som vanns öfver Lybeckarne i Sundet. År 1432 största del i sjöslaget sammastädes, samt största förlusten. År 1429 förgicks större delen af Svenska flottan vid Barsebeck och Saltholmen. K. Erik hade om våren samma år beordrat henne hit ned till Köpenhamns försvar och säkerhet mot Hansestäderna; hela sommaren öfver låg flottan i Sundet och vid Köpenhamn, förtärde sin proviant och fick intet af K. Eric. Många fartyg vände om till Sverige och seglade bort utan Konungens lof och tillstånd, ty ingen proviant hade de sjelfva och ingen fingo de; de som qvarblefvo måste upphandla på credit och en stor del var nödsakad att sälja sina kläder och harnesk för lifsuppehälle. Ändtligen mot Michaëlistiden fingo de Konungens tillstånd att segla hem till Svenska hamnar. Vid Saltholmen skulle de samlas, och just då de voro samlade uppväxte den faseliga storm i hvilken en stor del af flottan i grund förgicks.

"1440 den 12 Nov. och 13 Nov. utfärdade K. Christopher i Helsingborg Confirmationsbref, det ena utförligare än det andra på Malmö privilegier. Orig. i Malmö stads arch. Likaledes fick Lunds Capitel de priv. som läsas i Dipl. Capit. Lund. № 24 i Lagerbr. afskrift."

År 1443 utgaf K. Christopher af Bäjern uti Helsingborg en allmän Birkerätt: den skall vara uti K. Erik Glippings tid år 1269 sammanskrifven, men blef aldrig utgifven, af hvad orsak vet man icke; K. Christopher lät derföre sätta likasom en Lagcommission här uti Helsingborg, hvilken ej

allenast öfversåg K. Eriks Birkerätt, utan ock förökade och förbättrade den, hvarefter den i Helsingborg blef utgifven.

År 1448 *) den 6 Januari slutade K. Christopher af Bäjern sina dagar i Helsingborg, han var då på resan stadd till Jönköping, dit han till en Herredag kallat Svenska Ständerna, som skulle taga sin början d. 21 Januari. Såsom ett omen eller förebud till de politiska stormar och oväder, hvilka efter hans död drogo sig tillsammans och utbröto, hafva de då lefvande ansett de ovanliga och grufliga stormar, som uti julhelgen och kort före Konungens död rasade, då många hus blåste öfver ända och en myckenhet stora trän uti skogarna nedbrötos. Christopher var en pratsam och munter herre; hans afsigter voro goda, hans hufvudföremål var att kufva det stolta Lybeck; men han kom att regera öfver ett folk, der aristokrati och anarchi som oftast rasade, det hat, den afund och otacksamhet som han hos sina undersåtare märkte, betog honom dess muntra sinne och han förföll uti en tystlåtenhet och djupsinnighet som var mer än märkbar och gaf anledning att tro det han några hemliga och stora afsigter hade, kanske afsigter att hämnas på en del af de store; men hans sista tal till Danska RiksRåden, som kring honom voro då han afled, vittnar om helt annat. "J hafven aldrig visat mig den uppriglighet, att i ögonen säga mig, hvad J och flere tänkt, att jag, liksom min morbror och mina företrädare, på alla sätt i dessa riken penningar samlat och hopbragt, på det jag slutligen lemnandes eder, skulle föra edra rikedomar med mig till mitt fädernesland. Men jag betygar att sådant aldrig varit min tanke. Jag har inga skatter på eder och landets bekostnad samlat, hvad jag samlat är ej annat än en förnuftig besparing af hvad J till min hofhållning beviljat, och detta och ingen annan afsigt, än för edert bästa, för att ega tillgångar att dämpa och kufva det för de nordiska rikena farliga Lybeck. Nu måste jag lemna denna för eder nyttiga föresats och öfverantvarda min krona och mitt lif uti Herrans hand. Eder omsorg blifver nu att ömma för dessa rikens väl, att dem en sådan Konung välja, som dem visligen regera, beskydda

*) 1447, enligt Lagerbring m. fl., men efter den räkning, som börjar och slutar året vid vårdagsjemningen; således 1448 efter vår kalender. Man vet att Fransmännen länge bibehöllo den räkning, som började med Påsken och man bör vid äldre chronologiers tolkning ej förbise detta förhållande.

och i flor bringa kan." Underrättelsen om Konungens död rörde så den Svenske Erkebiskopen Nils Ragvaldsson, att han sjuknade och dog d. 17 Februari. Men Lybeckarne och en stor del Länsherrar yttrade en ogemen glädje öfver hans död. Lybeckarnes glädje var så öfver alla gränsor, att man deraf fattade misstankar, det Konungen genom deras hemliga stämplingar med gift blifvit afdagatagen. Konung Christophers lik fördes med mycken högtidlighet från Helsingborg till Roskild och nedsattes der i Danska konungagrafven.

År 1452 var ett bedröfligt år för Helsingborg. I Februari månad detta år bröt K. Carl Knutsson upp med Svenska arméen och ryckte in i Skåne. På Hæridsvads kloster hade Konungen sitt första nattqvarter, der han låg i två nätter. Derifrån tågade han till Helsingborg. Slottsherren på Helsingborg utkallades, och när han icke ville uppge slottet, lät Konungen uppbränna hela staden och alla de skepp som lågo vid dess brygga och strand. Från Helsingborg gick Svenska Konungen till Landskrona. Staden, förskräckt öfver Helsingborgs öde, hyllade K. Carl; vardt derföre skont för plundring. Konungen låg der i tre nätter. Från Landskrona gick Svenska arméen till Borby och Lund, som begge uppbrändes, utom Domkyrkan och Biskopsgården den Erkebiskopen försvarade *). Konungen hade sitt qvarter i Uppåkra. Han hade ärnat sig till Malmö, då tidning kom att en myckenhet allmoge och adel samlade sig i Dahlby för att undsätta Lund. Konungen bröt i hast upp, tågade till Dahlby, och der stupade 200 Skåningar och 2000 fångar togos; de öfrige dagtingade, gåfvo gisslan och lofvade skatt. I Dahlby var så utplundradt att der fanns hvarken mat eller dricka. K. Carl låg der öfver natten; från Dahlby tågade de Svenske upp till Wæ, der Konungen hade nattläger. Hela nejden brändes: Wæ, Herlöf, med många andra herrgårdar. Åhus plundrades men brändes icke. Hvidsköfle anfölls, men gården hade starka vallar, djupa grafvar, och Herr Peder Brahes enka försvarade den manligen, så att de Svenske med oförrättade ärender drogo derifrån, mest skrämde deraf att hon med hakebössor sköt på dem. Från Åhus gick Konun-

*) "I anledning deraf yttrades 1525 af Herredagen i Koldinge, att Erkebiskopen i Lund var rikets port och beskärm mellan Sverige och riket, likavisst som Hertigen af Slesvig mellan Tyskland och Danmark. Så hafver Erkebiskopen af Lund utslaget K. Carl af Skåne. N. Dansk Magaz. V. 1. p. 44."

gen till Beckaskog, hvarest han hade sitt hufvudqvarter. Sölvitsborg i Blekinge brändes. Göingahäraderna sände deputerade till Beckaskog, löste sig från plundring med 1000 mark silfver och 3 dagars förplägning till Svenska arméen. Derifrån gingo de Svenske tillbaka till Småland, och allestädes vardt landet brändt och utplundradt, utom de orter, som betalte brandskatt. Denna förödelse har väl varit en mycket bidragande orsak till Helsingborgs stads aftagande i välmakt, likasom Lunds. Hvidfeld berättar, att Skåne i lång tid icke kunde upprätta den skada, som landet vid detta tillfälle lidit, och att i hans tid, 100 år derefter, gammalt folk visste mycket att tala om denna de Svenskes plundring.

"1457 d. 3 Febr. var K. Christiern i Helsingborg. Hist. Tidskr. af C. Molb. IV B. 2 h. p. 332. Då har väl sednast altartaflan i Helsingborg blifvit fulländad och med kongl. vapnet försedd."

"1463 lät Erkebiskop Tuve uppföra i stället för den 1452 nedbrända Curia Archiepiscopalis ett nytt stenhus inom slottsporten vid södra sidan. Den var af 2 våningar, ofvan en sal för offentliga förhandlingar, nedan en stuga för beboende. Chron. Episc. Lund. Scr. r. D. VI. p. 634, 635. Detta är nog enda anledningen till Rhyzelii yttrande i Svio-Gothia munita: "Archiebisk. i Lund Tuve berättas hafva år 1463 utvidgat både staden och slottet." 1463 var K. Christian i Helsingborg på väg till Finland i härtåg mot Ryssarne, då han underrättades om Carls verksamhet i Dantzig."

År 1468 var Danska hofvet uti Helsingborg och Drottningen låg här i barnsäng: förlossningen var svår och derföre hemtades den s. k. Jungfru Mariæ särk från Lund, som i de dagar troddes hafva en besynnerlig kraft att hjelpa qvinnor uti barnsnöd. K. Christian I:s bref till Domkapitlet i Lund finnes ännu och lyder sålunda: Christianus Dei gratia etc. Kiere Synderlighe gothe venner, Vi hafve fornummet, at J hafven en Serk uti ether kirka, som gotha quinnor uti Börns byrd gantzhæ nyttelig er, och thennefor bete vi ether kierlighe, at J oss henne læne vele oc genesten oss hid sende. Vi vele vere Ether ther goth fore, at J henne uten alt hinder oc hielp redhe met thet forste igien skulle fange, saa goth udi alle maadhe. Thet forlade vi visserligen till oc vele thet gierne medt Ether forskylde. In Christo valete. Ex castro nostro Helsingburg die Beati Clementis Episcopi A:o D:ni 1468. Denna särk bevaras ännu i Lunds Domkyrka*).

*) Lär numera vara förmultnad.

De förståndigaste antiqvarier hålla före att det är S:t Märtas särk; denna fru Märta var från Ölsjö på Seland, en gudfrugtig och from qvinna; hennes man het Helogh, som mördade henne 1176 och nedgräfde henne vid sjöstranden. Erkebiskop Absalon lät uppgräfva hennes lik och föra det till Roskild, hvarest det i Domkyrkan nedsattes. Pontoppidan förmäler att hon varit en slägtinge af Erkebiskop Absalon. Från denna tiden begynner Helsingborgs namnkunnighet ur historien så småningom försvinna. Danska konungarne vistades nu mera beständigt i Köpenhamn; konungabesöken i Helsingborg blefvo hädanefter mera rara, orten derigenom uti historien mindre namnkunnig. "Erkebiskoparne synas ock i sammanhang dermed funnit onödigt att behålla stadsförsamlingen som en præbenda, utan nämnes 1474 en Sogneprest i Helsingborg." Stadens fordna anseende och välmakt aftog i samma mån som Landskrona och Malmö tilltogo derutinnan.

"1474 ihågkom Jörgen Giöe jemte Sognepresten i Helsingborg äfven dess Svartbrödrakloster med gåfvor. 1475 utfärdade Laurentius Antonii, Prior i Helsingborgs kloster, litteras indulgentiorum. 1501, Trettondagen, var K. Hans i Helsingborg på väg till Stockholm, dit han inbjudits af Sten Sture.

År 1508 var ett sammanträde i Helsingborg emellan Svenske och Danske fullmäktige, der intet annat afgjordes än att ett nytt möte skulle hållas uti Malmö.

År 1520 sammandrogs vid Helsingborg den stora Danska hären, med hvilken K. Christian Tyran underkufvade Sverige. Otto Krumpen förde befälet; tjugonde dag jul bröt han upp från Helsingborg och tågade mot Sverige.

År 1522 kom Lybeckska flottan i Sundet. Helsingör uppbrändes, orsaken dertill var att Helsingörs borgare hade fällt några speord om Lybeckarne och de Tyske. Uti en gammal handskrifven chrönika på Rim säges:

Ty satte the ath Helsingöhr
Och hade tijt god vind och böör.
Ther lupo Borgrarna sin kos
Med besta gåfvor sin och gods.

. . . .

Ty brändes samma stad i grund
Och lades i aska på en stund.
Ty Borgrarna i Helsingöhr
Hade låtit några smedeord fóör
Falla uti Kong Hanses tid.
Tå han hölt med de Lybske strid

Och spotskeligen tillsammans satt
The Lybske hade då en katt
Lamskutit och et lår ifrå
All skada var de fingo tå . . .

Sedan Helsingör var brändt gingo de på Skånska kusten och försökte landgång emellan Råå och Helsingborg; men här funno de tappert motstånd. Erkebiskopen af Lund Hans Vess var tillstädes; förmodligen hade han uppehållit sig på biskopsgården i Helsingborg, ty här var en Curia Archiepiscopalis, och berättar Hvidfeld: "ErchieBiskop Hans Vess af Lund mötte for Raa Ljung hvar hand udi sex timmar mandeligen formente dem Landgang." Nog har der varit en besättning af några hundra man på Helsingborgs slott. Biskopen sjelf hade väl en hundra man, ty hans förman Börje reste aldrig utan 130 drabanter med sig, och när härtill kom tillkallad och uppbudad allmoge, lärer en temlig styrka varit samlad, som kunde afslå Tyskarnes landgång. Allvar måtte det hafva varit, när fäktandet påstod uti sex timmar.

År 1525 belägrades Helsingborgs slott af Sören Norby. Norby föll in i Skåne, Åhus bemästrade han sig, Skånska menigheten fick han på sin sida. Christian Tyran lät han allestädes hylla. Adeln förtrycktes, dess gårdar plundrades. Junker Mauritz af Oldenburg, Severin Brun och Otto Stigson Pors voro hans Generaler. Uti Lund lemnade Norby Junker Mauritz med 8000 man. Sjelf med en ansenlig makt tågar han mot Landskrona, som genast öppnade sina portar och hyllade ånyo tyrannen. Från Landskrona gick han till Helsingborg: den 18 April började belägringen, den 28 upphäfdes den; Sören Norby fick då tidning om slaget vid Lund och dess för hans folk olyckliga utgång: han hastar genast till Landskrona der 2000 man, resten af den slagna corps Junker Mauritz anförde, samlade sig till honom. Om derpå följande Landskrona belägring, slaget vid Bunketofta lund och Norbys dagtingan, skall på ett annat ställe mera omförmälas. Detta Sören Norbys infall i Skåne fick namn af Sören Norbys sköfling.

År 1535 stod ett märkligt slag vid Helsingborg. K. Gustaf I i Sverige sände en armée af 2000 man cavalleri och 6 fennikor knektar under Johan Thuresson (Tre Rosor) och Lars Siggesson Sparres befäl, till att bistå K. Christian III, dess svåger, mot Lybeckarne och Skånska och Danska borgerskapet, hvars anförare voro Grefve Christopher af Oldenburg, Lybske borgmästarne Wollenweber och Mejer, samt Malmös och Köpenhamns Borgmästare Jörgen Mynter och

Ambrosius Bogebinder. När ryktet kom om de Svenskes inbrott i Halland, drogs en armé samman i Skåne. 5 fennikor kommo från Seland under Grefve Johan af Hojas, Michel Blicks och Olof Giglers anförande, 4 fennikor under Marcus Mejers förande, 3 fennikor af Malmö och Landskrona borgerskap i hvars spets Jörgen Mynter gick. Sebastian van Jessen anförde Tyska Cavalleriet, och härjemte var all Skånes adel uppbudad att stöta till Tyska arméen i Landskrona, men underrättade i tid om de Lybskes afsigt, att vid ankomsten till Landskrona dem desarmera, taga från dem deras hästar och vapen samt kasta de ypperste af dem i fängelse, vände de om och togo vägen till Wæ dit de kommo julafton 1534, förfogandes sig sedermera mot Halländska gränsen, der de förenade sig med Svenska hären sedan de uppsagt Grefven af Oldenburg all tro och lydnad. Grefvens arméе ryckte upp mot Halland, men vid underrättelsen om de Svenskes antågande drog den sig tillbaka till Helsingborg, dit Svenskarne följde dem. Tyke Krabbe förde befälet på Helsingborgs slott. Det sökte de med list att bemästra sig, men Krabben lät dem aldrig komma manstarkare på slottet än han ville; de begärde att få dit uppföra en stor cartau; men han afslog det, föregifvandes att vindbryggorna voro så svaga, att de icke kunde bära en sådan tyngd. Tyska arméen låg till en del uti staden, en del lågo i klostret ofvan slottet. Krabben fick tidning om Svenskarnes annalkande. Han var i stor villrådighet. Söndagen den 10 Januari kallade han fram allt sitt manskap på slottet, säger dem att han svurit Grefven trohet, men då han nu förmärkte att Jörgen Mynter med list sökte taga slottet ifrån honom, trodde han sig icke mera vara Grefven någon tro och lydnad skyldig, bad derföre sitt folk, att de troget ville försvara slottet, satte så sin kökemästare Jesper Fris till befälhafvande uppe i Kärnan, men sjelf förde han commando nere i slottet eller den yttre borgen. Om Måndagsaftonen den 11 kom Svenska arméen fram till Helsingborg. Krigsconselj hölls: Axel Brahe, Holger Ulfstand, Mogens Gyllenstierna och Axel Urup af Skånska adeln de förnämste, kallades till conseljen, man beslöt att leverera batalj. Man visste icke hvad man skulle tro Krabben om på Helsingborgs slott, fann rådligt att låta manskapet hvila ut Tisdagen, som ock att få någon kunskap från Krabben. Natten emellan Tisdagen och Onsdagen kom hemlig underrättelse från slottet, att Krabben var på deras sida. Onsdagsmorgon 20:de dag jul gick slaget för sig. Signalen dertill var ett skott från Kärnan, det Jesper Fris sjelf

lossade på Tyskarne och hvilket skott nedlade 14 man i deras här, som icke litet satte Tyskarne i förskräckelse, då de hade Svenska arméen framför sig och slottets kanoner i ryggen. I detsamma signalskottet gick på Kärnan, började anfallet af Svenska arméen, dess kavalleri och Skånska adeln till häst angrepo det Tyska, som innan kort måste vika. Infanteriet gjorde något mera motstånd, men seendes sig omringade af kavalleriet togo de flykten, Jörgen Mynter med sin hop drog ned åt staden, Marcus Mejer med 1500 man kastade sig in i klostret, som låg ofvan slottet, men måste ge sig sjelf med allt sitt manskap på nåd och barmhertighet fången. Den största hopen tog flykten nedåt staden. Jörgen Mynter var med de första, han hade en båt i beredskap och for öfver till Malmö; Tyskarne kastade sig in i husen och sköto på de Svenske, som dem in i staden förföljde; detta var en orsak att de Svenske satte eld på staden, Tyskarne måste då ur husen, de flyktade till stranden; de båtar der funnos, togo de, men hvar och en ville rädda sig, flere lupo i båtarne än att båtarne dem kunde bära, hvarföre ock många i sjön ömkligen omkommo. Man kan föreställa sig huru bedröflig denna dagen varit i Helsingborg. Den segrande Svenska arméen tog många fångar, 1000 Tyskar, omringade af de Svenske, sträckte gevär: 1500 gåfvo sig på nåd och onåd i Helsingborgs kloster. Af Tyska Generalerne blefvo äfven de meste fångne. Grefve Johan af Höija och Olof Gigler hade dagen före bataljen gått öfver till Seland. Jörgen Mynter kom undan genom flykten. Likaledes Sebastian van Jessen. Men Marcus Mejer Borgmästaren i Lybeck, Michel Blick, Christopher Hök och Petter von Gelderen, alle befälhafvande, blefvo fångne. Om Marcus Mejer uppstod genast tvist hvars fånge han skulle vara, Svenska Generalerne reclamerade honom på sin Konungs vägnar, och i synnerhet som de Svenske vunnit bataljen, ty hela Skånska Adelsfanan gjorde ej mer än 500 hästar. De Danske påstodo att han var deras fånge, ty han var icke tagen på slagfältet utan i ett Skånskt kloster. Marcus Mejer ville ock för ingen del falla i Svensk fångenskap, han bad de Skånske herrarne hellre döda honom än lemna honom i de Svenskes händer, ty han visste hvad K. Gustaf hade i fatet med honom och hvad lön han skulle få för sina stämplingar mot Konungens lif, som voro uppdagade. Äntligen bemedlades saken så, att intills vidare härom blefve afgjordt skulle Marcus Mejer sitta på Warbergs slott, hvilket Truid Ulfstand då innehade. Petter von Gelderen, en naturlig son af Her-

tigen af Gelderen, anförtroddes Holger Ulfstand på Häckeberga, som derstädes lät sätta honom i ett högt torn; men Petter von Gelderen skar sina lakan sönder, gjorde sig af desamma rep dem han fäste i fönsterposten, och der under natten släppte sig sjelf ned för tornet och kom undan. Bataljen var blodig och kostade mycket. Svenska fotfolket utgjorde, sedan slaget var förbi, 2750 man; huru många de voro då de gingo från Sverige vet man ej, det säges allenast att det var 6 fennikor knektar. Cavalleriet, det Svenska, utgjorde 2000 man, när det marscherade från Sverige och Skånska adelsfanan 500. Efter slaget d. 13 Jan. 1535 räknades begge att utgöra ej mer än 1100 man, således hade 1400 afgått, och de mesta förmodligen i slaget vid Helsingborg, hvaraf man kan sluta, att de slagits förtvifladt å ömse sidor. Christopher Hvidfeld, Cornet vid Svenska adelsfanan, afsändes genast till K. Christian i Holstein med underrättelse om denna seger. Svenska fältherrarne gingo från Helsingborg till Lund, der de vid Lybershög läto hylla K. Christian III. Belägringen af Landskrona företogs genast, och Malmö blockerades.

Köpenhamns stad belägrades, dess borgare utrustade kaparskepp hvarmed de oroade Skånska kusten. År 1535, S:t Jörgens dag, kommo tvenne de öfverdådigaste af dessa kapare, som voro Jep Pedersen och Jep Hofvit, begge borgare i Köpenhamn, och som begge förde hvar sin Pink med 50 mans besättning. När rapporten kom till slottet att de voro gångne i land, detacherades en del af besättningen mot dem, men hade ordres att hålla sig utmed stranden och söka afskära dem vägen till deras fartyg; här blef ett skarpt fäktande, kaparne slogo sig igenom, 5 af deras folk stupade. Jep Hofvit blef illa blesserad; kommen lyckligen om bord, skulle han hämna sig på sina fiender och lät sina små kanoner lossas mot stranden och på Krabbens folk, men i det samma tog elden i hans krutkammare, och Jep Hofvit med skepp och manskap flög i luften.

År 1536 hallshöggs och steglades Marcus Mejer vid Helsingborg. Uti en förteckning på det märkvärdigaste i Grefve Christophers fejd, införd i Danske Magazin 3:dje B. p. 306 läses: Anno Domini Tusind femhhundrit Sexton og XX S:t Botils aften daa blef Marcus Meyer og Rasmus Kieldson Herr Truids Capelan satt for Helsingborg paa steiler og til quarterit og Herman van Lypke og saa finge de deris rette Lön. Marcus Mejer, sedan han kom in till Warberg, ställde sig så väl och intog så Truid Ulfstand, att han lemnade

honom mycken frihet, han fick gå ned från slottet i staden. I staden voro de meste af borgarne Tyskarne tillgifne och höllo Köpenhamns och Malmös borgerskaps parti mot adeln. Snart fick Mejer vänner, snart uppspanns en plan att bemästra sig slottet. Mejer vann på sin sida Ulfstands Capellan Rasmus Kield, samt några Tyskar af besättningen. Mejer genom Tyska soldaternas hjelp fick sig en repstege. Natten och timman utsattes, 80 stycken borgare från staden kommo under slottsmuren. Mejer nedsläppte repstegen, som var fastgjord i fensterposten, på den kröpo de in i Mejers rum om morgonen, då Ulfstand var utgången af slottet, ned till sjön att bese arbetet på ett der liggande nytt skepp; rusar så hela skaran ut ur Mejers rum, desarmerar den oberedda vakten, samt besätter slottsporten och alla tillgångar. Truid Ulfstand räddar sig med flykten till Skåne, får manskap, hvarmed han företager sig att belägra Warberg; men kunde icke blifva mästare af slottet, förrän K. Christian skickade några skepp dit upp, som hindrade all tillförsel från sjösidan. Då måste Marcus Mejer capitulera, man lofvade honom säkerhet för sitt lif, men det hölls intet. Härom kan utförligen läsas hos Hvidfeld och flere *).

"1536 nära efter d. 24 Aug. var Konungen i Helsingborg hos Peder Skram både i uppresan till och återresan från Halland."

"1536 blef Helsingborgs kloster förstördt. En Munk fick ett pastorat."

"1537 utgaf K. Christian III i Helsingborg ett bref, hvarigenom Malmöboarne fingo rätt att sjelfva berga sina skepp och båtar i Danmark och Norige, utan att desse som "vrak" skulle tillfalla Konungen. De la Gard. Arch. V. p. 152."

"1538 och följ. år bemtades en pipare från Helsingborg till Helsingör vid mönstringar. Först 1563 anslogs lön åt en dylik på Kronoborg. 2 slott om *en* pipare visade hushållning, som må anmärkas. N. Hist. Tidskr. I: 1. p. 213."

"1562 hade Helsingborg 6 båtsmän, 1564: 10; 1579: 10. då Malmö 30—100—30; Landskrona 20—50—20; Trelleborg 15—30; Ystad 20—40—15; Lund 20—10; Wä 10; Åhus 10 o. s. v."

*) Enligt ett bref från Eske Bilde i Juni 1536 har M. Meyer och kaplanen blifvit afrättade i Helsingör (Meyer blef satt på stegel och presten lefvande uppskuren); men Meyers bror satt på Helsingborgs slott. N. D. Magaz. V: 3. 228.

År 1563 drogs Danska arméen tillsammans vid Helsingborg; d. 14 Juli ryckte den upp och tågade åt Halland.

År 1564 kom Svenska Fältmarsken Claus Horn, han plundrade hela landet ända ned till Helsingborg, hvarpå han med rikt byte vände om till Sverige. Samma år kom Svenska Amiralen Horn med Svenska Flottan i sundet. Det var en Söndag. K. Fredrik II var i kyrkan, då han fick tidningen att Svenska flottan ankrade på redden utanför Köpenhamn. En af Drottningens hoffröknar skulle hafva bröllop samma dag: när Konungen kom upp på slottet skall han sagt till de närvarande: Jeg frygter at andre Giester komme till middag än de jeg budit hafver. Horn lade sig sedan i sundet emellan Helsingborg och Helsingör, tog tull af alla skepp som kommo och uppbragte 4 Dantziger och ett Danskt fartyg såsom goda priser, gick derpå åt Lybska redden, trotsar Danska flottan, segrar öfver Danska Amiralen Herlöf Trolle, som blef skjuten, och kort derefter öfver Otto Rud, som blef fången.

"1569 egde Helsingborgs kyrka jordar, som brukades af *åttatio* arrendatorer. Dessutom egde kyrkan stenhus, hagar, ängar m. m. Bland arrendatorerna må nämnas Markus Badskärare (Stadsläkare), för en jord som han hade gaf han 4 skilling, för en annan som han påbodde 4 sk.; Påfvel Pipare bodde på en jord, för hvilken jordskylden var 9 sk. o. s. v."

"1577 gafs af Helsingborgs län i herregästeri 654½ mark, 2 sk. samt fogdegästeri 6170 hästar, dessutom (?) herrepengar 669 mark, då Landskrona län gaf gästeripengar 470 mark och fogdegästningshästar 811. Se Molb. Hist. Tidskr. 2 B. 1 h. första afhandl."

"1579—82 for Konungen ej öfver till Skåne. De gästningspengar, som inflöto, voro sannolikt större än besparing af att föda sig på byggden, hvilket Konungen förut länge synes ha föredragit. Molb. Hist. Tidskr. 2 B. 1 h. första afhandlingen om Kongelige Nathold, Borgeleier og Giæsteri."

"1590 i Jan. var K. Jacob af Skottland med Drottn. Anna och sitt hoffolk i Helsingborg. N. Hist. Tidskr. 1 B. 1 h. p. 226. Vid den tiden bodde Tycho Brahe, i hvilken K. Jacob blef så betagen, både ofta och längre tider i Helsingborg, der han hade eget hus. Der hade hans fader varit Slottsherre, der blef hans broder Slottsherre. Der föddes och dog hans äldsta barn, der uppsatte han grafvård, som ännu är qvar. Hans namn tillhör derföre Helsingborgs annaler. Se vidare Slottsherreserien № 39."

År 1611 stod Danska arméen vid Helsingborg, med hvilken K. Christian IV gick till Calmar.

"1624 blefvo Helsingborgs slott och stad försedde med förskansningar och utanverk."

År 1644 utbrast ett oväntadt krig emellan Sverige och Danmark. I årets början gick Fältherren Horn med 14,000 man på Skåne; han hade under sig General Lars Kagg af infanteriet och General Johan Wachtmeister af cavalleriet, och Casper Kruse som krigscommissarius. Svenska arméen hade allenast två vägar till Skåne, en på Helsingborg mycket besvärlig, en på Lund, mera beqväm, om ej Witsjö skans legat i vägen. Vägen åt Helsingborg valdes. Artilleriet lemnades i Jönköping för det svåra väglagets skull: inga märkliga hinder mötte förrän vid Tranarps vad: detta pass bevakades af en stark Dansk postering; hvarföre Fältherren Horn såg sig nödsakad att gå mot Sönnarslöf, der han i fiendens åsyn slog brygga och gick öfver ån, då de Danske genast drogo sig undan. Den 17 Februari kom Svenska arméen till Helsingborg. Större delen af stadens invånare hade redan flyktat undan till Seland, och slottet som innehade en svag besättning capitulerade d. 17 Febr.; men med proviant och ammunition var det väl försedt. Här stannade Svenska arméen och hade sitt läger utom staden på Råå ljung. Härifrån lät Fältherren Horn ett manifest utgå, att allmogen i Skåne skulle blifva vid sina hemvist; dem skulle intet ondt vederfaras, allenast de godvilligt gåfvo sig under Svensk lydno. Skåne var utblottadt på reguliera trupper; man måste utskrifva bonddrängar. Ebbe Ulfelt, en son af Slottsherren på Helsingborg, utmärkte sig vid detta tillfälle, och är den enda af Skånska befälhafvare, som gjorde något till landets försvar. Han gjorde utskrifningar bland allmogen, och förstärkte garnisonerna med raska bonddrängar. Bland allmogen var en bonde vid namn Bengt Månsson, som förde befälet öfver en stark hop Friskyttar eller Snapphanar; denne Bengt Månsson, som hade sitt mesta tillhåll vid Fagerhult, uppsnappade alla bref, som Fagerhults-vägen gingo åt Skåne. Derigenom fick han kunskap om Svenska artilleriets anmarche från Jönköping, och hade säkerligen bemästrat sig detsamma, om intet Fältherren Horn varit så försigtig, att detachera 800 man cavalleri under Öfverste Klingsporres befäl, att långt ofvan gränsen möta och sedermera under vägen betäcka artilleritransporten. Bengt Månsson hade d. 6 Maj sköflat Svenska magasinerna i Markaryd och uppbränt kyrkan derstädes;

men af denna framgång kunde han ej länge skryta. Klingsporre kom öfver honom och hans Snapphanehop, och nedgjorde så väl anföraren sjelf, som större delen af dem. Ebbe Ulfelt hade fattat posto vid Witsjö skans, i tanka att Horn skulle komma den vägen; när han fick veta att Horn gick mot Helsingborg, beslöt han genom infall i Småland att göra diversion; men här fann han Fredrik Stenbock, som duktigt basade alla de partier Ulfelt utsändt att brandskatta, så att han måste skynda sig tillbaka inom skånska gränsen. Fältherren Horn låg stilla med arméen vid Helsingborg tills i slutet af Mars månad, då inlade han 300 mans besättning på Helsingborgs slott och gick mot Landscrona, som d. 29 Mars belägrades och d. 7 April uppgafs. Hindrik Hvidfeld var Commendant på Landscrona slott; han uppgaf slottet med de vilkor, att med flygande fanor få utmarchera och föra med sig all nödig tross. General Lars Kagg lades i Landscrona med en besättning af 1000 man, hvarpå Fältherren Horn med arméen gick till Lund, der han tog sitt högqvarter. Och som Danska kronan icke hade någon armé i fältet, utan all dess styrka låg i fastningarne, beslöt Horn att förlägga Svenska krigshären i landet och i synnerhet på herrgårdarne, af hvilka de mesta voro med vallar och grafvar omgifna, på det han derigenom desto lättare kunde skingra Skånska allmogens samlingar; ty bönderne i Skåne, som voro mycket nitiska att vilja försvara landet, samlade sig på många orter och grepo till vapen. Ett svenskt parti, som kom från Helsingborg, bestående af 100 hästar, träffade i Annelöf en bondehär, hvilken derstädes höll på att mönstras, men genast skingrades, ty de meste togo till flykten när de svenske kommo, och de som blefvo qvar, gåfvo frivilligt ifrån sig sina fanor, med löfte att ej mera gripa till vapen. Samma öde hade flera bondhopar på andra ställen i landet. Eriksholm var den första Skånska herrgård, som fick svensk besättning. Ebbe Ulfelt gick från Småland ned till Getinge; vid denna bro hade han fattat posto. Horn fann nödigt drifva honom derifrån, sökandes tillika att afskära honom reträten till Christianstad. Här förföll den första allvarsamma affär: 200 man af Ulfelts trupp stupade, men det oaktadt, hade det nära lyckats honom att uppkasta Getinge bro, om ej General Wachtmeister i största hast ankommit med Svenska cavalleriet. Ulfelt gick härpå med sin corps tillbaka till Christianstad. Kort derefter inlopp berättelse, att Ulfelt dragit till sig Christianstads garnison samt flera trupper, och var gången mot Malmö;

men det var intet så i sanning. General Wachtmeister fick ordres, att begifva sig till Ystadstrakten, indrifva contributioner och lägga svenskt manskap på de starkast befästade herrgårdar. Ebbe Ulfelt hade gått till Halland med sin lilla armé, drog till sig Halmstads garnison och ärnade anfalla Fredrik Stenbok, som stod på gränsen åt Westergöthland. Men Stenbock, då han det märkte, lät genast uppkasta bron öfver Nissaån, hvarpå Ulfelt sökte att på ett annat ställe komma öfver, men blef efter ett 4 timmars skarpt fäktande af de Svenske tillbakadrifven. Fältherren Horn gick under detta till Christianstad, lemnande en del af arméen uti Hörby under Generalerne Kruses och Sperlings befäl. Uti Träne träffade han ett från Christianstad utgånget parti, som genast tog flykten. Fältherre Horn gick derifrån till Laholm. Ebbes bror, Björn Ulfelt, var Slottsherre i Laholm, som innehade en stark besättning, ty utom den ordinarie hade Ebbe Ulfelt skickat sin bror en förstärkning af 300 man under en Sinclairs befäl. Tre veckors belägring utbärdade Björn Ulfelt, hvarpå han capitulerade och uppgaf slottet på samma vilkor, som Hvidfeld uppgaf Landscrona. Sinclair med sina trupper escorterades till Christianstad, men Björn Ulfelt med sin garnison till Halmstad. Bengt Liljehök lades in på Laholm med en Svensk besättning; och Öfverste Gyllensvärd med sitt cavalleri beordrades att betäcka Laga ån. Allt detta tilldrog sig i Maj månad. Uti Juni kom Fältherren Horn till Landscrona, här rådgjorde han med General Kagg, om han skulle gå öfver till Seland eller om han skulle blifva qvar i Skåne eller belägra Malmö, som af Slottsherrn Thage Ottoson Thott försvarades. Det senare beslöts, och Horn tog General Kagg med sig, lemnande Öfverste Ribbing med 2000 man i Landscrona. Den 18 Juni tog Fältherren sitt högqvarter i Skreflinge; under anmarchen fick man se några Danska utposter af Malmös garnison; desse drefvos strax undan, men fingo i detsamma succurs af 500 Danska dragoner; mot desse detacherades Öfverste Stake och Grefve Carl Lewenhaupt, som för ortens belägenhet ej kunde stort uträtta. De Svenske fingo 12 döde och blesserade; hvarjemte General Wachtmeister af våda blef skjuten i låret, i det en karl af dess egne ovarsamt handterat sitt gevär. Från Seland hade Malmö nyligen fått 3000 mans förstärkning; och dessutom misslyckades den med Svenska flottan concerterade planen, som var att hon skulle lägga sig vid Saltholmen, intaga rennan af sundet emellan Malmö och Seland, fördrifva de två stora

blockhusen med kanoner och manskap besatte, som de Danske lagt, det ena vid Amager, det andra vid Saltholmen; ty fastän sjöslaget vid Möen, der K. Christian IV af en spilra miste sitt ena öga, och Amiral Jörgen Vind blef skjuten, hade till de Svenskes fördel aflupit, var Svenska flottan ändå för svag att hålla sjön; hon måste löpa in för Christianspris och låg der i 3 veckor af den Danska innestängd. Fältherren Horn blef således stående i sitt läger vid Skreflinge, utan att företaga något mot Malmö. Uti slutet af Augusti månad kom Danska Riksmarskalken Anders Bilde från Köpenhamn med 6000 man friska trupper. Horn drog då sina trupper från Ystadtrakten till sig. D. 4 September ryckte Anders Bilde med en del af cavalleriet ut ur Malmö, och ernade narra Horn i ett försåt som han utsatt, i det han posterat sitt infanteri bakom några höjder, emellan staden och Skreflinge; men antingen Horn misstänkte Bildens anläggning, eller att han hade andra skäl dertill, inlät han sig icke i någon affär med Danska cavalleriet, utan stod stilla i sitt läger. Följande dagen gjorde Bilden på samma sätt; men kunde intet uträtta. — Kort derefter kom Danska Konungen Christian IV till Malmö. Strax besattes höjderna emellan staden och Svenska lägret med Danska trupper, och började canonera de Svenska, men utan synnerlig verkan. Ett af Fältherren utsändt parti, som skulle till Tomarp, träffade vid Onsvala bro Danska Öfverstelöjtnanten Anfelt med 400 hästar. Här fingo Danskarne stryk, förlorade 100 och 30 fångar, hvarjemte Anfelt sjelf blef illa blesserad. Så snart kunnigt blef, att Danska Konungen kommit i landet begynte Skånska allmogen att resa sig; angrep de på herrgårdarne förlagde små partier, hvaraf de nedergjorde ett och annat, och skogarne uppfylldes af Snapphanar, som lurade på de Svenske. Danska arméen var nu lika så stark, som den Svenska; Fältherren Horn fann derföre intet rådligt att längre bli stående vid Malmö. D. 27 September bröto de Svenske upp ur sitt läger, och gingo öfver Onsvala och Gislöfs broar, samt stannade vid Upåkra. Horn hade gerna sett, att de Danske uti reträten velat anfalla honom; men de aktade sig derför. October månad gick förbi, utan att något märkligt sig tilldrog: Ändtligen flyttade Danska arméen sitt läger och gick förbi den Svenska, vid hvilket tillfälle Danskarne miste 500 man och några Öfverstar tillika med tvenne standarer. Danska infanteriet var i mycken trängsel, och hade att tacka Skånska gärdesvallarne för sin räddning; ty de hindrade Svenska ca-

valleriet, att med eftertryck hugga in. Danska arméen tog vägen åt Helsingborg, Fältherren Horn bröt andra dagen upp sitt läger och tog samma väg; men gick snart tillbaka förbi Landscrona till Kjeflinge. Vid Råå lege stannade de Danske, och derifrån gick K. Christian IV öfver till Seland, tagandes en del af arméen med sig. Man måste känna orsaken till denna de Danskes oförmodade reträtt, så mycket mera underlig, som de gingo från Malmö mot Helsingborg, då Malmö var en säker ort att vända sig till, i händelse af någon förlust, men deremot så väl Helsingborg och Landscrona voro i de Svenskes händer. Men saken var denna, att de sågo sig intet i stånd förblifva i Skåne vintern öfver sedan Danska flottan lidit ett så stort nederlag. Den 28 September gick Svenska Amiralen Wrangel från Dahlarön vid Calmar, förente sig Wrangels och den Holländska flottan under Martin Theijssen, sedermera Ankarhielm, d. 11 October signalerades den Danska flottan emellan Laaland och Falster, d. 12 och 13 var storm, d. 14 October stod slaget. Den Svenska var 36 skepp; Theijssens 26, tillsammans 62 skepp; den Danska under Amiral Pors Mundt var allenast 17 skepp, af alla desse blefvo 10 st. tagne, 2 brände, 3 satte på grund, allenast 2 lättseglande fregatter kommo undan och bragte tidningen till Köpenhamn. Rikscancelleren affärdade genast en depeche till Konungen, som genast beslöt att gå tillbaka till Seland och först då han kom till Råå svarade Rikscancelleren. Brefvet lyder så: Ich habe aus deinem Schreiben, dass grosse unglüch meiner flotte, mit betrübniss ersehen. Weil er aber Sr Gottlichen Majestæt, so gefallen hat, so kan ich mich trosten, dass ich zu dieser unternehmung keine Ursache gegeben habe. Ich habe alles gethan, so zur erhaltung dieser Reiche und Lender dienen könnte, ich habe wieder mein Leben, güter oder Gesundheit geschonet. Seine Götliche Majestät richte alles nach seinem willen ein! Eric Stensen ist nach Seland übergeführt worden, und Falk Lycke mit seiner Esquadron wird ihm nachfolgen, wie auch 500 man, so ich aus dem Christianstädhter Lehne gezogen habe, Der allsmächtige Herr und Gott leite alles zum Lobe, Preis und Ehre seines Namens, untz armen menschen zum troste und ewigen Seligkeit, amen vale. Datum in einem Bauerhoffe bey Helsingburgh den 28 October a:o 1644.

Svenska arméen tog sitt vinterqvarter kring Ystad. Året 1645 föreföll intet synnerligt märkvärdigt. Uti Maj månad gick Fältherren Horn öfver Helgeå, hindrade garnisonen i

Christianstad att bispringa de Danske i Blekinge, skickade Sperling mot desse, befästade Sölsvitsborg, der ett magasin anlades; gick derpå med arméen mot Malmö, och anstaltade om denna fästnings belägrande, resandes Fältherren Horn d. 7 Augusti till Skanör, att med Amiralerne Ryning och Wrangel rådgöra om belägringen, i det flottan skulle hålla Malmö på sjösidan inspärrad. Arméen stod vid Månstorp och Fältherren sjelf bodde der på gården; General Wachtmeister stod med en corps vid Werpinge; men i detsamma man ernade belägra Malmö, slöts freden den 13 Augusti. Och är detta det bekanta *Gustaf Horns krig.*

"1648 reparerade K. Christian Helsingborgs slott och fästningsverk. Då förstördes många gårdar. 1655 gafs i ersättning 3 års accis och 12 års skattefrihet."

År 1658 är för Helsingborg markligt. Svenska Konungen Carl Gustaf stod längst inne i Polen, då Danmark d. 1 Juni 1657 lät utgå sitt krigs manifest mot Sverige. D. 19 Juli stötte Skånska arméen tillsammans vid Helsingborg: uti kyrkans räkenskaper för det året samt d. 19 Juli står in margine annoteradt: "var daa den Danske armé for Byen kom." Danska hofvets tanka var, att med denna armé bryta in i Sverige; men de bedrogo sig. Carl Gustaf stod d. 23 Juli inom Holsteinska gränsen. De vid Helsingborg sammandragna trupper blefvo vid Helsingborg liggande någon tid. Axel Urup på Belteberga var Generalguvernör öfver Skåne, Halland och Blekinge, samt General en Chef för Skånska arméen. De Svenske, som i den tiden voro snart färdige att gå i fält, kommo ned från Halland, ryckte in i Skåne och slogo sitt läger vid Errarp ej långt från Engelholm; Fältmarskalk Axel Urup bröt då upp med Danska arméen, angrep de Svenske, som stodo i ett förskansadt läger och tvang dem att draga sig tillbaka till Laholm; här hade de åter ett förskansadt läger; men nödgades för de Danskes öfverlägsna styrka gå öfver Lagan till Halmstad, hvarpå Urup företog sig att belägra Laholm; de Svenske gingo åter för att undsätta Laholms slott. Urup ryckte upp mot dem, och den 31 Augusti kom det till ett slag vid Gennevads bro, der Urup blef slagen, måste upphäfva belägringen och draga sig undan. Sedermera tilldrog sig intet märkligt förrän den 3 October, då åter en allvarsam affär föreföll vid Cantersjö i Halland, der Svenskarne förlorade 100 man och 2 standarer. Men allvarsammare gick det till uti slaget vid Sibbarps by i Ousby socken den 28 September, der blefvo 400 Svenskar på platsen, ehuru de

behöllo segren och nödgade de Danske att vika; vid detta tillfälle stupade på Danska sidan Öfverste Knut Ulfeld, Öfverstelöjtnant Grass och Grefve Styrum.

Den vanliga olägenhet, som krig åtföljer, fick Helsingborg erfara. Säden kring staden nedtrampades och uppåts af arméens hästar. Uti kyrkans räkenskaper afskrifves på flere ställen kyrkans tionde, på den grund, att säden "af krigsfolkets heste på marken blef rent opp fortærit." Freden slöts i Roskild, och till följe af densamma skulle Helsingborg d. 27 Februari 1658 *), Landscrona d. 28 Februari Malmö d. 1 Mars och Christianstad d. 4 Mars till Sverige aflemnas. En Svensk General jemte tvenne Danska Commissarier kommo på utsatta dagar, den ene att emottaga den andre att aflemna nämnda fästningar. Den 5 Mars 1658 kom Svenska Konungen från Kronoborg öfver till Helsingborg. Vid bryggan emottogs han af Commendanten på slottet Nils Kagg, Magistraten här i staden och presterskapet.

*) Ställningen i det Danska Helsingborg var ej utmärkt. Omkring 1660 voro visst Magistratspersoner och några handlande i bergliga vilkor, men borgerskapet synes oftare varit fattigt. Rådm. D. Giedde hade 1661 i sitt bo 448 lod silfver, 189 lod förgyldt silfver, 15½ lod guld, 15,160 daler fordringar, boets förmögenhet skattades till 18,916 slätte daler, skuld 2874. Borgmäst. Jens Nilssen hade 531 lod silfver, 8 lod guld, boets värde 6096 slätte daler. Köpm. Ol. Bertelsson efterlemnade 1745 lod silfver, i boden varor för 856 daler. Rådm. Söfren Nilssen död 1665 efterlemnade 250 lod silfver i kannor och skedar, boet värderadt till 4962 daler, Rich. Gieddes enka Karen har guld och silfver 809 daler, deraf en kanna af 106 lod, värderat till 72 daler. Boets förmögenhet 4557. Deremot efterlemnar en Handskmakare ett bo, som värderats till 32 dal. En färgeman ett af 19 dal. Olle Skomakare lemnade hvart barn 7 dal. i arf, Peder Pil Skräddare hade bo för 57 dal., men 142 dal. skuld. En Tullskrifvares bo värderades 25 dal., men skulden öfvergick tillgången med 15 dal. o. s. v. Handeln måste ännu 1669 bedrifvas mest på credit. En köpman Brocks gäldenärer på 22,859 daler efter den hvita boken behöfva för sina namns uppräknande 92 foliosidor; creditorerne i bruna boken nämnas på 5 sidor för 852 dal. skuld. Boets alla tillgångar räknades till 57,675 daler. På credit hade tagits bodvaror af personer ända från Warberg och Lagholm.

Konungen behagade i Nåder hvila öfver i Helsingborg till d. 7, som var en söndag. Uti 1658 års kyrkoräkenskaper står annoteradt vid dato d. 7 Mars: "Daa Den Högborgne Forste och Herre Kong Karell Gustav var her i kirken." Sedan Konungen här i Helsingborg spisat middag, reste han till Landscrona, dit han mot aftonen anlände och högtidligen emottogs. D. 9 Mars skedde intåget i Malmö: vintern var sträng, hafvet tillfruset, Konungen åkte på släda stranden utåt. Vid Malmös strandport mottogs han af Skånes adel och embetsmän, som alle voro kallade derstädes att sig infinna och hyllningseden aflägga. D. 20 Mars höll Konungen sitt intåg i Christianstad, och d. 29 Mars uti Bobus. Freden varade intet längre än till Augusti samma år, då den åter bröts. Svenska Konungen gick öfver till Seland, belägrade Köpenhamn och intog Cronoborg. En häftig sjöbatalj lefvererades i sundet. Allt detta kunde Helsingborgs invånare från sina torn och backar skåda, utan att deltaga i något. Holland, Danmarks allierade, utrustade en flotta till Köpenhamns undsättning. D. 5 October gick den från Tesulen; d. 21 October ankrade den vid Lappens grund, en mil ofvan Cronoborg, hvarest hon för motvind måste ligga i 6 dagar. Svenska flottan var stationerad på redden emellan Helsingör och Hven. Hvilken syn från Helsingborgs backar, att skåda desse tvenne formidabla flottor, som i hvart ögonblick voro färdige gå löst på hvarandra. Svenska flottan hade vind att attaquera den Holländska vid Lappens grund, och många rådde dertill; men Konungen och Wrangel voro deremot. Holländska flottan utgjorde 35 linieskepp, utom fregatter och ett stort antal lastdragare. Öfverste Plücher hade befälet öfver de om bord varande landtrupper, som utgjorde flere tusende man. Amiralerne voro Baron Jacob van Wassenaer, Opdam, Witte Wittens och Petter Floris. D. 27 October om morgonen fick Holländska flottan en stående vind. Avantgardet af 11 skepp förde Witte Wettens. Hufvuddivision förde Opdam, bestående af 13 skepp, och arriergardet af 11 skepp förde Petter Floris. Emellan 8 och 9 om morgonen gick flottan fram emellan Cronoborg och Helsingborg. Saluterade intet; fick varningsskott från Cronoborg, som intet aktades; hvarpå kanonerne så väl från Cronoborg som Helsingborg begynte till att spela; men utan minsta skada; ett enda skott från Helsingborgs brygga träffade Amiral Floris skepp och dödade 3 man.

Svenska flottan låg rangerad i 4 divisioner. Den första division fördes af Amiral Hindric Gersson, en infödd

Holländare, men som länge tjent i Sverige; den andra division under Riksamiralen Carl Gustaf Wrangel; den tredje division under Amiralen Claus Bielkenstierna; den fjerde division var stationerad bakom Hven, på hvilken Gustaf Wrangel hade befälet. Svenska flottan räknades 42 segel stark: 11 i första, 11 i andra, 12 i tredje och 8 i den sista divisionen. Holländska flottan hade fördel af vinden. Slaget började nedanför Helsingör. Riksamiralen lade an med Opdam, men för vindens skull kunde intet de öfriga skeppen succurera honom. Sju Holländska skepp lade sig kring Svenska amiralskeppet, som försvarade sig tappert; men sedan det mistat sitt roder, måste Riksamiralen draga sig ur bataljen och ankra under Cronoborg. Bielkenstierna lade an med Holländska Amiralen Wittens; de slogos desperat, och med tillhjelp af ett annat Svenskt skepp, gjorde Bielkensierna sig till mästare af Holländska amiralskeppet, sedan Amiralen med största delen af besättningen var nedskjuten. Bielkenstiernas skepp hade ock fått så mycken skada, att det äfven måste lägga ur linien. Detsamma hade äfven händt Amiral Hindric Gertsson, som förde Svenska avantgardet. Det räddade Holländska flottan, att alla tre Svenska Amiralerna måste gå ur träffningen. Hvarje Svensk Commendör gjorde sitt bästa, men här saknades öfverbefäl och signaler. Riksamiralen Wrangel försökte väl att gå på ett annat och återtaga befälet, men sjögången var så stark, att han intet kunde komma från sitt. Holländarne tillstode, att de sjelfva aldrig varit starkare bemannade, ty de förde om bord trupper Köpenhamn till undsättning; men de måste ock tillstå, att de aldrig haft häftigare sjöbatalj. De Svenske sökte beständigt lägga an och äntra, och till den ändan hade Svenska Konungen låtit starkt bemanna sin flotta med landtrupper; men som Holländarnes ändamål var mera att undsätta Köpenhamn, än att segra, så sökte de undvika all äntring, och satte till med alla segel för att hinna Köpenhamns redd. De förföljdes af de Svenske under Hven; men som 9 Danska skepp från Köpenhamn kommo Holländarne till undsättning, vågade intet Svenska flottan längre jaga dem. Amiral Opdams skepp var illa medfaret: tvenne Svenska skepp, Morgonstiernan och Pelican, hade laggt an med detsamma och slogos förtvifladt, ett stort Holländskt skepp kom slutligen Opdam till undsättning, då de tvenne Svenska skötos i grund och sönko; men Opdams skepp var nära samma öde, det hade redan 6 fots vatten inom bords, och var nödsakadt slå igen understa lagets kanonportar. Amiral Op-

dam hade blifvit tagen, om Gustaf Wrangel som förde 4:de division i Svenska flottan gjort sin skyldighet. Flere af hans egne anmanade honom hurtigt lägga an med Holländska amiralskeppet, men honom feltes curage. Opdam sjelf tillstod i Köpenhamn, att om Wrangel det gjort, hade han antingen måst ge sig fången eller sjunka. Denna är den ryktbara sjöbataljen i Öresund, som så slöts, att Svenska flottan förlorade två skepp, Nordstjernan och Pelican, men de öfrige till större delen illa tilltygade. Holländska flottan förlorade ett amiralskepp. Fyra andra, hvilka dels sjunko, dels flögo i luften, två Amiraler dödsskjutne, Wittens och Floris, fem Commendörkaptener och 800 man gemena: Hade intet vinden varit de Holländske så gynnande, torde deras förlust blifvit större; och segern å de Svenskes sida, i samma mån betydligare; men då de vunno sitt ändamål, att undsätta Köpenhamn, var Svenska segern snarare ett nederlag och deras förlust en seger. Svenska flottan lopp in uti Landscrona hamn, och der sökte den Holländska och Danska att henne instänga, genom inloppets försänkande, till hvilken ända de det förde ett gammalt stort linieskepp kalladt stora Curland; hvilket de sänkte, men till lycka för de Svenske och mot deras egen uträkning, på så långt afstånd, att det intet hindrade in- och utloppet. Svenska flottans Ordres de Bataille, eller som hon i sina divisioner låg, då slaget började.

1 Division.

1. Cæsar. Chefskepp.

2. Apollo. 3. Hjorten. 4. Westervik.

5. Amaranth.

6. Svanen. 7. Halfmånan. 8. Tron.

9. Wismar.

10. Södermanland. 11. Östergöthland.

2 Division.

1. Victoria. Chefskepp.

2. Lucifer. 3. Falken. 4. Svärdet.

5. Kronan.

6. Pelican. 7. Mercurius. 8. Mars.

9. Månan.

10. Samson. 11. Örnen.

3 Division.

1. Draken. Chefskepp.

2. Nordstjernan. 3. Jägaren. 4. Simson.

5. Carl.

6. Johannes. 7. David. 8. Leoparden.
9. Falken.
10. Delmenhorst. 11. Castellet. 12. Raphael.

4 Division.
1. Hercules. Chefskepp.
2. Rosen. 3. Höken. 4. Småland.
5. Maria.
6. Phoenix. 7. Ingermanland. 8. Svanen.
9. Svenska Lejonet.
10. Salvator. 11. Lyckan.

Aldrig har man sett så många örlogsflottor i sundet, som den tiden. Den Danska och Holländska låg i Köpenhamn, den Svenska i Landscrona. Den 6 April 1659 kom Engelska flottan upp i sundet, den 27 Juni lade den sig under Hven; den 28 Augusti kom en ny Holländsk flotta och lade sig äfven under Hven; den 22 October gick Amiral Opdam hem med den första Holländska flottan, och då han seglade förbi Helsingborg sköt han ned Helsingborgs brygga och gjorde stor skada på husen, som lågo närmast stranden; den 2 Mars 1660 ville Danska Konungen genom brännare sätta eld på Svenska flottan i Landscrona hamn; men Holländska Amiralen Reuter tillstadde det intet; den 10 Mars gick Amiral Reuter undan med Holländska flottan, som höll Landscrona spärradt; den 11 Mars lopp Svenska flottan ut ur hamnen; den 12 Mars var Svenska Amiralen om bord på Holländska amiralskeppet. Freden slöts och flottorna gingo hvar till sina hamnar.

Sedan Skåne nu blifvit en Svensk provins, fullföljdes den i Danska tiden påbegynta fästningsbyggnaden vid Helsingborg. Deraf hade staden nog tunga, så genom inqvartering, som förskotter till der liggande arbetsmanskap. År 1668 gjorde stadens fordran hos kronan 9000 Rdr specie. Den liqviderades med kronan år 1747, då för hvar riksdaler betaltes $6\frac{1}{2}$ mark eller 1 dlr 20 öre smt, som gjorde 14625 dlr smt. För dessa penningar fordrades redo i Borgmästaren Pihls tid; han gjorde en räkning på riksdagsmanna-arfvode för flere riksdagar, hvilken belopp sig till en ansenlig summa, och stadens cassa fick litet eller intet af dessa penningar *).

"1669 fick E. J. Dahlberg ledningen öfver arbetet å Helsingborgs slott, der flera nya försvarsverk anlades."

"1674 afstack Dahlberg efter ny plan försvarsverk kring Helsingborgs stad, då flera kyrkans, skolans och hospitalets,

liksom pastors jordar måste användas, vanligen utan vederlag. Löpgrafvarne blefvo 36 fot djupa, kärnan fick ett ansenligt hufvudverk med 4 regelbundna bastioner. Se vidare Brunii Beskrifning p. 24 f."

År 1676 ett olyckligt år för Helsingborg, fredsbrott emellan Sverige och Danmark var oundvikligt. Om våren detta år lät K. Carl uppkasta ett retranchement emellan Råå läge och Helsingborg, för att hindra de Danskes landstigning. Generalqvartermästaren Paul Ludvig Lejonsparre var då Löjtnant af fortification, en bland de officerare som bestyrde om detta retranchements förfärdigande. Den 23 Juni eller midsommarafton gick Danska flottan från Köpenhamns redd, hafvande om bord en armé af 1600 man; den 30 Juni landstego Danska trupperna emellan Råå läge och Helsingborg, icke långt från ett ställe af stranden, kalladt Haken. General Nils Rosenkrans och Löjtnant Palle Kragh med två musketerare sattes i land för att recognoscera kusten. De funno det på stranden uppkastade retranchement af de Svenske öfvergifvet, då de genast gingo om bord med rapport derom. Hertig Johan Adolph af Plöen, som förde öfverbefälet, beordrade Drottningens lifregemente till landstigning samt att besätta retranchementet. Sedan hela arméen kommit i land, fick Nils Rosenkrans befallning att med allt infanteriet marchera mot fästningen, och kringrändes den 31 Juni; man började genast arbeta på löpgrafvar; den 2 Juli hade Rosenkrans såsom General af dagen befälet i löpgrafven; i dagningen gick han upp på ett bröstvärn, som han om natten lätit uppkasta, för att recognoscera fästningen, då en kula träffade honom. Skottet tog i hufvudet, han bars nästan död in i sitt tält, lefde två timmar derefter. Fru Pernilla Rosenkrans på Kulla Gunnarstorp, hans slägtinge, och Knut Tott voro hos honom då han dog. Deras närvaro vid hans död vittnar, att de infunnit sig vid Danska arméen och således mera Danskt än Svenskt sinnade. Danska flottan hade lagt sig på redden, och staden besköts af trenne lätt och grundt gående fregatter. D. 4 Juli uppgafs fästningen; flere orsaker voro dertill: staden ruinerades af Danska flottan. Fästningen var för svag att uthärda lång belägring. Besättningen hade förlorat modet, sedan en inkastad granat itändt 14 tunnor krut. Commendanten Öfverstelöjtnant Hästsko fick en honorabel capitulation; men njöt densamma föga till godo; i stället för fri afmarch, nödgades han gå om bord på Danska skepp, som transporterade honom och manskapet till Riga, och derifrån fingo de gå

hvart de ville, under denna transportering led han med sitt folk mycket ondt.

Den 6 Juli begyntes Landscronas belägring; d. 3 Augusti uppgaf Commendanten Öfverste Lindberg fästningen, hvarföre öfver honom krigsrätt sattes, som dömde honom att arkebuseras, hvilket ock skedde.

Den 16 Juli gick K. Carl XI från Christianstad till Carlshamn, kort efter kom Danska Generalen Sandeberg med 1200 man till Christianstad. K. Carl vände om med sitt cavalleri, i tanka att öfverrumpla Sandeberg; men Långebro vid Christianstad hade commendanten låtit uppkasta. Konungen kom intet öfver; måste derföre gå till Torsebro, der han var första gång i handgemäng med sin fiende. Ett Danskt parti drefs på flykten och Sandeberg retirerade.

Den 24 Juli borttogs Konungens fältcassa i Loushult af ett Danskt parti i följe med en hop Snapphanar. Cassan bestod i flere tunnor slantar och hvitt mynt. Ett Konungens tält blef ock taget.

Den 15 Augusti stormades och intogs Christianstad. Commendanten Öfverste Wulfklov och hela besättningen gjordes till fångar, men stormen kostade de Danske 1300 man. Danska Generalen Duncam var detacherad med 4000 man att intaga Halmstad; här mötte honom Grefve Ascheberg, som genast angrep den danska corpsen. Utaf 4000 man voro knappt 30 som kommo undan; de andre blefvo antingen döde eller fångne. På underrättelsen härom gick Danska Konungen från Christianstad mot Halmstad. Carl XI drog sig undan åt Skåne, och fick under vägen förstärkning af trupper ifrån Sverige. Den 31 October slog han sitt läger i Borslöf vid Helsingborg. Den 4 Nov. lägrade sig Danska arméen vid Qvistofta, gentemot den Svenska; Borslöf canonerades af dem och isynnerhet prestgården, der K. Carl hade sitt hufvudqvarter. En bonde sköts ihjäl och 9 kulor gingo genom husen i prestgården. Danska och Svenska posterna stodo så nära hvarandra, att de kunde talas vid; på bröd var brist i Svenska och på tobak i Danska lägret, hvarföre ock de Svenska soldaterne bytte sig till bröd af Danska för tobak. Väderleken var svår, manskapet gick i gyttja uppåt benen, och soldaten var aldrig torr. Den 7 Nov. bröt Danska arméen upp, samt gick mot Kjäflinge och Lund. Den 9 Nov. var den Svenska i Zireköping och Reslöf. Den 11 Nov. slog den läger vid Lilla Harrie och Örtofta. Konungen låg i Benstorp, General Ascheberg på Örtofta. Danska arméen stod emellan Lund och Svenstorp

Lödde ström skilde begge arméerne åt. En stark köld inföll, en skön ekeskog i Remarlöfs ängar uthöggs till eldning vid Svenska lägret, hvarest tillståndet var rätt beklagligt. Grefve Ascheberg i sin dagbok skrifver, att i Svenska lägret var ingen Skånsk adelsman, som uppvaktade Konungen, och ingen bonde som dit förde proviant. Bröd skulle transporteras ned från magazinerna i Markaryd, boskap drefs in från byarne i kring; men salt feltes till saltning. Dricka var intet att få. Soldaten måste gräfva sig hyddor i jorden. Natten emellan d. 3 och 4 Dec. gick Svenska arméen på isen öfver Lödde ström. Den Danska ryckte ut från Lund och Svenstorp, då det bekanta Lunds slag genast började, som så slöts, att Svenska arméen behöll segern, de Danske förlorade 5700 man och på Svenska sidan stupade 3293. Danska arméen förfogade sig till Landscrona. Den 11 Dec. gick Svenska hären mot Belteberga, och på denna herrgård firade Konungen Julhelgen. För att betaga Danska arméen, som låg i Landscrona, all tillförsel och isynnerhet hö och halm till deras cavalleri, befaltes att nejden kring staden skulle brännas. Emellan 11 och 15 Dec. lades uti aska: Tofta, Lilla och stora Hörstad, Örja, Tullstorp, Wadensjö, Säby, Herslöf, Arrarp, Qvistofta och Glumslöfs byar.

Nyårsdagen år 1677 måste Danska Commendanten på Helsingborgs slott och fästning uppge densamma till Svenska Generalen Schoultz, som med en del af arméen var detacherad att återtaga Helsingborg. Svenska Öfversten Carl Hård blef commendant, och under hela detta året hade Helsingborg ingen känning af kriget, särskildt värd att nämnas; men året 1678 var desto bedröfligare. Den 9 Juni plundrades Helsingborgs stad af de Danske. En Fransk Hertig De la Croix, som tjente i Danska arméen, uppdrogs af General Arendorph denna grymma förrättning. Kort efter belägrades slottet. Carl XI låg vid Christianstad. En kurir sändes ned till Öfverste Hård med Konungens ordres att försvara Helsingborg till sista man. Konungen skulle innan kort komma honom till undsättning. Denne kurir föll i de Danskes händer, som begagnade sig af ett svek. De skrefvo ett annat bref af innehåll, att Öfverste Hård borde vara mån om ett hederligt accord, emedan Konungen intet kunde komma honom till undsättning. De hade så efterapat sjelfva Svenska cancelli-stylen och Konung Carls namn, att för Hården var omöjligt att märka något bedrägeri; dessutom var brefvet förségladt med Konungens eget sigill, hvilket kommit i de Danskes händer, när Svenske Generalauditören Roth

vid Örup året förut blef fången, och hade det hos sig. För att få detta bref till Öfverste Hård på Helsingborg, arresterade de Danske Prosten i Kropp Erasmus Hofgaard och satte honom på Landskrona slott, hvarpå en officer kom till hans hustru och antydde henne, att derest hon icke skaffade detta bref till Öfverste Hård på Helsingborg, skulle hennes man kastas i hårdare fängelse och prestgården uppbrännas, hvarpå hon måste beqväma sig, att anstalta om brefvets framkomst. Om detta är sannt, som synes nog otroligt och tyckes snarare uppdiktadt till att befria Hofgaard från misstankar, så må man säga att desse Danske voro elakt folk. De kunde ju fått en bonde för några daler penningar till detsamma. Hård fick detta bref den 23 Juni. Dagen derpå ryckte Danskarne fram mot fästningen. Den 28 capitulerade han. Carl XI var redan i anmarsch; d. 29 låg han på Hvidarp. Den 30 mötte Öfverste Hård Konungen emellan Getinge och Skarhult, som ej litet deröfver blef surprinerad. En Dansk besättning inlades på Helsingborgs slott under Öfverste Tettons befäl, som blef der liggande tills freden slöts i slutet af året 1679.

Der läses i Anecdota Benzeliana, Linköpings Bibliotheks Handlingar, II D. p. 369: att Hård kom i onåd för det han gaf upp Helsingborg; gick så till: han hade godt manskap inne och nog att lefva af, skref ock K. Carl XI till, att han med Guds hjelp väl skulle hålla sig 6 veckor emot belägring. Men de Danske skrefvo ett bref i Konungens namn med CancelliRådet Rhenskölds namn under och Konungens sigill före, att Commendanten ingalunda skulle låta komma an på extremiteten, utan då han såge sig bli hårdt angripen, lemna fästningen och salvera folket. Samma piga, som tjente hos en prest icke långt ifrån Helsingborg och blef hela tiden brukad att bära in brefven till Commendanten, bar ock in detta. När Hård fick se det, kom det honom mycket underligt före och visste aldrig huru han var deran, eller hvad det betydde: kallade alltså Krigsråd och öfverlade hvad der vore till görandes. De sågo, som de mente, Konungens ordres, och borde sådana efterlefvas; men påstodo att ännu ej var någon extremitet. Hård fick åter en trumpetare till sig från Danska Generalen, som undsade honom, att der han nu ej toge an conditionerna skulle de ej mera bjudas, utan vid fästningens öfvergång hvar menniska huggas neder. Hård ger honom derpå upp. När beskickningen kom till Konungen, som då var i antågande att undsätta Hård, ransakades derefter. Hård viste fram sina ordres, Konungen

visste ej annat än det var sin hand, Rhensköld sin, och ingendera fannt sig deruti. Hård blef dock dömd från sin tjenst. 1681 fick Grefve Bjelke i Paris af Danska Envoyen veta huru det gått till, och att de fått anledning till chifferne och sigillet af Senatens bref, som de tillförne uppsnappat tillika med Sekreteraren Liljeflykt, då han var på vägen från Stockholm till Kongl. Maj:t ned i Skåne, och hvad sigillet angick, hade de tryckt af det med en kula, som egentligen dertill preparerades af qvicksilfver och annat. Sedan detta blef kunnigt kom Hård till nåd igen och blef Öfverste för Jemtarne, hvarvid han ock dödde. (NB. detta sednare mindre grundadt; han dog som Landshöfding i Norrland.)

Det är otroligt hvad Helsingborg så väl som hela Skåne under detta krig led, utaf 37 gårdar i staden, i hvilka Hospitalet hade inteckning, ruinerades 30. Deraf kan man sluta, att största delen af staden var förödd, och på landet kring Helsingborg stod icke heller bättre till. Uti Raus och Wellufs kyrkböcker finnes infördt: "Emedan som kyrkan udi de foregagne aaren 1676, 77, 78, 79 ingen tiende eller jordskyld kunnat hafva, alldenstund arméerne der i nejden i förenämde är städse haft deras stånd, hvarigenom sockneu är vorden totaliter ruinerad och intet är vorden sådt, hvarföre bemelte Tionder och jordskyld för samma åren ej heller upptagas." Af Raus kyrkbok för år 1682, två år efter freden, ser man hur det stod till: "Kyrkotionden var 17½ tunna Råg, 25 tunnor Korn, 33 tunnor Hafra; häraf afskrefs för öde hemman 11½ tunna Råg, 15 tunnor Korn, 24 tunnor Hafra"; således ⅔ af socknen öde 3 år efter kriget. 1687 var ännu hälften öde, först år 1690 voro alla hemman i bruk upptagna, man förskref folk från Småland och andra orter, som fingo kronohemman för intet, och äro flera slägter i dessa socknar som räkna sina förfäder från Småland. Likaså var det nästan öfverallt i Skåne. Adel, presterskap, borgare och bönder, alle voro de Danskt sinnade, och detta ådrog dem hård medfart.

Jörgen Krabbe på Tosterup arkebuserades på Malmö torg. Ove Ramel, Knut, Holger och Tage Tott samt Christopher Walkendorph, halshöggos in effigie på Malmö torg och steglades på vallarne. Lave Beck på Andrarum lät Snapphanar taga sig och föra sig till Landskrona såsom fången, hvarifrån Danskarne förde honom till Danmark. Otto Lindenov arresterades d. 9 April 1678 och fördes till Malmö. Hans brott var hemlig correspondence med de Danske; fick

nåd. Skånska adelns gårdar ledo mycket. Skarhult, Grefve Pontus Fredr. De la Gardies gård, brändes 1676 kort före slaget vid Lund; Borby brändes den 17 Maj 1678, Knutstorp d. 28 Juni, Araslöf, Mollerod, Hofdahla i Juli, Flijnge, Ousbyholm, Hörby, Ericsholm, Rönneholm, Häckeberga i Augusti, Ljungby ladugård satte Snapphanarne eld uppå. Kring Landskrona lät K. Carl XI bränna många byar, kring Christianstad gjorde de Danske sammaledes. Hela Örkeneds socken brändes för Snapphanarnes skuld. Städerna undergingo samma öde. Engelholm brändes d. 27 April 1678; d. 5 Juni Ystad; d. 11 Augusti Lund, der 165 gårdar afbrändes; d. 10 Sept. Landskrona, der 70 de bästa husen uppbrändes; man skyllde Polska soldater under Öfverste Flantses regemente för denna eldsvåda. Christianstad, en gång med storm taget af de Danske, blef åter uthungradt af de Svenske.

Uti Spegels Diario läses: d. 5 September blefvo Danska Generalmajoren Meerheims ordres intercepterade, uti hvilka han hade befallt, att Snapphanarne skulle sköfla, bränna och förhärja hela Malmöhus län.

En annan utväg vidtogo de Danske att ruinera landet. Spegel i sitt Diarium skrifver: d. 26 Maj. Uti dessa dagar lät det Danska Commissariatet och Knut Tott uti Konungens namn af Danmark utgå margfaldiga plakater, att alla inbyggare i Skåne, adel, prester, borgare och bönder, skulle med all sin egendom flytta in på Seland, hvarest dem all önsklig commodité skulle öppnas och tillåtas, men de som den tillbudna nåden ej nyttja och det kongl. budet icke lyda ville, hotades med sköfling, brand, fängelse och döden; hvarpå månge prester öfvergåfvo embete och församlingar, månge bönder lupo ifrån hus och gård och de samtlige gingo från sin ed och ära och foro till Seland. Den 14 Juli upplästes ett annat Danskt plakat på de flesta predikstolar i Skåne, uti hvilket med många svåra hotelser förböds, att ingen skulle inbösta antingen hö eller säd: Lagerbring säger väl i sin Svenska Historia, att dessa K. Christians plakater blefvo visst icke efterkomne. Men utom det att Spegel i sitt Diarium uttryckligen säger, att månge gingo från embete och församlingar, hus och egendom, heder och ära, vet man att åtminstone här i nejden flere prester rymde till Danmark, såsom Prosten i Helsingborg, Hans Hjort, Prosten Rasmus Hofgard i Kropp, Pastorn i Welluf Mogens Gundeson, så ock Pastorn i Bårslöf. Och att mycken allmoge gått utur landet intygar Spegel i sitt Diarium, ty när Svenska arméen

7 veckor efter Danska kungörelsen kom till norra Hvedinge, var der i nejden öde: den 26 Aug. hafver Hans Maj:t låtit sin armée sätta sig vid norra Widdinge, på hvilken ort och rundt omkring man befann att alla byar voro merendels ödelagda, och de bönder som voro qvar, bodde i kyrkorna och på kyrkogårdarna.

Men eländet i landet ökades ännu mer af Snapphanarne. Detta röfvarparti bestod mest af Skånska bönder och bonddrängar; och är nästan oerhördt hvad om dem berättas.

Biskop Spegel i sitt Diarium skrifver: d. 15 Juli 1678. Snapphanarne, som ej fingo den rang de ville, gjorde sig ett särskildt läger vid Fjelkestad uti kärr och moras och skansade omkring sig. De voro således stora flockar.

Den 19 Sept. 1678 hade 400 Snapphanar samlat sig i Helsingborg under Commendanten Tettons protection, och när Svenska Öfversten Zelow ville angripa dem, hotade Tetton att skjuta på de Svenska. Under Landskrona slott lågo 70 à 80 Snapphanar. De drefvo commerce med Danska besättningen i Landskrona; ty hästar, gevär, och mera dylikt som dem blef till rof, sålde de för ringa penningar. Men uti skogsbygderna var egentligen dessas tillhåll. Stor var deras grymhet, men de blefvo ock grymt handterade då de föllo i de Svenskas händer. Uti Febr. 1677 kom Öfverste Abraham Cronhjort, Major Ollongren och Löjtnannt Creutz till Brönestads prestgård, hafvandes med sig 7 dragoner. De lågo om natten uti prestgården: dervarande Pastorn Jöns Bring varnade dem för Snapphanarne, hvilka der i myckenhet uppehöllo sig; men hans varningar föraktades. På Finja sjö mötte Snapphanarne dem; de omringades, en vak höggs på isen, i hvilken alla dränktes, utom Öfverste Cronhjort, som på Comministern i Brönnestad Herr Hans's förbön skontes, hvilken skulle följa de Svenske öfver sjön. Uti Wä utgaf K. Carl XI en förordning daterad d. 22 Febr. 1677: att om någon å allmänna vägen ihjälslogs eller plundrades, skulle socknen, der det skedde, böta 1000 Rdr och hvar 3:dje man i socknen straffas till lifvet. Ousby och Loshults socknar ingingo i den förbindelsen, att för hvar Snapphane bland dem skulle de betala 1000 Rdr och hvar 10:de man hänga; den 22 och 23 April 1678 uppbrändes hela Örkeneds socken, utom två gårdar Edema och Lönsboda, i afsigt att utrota Snapphanarne, som der hade sitt mesta tillhåll. Drifna från skogsbygderna sökte de ned till kusterna och höllo sig under Landskrona och Helsingborgs fästningar. Öfverste Tetton, Dansk Commendant i Helsingborg, lät genom

utgången kungörelse kalla alla Snapphanar sig till mötes vid Qvidinge bro. 500 infunno sig. Han ville engagera dem i Dansk tjenst, upprätta en corps friskyttar, indela dem i compagnier och tillsätta officerare. Detta sednare misshagade dem högeligen; de ville icke stå under någons befäl, således ej veta af några officerare, de vora alla lika. Tetton uträttade ingenting hos dem, och de skildes åt. Emellertid uppsöktes de af Svenska partier på alla orter, och en myckenhet bragtes in till Svenska lägret. Deras straff och död var att spetsas. Ett glödgadt spjut stacks genom nedre delen uppåt ryggraden ut i nacken, hvarpå uslingen fästades vid en påle utmed allmänna landsvägen, allmogen till varnagel, och berättas att flera af dessa ogudaktiga sällar i flera dagar på sina spjut och pålar suttit lefvande, rökt tobak och utöst ovett mot de förbiresande. Vid brohusen, som ligga ¼ mil från Helsingborg, hafva många af de Snapphanar blifvit spetsade, som tagit sin reträtt till Helsingborg. Huru välsignad var icke freden för detta land, som gjorde en ända på all denna förödelse, grymhet och elände, den slöts i Lund den 29 Sept. 1679.

År 1680 den 4 April kom Danska Arfprinsessan Ulrica Eleonora till Helsingborg. Svenska Kongl. Rådet Johan Gyllenstjerna var afsänd att hämta den Kongl. Bruden. Vid Helsingörs brygga steg Prinsessan i en mycket präktig slup, som convoyerades af 40 Jakter. Tvenne furstinnor jemte Ambassadörerne Grefve Johan Gyllenstjerna, Grefve Anton *) och Hr Jens Juel. Vid Helsingborgs brygga mottogs Prinsessan af Sv. Enkedrottningen, Konungens Fru Moder, och en talrik hofstat. Grefve Bengt Oxenstjerna förrättade Riksmarskalkssysslan och complimenterade Hennes Kgl. Höghet. Grefve Gyllenlöf med två andra Danska Herrar, som kommo straxt derefter från Köpenhamn, lyckönskade Hennes K. Höghet å Danska Konungens vägnar att vara till Sverige lyckligen anländ. Prinsessan hvilade natten öfver i Helsingborg, fortsatte dagen derpå sin resa till Skillinge, der hon åter tog sitt nattläger och derifrån d. 6 till Skottarp i Halland, hvarest hon samma dag med sin höge Gemäl copulerades.

Annalernas fortsättning ses i 12:te Kap. № 1.

---

*) Grefve Anton, Tysk Riksgrefve af Altenburg, Kongl. Danskt Geheimeråd och Guvernör i Oldenburg.

8 Kap.

Om Helsingborgs fordna Slottsherrar och Commendanter.

Som Helsingborgs slott i äldsta tider var det yppersta i Skåne, så blefvo ock de ypperste herrar valde till Länsmän öfver Helsingborgs län, och till Befallningsmän eller Slottsherrar på Helsingborgs slott. Och då man i historien finner, att flere Skånes Gilkare eller Ståthållare haft Helsingborgs slott i förläning, har man mycken anledning tro, det Gilkare- och Slottsherrevärdigheten på Helsingborg varit förenade.

"I Follins *Anteckningar om Skåne* upptagas såsom *Skånes Kungar*, hvilka sannolikt hade ett af sina residenser å Helsingborgs slott *):

1. *Heimdal* (Odens son).

2. *Eric* Heimdals son eller Rik.

3. *Daup* eller DagErik, hvars ena bror fick Witala hed eller Wetland (Willands härad); han hette Godrik, efterträdd af sonen Filmer, som följdes af sin son Wåderesen, hvars son Verland hade sonen Vidga. Daup efterträddes af

4. *Dan*, Danmarks Konung.

5. *Ring*, Dans son eller brorsson.

6. *Sigurd Ringsson*.

7. *Östen*, satt af Svenske Konungen Vanland till Kung i Skåne (Messen. Scond. III. II. 34).

8. *Dager*, Östens son.

9. *Skalk Skåning*, lefde 320.

10. *Atle* eller Alle, Saxos Atila vid 400. (Monne Alle i högen vid Allerum nära Kungshult?)

11. *Omund* Atleson, Saxos Homoth 430.

---

*) Då Utg. här meddelar denna series, anmodas alla, som stöta sig derpå, att straxt offra på kritikens altare nära förra hälften af dem som antagas ha varit herrar eller befälhafvare öfver Helsingborg. De som deremot önska se hvilka man i äldre dagar föreställt sig ha varit herrar öfver eller på den höjd, der Kärnan står, så långt tillbaka någon namnförteckning går i våra Sagor och äldsta anteckningar, ursäkta säkerligen, att Förf. gjort sig besväret med en dylik serie af *Skånes höfdingar*, förutsatt att de *derigenom* varit Slottsherrar i Helsingborg.

12. *Hothar*, satt af Ottar Vendilkråka till Skånes Kung.

13. *Ingjald*, Danske Kung Frodes son, K. Halfdans bror. Denne K. Halfdan hade sönerne Helge och Roe. Helge blef Dansk Kung, men

14. *Roe* Skånsk. Gift med en Engelsk kungadotter Ogn. Byggde Roehus på Roeljung vid Helsingborg. Hans son

15. *Waldar*, Rolf Krakes, kusinens, samtida. Slogs af *Vesete*, som kallades Kung i Skåne, men besegrades af Waldemars son Harald.

16. *Hiorvard*, Heidrek Ulfbamns son, slog K. Rolf i Ledro, men slogs af Veggo.

17. *Ring* lefde omkring 540.

18. *Ring* Ringsson 570, bodde ej långt från Halland.

19. *Hake Hamundarson* 580..

20. *Halfdan Branafostre* eller H. Ylfing.

21. *Harald den gamle* 600. Förblandad af Saxo med H. Hildetan. Son af № 15, g. m. Hervora Heidriks dotter.

22. *Gudröd*, Haralds son, gift m. Åsa Ingjald Illrådas dotter.

23. *Halfdan Snialle*, brodren och samkonungen. Dennes son

24. *Iwar Widtfamne* lade Sverige under sig.

25. *Olof* Kung i Skåne i Sigurd Rings tid.

26. *Harald* eller Heraud, ansedd för Olofs son, slogs på Ullaryds mark vid Landskrona, då äfven ett sjöslag stod i Öresund. "Ingen hurtigare Jarl hade laggt ut från Lundavall" (vid Lomma).

27. *Borkard.* Hans sonson Harald Klak döptes i Metz 826. Nu möta Skånes förste män under namnet *Jarlar*.

28. *Arnold Jarl* 920.

29. *Strut Harald.*

30. *Torkil Hafa.*

31. *Ulf Jarl Sprakelägg.*

32. *Harald Torkilsson*, son af № 30.

33. *Sven Estridsson*, sedan Danmarks Kung."

Nu återgå vi till Follins series af Helsingborgs Slottsherrar i Helsingborgs Historia.

34. *Sven Fielding* är den äldsta Slottsherre i Helsingborg jag ännu funnit nämnd. Om honom har man en gammal kämpevisa, som Peder Syv infört i sin samling. Den börjar sålunda:

Sven Fielding hand sider paa Helsingborig
Og roser hand af sin färd.
Og hand var sig baade mild og blid,
Han giordet sig met sit sværd.

Velejus har skrifvit historiska anmärkningar öfver dessa visor. Han berättar, att Sven Fielding bott på Selufskog gård icke långt från Århus; att i Selufs kyrka funnits ett mycket gammalt document eller kyrkobok, i hvilken på latin och med munkstil varit antecknadt: att S:t Mathiæ Apostoli dag dog Sven Fielding. Hans hustru Åsa S:t Michels dag. Deras dotter Ingert på S:t Påvels omvändelsedag, och hennes son på nästa söndag efter Ask-onsdag; men året då det timat är icke utsatt, så att man är alldeles oviss om tiden när han lefvat. Vid Aakier i skogen, ej långt från Sellufskog gård, syntes i fordom tid rudera efter ett stenhus, och var en allmän sägen på orten, att Sven Fielding här haft sitt stall, der han med jernlänkar bundit sina raska hästar, som varit de ypperste i hela landet. En Jörgen Rostrup, som för vid pass 200 år sedan egt Selufskogs gård, har i sin tid funnit grundval efter ett stenhus, i hvilket Sven Fielding skolat bott, och nere uti en utgräfven vall eller hög vid gården har funnits en mycket stor koppargryta, ett harnesk och ett långt svärd.

Om Sven Fielding här varit född, kan man ej med visshet säga. Velejus medger, att i den delen hade allmänheten olika muntlig sägen. Kring Helsingborg är sägen denna: att Sven Fielding är född i Köpinge by i Råus socken, uti den gården som ligger längst i söder och i kronans jordebok har № 1; att hans fader varit bonde. Vid Råus by, ligga trenne stora ättehögar, som på orten kallas Gröthögarne, och åkrarne derintill Gröthögs Agre, ett namn som de burit från äldsta tider, och under hvilket namn de äro upptagne i 1569 års Landebok.

Sven Fielding gick en dag från Köpinge till Råus, och som han gick tätt intill mellersta och största ättehögen, kom ett stort troll och drog honom in i densamma, eller som de vidskeplige fordom sade: han blef bergtagen. Trollet skall frågat honom om der voro några starke kämpar, sedan folket i landet antagit den christna tron. Trollet skall derpå befallt honom lyfta en jernstång, som stod i en afkrok; men Sven Fielding mäktade icke röra den ur stället. Derpå satte trollet honom att röra i en stor grötgryta, som stod öfver elden och kokade, och gick så ut. Sven Fielding rörde troget i trollets grötgryta; men gröten såg god ut, matlust kom på honom. Han smakar, och som man säger, beta lockar beta; han åt sig nästan mätt. Nu faller honom in, att gå bort och försöka om han icke kunde lyfta den stora jernstången: han fattar uti densamma med begge sina

händer, och till sin stora förundran förmådde han ej allenast lyfta den, utan ock svänga ikring med densamma. Han ställer stången i vrån, går till sin grötgryta, rörer flitigt i den, men under detsamma äter af gröten tills han blef väl mätt, då sätter han sig ned och tager som Skånsk bonde sin gröthvila. Åter försöker han jernstången, och då kunde han lika så lätt och färdigt handtera den, som en stång eller stake af trä; hvarpå, när trollet kom hem, Sven Fielding med denna jernstång ger det sin bane, tager stången och grötgrytan med sig och går hem. Denna gryta skall vara den koppargryta som fanns i högen vid Selufskog. Stången åter den stålstång han brukade i sina envigen och med hvilken han dödade ett troll i Tyskland, hvarom kämpevisan förmäler. Ättehögarna vid Råus fingo af denna händelse namn af gröthögarne. Sven Fielding blef snart känd för sin styrka, han blef en sventjenare i Konungens hof på Helsingborg, samt gjorde sig slutligen genom sin mandom och ridderliga gerningar förtjent att blifva Slottsherre derstädes. Sådan är sägen om honom här å orten, och håller jag onödigt anföra flera orimliga och vidskepliga berättelser om honom, som allmogen härstädes än i dag veta att förtälja.

Den gamla kämpevisan om honom är diktad i anledning af ett hans envig i Tyskland under sin pilgrimsresa till Rom.

Sven Fielding lofver sig en Pelegrims gang
Alt intill Rom at gange.

På denna sin pilgrimsfärd kom han till en residensstad i Tyskland kallad Hofdingsö. Som Dansk Riddare blef han mycket väl emottagen, och Prinsessan gaf honom högsätet vid bordet, troendes att han var Konungen af Danmark. Hon sade till Riddar Fielding:

Jeg ser det paa Eders Skiorte smaa
Hun er met röde Guld feste,
At J er Kongen af Dannemark,
Thi ville J vide vort beste.

Sven Fielding tager henne genast ur den tanken, försäkrandes att han var en Dansk Riddare, som gick såsom pilgrim till Rom; och som han såg huru bitterligen Prinsessan gret under det hon sydde sin silkessöm, tog han sig dristigheten att fråga efter orsaken till hennes sorg. Hon lät honom då veta, att en grym och oöfvervinnelig rese eller jette förödde landet, att han förnämligast sökte fånga fruar och jungfrur; att ingen riddersman fanns, som hade mod att möta honom i marken och skifta hugg med honom. Sven Fielding önska-

de att han hade haft sin häst och sitt harnesk med sig, så skulle han våga sig i kamp med honom. Prinsessan lät då leda ut 300 hvita hästar af sitt stall, af hvilka han kunde välja den han tyckte raskast vara; men ingen af dem kunde bära vår Riddare, ty när han lade handen i sadeln knälade de ned till jorden. Sven Fielding var rätt bekymrad att ingen dugtig häst fanns; men i detsamma kom en Möllare, som erbjöd en Dansk häst, hvilken var pålaggd i Sæbylund i Danmark. (Efter menige mans sägen här å orten låg Sæbylund der Gråen i Landskrona nu är; det vet man, att Landskrona stad före sin anläggning var en bondby och kallades Sæby.) Vår Danske Riddare fick nu en Dansk häst, i sitt slag likaså stark och rask som Riddaren sjelf. Han sadlades, men inga sadelbjordar höllo. Prinsessan lät då slingra en af guld och silke, som var 7 alnar lång, ett qvarter tjock och 5 span bred. Denna höll, och Riddar Fielding satte sig upp i sadeln. Man räckte honom en vanlig lans, men han begärde en mast af en skuta. Uti marken möter han resen. De rida mot hvarandra. Uti visan qvädes:

Det forste red de sammen rede
Diefvulen hand var fuld sterk.
Deris heste begge i knæne ginge
Og spererne dref i mark.

Dermed slutades kampen den dagen. Morgonen derpå möttes kämparne på samma ställe. Hela hofvet och alla stadens invånare gingo ut att se på striden. Sven Fielding tog nu sin stålstång. Han säger i visan:

J tage mig hid min gode staal stang
Udi Dannemark loed jeg den giöre.

Nu rida de mot hvarandra:

Det andet red de sammenrede
De Hellede vere begge saa vrede.
Troldens hals brast sonder i to,
Hands hofved dref langt i hede.

Fram gingo nio riddare; de togo Sven Fielding af hästen, och tillbjödo honom rike och land, om han ville taga Prinsessan till gemål; men den tappre Riddaren hade redan gifvit sitt hjerta åt en jungfru i österlands rike, och henne ville han icke svika. Han utbad sig allenast den vedergällningen, att utanför staden måtte byggas ett hus till Danska pilgrimer der de hederligen undfägnas skulle. — Denna färd och detta envig är det, som vår tappre Riddare berömmer sig af, då han sitter i ro på Helsingborgs slott.

Ibland den gamle och namnkunnige Sven Fieldings bedrifter, får man ej glömma, att han många hundrade år efter sin död, har tillsatt prest vid Skånevigs pastorat i Norige, hvilket låter mycket underligt men är så i sanning. Efter gamla seden skulle alla prester i Norige, då de höllo profpredikan, äfven sjunga psalmer. Nu voro tre på förslag: tvenne höllo sig vid Psalmboken, begynte och sjöngo hvar sin psalm. Den tredje, en lustig ture, stämmer in och sjunger: Sven Fielding hand sider paa Helsingborig; hvilket så behagade de Norske bönderne, att de enhälligt valde honom till sin prest.

Med visshet kan man ej säga om

35. *Stig Hvitaladir* varit Slottsherre på Helsingborg, men troligt, af hvad redan anmärkt är, att han som Hertig i Skåne haft det yppersta länet. Dalin nämner honom Hertig i Skåne. Lagerbring förkastar det och påstår att inga andra i den tiden kallades Hertigar än konungasöner. Men begge komma de deruti öfverens, att han varit en förnäm man, att han bott uti Skåne, varit gift med K. Waldemar den stores syster, Prinsessan Margareta; att Sveriges K. Carl Sverkersson år 1163 blifvit förmäld med Stig Hvitaladirs dotter Christina. Dalin tager för afgjordt att han till slägten varit en Hvide. Lagerbring anser det för obevist. Hans skäl synas starka. Han säger: hvarken Martin Pedersson, som skrifvit en afhandling om Absalon Hvides slägt, icke heller Saxo nämna något om Stig Hvitaladir. Väl finnes hos dem begge en Stig Hvide omtalt, en son af Skialm Hvide; men ingendera af dem säger, att han varit Svenska Drottningen Christinas fader och Danska Konungens svåger, en omständighet den de icke förbigått, om så i sjelfva verket varit. Å andra sidan synes Dalin hafva skäl till sin uppgift, då man temligen säkert vet, att namnet Hvitaladir varit antaget uti Skialm Hvides ätt. Hvidfelt, p. 247 och 48 säger: Samme tid (1257) gaf K. Hagen i Norige en af de ypperste Riddere i Dannemark, hed Herr Sti Andersson, den Norske Cronicke kalder hanem Sti Hvitlader, sin dotter Ingeborg, han blef siden Rigens Marsk, og kaldis Marsk Stig, som giorde stedse mange upror her i Riget. Denne Stig Andersson var en Hvide, hans fader Anders Stigsson Hvide, Hans farfar Stig Skialmsson Hvide, hvilken Dalin kallar Stig Hvitaladir, Hertig i Skåne. Denne Stig Hvitaladir är samtidig med

36. *Thor Tott*, som äfven varit Gilkare i Skåne, men om han äfven haft Helsingborgs slott i förläning kan jag

icke säga. Hvidfelt berättar, att år 1162 har Skånes Kirkerätt blifvit författad efter Skånska menighetens åstundan, og den sag befordrede Thor Gielker. Under Skånska allmogens uppror mot Erkebiskopen Absalon led Thor Tott mycket. Hans så väl som Esbjörn Snares gårdar förstördes och uppbrändes af den förbittrade allmogen. Denne herre hade en enda son, som var Canonicus vid Lunds Domkyrka. Han hade öfvergifvit verlden, och Thor Tott såg förut, att all hans egendom skulle en gång falla i de andliges händer, hvarföre han ock gjorde sitt gods Bosjö till ett kloster, och lade derunder Klinta by, Fogderuppa by, en gård i Holeberga, en mölla i Sätofta, en gardstange, en i Skarhelte, en i Orsby, och allt annat gods han egde. Halfva Bögeohra, halfva Ringsjö fang eller fiske, så länge han lefde, sedan efter hans död alltsammans. Han är den siste man som jordades i Keflinge hög, och hafver man om honom denna gamla vers:

Kielby mölle og Dahlby vaang,
Böge ohre og Ringsiö faang
Det gifver jeg dig Bosöe kloster ny
Og self hviler jeg i denne hög.

"37. *Ingemar* Præfectus Scaniæ 1211."

Flere Gilkare hafva varit emellan Th. Tott och

38. *Johan Erlandsson* af Ellinge och Alfvastorp, men man har om dem icke kunnat få någon underrättelse. Jens eller Johan Erlandsson beklädde Gilkarevärdigheten år 1250, och Hvitfelt kallar honom Gilkare eller Major Baro Terræ samt Höfvitsman på Helsingborg. Hans broder var den bekante Erkebiskopen i Lund, Jacob Erlandsson, som låg uti beständig osämja och tvist med K. Christopher I. Landets invånare söndrades härigenom uti tvenne partier: Konungens och Erkebiskopens, hvilket sednare fick namn af Chorkarlar. Johan Erlandsson höll Erkebiskopens parti och var hufvudet för chorkarlarne. Nils Erlandsson, Konungens Länsman i Lund och öfver Torna och Bara härader, höll med Konungen. Hvidfelt berättar, att Konungen sökte ofta att fängsla Erkebiskopen, men han kunde icke få tillfälle dertill, ty hvilken han sände till att gripa prelaten, vågade icke fullgöra detta uppdrag af fruktan för allmogen och för Erkebiskopens broder, Johannes Erlandsson, som var Gilkare i Skåne och Höfvitsman på Helsingborg. Men ändtligen fanns en Tysk vid namn Henric af Mecklenburg, som hade mod dertill, och grep Erkebiskopen på Giselberga gård. Hans egen broder, Nils Erlandsson, Länsman i Lund, var med vid

hans fängslande. Sådana följder har partiyra. Detta bragte Konungen i grafven och riket i elände. Biskoparne Peder och Jens Bang, Erkebiskopens systersöner, gingo öfver till Rügen, fingo Furst Jarimer på sin sida, ty han var deras slägting. Anders Erlandsson, en annan Erkebiskopens broder, gick ock till Rügen. Trupper sammandrogos. Bornholm och Hammarhus, som Konungen låtit besätta, återtog Anders Erland. På Seland segrade Jarimer och Peder Bang öfver Konungens parti. I Skåne reste sig chorkarlarne så snart Jarimer kom. Han for grufliga fram, och alla de plundrades, som voro på Konungens sida. Jarimer omkom ömkligen, en bondhustru stack honom ihjäl med en knif, då han var i begrepp att plundra hennes hus. Gilkaren Johan Erland har väl icke suttit stilla under allt detta; men hvad del han haft uti chorkarlarnes resning känner man icke, ej heller om han vid detta tillfälle sjelf blifvit fängslad och från sina embeten skild, eller om detta sedermera sig tilldragit; men det är visst, att han år 1272 i fängelse slutat sina dagar. Huru uselt i Skåne tillgick, och huru mycken grymhet och gudlöshet i de dagar herrskade, kan man sluta deraf, att de som begingo hor, blodskam och mord icke straffades till lifvet, och att många sådana alldeles vägrade att undergå den penitence, som dem af Biskopen pålades. Månge bannlyste aktade icke bannlysningen, de gingo likafullt i kyrkan. På flera ställen hände att liken uppgrofvos på kyrkogårdarna, och derpå nedgrofvos i hedenjord. Att bönder med dragna värjor förföljde hvarandra, ända upp till högaltaret i Lunds domkyrka. Att sedan K. Christopher I kommit till regeringen hade uti Lunds stift åtta prester blifvit ihjälslagne och trenne illa sårade, utom månge lekmän, och dessa mord hade aldrig blifvit straffade. Mångenstädes togs kalken ur kyrkan och i gästabud dracks skålar ur densamma. Att ting hölls på Lunda kyrkogård och mycket mera; men gruffligast af allt var inbördeskriget emellan chorkarlarne och Konungens parti, hvilket utbrast efter Erkebiskopens fängslande. Jens Erlandsson har således uti en mycket orolig tid förestått Gilkareembetet i Skåne; och kanske äfven deruti haft mycken del.

Hvidfelt säger att han var till slägten en Hvide, som så vida eger grund, att han på möderet från dem härstammade, men ej på fäderne. Fadren var Erland. Herre till Ellinge och Alvastorp, förmodligen densamme Erland, som uti Calendarium Martyrologicum p. 247 nämnes: Obiit Her

landus, vir probitate*) conspicuus et miles egregius, och kanske den Erling eller Erland, en Velbyrdig man, som var med Absalon till Venden.

Modren var Cerilla Sune Hvides af Knarstrup dotterdotter. Erland och Cerilla hade fyra söner och två döttrar.

1:o. Jens eller Johan Erlandsson; om hans fru vet man icke hvarken hvad hon hetat eller af hvad slägt hon var; men söner hade hon tvenne, Jacob och Anders samt en dotter Cecilia.

2:o. Andra sonen var Jacob Erlandsson, den namnkunnige Erkebiskopen i Lund, som beständigt låg i träta med K. Christopher I och var en orsak till mycket ondt i landet. Hvidfelt skrifver derom sålunda: Som nu Konungen og ErchieBiskoppen i saa maade kifvedis met hver anden, oprördis Almuen igen, og samlet sig det forige Parthie sammen igen, som forr om er sagt, paa ErchieBiskoppens side. Disse kallede dennem Chorkerle, ligesom de der holdt paa Choret og Præstfolkets side, udi det aar tilforne 1256 oc nu atter 1257 nederslog de mange Kongens slotte oc feste, som være ubesatt eller svage. De hafde icke andre vaaben, end Jernkolfver, oc Trækolfver, Raabendis, at de formedelst de megtiges vold og Tyrannie, lang tid hafver været frabaalden guds ord, at de det icke hafver forstandit. Konungen hafver paa det siste most rustet sig, og nederlagt dennem her og der, hvor hand fornam deris forsamling at være . . . Om denne orolige prelat får man bästa underrättelse uti Scriptores Rerum Danicarum. Tom. V. St. CLVII. Processus Litis inter Christophorum I et Jacobum Erlandi från s. 482 till s. 614.

3:o. Den tredje sonen var Anders Erlandsson; om honom skrifver Hvidfeld: ErchieBiskop Jacob hade en Broder hed Anders, som var Lofacktigere og opricktigere end de andre, og lenge hafde Bornholm, og det forsvarede imod Kongens Partie paa Broderens vegne.

Med tillhjelp af sin frände, Furst Jarimer från Rügen, bemäktigade sig Anders Erlandsson Bornholm och Hammarhus slott, det Konungen efter hans broder Jacobs fängslande

---

*) Om här var frågan om Erkebiskopens fader, så dömdes i detta Calendarium bättre än Erkeb. Jacob dömde sjelf. Han bad Påfven Alexander IV, att få till andliga inrättningar gifva någon efter föräldrarne ärfd förmögenhet, hvilken han befarade till någon del vara af dem mindre ärligt förvärfvad. Denna bön biföll Påfven 1257. (Sv. Dipl. № 438.)

satt sig i besittning af. 200 af Konungens folk togos till fånga och Anders Erlandsson behöll Bornholm till år 1265, då han efter en långvarig belägring måste uppge Hammarhus slott och blef fången. Om han med sin bror Johan Erlandsson haft lika öde, att dö i fängelse eller ej, känner jag icke; ej heller om han varit gift och haft några barn.

4:o. Fjerde sonen Nils Erlandsson var af olika tänkesätt med sina bröder; Hvidfeld skrifver om honom: Nils Erlandson Læensmand till Lund, Bispens Broder, raade Bispen altid han skulde lade sig forlige med Kongen, og trakte efter det som fridligt var; men hands Raad galt intet. På ett annat ställe, nemligen i sin Bispe Cronicha, skrifver Hvidfeld om honom: Men Nicolaus den anden broder, som den tid var LandsHerre öfver Skaane, og som der læsis en anden sted, var Major Baro Terræ . . .: när man läser sammanhanget hos Hvidfeld, finner man, att den tid Anders Erlandsson hade Bornholm och Hammarhus inne, var Nicolaus Landsherre öfver Skåne; hvaraf man slutar med temlig säkerhet, att sedan Jacob Erlandsson var gripen, fängslades äfven Gilkaren Johan Erlandsson, och att Nils Erlandsson, som höll hofvets parti, till belöning blifvit utnämnd till sin broders efterträdare i embetet. Eller ock har han succederat Grefve Albert. Han lefde ännu år 1285. Han var en bland de 10 gamle män hvilka utsågos att på sin aflagda ed säga hvem Alsland i Schlesvig rätteligen tillhörde, antingen Konungen af Danmark eller Hertig Waldemar; han kallas härstädes Nils fordum Foget ofver Lund, det han ock var under den tid hans broder Jacob var Erkebiskop i Lund.

Nils Erlandsons fru hette Elisabeth, en dotter af Peder Strangeson och Ingeborg Snare, den namnkunnige Esbjörn Snares dotter. Nils Erlandsson hade tvenne döttrar, den ena gift med Johan Ryning, stammor för de Skånske Ryningar, den andra med Grefve Olavus af Rostock.

5:o. Äldsta dottren som Erland hade syster till Johan Erlandson, gjorde ett förnämt gifte, hon fick Skialm Bang, som var en Hvide, deras barn voro många, och bland dem namnkunnigast Peder Bang Biskop i Roskild efter sin morbror Jacob Erlandson, som från Roskild kom till Erkesätet i Lund, och Cecilia hvilken fick Torbjörn Grand, hvilkas son Jens Torbjörnsson vart Erkebiskop och lika så namnkunnig som dess mors morbror Jacob Erlandson.

6:o. Den andra Erlandsdotter het Margareta, hon fick Esbjörn Vogenson Gallen, äfven en Hvide, deras dotter Ce-

cilia fick Grefve Albert af Eversten, och deras son var den namnkunnige Ludvig Albertsson, om hvilken framdeles mera.

39. *Albert*, Markgrefve af Brandenburg, blef efter Johan Erlandsson Gilkare i Skåne och Slottsherre eller Höfvitsman på Helsingborg. Denne herre var en nära slägting till Drottning Margareta Sprenghest, som efter sin gemål Christopher I:s död förde riksstyrelsen under sin son Erik Glippings minderårighet. Den tidens historia visar hvilka stora tjenster han gjorde Drottningen; men som Tysk ådrog han sig nationens hat. Han var hatad af presterskapet, dels emedan de voro sin fångna Erkebiskop tillgifna, hvilken Albert ansåg för sin och Drottningens hufvudfiende; dels emedan hon nog hårdt handlade med presterna: han satte sig i besittning af Åhus, som tillhörde erkesätet i Lund, och inlade der en Tysk garnison; detta retade så presterna och allmogen, att de stormade till Åhus, nedgjorde garnisonen och i grund förstörde slottet. Året derpå 1263 steg förbittringen i landet än högre: menigheten tågar mot Helsingborg: Markgrefven, som ser sig för svag att försvara slottet mot den förbittrade allmogen, räddar sig med flykten och kommer på en båt från Helsingborg med knapp nöd undan till Seland. Att han icke haft lust återtaga styrelsen öfver denna provins är nog säkert. Samma år förmäldes den unge K. Erik med dess syster och år 1271 förmäldes Markgrefve Albert med Prinsessan Mechtild Konungens syster, och deras barn voro: Prinsessan Beata, som fick Hertig Henric af Mecklenburg och Agnes K. Primislavi II:s gemål i Polen.

Efter Markgrefve Albert har

40. *Nils Erlandsson* förmodligen blifvit Landsherre öfver Skåne och tillika Slottsherre på Helsingborg; men huru länge han innehaft dessa embeten vet man icke; om honom är redan anfördt hvad man om dess lefnadsöden och dess slägt har sig bekant.

41. *David Tosteson*. Gilkare i Skåne 1283 och tillika Danmarks Rikes Drots. Efter de Hofmans uppgift uti dess Portraits des hommes Illustres de Dannemark, skall han till slägten varit en Hack, och således af Svenskt kungablod och verklig ättling af Sverkerianska ätten. Torfæus i sin Historia Norvegiæ Lib. VIII. Cap. 2. p. 406 skrifver om honom: Eodem tempore (1302) David Tostenus; plures per annos Satrapæ Magistratu apud Scanenses gesto diem obiisse memoratur, vir ut bello et pace egregius, ita Regi Danorum inter caros præcipue habitus. Han var förlofvad med Ingria Svantepolk, en dotter af Svenska RiksRådet Svantepolk

Knutson: men denna hans brud enleverades af en svensk riddersman Folke Algotson, en son af den bekanta vestgötha lagmannen Algot Brynolfsson, som hade elfva söner, af hvilka, såsom Messenius säger sig hafva funnit i ett gammalt manuskript, sju uppå Konung Magnus Ladulås befallning blifvit aflifvade, hvartill någon hemlig orsak måtte varit; ty att så strängt beifra en flickas bortförande öfver gränsen synes vara största orättvisa. Det vet man, att för denna sak fängslades gamle Lagman Algot och Rörik Algotson hans son. Brynolf Algotson biskoppen i Skara måste undangömma sig i Alvastra kläster. Petter Algotson Konungens Canceller och Bengt Algotson rymde utur landet. Carl Algotson, delaktig med sin bror Folke uti fröken Ingrids bortförande, som vågade sig öfver Norska gränsen in i Westergöthland, vardt genast gripen och på Lindö gård halshuggen, hvarest Ingrid Svantepolk vistades, då Folke henne enleverade. Utan tvifvel lärer David Tosteson högeligen beifrat den oförrätt och skymf som honom genom hans bruds bortröfvande tillfogad var, och detta mycket bidragit till Konung Magni stränga förhållande mot Algotsönerne. Hvem som efter David Tosteson blef Gilkare i Skåne har jag icke någorstädes kunnat uppleta, och med visshet kan man icke heller säga, om han varit slottsherre på Helsingborg.

"42. *Peder Joensson* eller *Petrus Joneson* var D. R. R. 1299 (Pontanus Lib. VIII p. 383); kallas Præfectus Scaniæ 1296, kallar sig 1310 quondam præfectus Scaniæ. Iehsell anför honom som höfding 1303—1308 i sitt Skånska Höfd. Minne mst. Förde 3 svarta bjelkar öfver hvit sköld.

43. *Martinus dictus Duvæ* præfectus Scaniæ, Miles (Riddare), kallas quondam præfectus Scaniæ 1304 och 1310. Sv. Dipl. n. 1439 och 1687. Petrus Martini Dictus Duvæ, som 1364 pantsatte Faureholm till K. Waldemar IV, var Martins son. I Follins anteckningar om Skåne anföres ur Saxo, att Harald Hildetand tog den förste Duve såsom Vendisk höfvitsman till fånga. En Vilhelm Duve var D. Riks-Rentmäst. i K. Nils tid, flyende till Pohlen, hvars son Peder Due stod i mycken nåd hos Wladislav II i Schlesien. Men ett uttryck om Furstinnan och en herr Dobierska, framkalladt af Furstens yttrande om fru Due och en abbot, vållade honom en utskuren tunga och utstungna ögon. Han dog 1149. En Nils Pedersson Duve lefde i Skåne 1283; lär haft bröderne Anders D. till Bollerup, Jens D. och Mart. D. Denne sistnämnde sändes till Sverige med hjelptroppar, 600 man till häst, då Svenskarne rest sig mot K. Birger för dess mördade

bröder. Då Knut Posse kom med hjelp, gick M. D. tillbaka till Skåne. Han lefde der ännu 1341."

44. *Ludvig Albertson* (Eberstein): honom lemnade K. Eric Menved hela Skåne i underpant år 1318, och satte honom till Höfvitsman öfver Skåne land och Helsingborgs slott. Han hade rättighet att uppbära all kronans inkomst af provinsen, undantagande myntskatten i Lund och Skanörs tulluppbörd, som Konungen sig förbehöll; deremot skulle han hålla alla slotten vid like och aflöna alla stater; af öfverskottet skulle han så till ränta som capital göra sig betalt för ett lån till kronan af 6816 mark skånska och 39 mark lödig Cölnesk. En ringa summa i våra dagar, för hvilken en den minsta sätesgård i Skåne vore mer än tillräcklig underpant. Fyra och en half mark skånska penningar gjorde i de dagar en mark lödig; således gjorde hela lånet 1553 mark lödig, som à 8 Rdr specie räknade på marken belöper sig till ett capital af 12424 Rdr specie.

År 1319 afsomnade Konung Eric Menved. I sitt testamente hade han utnämt Ludvig Albertson till Executor af detsamma. Han ägde denna Konungs förtroende; men han följde ej det råd, som han på sitt yttersta gaf honom och de förnämste af danska adeln, att ej efter dess död, välja hans broder Hertig Christopher af Halland till Konung, ty Eric Menved hade inga barn, som honom öfverlefde. Ludvig Albertson, tillika med Lauge Åkeson, Holger Niclison och Peder Stygge, voro de som lyfte Christopher på thronen och han hyllades till konung öfver allt Dana välde, St. Påvels dag 1320. Men Ludvig Albertson ångrade snart hvad han gjort. Annan dag Påsk samma år, på Herredagen i Vordingborg, tog konungen från honom Skåne förläning, och gaf honom i dess ställe Blekingen och Lister. Till Gilkare öfver Skåne utnämndes Anders Pedersson till Alnarp, och RiksMarsk-embetet som Ludvig Albertson i förra Konungens tid beklädde, gafs nu åt Lauritz Joeneson.

45. *Anders Pederson*, Skånes Höfvitsman eller Gilkare, var en bland Konung Christopher II:s trognaste män, han skref sig till Alnarp i Skåne. Om han till slägten varit en Tott kan jag intet säga, och om Nils Pederson Tott till Alnarp varit hans sonson. Uti Marsken Nils Olsons uppror höll han troget sin Konungs parti, var och nyttjad af Konungen att bilägga det missförstånd, som uppkommit emellan Konungen och Ludvig Albertson, som man kan se af 1325 års Dagtingan, då Ludvig Albertson uppgaf Hammarhus på Bornholm till Konungen efter ett helt års belägring. Här

säges: All hvad Herr Anders Pederson paa Alnerup tillforne hafver handlet met hannem paa vore vægne, skall stadigt och fast blifve eptor de brefvis lydelse, vi derpaa hafve gifvit hannem. Hvad andre brefve Herr Anders Pederson og oss ere emellan gagne, for den handel giordis, eller siden. Skulde icke förstaas eller uttydis till denne handel. . . . Men när åter igen ett nytt uppror utbrast 1526, för hvilket Knut Posse, Ludvig Albertson och Lauritz Jonæson voro hufvudmän, och Konung Christopher måste flykta med sina barn ur riket, fogade Anders Pederson sig efter tiden, lemnade Konungens parti, men måste också lemna Gilkare-syslan till Ludvig Albertson åter, som ånyo fick Skåne i underpant och kom i besittning af Helsingborgs slott. År 1528 återkallades den fördrifne Konung Christopher. Ludvig Albertson och Laurits Jonæson voro redan med döden afgångne; och med Grefve Gerts' af Holsten förmynderskap var adeln isynnerhet högst missnöjd. Bland dem som isynnerhet arbetade för Konung Christopher och hans återkallande till riket nämnes Anders Pederson till Alnarp; han lärer kort härefter vara död.

Ludvig Albertson för andra gången Gilkare i Skåne och Slottsherre på Helsingborg år 1526. Missnöjd blef Ludvig Albertson med Konungens förhållande. 1525 utbrast ett uppror i Skåne, hvars hufvudman var förra RiksMarsken Nils Olson en rik och mäktig skånsk adelsman, ansedd till börden vara en Porse eller Gyllenstjerna, ty han förde en 7uddig gul stjerna i blått fält uti sitt vapen. Han var landförvist och hade i Eric Menveds tid gått utur riket. Med Hertig Barnim af Pommern, Knut Posse i Halland, Ludvig Albertson och ErkeBiskoppen Esger Juel, stod han i hemlig underhandling.

Skånska adeln och presterskapet fick han på sin sida: de voro missnöjde med Konung Christopher II, som ålagt dem att betala 10:de penningen af alla sina inkomster till kronan. Detta uppror tog ett olyckligt slut: Konungen segrade: Nils Olson flydde till Sverige, och skånska adeln fick betala laget. Många af dem fängslades, aflifvades, deras gods dömdes under kronan, och såldes till andra för halft värde, ja flere verkligen oskyldige förlorade på blotta misstankar både lif och egendom. Ludvig Albertson kom undan, men hans gods lades under kronan och han sjelf förklarades biltog eller landsflyktig. ErkeBiskoppen Esger Juel hade varit med uti spelet, derför sändes danska RiksMarsken Peder Vendelbo med en krigshär till Bornholm år 1524, att be-

mägtiga sig denna ö med Hammarhus slott, hvilka tillhörde Lunds Erkesäte. Ludvig Albertson hade i flere år innehaft så ön, som slottet. När Esger Juel i Eric Menveds tid är 1518 rymde till Sverige, sände Konung Eric sin Marsk Ludvig Albertson att bemästra sig Bornholm. En Palne Joensson var Biskoppens Lähnsman på ön och Höfvitsman på Hammarhus. Han uppgaf både ön och slottet till Ludvig Albertson, mot vilkor, att Ludvig Albertson skulle betala honom 600 mark, för de omkostnader han gjort på slottets förbättrande och befästande. För desse 600 mark lödig behöll Ludvig Albertson Bornholm. K. Eric Menved dog 1519 utan att utlösa honom. Christopher II steg på thronen. Esger Juel kom tillbaka till Lund. Han påstod att han borde återfå Bornholm. Ludvig Albertson vägrade att lemna ifrån sig slottet och ön förr än han fick sina 600 mark lödig. ErkeBiskopen ville ej betala denna summa, i dess ställe bannlyste han Ludvig Albertson, hvilken litet eller intet aktade bannlysningen. Han behöll Bornholm och just nu, då Konungen genom Peder Vendelbo ville bemäktiga sig ön, upphäfde ErkeBiskopen bannlysningen. Ludvig Albertson var sjelf på Hammarhus slott. Belägringen varade öfver år. Batholomei dag 1525 måste han, tvungen af hungersnöd, ingå dagtingan och uppge slottet. Dagtingan bestod af följande punkter: Ludvig Albertson öfverlemnade ön och slottet till Konungen. Deremot erkände Konungen att han var honom skyldig 9560 mark skånska, hvilka han utfäste sig betala: nemligen nästa Kyndelsmessa 1000 mark och så vid samma tid årligen 1000 mark, intills hela summan vore utliquiderad. De 600 mark, som Ludvig Albertson var skyldig Palne Joensons arfvingar, förband sig äfven Konungen att betala. Slutligen upptog Konungen Ludvig Albertson med sin slägt och anhängare uti sin kongl. nåd och lemnade dem åter all deras gods och egendom. Men freden varade ej länge, ErkeBiskopen Carl Röde, Esger Juels efterträdare, ville hafve Bornholm åter. Ludvig Albertson hade mist sina pantelän och var oviss om sin betalning. Laurits Jonæson hade Konungen fråntagit Arre län i Tyskland. Skånes adel var förbittrad öfver den grymhet hvarmed Konungen dem handterat, allmogen stod färdig till resning för de dryga och tunga skatter Konungen dem pålagt. Knut Porse i Halland var icke heller nöjd med Konungen. I Skåne utbrister upproret aldra först. Hela provinsen uppsäger Konungen all tro och lydnad. På Vordingsborg vistades Konungen då tidningen kom om resningen, och kort derpå inlopp underrättelse om en nästan allmän gäsning

på Fyen och Jutland. Eric, Konungens äldsta son, redan krönt och antagen till Konung och sin fars medregent, samlar i hast de bästa trupper, går till Tornsborg, inväntar derstädes mera manskap för att gå öfver till Jutland, men under det han väntar sitt folk till sig, komma Knut Porse och Ludvig Albertson med sina skåningar och halländingar, kringränna Tornsborg och efter 16 dagars belägring nödgas K. Eric att dagtinga, ty alla infödde danskar bland hans troppar gingo öfver till skåningarna, endast tyskarna blefvo honom trogne och deras hop var ganska liten samt otillräcklig att försvara slottet, dessutom såg han sig icke kunna vänta någon undsättning från sin far K. Christopher, som med sina tvenne yngre söner Otto och Waldemar i tid lemnade riket och begaf sig till Mecklenburg. K. Eric blef nu Ludvig Albertsons fånge och fördes först till Hadderslef slott i Jutland; men sedermera på danska Ständernas begäran öfverlemnad i Ludvig Albertsons vård och sattes på Helsingborgs slott. Sedan nu en Konung var drifven ur riket och en annan tillfångatagen, valdes nu den tredje, en ung Hertig af Schleswig, vid namn Waldemar; detta skedde på Herredagen i Nyborg år 1326. Riket gafs nu lika som till sköflings. Grefve Gerhard af Holsten, den unga Konungens förmyndare, fick hela regeringen om händer, och han skulle nu hafva Schleswig, sedan hans pupill var blefven Konung i Danmark. Laurits Jonæson fick igen Arre län, som K. Christopher II honom fråntagit, och dertill Langeland; Knut Porse, södra Halland, med Samsö och Kallundborg, ErkeBiskopen Bornholm, Ludvig Albertson blef åter RiksMarsk, fick flere slott, städer och härader på Jutland, samt hela Skåne med Helsingborg, dock måste han till Knut Porse afstå Norra Asbo härad. 1328 fick han af den unga K. Waldemar rättighet att uppbära alla inkomster af Skanör och Falsterbo, hvars tull och sakören voro uti förläningar kronan förbehållne, stigande i de dagar till stora summor.

Denne Herre, som bragt sig upp till så stort välde och anseende i Danmark och isynnerhet i Skåne, slöt sina dagar år 1328 och begrofs uti Wiborg. Hans fru Elsa Pedersdotter, med fem barn som han efter sig lemnat, behöll Helsingborg och Skåne med flere Ludvig Albertsons förläningar. Med henne ingick Grefve Johan af Holsten, K. Christopher II:s halfbroder, en afhandling om Skåne och Helsingborg, som uti Annalerna redan är omnämnd. Och då K. Waldemar var i Skåne 1333, fick hon löfte om sina penningar, hvilka henne riktigt utbetaltes, ty churu slät K. Magni regering be-

skrifves, så måste man ändå tillstå, att uti betalningsvägen var han ordhållen och accurat.

Om Ludvig Albertsons härkomst äro tvänne olika meningar. Några hålla före att han varit en Grefve af Gleicken och Everstein. Hans far Albert gift med Cecilia Vogenson, hans farfar Ernst gift med Ingeburg, Peder Strangetons dotter af Kallundborg. Andre påstå att han varit en Rosencrantz och efter Rosencrantziska slägtens stamtafla, sådan som den finnes införd hos de Hofman i dess Portraits des Hommes Illustres de Dannemark, skall Ludvig Albertson varit en son af gamle Riksmarsken Albert Mathisen och dess fru Cecilia Esbjörn Vogensons dotter. Ludvig Albertson hade två bröder: Tver och Albert. Ludvig Albertson var gift med Elsa Pedersdotter; de hade 5 barn, af dem sonen Peder, RiksRåd, dog ogift och sonen Jens Ludvigson; denne Jens Ludvigson säges vara stamfar för alla Rosencrantzar i Dannemark och Skåne, hans fru var till slägten en Giörstning: af hvilkendera slägten Ludvig Albertson varit, så var han storslägtad, och den störste aristocrat i sin tid. "Med största skäl ha de fleste antagit honom vara en Eberstein."

46. *Eggert Brochdorph*, Slottsherre på Helsingborg år 1329. Grefve Johan, som försträckte sin olyckliga broder K. Christopher II 3400 mark lödig, hade af Eggert Brochdorph lånt 6000 mark, för hvilka han honom i underpant lemnade Helsingborgs slott, med derunder liggande län. Denne herre var en verklig tyrann, och af alla tyska länsmän och fogdar i Skåne den grymmaste. ErkeBiskopen i Lund klagade för Grefve Johan öfver hans grymhet mot folket i sitt län, och bad att Grefven ville tillsätta en annan och mera mensklig Slottsherre; men fick af Grefven det svar, att han ej på annat sätt kunde hjelpa den saken, än att skåningarne sjelfve utlöste Brochdorph med 6000 mark lödig, då de ock sjelfve skulle få tillsätta den Slottsherre de ville; men så stor penningsumma var ej så lätt att uppbringa uti ett utplundradt och olyckligt land. Elände och förtryck alstrade af sig förtviflan: Lunds blodbad är namnkunnigt, i dess domkyrka mördades 300 tyskar, som dit hade tagit sin undanflykt för den förbittrade menigheten. Ryktet härom var ej förr kommit till Helsingborg, än menigheten grep till vapen, och alle tyskar, som de öfverkommo, nedgjordes utan all barmhertighet; men Helsingborgs slott kunde de ej bemästra sig. Emedlertid uppretades tyskarna till än mera grymhet, och K. Waldemar IV skrifver uti ett bref sålunda: De fleste af ridderskapet och adeln samt menigheten i Skåne, som under tyskar-

nes tyranni, mot all ära och rätt förtrycktes, måste för att rädda sina lif flykta från sina hemvist.

Här var ett uselt tillstånd, månge af adeln och de rikaste i landet fängslades, fördes till Tyskland och måste sedan med stora summor lösa sig. Mänge flydde öfver till Sverige, och slutligen blef det skåningarnas enda räddning, att ge sig under Sveriges krona, då deras egen Konung och herre icke förmådde att skydda dem mot tyskarnas tyranni, hvilket skedde 1332.

Eggert Brochdorph blef nu utlöst*), och rådligast för honom att icke länge blifva quar; han gick till sin födelseort Holsten. Han, så väl som flere af hans slägt voro mycket väl hos Grefve Johan. En Johan Brockdorph, Grefvens gunstling, vardt ihjälslagen uti ett värdshus under Grefvens resa till Halland för att bevista Knut Porses biläger med Hertiginnan Ingeburg, K. Magnus Smeks moder.

Sedan K. Magnus Smek lagt Skåne under sin krona, blef Helsingborg för honom dess förnämsta slott och der han städse vistades när han besökte denna sin nya provins. En

47. *Johan Holgerson Ugerup*, infödd skåning och af den äldsta ätt i landet, sattes af Konungen till Ståthållare öfver Skåne land och har han förmodligen som Gilkare haft Helsingborgs slott som residens, hvilken värdighet han beklädde till år 1332, då han d. 30 Augusti fick konungens befrielsebref för allt ansvar, i anseende till dess förvaltning af Höfdingadömet Skåne. Denne Johan Holgerson från Ugerup var tvänne gånger gift: hans första fru var Kersti Ovesdotter och med henne hade han tre söner och två döttrar, den andra frun var Ingolf Matzdotter från Sverige, som förde i sitt vapen en sparre med tre rosor, och var således af de svenske Rosensparrar. Han hade med henne en son Peder Urup, Sveriges R.Råd, gift med Agneta Geed, andre säga hon hetat Agnes Puke, de hade två söner *Jöns* och *Eric*, Jöns fortplantade de skånska Uruper, Eric blef i Sverige och lefde ännu 1432. Eric Urup var gift med Brita Matzdotter Lillie, sedan med fru Anna af Granholm. Deras barn voro många:

1. *Kersti* Ericsdotter Urup af första giftet, fick R.R. i Sverige Eric Pederson Ryning.

---

*) ErkeBiskopen i Lund hade uppdrag af Grefve Johan af Wagrien år 1332, att för 6000 mark utlösa Helsingborgs slott från Eggert Brochdorph. Reuterdahls Sv. Krist. 2: 2. 102. Grefve Johan beräknas af Follin i höfdingserien 1329—34.

2. *Karin* Ericsdotter af första giftet, fick Nils Kagg.

3. *Anna* Ericsdotter af första giftet, fick Påvel Kyle.

4. *Peder Urup* Ericson (af första giftet), fick Christina Store, Thor Svensons dotter till Thorestorp.

5. *Karin* (af andra giftet), fick Waldemar Galt.

6. *Anna* (af andra giftet), fick Johan Moltoka.

Peder Ericson Urup och fru Christina Stores dotter Merta Urup fick Christer Gregerson Lejonhufvud till Ekholmen: deras son var Abraham Christerson Lejonhufvud, gift med Brita Månsdotter Natt och Dag från Göksholmen. Deras son var Eric Abrahamson Lejonhufvud, gift med Ebba Wase. Deras dotter Margreta Lejonhufvud, Konung Gustaf 1:s andra gemål.

"48. *Lars Karlson* Riddare. Prefect. Scaniæ 1352: Sjöborgs series."

49. *Bengt Algotson*, den namnkunnige K. Magni Smeks gunstling blef Gilkare eller Ståthållare i Skåne. Han var en orsak till mycket ondt. Straxt han tillträdt Gilkareembetet förhöjde han tullen för hansestäderna och hade snart kunnat ådraga sin Konung stridigheter med desamma. Rostock gjorde mycket allvarsamma föreställningar vid svenska hofvet, och Bengt Algotsons nya tullförfattning i Skåne upphäfdes. Men ännu djerfvare steg var, att gripa Clereciet an. Den utvalde ErkeBiskopen Jacob Nilson reste 1355 till Påfven uti Avignon för att bekomma Confirmation och Pallium. Under hans bortovarande behagar det Bengt Algotson, att lägga alla ErkeBiskopsgodsen i Skåne under kronan. Prins Eric grep till vapen mot sin egen far för denna gunstlings skull, och i det bekanta sammanträdet i Jönköping, der far och son förliktes, var vilkoret, att Bengt Algotson skulle afsättas från Ståthållaresyslan i Skåne och landsförvisas. Bengt Algotson tog nu sin tillflykt till danska hofvet, der han med uppräckta armar emottogs, och vågade esomoftast resa öfver till Skåne. För hans skull gick danska konungen öfver till Skåne med en krigsmagt, härjade landet, men drog sig tillbaka öfver sundet till Seland, så snart Prins Eric kom med svenska arméen, som i historien kallas klubbehären, och sjelfva kriget *Hertig Bengts fejde*. Hertig Bengt Algotsons landsflykt förnyades åter på Riksdagen i Söderköping 1359, men han aktade detta Ständernas beslut lika som det förra, uppehöll sig än i Danmark, än i Skåne, och det till sin olycka. På Rönneholms gård*) i Skåne blef han ihjälslagen

*) I Anteckningar om Skåne p. 64 angifver Follin Rönneholm der Bengt Algotson mördades vara belagen på en holme

af Erngisle Jarl och Carl Ulfson Sparre, och var enskildt familjehat mer än politiska afsigter driffjedern till detta mord, som tilldrog sig 1560. Bengt Algotson var gift med Ulf Ambjornson Sparres dotter, Carl Ulfsons syster och Erngisle Jarls systerdotter. Då Algot Bengtson blifvit utnämnd till Hertig af Halland och Ståthållare öfver Skåne, försköt han sin fru. Hon reste till Rom, och hennes man sökte andra nöjen: den tidens Cronicle Scandaleuse påstår, att han varit Drottning Blancas amant.

"50. *Peder Daa* utnämndes af svenska Konungen till Gilkare då Bengt Algotson afsattes 1357, men blef snart fången; lefde dock ännu 1374, då läggande under sig capitelgods."

Sedan Skåne år 1360 åter förentes med Danmark, satte Waldemar

"51. *Åke Ingevardsson* till præfectus Scaniæ sannolikt 1360. Nämnes såsom pr. Sc. 1363; underskref det fördrag, som K. Waldemar IV gjorde med Grefvarne Henrik och Claus af Stormarn i Koldingen St. Knuts dag 1365, men kallas dervid ej Pr. Sc."

52. *Vicke Moltina* blef efter Å. I. Gilkare i Skåne. Hans Fader var Vicke Johansson Moltke, hans fru het Christina, och han hade en son, som äfven het Vicke*). "Då 1364 Hansestäderna slöto förbund vid midsommarstiden i Stralsund med K. Waldemar, underskref V. M. som Gilker i Skåne."

53. *Tuwe Gallen* (skrifves äfven Galin), den sista Gilkaren i Skåne, uti K. Olofs handfästning af år 1376 kallas han Gilkare. Han var i sin tid en myndig och tilltagsen man. Han anförde skånska krigsmagten mot K. Albrecht år 1382, men blef slagen. Dess halfbroder Peder Holgerson stupade i slaget och dess slott Tosterupsö intogs och förstördes.

Till slägten var han en Hvide, och förde lika vapen med en gren af dem. Skialm Tykeson Hvide hade en son som hette Sune, Sunes son var Joen Gallen, dess son Sune Joenson Gallen, var gift med Margareta Wogensdotter, deras

---

i Rönneå nära Luntertun och Engelholm. Denna mening träffa vi ock i Brunii Skånes Konsthistoria p. 568.

*) Då Hansestäderna 1370—85 skulle uppbära inkomsterne af Helsingborgs län uppdrogo de *Henning Bodebusk* förvaltningen och försvaret, lemnande honom ⅓ af inkomsterne.

son Wogen Gallen, dess son Jöns Wogenson. Tuwe Gallen var gift med Ingefred Pedersdotter; men hade inga barn.

Man kan väl icke med full visshet säga, om alla desse Skånes Gilkare varit tillika Slottsherrar på Helsingborg; det lemnas derhän, och denna förteckning på Skånes Gilkare har man blott infört till deras nöje, som älska detta landskaps fornhäfder.

"54. *Stig Agesson* till Näs (Tott) nämnes såsom Gilker på Helsingborgs slott 1395."

"55. *Johannes Dueœ* (Due) var Höfvitsman ibm 1396."

56. *Sten Beck* var Höfvitsman på Helsingborg år 1425; han har underskrifvit den Alliance som K. Eric ingick med Hansestäderna. Alliancen är skrifven på tyska, uti underskriften hos Hvidfelt läses Stutten Beick, som man lätt finner vara förbråkadt och rättligen böra heta Sten Beck.

57. *Peder Oxe*, Danmarks R.R. och Drotz, Höfvitsman på Helsingborgs slott 1435*). Hans Fader hette Johan Oxe, den förste man i denna slägt, som danska Genealogister känna: hans moder var af en ätt, som förde en uggla i vapnet och på hjelmen och skref sig Kettilskow, förmodligen af stamgodset Kielskof i Danmark.

Peder Oxe hade förut varit Länsman på Örekrog, nu Helsingör, förut ett fiskeläge. Dess lilla slott, nu Kronoborg, hette förut Flunderborg. 1425 anlades Helsingörs stad och fick sina privilegier af K. Eric af Pommern**). År 1436

---

*) Då var Gotskalk ErkeBiskopens Decanus in Ludgutheret. N. 343 i Dipl. Lund.

**) Haléyri, Halsör skall efter feröingasagan hafva varit till vid Harald Blåtands tid. Jfr Müllers Saga Bibl. I: 176. III. 9. Reuterd. K.H. 1: 35. Namnen *Haleyri* eller *Helsingaeyri* lära omvexlat. Se Molbecbs Nord. Tidskr. f. Hist. Lit. o. Konst 2 B. 4 h. p. 501. Tidigt jagade visserligen de af Adamus vid Halsingaburg kände Piraterne de på Östersjön handlande phoenicier, araber m. fl. intill den djupare hamnen på Seland för att erlägga tull. Man vet att Öresundstullen uppvexte på den grunden.

Sverige har för sitt biträde i detta grundläggande af ett Tunis eller Tripolis vid Helsingör blott mur-raset i backen under Kärnan qvar. Emellertid ha fördrag uppstått mellan danska makten och andra handlande nationer, som måste vara lika bindande, som andra knutar i politiken. Och något är det väl för dessa makter värdt, att Danmark är sjelfständigt och ej ryskt, engelskt eller tyskt lydrike.

då Engelbrecht Engelbrechtson andra gången grep till vapen mot K. Eric och från Halland med en del af svenska arméen tågade ned till Skåne, förde Peder Oxe befälet öfver skåningarna, som blifvit uppbådade till landets försvar. Vid Rodne bro möttes begge krigshärarne, och som Engelbrecht märkte skåningarna vara honom i styrka öfverlägsne, lät han i hast uppkasta bron. Peder Oxe tog derpå en omväg och gick mot Tranarpe vad, i tanka att der gå öfver; men Engelbrecht som gissade hans afsigt, skyndade i förväg; så att när Peder Oxe kom till Tranarp, fann han passet af de svenske besatt. I stället att slåss, begyntes här en stilleståndsunderhandling och fientligheterna upphörde.

Peder Oxe var född på 1380 eller 90-talet, uti ett gammalt pantebref af år 1408 kallas han beskedne Sven, en tittel som tillades en ung och ogift adelsman den intet embete ännu beklädde. Hans död är obekant; men före 1450 har han lämnat detta timmliga; ty uti ett gammalt pergaments Skiödebref af år 1450 nämnes hans fru Nobilis Matrona Domina Mæthe. Relicta Petri Oxe de Asswardebode. Hon var till slägten en Godow. Med denna sin fru hade Peder Oxe trenne söner och trenne döttrar.

1. Sonen *Peder* Oxe. Han var en betydande man i sina dagar: år 1470 förde han befälet öfver danska arméen som ryckte in i Sverige; men hade olyckan att af Sturen, Carl Knutsons fältherre blifva slagen, förlorandes 500 man. K. Christian I var sjelf närvarande och fick vid samma tillfälle en blessyr. Slaget stod på skogen Tiweden. Denne herre dog ogift 1505. Han har ägt Björkeberga slott i Werums socken, och han var den sista herreman som der bott. Rudera synas ännu efter detta slott, hvilket varit bygdt i åttkant. Bland allmogen är än i dag en sägen: att han varit en ogudaktig man, som grufligen plågat sina underhafvande, och att den onde, som kommit åkande till Björkeberga i skapnad af en förnäm herre, tagit Peder Oxe och fört honom lefvande bort.

2. Sonen *Eskild* Oxe var Danmarks RiksRåd, dog äfven ogift 1489.

3. Sonen *Johan* Oxe, om honom mera i det följande.

1. Dottren *Kerstin* Oxe, död 1505; hon blef gift med Iver Jensson Dyre, och deras dotter var den i historien bekanta fru Metta Dyre, som i sitt första gifte hade Anders von Bergen, i det andra Knut Algotson Ros och i tredje giftet Riksföreståndaren Svante Nilson Sture. Hon misstänktes hafva i en ärtsoppa förgifvit Riksföreståndaren Sten

Sture den äldre, på det att hennes herre desto förr skulle nå högsta värdigheten i riket.

Den andra Peder Oxes dotter het *Anna*, gift med Folmar Knob till Gylleboa i Skåne.

Den tredje *Elsa* Oxe, gift med Marcor Skiernow. Död 1541. Måtte varit nära 100 år gammal.

Flere Slottsherrar hafva oneckligen varit emellan Herr Peder Oxe och hans son Johan; men man har icke kunnat finna någon underrättelse om dem.

"58. *Jockim Fleming* nämnes af Brunius såsom Slottsherre 1450 och Cronholm 1456. Hans vapen ses på altartaflan i Helsingborg, hvilken måste tillkommit efter 1450 och före 1457."

"59. *Knud Truedsson* var Castellan 1465 enligt Chronholm. Skånes Hist. p. 577. Brun. Hels. Kärna p. 42."

"60. *Holingerus* (Holmger) Capitaneus Castri Helsingborg nämnes i Juramentum Joh. Brostrup såsom Lunds Erke-Biskop 1472. n. 59 i Dipl. Capit. Lund."

61. *Johan Oxe* Höfvitsman på Helsingborg 1474. Han har i sin tid varit en betydande man och mycket brukad. År 1445 Lähnsman på krogen, det är Kronoborg, hvilken förläning han ännu innehade 1466*). 1460 finnes han bland danska Rådsherrarna nämnd. 1464 i Stockholm fången: han var en bland de danska herrar, åt hvilka Christian I uppdragit Sveriges styrande under sin frånvaro: denna danska Senat utgjordes af Biskop Jeppa i Börglum, Claus Rönnow, Knut Hendricson Gyllenstjerna, Johan Oxe, Strange Nilson, Johan Frille, Eric Åkeson, Philipp Axelson Thott och Anders Nilson: alle Danmarks RiksRåd. Biskop Kettil i Linköping till ätten en Vase, grep till vapen och reste hela riket mot Christian, sedan han låtit gripa och till Danmark bortföra den bekanta ErkeBiskopen Jöns Bengtson Oxenstjerna. Carl Knutson inkallades åter i riket. Stockholm belägrades; de danska herrar dagtingade på det sätt, att om ej K. Christian kom Stockholm till undsättning innom 8 dagar efter Michaëli, ville de lämna sig och staden uti K. Carls och Biskop Kettils våld, men undsättningen kom ej, och de som nyss varit regenter blefvo nu fångar. Johan Oxe kom genast lös ur

---

*) I efterretningen om Gurre slott i Molb. Hist. Tidskr. 1 B. 2 h. p. 478 anföres att *Johan Oxe* till Forsö (Thorsjö), R.R. var Hofvitsman på Krogen och Gorre 1466, nämnd i diplomer såsom Höfvitsman på Krogen 1455—66, på Helsingborg 1468 och till sin dod.

sin fångenskap, hans fru var nära slägt med svensk Drottningen, som dertill mycket bidragit. Han var 1465 en bland de af Rådet som voro närvarande då K. Christian I och Jöns Bengtson åter blefvo förlikte och ErkeBiskopen ur sitt fängelse lösgafs. 1468 uppdrogs honom och Olof Geed att belägra Lillö, Ivar Axelson Totts gård i Skåne. Belägringen var sträng; på ena sidan låg Mogens Gran och Thure Thureson Bjelke med en armé, å den andra, Johan Oxe och Olof Geed med sin här. Man sökte uthungra besättningen: men Ivar kom de sina till undsättning: han angrep den tropp, som Johan Oxe och Olof Geed kommenderade, och slog dem på flykten, då Green och Bjelken äfven måste upphäfva blockaden. Blef 1472 utnämnd till Konungens Procurator uti saken emellan K. Christian I och de bekanta Axelsönerna. Var 1487 i Lund att hylla Prins Christian till sin faders efterträdare. 1488 reste han med Enkedrottning Dorothea till Rom. Hans fru var Hofmästarinna hos Enkedrottningen, och han var hennes Canzler. Från Rom ärnade hon sig till Christi graf; men Påfven frikallade henne från denna pilgrimsfärd, högst farlig i anseende till de i heliga landet ströfvande Saracener, i dess ställe gaf Enkedrottningen penningar till ett hospital i Rom, ett i Malmö och ett i Köpenhamn. På hemvägen besökte hon Brandenburgska hofvet och gjorde en resa till Wilssnack, en för sina helgedomar och dit anställda vallfarter mycket namnkunnig ort. Genom sin Canzler herr Johan Oxe utverkade hon två ting: först svenska Riksföreståndaren Sten Stures bannlysning, derför att han satt sig i besittning af Enkedrottningens Lifgedinge Örebro och dess län. Och det andra, att St. Knuts kloster i Odense skulle åter upprättas. K. Christian I hade utverkat sig påfligt tillstånd, att upphäfva detta kloster, och anslå dess egendom och inkomster till Domherrarnas underhåll i Odense. Nu hade munkarna inbillat Enkedrottningen, att Konungens, hennes salig herres själ, för denna sakens skull icke så snart kunde komma ur skärselden och man viste icke när. Af ömhet för sin herres, i dess tankar, mycket i skärselden pinta och plågade själ, utbad hon sig som en nåd af Påfven, att Odense kloster åter måtte upprättas. Hemkommen med påfligt tillstånd dertill, väcktes en häftig träta emellan Domherrarne och munkarna; de bannlyste och öfverföllo hvarandra. ErkeBiskopen måste bruka all sin andliga myndighet att skilja dem åt. Munkarna fingo sitt kloster med all dess egendom åter; men ålades att årligen betala från sig till Domherrarne 20 läster korn, som gjorde 600 tunnor i godt

mål, hvaraf man kan sluta huru rika inkomster detta kloster har haft. Före år 1491 är Johan Oxe död, ty samma år skref sig hans fru Ingar Bilde, för herr Johan Oxes efterlefverske.

Johan Oxe var två gånger gift: hans första fru var Brita Bondesdotter Tott från Krageholm, Peder Brabes enka på Widskiöfle*). Hennes moder var fru Sissela, Eric Waldemarsons dotter. Hennes morfar Eric, K. Waldemars naturliga son. Fru Sissela hade i första giftet haft den namnkunnige Abraham Broderson, Drottning Margretas gunstling. Som Sissela var Drottningens brorsdoter, stiftade hon sjelf detta giftermål; med Abraham Broderson hade hon en dotter Margreta, som fick Thure Stenson Bjelke i Sverige och deras dotter var Brita Bjelke, K. Carl Knutsons Drottning. Efter Abraham Brodersons död fick Sisela Bonde Ibson Tott på Krageholm, och med honom en son och två döttrar. Sonen Jens Tott, som kallade sig Due, och döttrarne: Marina, Knut Truedson Hasses fru till Örtofta, och Brita Johan Oxes fru. Brita var således storslägtad; Drottning Margreta var hennes mors faster, och Drottning Brita Bjelke i Sverige hennes syskonbarn. Efter fru Brita Totts död gifte sig Johan Oxe med R.Rådet Torbjörn Bildes dotter Ingar. Han hade med desse fruar flere genom sina öden namnkunniga barn. Af första giftet tyckes *Olof* Oxe till Torsjö i Skåne hafva varit; emedan Jens Due Tott gaf honom skriftelig försäkran om Herrestads gods och gård i Skåne, i händelse han sjelf dog utan barn. Denne Olof Oxe var en oregerlig menniska. Med våld satte han sig i besittning af Påvel Laxmans sätesgård Assarbo, medan han var i Sverige; och inför sittande rätt ihjälsköt han en Häradsfogde**). Han var gift med Thale Teusdotter Rosengård och hade två barn, en son Olof, som dog ung, och en dotter Berta, Priorinna i Roskilds nunnekloster.

Den andra Johan Oxes son het Torben; af namnet kan man dömma, att han varit med sednare giftet, uppkallad

---

*) "Det var hon som 1452 satte en gräns för K. Carl Knutsons triumpher i Skåne, då han hunnit till Vidsköfle. Scr. R. D. T. VI. p. 634. D. Magaz. 1. s. 135. Lgbr. S. R. H. 4. 471."

**) Enl. aftrycket af domen i De la Gard. Arch. 2: 45, *sköt* O. O. *till* Häradsfogden och väldeligen dref honom från tinget, att han ej kunde der bli qvar och hjelpa hvar man till lag och rätt. *Sköt till* måste således betyda *undanskuffade*.

efter sin morfar Torbern Bilde. Han var Ståthållare på Köpenhamns slott. Det var denne herren, som Christiern Tyrann misstänkte för Dyvikas död, och att han varit hennes hemliga amant. K. Christiern anklagade honom för det svåra brott, att hafva sin Konungs säng vanärat och besmittat, och då Rådet dömde honom oskyldig, lät Kungen inkalla 12 bönder från Solberga by, hvilka utanför slottsporten öfver Torben Oxe denna dom fälde: Hands egne gierninger dömde ham: på hvilken orimliga dom Tyrannen, utan afseende på Drottningens, Påfliga Legatens och hela Rådets förbön för Oxen, lät honom på St. Gertruds kyrkogård i Köpenhamn halshuggas*).

Den tredje Johan Oxes son het Johan, var D. R. R. gift med Metta Mogensdotter Giok och dog 1534. Han bodde på Nilstrup i Låland. Uti grefvens fejde och under den då allmänna böndernas resning mot adeln, anfölls Nilstrups herregård. Johan Oxe som med grafvar och vindbryggor afhöll första anfallet, såg sig för svag att fördrifva bondhopen, mutade de tvänne bönder, som voro anförare för hela flocken, gifvande dem hvardera en stor silfverkanna; hvarpå belägringen upphofs; men under hemvägen fingo de andra bönderne kunskap om de tvänne silfverkannorne, hvilka deras anförare undfått, hvilket så förbittrade dem, att de först slogo sina trolösa anförare ihjel och derpå vände om till Nilstrup, att ånyo bestorma detsamma. Johan Oxe hade ett par falkoneter eller kanoner på sin gård: han lät ladda dem och tänkte tappert försvara sig; men då han sjelf riktade och antände en af dem, sprang falkonetten i stycken och slåg låret af honom, hvaraf han genast dog. Han hade många barn, men ingen af hans barn fortplantade ätten. Sonen

*) Enligt Svanings serättelse, var BondeJuryns utslag: Vi dömme icke Torben, men hans egne gierninger *fordemme* ham. I denna cause celebre ha Kolderup Rosenvinge, C. Molbech, Rohman i Hist. Tidskrift 3 B. 1 h. meddelat vigtiga kritiska belysningar, som göra det svårt att längre ställa Oxe uti idel ljus och Konungen uti idel mörker, utan synas dessa män täfla i slafveri under sina orena passioner. Var Konungen öfvertygad att O. först velat våldtaga och så förgifvit Dyveke, så kunde å hans sida ej mindre väntas än som skedde. Om ett annat T. Oxes våldsverk, se De la Gard. Arch. 2. 62 och Kolderup Rosenvinges anmärkningar (der en bättre afskrift af hufvudommen meddelas) i Hist. Tidskr. af den danska Hist. Förening Kbhvn 1841.

1. *Johan*, herre till Torsjö, en mycket lärd man, som öfversatte Homerus på latinsk vers*);

2. *Torbern*, död ogift 1547.

3. *Peder*, den namnkunnige RiksHofmästaren, gift med Metta Rosenkrans, hade inga barn.

4. *Eskild*, Kongl. Rentmästare. Dog ogift 1569.

5. *Albert* Oxe, gift med Sesela Urne, hade inga barn.

6. *Metta* Oxe, gift med Johan Barnekov, den förste af den ätten i Danmark.

7. *Ingar*, gift med Jorgen Brahe på Tosterup, Tyke Brahes fostermor. En rik fru, lemnade efter sig i Juveler guld och penningar 70000 Rdr, som var stora penningar i de tider. Hon var Hofmästarinna**).

8. *Anna*, gift med Frans Banér.

9. *Sisela* med Eric Podebusch.

---

*) Han var vid Wittenbergs akademi 1549—50, i Paris 1551—52. Prof på hans latinska version af Iliaden. 2 Rhaps. Odysseus tal:

Jam tibi Rex omnes Graji parere recusant
  Atque tuo generi maxima probra parant.
Namque fidem frangunt, quam quondam cuncta dederunt
  Agmina; cum Trojam pergere læta parant.
Ut non ad patrios vellent remeare Penates,
  Pergama ni manibus diruta tota forent.
Nunc contra tædet tantos perferre labores,
  Et moesti clamant ut muliebre genus.
Ad patriam cupiunt Troja victrice reverti;
  Qvi dolet, ad patriam gestit adire suam

— — — — —

Et dum præclaras divum sacravimus aras
  Sub pulchræ platani stipite propter aqvas
Forte venit coluber, qui lubrica terga trahebat
  Talia signa dedit Jnppiter ipse pater.
Serpsit humi primum, platanum mox scandit in altum
  Passeris ut pullos dilaceraret avis,
Qvos mater genuit non parvo forte labore
  Frondibus in densis pignora cara sibi.
Hos teneros primum morsu depascitur anguis
  Post matrem moestam sollicitamque rapit."

Han dog ogift 1559.

**) Om Ingar Oxe, Peders syster, se De la Gard. Arch. IV. 222. 252. V. 151. 152.

10. *Pernilla* med Amiral Otto Rud*).

11. *Johanna* dog ogift.

12. *Elin* dog barn.

Slottsherren på Helsingborg Johan Oxe hade med sin fru Ingar Bilde, än en son, som het *Peder*, han dog ung, och dessutom tvenne döttrar: Metta Oxe, som fick Johan Urne till Engeltofta, och Anna Oxe, som fick Henning Walkendorph.

"62. *Bengt Bille* 1491, Ridd., Marsk, R.R. Diplomer styrka att B. Bille ock 1492 var i Helsingborg såsom Slottsherre.

63. *Laurids Skinkel* innehade Helsingborgs län 1508—1513. Möjligen innehade Skinkel länet till 1515, ehuru ej på stället vistande längre än till 1510."

64. *Tyke Krabbe.* Herr Tyke Krabbe var redan år 1509 Danmarks Rikes Råd och år 1510 Slottsherre på Helsingborg. Samma år gjorde den tappre Svenska fältherren Åke Johansson (Natt och Dag), som kallas i historien Lanio Danorum, ett infall i Skåne. Lasse Frost, född i Halland, en naturlig son af Erkebiskopen Birger i Lund, var Åke Johansons vägvisare: denne, i samråd med Tyke Krabbe, narrar Svenska Generalen in uti ett trångt pass, kalladt Fantehule, några mil från Helsingborg, der Krabben med sitt manskap låg betäckt. Här började en mordisk strid. De Svenske voro 1600 man, värjde sig tappert ehuru på alla sidor kringrände, hade säkert slagit sig igenom, om icke Lasse Frost med en hillebard i stridens början nedlagt anföraren Åke Johansson: hans död gjorde hela truppen försagd, största delen stupade, en del togos till fånga och den minsta hopen kom undan genom flykten. Tre Svenska fanor eröfrades, och på valplatsen gjorde Krabben Lasse Frost till adelsman, hvilket adelskap Konungen sedermera stadfästade. Krabben reste öfver till Köpenhamn med sina tropheer. Med mycken högtidlighet buros de från slottet till Vår Frue kyrka, der Te Deum söngs. Segren ansågs mycket betydande, i det Danmark genom Åke Johanssons död befriades från en fiende, hvars blotta namn var dem en skräck. Åke Johanssons lik fördes till Helsingborg, om hvilkets anständiga begraf-

*) Enligt Hist. Tidskr. af C. Molbech 5 B. 1 h. p. 42 var hon g. m. Knud Rud. 1572 befallde K. M:t att Borgmästare och Råd skulle vara henne hörige i allt hvad hon på Kungens vägnar befallte i de köpstäder, som hon hade såsom K. Råds efterlefverska, i befallning.

vande Tyke Krabbes fru, Anna Rosenkrans, under sin herres frånvaro i Köpenhamn, anstaltade; hon var med Svenska fältherren beslägtad*).

År 1518 följde Tyke Krabbe K. Christian II till Sverige. Slagen vid Bränkyrka af Sturen och liggandes för motvind vid Elfsnaben tillböd Christian fred, och mot gisslan lofva-

*) Om hans begrafning är nämndt vid kyrkans beskrifning. D:r Follin har antagit att Åke Johansson var en Tott och deraf funnit hans slägtskap med fru Krabbe, som var Olof Axelsson Totts dotterdotter. Men Åke Johansson Natt och Dag, hvilkens far var Riksförest. Svante Nilssons syssling, hade en syster g. m. Åke Johansson Tott och var derigenom beslägtad med fru Krabbe, dessutom såsom slagen Riddare 1505 kräfvande af en Riddares fru en hederlig begrafning. Follin har troligen följt Uggla i tillägget till Rådslängdens 5:dje afdelning; men öfvervägande äro skälen, hvarföre Dalin i S. R. H., Utgg. af Scr. rer. Suec. vid Rimchrön. Fryxell i Berättelserna, Afzelius i Sagohäfderna m. fl. kalla honom Natt och Dag. Dock lefde vid denna tid tvenne Achatii Johannis, än kallade Åke Hansson, än Åke Johansson, begge RiksRåder; den ene Höfding i Vestergöthland, den andre i Örebro. Å ett permbref hade en af dem hängt sitt sigill, men det vidhängande sigillet tillhörde hvarken den ene eller den andre. Tibell har ej träffat denne Natt och Dag förr eller sednare än 1505, men denne Tott ännu 1510, Riddare redan 1504. Den förre var gift med Ingeb. Nilsdotter Grip, den sednare anses ha varit ogift, men haft en naturlig dotter Ingeborg, g. m. en prest, hvars dotter Karin födde i ett, som det påstods, morganatiskt äktenskap med Hertig Johan (sedan K. Johan III) Sophia Gyllenhjelm, Frih. Pontus De la Gardies maka. Åke Hansson Tott var son af Hans Åkesson till Biurum och Kjerstin Eriksdotter Gyllenstjerna; Åke Johansson Natt och Dag var son af Johan (Jöns) Månsson till Göksholm g. m. 1:o Alfrida Jönsdotter (Tre Rosor till Mörby), 2:o Anna Bjelke, som i Kalmar skyddade Gustaf Eriksson. (Biurum blef ett Soop-gods då R.Rådet Harald Knutsson gifte sig med Hans Åkesson Totts dotter Karin.) Att en medlem af Göksholmsslägten här är i fråga, är så mycket troligare, som Joh. Magnus XX. 13 anförer, huru så väl Engelbrechts mördare sjelf af samvetsqval, som alla hans efterkommande, upptändes af det outsläckligaste hat mot Danskarne, som lockat mördaren till denna illbragd.

de att personligen besöka Sturen. Sex Svenska Riddersmän och bland dem Gustaf Eriksson Wasa skulle såsom gisslan möta vid Kungshatt. Huru desse mot heder, ära och aftal, med våld togos till Danska flottan och sedermera fördes som fångar till Danmark, är af historien bekant. Denna mindre hedrande förrättning hade tyrannen uppdragit Tyke Krabbe; han mötte svenska gisslan uti sjön, tog de svenska herrarne mot deras vilja och deras protest, förde dem till K. Christian, som nu fått god vind för sin flotta och genast lyfte ankar och gick till segels. Tyke Krabbe trodde visserligen icke, då han tog Gustaf Eriksson Wasa på ett så ovärdigt och trolöst sätt, att han derigenom befrämjade Försynens dolda afsigt, att innan kort frälsa Svenska folket från Danska oket; men just härigenom bevarades denne dyre man, som skulle en dag blifva sitt fäderneslands befriare, ty om han icke härigenom fått så stor öfvertygelse om tyrannens trolöshet, hade han säkert i Stockholmska blodbadet omkommit.

Skulle man tro Hvidfelt och en gammal Rimchrönica, har Tyke Krabbe kort härefter lemnat Helsingborgs slott till *Otto Krumpe.* I denna Chrönika läser man:

Efter Guds börd, tå man så skref,
Tusend femhundrade Tjugo blef
Tå Otto Krump af *Helsingborg*
Utsänd at giöra Svenskom sorg.

Och åter på ett annat ställe i samma Chröniska:

Han lät på samma år också (1522)
Herr Otto Krumpe taga frå,
Helsingborg både Slott och Lähn,
Det var den gunst han fick igen
Han hade i fejdetiden sig
Bevist mot Sverige Ridderlig.

Hvidfeld bestyrker detsamma. Han skrifver, att K. Christian II tog från Otto Krumpe Helsingborgs slott utan någon orsak *), och att det var den belöning han fick för det han

---

*) Möjligen kan en orsak ha uppstått 1521 eller året mellan utnämningen till Länsherre och afsättningen. Ty nämnde år utgaf K. Christian en förordning till städernas förmån mot landsbygden eller att ingen utsegling finge ske från Kullen, Råå, Glumslöf, Barsebäck samt Lydde och Lomma åmynningar, hvilket adeln tog mycket illa, hvarvid O. K. kan i

åt honom intagit Sverige och förhulpit honom till Svenska kronan. Men man har någon anledning tro, det både Hvidfeld och Rimchrönican misstagit sig på namnen, och för Helsingör skrifvit Helsingborg; ty enligt hvad Helsingörs stads beskrifvelse p. 206 förmäler, skall Otto Krumpe år 1522 lemnat Helsingörs slott, då kalladt Krogen, numera Cronoborg, till Vincentz Lunge. Denne herre var i sin tid mycket använd och namnkunnig. Hans föräldrar voro Jörgen Krumpen och fru Anna Rosenkrans. Han hade till husfru Anna Lycke, och dog 1569 då han minst varit 88 år, ty hans fader dog 1482. Uti Mariagers kyrka är slägtens familjegraf. På en uti en pelare insatt sten är Krumpevapnet uthugget, och läses derunder: Hær ligger thi Krumpen slægt. Om Helsingborgs slott blifvit Otto Krumpe utan orsak fråntaget, så måste detsamma händt Krabben, och då Krumpen miste denna förläning 1522, har Tyke Krabbe återfått densamma.

"65. *Mogens Falster* innehade slottet en liten tid. K. Fredrik I lemnade derefter T. Krabbe Helsingborg för andra gången och skulle Kr. gifva Konungen 1000 mark och halft sagfald og alt vraget oc paa tieniste. Nyt D. Magaz. VI. IV. p. 283. Härifrån undantogos de bönder och kronans tjenare i Kullen, i Brunby socken, som Claus Podebusch förut hade. Länet, som nu gafs till T. Krabbe, afträddes af Mogens Falster. 1493 var vissa räntan af hela Helsingborgs län (både Kullen oc andet intet undantaget) utom hö, jern, säckar oc fyrre bordt, 3180 mark 3 sk. engelsk. L. c. p. 311. Helsingborgs byskatt till K. Hans var 56 mark 4 sk., som lades till slottet, då Malmö gaf 300 mark, Lund 100, Landskrona 100, Båstad 50 mark 10 sk., Trelleborg 60 mark, Falsterbo och Skanör 106 mark, Ystad 180 mark. Någon tull gafs ej af Helsingborg, då deremot Malmö gaf 2000 mark i tull, accis och sakfall; Trelleborg 20 mark i dito dito. Tullen för höstfisket i Falsterbo och Skanör gick till 2,500 mark. Deremot gaf Helsingborgs slott 1500 mark utom sakfall, då blott 60 mark gåfvos af Falsterbohus. L. c. p. 314. *vraget* afser skeppsvrak. *Paa tjeniste* skulle T. Krabbe hålla 30 ryttare till kronans och 30 till slottets tjenst samt 6 hästar till Kungens behof (kungshästar); 4 nätters gästning

---

klander eller handling förgått sig. Christiern var nemligen i frågor mellan adel och det lägre borgerskapet gerna på det sednares sida.

egde Kungen med sitt folk ock kräfva utan betalning. Slottets underhåll drabbade äfven länsherren."

Emellertid hände det Krabben att K. Christian tog ifrån honom en hans egendom kallad Fiskebeck, och det utan laga dom och skäl, detta bidrog ej litet till det djerfva steg han sedermera tog, att störta tyrannen från thronen 1523. Biskoparne på Jutland och Tyke Krabbe, Nils Hög, Jacob Lycke och Peder Lycke voro de som å hela Rådets vägnar uppsade tyrannen all trohet, skrefvo till Hertig Fredric och erbödo honom kronan; skrefvo till alla provinser, uppmanandes adel och menige man att göra ett med sig, och förklarade alla dem, som det icke ville, för sina och fäderneslandets fiender. Det är väl sannt, att Rikshofmästaren Mogen Giöes namn fanns under alla dessa acter; men han var hvarken närvarande, ej heller hade han underskrifvit. Hade Christian II haft ett godt samvete och styrka i charakteren, hade han blifvit qvar i riket i stället att nesligen rymma derur, så hade Tyke Krabbe med flere lupit stor fara.

År 1524 dog Nils Hög. Efter honom utnämndes Tyke Krabbe till Danmarks Rikes marsk.

År 1525 föll *Sören Norbye* in i Skåne. Tyke Krabbe uppbudade Skånska Adelsfanan och ryckte upp mot Åhus, men var för svag att kunna göra Norbye motstånd, och retirerade till Malmö. Johan Rantzov sändes af K. Fredrik till Skånes undsättning. Han hade med sig två fennikor knektar och Seländska Adelsfanan. I Malmö låg förut 2 fennikor knektar under Reinhold von Hadenstrups befäl och Skånska Adelsfanan. Hela styrkan utgjorde 1000 man fotfolk och 300 ryttare. I Malmö var ingen proviant och inga penningar. Tvenne dagar å rad hölls krigsconselj; äntligen stannade man i det beslut att angripa en öfverlägsen fiende. Den 7 April om morgonen ryckte Rantzov och Krabben upp och gingo mot Lund. Så snart Junker Mauritz derom fick kunskap, lät han sitt manskap, som låg i Lund, rycka ut. Han tog en vagnborg med sig, hvilken de Danske fordom nyttjat i Sverige. Inom denna vagnborg stod han med sin krigshär då Rantzov och Krabben kommo antågande. Slaget begynte med kanonerande å ömse sidor. Rantzovs och Krabbens artilleri serverades bättre än Junker Mauritz's och dödade mycket folk för honom. Kanonaden varade en half timma, hvarpå angrepp skedde. På vagnborgen var en öppning för kavalleriet att rycka in och ut; just här kom Krabbens ryttare att hugga in och drefvo Junker Mauritz kavalleri genast på flykten, infanteriet följde efter, trängde sig in

i vagnborgen, och efter en hård kamp vunno de en fullkomlig seger. På valplatsen blefvo 1500 af Junker Mauritz ryttare, 500 af Norbyes bästa soldater och 3000 bönder. De flyende förföljdes genom staden Lund, som hade det ödet att blifva plundrad. Sextio af stadens invånare grepos i kyrkan, drogos derut och halshöggos. Efter detta nederlag måste Norbye upphäfva belägringen för Helsinborg och draga sig till Landskrona, dit äfven öfverlefvan af den vid Lund slagna arméen retirerat. Lördagen före andra söndagen efter påsk lade Rantzov och Krabben sig för Landskrona att det belägra. Åtta dagar derefter kommo flera trupper öfver från Seland. Dagen derefter inlopp tidning att Otto Stigsson Pors, Sören Norbyes adjutant, var i anmarsch med 10.000 bönder för att undsätta Landskrona. Rantzov och Krabben bröto upp en timma före dager andra morgonen, träffade bondhopen icke långt från en liten skog som heter Bunketofta lund. Bönderna blefvo snart drifna på flykten och drogo sig in uti lunden. Öfverste Hadenstrups regemente bröt in på bönderne i lunden, men blefvo så emottagna att de med mycken manspillan måste vika tillbaka. Bönderne tillböds lejd på de villkor: att sjelfve uttaga och till lifvet straffa hufvudmännen bland sig; att åter svärja K. Fredric tro och lydnad; att, om de funno Otto Stigsson, honom utleverera; att om någon bland dem ville uppvigla nytt uppror, hans hus skulle de tillspika, honom med hustru och barn och allt hvad han egde, uppbränna. Härtill samtyckte bönderna och fingo så gå hem till sitt hvar och en af dem. Men sedermera ålades allmogen en stor penningebot, den Krabben uppbar, och för hvilken han 1526, S:t Viti och Modesti dag, fick K. Fredric I:s qvitto.

Landskrona belägring fortsattes. Sören Norbye capitulerade, och aldrig kunde en rebell betinga sig hederligare villkor än de honom beviljades. Detta korta krig kallades Sören Norbyes sköfling; ty såsom han plundrade adelns gårdar, så handlade adeln hårdt med bönderna. Adeln höll K. Fredriks och allmogen Sören Norbyes eller Christian Tyrans parti. Fröken Lisbet Bilde skrifver sålunda om Tyke Krabbe och hans värdiga förhållande i detta krig:

Hand var Rigens Råd och Marsk den Man
Som mægtig forsvarte sit födeland
Udi Sören Norbyes fejde.

Daa Dannemark ej kunde tvinge hands mod
Hand lærde Norbye at falde til fod
Og bede om fred og om Lejde.

Af hands folk hand dræbte for Lunde Bye
Half fjerde Tusinde, som ganger af Rye
De andre af slaget bortflyede.

Hand ater nedlagde en morgenstund
To Tusinde Bönder i Bunktofta Lund
For Dannemark fred kunde nyde.

År 1533 dog K. Fredric I på Gottorp, och Danska riket råkade uti stor nöd och villervalla. Adeln var delad i tvenne partier: Biskoparne med sina anhängare, som ville upprätthålla katholska läran och utestänga Prins Christian från thronen, Lutherska och Prins Christians parti, hvars hufvudmän voro Mogens Giöe, Eric Baner och Mogens Gyllenstierna; borgerskapet i riket var mot adeln, och deras hufvudmän begge de största städernas Borgmästare, Ambrosius Bogebinder i Köpenhamn och Jörgen Mynter i Malmö. Lybeck, ännu mäktigt i norden, styrdes af Mejer och Wollenweber. Desse missnöjde med Danska regeringen i anseende till de handelsförmåner man förunnat Holland och Nederländerna. Ambrosius och Mynter ingingo med dem att lemna Malmö och Köpenhamn i deras händer. På riksdagen 1533 i Köpenhamn uppsköts konungavalet tills om ett år. Lutherska lärans anhängare förföljdes, och dem förunnade friheter indrogos. *Tausson*, luthersk Kyrkoherde i Köpenhamn, och den förste bland de sina afsattes. Tyke Krabbe var ordförande då detta skedde: han var nitisk katolik . . . Han skall långt förut hafva skrifvit till Svenska K. Gustaf Wasa, afrådt honom från reformation, försäkrandes honom att derigenom skulle han blifva 10,000 man starkare i sitt rike. Kriget utbrast 1534, den bekanta Grefvens fejde. Lybeck antog Grefve Christopher af Oldenburg till sin härförare. Krigsanledningen: att Grefven, biträdd af Lybeck, ville sätta den fångna Christian Tyran icke allenast på fri fot, utan ock på Danska thronen åter. Mynter och Ambrosius voro med i spelet. Signalen gafs genom Slottsherren i Malmö Mogens Gyllenstiernas fängslande, som skedde på Malmö rådhus fjerdedag pingst. Borgerskapet stormade slottet, då obetydligt, ty det var gamla tullgården, ett i sig sjelft fast stenhus, men icke något betydande slott. Portarne slogos till, ingen fick komma ut, men alla fingo komma in. Kort efter anlände Lybska flottan i Sundet. Grefve Christopher landsteg vid Skogshufvud, gick på Roschild, derifrån på Kröge och så till Köpenhamn, som utan motstånd öppnade sina portar. Hvidfelt berättar: Mange af Danske Raadet

voro i Kiövenhaven samme tid den Lybske flode kom i Sundet. Tyge Krabbe kom behändigt ur staden samme natt som den anländt.

I denna kritiska belägenhet fann adeln i Skåne rådligast att gifva sig under Grefven. Fyra af de mest betydande i landet: Tyke Krabbe, Holger Ulfstand, Axel Urup, Knut Bilde, afsändes genast till Köpenhamn och svuro Grefven och den fångne Christian Tyran tro och huldhet. Krabben insinuerade sig hos Grefven af Oldenburg, vann dess förtroende och blef tillika med Anders Bilde hans yppersta rådsherrar. Något före jul samma år 1534 följde de Grefven till Coldinghus, som Mogens Bilde hade i förläning. Der var ett sammanträde beramadt emellan Grefven och Prins Christian för att i godo bilägga saken. Prins Christian tillböd Grefven en stor summa penningar, men han ville icke höra talas om förlikning på andra villkor, än att Christian Tyran skulle komma lös, återfå Norige, Seland, Fyen och alla öarna, då deremot Jutland skulle tillfalla Prins Christian; men Prinsen fann detta så orimligt, att conferencen genast upphäfdes och herrarne reste från Coldingen med oförrättade ärender. Emellertid sökte Hertig Albert af Mecklenburg att komma till Danska kronan, och han infann sig året derpå i Köpenhamn, görandes gemensam sak med Grefven. Denne herre hade förut fört correspondence med de betydligaste af katholska ligan. Uti ett bref till Anders Bilde af den 25 April 1535 skrifver Hertig Albert: vi hafve denna vår mening tillskrifvit Erkebiskopen i Lund, Biskoparne i Århus och Roschilde, herr Tyki Krabbe, herr Hans Bilde, herr Johan Ürne. Men att Krabben med honom ingått uti någon närmare politisk förbindelse är icke sannolikt. Han hade kort för jul varit med Grefve Christopher i Coldingen, som förut nämndt är, hemkommen begaf han sig till Helsingborg och Grefven litade på honom såsom sin man; men Svenska armén, tågande från Halland, nalkades Skåne: allt kom i alarm, Skånes adel var i fara att af Grefven blifva nedgjord, de vände sig till den Svenska hären. Krabben låg villrådig på Helsingborg, utgången var oviss. Marcus Mejer och Jörgen Mynter sökte tillfälle att öfverraska honom och få in Helsingborgs slott, men Krabben var dem för slug. Tjugondedag jul 1535 gick slaget vid Helsingborg för sig; hvad del Krabben deruti hade är redan i Helsingborgs Annaler berättat. Segren vid Helsingborg förändrade helt och hållet politiska ställningen i landet. Krabben var nu icke mera Grefvens man: han gick helt och hållet på Prins Chri-

stians eller den utvalde Konungens sida. Som Riksmarsk antog han öfverbefälet vid Malmös belägring, som varade öfver ett år. Icke något synnerligen märkvärdigt tilldrog sig under denna belägring. Men att visa hvad myndighet och välde en Riksmarsk i de dagar egde, får man berätta hvad Krabben gjorde med en militär. En vid namn Nils Kundse hade tappert förhållit sig vid ett utfall som Malmös borgerskap gjorde. Krabben slog honom på stället till Riddare; men då densamme vid ett annat tillfälle visade feghet och i otid tog till flykten, slog Krabben honom med all ridderlig högtidlighet från sitt ridderskap.

Detta olyckliga krig, kallat Grefvens fejd, slöts 1536 och Christian III steg på thronen. Krabben var nu både theologice och politice omvänd. Förut emot Prins Christian var han nu tillgifven Konung Christian, förut Biskoparnes vän och stöd, nu den som var i Rådet med att störta dem. Det var S:t Laurentii Martyris dag som Konungen i ett hemligen tillkalladt Råd beslöt alla Biskopars fängslande och afsättande.

År 1537 lemnade Krabben Helsingborgs slott till sin måg Amiralen Peder Skram. Lefde sina få återstående år uti stillhet antingen på Wegeholm eller Bistrup i Jutland. Dog 1541. En likadan grafsten som finnes öfver honom i Ströfvelstrups kyrka vid Vegeholm, berättar Hoofman, skall finnas i Bystrups kyrka på Jutland

Han lät uppbygga Vegeholms gård 1531. I sin tid en stor man. Uti ett Danskt mst kalladt Seditiones Daniæ, gifves honom det löjliga beröm: att fastän han var en Jute, var han dock så qvick som någon Tysk. Bland Jægerspris vackra minnesvårdar efter store män i Danmark, har han en. Han härstammade från en uråldrig ätt, och han lemnade efter sig en talrik ätt. Han var i sjunde led från stamfadren Hans Krabbe, eller den första på ättens slägttafla. Hans far var Mogens Krabbe och hans moder Lisbet Lunge, Tyke Lunge och Anna Kabels dotter. Hans fru Anna Nilsdotter Rosencrantz; de hade många barn:

1. Sonen Eric Krabbe, Ridd., RiksRåd, gift med Karin Lycke och Margreta Reventlov, död 1558; hade varit brukad uti 18 beskickningar till utrikes hof; en lärd herre.

2. Mårten Krabbe, RiksRåd, gift m. Mätta Matsdotter Wifert, barnlöse.

3. Nils Krabbe, g. m. Anna Axelsdotter Urup.

4. Knut Krabbe, död i Dresden 16 år gammal.

5. Mogens Krabbe till Vegeholm, g. m. Karin Geed.

6. Anna Krabbė, g. m. Ejler Rönnov.
7. Elisabeth Krabbe, g. m. Peder Skram.
8. Olivia Krabbe, g. m. 1) Carl Udson, 2) Eric Gyllenstjerna och 3) Ivar Lycke.
9. Vivika Krabbe g. m. Clas Tott till Hjuleberga.
10. Gertrud Krabbe, g. m. Anders Christenson Sandberg.
11. Magdalena Krabbe, g. m. Börje Jensson Ulfstand.

66. *Peder Skram.* Slottsherre 1537. För sin tapperhet och mandom kallad *Wofvehals for Dannemark.* Född på Urups gård i norra Jutland 1491; hans far Christen Skram, hans mor Anna Reventlov. På sitt tolfte år miste han sin fader. På sitt 14:de år småsven i Henric Giöes hof, der han lärde alla ridderliga öfningar, och var han den förste Riddare i sin tid som ingen kunnat stöta ur sadeln, utom K. Christian III, hvilket det en gång lyckades. 1518 följde han med Henric Giöe på tåget till Sverige, var med uti det bekanta slaget vid Bränkyrka ej långt från Stockholm; der stupade hans äldre broder Knut Skram. 1520, på det ryktbara tåget till Sverige, red han sjelf tredje för sina gods, och stod under Henric Giöes banér; var med i slaget vid Bogesund. Sedan, då de Svenskes förhuggning på skogen Tiveden stormades och intogs, blef han illa sårad af en pil i venstra skuldran, af hvilken blessur han intill sin död hade mycken känning. Deltog uti slaget vid Upsala, så olyckligt för de Svenska bönderne, emedan de ingen anförare hade. I början såg det illa ut för de Danske: Otto Krumpen blef illa sårad af tvenne pilar, och Mogens Gyllenstierna, som förde hufvudbaneret, träffades af en pil i högra låret och blef tagen. Här aflade Peder Skram ett stort prof af mandom. Han högg sig in och icke allenast återtog hufvudbaneret från de Svenske, utan befriade äfven Gyllenstierna från sin fångenskap. Härpå bevistade han belägringen för Stockholm och var sedermera ett åsyna vittne af det grymma blodbadet. Tog straxt derefter afsked och reste hem. Bevistade år 1524 Köpenhamns belägring. Staden försvarades af Henric Giöe, som höll tyrannens parti. Vid denna belägring fick Peder Skram tvenne blessurer i sin ena arm, men han rände lansen durch genom sin fiende som honom sårat. Efter Köpenhamns öfvergång reste Peder Skram till Jutland åter. Gick derpå uti Erkebiskopens af Bremen tjenst; sedan i Churfurstens af Maintz tillika med sin landsman Knut Henriesson Sparre från Klågerup. "1527 förenade sig Tyge Krabbe mot thet lutthers uchristelig lerdom."

1531 kom Christian Tyran från Nederlände till Norige med en ansenlig flotta och krigsmakt. 1532, tidigt om våren, sändes Peder Skram med några skepp att undsätta Mogens Gyllenstierna på Aggerhus. Uti Boftöe hamn vid Marstrand fick han underrättelse om tyrannens flotta, han uppsökte den under Jersöe vid Tönsberg. Skärthorsdagen vågade han sig i slag med densamma och efter en hårdnackad strid tvang den att taga flykten. Aggerhus undsattes med manskap och proviant, och Peder Skram gick tillbaka till Köpenhamn, dit han anlände kort efter påskhelgen. Emellertid var hela Danska flottan utrustad och med den en del af den Lybeckska. Biskopen i Odense, Knut Gyllenstierna, hade öfverbefälet, Peder Skram förde sitt förra skepp Nögelen. Tyrannen såg sig nödsakad dagtinga med Gyllenstierna; men villrådig, sände han Peder Skram och andre till Danmark att bekomma närmare ordres. Skram reste skyndsamt och kom snart åter, medbringande befallning att ej med tyrannen ingå dagtingan; men Gyllenstierna hade redan gått så långt, att han samma dag, som Skram återkom, undertecknade den.

År 1534 infann han sig hos Prins Christian i Colldingen, gick på Prinsens sida, var med i slaget vid Oxeberg på Fyen samma år, der han aflade nya prof af sin vanliga tapperhet, fick 7 dödliga blessurer; fördes till Odense, der han i jungfru Anna Nilsdotters hus, mot all förmodan, blef läkt. 1535 hade han bröllopp på Helsingborgs slott, och 14 dagar derefter, om fredagen i påskveckan, reste han till Stockholm, Hvidfeld säger: att vara Amiral för Svenska flottan; men som Svenska flottan fördes af Måns Svensson Somme, var afsigten af hans resa att med Svenska Amiralen rådgöra och öfverlägga. Tre flottor förenades under Gottland: Svenska, Danska och Preussiska. Svenska utgjorde 11 skepp, Danska 14 och Preussiska 12. Svenska fördes af Somme, Danska af Skram och Preussiska af Pein. Den 5 Juni träffades Lybska flottan, som blef slagen. Flera Lybska handelsskepp uppbragtes. Peder Skram miste på sitt skepp 74 man. Förenta flottan gick åt Lilla Belt för att hindra Grefven sätta trupper i land vid Nyborg. Här träffade Skram 9 Lybska skepp, dem han allesammans borttog; manskapet räddade sig i båtar, gingo i land på Seland, der de af K. Christian III:s folk dels nedgjordes, dels tillfångatogos. Flottan gick åter till Öresund, lade sig utanför Köpenhamn att hindra tillförsel från sjösidan. Vid Mårtensmessan kom Wollenweber från Lybeck för att proviantera Kö-

penhamn. Han sökte slå sig igenom Danska flottan, men det misslyckades honom. Peder Skram blef i slaget skuten med ett dubbelt hagellod i sitt venstra ben, hvarföre han dagen efter måste gå i land, och Konungen skickade sin egen chirurg Mester Michel att honom läka.

Wollenweber som, kosta hvad det kosta ville, skulle undsätta Köpenhamn, försöker ånyo att slå sig igenom. Preussiska Amiralen Pein eller Prén förde nu befälet. Han råkar med sitt amiralskepp att gå på grund vid Dragör; denna händelse satte confusion i Danska flottan, och de Lybske kommo lyckligen igenom till Köpenhamn. Christian III besökte ofta Skram, som låg af sin blessur. När Lybeckarne slagit sig igenom och Konungen kom till Amiral Skram, skall han sagt: Min son, Gud bædre mig, at du varst icke dær, da den ulycke nok var bleven afverget. Michel Brockenhus fick befälet på flottan medan Skram låg af sin blessur; som, så snart han kunde gå vid krycka, återtog sitt commando. Vintern var för handen. Flottan förlades i Landskrona hamn. Att ej vara orklös under denna tiden fick Skram tillstånd att belägra Örekrog, nu Cronoborg. Groft artilleri togs af flottan. Slottet besköts med den häftighet, att inom några veckor måtte Lybska eller Grefliga Commendanten Barschhund ge upp detsamma. Att tidigt vara i sjön med flottan betydde mycket för nästa års campagne; ty om Köpenhamn med första öppet vatten finge undsättning från Lybeck, skulle det ännu längre draga ut på tiden med stadens intagande. Flottan låg infrusen. Vintren var stark och långvarig, kölden så sträng, att en ung herre Ulric Pentz frös ihjäl på Peder Skrams skepp; man måste såga sig igenom isen, och efter en otrolig möda låg flottan Vårfrudag i öppet vatten. Peder Skram lopp genast mot Femerska vallen och uppbragte 16 Lybska skepp, som voro destinerade till Köpenhamn med proviant och ammunition. Philippi & Jacobi dag lade Peder Skram sig på Köpenhamns redd, der han behöll sin station tills staden capitulerade. Här anstälde han ett krigsputs för att bemäktiga sig den flotta som låg inne i hamnen vid Köpenhamn. Alla handelsfartyg, som kommo till Örekrog, anhöllos: på dessa utdeltes kanoner och krut. De skulle från Sundet löpa ned mot Köpenhamn, föreställa en örlogsflotta och angripa Peder Skram. Det skedde så. Man såg en stor flotta komma med fulla segel, dem de fällde, då de kommit den Danska på kanonskott nära, hvilken å sin sida gjorde alla manövrer till ett sjöslag. En stark kanonad började å ömse sidor. Kö-

penhamns invånare lossa i glädje kanonerna kring hela fästningen, strandporten öppnas och med klingande spel gå de ned till stranden troendes den Burgundiska flottan vara kommen dem till undsättning; men det Skram väntat, att de skulle låta sina i hamnen liggande skepp löpa ut, denna till biträde, hände icke. Efter några timmars förstäld sjödrabbning gick den inbillade flottan tillbaka, och Köpenhamnsboarne sågo sig i sitt hopp bedragne.

Köpenhamn måste slutligen gifva sig på nåd och onåd. K. Christian III höll sitt intåg i denna sin förödda hufvudstad, kröntes och vid kröningen dubbades Peder Skram med flere till Riddare. Då K. Christian III kom till honom att gifva honom riddarslaget, skall han hafva sagt: Du dyrbare Helt est vel verd at slaae til Ridder. Året derpå 1537 fick han Helsingborgs slott och län efter sin svärfar.

Danmark hade nu fred, men i sjön var en qvarlefva efter de förra täta krigen. De Danska farvattnen oroades städse af sjöröfvare. Mot desse såg Danska regeringen sig nödsakad att hålla städse några krigsskepp i sjön. Peder Skram gick sjelf ofta ut för att utrota detta skadliga följe. En gång hände då han med örlogsskeppet Svanen var ute på kryssning mot desse, att han nära hade omkommit. Under Stevens klint stack upp en så stark och häftig storm, att han måste kappa alla sina master och slutligen söka räddning i skeppsbåten: denne drefs mot stranden, men just som man var i landningen kantrar han, alla drunknade utom Peder Skram, som genom sin rådighet i faran frälste sig; han kom ihåg att om vågen spolade honom upp på stranden, så skulle hon genast draga honom med sig tillbaka. Det sidogevär han hade på sig, drar han genast, och då böljan kastade honom på stranden hugger eller sticker han detsamma så djupt i sanden han förmådde, hållandes sig med begge händer fast, att böljan icke kunde draga honom med sig tillbaka, och på detta sätt räddade han sig lyckligen i land.

År 1542 fick Peder Skram befallning att med Skånska trupperna marschera till Småland, Gustaf I till hjelp, mot den bekante Dacken och hans anhang. Näst honom voro Skånska befälhafvande: Börje Ulfstand från Glimminge, Tage Tott och Jacob Mauritzson Sparre från Svaneholm; på detta tåg uträttades icke stort; men ett och annat Dackens parti blef skingradt, dess Lieutenant, Lille Nils kallad, om hvilken berättas, att han hade sex tår på hvar fot, blef slagen, fången och på stegel lagd.

År 1548 förde Amiral Skram Kronpinsen Fredric till Norige att der hyllas. Flottan var mera grannt än starkt utrustad och hade mera hoffolk än soldater om bord. Prinsen hade i sin svit Anton Bryske Rikscanceller, Börje Ulfstand Munskänk, Otto Brahe till Knutstorp Marskalk, Axel Brahe till Krageholm, Claus Bilde till Lyngsgård, Knut Rud, Marquor Tideman, Mogens Krabbe på Vegeholm, Claus Daa och Peder Rud med flere.

År 1553 tog Peder Skram afsked ur tjensten.

År 1563 sedan Jacob Brochenhus förlorat sjöslaget mot de Svenske och sjelf blifvit fången, uppdrogs åter befälet åt Peder Skram, som, med 6 Lybska skepp förstärkt, lopp d. 5 Augusti ut med en flotta af 33 segel. Den 11 September träffade han Svenska Amiralen Bagge emellan Gottland och Modelsten. Bagge hade icke mer än 18 skepp, men värjde sig tappert. Slaget räckte mest hela dagen: mot aftonen drog Bagge sig undan in åt skären. Detta ansåg Skram som hade Bagge flytt, och som segrande beslöt han att förfölja honom. Bagge orädd vände straxt med sin flotta. Slaget började åter med all envishet. Vice Amiralen Frans Bilde blef skuten, amiralskeppet Fortuna, som Skram sjelf förde, fick så många grundskott, att det knappast kunde hålla sjön; på detsamma stupade Eske Brock och Jens Juul, som tjente under Skram. Mörkret skilde flottorna åt: begge tillegnade sig segren. Peder Skram, hemkommen med flottan, undanbad sig det honom uppdragna öfverbefälet och begaf sig som gammal man, och redan 72 år, i sitt lugn tillbaka på Laholms slott. Men kort derpå kringrändes Laholms slott af de Svenske, hvilka under fältherren Horns befäl gingo ända ned mot Helsingborg. Laholms stad uppbrändes af dem, likaså den under slottet liggande ladugården; men slottet försvarade Peder Skram så tappert, att de Svenske måste upphäfva belägringen af detsamma, och till belöning derföre skänkte Konungen Peder Skram i sin lifstid kronans årliga inkomst af Laholms slott och län. Peder Skram blef ock beständigt boende på Laholms slott till år 1578 då hans husfru Elsabe Krabbe dog, då han flyttade till sitt fäderne- och stamgods Urup i Jutland, hvilken gård han i sin tid låtit helt och hållet ombygga. Här slutade han sin långa och ärofulla lefnad, i en ålder af 90 år och 5 månader; dagen då han afled var d. 11 Juli. Öfver hans graf i Bierre kyrka ligger en sten med anor och denna inscription:

Her ligger begrafven Erlig oc Velbyrdig Mand, Herr Peder Skram till Urup, Ridder, som udi sin tid haver veret

4 kongers Admeral udi Oester oc Vester Söen, mod Rigens fiender, oc döde aar 1581 then 11 dag Julii. Med sin kiere hustrue Erlig oc Velbyrdig Fru Elsabe Krabbe, som var Tyge Krabbes daatter af Bustrup oc döde paa Laholm aar 1578 then 8 Martii. Gud gifve dennem baade med alle Throe Christne en glädelig opstandelse paa den yderste dag. Amen.

Peder Skrams minne bevaras ock vid Jægerspris på Seland. Hans fru Elisabeth Krabbe var i sin tid ett vittert fruntimmer. Hon skref i då varande smak vackra vers, har ock författat flera psalmer, en samling af Danska ordspråk i mst samt flere böner. Hon har äfven författat Johan Skaugaards till Gundestorp lif och lefverne, samt sin mans Peder Skrams; likaledes uppsatt slägtregister öfver några Danska familjer. Detta värda par hade Herren välsignat med 18 barn, sju söner och elfva döttrar. Af sönerna var endast en som fortplantade ätten: herr Nils Skram till Urup, gift med Kerstin Rosencrantz, en dotter af Styge Ejlerson Rosencrantz och fru Marin Knob. De andre hans söner dogo dels unge, dels ogifte. Christen Skram stupade i slaget på Gullbergs ängar i Halland 1566. Peder Skram blef sotdöd i Laholm samma år. Döttrar: Brita Skram, gift med Peder Tott till Boltinge; Anna Skram g. m. Henning Giöe till Kiellstrup; Karin Skram g. m. Laurits Brockenhus till Egeskov; Johanna Skram g. m. Hans Lange; Elsabe Skram g. m. Ove Bilde; Oliva Skram g. m. Johan Duë *).

67. *Peder Bilde* till Svaneholm, Danmarks Rikes Råd. Af ett K. Christian III:s bref, dateradt Söndagen Quasimodo Geniti 1548, infördt uti Danske Magazin, har man säker kunskap att han varit Slottsherre på Helsingborg. Utanskriften är denna: Oss Elskelige Peder Biille vor Mand, Tjenere oc Embitsmand paa vort Slott Helsingborg. Brefvet innehåller en kallelse, att följa Konungen till Turgo och bevista dess

*) I Peder Skrams Levnet fortalt af hans dotter i Dansk Magaz. tredje Række III B. 2 h. 1849 står: 1538 forlenede K. Christian ham med Helsingborig Slot og Len, hvilket han havde i 10 aar og havde han Kyldest og Yndest af sin Herre og Konge og desligest af Fattige og Rige, saa jeg haabes ingen kan med Rette sige at han uforrette Nogen i nogen Maade. K. Brefvet, som upplät honom Helsingborg, är af den 25 Nov. 1536. 1548 den 15 Oct. fick han Folgebref till Helsingborg och K. M. gård i Landskrona ad gratiam; detta förnyades den 19 Oct. 1550. Han blef begge "slotten" qvitt den 2 Juni 1555.

dotters, Prinsessan Annas, biläger med Hertig August af Saxen. Han skulle hafva med sig sju svenner i liveri, efter det mönster som nu skickades. Hans egna och hans svenners kläder skulle vara af svart flöjel, och deras sadelmundur af samma slag. Till tourneringen borde han taga med sig sina Backaneilikehanske, och sitt Ringharnisk.

År 1558 sändes han med flera herrar på en Ambassade till Muscow. De hade med sig bland andra presenter det bekanta uret, hvilket Czaren ansåg för en trolldom och icke ville emottaga.

Uti den skriftliga berättelsen om denna beskickning, som Peder Bilde med de andre till Konungen inlemnade, skrifva de sålunda. Dass zeiger wergk welches Inn E. Ko. Mait nahmen dem Grossfürsten Vorchrett, ist erstlich angenhommen, und demnach am dritten tage widderumb abgeschicket worden und angezeigt: E. Ko. Mait Freundschafft seye der Grossfürsten lieb, das geschenke aber sej Im als dem Christlichen Keijser, welcher an Gott Glaube, unnd mit dem planeten und zeichen nichts zu schassen, undienlich, begere dasselbige hin widerumb an E. Ko. Mait zurücke zu bringen, und solches aber nicht anders als inn gutten zuvormerchen unnd viel zur entschuldigunge vorwenden lassen. Detta ur var ett konststycke; jemte timmar visade det dag och datum, ny och nedan, solens, månans och planeternas gång. "1559 nämnes P. B. bland D. R.R."

1562 var Peder Bilde befullmäktigad vid en underhandling med de Svenske, att förnya de fordna fredsfördragen desse riken emellan, som ej bättre aflopp, än att kriget kort derefter utbrast.

År 1572 var han befullmäktigad då Stetinska fördraget slöts.

År 1577, då Prins Christian döptes, stod han som Drottningens Hofmästare vid hennes säng och emottog faddergåfvorna. Den seden, som ännu bibehålles bland menige man i Skåne, att gifva faddergåfvor, har fordom sträckt sig till hofvet. Han var en son af Rikshofmästaren Eske Bilde till Månstorp och Sophia Krummedig. Han var gift med Brita Rosencrantz, Olof Rosencrantz' och Ida Muncks dotter. De hade många barn:

1. Ejler Bilde, död ogift.

2. Olof Bilde, gift med Margreta Rosencrantz.

3. Eske Bilde, gift med Elsa Skram, en sondotter af Peder Skram, Nils Skram och Kerstin Rosencrantz' dotter; han fick mycket gods med henne, men han förstörde allt-

sammans*); han egde Svaneholm, icke detta i Skåne, utan ett som ligger på Seland.

4. Sophia Bilde fick Jacob Sefelt.
5. Brita Bilde fick Ove Lunge.
6. Anna Bilde fick Johan Barnekov
7. Karin Bille dog ogift.
8. Hillebora Bilde dog ung.

68. *Görgen Marsvin;* uti Axel Urups anor nämnes han Konungens Befallningsman på Helsingborg. Annor underrättelse har man icke. Hans fader var Peder Jörgenson Marsvin till Dybeck, som dog 1528, och hans moder het Helle Tagesdotter Holunger. År 1565 anförde han Skånska arméen, som var beordrad att rycka in i Småland och undsätta Rantzow, som befann sig i en mycket kinkig och farlig ställning; men han mötte vid Vernamo en Svensk troupe af Brynte Lilja och Nils Silfversparre anförd, som så emottog honom, att han med ganska få af sitt folk kom undan till Skåne. Han var gift med Karin Gyllenstierna, en dotter af Otto Gyllenstierna och Helvig Giöe. Deras barn voro: Otto Marsvin, gift med Metta Brahe; Anna Marsvin, gift med Hans Arnfelt; Helle Marsvin, g. m. 1) Axel Urup, 2) Beck; Brita Marsvin, g. m. Fredric Ulfelt; Elin Marsvin, g. m. Ludvig Munck; deras dotter, den bekanta Grefvinnan Christina Munck, blef Christian IV:s gemål; Elsa Marsvin, g. m. Envåld Kruse; Helvig Marsvin, g. m. Gude Galde; Peder Jörgensson Marsvin, g. m. Metta Axelsdotter Brahe.

69. *Jacob Brochenhuus.* Han nämnes Hauptman zu Helsingborg 1562; var med Ejlir Hardenberg och Jens Truidsson Ulfstand på en beskickning till Muscow. År 1563 Amiral på Danska flottan som låg vid Borneholm att uppassa den Svenska, hvilken från Rostock skulle hemta Prinsessan Christina af Hessen, K. Eric XIV:s tilltänkta Gemål. Brochenhuus angrep Svenska Amiralen Bagge. Sjöslaget, blodigt, varade i 5 timmar och slöts med full seger för de Svenska. Amiralerne Brochenhuus och Otto Krumpen blefvo fångne, och Peder Lycke och Eric Ugerup skjutne.

---

*) Han var väl den Eske Bilde, som af Canutius kallas Danicus Lucullus. Billeslägten introducerades 1664 under n. 28, men ättemannen återvände till Danmark. 1635 hade en Ludvig Speleman Bille introducerats under n. 258. Om detta varit Skalden, hvilken antagits vara Gustaf Adolphs pseudonym, bör undersökas.

70. *"Björn Kaas.* 1562—63" *).

71. *Otto Brahe* till Knutstorp. Danmarks Rikes Råd och Slottsherre på Helsingborg, 1566—68. Ligger begrafven i Kågeröds kyrka. Öfver honom ett epitaphium, som står i grafchoret: Her ligger begrafven Erlige og Velbyrdige Mand Otto Brahe till Knutstrup, Dannemarks Rigis Raad, som döde pa Helsingborgs Slott år 1571, d. 9. dag Majus. Hans ålder var 55½ år. Desligest hands kiere Hustrue Erlig og Velbyrdige Frue Beatte Bilde, som döde på Billesgardt i Lund år 1605 d. 18 dag Octobris, hendes alder var 79 aar og lefvede di till sammens udi 27½ aar. Udi medlertid hafver Vor Herri Velsignet dem med femb söner, og femb döttrer. Gud gifve dennem en glädelig äreful opstandelse. I D. Magaz. står: Dog 1571 paa Helsingborgs Slott, hvor hand i mange aar hade været Kongens Befallningsmand; uti Helsingöhrs Beskrifvelse läses: Otto Brahe, Rigens Raad, og anno 1551 har hand nog været Hofvitsmand paa Helsingborg. Huru härmed kan hänga tillsammans, kan jag intet veta, men onekligt, att Jacob Brochenhuus 1562 var Hauptman zu Helsingborg. Otto Brahe var en son af Riksrådet Tyke Axelsson Brahe till Tosterup, som stupade i en affaire vid Malmö 1525, och fru Sophia Rud. Otto Brahes fru var Beata Bilde, en dotter af Rike Claus Bilde på Lyngsgaard. Hon var Hofmästarinna i Fredric II:s hof. Otto Brahe hade med sin fru fem söner och fyra döttrar.

1. Tyke Brahe, den namnkunnige astronomen.
2. Knut Brahe, gift med Margreta Lange.
3. Jörgen Brahe, gift med Ingeborg Parsberg.
4. Axel Brahe, R.R., gift med 1) Metta Giöe. 2) Kerstin Hardenberg.
5. Sten Brahe, gift med 1) Berta Rosencrantz. 2) Kerstin Holk. 3) Sophia Rostrup.
6. Maria Brahe, död barn.
7. Sophia Brahe, för sin lärdom och sina öden så namnkunnig; gift med 1) Otto Thott. 2) Eric Lange.
8. Kerstin Brahe, död ogift.
9. Lisbet Brahe, gift med Hindric Gyllenstjerna.

Härvid tillägger Förf. i ett löst papper:

"Tyke Brahe är född i Skåne på Knutstorp. Fadren var Otto Brahe. Modren Beata Bilde; hans födelsedag är den 14 December 1546. Det anses som ett lyckligt öde att vara född tvilling; det hände Tyke Brahe, men hans broder

*) A. Cronholm i Skånes pol. hist.

dog innan födelsen. Då han ännu var ett spädt barn blef han af sin farbroder, Jörgen Brahe till Tosterup, och hans fru, Ingar Oxe, hvilket förnäma par inga egna barn hade, i hemlighet och utan hans föräldrars minne och vetenskap till Tosterup förd, och der såsom deras son uppfostrad, tills han var 18 år gammal. En lycka för detta stora snille, ty hans fader var ej synnerligen mån om att låta sina barn studera, då åter Jörgen Brahe sökte att gifva sin fosterson all nödig uppfostran. Under privat education i sin farbroders hus lärde han latinska språket och gjorde så snabba framsteg, att innan han fyllt tretton år var han mägtig att skrifva prydlig latin uti ligat och solut styl. På sitt 15:de år 1559 kom han till Köpenhamns Universitet, der han straxt fattade smak för astronomien, och på sitt 16:de år började han i pennan fatta astronomiska observationer, som än i Mscr. förvaras. 1562 började han sina resor, besökandes först Universitetet uti Leipsig, hvarest han måste sälla sig till att studera medicin, emedan hans hofmästare uti sin instruction var anbefald att honom endast till de vetenskapers lärande tillhålla, genom hvilka han kunde blifva en stor lagkarl och minister. 1563 gjorde han sina observationer öfver Saturni och Jupiters conjunction. Sina flitpenningar använde han till astronomiska böckers köpande. Den förste utlänning, som i astronomien undervisade honom, var Bartholomeus Scultetus, hvilket endast skedde umgängesvis och genom blotta samtal. År 1565 dog hans farbror och fosterfader, Jörgen Brahe, vår unge astronom till icke ringa saknad. Han hade redan fått befallning att begifva sig hem till Danmark, hvilken han åtlydde; men året härpå, 1566, reste han åter ut, tagandes vägen till Wittenberg; efter 5 månaders vistande der å orten måste han för pestens skull begifva sig till Rostock. Knappt hade han varit en månad i Rostock förr än en stor förmörkelse i månan d. 28 October inföll; denna hade han förut på Heroisk vers beskrifvit, och dessa på Academien uppslagit. I dessa vers hade han spått Turkiska Kejsaren Solymans död, och som få veckor härefter stadfästelse i gasetterna kom, blef vår unga Brahe mycket namnkunnig. Kort härefter råkade han i querelle med en sin landsman Mandrup Parsberg, då de båda till bröllops uti Backmeisters hus voro, hvarvid Tyke Brahe miste en del af sin näsa, hvilken förlust han genom sin händighet ersatte, låtande göra sig en näsa af elphenben, som alldeles passade honom. 1567 kom han åter hem till Danmark, men for innan kort till Tyskland igen. Uti Rostock började han åter sina observationer, och på titel-

bladet för dessa sednare observationer af år 1568 skref han dessa vers:

Tempora Labuntur, tacitisque Senescimus annis,
Et fugiunt, freno non remorante, dies.

Ehuru Tyke Brahe redan började få flera ovänner och missgynnare i sin fosterbygd, rönte han dock år 1568 det första profvet af K. Fredric II:s nåd i det honom gafs survivance på första lediga Canikedöme uti Roskild.

År 1569 reste han till Augsburg; der upptäckte han några nya instrumenter, qvadrant och sextant, samt en början gjorde med Chemien, på hvilken vettenskap han hittills ej synnerligen sig lagt.

År 1570 lät han göra sin stora himmelsglob på samma ort och for samma år hem till Danmark.

År 1571 dog hans fader och fick han Knutstorp; men flyttade kort efter till sin morbroder Sten Bilde till Herridsvads kloster, som var sjelf en lärd man och älskare af vetenskaper; här arbetade Tyke Brahe mest uti Chemien; till den ändan hade hans morbror lemnat honom ett gammalt klosterhus, hvilket låg ett stycke från gården, men på sjelfva stengården hade han sitt observatorium. Då han den 11 Nov. 1573 om aftonen gick från sitt Chemiska laboratorium, fick han först skåda den ovanliga stora stjernan, om hvilken många lärde sina tankar yttrat. Vid denna tiden började Tyke Brahe att blifva af sina landsmän högt aktad; i synnerhet voro hans Mecenater Konungen sjelf och Peder Oxe.

År 1578 fick Tyke Brahe en besvärlig frossa; men dess kyla var ej mägtig att dämpa kärlekens eld. Han tog sig en maka; somlige säga att hon var en piga af Knutstorps gods, andre att hon tjente honom på gården, och mena några att hon varit en prestdotter der i nejden. Med henne ingick han äktenskap, kanske i början Mariage de conscience, hvilket dock till slut som verkligt aktades, och af honom sjelf med slägtens samtycke stadfästes. Han var i detta singuliaire som i många andra ting; han hade med denna frun, som honom öfverlefde, 8 barn.

År 1574 höll han sina föreläsningar för adeln i Köpenhamn. Tyke Brahe var kommen i stort rop och anseende; verlden regeras af efterdömen; den unga adeln i Danmark fattade på en gång lust till Mathematiska vetenskapen, som de lärdaste i landet knappt till prima Elementa kände. Undervisning brast dem härutinnan vid Universitetet i Köpenhamn; de sökte att öfvertala Tyke Brahe genom franska Mi-

nistern Dancé och Professor Protensis, att han ville åtaga sig att för dem hålla föreläsningar; men Tyke Brahe afslog det, tills Konungen sjelf för den studerande adeln intercederade, hvarpå han icke längre kunde neka, utan företog sig att förklara Tabulas Prutenicas.

År 1575 reste han utrikes till Tyskland, Schweiz och Italien; under denna resa hade han utsett Basel som den beqvämaste ort för sig att bo, och var han fullt och fast sinnad att år 1576 med hustru och barn lemna sitt fosterland och begifva sig dit; men K. Fredric II ville ej tillstädja det; han sökte med nådeprof tvinga honom blifva qvar; ty först gafs honom 500 Riksd:rs årlig pension. Sedan fick han ön Hven uti förläning med alla dess inkomster; detta skedde i slutet af Maj, och i Augusti månad hade han redan grunden till en del byggnader lagd; d. 8 i samma månad var det som den franske Ministern Dancé i många förnämas närvaro lade första grundstenen till det öfver all verlden berömda Uranienborg på Hven. Till hösten blef det så färdigt, att han kunde bo der. D. 14 December, som var hans födelsedag, gjorde han på Hven sina första observationer, fortfarandes dermed uti 21 år, eller så länge han på ön bodde.

År 1577 föddes K. Christian IV, och blef hans nativitet af Tyke Brahe på Konungens befallning författad; detta år uppfann han sitt förnämsta astronomiska instrument, eller Sextans, och blef samma år till Rector Magnificus vid Universitetet i Köpenhamn utvald; men undanbad sig den hedern.

År 1578 fick han af Konungen expectans på ett prebende i Roskild Domkyrka och tillika Nordfjord län och fögderi i Norge.

År 1582 gjorde Tyke Brahe några observationer öfver planeten Mars, hvilka gåfvo honom anledning till dess *Systema*, som är det tredje astronomiska systemet.

År 1583 skänkte K. Fredric honom ett nytt skepp af 50 à 60 lästers rymd.

År 1584 var K. Fredric sinnad att skänka Tyke Brahe ön Hven; men det blef sedermera icke af.

År 1586 var Konungen och Drottningen på Hven hos Tyke Brahe, och för storm skull hvilade öfver tre hela dagar. På en ruta i Uranienborg skall Drottningen skrifvit sitt valspråk: Gott verlest die Seinen nicht. Men kort härpå gjorde hon samma år, tillika med sin fader, Hertig Ulric af Mechlenburg, och sin moder, Hertiginnan Elisabeth, Tyke ett nytt besök.

År 1588 dog K. Fredric, hvars Almanachskrifvare Tyke varit; ty man finner af Konungens egenhändiga bref, att Tyke årligen 2 eller 3 almanachor till Hans Maj:t öfversände. Fast denne hans Mecenat dog, njöt han ock stor gunst af den nye Konungen: det första profvet var att Konungen betalte Tyke 6000 Riksdaler gäld, hvaruti han sig fördjupat hade genom sina byggnader och instrumenter.

År 1590 uti Mars månad hade Tyke Brahe ett förnämt besök af K. Jacob af England, och skref Konungens Canceller S. Mettelus häröfver:

Vidit et obstupuit Rex Hvennem Scoticus almam,
Miratus clari tot monumenta Viri.

Åren härpå var K. Christian IV på Hven; Tyke skänkte Konungen en förgyld glob, af honom sjelf inrättad, hvilken genom mechanik vände sig sjelf, utviste solens och månans lopp samt timmarna på dagen. Konungen skänkte Tyke en stor och konstigt arbetad guldkedja, sådan som Konungen sjelf brukade att bära, med dess portrait uti; af dess fader hade Tyke fått en kedja med en elephant hängande uti, fastän han icke var Riddare.

Vid denna tiden började något hemligt agg att uppkomma mellan Tyke Brahe och några förnäma herrar, isynnerhet Christopher Walkendorph och Christian Fris. Tvifvelsutan har vår Astronom härtill till en del sjelf orsak varit; ty han var något envis och egensinnig, ett fel som alla stora lärda män gemenligen hafva, helst Mathematici.

År 1592 den 17 Januari dog fru Ingar Oxe till Tosterup; hon lemnade efter sig i lösören 90,000 Rdr, af hvilket en del tillföll T. B.

År 1594 miste Tyke Brahe sina två bästa vänner och Mecenater, Cancelleren i Danmark Nils Kaas, som alltid så länge han lefde höll Tyke Brahe ryggen fri mot dess ovänner, samt Cancelleren i Österrike Senftenow, hvilken herre som Ambassadeur i Danmark redan hade tillbudit Tyke Brahe att skaffa honom de hederligaste vilkor, om han ville begifva sig till Wien, och äfven lofvat honom sitt eget hus.

År 1596 fick Tyke en ledsam sak att dragas med. En Medicinæ Doctor och Canik i Lund, Gellius Sascerides, hade uti 6 år såsom lärling i Astronomien varit på Uranienborg; han blef der kär uti Brahens äldsta dotter Magdalena, och fick både hennes och föräldrarnes ja och samtycke; men innan saken hann till fullbordan, uppkom der någon ovilja mellan mågen och svärfadren; hela processen är för vidlöftig; den finnes införd uti Danska Magasinet, och tyckes deraf

att Gellius åtrat sig, och att Herr Tyke varit en envis och besynnerlig man. Detta år tillstötte ock en annan vidrighet. Christopher Walkendorph var blifven Hofmästare och Christian Fris Canceller; den förre Herr Tykes ovän, den sednare icke synnerligen vår Astronom tillgifven, fast man ej har orsak kalla honom ovän. Hvad dessa Herrar uträtta kunde, rönte Tyke straxt, ty honom blef hans norska förläning fråntagen. Han skrifver sjelf öfver detta året, som besvärligt:

Ut me turbet Eris, turpisque calumnia turpet
Invidiam suprat spe melioris Eros.

I slutet af året skref han till Cancelleren Fris, Uraneburgi Danorum år 1596, att han skulle hos Konungen utverka, det han finge ännu någon tid behålla norska förläningen, hvarjemte han bifogade en copia af ett bref, som hela Rådet under minorenniteten gifvit Brahe, hvilken innehöll, att kronan åtog sig underhålla det begynta astronomiska verket på Hven och honom nödig försträckning göra. Härpå fick han till svar, att hvad norska länen angick, kunde det alldeles icke låta sig göra, och hvad det af Rådet utgifna brefvet beträffade, hade Konungen sagt, att han icke hade läglighet af kronans medel göra förskott. Härpå märkte Tyke Brahe hvad klockan var slagen. Han lagar sig till att flytta från Hven, inpackade sina böcker, instrumenter, boktryckareverkstad och husgeråd, lät föra det öfver till sin gård i Köpenhamn och flyttade sjelf efter d. 29 April. När bönderna på Hven märkte att Tyke stod illa vid hofvet, insinuerade de sina besvär mot honom och klagade öfver hård medfart, vinnandes Walkendorphs medhåll, hvaraf Tyke åter hade förtret. Efter bortflyttningen skickar Walkendorph tvenne lärda män till Uranienborg att se efter inrättningarna och instrumenterna på Hven; desse voro släta Astronomer och förstodo ej de stora instrumenters bruk som Brahe qvarlemnat. De ansågo dem för onödiga verktyg och en kostsam curiositet. I Köpenhamn fick Brahe icke bruka sig i astronomien. Walkendorph lät byfogden tillsäga honom, att upphöra med sina observationer uti det tornet som låg vid vallen straxt bredvid hans hus.

Han for derföre i Juni 1597 till Rostock med hela sin familj; men var ej förr bortrest, än hans förläning i Roskild honom fråntogs och gafs Cancelleren Christian Fris. Från Rostock skref han till sin Konung, men fick ett hårdt svar; således beslöt han alldeles lemna Danmark; och som pesten grasserade i Rostock, emottog han Hindric Rantzovs tillbud

att flytta till ett af hans slott, utväljandes Wandesborg, som låg en half mil ifrån Hamburg, dit han anlände i October månad. Sedermera kom denne lärde herre till Rudolph II i Böhmen och dog i Prag 1601, der han med stor ståt blef begrafven.

Denne Herres valspråk var: Esse Potius quam haberi, hvilket alldeles stämmer öfverens med hans sinnelag. Då Rathman skref en recommendation för en studerande yngling till Tyke Brahe, och bland annat säger att han var Magister, svarar Brahe: Om han är blefven mästare i bokliga konster är mig lika mycket; dock ville jag heldre att han var det verkligen än att han blott så kallas. Men dertill hinner man icke så lätt; det kunde vara nog att vara en lärling i bokliga konster. Till sitt sinnelag var han något envis och singuliaire, isynnerhet var han ej god hofman, och förstod ej att dölja sina tankar; hans lefnad behagade icke alla af hans stånd, ty som philosoph frågade han ej efter sitt stånds tidsfördrif, utan lefde ensligt, sysselsatt med sina böcker och stjernorna på himlen. Det berättas att Tage Krabbe en gång skämtvis förebrått honom det och sagt: Här kommer Diogenes Cynicus. Hvarföre så? frågade Tyke. Jo, du ligger alltid inne som Diogenes i sin tunna, svarade Krabbe. Brahe gaf då en rätt artig replik: Jag vill icke likna dig, säger han, vid en så ringa man, tvertom, du är lik Julius Cæsar; ty likasom Cæsar ville hellre vara den ypperste i en annan stad, än den andre eller tredje i Rom, så vill du heldre vara den förnämste bland gäckar, än den andre eller tredje bland vise och lärde.

Till Astronomiens upprättande må man väl säga, att han sin hela tid och allt sitt goda användt; hans stora byggnader, hans dryga anläggningar uppå Hven, hans kostsamma instrumenter, hafva kräft stora summor: Uranienborg, Stjernborg, Tryckeri, Laboratorium Chemicum, hans 24 stora astronomiska instrumenter, bland hvilka den stora koppargloben bör först räknas som kostade 5000 Rdr. Hans 50 fiskdammar, hvilka han på Hven anlade, hvarigenom han på den ort, som bonden förut om sommaren knappt hade vattning till sin boskap, egde en qvarn med stamp och pappersbruk i sådant stånd satt, att den vinter och sommar alltid lika gick, hvilket allt hade kostat 75,000 Rdr. Dock hade han likvisst hederliga förläningar: 500 Rdr årlig pension, ett län i Norge, som årligen renderade 1000 Rdr. samt ett canikdöme i Roskild, hvilket gaf 10 läster korn och 700 Rdr. Man kan således med visshet säga, att hans årliga re-

venue, utom hvad Hven och Knutstorp importerade, var 10 läster eller 480 tunnor korn och 2000 Rdr contant. Om hans tänkesätt i religion gifva hans fiender mindre fördelaktiga underrättelser. Uti ett Monitorium som 1597 eller nyss efter Tykes disgrace är mot Pastorn på Hven af Bisp Peder Vinstrup på Selands Landsmöte afgifvet, läses följande. Presten på Hven af Uranienborg blef förvist med Kongens ugunst, för hand icke hålder sig efter Ordinanceen och Alterbogen med dåbens ord (Jeg besvär dig) men bruger anderledis, så og at hand icke hafver straffet og påmint Tyge Brahe på Hven som i 18 år icke har været till Sacramentet, men med en Bisloperske ligget i ondt Lefnet. Uti Danska Magasinet, 22 H. p. 318, undskylles Brahe, att han kanhända brukat nådemedlen vid Knutstorp i Skåne, der han årligen och ofta var. Der anföres ock till hans försvar dess egna utlåtelser om Uppenbarelsen och Återlösningen; neml. Epist. Astron. p. 155 et sequ., der han skrifver: Dei n. Solius gloriam in omnibus spectandam semper censui, cum veritas absque ipsius patefactione et dono introspici nequeat; omne enim donum perfectum a Deo. Och uti Astr. Instaur. Mechan. Fol. A. skrifver han om en hieroglyphisk målning han låtit förfärdiga: Quibus innuimus, nihil hominem beare et immortalitate in æternum donare posse, præter meritum Filii Dei Christi redemptoris ejusque doctrinæ et vitæ observantiam. Jessenius i sin Oration in obit. Tych. Brahe berömmer honom för ett christligt lefverne.

Hvad orsaken varit till Tyke Brahes disgrace vet man ej precist. Gassendus och Holberg äro af den tanken, att Christopher Walkendorph genom sin myndighet endast härtill bidragit, och att första fiendskapen mellan dessa herrar härrört deraf, att då Walkendorph 1590 tillika med Konungen var på Hven, har han velat gå in i Tykes studerkammare, men blifvit vid dörren af dess engelska dogg anfallen, hvaraf alarm blef, och Walkendorph och Brahe för hundens skull kommit i någon hård ordvexling, hvaraf hat uppkommit. Men Huetius har 1562, under sitt vistande i Köpenhamn, gjort sig nogare underrättad, att en engelsk Minister, som varit i Köpenhamn, haft en öfvermåttan stor och vacker dogg, den Tyke Brahe af honom begärt, tillika med Walkendorph. Ministern, som icke ville neka hvarken den ena eller andra af desse Herrar, lofvar att vid sin hemkomst sända dem hvardera en, hvilket han ock höll; men af dessa doggar syntes den ena både vackrare och större, och den ville båda hafva; Konungen tilldömde då Walkendorph

densamma, hvilket förtröt Tyke, som i sin harm fälde några obetänksamma ord om Konungen, dem Walkendorph för Konungen framförde och hvarigenom han råkade först i onåd.

Sextalet har uti denne Astronoms lefnad alltid varit besynnerligt. 1546 är han född, 1556 började han att lägga sig på Astronomien, 1566 miste han sin näsa i Rostock, 1576 fick han Hven i förläning, 1586 hade han besök af Konungen och Drottningen, 1596 råkade han uti onåd och måste lemna sitt fosterland. Om hans död berättas olika; somlige säga att han haft nåden åka uti Kejsarens vagn och att respecten hindrat honom stiga derur och kasta sitt vatten, hvarigenom urinblåsan blifvit skadad. Men det sanna är, att den Svenske Grefven Eric Brahe, som då var i Prag och Tykes goda vän, har fört honom med sig till Herrens af Rosenbergs bord, der han fick sin sjukdom. Denne Eric Brahe var vår Astronoms stora vän och hade beständigt varit hos honom i hans sjukdom.

År 1599 vid midsommarstiden reste Tyke Brahe med hela sin familj till Prag; här blef han nådigt emottagen. Cancellern Curtius von Senftenows hus köptes för 10,000 Rdr och lemnades Brahe till att bruka på lifstid; af trenne kejserliga slott tilläts honom att välja hvilket han ville att bo på, då han utvalde Benatki, 5 mil från Prag, 2000 gyllen till äreskänk och 3000 i årlig pension, hvarpå han fick charakter af Kejserligt Råd. I sin dödsstund säges han ha suckat: ne frustra vixisse videas.

Efter Tyke Brahes död blef hans slägt uti Böhmen qvar; hans fru köpte sig straxt en egendom i Böhmen och fick derjemte 20,000 Rdr för sin mans instrumenter. Sonen Tyke blef gift med en Withstumb; dottren Elisabeth fick en Tysk herreman, Frantz Tegenagel, Geheimeråd och Minister i England; Sisela en Baron, hvars namn man icke vet. År 1604 dog Tyke Brahes efterlemnade enka, Christina Barbara, och ses af ett hennes döttrars bref det hon mycket sörjt sin salig herre, ett tecken att deras äkta sammanlefnad varit dem ljuf och angenäm.

Sophia Brahe är född i Skåne 1556. Fadren var Otto Brahe till Knutstorp, modren Beata Bilde. Vid pass 1578 blef hon gift med Otto Tott till Ericsholm. Efter sin herres död behöll hon Ericsholm i morgongåfva, tills hon i nytt äktenskap med Eric Lange trädde, hvilket dock icke var långvarigt, hvarpå hon sin öfriga tid hos sin son Otto Tott tillbragte, tills hon dog 1643, uti sitt 87:de ålders år. Hennes öden äro lika så besynnerliga som dess broders,

Tyko Brahes. Efter sin första herres död tillbragte hon sin tid endels på Ericsholm, endels hos sin broder på Hven. Här var det som hon första gången råkade sin käre Eric Lange, en herre af mycken lärdom, isynnerhet uti Poësien och mest Chemien, hvarutinnan han som andra Adepti gick så långt, att han uppbrände sitt vackra fädernearf och tillika för gäld åt creditorer måste lemna Bygholms län, det han af kronan hade. Vid pass 1590 blefvo dessa tvenne lärda och förnäma personer förlofvade med Tyke Brahes goda ja och samtycke, men de öfrige af hennes slägt och syskon visste ej deraf, hvilket dem sedan högeligen förtröt att de voro förbigångne, hvaraf hon sedermera fick känna påföljden, i det de, i stället för att hjelpa henne under dess tryckande omständigheter, alldeles togo sin hand ifrån henne. 12 år gingo förbi innan detta äktenskap blef fullbordadt. Eric Lange vågade sig ej till Danmark för sina creditorers skull; emedlertid var fru Sophia endels på Hven, endels på Ericsholm. Vid detta sednare ställe, som af hennes svärfar var uppbyggt och i de dagar präktigt, hade hon kunnat haft allt nöje, om hon ej saknat sin älskare. Vid gården var en trägård, i de dagar den präktigaste i Skåne, emedan Rathman i sina bref till sin herre, Landgrefven af Cassel, denna trägård berömmer. Här hade hon i ett lusthus sin tillkommande makas, Eric Langes, portrait hängande; här var hennes angenäma arbetsrum; här skref hon sina ömma vers, i hvilka hon med en Naso täflar. Hitintills hade endast längtan och oro, som en öm kärlek alltid medförer, stört hennes lefnadslugn, men nu började flera motgångar tillstöta; ty endels råkade hennes mest älskade broder uti onåd och måste lemna sin fosterbygd, härjemte hade hon sjelf genom sitt chemiserande ådragit sig en stor gäld, och såsom en följd häraf blef hon af sina creditorer och närmaste slägtingar angripen, hvarigenom hon föll uti en djup melancholi. Det kunde ock icke annat vara för ett ömsint fruntimmer. En kärlek, som hon ej kunde öfvervinna, lågade städse i dess bröst; men städse såg hon sig fjerran det målet att nå dess fullbordan. En broder, den hon af hela sin slägt endast kunde anse som sin vän, dess olyckor rörde henne lika mycket som dess egna, den hårdhet hvarmed hon af alla sina anhöriga blef bemött, den nästan oöfvervinnerliga svårigheten för Eric Lange att våga sig till Danmark, åtminstone att någon tid bo och vistas der, allt detta kunde ej annat än åstadkomma melancholi, och denna åter ådrog fru Sophia Brahe en sjukdom, som satte sig uti ena sidan.

Ledsen vid sitt fäderneslaud och sedan hennes broder blifvit i Prag etablerad reser hon ut till Tyskland år 1601, i tanke att begifva sig till de varma Schweizerbaden och derifrån under vägen besöka sin broder i Prag. Det är en allmän berättelse att hon verkligen varit i Prag, i tanke att finna sin broder, men han var då död och dess slägt utflyttad på landet. Här skall bristen på penningar varit så stor för henne, som dessutom ej egde någon enda bekant på orten, att hon har måst till sin bergning sitta vid mångelskestol och sälja små kram, tills dess en dag dess son, Tage Tott, som nu sina utländska resor fullföljde och till Prag äfven kom, gåendes öfver torget af henne igenkänd blifvit, hvarpå hon med honom till Danmark rest; och skall den signetringen, som hon sin son viste för att öfvertyga honom det han ej vilsetog sig på person, ännu i ett förnämt cabinett vara och länge i familjen såsom en märkvärdig ting blifvit bevarad; men huruvida detta kan ega grund tviflar Auctorn till Danske Magasin, 23 II. p. 20. År 1602 träffade hon efter 12 års förlofning sin älskade Eric Lange, men tillika uti sådana omständigheter, att hon som ett 46 års fruntimmer, sjukligt och sjelf uti vidlyftigheter fördjupadt, bordt hafva haft betänkande med honom ingå äktenskap, ty Herr Eric Lange satt då *Eklenför* för gäld inmant af Benedix Rantzow; dit reste hon och 14 dagar för Påsk lät sig med honom viga: ett prof af en grundfast kärlek, men tillika romanesk. Någon tid förblef hon i Tyskland, men kom sedan hem till Skåne och bodde på Ericsholm. Hennes man, Eric Lange, lärer få år efter deras giftermål från verlden afgått och i Prag slutat sina dagar; kanhända att fru Sophia Brahe der varit med honom, och att hennes vidrigheter i den staden till den tiden böra hänföras. Emellertid var deras tillstånd under vistandet i Tyskland ganska slätt, som ett fru Sophia Brahes bref till sin syster Magdalena nogsamt utvisar. Hon tackar först för sin systers godhet och det halfva hundrade daler som hon sändt henne; hon klagar öfver det obilliga skinneri som å den orten var der hon nu vistades, så att ofta räntan för 100 Rdr om året steg till 250 Rdr. Om sin slägts uppförande skrifver hon vidlyftigt: fru Magdalena var alltid tvär emot henne och förebrådde henne flera ting som misshagade." — — —

"72. *Olaf Moritsen* 1571. 73.

73. *Corfits Wiffert* 1573. En mängd af hans domar träffas i C. Wifferts Dombok i De la Gardieska donationen i Lund."

(Ordningen mellan 68—74 är ej utredd.)

74. *Knut Giedda.* Utom det, att på Giedd iska stamtaflan hos Hoffman, uti dess Portraits des Hommes etc. han nämnes Befallningsman på Helsingborg, finner man detsamma uti Corvitz von Ulfelds Merkwürdiges Leben. Copenh. 1755. 8:o. p. 6, der det säges: Margreta Ulfeld, welche Knut Giedde auf Tommerup Befehlshaberen auf Schlosse Helsingburg bekam. Han var en son af Knut Lauritsson Giedda till Spannarp och Rögla och fru Sissela Brostrup. Han var gift med Margreta Ulfeld, Claus Eggertsson Ulfelds och Dorta Lunges dotter, och deras son var Brostrup Giedda. 1534 begärde Riksrådet af Skånska adeln enligt ett bref i Landskrona d. 24 Juli för Knud Giedde m. fl. fri lejd för att skicka dem till Gref Christopher.

75. *Hans Skaugaard*, Danmarks Rikes Råd och Slottsherre på Helsingborg. "1576 till Julen förärades efter Borgmästares och Råds i Helsingör befallning till Hanns Skougardt, Höfvidsman på Helsingborg, 3 tunnor Rostocker-öl, då hvar tunna kostade 4½ mark, 4 sk. Dansk Magaz. 3:dje Rekke, 2 B. 3 H. p. 198." Han dog d. 18 Juli 1580 på Helsingborgs slott och ligger begrafven uti Wrambs kyrka. Hans fru var Anna Vernersdotter Parsberg. Han hade med henne två söner, Jörgen och Fredric Skaugaard. Den sednare egde Flüngegård. Hans dotter Anna Skaugård hade Holger Jensson Ulfstand på Skabersjö. Anna Parsberg, hans efterlefvande enka, fick sedermera Riksmarsken Hack Ulfstand på Hæckeberga. "Öfver H. S. utkom en likpredikan af J. Erasmi, Past. i Helsingborg 1580. Denne H. S. bör ej förblandas med en äldre H. S., hvilken enligt Gillbergs Beskr. öfver Malmöhus län funderade Wrams Gunnarstorp 1530, och hvilken Electus Frans Wormordsen 1533 med våld fråntog Stubberup län och Wäsby (De la Gard. Arch. V. 176). H. S. d. y. tillbytte sig Fliinge gård och gods af K. Fredrik II år 1579. Till Helsingborg anlände Professorn i Greifswald Mag. Joh. Seccervicius och Med. Prof. Doct. Joh. Franceseini Ripensis, sedan de i Lund bevistat det bröllop Superintend. Nils Hvid gjorde för en sin dotter, den dag, då Hr H. S. dött. Den förre skref då ett poem öfver honom som är tryckt i andra boken af hans latinska verssamling, hvarutur vi anföra början:

Eheu quam subito vecors post gaudia luctus,
Et dolor et lacrymæ curaque tristis adest.
Helsingborge! tuus Præses, qua nocte reversi
Venimus, occlusit lumina morte gravi.

Quis mihi nunc tantos . . . Anna doloret,
Quis referet planctus Nobilis Anna tuos."

76. *Arild Ugerup* kom efter Hans Skaugaard. Uti en förordning af år 1580, huru invånarne på Hven skulle uppföra sig mot Tyke Brahe, nämner Konungen Arild Ugerup vor Mand, Tjener og Embitsmand paa vort Slott Helsingburg. Han var född på Sölfvitsborgs slott 1528, Onsdagen näst för Cathedra Petri, hvilken alltid inföll d. 22 Februari. Han gick i schola uti Herriswad kloster. Gjorde utrikes resor. Från dem hemkommen uti tjenst vid K. Christian III:s hof antagen. Cavaliere hos den afsatte K. Christian Tyran på Callundborgs slott, då honom tillika var uppdraget att på honom hafva ett vaksamt öga.

År 1553 sänd till Wismar med den brudskatt, som Hertig Hans af Mecklenburg fick af sin svärfar K. Christian III.

År 1557 gifte han sig med Gisela Podebusch, en dotter af R.R. Claus Podebusch till Krapperup och fru Anna Krogenos, då han lemnade hofvet och blef boende på sitt gods Ugerup.

År 1560 sände K. Fredric II honom till Sverige, att vid K. Eric XIV:s kröning såsom Dansk Minister vara närvarande och frambära Danska Konungens lyckönskan. Kröningen förrättades i Upsala Domkyrka och var den mest lysande som ännu i Norden skett. En ny Riddareorden, kallad S:t Salvators, nu Seraphimer, inrättades. Tjugutre Riddare dubbades i kyrkan, och sedan den nykrönte Konungen kommit från kyrkan upp i slottet, dubbades ännu flere, och bland dem Arild Ugerup. I Sverige hade han mycken slägt. Eric och Thure Trolle voro hans morbröder. Ingeborg Trolle, Nils Rynings fru, hans cousin. Likaså voro Gabriel Oxenstjernas, Lars Siggeson Sparres, Erland Båts, Carl de Mornays och Johan Åkesons till Tidön fruar hans cousiner.

År 1563 sände Danske Cancelleren Christian Friis honom tvenne gånger till Danske Ambassadeuren Sten Ericsson Lejonhufvud för att varna honom att icke företaga sig resa genom Danmark utan Danske Konungens pass och lejd.

Samma år gick han med Danska arméen till Halland, bevistade Elfsborgs belägring och intagande, samt var i Halmstad och bidrog tappert att försvara samma stad, hvilken af de Svenske belägrades.

År 1564 gick han från arméen till flottan och fick linieskeppet David att föra. Han gick ut på kryssning och hade fyra gånger slagits med de Svenske, femte gången var

den 12 Augusti. Herlof Trolle förde befälet på Danska flottan, som var 40 segel stark. Sjöslaget stod under Gotland vid en klippa, kallad Jungfrun. Slaget varade hela dagen, utan att någon kunde tillegna sig segern. Den Svenska gick åt Öland, den Danska åt Gottland. Stormen skilde dem åt. Arild Ugerup vardt tagen. Det gick så till, att under stormen om natten efter sjöslaget hafva de Svenske, som sökte Öland, skjutit Dansk lösen, och dermed narrat 4 Danska skepp, som höllo sjön, att ställa kosan till svensk hamn. Arild Ugerup, Eric Rud, Peder Daa och Torbjörn Daa kasta ankar tätt invid Svenska flottan. I solens uppgång sågo de sitt misstag. Eric Rud med sitt skepp kom undan, men de trenne andra blefvo efter en hård strid tagne. Arild Ugerup hade 200 mans besättning, 160 voro skjutne innan han strök flagg, och han hade icke gifvit sig, om icke Svenska Amiralen lofvat honom och hans folk en dräglig fångenskap; hans beslut var att spränga sig och skepp i luften. Utur sin fångenskap kom han 1569, utväxlad mot Svenska Fältmarskalken Hogenschild Bielke. Vid denna tid gifte han sig med Thale Tagesdotter Thott från Næs. Hon var under hans fångenskap förlofvad med en annan herre, förmodligen tvungen, ty emellan henne och Arild Ugerup var hemlig kärlek. Han enleverar henne i trägården vid Næs två dagar före bröllopet, han för henne till Ugerup, der hon vigdes med Arild samma dag som annars var utsatt till hennes bröllop på Næs. Denna händelse gaf anledning till familjestridigheter. Vid denna tid skall Ugerups fur eller skog vara anlagd. Man berättar att Arild fått i Sverige kunskap om Thale Thotts gifte, att han utverkat sig frihet få resa ned till Ugerup och der blifva tills han fick skörda hvad han då satt; hemkommen om våren lät han genast beså ett stort fält med furufrö, och då hösten kom och han påmintes om sin parole, att åter infinna sig i Sverige, svarade han, att det han satt ännu icke var växt, långt mindre skördadt.

År 1577 sändes R.Rådet Jacob Ulfelt, Arild Ugerup och Greger Truidson Ulfstand till Torup åt Ryssland. Den 28 Augusti 1578 slöts i Sloboda en Tractat, som var Jacob Ulfelts olycka. De Ryske uppsatte tractaten efter eget behag, och Jacob Ulfelt var nog svag att foga sig efter dem och gå öfver sin instruction. I stället för förnyandet af det gamla eviga förbundet samtyckte han blott ett stillestånd på 15 år. Det förbehåll att ingendera af magterna skulle begära hjelptrupper af den andra, som Ulfelts

instruction uttryckligen innehöll, var uteglömd; i dess ställe inrycktes i tractaten, att Czarens fiender skulle vara Konungen af Danmarks. Två Ryska Gesandter, Alexei Dawidof och Thimothei Petrowisch, följde Danska Herrarne till Köpenhamn. K. Fredric, helt missnöjd med Ulfelts förrättning, casserade hela tractaten. Ulfelt föll i onåd, uteslöts från Rådet, och de Ryska Sändebuden måste med oförrättade ärender resa hem igen. Sannolikt synes, att Arild Ugerup ingen del haft uti Ulfelts rädda och fega underhandling, utan snarare satt sig mot densamma, ty han var en man, som hade hjerta i bröstet och icke lät skräma sig; icke heller finnes minsta anledning att han ådragit sig sin Konungs onåd; tvertom som ett bevis af synnerlig nåd bör man anse, att han kort tid efter utnämdes till Slottsherre på Helsingborg. Han hade först haft Roskilds biskopsgård i förläning, sedan fick han Odense, och sist Åhus och Elleholms län. Desse tvenne sista län fick han behålla tillika med Helsingborg, som utmärkte mycken nåd. År 1580 tillträdde han detta län, och år 1587 d. 5 Februari afled han på Helsingborgs slott i sitt 59:de ålders år, och ligger begrafven uti Åsums kyrka i den gamla Ugerupska familjegrafven. Han var i sin tid en den största och resligaste man till växten, hvilket hans balsamerade lik bevittnar, som för 50 år sedan låg i sin kista oskadadt, utom det att skägg och hår affallit. Magen var fyld med humbla och kroppen med alun balsamerad. Den längd han i sin kista hade höll inemot fyra alnar, och å en plåt å kistan fäst lästes denna inscription: Ärlig oc Velbyrlig Mand, Arild Ugerup, som var Herr Axel Ugerups och Fru Anna Trolles Son, hand hafde tvenne hustruer, den första Fru Gisele Podebusch, den anden Fru Thale Thott, hands Efterlefverska, og dödde hand paa Helsingborgs Slott d. 5 Febru. Aar efter Guds börd 1587. hvis själ Gud hafve. Han jordfästes i Helsingborgs kyrka och likpredikan hölls af Nils Michelsen, dervarande Sognepræst. Med sin första fru lefde han ej mera än 18 veckor. Hon dog 1557 och är begrafven i Lund. ”På hennes sten står:

— — — — —

18 uger efter att brollupet stod
Gud ved det var hannem hart ymod.”

År 1565 trädde han i nytt gifte med Thale Thott, som efter hans död fick Danska Fältherren Gert Rantzov. Inga barn hade han med dessa sina fruar.

Hoffman i sina Portraits Historiques säger om honom: Il etoit fort fameux de son tems. Han var en tapper herre, men tillika af en ädelmodig charakter: han liknade sina förfäder, som kallades de starke Uruper. Uti hans Personalier, som tyckas vara mera sanna än den tidens vanliga och svassande beröm, nämnes hans frikostighet emot och omvårdnad om scholæ-ungdomen i Helsingborg och om den stadens fattige. Han hade vid sitt gods Ugerup ett fattighus. Och vid slottsporten i Helsingborg hade han för egen räkning låtit bygga ett fattighus. Till Hospitalet i Wæ skänkte han 100 Daler i penningar. Äfvenledes berömmes billigt hans sunda tänkesätt i anseende till folk af lägre classen, då han hvarken tillät sig sjelf, eller hos andra kunde tåla ett högdraget uppförande emot dem. Han var en far för sina bönder och gynnade allmogen i hvad han billigt kunde. Han plägade ofta säga: det vore de som trälade för det Herremannen hade godt af. Och mer än en gång skall han af egen cassa betalt de fattiges kronoutskylder. En sådan Höfdings minne förtjenar att från glömskan bevaras.

77. "*Gerdt Rantzau* förläntes med Helsingborgs slott och län 1587, då han befallde, att i länets alla kyrkor en bok skulle hållas, i hvilken kyrkans egendom och räkenskaper skulle skrifvas. D. 24 Febr. 1588 utlemnades på Slottet till Kyrkvergerne de granskade räkenskaperna. Pastorer fingo 2 mark för deras uppgörande. Bibl. msta i Lund. H. c) fol. 165. G. R. inskref i kyrkoboken hvilka fingo gå omkring efter allmosor. Prest, Kyrkvergen och socknens Länsman skulle tillse att inga andra gingo vid Konungens onåd." *)

78. *Sten Brahe.* Han var Höfvitsman på Helsingborgs slott 1589—1592, och har samma år till scholan derstädes donerat 100 gamla goda dalrar, hvaraf årliga intresset skulle användas till papper och bläck åt scholæungdomen. Sten Brahe var Danmarks Rikes Råd och Ståthållare, en Herre af K. Christian IV mycket älskad och aktad. År 1588, då K. Fredric II begrofs, ledde Sten Brahe och Christopher Walkendorph Elisabet, den äldsta af de Kongl. Prinsessorna. År 1606 en af de fyra Rådsherrar som följde K. Christian IV till England, då han besökte sin syster, dervarande Drottningen. Brahe fick en guldbägare om 500 Pund, en guldkedja om 400 Pund och penningar 250 Pund. År 1610 vid Prins Christians hyllning i Köpenhamn bar Sten Brahe

---

*) I Prosten Adolph Faxes uppgift till G. Sommelius.

spiran. År 1619 bland de sex Danska R.Råder, som mötte de Svenska uti Ulfsbeck, der alla uppkomna tvistigheter emellan Sverige och Danmark bilades. År 1620 d. 11 April slöt han sina dagar. Hans första fru het Berta Rosencrantz, en dotter af Otto Holgersson Rosencrantz till Næsbyholm och Fru Ida Göie; hans andra fru Kerstin Holk; hans tredje fru Sophia Rostrup. Med den första hade han tre söner och tre döttrar och med den andra en dotter.

1. Sonen Otto Brahe, g. m. 1) Margreta Krafse, 2) Karin Rud, 3) Anna Bilde.

2. Eric Brahe, öfverste i Holländsk tjenst, g. m. Lucia von Eisingen.

3. Jörgen Brahe, g. m. Anna Gyllenstjerna,

4. Sophia Brahe, g. m. Jörgen Lunge.

5. Ida Brahe, död ung.

6. Berta Brahe, g. m. Fredric Retz.

7. Af andra giftet, Helvig Brahe, g. m. Falk Giöe.

79. *Christopher Walkendorph* *). Uti Helsingöhrs stads Beskrifvelse säges att Christopher Walkendorph varit Slottsherre på Helsingborg år 1594. Länge drog jag denna uppgift i tvifvelsmål; men ändtligen och af en händelse fann jag den genom ett monument i Helsingborgs kyrka stadfäst; jag, som der noga letat efter alla gamla minnesmärken, fann på Kungsstolens dörrstolpar tvenne zirater, dem jag oftare sett men icke nogare beskådat, hvilka zirater voro Walkendorphska vapnet, dock utan hjelm och hjelmprydnad; och ännu mer öfvertygades jag derom då jag fann vid begge vapnen initialbokstäfverna C. V. utskurne. Slottet har denne herre efter Sten Brahe fått i förläning och i några år innehaft. Denne herre är i Danska historien mycket namnkunnig. Fadren var Henning Walkendorph och modren Sissela Fris. Året då han föddes har man sig icke bekant. Han fick i sin ungdom föga undervisning i vettenskaper, men lärde väl ridderliga öfningar. Hofjunkare hos K. Christian III och af honom mycket afhållen. 1556 utnämd till Länsman på Bergenhus i Norge, en då mycket kinkig post. 1561 utnämdes W. till Ståthållare i Lifland och residerade på Arensborgs slott på Ösel. 1571 Länsman på Gottland. Jens Bille till

---

*) "Till denne herres historia finnas rika källor i aftryckningen af Kongl. bref och befallningar till Chphr W. från 1558 till 1600 i Nye D. Magaz. 1 B. 1—6 h. Han granskade Helsingborgska länets kyrkböcker 1594—95."

Billeholm var hans företrädare. Tillståndet på Gottland uselt. Billen efterlåten. Domare och embetsmän gjorde hvad de ville. Menige man förtrycktes, och allting uti största oreda. 1576 hemkallad och förordnad att vara Rigens Rentemestare, hvilken syssla han beklädde till 1599. 1577 utnämnd till RiksRåd jemte det han behöll sin Räntmästaresyssla. 1580 på ett möte med de Svenske uti Knäred. 1588 dog K. Fredric II, hans son och efterträdare var ett barn om 11 år: intet förordnande af K. Fredric gjordt om förmyndarregeringen. Enkedrottningen och Konungens broder Hertig Johan hade väl varit närmast berättigade till att föra riksstyrelsen; men Danska adeln och isynnerhet Rådet var på den tiden mäktigt. Enkedrottningen öfvertaltes af Cancelleren Nils Kaas att hon afstod från sin förmyndarrätt, Hertig Johan uteslöt Rådet af egen myndighet. Man öfverenskom att fyra Rådsherrar skulle vara den unge Konungens förmyndare, man valde först enhälligt Cancelleren Kaas, sedan Riksamiralen Peder Munk; den tredje som fick Rådets förtroende var Ståthållaren öfver Jutland Jörgen Rosencrantz och den fjerde gamle Riksmarsken Peder Gyllenstierna; men denne herre undanbad sig förtroendet för sin höga ålderdom skull, då rösterne enhälligt föllo på Walkendorph.

Under denna förmyndarregering var W. en myndig man. Men genom två ting har han fläckat sin ära nemligen Mogens Heinesons aflifvande och Tyke Brahes förföljande. Mogens Heineson, en bland Danmarks käckaste sjömän, och till hvars minne hos efterverlden äfven en stod finnes vid Jægerspris på Seland, var född på Ferrö, hade utmärkt tjent Danska kronan i K. Fredrik II:s tid. Gick i Spansk tjenst, försedd med Hertigens af Parma kaparbref uppbragte han Engelska priser. En pris sålde han i Bergen i Norge; Engelska regeringen anklagade honom i Danmark såsom sjöröfvare. Vid Köpenhamns underrätt dömdes han som sjöröfvare att halshuggas. Domen gick till regeringen. W. ensam underteckmade densamma, då han åtminstone af trenne Regeringsråd bort vara underskrifven, och på W:s ordres exeqverades Mogens Heineson 1589. Hans enka Sophia Gyntelberg tog sin tillflykt till Landsdomaren i Jutland Hans Johansson Lindenov, som, då han genomsett alla hans dokumenter, fann huru orättvist man handlat med hennes man. Herredag var utsatt att hållas i Colldingen om sommaren 1590. Hans Lindenov låter efter all lag-formalité instämma den mäktigaste man i riket och som presenterade Konungens person, Regeringsrådet Walkendorph. En rätt sattes för hvilken

Lindenov såsom kärande och W. såsom svarande framträdde. I rätten presiderade K. Christian IV sjelf, ehuru ännu icke myndig. Bredvid honom de treune Regeringsråden, sedan det öfriga Rådet och derefter menige Ridderskapet och Adeln. Här öppnar nu Lindenov sin talan mot den mäktigaste man i riket med de sváraste klagomål: en blodsdom, som i sig sjelf var orättvis: en dom som en enda af Regeringsråden vågat underteckna, de andre oåtspordt, och som han varit nog förmäten att låta verkställa. Ett förhållande som innefattade tyranni och den största sjelfmyndighet. Hans Johansson Lindenov beviste inför denna rätt: att den aflifvade Mogens Heineson hade Hertigens af Parma Spanska Guvernören i Nederländerna commiss att kapra på Engelsmän. 2:o Att det Engelska skepp han tagit och som tillhörde en köpman i London, blifvit till Ostende uppbragt, som var Spansk hamn, derstädes af Amiralitetsrätten dömdt för god och laglig pris. 3:o Att han med samma för god pris förklarade skepp seglat åt Norige, der han sålt både skepp och laddning. Sedan han allt detta med ojäfviga dokumenter bestyrkt och W. derå svarat, utföll Herredagens dom: 1:o Att Mogens Heinesons lik, som blef halshuggen den 8 Febr. 1589, skulle upptagas och christeligen begrafvas. 2:o Att underrättens dom skulle utur Köpenhamns dombok utstrykas. 3:o Att Walkendorph skulle gifva Mogens Heinesons enka och barn 3000 Rdr i förlikning. 4:o Skulle betala Hans Johansson Lindenov rättegångskostnaderna, som äfven gingo till en stor summa. Så stor Hans Johansson är i denna sak, så låg är W. och säkerligen har antingen Engelska hofvets grace eller särskildt hat till Mogens Heineson varit verkande orsaken till W:s förhållande. Den olyckliges lik fördes till Örslöfs kyrka på Jutland, der Lindenov öfver honom lät uppsätta ett epitaphium, som finnes uti Pontoppidans Marmora Danica. Det är stickande mot W. och slutas med dessa orden: Men af Dievelens avind er döden kommen i verlden, oc de som ere af hands del, hielpe ogsaa dertill. W. synes hafva ångrat sitt brott, han ej allenast betalte de honom ådömde 3000 Rdr och rättegångskostnaderna, han gjorde sedermera enkan och hennes barn mycket godt, så att de alle blefvo framdragne och vardt dugtigt folk af dem.

"1597, då förbundet mellan Danmark, England och Generalstaterna förnyades (Danmarks Legater voro Arild Hvidfeld och Chr. Barnekow), yttrades i 10:de art.: Nullus umquam Anglus per ullum Danum fuit spoliatus, præter Mons Henriksen, *in quem ob sua delicta capitaliter fuit animad-*

versum, qui et instructione ac commissione Belgica et non Danica munitus fuerat. Således vidhöll Danska kabinettet ännu 7 år efter det Måns Heinesen uppgrofs ur galgbacken, att han *för brott sitt straffats* *). Möjligen var det ej *blott* rättfärdighet, utan litet af den välbekanta politiska fiendskapen, som dref Hans Lindenov att åtaga sig *den* kaparens sak, under det sannolikt andra sådana tilltag lemnades utan beifran. I detta höga spel torde spänningen mellan T. Br. och Chr. W. snarare haft en causa sufficiens, än i afund rörande 2 dogghundar. Hans Johansson Lindenov hade emellertid sårat Walkendorf odödligt. L. kunde ej utföra denna sak utan att ha ett stort parti. Hörde Tyke Brahe, som egde så stora förbindelser till Sten Billes enka Kirst. Lindenov, ej till Hans Lindenovs parti? Hade Brahes snille biträdt vid kampen mellan opponenten och ministern, så uppkom lätt en sinnesstämning, hvarunder den minsta sak lätt kunde bli en stridsfråga. Men utan en dold anledning, blir det en skymf mot både T. Br. och Chr. W. att se Ledaägget för deras verldskunniga strid i ett doggöra."

År 1594 höll W. Rättarting på Gottland. År 1596 tillträdde K. Christian IV regeringen och Regeringsråden afskedades i nåder. W. utnämndes då till Rikshofmästare, nedlade nu Räntmästarsysslan, den Sivert Beck efter honom fick och uti 26 år bestridde. År 1597 reste den unge Konungen till Mecklenburg. W. uppdrogs regeringen under Konungens bortovaro. Nu fick han tillfälle att utöfva sin hämd på den store Tyke Brahe. Runda Tornet i Köpenhamn, bygdt för Brahes skull, förböds honom och W. nekade honom att der vidare få göra sina astronomiska observationer. Under föregifvande af fara för eldsvåda, förböds honom alla chemiska laborationer hemma i dess eget hus. Bönderna på Hven uppeggades att stämma Brahe för hård medfart. Han sjelf och hans domestiker öfverföllos af elaka menniskor, och när Brahe dem instämnde, förböd W. byfogden att dömma i saken. Detta allt tilldrog sig under Konungens bortovaro. Brahe drog ur riket, och den store mannens landsflykt blir en skamfläck för W., "som snart ökade sitt onda rykte genom den flottas släta utrustning, hvilken skulle föra K. Jacob och Danska Prinsessan Anna till deras hufvudstad. Man såg häri förräderi. Med möda räddade de sig genom

---

*) De la Gard. Arch. 5: 161. Enligt conceptinstructionen för Hvidfeld och Chr. Barnekow, nu förvarad i Lunds Univ. Bibl.

att gå i land i Norige. Efter allt detta synes W. känt en nödvändighet att försona efterverlden med sitt namn genom några "goda verk." Detta lyckades dock ej. Han har i folkminnet en afskräckande gestalt. Vid Löberöd nära Christinetorp (det Tengelsås, hvarom Drottn. Philippas nämnd dömde 1425) är en åker, der sällan blir god gröda. Folket förklarar det deraf, att der engång bott en Walkendropp, ogudaktig man, hvars hus sjönk, då den onde tog Herremannen. I dennes chrönika uti traditionen finner man att det är M. Heinesons och Tyke Brahes förföljare, som är i fråga." År 1595 köpte W. Hvita kloster i Köpenhamn och inrättade detta till ett collegium för 16 studenter, som hafva fria rum, fri eldbland, fri uppassning och årlig pension 36 Rdr. Utom det gaf han dagligen i sitt hus mat åt fattige studenter, och dem som voro utmärkt snälla och lofvade något stort, gaf han penningar att resa utrikes. Till Vår Frue kyrka skänkte han 500 goda Dalrar. Dog d. 17 Jan. 1601. Han var ogift herre. Begrofs i Vår Frue kyrka och ett präktigt epitaphium upprestes öfver honom. Glorup på Fyen, familjeegendom, hade han öfvermåttan förbättrat; han lemnade den till sina brorsbarn. Ätten är gammal och härstammande från Tyskland. Peder Walkendorph var den förste i Danmark 1380, gift med Metta Mandrup. Deras son Henning W. gift med Ingar Axelsdotter Giöe. Deras son Axel W. gift med Margareta Ulfelt. Deras son Henning W. gift med Anna Passow. Deras son Henning W. gift först med Anna Oxe, sedan med Sisela Fries. Deras son var Christopher, utaf sednare giftet. Af denna ätt finnas personer både uti Skåne och Danmark, men uti största uselhet. År 1735 var ett ogift fruntimmer af Walkendorphska slägten uti Köpenhamns själaboder, som hade fattigdel, och en, hvilken som piga tjente hos advocat Lowsen; i Skåne är en W. som länge tjent som gemen vid Sprengtportska regementet och skall nu vara underofficer *).

---

*) Se härom Barfods Märkvärdigheter r. Sk. adel. Toll skref 1809 den 15 Apr. till Jacob De la Gardie: "Jag har intet hört talas om någon forskning efter fullmakter af capita. Förmodligen resa de vise och fäderna sjelfva. För detta Corporalerne Walkendorf och Kååse skola redan vara på vägen för att kunna lägga största delen deraf tillrygga innan bränvinsbränningstiden är expirerad." En W—f var kogubbe eller något dylikt i en Skånsk prestgård omkring 1840, då en Rosenstråle ansökte att få fritt resa upp till

80. *Axel Brahe* var 1597 *) Höfvitsman på Helsingborgs slott: en son af Slottsherren Otto Brahe och fru Beata Bilde samt broder till den store Tyke Brahe. 1597 blef han i Rådet inkallad tillika med Henric Ramel, Jörgen Fries, Præben Gyllenstierna, Olof Rosensparre, Eske Brock och Christian Holk.

År 1602 följde han med Konungens broder Hertig Hans till Muscow, som skulle förmälas med en Rysk Prinsessa. År 1612 med Christian Fries, Mandrup Parsberg och Eske Brock i Knäred, der de mötte Svenska sändebuden Axel Oxenstierna, Nils Bjelke, Gustaf Stenbock, Henric Horn och den bekanta freden slöts emellan Sverige och Danmark. Axel Brahe var tvenne gånger gift, dess första fru het Metta Giöe och den sednare Kerstin Hardenberg. Uti första giftet hade han fem barn och i det sednare fyra. Uti en gammal slägtbok har jag funnit antecknadt: Axel Brahe och Metta Giöe hade to söner og tre döttrar. Otto Brahe en smuck fin Herremand, hade lenge studeret udi frangerige og var der meget ansedd og agted; hand blef intet gift. Den anden Son Falk Brahe, hand feck Anna Galt. Brita Brahe, Henric Giöe. Sophia Brahe Holger Rosenkrans og Anna Brahe Giller Qvitzov till Lerkesholm. Aar 1598 hade alle tre dötterne sit Bröllop i Malmö paa en gang.

Sophia Brahe hade med sin herre Holger Rosencrantz 15 barn. Holger Rosencrantz var i lärdomsvägen en likaså namnkunnig man som Tyke Brahe, fast i olika vetenskaper, och hade samma öde som Brahe att råka uti K. Christian IV:s onåd. Han kallas den lärde Rosencrantz, och med sin stora lärdom förenade han en exemplarisk gudsfruktan.

Anna Brahe hade med Giller Qvitzov 14 barn. Henric Giöes och Brita Brahes dotter jungfru Metta Giöe skänkte Helsingborgs hospital 5 bondhemman i Tomerups socken och Jerrestads härad.

"Emellan Axel Brahe (1602) och Eske Bilde (1604) anföres **):

81. *Christian Barnekow* 1602. Denne i Danska Historien vanligen förbisedde man, som förtjenar lika ära i Danska, som Henric Wrede i Svenska Historien, var född 1546,

---

riddarhuset med en till riksdagsman vald prest såsom dennes betjent.

*) Granskade Helsingborgs läns räkenskaper 1596—1602.

**) Af Cronholm i Skånes polit. hist.

kallas 1590 D. R. R. sedan Legat till England, Generalstaterna, Sverige m. m., Länsherre till Lundagård och S:t Peders Closter 1595, K. Befallningsman på Lundagård, Amtman till Malmö 1597, Befallningsman på Landskrona slott 1603—09, Krigsöfverste 1612. I De la Gard. Arch. V. p. 99 följ. finner man acter rörande denne Herre från Asien, Turkiet, Italien, England, Holland, Skottland (bref fr. Kung och Drottning), Schweitz och Tyskland. 1612 räddade han i Halland K. Christian IV, genom *att gifva honom sin häst, fienden sitt lif och Gud sin själ.* En röd mossa på stenarne å Köllereds hed kallas ännu *Christian Barnekows blod.*"

82. *Eske Bilde*, Slottsherre på Helsingborg år 1604 *).

83. *Anders Bilde* till Rosendahl. Befallningsman på Helsingborgs slott 1611—1629. Han var en son af Sten Clausson Bilde till Wanäs, Landsdomare i Skåne, och fru Kerstin Lindenov. Han byggde först Rosendahls gård, der hans porträtt ännu bevaras. År 1606 var Anders Bilde Kammarjunkare hos K. Christian IV och följde sin herre till England, då han besökte Drottningen sin syster.

År 1611 tilldrog sig en besynnerlig händelse. Engelska Ministern Jacob Spens, stamfar för nuvarande Svenska Grefvarne Spens, kom 1607 till Sverige såsom Öfverste för ett Skottskt och Engelskt regemente, värfvadt för Svenska kronans räkning. 1610 utnämndes Spens till Engelska hofvets Minister i Sverige. 1611 om våren skulle han resa till England: han tog vägen öfver Helsingborg åt Hamburg. Vid

---

*) Granskade Helsingborgs läns räkenskaper 1603—10. Uti Danske Magazin 2 Bindet p. 307 är infördt ett bref från Tyke Brahe till Herr Eske Bilde dat. Lindav. d. 28 Febr. 1604. Utanskriften lyder så: Erlig oc Velbyrdig Mand Eske Bilde till Wallen Kongl. Maijts i Dannemark befallningsmand paa Helsingborgs slott, min synderlig gode vän, ganske venligen tilskrifvet. Eske Bilde var en son af Herr Jörgen Bilde till Ellinge och fru Margreta Brock. Eske Bildes fru het Helvig Giöe, en dotter af Falk Giöe och Karin Iversdotter Krabbe. Han dog barnlös. 1595 följde han Cancelleren Christian Fries till Sverige såsom Ambassadcavaljer. K. Christian IV var buden af Hertig Carl att stå fadder vid dess sons den Store Gustaf Adolfs dopact. Danska Konungen skickade sin Canceller att i sitt ställe vara vittne vid Prinsens dop, och hade han med sig fyra cavaljerer. 1610 var han Länsman på Mariager och 1618 innehade han ännu samma län.

ankomsten till Helsingborg vägrade Slottsherrn Anders Bilde honom öfverfarten till Seland. En courir affärdades till Köpenhamn. Efter tre dagar kom Danska hofvets ordres att Minister Spens skulle genast föras tillbaka öfver Svenska gränsen, emedan honom icke kunde tillåtas få resa genom Danmark. Tre Danska enspännare eskorterade honom till gränsen emellan Fagerhult och Markaryd. Knappast kommen en half mil öfver gränsen upp emot Markaryd, anfölls han af 200 Danska ryttare förklädde uti bondkläder. De togo ifrån honom alla hans kläder och alla hans papper, allt hvad han egde och med sig hade. En af hans betjening slogo de ihjäl, fyra blefvo illa sårade och han sjelf i största lifsfara. De Svenske misstänkte Anders Bilde att hafva tillställt allt detta, så nedrigt och så stridande mot folkrätten. Danska Riksbärolden Claus Delawall förmäler uti en på vers skrifven relation om sin beskickning till Sverige med krigsförklaringen samma år: att de Svenske i Jönköping förebrått honom det på Engelska Ministern öfvade våld och påstodo att Danska Konungen samt Anders Bilde sjelfve varit närvarande då det begicks. Han skrifver:

Siden fandt de paa en anden Kaas.
Og sagde Anders Bilde var der hos,
Paa tegen de hanem kiende
Paa hands armbond, pistol og raske hest,
Paa hvilken hand forlad sig aldremest,
Med den hand kunde rende.

Kort härefter utbrast kriget emellan Sverige och Danmark. Anders Bilde bevistade detta fälttåg. Bevistade Calmar belägring, och efter Anders Sinclaire 1612 Commendant på Calmar slott. Han försökte tvenne gånger att bemäktiga sig Öland, men Svenska befälhafvaren Hammarsköld mottog så de Danske, att de med flykten måste rädda sig. Vid den bekanta affären vid Vitsjö, då Gustaf Adolf var på vägen att antingen drunkna eller blifva fången, anfördes Danska trupperna af Gert Rantzov och Anders Bilde. Samma år med R.R. Axel Brahe och Krigscommissarien Thage Tott Dansk fullmäktig vid fångbytet i Sjöared och sedermera i Markaryd uti samma ärende. Cartellet uppsattes, men fångvexlingen kom ej till verkställighet, ty genom freden följande året lösgåfvos alla krigsfångar å ömse sidor utom Rantzov. Emellertid var en sådan lösen uti Markaryd öfverenskommen, att för en furstlig person, men utan tjenst i armén, skulle gifvas 400 gyllen; hade han tjenst och chargen öfver Ryttmästare 7000 gyllen, hvar gyllen 28 sk. Lybsk. En

General-vaktmästare 4000 gyllen. En General-öfverste och Stabs-commissarius 4000. General-archeliemästare 4000. General-qvartermästare 4000. Öfverste 1000. Öfverste-lieutenant 500. Ryttmästare 400. Capitaine 300. Capitaine-lieutenant 60. Cornet 60. Fenrik 60. En adelsman 12 daler för hvar häst han höll. En gemen 12 daler. Freden slöts, Elfsborg löstes med en million Svenska riksdalrar, som fick namn af Elfsborgs lösen, penningarne utbetaltes i vissa terminer, mottogos af de Danske i Elfsborg, deponerades hos Anders Bilde på Helsingborg och fördes sedan öfver till räntkammaren i Köpenhamn. Sista utbetalningen gjordes 1616 den 28 Januari; och då kommo 38 qvadrantes eller fjerdingar med flinthårda riksdalrar till Helsingborg. År 1617 kom Svenska Hertigen Carl Philip till Helsingborg och reste öfver till Cronoborg, der han präktigt undfägnades af Danska Konungen. 1618 började han skrifva sig till Rosendal; skref sig förut till Råbelöf.

År 1619. Anders Bilde tillika med Rikscancelleren Christian Fries, R.R. Sten Brahe, R.R. Olof Rosensparre, Jacob Ulfelt och Holger Rosencrantz till mötet i Ulfsbeck, der alla emellan Sverige och Danmark förevarande tvistigheter i godo bilades.

1616 den 1 December hade K. Christian IV utnämnt Anders Bilde till RiksRåd och dagen derpå dubbad till Riddare. Uti Helsingörs Beskrifning berättas, att Anders Bilde 1616 blef slagen till Riddere, daa den orden Sværdet blef instiftet, hvis tegen var en harnisket arm, med et dragit Sværd. (Slanges Christian IV:s hist. I. p. 386).

År 1619 i slutet af Februari månad gjorde K. Gustaf Adolf sin nabo Danska Konungen ett besök i Halmstad: Anders Bilde och Holger Rosencrantz sändes till gränsen att emottaga Svenska Konungen. När Gustaf Adolf kom, stannade han med sin svit vid markaskälet rikena emellan. På Dansk jord stodo Holger Rosencrantz och Anders Bilde, af hvilka den förre på sin Konungs vägnar betygade sin fägnad öfver Svenska Konungens ankomst och bad honom vara välkommen. Gustaf Adolf satt till häst. Svenska R.R. Johan Skytte stod bredvid Konungen och besvarade de Danskes tal, härpå red Konungen öfver gränsen och fortsatte resan en mils väg då han satte sig i sin vagn, och hade de Danska sändebuden nåden att åka hos Konungen. Halländska Ryttarfanan utgjorde eskorten. En half mil från Halmstad mötte Danska Konungen. Han tillika med hela sitt Råd de yppersta af sitt rikes adel sutto till häst, och bakom dem höll

Skånska och Seländska ryttarfanorna. Konungarne, så nära att de skulle helsa, stego af sina hästar och omfamnade hvarandra, hvarpå Rikscancelleren Christian Fries höll ett tal till Konungen af Sverige, det han sjelf besvarade, vändande sig till Danska Konungen. Härpå stego de åter till häst. Först redo de Svenska RiksRåden, sedan de Danska, derefter Konungarne omgifne af sina drabanter, och dem följde deras hofmän och adel, sist kommo de tre Danska ryttarfanorna. Intåget i Halmstad skedde under kanonad och skön fältmusik. Gustaf Adolf tillbragte flera dagar hos sin granne under lustbarheter och vänskapsbetygelser. På slottet gafs trenne gånger bal under det att Konungen var der. Den 25 Februari om aftonen kom Gustaf Adolf och den 5 Mars reste han derifrån. Anders Bilde och Holger Rosencrantz hade nåden att följa honom till gränsen, der Danska RiksRåden, stående på Dansk botten, höllo ett afskedstal, som RiksRådet Johan Skytte från Svenska sidan besvarade.

År 1620 donerade han 1000 daler in specie till Helsingborgs schola och hospital, hälften hvardera, som för everldeliga tider uti Rosendahls gods innestå.

År 1624 voro han och Thage Tott sända till gränsen vid Bohus att möta Svenska Gesandterne Oxenstierna och Stiernsköld.

Han lefde ännu 1635, fick Hæridsvads kloster i förläning då han lemnade Helsingborgs slott.

Herr Anders Bilde dog ogift; var förlofvad först med Anna Rosencrantz *) och sedan med Gisela Mauritzdotter Podebusch, hon dog kort förrän deras bröllop skulle firas år 1610, hvarpå han beslöt att aldrig mera gifta sig. Rosendals gods tillföll hans syskon och Claus Bilde till Wanås, hans broder utlöste sina systrar.

Han var en sträng herre, och äro ännu flera berättelser på orten om hans stränghet. Han var ingen hatare af könet, uti det stenhus som ligger i Rosendals trägård skall han haft sin seralj. Vidskepelsen har tillskapat många spökhistorier efter honom. Han skall om nätterna rest emellan Helsing-

---

*) "Folket berättar att då denna fästmö kom till honom på hans gård, fann hon en bonde bunden på gården. Hon frågade hvarför han stod tjudrad som ett kreatur. Bille svarade: derföre att han kommit för sent till dagsverke. Hon bad då att han måtte lösas, men B. ville det ej. Då sade fästmön: villfares ej ens en så ringa bön af fästmön, hvad blef då makans öde? och reste hem igen."

borg och Rosendal och mycket farligt att möta honom; detta hans spökande har ej upphört förrän Mäster Staffan i Hæslunda manat honom ned i jorden *). Sådana orimligheter hörde till det tidehvarfvet. Alla stora och betydande spökade då efter sin död. Nu spöka de blott medan de lefva.

84. *Christian Thomson Sehestedt*, år 1628 utnämnd till Slottsherre på Helsingborg, då han återkom från beskickningen till England och Frankrike.

År 1632 var han redan i Rådet inkallad. Han tillika med Thage Tott sändes samma år till K. Gustaf Adolf, som då belägrade Ingolstad i Tyskland, med fredsförslag samt anbud af Danmarks mediation vid freden; men härmed uträttades ej något.

År 1634 var Sehestedt Rigens Canceller, vid Danska Kronprinsen Christians och Sachsiska Prinsessan Sibillas biläger i Köpenhamn dubbades månge Riddare och bland dem var Sehestedt den förste.

År 1640 utnämndes Sehestedt till Kongens Canceller i den aflidne Christian Fries ställe, och efter Sehestedt blef Just Hög Rigens Canceller.

År 1645 Ordförande å Danska sidan vid fredscongressen i Brömsebro. De Danske fullmäktige voro han, Corfitz Ulfelt Rigens Hofmästare, Christopher Ume Ståthållare i Norige och Jörgen Sefeld RiksRåd.

Christian Thomson Sehestedt var en mycket lärd herre och högaktad för sin ärlighet och jemna väsende. Han var född den 17 Febr. 1590. Hans far var Thomas Maltesson Sehestedt, och hans mor fru Anna Lunge. Hans fru Metta Rosencrantz, en dotter af den lärde Holger Rosencrantz och fru Sophia Brahe.

85. *Christopher Ulfeld* Danmarks Rikes Råd och Riddare af Elephanten, Slottsherre på Helsingborg 1630—1649. Hvad år han är född har jag mig icke bekant, men som hans far Knut Ulfeld dog 1586 synes som han vore född på 1580-talet eller deromkring. År 1612 bevistade han affären vid Witsjö, så namnkunnig genom Gustaf Adolfs fara, att antingen drunkna eller blifva fången, och genom det nederlag de Svenske ledo. År 1619 Länsman på Gottland, hvilken förläning han till 1624 innehade. På Gottland var i hans tid högst uselt. 1619 började pesten, som yppade sig

*) "Som Bille kunde förebrå Staffan ett ungdomsfel, kunde denne ej fullt ålägga honom stillhet; men nu far han blott en natt om året."

Larsmessan i Lädebro på Gottland. 1621 var der en oerhörd vinter, som tog sin början Mårtensmessan och varade oafbrutet intill Philippi Jacobi dag: kölden var så stark att en myckenhet hästar, kor, får, svin och getter fröso ihjäl, och en del omkommo af brist på foder.

År 1632 var han redan utnämnd till RiksRåd; samma år tillika med Otto Skeel afsänd till Gustaf Adolf i Breslau att underhandla om Tyska rikets fred, hvartill Danmark erböd sin mediation, men som då icke blef antagen. 1633 Riddare af Elephanterorden, och samma år utnämnd till Slottsherre på Helsingborg.

Han lefde ännu 1648 och har underskrifvit det skriftliga intyg, som hela Danska Rådet gaf d. 18 April nämnde år: att K. Christian IV verkligen var gift med Christina Munk, och deras barn för äkta förklarade. "I hans tid kommo de långa käpparne inom länets kyrkor i bruk, för att väcka de sofvande, enligt K. Christians bref af den 17 Maj 1646."

Han var en son af Knut Ebbesson Ulfeld till Svensterup i Skåne och dess fru Beata Hvidfeld. Han gifte sig med Marin Urup, en dotter af Ove Urup till Ovesholm och fru Kerstin Kaas. De hade många barn:

1. Knut Ulfeld till Svensterup, Slottsherre på Landskrona slott och Öfverste för Skåningarne; gift 1639 med Vivika Podebusch, enka efter Otto Lindenov till Borbye och en dotter af Claus Podebusch till Krapperup och fru Sophia Ulfstand. Denna hans fru dog d. 1 Mars 1645. Året derpå trädde han i nytt gifte med Edela Rosencrantz, dotter af Jacob Rosencrantz och Pernilla Gyllenstjerna, samt enka efter Gabriel Pedersson Laxmand till Torslefs gård. År 1657 blef Knut Ulfeld skuten. Uti Ousby kyrkobok i Skåne står annoteradt: Anno 1657 d. 28 September h. 10 a. m. stod träffningen på Sibbarpe Ry här i Ousby socken, emellan Öfverste Sven Rank och Öfverste Knut Ulfeld, och blef Knut Ulfeld i samma träffning på valplatsen död. Han hade med sin första fru en son och fyra döttrar.

Dottren Margreta Ulfeld blef gift med den store och namnkunnige Amiralen Nils Juel. Hon var ett stolt fruntimmer och egde ovanliga egenskaper, hennes minne bevaras uti stiftelsen af Roskilds Frökenkloster, der en priorinna och 20 fröknar njuta underhåll. Till denna stiftelse bidrog Margreta Ulfeld hälften och fru Brita Skeel, enka efter Generallieutenanten och Ståthållaren Nils Rosencrantz, som stupade vid Helsingborgs belägring, andra hälften. Knut Ulfelds son

Christopher Ulfeld var född 1643, gick först i Landskrona publika schola, studerade sedan på Sorö. Reste utrikes 1660. Kom hem 1665. Gifte sig 1667 med Sophia Amalia Kragh, dotter af den bekante Otto Kragh, hade med henne två döttrar som dogo små, den ena af dem begrofs med sin far. 1669 sökte han tillstånd hos Svenska regeringen att få gå i Dansk tjenst och svärja Danska Konungen trohet, emedan han hade egendomar så väl i Danmark som i Skåne, hvilket honom tillstaddes, men utan kränkning af den ed han svurit Svenska kronan. Han var plågad af melancholi i hög grad, mot hvilken han både utom och inom riket sökte bot; han nyttjade slutligen en alchemist och bedragare vid namn Joseph Frans Burhii, som stod i utmärkt nåd hos K. Fredric III. Han sjuknade den 8 Januari 1670, den 10 visade sig koppor. Hans fru låg i barnsäng. Samma dag gick han in till henne, men måste genast gå tillbaka i sitt rum, och detta var sista gången han såg henne; den 12 Jan. kl. 12 om dagen afled han.

Christopher Ulfelds och Marin Urups andra son var Björn Ulfeld till Råbelöf, mera om honom på ett annat ställe.

Tredje sonen var Christopher Christophersson Ulfeld, han var förlofvad med Metta Bilde, Fältmarskalken Anders Bildes dotter, men hon dog kort före bröllopppet.

Fjerde sonen var Ebbe Ulfeld, mycket namnkunnig. Han föddes på Råbelöf 1616, fick god uppfostran, reste utrikes, uppehöll sig länge vid Franska hofvet, hemkommen utnämnd till Kammarjunkare. Gick i kejserlig tjenst som Ryttmästare, derpå i Spansk tjenst som Major af cavalleriet. Gjorde en resa till Italien, uppvaktade Påfven Urban VIII. 1642 fick han Christianstads slott och län. 1643 gift med Christian IV:s dotter Grefvinnan Hedvig. 1644 Generalmajor och Gouvernör öfver Ösel. Samma år kommenderade han Skånska trupperna mot Gustaf Horn och var den ende af de Danske Generaler som gjorde något till landets försvar; distinguerande sig uti affären vid Getinge bro. "Han förlorade väl 200 man och måste afstå från brons uppkastande för att afskära Svenskarne då General Wachtmeister kom med cavalleri, men Svenskarne erkände att han gjorde hvad göras kunde af en capabel General. E. U. ledde Snapphanechefen Bengt Månsson, som härunder var så vigtig. Sedan Bengt stupat, drog U. in i Halland, der han tog Halmstads garnison med sig och besvärade Fr. Stenbock, ehuru han måste till slut draga sig tillbaka till Laholm, der han förstärkte garnisonen; men han kunde ej glädja sin Kung med under-

rättelse om segrar till lands, då K. M:t d. 28 Oct. 1644 in einer Bauerhaufe bey Helsingborg skref till sin Canceller ett så bedröfvadt bref om flottans förlust. Dock eröfrades ej Skåne den gången." 1648 vid K. Fredric III:s kröning blef E. U. Riddare af Elephanterorden. 1651 fick han Bornholm i förläning. 1652 gick han öfver till Sverige af missnöje, då han såg sin frus familj förtryckt; i Sverige blef han Generalmajor af cavalleriet. 1658 reste han öfver till Danmark, arresterades i Köpenhamn, satt fången på Naschow slott tills i Juli 1659 då slottet intogs af Svenska Fältmarskalken Grefve Gustaf Otto Stenbock, då han ur sin arrest lyckligen utkom. Uti Roschildska freden 1660 inrycktes en separatartikel, att Ebbe Ulfeld skulle återfå allt sitt gods och egendom i Danmark. 1664 utnämnd till Svenskt Riks-Råd och HofrättsRåd i Götha Hofrätt. 1665 Rikshofmästare. 1676 förde befälet i Småland, Calmar och Blekinge mot de Danske. 1679 Lagman i Östergöthland. Samma år dog hans Grefvinna. 1682 slöt han sina dagar. Han hade ingen son, men tre döttrar: Anna Catharina, gift med Generalmajoren Carl Gustaf Skytte på Sinklersholm; Christina, gift med Major Carl Bonde; Sophia Maria, gift med Major Johan Holfast Ridderschantz *).

---

*) I D:r E. Follins Handskriftsamlingar ha vi träffat en K. M:ts Resolution öfver några tvistiga mål angående den emellan framl. Kgl. Rådet och ÖfversteJägmäst. Välb. Herr Ebbe Ulfelts arfvingar och creditorer, till följe af K. M:ts bem:te parter emellan fällte revisionsdom af d. 4 och Förkl. af d. 10 Jan. år 1687 förrättade liqvidationen, gifven i Rådkammaren på Stockholms slott d. 20 Febr. 1690, samt De privilegiis & considerationibus creditorum in concursu — en upplysning af en jurist, som synes åtföljt resolutionsafskriften till alla creditorerne. Desse hade antagit i betalning Råbelöf en T:a Säteris ränta à 45 Rdr, en T:a bonde- och qvarnränta à 35 Rdr. Ågerholm en T:a sät. r. à 35, en T:a gods- och qvarnränta à 25 Rdr. Färlöfsholms och Owitsholm en T:a sät. r. à 45 Rdr, en T:a gods- och qvarnränta à 35 Rdr samt ödesgodsen och gatuhusen för 10 Rdr T:a alla à 2 d. smt Riksdalern beräknadt. Kongl. Rådet E. U—s testamente var af den 7 Juni 1683. Inventariet var uppgjordt först 1685. Skulden till Banken var 8856 d. smt. Hemman i pant innehades af Prosten Erasm. Hoffgaards arfvingar, Prosten Söfrin Hanssons enka, Prosten Cl. Magnussons arfvingar, Kyrkoh. J. Classons i Fjelkestad arfvingar m.

Christopher Ulfelds och Maria Urups femte son var Jacob Ulfeld, den sjette sonen Axel, den sjunde sonen Ove, hvilka tre dogo i sin uppväxt.

Christopher Ulfelds och Maria Urups dotter Beata Ulfeld, fick Henric Lindenov till Öfvits kloster.

Deras andra dotter Edela Ulfeld fick Amiral Henric Bjelke till Wankifva.

Döttrarna Karin Ulfeld och Christina Ulfeld dogo små.

86. *Björn Ulfeld*, Slottsherre på Helsingborg 1650. Född på Svenstorp i Skåne den 20 Aug. 1615. År 1629 kom han till Sorö Riddar-akademie; 1632 reste han utrikes; 1635 Hofjunkare; 1639 Cornett; 1644 Commendant på Laholms slott, det han tappert försvarade mot Fältherren Gustaf Horn, men måste efter tre veckors belägring capitulera, erhöll hederliga villkor och marcherade ut till Halmstad med flygande fanor och nödig tross. 1644 Ryttmästare och Landtcommissarius; 1652 afträdde Helsingborg och fick i dess ställe i förläning Lyse klosters gods i Norige. 1656 dog han i koppor. Hans första fru var Margreta Brahe, Otto Stenssons dotter. Deras bröllop stod i Köpenhamn den 31 Mars 1639. Hon dog 1648. Med henne hade han två söner och två döttrar, af hvilka ingen hann till ålder. Sonen Otto Christopher, född 1640, dog 1663. Honom ärfde hans farbror Ebbe. Trädde uti nytt gifte 1655 med Margreta Krabbe, dotter af RiksRådet Ivar Krabbe på Krageholm, och var en syster till den bekante och olycklige Baron Jörgen Krabbe, som i Malmö arquebuserades. Med denna sednare fru hade Björn Ulfeld inga barn. Hon dog 41 år gammal.

87. *Holger Wind.* Uti Hofmans Portraits des Hommes etc. 3 Del. p. 6 nämnes han Länsman på Helsingborg; om han det varit före eller efter Björn Ulfeld kan jag ej säga,

---

fl. som antyder att flera bland de Skånska presterne den tiden egt penningar att utsätta. Kyrkor på Ösel och i Skåne, Hospitaler i Ystad, Malmö och Christianstad m. fl. hade fordringar för lån, men Kungsholms kyrka i Stockholm för böter. Inteckningar egdes af Öfverste Bion, Fältmarsk. O. W. Königsmarks sterbhus, Mag. Nils Söfringson, Assess. i Köpenhamn Jörgen Ellers, Borgmäst. och Råd i Christianstad, m. fl. Blott reverser hade 29 creditorer, deribland Öfverste Sten Holk, Prosten Marqvardssons arfvingar, Slaktare, Kopparslagare, Borgmästare, Rådmän m. fl. hvaraf man finner, att Hr Ebbe haft en stor förmåga att skaffa sig andras penningar.

men mycket kort tyckes han innehaft förläningen; han fick i stället för densamma förtroendesysslan att vara Kronprinsens Gouvernör. Utan tvifvel har han afträdt länet till sin svärfar Amiral Giedde.

Holger Wind var född 1625. Fadren var RiksRådet och Amiralen Jörgen Wind, och modren Ingeborg Ulfstand, dotter af Holger Jensson Ulfstand till Skabersjö och fru Anna Skaugaard. På Sorö Riddar-akademie studerade han i 5 år. 1640 följde han sin far på dess ambassad till Sverige; sedermera Corfitz Ulfeld till England. Reste till Frankrike och Italien; var 1644 i Rom der han blef specielt känd af Franska Ambassadören Marquis de Chaumont. Såg Päfve Urban VIII:s begrafning. For åter genom Frankrike till England, och kom samma dag till London som Erkebiskopen af Canterbury der halshöggs. Reste sedermera till Holland. I Amsterdam träffade han Comte de Brezé, Fransk Minister i Polen; i sällskap med honom reste han till Lybeck. 1645 hemkommen från sina resor utnämnd till Kammarherre. 1648 sänd till Wien att notificera K. Christian IV:s död. Gick från Ulfeldska partiet på hofvets sida. 1650 Kronprinsens Gouvernör; 1661 Ledamot i Höjeste Ret; sedermera Geheime-Råd och President i Danska Statscontoret; 1671 vice Skattmästare och Riddare af Dannebrogen; 1679 Riddare af Elephanten. Han var ock vice Canceller, och under honom uppdrogs Schumacker sedermera Griffenfeld, så namnkunnig i Danska historien. Holger Wind dog d. 5 Juni 1683. De Hofman tecknar honom sålunda: Il etoit grand, bienfait, de bonne mine, il avoit l'ame droite et naturellement vertueuse, et l'esprit élevé.

Han var gift med Margreta Giedde, Amiral Ove Gieddes dotter. Han var förlofvad med Sophia Elisabeth, K. Christian V:s dotter med Kerstin Munk, enka efter Grefve Christian Pentz; men när efter K. Christian IV:s död alla hans barn med Kerstin Munk förlorade sitt anseende, och i synnerhet af den nya Drottningen icke tåltes, samt Corfitz Ulfeld föll i onåd, så öfvergaf Holger Wind henne. Hon blef deröfver så förbittrad, att hon sände honom sitt (hans?) eget porträtt åter, det han henne gifvit, men ögonen på detsamma utstungna. Han hade många barn:

1. Jörgen Wind, gift med Charlotta Hedvig Rosencrantz. I Paris stucken i duell af en Rantzov.

2. Fredrik Wind, blef Baron; död 1702; g. m. Sophia Catharina Juel.

3. Wilhelm Carl Wind, g. m. Margreta Skeel Ramel.

4. Christian Wind, g. m. Anna Catharina Walkendorph.
5. Eric Wind, g. m. Ellen Urne.
6. Ove Wind, g. m. Annette Margreta Dorn.
7. Ingeborg Dorothea Wind, död 1692, gift först med Baron Ejler Holk, sedan med Johan Fredric Pindsfeld.
8. Rigitsa Sophia Wind, gift först med Wilhelm Gyllenkrona, sedan med Baron Jens Juel.
9. Charlotta Amalia Wind, g. m. Anders Trolle.
10. Anna Elisabet, g. m. Didrik Grubbe.
11. Sophia Amalia, g. m. Anders Skeel.
12. Metta Wind, ogift.
13. Sophia Wind, ogift.

Han egde Wrambs Gunnarstorp i Skåne, hvilken egendom han sålde till sin svåger Christopher Giedde, från hvilken den sedermera kommit uti Bergiska familjen.

88. *Ove Giedde*, den sista Danska Slottsherren på Helsingborg. Var, när han fick förläningen 1652, Danmarks Rikes Råd, Riddare af Elephanten och Amiral. Hans fader var Brostrup Giedde på Tommarp, Ståthållare på Gottland, och hans moder var Dorothea Ulfeld, en dotter af Palle Ulfeld och Margreta Beck. På sitt 13 år kom han till Sorö Riddar-akademie, der han i 5 år njöt undervisning. Fortsatte sina studier vid Tyska universiteter. Gick i Holländsk tjenst vid Gielderska cavalleriet; blef år 1615 hemkallad af sin förmyndare, Cancelleren Christian Fries, och antagen uti stora cavalleriet. Större bevis om en väl anlagd ungdom och många samt mogna insigter kan ej gifvas, än att honom 1618 anförtroddes en mycket vigtig expedition. Han var en herre om 24 år då honom uppdrogs att med 6 väl utrustade skepp gå till Ceylon, för att sluta handelstractat och anlägga nybygge. Saken hade någon tid varit påtänkt och project dertill gifvet af en Holländare Marchelis Boshower, hvilken följde Ove Giedde på resan. Denne Holländare hade en längre tid uppehållit sig på Ceylon, der han kunde veta så ställa sig in hos Kejsarn, att han vann dess utmärkta ynnest och förtroende. Han skulle vid ankomsten till Ceylon föra underhandlingen, som efter allt utseende lyckligen aflupit, om han icke under resan dött. Denna händelse satte Ove Giedde i mycken förlägenhet. Han ankrar på Ceylonska kusten, går i land, får audience hos Kejsarn; men ingen handelstractat: ingen tillåtelse att anlägga nybygge kunde vinnas; ty Boshower var död, och de andre alle i landet okände*).

*) "O. Giedde ankrade vid Ceylon d. 16 Maj 1620 och

Han beslöt försöka på annan Ostindisk kust bringa sitt project till verkställighet. Han lyfter ankar, seglar till Nagapatnan. Han lät anmäla sig hos Kejsarn i Tanjour, med hvilken han efter flere underhandlingar slöt en handelstractat och fick anlägga colonien Tranquebar *). Tractaten på Malabariska språket, ristad på silfverplåtar, förvaras uti Asiatiska Compagniets archiv. År 1622 den 4 Mars kom Ove Giedde tillbaka och ankrade på Köpenhamns redd efter 3 års och 3 månaders bortovaro. Af sin Konung emottogs han med utmärkt nåd, och af sina landsmän bemöttes han med mycken aktning. Man hade trott att Ove Giedde skulle stadnat inom sjöstaten; men hans anlag sträckte sig vidare. År 1624 blef han Capitaine för ett Compagnie som han sjelf värfvat, och bestod det af 200 man. 1642 Öfverste-Lieutenant vid Aggerhus regemente; 1644 af Konungen befalld att komma till Köpenhamn; 1645 den 9 Mars utnämnd RiksRåd och Amiral. Den 13 April lopp han ut med en flotta af 20 skepp att kryssa i Nordsjön, hvarefter Götheborg å sjösidan af honom med 8 linieskepp bloquerades, under det att K. Christian IV på landsidan belägrade staden. Men då han blef nödsakad att upphäfva belägringen och skynda till Köpenhamn tillbaka, befalldes Ove Giedde att gå med flottan åt Sundet för att förstärka den som skulle löpa ut åt Östersjön, och gå den Svenska till mötes. En dag bäst han seglar stöter amiralskeppet på en blindklippa. Skeppet med hela besättningen i sank, och Amiralen räddade sig med möda uti slupen; men i det han sprang uti densamma träffade honom den olyckan, att han bröt af sitt högra ben. Detta benbrott jemte sviter af hans Ostindiska resa gjorde honom för sin öfriga lifstid till en sjuklig herre, hvilket gaf kanske anledning till ett i Skåne väl känt och än brukligt ordspråk: *Det er ude med Ove Giedde.* Annars har man en sägen, att en Skånsk bonde aldraförst gifvit anledning dertill, som, då han varit på slottet i Helsingborg, sett Amiralen med guldschamererade kläder äta sallad, ansett hans guldgaloner för halm och hans sallad för gräs, och således vid sin hemkomst från staden sagt till sina grannar: Nu er det ude med Ove Giedde; och då de frågat om orsaken, har han svarat:

---

slöt en ny tractat d. 21 Aug. deri Kejsaren kallar sig Cenuirad Adassin, Kejsare af Ceylon, Kung af Candy . . . Herre af den gyllne Solen. Nye Danske Magaz. I. p. 378 f."

*) Såldes 1847 jemte flera Danska "besittelser" i Ostindien till England.

Hand äder gräs og stopper sine kläder med balm. G. fick derpå Helsingborgs län såsom en stilla post, den han utan besvärlighet kunde bestrida, och hvilken han innehade till 1658 då Skåne blef Svenskt. Kriget brast återigen ut samma år i Augusti. Ove Giedde, som befarade det, hade inpackat alla sina redbarheter, förde dem till Helsingborg i tanka att låta öfverföra dem till Danmark, och sjelf begifva sig dit; men hans inpackade egendom qvarhölls i Helsingborg och han sjelf arresterades. Han tillika med Danska RiksRåden Jörgen Brahe till Knutstorp och Christian Urne till Dybeck fördes till Malmö slott, der de blefvo sittande till 1660 då de mot Svenska Ministern i Köpenhamn Sten Bjelke utvexlades.

Efter återvunnen frihet gick Ove Giedde öfver till Danmark. Dessa sednare årens vedervärdigheter hade ytterst försvagat hans helsa; han dog d. 19 Dec. 1661 67 år gammal. Han hade i Helsingborgs kyrka låtit bereda åt sig och sin familj en vacker graf; men hans hopp att der hvila sina ben vann ej fullbordan. Hans fru var Dorothea Urne, en dotter af Knut Urne till Asmark och Märta Grubbe från Beckaskog. Gift 1622, och hade med henne 12 barn. Ove Giedde egde mycket gods i Skåne. Tomarp, Dragsholm, Herrestad, Gylleboa, Hofdala, Maglöe, S:t Olufs gård och Hallarup i Halland tillhörde honom. Hans barn voro:

1. Alexander Giedde, död i barndomen.

2. Brostrup Gidde, gift med Anna Giersdorph.

3. Fredric Ejler Giedde, GeheimeRåd och Riddare, g. m. Elisabeth Adelaer, sedan med Sophia Amalia Lövenheim, sist med Abela Catharina von Buchwaldt. Hans son Carl Wilhelm blef Baron.

4. Christian Giedde, g. m. Magd. Sibilla Urne.

4. Christopher Giedde till Wrambs Gunnarstorp, gift först med Elisabeth Wind, sedan med Helvig Eleonora von Buchwald, sist med Anna Sophia von Essen. Hans monument ses i Gieddegrafven och i Helsingborgs sacristia.

6. Knut Giedde, g. 1) m. Ida Bielke, 2) med Lena Catharina Kaas.

7. Amalia Giedde, död ung.

8. Dorothea Giedde, g. m. Christoph. Giersdorph.

9. Metta Giedde, g. m. Nils Lange.

10. Sophia Giedde, g. m. Mathis Budde.

11. Margreta Giedde, g. m. Holger Wind.

12. Rigitza Giedde, g. m. Ove Bielke.

Alla egendomarna såldes och ingen af barnen stannade i Skåne utom Christopher.

Sedan Skåne afträddes till Svenska kronan hafva följande Svenska herrar varit Commendanter.

89. *Johan Hård* till Giellö, Öfverste, emottog 1658 Helsingborgs slott och län. År 1660 äfven Landshöfding öfver en del af Malmöhus län. 1663 Landshöfding i Halland. 1666 d. 11 Juli Generalmajor, och samma år den 9 Oct. vice Gouvernör i Skåne på en kort tid, hvarpå han återtog sitt Landshöfdingdöme i Halland. 1674 General-lieutenant; fick 1676 på begäran afsked. Han var född 1617 den 26 Sept., död 1691 den 24 Sept, begrafven i Tegelås kyrka. Son af Kammarherren Peder Eriksson Hård och Christina Hansdotter Ulfsparre.

90. *Nils Kagg*, Öfverste-lieutenant. 1658 Commendant på Helsingborg. Hård var Landshöfding, men Kagg Commendant. Han var en son af Matts Nilsson Kagg och Märta Johansdotter Ulf. Hans fru hette Ingeborg Mörner, dotter af Landshöfdingen Stellan Mörner och Karin Aronsdotter Måneskiöld.

90. *Wilhelm Muscamp*, Öfverste; år 1659 utnämnd till Commendant på Helsingborg äfven Landshöfding öfver Helsingborgs län efter Johan Hård; men måste lemna Landshöfdingsysslan till Peder Hammarskiöld, som den 17 Dec. 1661 dertill utnämndes. Han hade ock Landskrona och en del af Malmöhus län. Uti 1662 års Registratur Tom. I. p. 26, dat. 22 Januari är antecknadt: Peder Pedersson Hammarskiöld Landshöfding öfver Landskrona, Helsingborgs län och en del af Malmöhus län, efter som Landshöfdingarne Johan Hård och Wilhelm Muscamp måste gå af. Om Öfverste Muscamps ätt och gifte har man ingen underrättelse; men så vida har man sig hans dödsår bekant, samt att han slutat sina dagar på Helsingborgs slott, som uti kyrkans räkenskaper för år 1665 är annoteradt: 1665 d. 7. Velborne Commendanten på Slottet Salig Wilhelm Muscham för kläckorne som då ringdes på, en muelig betalning efter begiering oc satt derfore Femb Riksdaler. Penge 7 Dlr 2 mark.

92. *Henric von Vicken*, Öfverste. 1665 d. 7 Februari utnämnd till Commendant i Helsingborg, hvilken syssla han innehade till följande året 1666; vardt sedermera 1667 Landshöfding i Calmar; 1679 Landshöfding öfver Elfsborgs län med Dahlsland, död 1689. Han var född i Preussen. Hans far Johan von Vicken Kongl. Polsk Kammarherre och Öfverste-lieutenant. Henric von Vicken var gift först med

Margreta von der Lühen, sedan med Anna Posse. På Svenska Riddarhuset immatriculerad år 1675.

93. *Georg Anton Brakel*, Commendant på Helsingborgs slott. Född i Lifland. Hans fader Henric Johansson Brakel till Kockthal, hans moder Margreta Jurgensdotter Wrangel. År 1644 Drabant i Drottning Christinas hof; 1646 Corporal af gardet och samma år följde han Grefve Magnus De la Gardie på dess ambassad till Frankrike; 1648 Lieutenant vid Wiborgska regementet under Öfverste von Gerdten; 1650 Regements-qvartermästare; 1655 Capitaine; 1657 Öfverste-lieutenant vid R.R. Christer Horns regemente i Ingermanland; 1658 vice Commendant på Ivanogrod. Samma år Öfverste-lieutenant vid Jönköpings regemente; 1666 Commendant i Helsingborg; 1676 Öfverste för Marinerne, fick så Kronobergs regemente; 1678 Tavastehus regemente; 1679 vice Commendant i Narwa. Död 1686 d. 15 Jan. på Öfversteboställes Gamlegården. Begrafven 1689 den 4 Jan. uti domkyrkan i Narwa. 1655 var han med vid Danzigerhoffs, Posens, Gnesens, Warschaus, Krakaus intagande, och 1656 vid Thorn, Elbingen och Marienburgs. Bevistade bataljen vid Warschau, som varade i tre dagar. Försvarade Dorpts, som Ryssarne belägrade. Var med i affärerne vid Augdov, Jomla, Hamo och bidrog till segren öfver Ryssarne på alla dessa ställen. 1658 bevistade han fälttåget på Seland och sjöslaget i Sundet emellan Svenska och Holländska flottorna. Samma år med i bataljen vid Nyborg på Fyen, der han blef fången. 1676 uti sjöslaget under Gottland, så olyckligt för den Svenska flottan, som fördes af Lorentz Creutz. 1678 när han skulle resa till Svenska arméen, som gick in i Preussen, vardt han uti Velona fången, men efter några veckor lösgifven. Han var gift med Catharina Wellingh, en dotter af Öfverste Otto Wellingh och Christina Mannersköld.

94. *Hieronymus Lindeberg*, den 6 Mars 1667 Öfverste och Commendant i Helsingborg; 1670 Commendant i Landskrona; 1676 den 2 Augusti uppgaf han Landskrona åt de Danske, som belägrade slottet. En General-krigsrätt sattes öfver honom den 18 Nov. 1677 och som det befanns att han utan trängande nöd och verklig fara oförsvarligen upplåtit slottet till de Danske, dömdes han till döden, och kort derefter arquebuserad. Det säges i allmänhet att hans hustru med tårar och böner legat öfver honom och förmått honom att uppge slottet. Hon het Ingrid Appelbom, en dotter af Landshöfdingen Anders Appelbom. Af Kgl. nåd gaf K. Carl XI henne och hennes barn en årlig pension af 400

Dlr smt uti hemmansräntor. Öfverste Lindeberg var en son af Majoren Mårten Lindeberg och Ingrid Hieronymidotter.

95. *Petter Hestsko.* År 1665 Major för en Sqvadron Finska och Skånska dragoner; 1669 den 10 Dec. Commendant i Helsingborg och dagen efter Öfverste-lieutenant; 1676 belägrad af de Danske och måste den 4 Juli uppge fästningen med hederligt ackord, men fick föga njuta det till godo; ty då han med sitt folk skulle aftåga, nödgades de att gå om bord på Danska skepp och fördes till Riga, hvarifrån de sedermera fingo frihet att begifva sig till Sverige. Under denna transportering led han med sitt manskap mycket ondt. Hans vidare lefnadsöden känner man icke.

96. —— *Schönfelt*, Dansk Öfverste. Sedan Helsingborgs fästning var kommen i de Danskes våld förordnades han till Commendant; men efter Danska arméens nederlag vid Lund beordrade K. Carl XI General-majoren Schoultz att med en del af Svenska hären tåga mot Helsingborg och det återtaga. Den 17 Dec. 1676 började belägringen och den 30 uppgaf Schönfelt fästningen, såsom von Stiernman berättar, men enligt Spegels diarium uppgafs den d. 1 Jan. 1677.

97. *Carl Hård* till Bjursnäs, utnämndes till Commendant på Helsingborg d. 2 Jan. 1677, var då Öfverste-lieutenant; den 14 Aug. Öfverste vid Vestgötha infanteri; 1678 Öfverste för Nerikes och Wermlands regemente. Samma år uppgaf han Helsingborg, dertill narrad genom falska ordres som de Danske på ett listigt sätt honom tillställde, och hvarom ofvanför är taladt. 1685 Commendant på Warberg. Derpå vice Landshöfding i Halland; 1702 vice Landshöfding i Vesternorrland. Son af Riksjägmästaren Carl Olofsson Hård och Beata Eriksdotter Kyhle; gift med Elisabeth Stenbock, RiksRådet och Rikstygmästaren Grefve Erik Gustafsson Stenbocks dotter.

98. —— *Tetton*, Dansk Öfverste, Commendant i Helsingborg efter Carl Hård.

99. —— *Bobert*, Öfverste, utnämnd till Commendant i Helsingborg, som de Danske aflämnade. Han utnämndes d. 29 Oct. 1679. Som Danskarne begynt och till en stor del raserat fästningsverken, så beslöt Svenska regeringen att helt och hållet rasera densamma, och från den tiden har Commendantsposten i Helsingborg icke varit betydlig.

100. *Jöns Calmberg*, Capitaine, Commendant 1682.

101. *Johan Glarow* *), Capitaine, Commendant 1685, död 1691.

102. *Gilius Ehrenberg*, Regements-qvartermästare. 1691 den 25 Maj Capitaine och Commendant i Helsingborg; död 1693. Han var son af Landsdomaren i Skåne Gilius Ehrenberg, hvars fru var en Ingman, Befallningsmannen på Skenäs Bengt Ingmans dotter.

Vice Commendant Lieutenant Coijet 1693.

103. *Pehr Hård*, 1693 d. 15 Augusti Commendant i Helsingborg; 1701 Öfverste-lieutenant och Commendant på Bohus; 1722 General-majors afsked. Död 1729 d. 16 Sept., begrafven i Hofva kyrka. Hans fru Brita Liljehök var en dotter af Landshöfdingen i Halland Bengt Christophersson Liljehök och Anna Ekeblad.

Vice Commendant Capitaine Burensköld 1694.

Vice Commendant Capitaine de Vite 1699.

104. Lieutenanten Baron *Christian Mörner* Commendant i Helsingborg 1702.

105. *Christopher Klerck*, Lieutenant. 1703 vice Commendant i Helsingborg. Han var ännu 1709 Commendant i Helsingborg: uti kyrkboken finnes antecknadt, att d. 17 Mars 1709 stod Commendanten Christopher Klerck fadder till soldaten Roligs barn.

106. —— *Kruse*, Öfverste-lieutenant och Commendant i Helsingborg 1707. Uti stadens Rådstuguprotocoll af den 25 Nov. 1707 omnämnes den månatliga service, som staden utgjorde till Öfverste-lieutenant Kruse, nemligen 8 marker ljus och 6 lass bränne eller ved.

107. *Christer Boije*, General-adjutant; efter slaget vid Helsingborg förordnad till Commendant derstädes.

108. *Pehr Lannér*, sedermera *Lannerstierna*, son af Prosten i Skatelöf Abraham Petri Lannerus och Ingrid Paulin. Studerade i Upsala. 1700 Volontär vid gardet; samma år Fältvebel vid Smålands Tremänningsregemente till fot; 1701 Adjutant; 1702 Fänrik; 1704 Lieutenant vid Helsinge regemente; 1705 låg han i Mittau, anfölls af Ryssarne, gjorde med en liten trupp en mycket öfverlägsen makt ett ganska tappert motstånd; men förlorade dervid sitt högra ben; 1709 Capitaine vid Kronobergs regemente; 1711 d. 4 Mars Major och Commendant i Helsingborg; 1715 d. 25 Maj blef dess fullmakt af K. Carl XII efter hemkomsten från Bender

---

*) v. Stiernman kallar honom *Garlou* och så står det i dödboken i h. v. pastorsarchiv.

stadfäst. Samma år adlad. 1717 Öfverste-lieutenant; 1742 den 6 Juli Öfverste och Commendant i Landskrona. Född 1680, död d. 23 Mars 1748. Gift med Catharina de Lyes, född i Libau 1682, död d. 23 Mars 1748.

Tillägges:

Derefter innehades högsta militära befälet af den Husar-esquadronschef, som var förlaggd i Helsingborg, till 1810. Sedermera hafva 2:ne Commendanter varit:

109. *Carl Eman. von Geijer.* Född. d. 12 Aug. 1777. Fanjunkare vid Lifhusarerne d. 1 Nov. 1793. Cornett vid Mörnerska Husarregementet 7 Mars 1796. Premier-adjutant d. 6 Nov. 1800. R. S. O. 26 Juni 1807. Commendant i Helsingborg 1810. Major i arméen 17 Febr. 1813. Adlad 11 Mars 1817. Regements-Qvartermästare 3 Juni s. å. Öfverste-Lieutenant i Generalstaben 10 Juni s. å. Öfverste i arméen 26 Jan. 1822, i Generalstaben 1823. Erhöll afsked från regementet 22 April s. å. Ståthållare på Herrevads kloster s. å. Intendent vid 4:de Passevolance-Commissariatet s. å. Erhöll på begäran afsked ur arméen 30 Sept. 1830.

Son af Brukspatronen Salom. Gottsch. Geijer och Magdalena Löfman, dotter af Brukspatron P. Löfman. Gift med Maria Christina Follin, Dotter af Contractsprosten D:r E. Follin och Sophia Bergeström.

110. *Abraham Zibet Callerholm.* Född 24 Febr. 1786. Sergeant vid K. värfvade regemente 9 Juli 1803. Fenrik 22 Oct. 1805. Lieutenant i arméen 26 Jan. 1813, i Reg:tet 16 Mars s. å. Capitaine 1817, i Reg:tet 22 April 1823. Commendant i Helsingborg 2 Juli 1824; Major i arméen 24 Aug. s. å. Capitaine vid Hallands Kgl. Infanteribataljon 4 Apr. 1829. R. S. O. 24 Jan. 1832. Öfverste-lieutenant i arméen 22 Nov. 1839. Bär tapperhetsmedalj af guld sedan 1814. R. K. D. Dannebrogsorden 1845.

Son af Lagmannen och Borgmästaren i Christianstad Nils Callerholm och Johanna Carolina Zibeth, dotter af Cornetten Abraham Gustaf Zibeth (Hofcancelleren Zibeths cousin).

För närvarande är Ryttmästaren Herr *Th. Boltenstern* Esquadrons-befälhafvare i Helsingborg.

9 Kap.

Om Helsingborgs Cleresi.

"I annalerna ha vi sett skäl anförda för antagandet af den meningen, att Helsingborg varit bland de första punkter i Skåne, dit Missionärer från Christna länder anländt och derifrån en verksamhet utgått, hvaraf vi redan på 1000-talet se följder, som förutsätta *seklers* arbete, eller hundratals uppförda kyrkor. Ej är troligt att de till namnet kände förste christne lärarne i Skåne foro förbi den hamnstad, dit de hade närmast från Seland. *Ansgarius* och *Unne* trängde än längre in på vår continent; men hade ej blott seglat förbi Skåne, utan äfven lärt derstädes (efter 826). *Adaldag*, Kejs. Otto I och II:s Canceller, förmådde K. Harald Gormsson att inrätta Biskopsstift i Danmark; under ettdera af dessa räknades Skåne. Biskop *Popo* i Århus hade närmast till Luggude härad, hvilket säges först ha christnats bland de Skånska häraderna. Biskop *Lifdag* i Ribe reste mest omkring till aflägsnare orter i Danmark och må väl antagas ha predikat för piraterne i Helsingaburg; än säkrare *Odinkar Hvide*, som Lagerbring kallar Skåningarnes ypperste lärare. *Godebald* från England predikade i Skåne omkr. år 1000. *Asmund* från Magdeburg och Engelsmännen *Gerbrand* och *Bernhard* hade ock arbetat i den Skånska Vingården, förrän man der kunde inviga 2:ne Biskopar, hvardera med sitt stift, då Skåne näst förut hört under Selands Biskop. Men af alla dessa namn kunna vi ej börda något mera till Helsingborg än andra ställen i Skåne, ehuru all sannolikhet är, att desse och dylika män förberedt hvad som visar sig då Helsingborg först nämnes i Kyrkohistorien eller 1085, då Konungen ansåg sig i Helsingborg kunna undvara en stor skatt af jordar till förmån för Lunds biskopskyrka."

Helsingborgs pastorat har varit i fordom tid liggande till Erkebiskopsstolen uti Lund, och dess Pastorer Erkebiskopens Vicarier. Erkebiskopen hade ock i Helsingborg hus och boställe. Uti Erkebiskopen Tuwes Chronicon berättas att år 1542 har Carl Knutsson, då han med svenska arméen ryckte in i Skåne, uppbrännt Curias Archiepiscopales, Helsinghburgh, Borgeby, Werpinge et Gieltofta apud Auosiam*). År 1465 bygde Erkebiskopen Tuwe ett nytt

---

*) Auos d. ä. Åhus. Enligt en afskrift: omnia fere

Biskopshus, och på det att detta ej måtte i en framtid vara underkastadt samma öde som det förra, har han utverkat sig Konungens tillstånd att få bygga inom slottsvallen, då han straxt inom slottsporten på södra sidan af fästningen lät uppmura ett Biskopshus, hvilket icke var synnerligen stort, ty det bestod af två våningar, udi den undre var en Stue oc ofvan paa en Sal.

Vid hvad tid Helsingborg blifvit en Curia Archiepiscopales kan man intet säga; men säkert är, att från äldsta tider har detta pastorat legat under Biskopsstolen; och orsaken dertill, att som Erkebiskopen satt uti Rådet och var den förste näst Konungen, Konungarna ofta vistades på Helsingborgs slott, Erkebiskopen vid Hofvet sig oftare infinna och uppehålla måste, hafva de Andelige Prælater gjort Helsingborg sig till en Præbenda. Det är skada att jag förlorat flere af mina historiska annotationer och anmärkningar; bland dessa var en, som bestyrkte sanningen af det jag anfört. En Erkebiskop i Lund hade bortskänkt antingen hela eller en del af Tionden i Helsingborg; men hvilken Erkebiskop det var, och hvartill han skänkt Tionden, påminner jag mig icke. Helsingborg kan skryta deraf, att de meste Lunds Erkebiskopar tillika varit Kyrkoherdar i Helsingborg; men som desse primater icke sjelfve förrättade embetet, hafva de hållit sina Vicarier, och således allt intill Reformationen hafva Pastorerne härstädes icke varit annat än Vicarier, som af Biskoparne blifvit lönte *). Erkebisk. Petrus dog i Helsingborg 1391.

"Då från år 1085 Helsingborg så ansenligt måste bidraga till underhållet af den nya Biskopskyrkan i Lund, kan skäl ej saknas att derifrån räkna den tid, då Prelaten i Lund disponerade Tionden i Helsingborg, derstädes hållande

---

bona sedis Archiepiscopalis (Carolus Canuti) incendio delevit et vilas Archiepiscopales Helsingburg, Borgeby, Werpinge & Geltofta apud Ahusiam combussit. Lund hade laggt under sig kyrkor än längre bort. Först Luntertun, så Engelholm hade i Cantorn i Lund sin Sogneprest, som der skulle genom en Vicarie hålla gudstjensten uppe. Dipl. Lund infine. Dylika församlingar kallades ecclesiæ Canonicales.

*) Vi erinra oss den upplysning Erkebiskop Leneus gaf 1650, att den s. k. Taxan på hvarje pastorat är det arrende, Vicarien gaf Kaniken eller Biskopen, som innehade sockenen, egande rätt att sedan uppbära för sig sjelf hvad som kunde fås.

sina Vicarier. Vi börja emellertid Pastorsserien från nämnde år. De anförda voro åtminstone de, som mest förtjente namn af *Rectores Eccl. Helsingburg.*

a) *Katholska tiden.*

1. *Richwald*, Biskop 1085—1089, säges skaffat Domkyrkan 9 prebenden, deribland han rimligen valde det för sig sjelf, hvarigenom han kunde ha ett hem nära det slott, der Konungarne väl oftast vistades då de besökte Skåne.

2. *Ascer Svensson.* 1089—1137. Först Biskop. Erkebiskop 1103.

3. *Eskil Christiernsson.* 1139—1178. Död i Clairvaux 1182.

4. *Absalon Ascersson.* 1178—1201. Kanske brändes och sedan reparerades och tillbyggdes Helsingborgs Maria kyrka i hans tid.

5. Doct. *Anders Sunesson.* 1201—1222. Död på Iwö 1228.

6. *Petrus Saxesson.* 1224—1228.

7. *Uffo Trugotson.* 1230—1252.

8. Doct. *Jacob Erlandsson.* 1253—1274.

9. *Erland Erlandsson.* 1274—1276.

10. *Trugot Torstesson.* 1276—1280.

11. *Johannes Droes.* 1280—1289.

12. Doct. *Johannes Grand.* 1289—1302. Död 1326 som Biskop i Riga. Fördes 1294 fängslig genom Helsingborg. 1299 gaf Kanik Christian en curia för Ordinarien eller hans Vicarie i Helsingborg. Kanske hade Christian haft Helsingborg såsom Kanikpræbende under det ingen Erkebiskop fanns i landet.

13. *Isarn.* 1302—1309. Transp. till Erkebiskop i Salerno. I hans tid blef Wäsby i Luggude præbende till Lunds Biskopskyrka.

14. *Esger Juel.* 1310—1325.

15. *Carl Eriksson Röd.* 1325—1334. Bidrog mycket till Skånes förening med Sverige, under hvilken tid Helsingborg mycket besöktes af de Svenska Konungarne.

16. *Petrus Johannesson.* 1334—1355. Höll kyrkmöte i Helsingborg 1345.

17. *Jacob Nilsson Kyrning.* 1355—1361.

18. *Nils Johansson.* 1361—1379.

19. *Magnus Nilsson.* 1379—1390.

20. *Petrus Jönsson.* 1390—1391. Död under julen i

Helsingborg, sedan han 1 år och 11 dagar varit Erkebiskop. Sannolikt ock begrafven under altaret derstädes.

21. *Jacob Gerhardsson.* 1392—1410.

22. *Petrus Kruse.* 1411—1418.

23. *Petrus Lycke.* 1418—1436.

24. *Hans Laxman Påfvelsson.* 1436—1443.

25. *Tuve Nilsson.* 1443—1472. Sedan K. Carl Knutsson 1452 härjat Helsingborg, uppbyggde han väl en curia Archiepiscopalis inom slottsmuren och synes bidragit till kyrkans separation, men, då Konungarne sällan började här infinna sig, hade Erkebiskopen ej behof af Helsingborg såsom præbende, utan skaffade sig nog på annat håll ersättning. Emellertid har Domkyrkan före 1569 förlorat all inkomst från Helsingborg, som 1085 anslagits. Nu blefvo särskilda Pastorer eller Sogneprester anställda både vid Wårfrukyrkan och S. Peders eller Bondekyrkan. *Om patronatskapet till den sednare tvistades mellan Konung och Erkebiskop,* hvaraf synes följa, att Erkebiskopen förut plägat tillsätta den Sognepresten, fast församlingen låg under Kongl. Slottet. Sannolikt hade äfven der blott Vicarius hållits af Erkebiskopen, då han innehade Stadssocknen.

26. *Anders* nämnes som Sogneprest i Helsingborg i Matthis Wagnssons testamente af år 1472, enligt uppgift af S. Cavallin, som med stor flit utarbetar ett Lunds stifts Herdaminne. Sannolikt var Anders Pastor i S. Peders församling.

27. *Hans Hæmmelyn,* samtidig och tydligen Pastor i Stadskyrkan, ty i nyssnämnde testamente af 1472 nämnes en gåfva till S. Jörgens och S. Gertruds altaren, på det Hr H. H. skulle bedja för Testators själ. Enligt S. Cavallin."

Om en enda af Helsingborgs Sogneprester under Katholska tiden har jag fått underrättelse; nemligen uti det Danska Magazinet (VI. 126); hans namn var *Hans Hermelin.* En Dansk Adelsman, Jörgen Giöe, dog på Helsingborgs slott i tjenst hos Joh. Oxe 1474. Han gjorde sitt testamente, och i detsamma ihugkom Sognepresten H. Hermelin med en sölfsked om 3 lods vigt *).

b) *Lutherska tiden.*

28. *Olaus Bang* eller *Bing.* Den första Lutherska Sogneprest i Helsingborg. Holberg kallar honom Bang, men

*) Se ofvan i Annalerna vid 1468.

Pontoppidan tillägger honom sednare namnet. År 1533 efter K. Fredric I:s död blef han af Erkebisk. Thorbern Bilde afsatt och ur landet drifven. Härom skrifver Pontoppidan sålunda: Anno 1533. Absonderlich tobete Torbern Bilde, Archi-Electus zu Lund, rechtschaffenen wieder die Protestantischen Lehrer seines Stifts. Ein sehr guter Man, nahmens D. Olaus Bjug, Prædiger zu Helsingborg, so auch andere mehr zu Landscrone, Wæ und Trelleborg würden mit Schimpf zum Lande hin aus gejagt, welches noch gnædig seyn solte. "En Olaus Bang lefde verkligen vid den tiden. Han var först Legationssekreter hos den Påfl. Nuntien i Constantinopel Thomas, i hvilken befattning han 1517 blef adlad af K. Ludvig; men ovisst är, om denne sedan eröfrades af reformationen och blef prest samt pastor i Helsingborg. Den kyrkliga specialhistorien vid reformationsstriden i Skåne är ännu föga bearbetad, men lätt är att begripa, det kampen varit allvarlig på djupet, innan 1536 års händelser på ytan kunde bli följd af en riksdagsproposition. Kyrkoherdarne i städerna stodo i allmänhet i spetsen för de Evangeliske, men många landtkyrkoherdar blefvo Påfven trogne. Då O. B. var Luthers vapendragare i Helsingborg, så stod Pastor i Borlunda som en stolpe för Curian i Rom. Det heter i en liten skrift, som trycktes i Malmö samma år O. B. fördrefs från Helsingborg, kallad: *En gräselig ond Tidende som Påfven fick till Rom*, der "en Cardinal talar till Påfven och säger:"

Allerhelligste fader kiere En tidende hafver jeg at bäre,
Jeg hafver her fåt et sendebref Her Proest af Börlunda til mig skref.
Saa lenge jeg hafver vandret omkring Hörde jeg icke en farligere ting.
Den förstöring som var i Jerusalem gjort Var ej saa farlig, hafver jeg sport.

Men Prosten i Borlunda hade alltför ochristliga Biskopar att försvara, och Pastor i Helsingborg och hans själafränder en god sak. Den sednare måste väl fly för Erkebiskop Thorb. Billes dom, oaktadt den frihet K. Fredrik medgifvit Bibelpredikanterne att förkunna Evangelium; men Svenskarne, redan goda Lutheraner, stå snart utanför Helsingborg, färdiga att ända intill hafsstranden förfölja sina fiender Christiern Tyrann och den Katholska oppositionen, och segren blir reformationsvännernas äfven i Danmark. Gustaf Olsson Stenbock var nu i spetsen för Smäländningarne och hade glädjen kunna komma som en räddare för de under tyranni och biskopsvälde nedtryckta Skåningarne. Vi känna om denna märkliga strid och följdrika seger alltför litet;

men ega rätt att förmoda, att den förjagade Olaus Bang eller Biug under skygd af de Svenska vapnen väl nalkades åter den hjord han nödgats öfvergifva. Hette han Biug, så torde han egt fränder bland de Smäländningar, som kallade sig Ulfsparre. Gustaf I var här ej sjelf, men hade sändt, säger Fryxell, sina trovänner till svågerns och de Lutherske grannarnes skygd: Johan Turesson (Tre Rosor, ej Roos), Lars Siggeson Sparre, Holger Gere, Birger Grip, Peder Hård, Carl Gyllenstjerna, Måns Natt och Dag m. fl. jemte Stenbock, som först blef hans svåger och sedan hans svärfader. Efter den segren vid Helsingborg, der Svenskar och Danskar voro fattade af en ridderlig Skandinavism, har Guds ord oafbrutet kunnat predikas i denna stad. Tre år efter det Erkebiskop Bille förjagat O. B. från Helsingborg, föll Erkebiskopen för en ännu mera förkrossande dom af Adel, Prester, Borgare och Bönder, på anklagelse af K. Christian III. Episcopalismen var här en blott förklädd aristokrati. Adelsmännen Bille, Gyllenstjerna, Krumpen, Rönnow, Munck, Friis m. fl. hade köpt sig den fårklädnaden från Rom, under hvilken den krigiske ulfven kunde ännu mer förderfva Christi hjord; men slutligen hade de blifvit slagne med fullkomlig blindhet. Midt under det reformationen gjorde sina första segrar i andra länder, se vi Biskop Styge Krumpen än taga en adelsmans fru och behålla henne i hus och säng, oaktadt mannen å öppet ting återkräfde henne, än sticka en bonde i den arm, med hvilken han framräckte ett Konungens utslag, än låta reta allmogen att å ett ting slå en Länsherre ihjäl; under det vi se Biskop Jar. Rönnow än låta sina svenner ostraffade slå ihjäl en ädlings skrifvare, sjelf öfverfallande en borgare med en stridshammare, dessutom ansedd delaktig i mordet på en fattig man på en kyrkogård; än se vi honom kräfva rikssigillet och hörsambet för allt det han dermed beseglade, än rifva K. Fredriks bref i bitar, som kastades en borgare i ansigtet, utropande Konungen som den gamle narren och kättaren, en annan gång skriande om Narren af Hessen och Gäcken af Holstein, ja, — rasande mot sjelfva påfviska kyrkan i så måtto, att han slog priorn i Antvorskov med en eldgaffel, när han ej fick en klosteregendom, till hvilken han hade lust, häri lik Styge Krumpen, hvilken skickade sina svenner att sofva in i Ö. Nunnekloster. Och under det Prins Christian, sedan Kon. Christian III läste sin Bibel och hans Riddare föllo på knä i varma böner, bad Biskop Jörg. Friis Gud att få bli en djefvul, för att få plåga K. Fredriks själ, bärande honom

än till eld än till köld, och Biskop Gyllenstjerna erböd sig att anföra upprorshären mot Konungens rätte arfvinge, hvaremot Biskop Ove Bilde gret öfver att han ej vågade neka sitt samtycke till K. Christians utkårelse. Och då Olaus Bang och Spandemager och Töndebinder predikade i Helsingborg, Lund och Malmö Evangelii frids och strids ord bland ett hänfördt borgerskap -- denna reformationens kärntropp — så lade Biskop Ivar Munck hög tull på köpmännens gods, som ut ur riket fördes, hvilket blef gnistan till borgarnes uppror; så red Erkebiskopen Th. Bilde omkring med hopar af drabanter för att styra riket, och tillstänga tillförseln vid städerna, intet aktande allt det som gjorde riket till en röfvarkula, eller allt mord, rofferi, jungfrukränkelse o. d. som rasade under interregnum öfver allt; men drifvande bort "med eld, vatten och stenar" Evangelii predikanter, görande de Borgarne fredlöse, som emottagit dem inom städerna.

Der en Konung framträdde med dylika anklagelser på ett folkting, dit borgare och bönder för första gången blifvit inkallade, var det lätt att beräkna hvad Biskoparnes öde skulle blifva. De afsattes. Några flydde, uppkrypande på stockar invid taket, men ertappades snart och fingo än svårare fängelse. Sannolikt återgick nu O. B. till Helsingborg, der han nu väl blott fick *en* kyrka, sedan Bondkyrkan och Klosterkyrkan nedbrutits och Slottskyrkan snart torde undergått samma öde. Vi känna sedan ingen pastor i Helsingborg, förrän

29. *Petrus Erasmi*, som af Tyche Asmundius, enligt en i S. Cavallins samlingar afskrifven förteckning på de prester bemälte Superintendent ordinerade, blef invigd till prest såsom utnämd Kyrkoherde i Helsingborg d. 29 Juli 1567.

30. *Johannes Erasmi* eller *Jens Rasmusen* kallas Pastor i Helsingborg, der han anföres i Sommelii Specimen Lexici Erudith. Scanens. Vol. II, past. XXVI. Han stod i synnerlig ynnest hos R.R. och Slottsherren Hans Skaugaard, som dog 1580, öfver hvilken sin store gynnare han skrifvit en Oratio Funebris de vita et morte Joh. Schougardii, tryckt i Köpenhamn 1581. Utur hans dedication framför denna oration hemtas så mycken underrättelse, att år 1566 har Johannes Erasmi varit bland Capellisterna uti K. Capellet, att han då blifvit känd af Johan Skaugaard, vid samma tid Secreterare Danska Cancelliet, hvaraf man kan sluta, att han varit en snäll musicus. Vidare berättar han, att han från den tiden haft fri tillgång till Hr Johan Skaugård, och att

denne hans patron visat honom stora prof af hans godhet. Men att han då var, eller varit, Pastor i Helsingborg nämner han icke. Dedication är daterad Köpenhamn. Wormius i sitt Lexicon, 1 Del. p. 282, liksom Sommelius nämner honom Pastor i Helsingborg, utan att utsätta tiden*). Man kan derföre icke med visshet säga, om han beklädt Kyrkoherde-embetet för eller efter

31. Mag. *Nils Michelsson.* Denne mannen var Sogneprest år 1577. Var 1578 i Lund att välja Biskop efter Tyge Asmundsson, som hade nedlagt Biskops-embetet och för sin öfriga lifstid åtnöjde sig med en Kaniklägenhet i Lund. Uti de dagar valde icke hela Stiftets Presterskap sin Biskop. Kanikerne i Lund och Sognepresterne i städerna voro endast röstegande. Och berättar Hvitfeld i sin Biskops Chrönika: at Kiöbsted Presterne i Lunde stift voro paa Konungens befaldning kaldede, at jemte Dom-Capitlet velja Biskop; och at de voro följande: Mester Olof Björnsson i Lund, Isac i Malmö, Jacob i Landscrona, Nils i Helsingborg, Nils i Trælleborg, Peder uti Wæ, Jacob i Åhus, Mårten i Ystad, Jörgen i Lauholm, Joen i Halmstad och Hans i Warberg. Förmodligen är den Mester Nils i Helsingborg, som var vid Biskopsvalet i Lund, Sognepresten Nils Michelsson, hvilken 1583 höll Likpredikan öfver Landsdomaren Sten Bilde, tr. i Köpenhamn 1587, och 1587 öfver Slottsherren Arild Ugerup. Den sednare af dessa predikningar är tryckt år 1606, och dedication till fru Thale Thott är daterad Lund, samma år, hvaraf man slutar att han från Helsingborg fått transport till Lund. På titelbladet till Arild Ugerups Likpredikan kallar han sig Nils Michelsson, fordom Guds ords tjenare i Helsingborg. "Var 1584 såsom deputerad från Luggude härad i Köpenhamn vid Prins Christians (sedan K. Christian IV:s) hyllning. Mag. Nils Mikkelsen var född i Qvidinge, prestvigd den 5 Dec. 1565 till medhjel-

*) Möjligen var det hans son, som under namn af Erasmus Johannis var Kyrkoherde i Ausås 1588—1618. kallad Friis; ovissare är det, om den bekante Philippisten Friis, en dansk prest, som i Drottning Christinas tid förföljdes i Halland, var af samma Friis-slägt. Redan är den tanken framlaggd, att vi torde se J. E. och hans fru och barn på Crucifix-stenen med en förgylld Christus i Sakristian mellan 2 riddare i *samma* ställning från *samma* tid. En Friis-slägt träffas sedermera vid Klockare-lägenheten i Wälluf, hvarur den store Naturforskaren Bengt Fr. Fries härstammade.

pare hos fadren Mikkel i Qvidinge, hvilken han efterträdde, derefter transporterad till Helsingborg 1577; sökte 1582 förgäfves att få för sjuklighet återvända till Quidinge; blef 1593 Kyrkoherde vid Lunds Domkyrka, var 1599 Prost i Torna, blef Lector i Lund 1602, emedan han för ålderdoms och sjuklighets skull ej kunde förestå predikstolen. Dog i Dec. 1607. Enligt Sommelius och Cavallin." Andra minnesmärken efter Mäster Nils har jag icke funnit, än en liten liksten öfver tvenne hans små barn, en son Jöran och en dotter Catharina, hvilken sten ligger icke långt från chordörren under Borgmästar Wilhelmssons epitaphium. På stenen läses denna latinska vers:

Hic tecum Catharina tegor Tumulata Georgi,
Unicus ut condat corpora bina lapis
Nicoleos sacro tractans pia dogmata Templo
In vera erudiit nos pietate Pater.

Dulciss. Liberis Memoriæ Solatiique Ergo
M. P. P. (moestus Pater posuit)
Anno. 88 Mense Martii.

"Stenen med de lat. versarne och en sten der gossen och flickan synas vara afbildade, som låg nära den förra, äro insatta i Sakristians mur."

32. *Michel Olsson*, Hæradsprost och Sogneprest i Helsingborg år 1598. Detta fanns antecknadt öfver dörren på gamla predikstolen i Bårslöf kyrka, och af Prosten Rönbeck i dess korta Beskrifning öfver Helsingborg anmärkt. "Doc. Cavallin har meddelat följande ur sina rika samlingar till ett Lunds stifts Herdaminne. Magister *Michel Oluffsen* var 1599 Prost i Luggude och S. Åsbo härader och har på en förteckning angående resterande studiiskatt skrifvit: "siden jeg bleff Provst som var Anno 94"; hvaraf ses att han efterträdt Nils Michelsson. Kongl. Br. 24 Oct. 1612 anbefaller Biskopen i Lund att undersöka de mot Mäster Michel gjorda anklagelser att hafva varit drucken på predikstolen och i öfrigt fört ett ogudaktigt lefverne; befunnos de grundade borde han "afskaffas." Pastorerne, särdeles Nils Paaske i N. Wram (Biskop i Bergen) hade klagat på honom. Afsättningen skedde den 22 Nov. s. å. i närvaro af Kongl. Befallningsmannen i Helsingborg, stadens Magistrat och Pastorerne från angränsande härader. (Biskop Pål Mårtenssons visitationsanteckningar på Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn.)"

33. *Nils Michelsson Aalborg.* En namnkunnig man. Han var född i Aalborgs stad d. 16 Sept. 1562. "1577 beko-

stade Rådman Michel Nielsen en predikstol i Säby, Aalborgs stift. D. Atlas." Med lyckligt snille begåfvad gjorde han snara och stora framsteg uti studier. Valde först Medicinen till vitæ genus, hemtade så vid universitetet i Köpenhamn som utrikes academier kunskaper i denna vettenskap. Ändrade föresatts och beslöt blifva prest. År 1589 disputerade han uti Köpenhamn de Baptismo Infantum under Professor Ole Slangendorphs præsidium. Samma år (rättare 1590) utnämnd till Pastor på Hammarhus slott vid Christianstad. År 1600 transport till Nosaby och Aratslöfs pastorat. 1613 kallad till Sogneprest i Helsingborg och utnämnd till Prost öfver Luggude och Södra Åsbo härader. 1611 lät han utgifva och trycka en Commentarius öfver Uppenbarelseboken, hvilket arbete tillskyndade honom stora ledsamheter. Han hade uti förklaringen öfver 9:e versen i 7:e Kap. yttrat sig nog fritt om hedningarnas salighet. 1614 gjordes anmärkningar vid denna Commentarius. Saken var denna. Prosten Olof Coccius vid S:t Nicolai kyrka i Köpenhamn råkade i disput med Doctor Resenius, som så slöts, att Coccius förklarades för Calvinian, miste embetet och landsförvistes. Coccius och Prosten Nils Michelsson Aalborg voro gamla vänner och hade i många år fört en förtrolig correspondance; detta gaf anledning att misstänka den sednare för samma villfarelse, och misstanken förbyttes i en verklig sanning genom ofvannämnde förklaring. Saken upptogs och anmäldes för Konungen, som genast befallte undersökning. Biskopen i Lund, Påvel Mårtensson, presiderade, och Bisittare voro Rector Academiæ och Professores Theologiæ i Köpenhamn. En Nils Eggebrecht förordnades till Actor Publicus. Denne anmälde mot honom kättersk lärdom uti sin utgifna Commentarius. Skälig anledning att han med Coccius vore af enahanda tänkesätt och Zvinglii lära tillgifven, och det i anseende till den förtroliga brefvexling dem emellan underhållits, och slutligen huru han kunde åberopa sig Theologiska Facultetens approbation till tryck för denna sin kätterska bok. Nils Michelsson svarade härå först i anseende till den kätterska lärdomen, nemligen hedningarnes salighet; så hade han endast anfört andra lärde mäns tankar i det ämnet, såsom Fockii, Ludovici Vives och Erasmi Roterodami, förklarandes sig beredvillig att denna förklaring såsom kättersk återkalla. I anseende till brefvexlingen med Coccius betygade han densamma vara oskyldig, icke innehålla kätterska saker, icke heller någon delaktighet uti Coccii stridigheter, och bad att honom dess egna bref

måtte föreläggas och framvisas såsom ojäfviga vittnen; och antingen man icke hade i händer ifrågavarande brefvexling, eller man deruti icke fann något som kunde fälla Nils Michelsen, så afstod Actor från vidare åtalan i den delen. I anseende Theologiska facultetens censur, så framgaf han tvenne Doctor Aslacs bref, af hvilka inhemtades att både han och Doctor Resenius gifvit bifall till bokens tryckning. Detta bragte dessa herrar uti mycket bryderi. Hela felet var på deras sida. Ingen af dem hade genomläst manuscriptet. Resenius sköt skulden på sina trägna göromål. Aslac förebar, att Resenius genom sin son sändt honom manuscriptet, och låtit säga, att han gaf sitt bifall till dess tryckande; Aslac hade derföre här och der genomögnat detsamma, litande på Resenii ord, derjemte åberopandes sig sina 1610 tryckta predikningar, der han på ett ställe alldeles förkastar och vederlägger läran om hedningarnas salighet. Oaktadt allt detta fälldes dom den 10 Juni 1614 af innehåll, att han skulle mista sitt embete, en dom, som icke vanhedrar Nils Michelsen Aalborg, men alltför mycket hans domare, hvarföre ock Pontoppidan derom skrifver: Ein solches verfahren möchte zu unseren Zeiten nicht Amor Ortodoxiæ, sondern Orthodoxomaniæ heissen. Domen hemställdes Konungens vidare stadfästelse och, det som förunderligt var, af Konungen underskrefs och till verkställan gick. Man kan säga att här skedde största orättvisa; ty först och främst hade han icke annorlunda framställt thesen om hedningarnas salighet, än som en några lärde mäns mening; om det vore skäl nog, så skulle många Theologer blifva kättare. Sedermera hade hans arbete undergått censur; om hans kätterska mening då blifvit upptäckt och han ålagd att återtaga den, men icke velat, då hade han varit brottslig, men icke förr; och då saken rätt betraktas kunde han som Lutheran aldrig dömmas, utan att tillika förkasta Luther. Hade Nils Michelsen i stället för Fockius, Ludovicus de Vives och Erasmus Roterodamus citerat Luther, så hade hela den andliga ortodoxa domstolen blifvit bragt i största förlägenhet. Luther uti sina Tesch-Reden p. 544 säger: Cicero, ein weiser und fleisiger Man, hatt viel gelitten und gethan, ich hoffe, unser Herr Gott wirdt ihm und seines gleichen gnädig seyen; och i sin Commentarius öfver Genesin säger Luther Kap. 4 v. 9. Viele heiden seyn selig worden durch eine zufellige barmhertzigkeit Gottes. Med få ord säger Lutherus just detsamma som Nils Michelson vidlöftigare afhandlar. Han skrifver sålunda: Dog vil jeg korteligen indföre lärde Mænds mening

Gud almægtige raader sjelf for at skienke og gifve Saligheten hvem hand vil. Nogle af dem besegler hand, og mange tusende besegler hand icke, men ligevæl staa de for Lambet, iklæde hvite kiortler. Jöderne i det gamle Testamentet, og vi Christne i det nye Testamente, formedelst ordet og Sacramenterne, ere noch som beseglede og förvaret om vor Salighed. Hvorföre vi maa tacke den Alsmægtige Gud. Herforuden ere mange tusende, som icke siges hær at være besiglede, og ligvel staae for Stolen og for Lambet: det er, de ere blevne Salige. *Hvorföre mange, arme forblindede Hedninger, som af andre uskyldeligen ere forfuldte med Vold og Tyrannie, om det Guds Lamb, som af Verldenes begyndelse ær slagtet, vil meddele dem sin döds og pines fortjenste, hvo vil hanem det forbyde? Efter hand er en Herre over himmelen och jorden.* Och åter på ett annat ställe: *Lad Gud raade at giöre af sit, hvad han vil. At gifve dig Saligheden formedelst beseglingen, og gifve en anden Saligheden uden besegling.*

Är icke detta just alldeles detsamma som Luther skrifvit? Är det icke förundransvärdt, att man för så oskyldiga tankar dömt en stolt man från embetet. Men man fann snart hvad orätt denne mannen lidit och han fick en hedrande reparation. Konungen utnämnde honom till Pastor vid den nya Holmens kyrka i Köpenhamn. Wolfen i sin Chronologia förmäler: Ar 1619 den 15 September er Holmens kirke invied af Doctor Johanne Resenio, og var Mester Nils Michelsson Aalborg, som hafver den menige mand til beste, adskillige böger ladet udgaa. Sammestädes förste Sogneherre. Men Pontoppidan säger, att han år 1617 utnämndes till Pastor vid Holmens kyrka. Kanhända han utnämndes och fick lön innan kyrkan vardt färdig. Vid denna församling gjorde han en trogen och nitisk lärares tjenst i 20 år. 1639 begärde han tjenstfrihet såsom gammal och svag och de sex sista åren af sin lefnad tillbragte han i stillhet och lugn, samt saligen afsomnade år 1645 uti sitt 83:e ålders år. Sannolikt var Margar. Aalborg hans dotter, som blef g. m. Oberst Wachtmester i Dansk tjenst (Öfv. Lieut.) Carl von Brunow, som bodde på Mårtenstorp, n. v. Gustafslund i Helsingborgs landsförsamling. Hr C. v. B. var född i Curland 1620, död på Mårtenstorp 1675. Fru Marg. Aalborg gaf 1000 dal. kpmt till Raus kyrka 1701 för grafvens underhåll, der grafsten och monument äro qvar, men grafven fyllts. Testamentet, valveradt till 25 Rdr Rgs, är af K. Maj:t år 1850 anslaget till *Ålborgska* scholbänkars in-

redning i Raus kyrka, för att bevara gifverskans namn. C. v. B. och M. Aalborg hade 2 döttrar, en blef g. m. Kyrkoh. Sven Torell, en annan med Mag. Joh. Bagger, Kyrkoh. i Trelleborg, brorsson till Biskop Bagger i Köpenhamn, Grefve Griffenfelts svåger och i sitt första äktenskap Erkeb. Svanes måg. 1657 fingo C. v. B. och M. Aalborg nedsätta ett dödt barn i Helsingborgs kyrkoherdegraf. N. M. Aalborg var onekligen en lärd man, och har utgifvit 18 särskilda verk, dels egna, dels öfversättningar.

1. El. Hasenmüllers Historia Jesuitica. Köpenhamn. 8:o. 1607. Öfversättning.

2. Commentarius öfver Apocalypsin. 4:o. Köpenh. 1611. Kallas af Worm Förklaring over S:t Johannis Aabenbaring. Eget arbete. Första edition blef förbuden. Är mycket rar. Pontoppidan fäller detta omdöme om boken: Dass Buch macht etwas zwey Alphabet in 4:o. aus, und enthält ohne widerspruch viel grundliches und erbauliches, ist auch nach verlauf 16 jahren, nemlich 1627, wieder aufgelagt, doch mit auslassung dess jenigen, was man itzo darin anstöthig gefunden.

3. L. Hutteri Enchiridion. 1618. 8:o. Öfvers.

4. Lutheri Betænkning. Om man maa fly for Döden. ib. 1619.

5. Huus og Skibs Postil. 4:o. Christiania 1620, Khvn 1624, 45. Eget arbete.

6. Philip Melanchtons Loci Communes. 8:o. 1622. Öfvers.

7. Philip Kegelii Aandeliga Vejviser. 8:o. 1625. Öfvers.

8. Chronologia Sacra. Om Verdens Enda. 1628, 1642. 12:o.

9. Om Gog, Magog, Abbadon, Apollion. 12:o. 1629. Öfvers.

11. Davids Psalter, med meget stor Stiil. 1632. fol. *)

12. Lægebog. 8:o. 1633, 1634, 1635, 1640, 1664. Möjligen oftare. Bartholin recommenderar densamma mycket.

13. Lutheri Advarsel til de Tydske. 12:o. 1633. Öfvers.

14. Augustini Haandbog. 8:o. 1635.

15. Bernhardi Meditationes. 1637. 8:o. Öfvers.

16. Nye Huusholdnings Calender. Item om Bier. 8:o. 1635 och 1665. Berömmes af Bartholin.

17. Ligprædiken over Arild Ugerup. Khvn 1606. 8:o.

---

*) I N. C. Östs Materialier till et Dansk-biographisk-literarisk Lexicon p. 184 och 189 anföres, att N. M. A. skrifvit Fortalen til den Davids Psalter, som K. Christian IV:s svärmoder, Ellen Marsviin (Kirstin Muncks mor) lät "prenta": Kbhvn 1632. Resen säger att blott 30 ex. trycktes. Titeln är: Den höye opliuste oc mectige Guds Mands Konning Davids Psalter; in folio. Hr Nils kallar sig här Nils Michelsen A., Sognepræst til K. M. Sogn Bremerholm.

18. Philip Kegelii XII aandelige Betænkninger. 12:o. Öfvers. 1647, 61, 64, 67.

I Mscr. har han efter sig lemnat: Danmarks Förste Begyndelse og Herkomst af den Giötiske Kronike fordansket af Nils Michelsson, Præst uti Noseby og Aratzlöf; med temmelig gammal och nätt hand skrifven. Detta Mscr. förvaras bland det Danske Selskabs Handlinger. A. har jemte Nils Svab och Biskop H. Resen öfversatt den bibel, R. redigerade och utgaf 1607.

34. *Johannis Arnoldi de Fine*, då varande Rector vid Helsingörs schola, utnämndes genast till Prost och Pastor i Helsingborg i den afsatta Nils Michelssons ställe. Han var född 1579. Hans fader var Arnold de Fine, bördig från Antverpen, hvilken för religionens skull under den stora förföljelsen i Hertigen af Albas tid måste flykta till Danmark. Som snäll Musicus antogs han till K. Christian III:s och Fredric II:s Capellmästare och af Erasmus Lætus de Reb. Dan. berömmes mycket. Johannes Arnoldi var en lärd man, hade besökt flere utrikes universiteter i Tyskland, Frankrike och Holland, och gjorde sig känd genom flere Academiska arbeten. Hemkommen från sina utrikes resor befordrades han till Rector vid scholan i Helsingör. Lagerbring uti sina Monumenta Scanensia nämner honom med detta loford. Pari modo Johannes Arnoldi de Fine, Pastor Helsingburgensis, otio Literario Sese nobilitavit, evulgatis circa An. 1608 et 1609 Giesæ variis Disputationibus ut alia Industriæ taceamus monumenta. Prost d. 9 Oct. 1615. Han slöt sina dagar d. 9 Juni 1637, uti en ålder af 58 år. Hans fru hette Christina Knutsdotter, och med henne hade han flera barn. På dess grafsten i Helsingborgs yttre Sacristia*) läses denna inscription:

Hic Sepultus est Reverendus et Clarissimus Vir D:n Johannes Arnoldi de Fine, Ecclesiæ hujus Antistes, Vicinarumque Præpositus, qui post varias Peregrinationes, Scholæ Helsingöhr Rector, huc Pastor vocatus, cum annos 23 pie docuisset exacto ætatis 58 in Deo placide obdormivit, die 9 Junii 1637. Anno vero 1650. 21. May pie obiit Matrona Virtuossissima Christina Kanuti filia, quæ filiorum quinque et sex filiarum Mater, Annis ætatis 65 exacte peractis, Mag.

---

*) 1849 lagd först bland pastorernas grafstenar öster om södra Sakristidörren № 1 vid muren. Han hade 1845 förts från den yttre Sacristian, som då borttogs, och laggts vid vestra dörren i vapenhuset, der han söndertrampats.

Johanni Arnoldo, secundo suo Mariti, sub lapide hoc associata secura quiescit.

Af Johan Arnoldi flere barn har sonen Arnold isynnerhet gjort sig bekant. Han föddes i Helsingborg 1614. Egde mycket snille. Philologien och Historien voro hans hufvudyrke. 1637 befordrad till Rector vid Cathedralscholan i Bergen genom sitt syskonbarn, dervarande Biskopen Ludvig Munthe. 1639 Magister. 1663 Theologiæ Lector i Bergen. Mycket bekant med Stor-Cancellern, den namnkunnige Griffenfeldt, med hvilken herre han förde en lärd brefvexling. Genom hans åtgärd Biskop i Trondhiem år 1672; men samma år den 6 Nov. slöt han sina dagar. Han dog för altaret i Domkyrkan, sedan han förut ordinerat några prester. Hans fru het Maria Hoffman. Han hade en son vid namn Hans de Fine, Landsdomare, som då Amalienburgs slott år 1684 afbrann, olyckligen i elden omkom. Fadren, Biskop Arnold de F., utg. en beskrifning på latinsk elegisk vers öfver vådelden i Bergen 1640; Havn. 1641. "Incendium, quod Bergis" etc.; en Tractat over 5:te Mos. B. 20 Kap. kaldet Herrens Stridslov. Kphvn 1662. Themis Arctoa. Havn 1671. Fol.

Kyrkoherden i Helsingborg Joh. Arnold de Fine, som i Kyrkans räkenskaper skref sig Hans Arnoldtsson, då han som Prost underteeknade dem 1630—1636, hade utg. Diss. Physiologica de mari, Giessæ 1608; diss. de potentia et actu ibid. 1608; diss. de primis rerum naturalium principiis ibid. 1609. Enneas dissertationum physiologicarum. ibid. 1609. Liigprædiken over Claus Podebusk. Kphvn 1617.

De Fine eller Von Entenslägten från Antwerpen samt dess frändeslägt Munthe må i korthet utredas:

Arnold de Fine, Hofcapellmästare.

- Johannes el. Hans de Fine, Kyrkoh. i Helsingb. † 1637.
  - Arnold, Bisk. i Trondhiem, † 1672.
    - Hans, Landsdomare, omkom i Kgl. slottets brand 1684.
    - Rasmus, † 1682.
  - Knut, Kh. i Farhult 1658.
    - Hans, Colleg. Scholæ i Helsingb. 1688.
  - ? Christoph. Kh. i Brandstad 1655.
    - ? Hans de Fine, Kh. i Kerstorp (Førs härad) 1740.
  - ? Matthias.
    - Hans, Kh. i Hjortsberga, † 1676.
  - Barbara, g. m. M. Hans Alleson, Sognepresi i Slagelse och Prost.
- ? Arnold Arnoldsson, Kyrkoh. i Mälby 1645.
- Christopher, Sogneprest, † 1639.
- Catharina, g. m. Hans Munthe, Kyrkoh. i Tikiöb nära Helsingör.
  - Ludvig M. Bisk. i Bergen 1636. † 1649.
    - Dotter g. m. Christ. Holberg, Öf.Lieut.
      - Baron Ludvig H. Förf. † 1754.
  - Arnold M. Th. Prof. i Lund, död 1624, g. m. Dor. Svane.
    - Hans, Rect. Sch. i Helborg, Kh. i Bösarp 1649.
      - Jöns M., Kh. i Slågarp.
        - Sven Joh. M., Th. Profess. i Lund. † 1774.
          - Carl Magnus M., Borgm. i Wexiö, sedan Carlshamn, † 1809.
            - Sven Magnus Munthe Stats-Råd, Presid.
            - H. Munthe, HofrättsR.
        - Hans, Tullförv.
          - Sven M., Th. D:r, Kh. i Malmö, † 1790.
            - Lars Pet. M., Prof. i Lund, † 1807.
          - ? Nils.
            - Anders.
              - Alexander M. Jouvelerare i Helsingb.
    - Dorthea, g. m. E. Hoffgard.

Nils Munthe var son af en Tullförvaltare i Helsingborg, hvars bröder Jacob och Bernh. äro upptagne i 10:de Kap. Kyrkoh. Sven Munthe i Malmö var son af en Tullförvaltare i Cimbritshamn, Hans M., Prof. Sv. Joh. M:s broder. Men om Tulförvaltaren i Helsingborg och Cimbritshamn var samme person, är ej visst, ehuru intet tvifvel att, äfven om 2 äro i fråga, desse voro af samma slägt.

Den förste af slägten var Hans Munthe, hvilken blef Prins Ulrics Tugtemester 1585. Nyt Hist. Tidskr. af C. Molbech, 3 B. 1 h. p. 25. En Brigadier Munthe var g. m. en Rantzau. En Öfverstin. Munthe nämnes i Danske Atlas 1769. Slägten har äfven i Norge uppstigit till anseende. En Munthe har adlats med namnet Morgenstjerne. Om Öfverste v. Enten, som 1709 intog Helsingborg, varit af samma slägt, som denna stads fordne pastor, hvilken som lärd skref sig på latin de Fine, kan Utg. ej upplysa.

35. *Anders Pederson Gemzeus* eller *Gemzö* *). Född år 1605, men hvar vet man icke. Efter väl anlagda studier förordnad till Collega vid Wiborgs schola, samt sedermera vid Helsingborgs. Efter Johannes Arnoldi död utnämnd till Kyrkoherde i Helsingborg, hvilken syssla han i 13 år beklädde. Han dog i sin bästa ålder d. 1 Mars 1650. Hans fru het Christina och lefde ännu 1671. Hon njöt i sitt enkestånd 30 dal. smt, husbyra af staden, hade kyrkans jordar utan landgilleafgift och fick derjemte årligen af Pastor 12 t:r spannmål. De hade 6 barn. En af sönerne Mag. Erasmus Andreæ Gemzeus var år 1680 Pastor och Prost uti Norra Wramb, som ses af Welluf och Råus kyrkoräkenskaper för det året. Skall efter Prosten Ståhls meddelta underrättelse blifvit Pastor i N. Wramb 1651. Död 1694. Uti första giftet haft sin företrädares dotter Anna Torendahl; i andra giftet en Brunow, hvars moster hade Biskop Stegman. Med en af dessa sina fruar, förmodligen den första, hade han en dotter vid namn Elisabeth, gift med den namnkunnige Prosten Casten Rönnov i Åhus, som gömde K. Carl XI på spjellet i sin salsspis, när Danskarne voro efter honom; hvarföre Konungen lade Rikkaby och Kiaby socknar under Åhus, samt gjorde pastoratet ärftligt uti Casten Rön-

---

*) Då A. P. G. underskref Helsingborgs läns räkenskaper kallade han sig blott Anders Pedersson 1639—49.

novs ätt, så på qvinno- som manslinien. År 1682 fick Casten Rönnov Halmstad och 1687 Prost i Örebro. År 1691 död. Han var af Skotsk adelig ätt. Hans far het Magnus Dublar, Råd- och Handelsman i Dublar. Casten Rönnovs och Elisabeth Gemzæi dotter, Christina Catharina Rönnov, fick Olof Aulin, som efter sin svärfader, Casten Rönnov, blef Kyrkoherde i Åhus. Deras son var Prosten i Kropp, Hr Casten Aulin, som sedermera kom till Malmö. Bakom choret på södra sidan i Helsingborgs kyrka, uppe till väggen, har Prosten Anders Pedersson Gemzeus sitt hvilorum. Stenen öfver honom lagd är sönderslagen *) och med möda har man kunnat läsa denna inscription:

In Nomine Jesu.

Vir Venerabilis M. Andreas Petri Gemzeus qui laboribus annos bene multos in Schola Viburgensi nec non Helsingburgensi feliciter exantlatis Ecclesiæ huic verbi Divini primum Comminister, Pastor deinde Primarius, Nomarchiæ tandem Lugudianæ et Asboanæ Australi Præpositus Constituebatur. MDCV. natus. VI Filiorum filiarumque Pater. Anno MDCL. denatus I. Martii animam Salvatori placide reddidit eandem vero et Jesum reducem sub Cippo hoc modo præstolatur postquam mortalis vixisset Annos XLV.

---

*) 1849 lagd vester om Södra Sakristidörren, den första bland pastorernas grafstenar i raden närmast altaret.

Gemzeernas stamtafla.

Peder Gemsö
sannolikt benämnd af det Danska Gemsö.

- **Anders Pedersson Gemzæus,** Kykoherde i Helsingborg 1637—50.
  - **Erasmus Andreæ Gemzæus,** kom fr. Helsinb. schola t. Köpenhamn 1655. P. & P. i Norra Wramb 1661-94.
    - **Elisabeth,** g. m. Casten Rönnow i Åhus.
    - **Christina Cath.** g. m. O. Aulin i Åhus.
      - **Casten Aulin,** P. & P. i Malmö.
  - **Jöns Andersson Helsingburgensis,** Kh. i Jemshög 1657—71.
    - **Fredrik Gemzæus,** Kh. V. Sallerup 1692.
      - ?
      - **Anders Gemzæus,** Kh. i Gråmanstorp 1698—1741. Häradsprost.
    - **Lars Gemzæus,** Kh. Westerstad, (hans porträtt hänger i Westerstads kyrka).
      - ?
      - **Anders Gemzæus,** sonson af A. G. i Helsingborg. "Önestad prest."
        - **Pehr Gemzell.** Major. R. S. O. Ätten fortlefver under detta namn.
  - **Olof Andersson Gemzæus,** Kh i Höör 1671 (anses af somlige ha varit af en annan Gemsö-slägt).
- **? Daniel Pedersson Gemzæus,** Kyrkoh. i Wäsby, rymde derifrån till Danmark 1683, då K. Carl förbjudit att predika på Dansk. Kyrkoh. på Fyen.
  - **Joh. Danielis Gemzæus,** efterträdde fadren i Wäsby, åtminstone såsom vicarie.
  - **Peder Danielsson Giemsöe,** Rector Sch. i Helsingborg 1666—68.
- **Lars Pedersson Gemzæus,** Baccal. i Köpenhamn 1624.

"Obs. Örestad prest har ett helt annat minne i urkunderna, än i traditionen. Hans besynnerliga uttal, som begabbades, hade uppkommit af dansk misshandling, då han förtärt ett bref af Måns Stenbock till denne trofaste Svenske man, hvilket Danskarne ville rycka ifrån honom. Hans gång var haltande, emedan Danskarne en annan gång nära stekt honom vid en eldbrasa, på det de måtte pina fram någon bekännelse om Svenskarnes förehafvanden, hvarom han underrättats. All misshandling vardt fåfängt använd mot honom. Stenbock sjelf tillskref Gemzæi biträde en stor förtjenst vid bedömande af Helsingborgssegern, drack i glädjen brorskål med G. och kysste honom. Grefvinnan Stenbock kysste honom ock, men blef ej hans "syster", enligt anteckning af S. Rönbeck, Pr. & P. i Gårdstånge. Jeppe Collin, en af Gemzæi efterträdare i Örestad, Juristen H. S. Collins fader, har lemnat en uppsats, förvarad i Bibl. Ms. H. c) fol. 165 i Lund rörande A. Gemzæus i Örnestad, som intygar att mannen var en prest med både kunskaper och prestliga förtjenster, samt att hans lyten, som efterverlden allena ihågkommit, voro följder af hans patriotiska verksamhet såsom M. Stenbocks verksamme vän, då Skåne räddades åt Sverige. Här är ett prof på efterverldens tacksamhet. I nära ett och ett halft sekel har hans minne blott fortlefvat på spefoglarnes läppar, som hvarken gjort samtid eller efterverld gagn."

36. *Jacob Huuswig.* Af dess liksten uti Helsingborgs kyrka, som ligger framföre Kungsstolen på högra sidan, kan man sluta att han blifvit Pastor efter Gemzeus, men dött samma år kort efter sitt anträde till pastoratet. På stenen *) läses:

Staa du Pelegrim og hör.

Jeg M. Jacob Huuswig, fordum Sognepræst her uti Helsingborg, var Gudi kier, og fordi jeg lefvede ibland Syndere, blef jeg borttagen, min Själ behagede Gud, derfore hastede hand med meg ifraa Ondskab. Sap. A. v. 10, 14. Nu er min Sjel udi Guds hand, og pinen rörer icke den, men mitt Legeme i dette kamen og har lucket dören efter mig indtil en vrede gaar ofver. Esai 26, v. 20. *Saa ved jeg at min Frelsere skal staa paa jorden, og efter at de have genomstuckit denne min hud, daa skall jeg se Gud, af*

---

*) Nu lagd den 2:dra bland pastorernas grafstenar i S. Choromgången vid muren.

dette mitt kiöd. Jobs. 19. 26. *Derfore saa tenk paa min dom, thi saa skall og din være, mig i gaar, dig i dag.* Syr. 38. v. 23.

$$\frac{\text{A. A}}{16}\ \text{M H}\ \frac{\text{R}}{50}$$

(De sista bokstäfverna och ziffrorna beteckna: Anno A Redemtione Mundi Hujus 1650.) "Omkring stenen läses: Hvo som er langmodig hand er et klog meniske thi vi blefve i gaar och vide intet og vore dage ere en skuge paa jorden. derfore om Herren end för os her underlig saa skulle vi dog siden:

Öfvergår nu till stenen, ofvan inskriftens början: skinne som den utstracte Befestnings Skin."

At Jacob Huuswig är död samma år som Gemzeus, deruti möter ingen contradiction. Gemzeus slöt sina dagar d. 1 Mars, Huuswig i slutet af året och kort efter sitt anträde till pastoratet. I de tider stodo aldrig prestekall så länge lediga som nu; de tillsattes genast och nådår hindrade aldrig den utnämnde Pastorns tillträdande; ty med nådåren förhöll sig sålunda i danska tiden, att den utnämnde Pastorn delade med sin företrädares enka och barn det årets inkomster, men deremot besörjde om embetet. "Den 1 Mars 1650 dog Gemzæus, d. 22 April uppgjordes räkenskaperna utan prest, d. 7 Juni s. å. prestvigdes Rectorn i Christianstad M. Ernst Baden, såsom utnämnd Kyrkoherde i Helsingborg. Huuswig har således blott i April och Maj 1650 kunnat vara Pastor härstädes. Inskriften på grafstenen, der Bibelskrifternas text är närmare följd än i den svenska öfversättningen, antyder i allt en hastig och oförmodad död. Då ett litet barn låg med en sidenblomma i hand vid sidan af den kista, der Huuswig låg i sina starka sammetskläder, och maka nämnes å stenen och ingen enka nämnes då hans företrädares enka får enkohjelp, synes som om H. kommit enkling och här snart slutat jemte sitt barn att lefva. Sannolikt har J. H. sjelf författat sin grafskrift. Hans händer ligga ännu oupplösligt sammanknäppta ofvan hans bröst i den hvälfda grafven under choret och altaret. Doc. S. Cavallin har meddelat Utg. följande: Mag. *Jacob Madsen Huswig* prestvigdes d. 16 April 1650 till Pastor härstädes. K. Br. d. 4 Mars 1650 anbefaller Länsman i Helsingborg Björn Ulfeld att hos Borgmästare och Råd i Helsingborg rekommendera honom till att erhålla det då lediga pastoratet. Han var borgareson från Köpenhamn. Två pastorstillsättnin-

gar kunde i de tiderna väl gå för sig inom 3 månader. Som exempel må anföras följande: Pastor i Solberga, Michel Thomeson, dog $\frac{29}{8}$ 1636. Jens Pallesen, Stadskaplan i Ystad, predikade $\frac{7}{9}$ i Solberga i Prostens närvaro, men som ej alla "kaldsmännerna" voro tillstädes blef ingen kallelse af den dagen, följande Söndag $\frac{13}{9}$ predikade bemälte Jens P. i både Solberga och Hasslebösarp, och samma dag begärdes och erhölls "Länsmannen i Malmö" Herr Thage Totts bifall till kallelsen, som utfärdades $\frac{16}{9}$; hvarpå den kallade erhöll Biskopens "forskrifvelse till Slottsherren om Collatz at bekomme", hvilken han $\frac{21}{9}$ presenterade ofvanbemäle Herr Thage Thott på Bierysholm och erhöll fullmakt. Redan $\frac{25}{9}$ s. å. installerades J. Pallesen af Prosten Anders Matsson i Kjellstorp. — "*Fordom*" på M. Jac. Husvigs grafsten betyder väl detsamma som "i lifstiden.""

37. Mäster *Ernst* kom efter Huusewig. Prosten Torkel Tuwason nämner honom händelsevis uti sin efterlemnade underrättelse om Helsingborgs pastorat, då han berättar hvad förmoner prestenkorna der njuta: Nyder hon og naagit af Sognepræsten, ner hun det söger med en vänlig mellanhandling af gode Mænd Kirkens Patroner, paastående bade for et Exempel skylld, som paa steden findes, og Mester Ernst Salig foruden en Summe penge hand gaf Kerstin Mester Anders, end side endog gaf hende Tjenden efter af all den jord hun bruger, hvilket jeg og efter hanem hende tilstaaet haver, og gaf hinde gierne i den sted aarligen 4 Tönder Rug og Bjugg 8 Tönder efter som hun havde ved 8 Pund Sæd og den half anden del kom Præsten til af Tjenden. — Denne Mäster Ernst var ej Prost, ty uti 1655 och 1656 års räkenskaper för kyrkan, som då på Helsingborgs slott reviderades, nämnes han ej som närvarande, utan i dess ställe Prosten Rasmus Rasmussen Hofgaard från Kropp, som efter Mäster Anders Pedersson Gemzæus blef Häradsprost. Om Mäster Ernst härkomst, lefnadsöden och död har man intet funnit. Intet epitaphium, ingen liksten öfver honom i Helsingborgs kyrka. Det enda man vet att han varit Mäster.

"Dog 1656. Han hette Ernst Baden. Det var hans bror, som nämnes i Rectorsserien i Helsingborg under namn af M. Jacob Ernstssön Baden, 1651—58; således son af Borgmästaren Ernestus Badenius eller Ernst von Baden i Horsens, som var gift med en Erkebisk. Joh. Svanes syster. M. Ernst blef Rector Scholæ i Christianstad omkr. 1648, disp. i Köpenhamn 1649 d. 8 Maj. Samma år den 7 Juni prest-

vigd såsom Kyrkoherde i Helsingborg. Nämnes i Winstrups Epigrammata p. 1088—89."

38. *Torkel Tuwasons* företrädare, som före året 1637 tillträdt Helsingborgs pastorat, hvilket man deraf med säkerhet vet, att samma år har Magistraten beordrat en stadstjenare, att tillika med Prosten Mäster Torkel Tuwasons tjenare gå omkring och granska säden på marken "hvis skade Soldatesquens beste giordt havde." Ty i Juli nämnde år drogs Danska arméen tillsammans vid Helsingborg, och låg der hela sommaren öfver, hvarigenom stadens jordar mycket ledo. Han hade många besvärligheter i sin tid i anseende till det då brinnande kriget emellan Sverige och Danmark. När kriget upphörde, Skåne blef Svensk provins, anlades nya fästningsverk kring Helsingborg, då han forlorade all sin åker och äng, och hade i tvenne år intet att så eller skörda, men utverkade sig slutligen ersättning för den jord han mist; då han i stället för 10 tunnland åker fick 16 tunnland och 14 lass äng. 1663 har han författat en underrättelse om Helsingborgs Pastorat, hvilken han skref på pergament. Sjelfva originalet är förkommet, men vidimerade afskrifter och utdrag finnas ännu, och uti Kammar-Collegii archivs documentsbok fol. 1415 är ett extract af Torkel Tuwasons Relation om Helsingborgs Pastorat. Se bland de inbundne handlingarne "rörande pastorslönen" i Pastors-archivet I) № 145 en afskrift, som det tyckes af Prosten J. Rönbecks hand.

Han har utgifvit en förklaring öfver "1 Cor. 15 Om Christi og vores Opstandelse", hållen uti veckopredikningar i Helsingborgs kyrka och är tryckt i Köpenhamn 1662. "Ligpredigen over Niels Krabbe, ib. 1663." Zwergius uti Siellendske Cleresie Historia p. 638 säger att Torkel Tuwason 1665 blifvit kallad till Pastor vid Holmens kirke i Köpenhamn. 1664 sålde han sin stora trägård, som låg vid östra ändan af torget, och den han 1661 köpt hade af Holger Wind på Gunnarstorp, och 1667 sålde han sin graf i Helsingborg till Borgmästaren Jöns Nilssons enka Anna Laurits-dotter. Hans fru har hetat Kerstina Larsdotter, och med henne hade han tvenne barn. Dess öfriga öden känner man icke. "I Jens Worms Lex. over Lærde Mænd upptages Torkild Tuesen under namnet *Tullius Thorchildus*, född i Jutland (kallas i Nyerups Lärdoms-Lex. *Thorkil Thuesens).* Mag. i Köpenhamn 1631, då han disputerade de chorographia Palestinæ. Var 1612 (enligt Nyerup) Sognepræst til Fruekirke i Helsingborg. Sognepræst og Provst ved Holmens

kirke i Köpenhamn 1664. K. Dansk Hofpredikant och Confessionarius 1666. Död 1668 d. 24 Dec. utnämnd Biskop i Aalborgs stift. Gift med Tolder Peder Halses enka i Skeen. Hennes syster bodde i Helsingborg 1667. Någonstädes har Utg. hört att T. T. dog på resan till sitt stift. En hans dotter blef gift med M. Jacob Ernstsson Baden, som anföres i Rectorsserien. Då han dött, fanns icke så mycket han kunde begrafvas för, enligt Zwergii Siellands Cler. p. 658, utan Kungen bekostade hans likfärd, då han blef begrafven på kyrkogården i Hilleröd. I Sognepr. Chrph. Lidovs Hist. regiæ scholæ Fridericiburgæ kallas han en mycket vällärd och vältalig man. Obegripligt erkänner Zwergius det factum vara, att Tuessons arfvingar dömdes att betala 6496 Rdr till Fredriksborgs schola. På så kort tid kunde ej scholan, enligt Z:s rimliga förmenande, haft så stora inkomster, som T. T. kunde haft hos sig stående i dödsstunden. Men då utbetalningen skedde efter Höieste Rets dom, må det ej varit ett godtyckligt straff för någon politisk otrohet mot Danmark till förmon för Sverige. För sedliga brott dömdes visst i den tiden dylika böter till scholor och kyrkor; men om ett dylikt varit kändt t. o. m. misstänkt, synes orimligt, att han så nyss förut blifvit utnämnd till Biskop. Aalborgs stift blef ledigt d. 11 Oct. 1668 och T. dog d. 24 Dec. s. å."

36. Mag. *Jacob Lauritsson Kiöge.* Pastor i Helsingborg efter Torkel Tuwason; var förut Stadscomminister. Han kallas af sin företrädare, uti dess berättelse om Helsingborgs Pastorat, en *fin man*, som efter Dansk dialekt betyder en hederlig och artig man. Hans härkomst känner man icke, men förmodligen var Kiöge på Seland hans födelseort, efter han kallade sig Jacob Lauritsson Kiöge. Han kallades af Philosophiska Faculteten i Lund til den första Magisterpromotion, som vid denna nya akademi 1670 firades. Han utgaf sin Disp. Gradualis: De Primævo ac Authentico Charactere Litterarum Veteris Testamenti, Præside Petr. Holmio, Lundæ 1669. 4:o. En likpredikan har man efter honom öfver Borgmästaren Eggert Ellers, tryckt i Lund 1667. 4:o.

Herr Jacob Lauritsson dog af slag på predikstolen i Helsingborg d. 3 Sept. 1672.

"Han får ej förblandas med Jacobus Laurentii Coagius, som var Kyrkoherde i Herslöf 1631—1663 enligt nya Stiftsmatrikeln, helst J. L. K. 1658—67 var Comminister i Helsingborg, såvida han ej egde Herslöf som prebende. (Sednare sökte Comm. i Helsingborg att få Bårslöf till prebende). Hans slägtskap med Andr. Petri Coagius eller Anders Kiöge,

född i Kiöge, Math. Prof. i Köpenham och sedan 1578 Canon. i Lund, känd som Förf., är oviss. Jacob K. hade 11 barn, 3 i sitt första, 8 i sitt sista äktenskap; enligt bouppteckningen efterlemnade han 461½ lod silfver, 25 folianter, 52 qvarter, 40 octaver i boksamlingen. Hvarje barn ärfde 3072 daler, och när skulder betalts, 1184 daler."

Hans efterlefvande enka Söstre Hansdotter förunnades samma förmåner, som Prosten Gemzæi enkefru haft. Uti 1672 års kyrkräkning finnes antecknadt: De Tre Tunnor Korn och 8 sk. penge, af kirkens jord, som Söster salig Mester Jacobs hafver i fæste, och nu efter sin salig Mands död och Magistratens bref niuder fri uden afgift i sit änkestand, som forrige Præste änker for dette niudet hafver. Prosten Jacob Lauritsson hade en son, som sedermera blef Stadscomminister uti Helsingborg och het Hans Jacobæus. Han lefde ännu 1710 och sattes af Danskarne till Prost i Helsingborg uti Prosten Troilii ställe, som vikit undan och gick till Grefve Stenbock. Sedan Danskarne förlorat slaget vid Helsingborg, måste Hans Jacobæus rymma; han följde dem öfver till Seland, der han slutat sina dagar; men om han derstädes vunnit någon befordran vet jag icke. Han hade en son Johannes Fritz som 1709 gick i Helsingborgs schola och med sin far flyktade till Danmark, der han fortsatte sina studier och vardt Rector Scholæ uti Slangerup på Seland.

Jacob Lauritsson har sitt grafställe på norra sidan om choret gent mot Braheska epitaphium. På hans sten läses: ***Her under hviler Hederlig oc Höijlerdt Mand Mester Jacob Lauritsen Kiöge Forige Sogne Præst her udi Helsingborg, som salig i Herrenom hensof d. 3 September Anno 1672 udi hans alders 49 år. Gud forläne hanem med alle Guds udvalde en glädelig opstandelse paa dommens dag.***

Som han en Guds opricktig Mand
Till döden tro har værit
I Lärdom, lefvnet idelig sin Gud
Och Herre ærit.
Så har han nu till Lön derför
Bekommit lifsens krone
Med Cherubim och Seraphim
Sig fryder for Guds Throne *).

40. Prosten ***Hans Cervinus*** eller ***Hjort*** fick fullmakt på Helsingborg d. 26 September 1672, 25 dagar efter sin före-

---

*) № 2 i S. Choromgången i raden närmast altaret.

trädares död. Han var en lärd man. 1642 såsom Magister utnämnd till Pastor i Warberg, 1655 i Halmstad, underskref Malmö recess 1662. 1666 Prost i Halmstad och Præpositus Generalis öfver hela Halland. Kallas på en klocka i Karup Archipræpositus 1667. 1668 utnämnd till Theologiæ Professor vid den nya Carolinska akademien i Lund; den 7 Mars 1669 introducerades han i sin nya värdighet, vid hvilket tillfälle Rector Magnificus Rostius utgaf ett programm, deri han kallas Johannes Cervinus och uti protocollet hållet i Consistorio Academico kallas han Johannes Frederici Cervinus. Var akademiens Rector 1671 och Dec. i Teol. Fac. 1672; men han behöll sin Prostsyssla i Halmstad och derföre som han ofta reste till Halmstad och längre tid sig der uppehöll; beslöt Consistorum d. 4 Sept. 1672 att Prosten Magister Hjort skulle påminnas att ej så länge uppehålla sig i Halmstad, utan sköta sin Professorssyssla. Kanske denna påminnelse mycket bidragit dertill, att han sökt Helsingborgs lediga pastorat. Jemte fullmakt på Helsingborg afgick bref till Biskopen i Lund, Peder Winstrup, uti hvilket Kongl. Maj:t gaf Biskopen sin nådiga vilja tillkänna, att Professor Hjort, Domprostnamn och värdighet tillägga, samt att han under Biskopens skröplighet, som var en bedagad man, vid visitationer och andra episcopala förrättningar i stiftet honom biträda skulle, hvilket mer än tillräckligen bevisar att Professor Hjort eller Cervin stått uti utmärkt nåd vid hofvet och egt Biskop Winstrups förtroende*). Denne man hade de vackraste utsigter, och man kunde sannolikt dömma att Svenska regeringen utsett honom redan till Winstrups efterträdare.

1676 utbrast det olyckliga kriget emellan Sverige och Danmark. Helsingborg var den första eröfringen, som de Danske gjorde i Skåne; staden intogs af dem i Juli nämnde år, men återtogs af de Svenske Nyårsdagen 1677. Huru Prosten Hjort i denna critiska tid sig förhållit vet man icke, men på något sätt hade han ådragit sig K. Carl XI:s onåd, och han tog det beslut, att flykta öfver till Seland, der han af Danska Konungen benådades med ett litet landtpastorat. Hans öfriga öden har man sig icke kunniga. Hans fader var Fredric Hjort eller Cervinus, Pastor i Ausås och Ströfvels-

*) Den slutsatsen är ej lika säker som den om hofgunsten; ty Winstrup egde ej denna sednare med stor tillförlitlighet. Cervinus kallas Stiftsprost i Bexells Götheborgs St. Hist. 2: 194.

trup*), hans farfar var Hans Lauritsson Hjort, Prost i Halmstad, som dog 1617; han hade i sin barndom som fånge kommit från Tyskland till Halmstad, gick der i schola, var redan 1587 derstädes Pastor. Från denna man härstammade alla i Skåne varande Ceryiner.

41. *Eric Pætreus*, Pastor i Helsingborg 1680. Han var född i Bonderup vid Dahlby d. 24 Febr. 1634. Fadren Petrus Georgii Kyrkoherde derstädes, modren Catharina Ericsdotter. Studerade i 11 år vid Lunds och Ystads scholor, sändes till universitetet i Köpenhamn, hvarest han i 10 år studerade theologien med så utmärkt flit att han 1660 blef BaccaLaureus. 1666 kallad till huspræst hos General-Gouvernören i Skåne Grefve Gustaf Baner, i hvars hus han var i 3 år. 1669 Stadscomminister i Helsingborg. 1680 Kyrkoherde derstädes. 1682 transport till Ausås och Ströfvelstrups pastorat, hvilket han i 16 år förestod; tillika Prost öfver Bjera och södra Asbo härader. Död 1698 d. 30 Januari 64 år gammal. Gift med sin företrädares Christian Fredric Cervins efterlemnade enka Maria Hofgaard, och hade med henne fyra barn. Hans epitaphium är uppsatt i Ausås kyrka.

Ven:dus Dom:nus Ericus Petreus celeberr:mis Par:bus Patre Rev:do Dom:no Petro Georgie. Mat. Catharina Erici filia. Bonderupiæ d. 24 Febr. 1634 natus. Primo domi ad 11:mum A:m et de inde in Scholis Lundensi et Eustad:si A:os 11. informatus. In Academia Havn:si 10 annos S. S:æ Theol. Studiosus, Titulo BaccaLaurei A:o 1660 decoratus. Excell:mi D:ni Gustavi Baneri 3 Annos Concionator Aulicus Eccl:æ Helsingburg:sis 11 A:os Comminister, et 2 Annos Pastor. Ad Ecclesias Auso:om et Ströbel:m vocatus ib:m 4. Liberor. Parens. 16 An:os Maritus et Pastor, Nomarchiarum Mont. et Asbo:is Australis Præpositus. A:o Christi 1698 d. 30 Jan. et ætatis suæ 64 denatus.

42. Mag. *Andreas Schartov* af K. Carl XI 1682 till Kyrkoherde i Helsingborg utnämnd. Som staden mycket lidit genom sista kriget, och var nästan i grund förstörd, anslog H. Kgl. Maj:t i nåder Qvistofta och Glumslöfs församlingar såsom annex, Prosten Schartow**) till förbättring i

---

*) Der efterträdd af en son Christian Cervin eller Hjort. Fredericus Cervinus utgaf en oratio metrica in natalitia Jesu Christi. Havniæ 1622.

**) And. Schartow var Kyrkoherde i Andrarum 1677—81, i Qvistofta ensamt 1681—82, i Helsingborg och Qvistofta 1682—91. Han satt i Commission tillsammans med

sina inkomster; men dessa församlingar voro ej då hvad de nu äro. Alla byar i desamma hade i December 1676 på Konungens befallning blifvit afbrände och socknarne således till större delen öde. 1685 fann Prosten Schartov sig föranlåten att hos General-Gouvernören anhålla om utväg att få Qvistofta prestgård uppbyggd; hvarpå Grefve Ascheberg resolverade: Såsom Herr Prosten sig på det högsta beklagar, att prestgården till Qvistofta kall, som honom för en præbenda är tillagd, ännu ligger öde, som sedan krigstiden, då han med hela socknen blef afbränd, hvilket Hans Excellence sig sjelf påminner, anhållandes Herr Prosten, efter som den ringa inkomst han af detta kallet hafver, uti många

---

General Ascheberg m. fl. från 1681 d. 9 Nov. till 1682 d. 25 Nov. att granska rörande Skånska prester, som under kriget öfvergifvit sina pastorater. Lär varit Riksdagsman 1689 (protokoller för den riksdagen saknas i presteståndets archiv) och höll då på Stockholms slott en s. ä. tryckt predikan på 2 Sönd. i Fastan med ämnet: Trons och Tålamodets kamp och krona. Den i Biogr. Lex. XIII. p. 348 nämnde "mindre väl kände", med hvilken en Schartow ej ville ha lika namn och derföre kallade sig Schart*au*, torde varit Prosten Andreas Schartovs son Andreas (se nedanföre om J. Rönbecks kyrkrådsverksamhet). Då Prosten A. Sch. hade denne sonen Anders, är ej antagligt, att han hade äfven den sonen Anders, som var född i Qvistofta och som sedan blef Rådman i Malmö, Prosten Henric Schartaus fader, utan var denne sannolikare son af någon Kyrkoherdens i Qvistofta A. Schartovs broder eller åtminstone frände med namnet Schartov, som varit den vice Pastor A. Sch. såsom Kyrkoherde i Helsingborg måste hålla i Qvistofta. En Chr. Fredr. Schartov var Kyrkoh. i Gudmuntorp 1677, en Joh. Schartov Kyrkoh. i Sörby 1728—33. Som Rådmannen A. Sch. hade begge namnen lika med Hospitalsmedlemmen, hvilken var så förfallen, var ej under om han skillde namnets stafning. Detta torde observeras vid Henr. Sch:s biographi i Biogr. Lex. K. M:t gaf en summa till A. S:s enkas och barns underhåll, hvaraf dottren Karens anpart 300 dal. smt utsattes på ränta genom Biskop Papkes och Prosten H. Rönnovs i Welluf förslag. För räntan sattes Karen hos Hr Nils Riman 1699. Hon hade dock ärft 100 daler, hvilka blefvo innestående i Gåsebäcks mölla, hvilken egts af fadren men såldes till Capit. v. Vicken; liksom 300 daler, som stodo i Wilh. Farenhus' gård, som köptes af Borgmästar Löfgren.

år intet kan förslå så mycket som till samma prestgårds uppbyggande erfordras, och han dessutom inga medel hafver, dertill att använda; alltså väl i anseende deraf som af den redlighet och trohet, han framför andra uti krigstiden emot Kongl. Maj:t bevist, hvilket Kongl. Maj:ts egne honom meddelte bref betyga, måtte på ett eller annat sätt åtnjuta hjelp till prestgårdens uppbyggande; och alltså verkligen kunna hugna sig af den nåd Kongl. Maj:t emot honom uti samma dess allernådigste bref förklarar; alltså lofvar Hans Excellence vela draga försorg, att samma prestgård skall blifva upphulpen. Af detta General-Gouvernörens yttrande om den synnerliga nåd Prosten Schartov stod uti hos sin Konung, blifver onekligt, att han under kriget visat utmärkt tro och redlighet, då så många Skånska prester röjde allt för mycken och stor bevågenhet för Danska regeringen. Hans patriotism har säkert befordrat honom till Helsingborgs pastorat; men der mötte honom, såsom en ärlig och Svenskt sinnad man, många ledsamheter af Danskt sinnade åhörare; kan ock hända att han sjelf varit en het och stridig man. Med sin embetsbroder Hans Jacobæus, "som slutligen måste rymma öfver till Danmark, starkt comprometterad", kunde han ej länge lefva i sämja, men hvems skulden egentligen varit, vet jag icke. Ett bref från Biskop Hahn i Lund till Magistraten i Helsingborg omrörer denna osämja, och är af detta innehåll:

Ädle, Velvise, Högacktade Herrar Borgmestare och Råd, Högtärade Gynnare och tillförlätelige Synnerlige Gode Venner.

Såsom jag fast ogierna månde förnimma, at någon osämja och irring är upkommen emellan Erevördige och Hög-Lärde Candidaten Præpositum och Pastorem Herr Andreas Schartov och Comministeren Vyrdige och VelLärde Herr Hans Jacobson, hvilket mig så fast mer till hiertat går, som jag ser et sådant missförstånd förorsakar stor förargelse och orimmeligheter; altså har jag dit skickat ärevördige och Väl-Lärde Herr David Arentson Prost i Gynga härad och Pastor i Mjälby och Tjörnarps Församlingar at han adjungerar sig ärevördige och VelLärde Herr Erasmum Gemzeum Prost öfver Södra Asbo Härad och Kyrkioherde uti Wramb och Bjuf, samma sak at Examinera, sökandes så mycket giörligit är, den at componera; men i vidrigt fall, de icke skulle kunna, antingen för dess vicktighet, eller med Parternes goda vilje och samtycke komma till rolighet, då sielfva processen hit till Consistorium öfverskicka, hafvandes sedan Parterne, at undfå den decision som lag och rätt dicterar.

Recommenderandes derföre ofvanbemelte Ehrevördige och hederlige Män, Velvise Magistraten till det besta, förmodandes all hielp och förfordran, som desse Fullmäcktige desiderera kunna, på det denna tvisten kan få ett godt och hastigt slut, alt missförstånd dempas, och Christi Rike utvidgas. Förblifver till det öfvrige, nest et trogit gudi befallande till all skiöns välfärd. Lund d. 14 Martii A:o 1683.

Canutus Hahn.

Huru denna undersökning aflupit har jag mig icke bekant. Men just vid samma tid hade Prosten Schartov en annan ledsamhet, som Kämnersrättens protokoll af den 17 April 1683 utvisar. Prosten Schartov hade med några sina goda vänner rest öfver till Helsingör. Elaka menniskor, hans fiender, utspridde ett rykte om honom, att han uppsökt en sköka, som rymt från Helsingborg till Danmark, och med henne satt möte. Schartovs egna ord inför protocollet lyda så: att som jag för sådant för ofvanmält, är insimulerad, som uti det pasquilantiske uti Helsingör, af liksinnade hömörer practicerat och producerat skrift är infördt, hit äfven fördt och producerat, hvilket skrift her skall blifve insinuerat, med begiäran, det måtte opläsis och påskrifvis; altså emedan mit embetis och Persons Existimation ej anstår lida någon sådan Lögnlisteligen intenderad skamfläck på mit erliga namn; liksom jag antingen skulle vara en horekåpplare eller velat sjelf sökt någon olaglig omgiänge med horor i ett annat rike, ty till att undfly etc. — Härpå afhördes Schartovs ressällskap, och deras vittnesbörd urskuldade honom fulleligen från dessa äreröriga beskyllningar; men man ser deraf, att mannen haft många ovänner*). Af gammalt folk i staden omtalas Prosten Schartov ännu i dag som en sträng man. Det berättas att han egt Gåsebecks mölla, den han låtit uppbygga: att han vid byggnaden betingat arbete af timmermän, murmästare, snickare, smeder, glasmästare

*) Man finner af det följande, att Prosten Schartov uppehöll den ordning kyrklagen ålaggt Pastor såsom Ordförande i kyrkrådet; de som der förmanades eller i prediningar "om domen, rättfärdigheten och kyskheten" bestraffades, funno visst en lisa uti att ock kunna draga sin prest inför rätta: en lisa, som presten gerna bör unna dem som behöfva den, emedan de då mindre frestas att hämnas genom vida gröfre brott. Det tillbråkade språket till protokollet har väl protokollisten hufvudsakligen bestått. I kyrkrådsprotokollerna är Ordförandens stil oklanderlig.

och flere; men när arbetet var färdigt, har han icke betalt dem något derför; dock lärer saken förmodligen hänga så tillsammans att en hop borgare i staden aldrig fullgjort sina skyldigheter mot pastor; och att Prosten Schartov, sedan de gjort arbetet färdigt, afqvittat sina innestående rättigheter. Man kan aldrig tro, att flere gjort som Rådman Herman Schlyter, en äkta Danskt sinnad man, hvilken vägrade honom tionde och blef af Kämnersrätten dömd att på en gång betala Prosten Schartov 14 tunnor råg, 14 tunnor korn, 14 tunnor hafra samt 51 Dlr 18 öre smt i penningar. Hade handtverkarne ej kunnat få en större contralagsökning, hade de väl ej glömt att de kunnat sjelfva lagsöka. Rättast af Schartov hade dock varit att ej sjelfpanta, men om han ville hafva sin rätt, också uttaga den.

Uti stadens Copiæbok, Anno 1689 den 7 Jan., finner man inryckt en klagan öfver presterna i staden och deras predikningar. Om härtill varit orsak, eller om det skett af afund vet jag ej. "Sch. började de äldsta qvarvarande kyrkböcker öfver vigde, födde och döde 1688: han höll kyrkrådssammanträden efter kyrklagen för att förlika oeniga makar, bestraffa en sällsynt kyrkgång, undersöka om dem som öfver året hållit sig från H. H. N. borde christligen begrafvas o. d. Comministern, Rector Scholæ och Borgmästaren voro bisittare. Klockaren inkallas och förmanas till lydnad. Smeder, som slagit hustrurna med tången, lofva beskedlighet, hustrurna lofva tystnad."

Prosten Schartov dog i Helsingborg d. 6 Februari 1691, begrofs den 6 Mars af Prosten Johan Hofverberg i Landskrona; lemnandes efter sig enka och tvenne barn, en son Anders och en dotter Karen. Enkeprostinnan dog några år derefter. Sonen sattes i lära hos en snickare i Helsingborg, och dottren uppfostrades hos sina slägtingar.

45. Mag. *Nicolaus Nicolai Agrell*, fick 1691 Kgl. fullmakt på Helsingborgs pastorat, men kom ej att tillträda, han dog innan aflyttningen från Torup i Halland, der han var Pastor förut. "I dödboken läses: A:o 1691 d. 5 Sept. om aftonen kom vår Högehrevyrdig Hr Probst Magister Nicolaus Agrell först hit till Helsingborg. Gud gifve honom lycka och välsignelse, och begrof han Per Svänsson färgemans lille dotter d. 12 Sept. Vice Pastor hade Andr. Julien varit och blef, sedan Agrell väl återvändt till Torup. Dog sedan vid flyttningen från Torup till Helsingborg 1692. Gift med Gunilla Ausén, O. Dalins moster. "Lärd och ansedd man", enligt Bexell. Fattig. Efter Agrell uppgifves *Olaus*

Bartholdi Aquilonius i Löderup ha blifvit transporterad till Helsingborg. Han var son af M. Bertillus Canuti Aquilonius, känd som författare af en känd handskrift *de Nobilitate Danica* och en mängd hos O. Worm uppräknade skrifter. Lär dock aldrig varit af Konungen utnämnd, utan blott af Domcapitlet föreslagen."

44. Mag. *Gilius Petræus Achtschelding*, 1692 till Pastor i Helsingborg utnämnd. Han var född i Stockholm. Hade studerat i Lund. 1674 disputerade pro exercitio: De Mysterio Unionis Personalis under Professor Christian Papke. 1683 ordinerad till Regementspastor vid Drottningens Lifregemente. 1684 försvarade sin gradualdisputation: De Subjecto et Adjuncto, under Prof. Joh. Lundersteus præsidio. Samma år promoverad Philos. Magister och s. å. Pastor i Löderup samt Prost i Ingelstads härad. 1692 Pastor i Helsingborg samt Prost öfver Luggude och södra Åsbo härader. Han utverkade i sin tid nådigt tillstånd att få Räus*) och Wellufs socknar till annex i stället för Qvistofta och Glumslöf, så snart då varande Pastorn Hans Ronnovius med döden afginge; men gjorde sedermera byte med samme Rönnov, som flyttade till Qvistofta**). 1698 blef G. A. trans-

---

*) "I 1670—71 Jordrefningsprotokoll, som utgör Jordboken på oförmedlade hemman, enligt K. M:ts Resolution på Skånska Allmogens Besvär vid 1800 års riksdag (se Biogr. Lex. XII. 178, under Landshöfd. G. F. Rosen), läses om Rousze Sogen: *Hoffvedssogen til Weluf, som Cronen tilhörer Jus patronatus.*"

**) "Derigenom kom Raus och Wellufs pastorsserie att bli gemensam för dessa församlingar och Helsingborg. Både Raus och Wellufs kyrkor äro från katholska tiden, då hvardera kyrkan hade sin sogneprest. Å Raus ena klocka lästes 1729: Ave Maria gracia plena Dominus tecum benedicta tu in mulieribus. Anno Domini MCDLVI et benedictus fructus ventris tui Jesus Christus. Amen. På Wellufs stora klocka stod: Anno Domini MCCCCLXVII O Rex gloriæ veni cum pace Osanna. Berig Laurens. Ave Maria gratia plena † Dominus tecum benedicta tu M. Jenson gott mig. Nu äro begge omgjutna. Pastorer i Raus från katholska tiden känner man inga; i Lutherska äro i *Raus och Widlöf* följande kände:

1. *Nicolaus Hagæi*, som torde betyda *Aage* eller *Åkeson*, hvilken blef Kyrkoherde i R. och W. 1534, född i Warberg omkring 1530, död d. 2 Jan. 1584 kl. 5 på mor-

porterad till Landskrona, då han blef Häradsprost i Rönneberga och Harjager, och samma år afsomnade han saligen i

gonen; gift 1:o) med Margareta, som födde 2 barn; 2:o) med Marina, som födde 7 söner och en dotter; 3:o) med Anna, som öfverlefde honom; hon födde 3 döttrar och en son. Sönerne Matthias och Anders kallade sig Hagæus. Den sednare var Rådman i Helsingborg.

2. *Rasmus Ibson* innehade "begge præstegaarderne så den i Raus som i Annexen Wellöf sogn" 1630, enligt uppgift i ett officielt document från den tiden. Hans namn står både på Raus och Wellufs dopfuntar med årtalet 1633.

3. *Jacob Gregerssön* "præst i Raus oc Wellufs Sogner" 1649, då kyrkor och prester gåfvo hjelp att återuppbygga den nedbrända prestgården i Raus. Hans namn stod på en stol i Raus kyrka före tillbyggnaden 1839, nära predikstolen och årtalet 1638; likaledes stod det på båda kyrkkalkarne med årtalet 1643 före sista omarbetningen. På Wellufs står ännu J. G. S. (P.?) L. 1643 och Christopher Ulfeldts och M. Urnes vapen.

4. *Mogens Gundesen* var 1655 deputerad af Luggude härad såsom Kyrkoherde i Raus och Widlöf vid hyllningen i Köpenhamn. Underskref kyrkräkningarne 1662—78, kallande sig Magnus Gundæus Helsingburgensis, nämnes i 1670 års Jorgrefningsprotokoll såsom Pastor i Raus och Welluf, gynnade Danskarne och fann bäst att vid slutet af kriget 1679 fly öfver till Danmark. 1647 hade han från Helsingborgs schola kommit till Köpenhamns universitet.

5. *Hans Andersson Rönnovius* kom 1680, nämnes i 1691 års tiondesättning*), bytte pastorat med Pastor i Helsingborg, som lemnade honom Qvistofta och Glumslöf afträdande Welluf och Raus. Welluf hade nu börjat anses som moderförsamling, emedan pastor, sedan prestgården i Raus brunnit, väl ej af sammanskotterna kunnat bygga boningshus, utan flyttade till stombhemmanet i Welluf och lemnade Raus prestgård åt en brukare. Men ännu i afträdessynen d. 27 Juli 1700, som in originali förvaras i Domcapitel-archivet, kallas Wellufs prestgård för "prästastombnen, som brukas af Höglärde Hr Probsten sjelf." I 1670 års jordrefningsprotokoll upptages *prästegården i Raus* och bland pastors öfriga inkomster nämnes "landtgille m. m. af *Annex-*

*) Lagerbring har i Luggude härads tingsprotok. af 1692 funnit nämndt, att pastor Frunck på Rå bodde i Rå.

Herranom. Han var en snäll latinsk poet, och dessutom lärd man. "I kyrkrådsprotokollsboken finner man att han uppehöll ordningen enligt lagens kraf; men använder denna myndighet nog eget när han inkallar inför denna förmaningsdomstol Rector Scholæ och begge Collegerna och förständigar dem att hädanefter utan vidare påminnelse biträda med predikande i dömelveckan, då alla dagar skulle predikas, hvilket vore för Pastor och Comm. fast olideligt." Om hans härkomst, fru och barn har jag ännu icke kunnat få någon underrättelse. "Han var Riksdagsman 1697."

45. Mag. *Johannes Magni Sundius* tillträdde pastoratet den 1 Maj 1698 och är död d. 15 Jan. 1701; han ligger begrafven i den inre sacristian, der äfven hans porträtt är uppsatt och derunder läses dessa orden: Magister Johan Sundius Pastor et Præpositus Helsingburgensis natus Anno 1662, denatus d. 15 Jan. 1701. Således dess hela ålder 39 år. Om hans härkomst och födelseort har jag ingen underrättelse bekommit*). En broder hade han, Zacharias

---

gården" i Welluf. I Domcapitlet förvaras ock ett intyg inför K. Christian IV af d. 10 April 1650, gifvet af Pastor och Häradsprost, som fulltygar att Raus då var moderförsamling. Som sådan anföres den i Gillbergs Malmöhus läns beskrifning, ja i sjelfva Tunelds Geographi. Sedan församlingarne blifvit annecterade Helsingborg syntes det ovigtigt, hvilken som nämndes först, och då bibehöll Welluf, som brukades af Prosten sjelf vid afträdessynen, att skrifvas först och så inkom den i nyare jordeböcker som moderförsamling och den gamla Raus prestgård behandlades som *mensal*hemman, ehuru den var *sjelfva mensa* pastoris. I 1569 års Landebok kallas både Raus och Widlöfs prestgårdar *Curiæ pastoris*, egande jemte sig en *Curia æditui* i hvardera socknen. Klockargården i Raus är anslagen Helsingborgs lärdomsschola, klockaren i Welluf har sin gård qvar. Der Curia pastoris i 1569 års Landebok beskrifves, uppräknas de åkrar och ängar, som tillhörde Raus № 6, förrän det utflyttades till Gåsebäck."

*) "Född 1661 i Östergöthland, Fadren Magn. S. var Kyrkoherde i Asby och Prost i Ydre. Har som Amanuens vid Lunds Univ. Bibl. lemnat spår af sin flit, Rector i Landskrona 1689. Snäll äfven i musik. Kyrkoherde i Åsum 1695, der Oelreichar varit pastorer. Utgaf en disp. de freto Herculeo under A. Stobæus och en Likpred. Berömmes för sin lärdom och goda lefverne."

Sundius, Borgmästare i Malmö. Hans fru het Catharina Oelreich, enka efter en Ekelund, och i detta gifte hade hon en son Johan Gustaf Ekelund 1716 Ryttmästare, och en dotter Maria Juliana Ekelund, gift med Kyrkoinspectoren Olof Feuk. Med Prosten Sundius hade hon trenne barn, sonen Matthias Sundius blef Pastor i Östra Sallerup, sonen Magnus Sundius Pastor i Ivetofta, sonen Johannes — monne han ej blef Handlande i London? Prosten Sundius lemnade sitt hus i välstånd, efter bouppteckningen steg det till 8000 Dlr smt, som svarar mot 4000 Rdr Specie. Under kriget 1710 gick det mesta af denna egendom förloradt. Prostinnan bodde i Fjerrestad då Danskarne föllo in i landet, der vardt hon plundrad och till och med illa handterad af Danska ströfvande partier. Hennes vackra hus i staden, det hon borthyrt till Tullinspectoren Appelberg, gjorde de till magazin och blef så illa medfaret att det i många år ej kunde bebos. Enkefru Sundius var annars ett katigt och äredrygt fruntimmer, samt hade flera processer.

Prosten Sundius omtalas ännu i dag af allmogen i Welluf och Raus socknar såsom en klok man, den der kunde tillrättaskaffa hvad bortstulet var. Han brukade sjelf Wellufs prestgård. En gång hände att vid prestgården bortkommo ett par oxar: gårdsdrängen letade efter dem i tvenne dagar, men förgäfves; gick så till Helsingborg och beklagade sig för sin husbonde, att de bästa oxarna voro bortstulna. Prosten svarar honom genast: vänta litet så skall jag straxt säga dig hvar oxarna äro; gick så in i sin bokkammare och efter en liten stund kom ut, sägandes till drängen: gack till den byn Hjortshög eller Frillestad, i den gården, hos den bonden, der finner du dem, de stå uti hans fähus. Drängen gjorde så och fann oxarna. En annan gång stals en kalf ur en liten hage vid prestgården. Förgäfves efterspanades den. Drängen gick till Prosten, berättade hvad som skett var. Prosten gör på samma sätt som förra gången, säger drängen: kalfven har en husman i det och det huset stulit, men han är redan slagtad; du skall emellertid gå dit och när du kommer in i stugan, står en kalfstek på kakelugnen, den tager hustrun och bär ut i ett annat rum så snart du helsat på henne; hvilket allt hände som Prosten sagt. Man begriper lätt att allt detta var Prostens egen tillställning, och att han bedt mannen taga in oxarna, samt skänkt husmannen kalfven, sägandes dem huru de skulle förhålla sig. Men sin dräng och sitt öfriga tjenstefolk i Welluf satte han i den tron, att han kunde skaffa tillrätta hvad bortkommet var,

hvarigenom de från all otrohet afskräcktes, befarandes att derns husbonde var så klok, att han visste och kunde få rätt på allt hvad de undanstulo. "I kyrkrådsprotokollerna ser man att 1698 blef hvalfvet späckadt, grafställen fingos för bättre köp i kyrkan, dubbelkatheder byggdes i scholan, stolställestvister afdömmas, dervid Pastors hustru får intaga Comministers hustru i sin stol, på det en förnäm fru må få rum efter den förra (dylika tvister ersätta nu tvister mellan makar); jordar bortarrenderas till allt högre afgifter för kyrkan; gamla borgare intagas i hospitalet, som ge sina gårdar till detsamma. Efter hans död satt Comminister Hans Jacobæus i kyrkrådet biträdd af Collega Scholæ Coccius. Då säldes kyrktionden på öppen auktion."

46. Mag. *Olaus Orstadius*, Prost och Pastor i Helsingborg 1702. Transporterad till Carlshamn 1705, Riksdagsman 1710. "1702 d. 3 Juni desiderade O. kyrkrådets förklaring, huru Hospitalsföreståndaren Pripp kunnat intaga hjon utan både vice Gouverneurens och "hans faderlige Högvördighet" Biskopens tillstånd. Den 7 Juli var Biskopen närvarande. Borgmästaren och Magistraten voro anklagade af Ministerium Helsingburgense, att ej ha lemnat fundationsbrefven för hospitalet i kyrkans förvar. Borgmäst. Perment och vederbörande ansågos böra restituera kyrkan obevakade fordringar, som förlorats. Borgmästaren påmintes af Probsten än om sitt embetes fullgörande, än om betalning af gäld till kyrkan (ofta); Prosten anklagade åter Magistraten för undanhällna räkenskaper och documenter inför hans faderliga Högvördighet i Lund, skaffade en charta på publika jordar, för att förebygga att ej private lade dylika under sig, protesterande solennissime mot Borgmästarens inflyttning i en kyrkan tillhörig gård, förrän 150 Dlr smt betalts på köpeskillingen. Borgmästaren bemäktigade sig dock gården, oaktadt nycklarna var hos Prosten, utan att betala, enligt löftet till v. Gouverneuren, en skilling, och utan caution; då Prosten förehöll honom hans egenvilliga och olagliga disposition, hvartill Borgmästaren intet annat svarade, än att han skulle fullgöra v. Gouverneurens ordres; men Prosten resolverade att tillskrifva v. Gouvern. och Biskopen. Förmante Prosten också Borgmästaren att ej så trögt och ovilligt comparera i kyrkrådet, finnande deri en oförsvarlig negligence och nachlässighet. Borgmästaren lofvade bättring. På vidrig händelse ville Prosten besvära sina resp. förmän med klagomål. Snart kunde Prosten leverera Borgmästaren ett skarpt bref från v. Gouvern. Faltzburg om prompt be-

talning eller exsecution. 1704 blef Borgmästaren afsatt. Med G. Löfgren synes Orstadius dragit öfverens. Då börjadedes ransakning om Engeltofta. Prosten O. slutade ej sin strid med Borgmästar Perment, förr än denne blef afsatt, hvarefter han snart dog. Ofta såg man i städerna dessa båda Consuler — den andlige och verldslige — i en så uppenbar spänning, att de neutraliserade hos en stor del af folket begge embetenas kraft. Om ock presterne härigenom togo rätt på någon förlorad penning, förlorades dervid ej mycket, som med intet mynt kan uppvägas? Är der vishet i den legislatur, som tvingar presten att af sin samvetsgrannhet jemt "dela arf mellan bröder"? Må man ej glömma Dahlgrens saga om scholmästarerocken, som också var sängtäcke och golfmatta och hästtäcke. Vann rocken på denna mångsidiga användning? Eller vann den som skulle begagna rocken? Eller vann den som skulle begagna den som begagnade rocken?"

47. Mag. *Olaus Troilius*. Han var född den 30 Nov. 1669. Hans fader Borgmästaren i Fahlun Zacharias Unoson Troilius, hans moder Christina Fredriksdotter, hans farfar Prosten Uno Trulsson i Lexand och hans farmor Margreta Bure, kallad *Stormor i Dalom*, hans farfars far Truls Larsson och hans farfars farfar var bonden Lars på Bäcka gård i Hyltinge socken i Södermanland. Hemma i sina föräldrars hus njöt Olof Troilius privat information till 1685 då han reste till Upsala och fortsatte sina studier. Disputerade pro exerc. under Lagerlöf: De Lingua Suecana; pro gradu under Ahrrenius: de Cruce Veterum. 1689 promoverad Mag. 1693 på Landshöfdingen Gripenhjelms kallelse prestvigd i Upsala. 1697 Regementspastor vid norra Skåningarne. Fältprost. Såsom slägting till Biskop Steuch i Lund blef han väl emottagen, fick hans tillstånd att resa utrikes, då han besökte akademierna i Rostock, Leipzig, Wittenberg, Halle, Helmstad; tog vägen öfver Hamburg och Lybeck, och kom åter till Skåne 1700. Samma år den 10 Jan. fick han fullmakt på Dahlby och Hellestads pastorat. 1701 d. 7 Maj gift med Anna Magdalena Ehrenreuter, en dotter af Kongl. Stallmästaren Ejlert Gerts Ehrenreuter på Iljinge kungsgård. Erkebiskop Steuch i Lund förrättade vigseln. Med denna fru hade han tvenne barn, sonen Ejlert som blef Hofrätts-Commissarie och en dotter, hvilken dog kort före sin mor år 1704. 1705 utnämnd till Prost och Pastor i Helsingborg. 1707 för andra gången gift med Catharina Svärdfeger, en dotter af Råd- och Handelsmannen Michael Svärdfeger i Helsing-

borg samt fru Anna Wulf; med henne hade han 13 barn, 11 söner och 2 döttrar.

År 1709 kommo de Danske i landet. Danska Konungen tog sitt högqvarter i Helsingborg. En i Danska cancelliet uppsatt förbön för det Danska Kongl. huset och dess vapens framgång tillsändes Prosten Troilius med befallning att det i de allmänna gudstjensterna uppläsa. Som ärlig Svensk man hade han icke hjerta dertill; att ej hörsamma de Danskes befallning, såg han skulle blifva af svära följder: rymma var enda utvägen; men det var icke heller så lätt. Han lät sadla sin häst, tog sin kappa och lät klockaren bära socknebudstygen, föregifvandes socknebud på landet utom staden, och reste så bort utan minsta misstanka. Tog vägen till Småland och infann sig hos Grefve Stenbock, som genast utnämnde honom till Fältprost för Svenska arméen. Så snart Prosten Troilii flykt blef kunnig, förordnade Danska Regeringen Stadscapellanen Hans Jacobæus till Prost i Helsingborg; men hans prostavärdighet varade icke länge. De Danske måste rymma landet och dem följde Hans Jacobæus, Hospitalspresten Bundæus och Organisten Petresch. Troilius var närvarande vid Helsingborgs slag. När han nu återkom fann han sitt kära Helsingborg jemmerligen tillpyntadt; men till sin glädje, sin fru och barn, som han qvarlemnat, vid lif och helsa. Öfver honom och Stadscomministern Hans Jacobæus skrefs af någon en vers af egen smak, blandad med latin och svenska, som till Prosten Troilii heder icke bör förglömmas. Han lyder sålunda:

Illius Tro är icke Hans
Hans Tro är ej illius.
Nam ille est in fuga stans
Et manet Pastor Pius.
Sed fugit etsi stat Herr Hans
Non stans in Tro Illius.

I fruktan för de Danskes återkomst till Skåne sökte Prosten Troilius transport till Gemsjö och Näsums pastorat i Blekinge, hvarpå han undfick Kongl. Rådens fullmakt d. 28 April 1711, hvilken sedermera af K. Carl XII d. 2 Maj 1717 uti Lund confirmerades.

1714 Prost öfver Willands härad, och 1727 den 17 Januari afsomnade han i en ålder af 57 år, 1 månad och 17 dagar. Hans sonson var Amiralitets-Kammarrådet Troilius, som för kort tid sedan afsomnade i Stockholm, och en hans sonson är boende i Götheborg.

"I Prosten Troilii tid skaffades bönderne i landsförsamlingen vissa stolrum vid stora gången, der stadsboer måste lemna dylika. Åberopande tionden till kyrkan ville bönderne ingen stollega betala. De som ej godvilligt gåfvo, kräfdes ej eller. Stolarne i sidoskeppen kallades bondeförsamlingens stolar, och för dem syns ingen stollega varit ifrågasatt. O. Tr. blef Riksdagsman 1719 såsom Kyrkoherde i Jemshög *).

48. Mag. *Johan Carlquist*, född i Rönneby 1682; gick i Lunds schola. 1699 Student. Reste utrikes till Greifswald och Rostock; på sednare stället begagnade han Professorerne Fechtii och Æpini undervisning. Under den sednares præsidio utgaf och försvarade han sin disput. De Moralitate Graduum Academicarum ex Juris Naturæ Principiis contra Fanaticos etc. A:o 1702. Creerades till Magister och lemnade Tyskland 1706. Hemkom med Professor Johan Fechtii ampla recommendationsbref till Consistorium i Lund. 1708 prestvigd och utnämnd till vice Pastor i Gemsjö med full försäkran om pastoratet efter den gamle och sjuke Prosten Sorbons död, som timade två år derefter 1710. Men emedan Prosten Troilius för flera orsaker starkt sökte transport, kunde Carlquist ej blifva Sorbons efterträdare, oaktadt dess undfångna survivance; saken jemkades sålunda, att Troilius fick Gemsjö och Carlqvist kom efter honom till Helsingborg, hvilket pastorat han 30-årig i Maj 1712 tillträdde. Så stora ledsamheter mötte honom väl icke som hans företrädare, men så fick han nog drygt vidkännas den tidens tryckande besvärligheter: han lefde i en ständig fruktan för Danskars och Ryssars infall i landet, och måste derjemte vidkännas dryga kostnader: 1617 ålades honom och clerecie-staten i Helsingborg att till presterskapets Dragoncassa erlägga Prosten 30 Dlr smt, Stadscomministern Hiersowius 15 Dlr, Hospitalspresten Laurenberg 10 Dlr, Collega Scholæ 5 Dlr, Cantor Lundæus 5 Dlr. 1718 hade Prosten för sitt nummer låtit till dragon insätta en Tysk vid namn Johan Gottfried Klieser, som i värfning kostat honom ansenligt, men denne recryt casserades för ingen annan orsak, än att han var Tysk. Ordres kommo att till presternes dragoner fingo inga Tyskar antagas, och Prosten Carlquist förelades att inom 3 veckor skaffa en dugtig Svensk karl. Detta synes nog hårdt i en tid då så svårt var att

*) Se om honom Biogr. Lex. Troiliernas biographier af Skarstedt.

få dugligt Svenskt krigsfolk. En lycklig handel gjorde Prosten Carlquist samma år, om annars andras lidande kan vara oss någon fördel. Han köpte den Lyckan utom staden som Cervinska arfvingarna nu ega, betalte den med 350 Daler i myntteckon, och 8 dagar efter sedan han betalt köpeskillingen, kom kungörelsen som nedsatte myntterknen från 1 Dlr smt till 1 rst.; så att den mannen af hvilken Prosten Carlqvist köpte jorden, hvilken ena veckan hade fått 350 Daler, den andra egde icke mer än 3 Dlr $20\frac{2}{3}$ rst smt. Prosten Carlqvist var gift med Hedvig Sorbon, Prostens dotter i Gemsjö, hade med henne 7 söner och 2 döttrar. En af hans söner, Lars Carlquist, blef Postinspektor i Malmö, en af dem Cantor i Helsingborg. Prosten Carlquist dog den 8 Febr. 1724 42 år gammal. Intet griftminne finnes öfver honom uppsatt i Helsingborgs kyrka *).

49. Mag. *Jöns Rönbeck*, född i Gemsjö socken 1685. Fadren bonde derstädes. 1704 kom han till akademien i Lund. Disp. pro exerc. De Propagatione Animæ. P. I. 1709 på Biskop Steuchii kallelse prestvigd. 1711 Kyrkoherde i Skanör och Falsterbo. 1719 d. 18 Jan. om natten tagen i sin säng af den bekante Tordenskiöld och öfverförd till Köpenhamn, hvarom han sjelf lemnat en utförlig berättelse. Samma år Responderade för P. II. af sin ofvannämnde Disp. och i Lund creerad Phil. Mag. 1720 Pastor vid S:t Petri klosters församling i Ystad. 1725 Pastor i Helsingborg. 1727 presiderade vid Prestmötet i Lund. 1730 på förslag till Superintendensysslan i Carlskrona. Samma år Riksdagsman. Under sitt vistande vid Riksdagen predikade han flera gånger på hofvet. Gjorde profpredikan i S:t Catharina i Stockholm och fick vid valet de flesta rösterna, men Båld, ni fallor, fick Konungens fullmakt. Riksdagen derpå vald till Riksdagsman, men undanbad sig förtroendet. 1739 kallad till Kyrkoherde i Malmö och undfick genast Konungens fullmakt. Samma år vid Biskopsvalet efter Rydelius nära Biskopsförslaget. Dog i Malmö 1740 den 6 Augusti 55 år och några månader gammal. Begrofs i Malmö; Biskopen i Linköping Eric Benzelius höll likpredikan öfver honom. Hans lik fördes till Helsingborg och nedsattes i den graf han sig der hade valt.

---

*) Sannolikt var det hans lik, som låg framför 4:de N. pelaren, klädt i en lockig peruk, med sid mess-skjorta. Nedsattes 1849 i den hvälfda och sedan tillmurade grafven under choret.

Uti södra chorväggen har hans efterlefvande enkefru låtit insätta ett epitaphium af huggen sten och läses derå denna inscription:

Till kierlig och everdelig Åminnelse af Råd- och Handelsmannen Simon Meisner, som år 1677 den 8 Aprill begynte, men år 1731 d. 2 Junii lycktade at dö. Samt Probsten och Kyrkioherden i Helsingborg Magister Jöns Rönbeck, som år 1685 d. 11 Martii iklädde men år 1740 d. 6 Augusti afklädde sig dödeligheten, är denna Sten bekåstad af Deras älskansvärda hustru och maka Christina Catharina Erman, som år 1682 tillträdde, men år 1742 d. 8 Junii afträdde Förgängligheten, och hos begge sine älskelige Män hafver här sit hvilorum. Tilläggning (å en mindre sten): År 1739 blef Salig Prosten Magister Jöns Rönbeck genom Kongl. Maijts Allernådigste Fullmagt Transporterad till Malmö, hvarest han blef död. Hans efterlämnade Änka Salig Christina Catharina Erman döde jämvel i Malmö, och blefvo begges deras Lik hvart efter annat hit förde och här nedsatte *).

Salig Prosten Rönbeck var tvenne gånger gift: först med Johanna Maria Möllenstedt 1711. Denna hans fru var alltsedan 1719 mycket sjuklig och under tiden till sina sinnen litet rörd, hvilket den förskräckelsen förorsakat, som henne påkom då de Danske togo hennes man och förde honom till Köpenhamn. Hans sednare fru het Christina Catharina Erman, en dotter af Kyrkoherden Johan Erman i Hvelinge och fru Sibilla Ebelman. Enka efter Handelsman Simon Meisner i Helsingborg, med henne gift 1732. Denna fru var i mån-

*) Dessa 2 stenar nedtogos vid pelarrestaurationen 1850 och uppsattes i den nich, der gamla sakristidörren förut varit i sakristian, så att muren äfven der blifvit fylld. Det är otroligt, huru tanklöst ett sterbhus efter en pastor och en kyrkinspektor ännu för ett sekel sedan kunde handtera kyrkan för ett grafminnes skull. Pilastern var ej blott till $\frac{3}{4}$ af sin längd borthuggen utan mer än hälften af den svaga södra muren på flera qvadratalnars vidd utrifven. Som minnesstenen ej var lika djup som urgröpningen, hade man bakom honom ofvanifrån inkastat lösa tegelstensstycken och lerklumpar. Stenen bör jemföras med Sten Billes från 1585 af den som studerar vårt konstsinnes historia. Man kan lätt begripa Herr Bodmans harm mot den i Helsingborgs kyrka ofta upprörande vandalismen, då man bemärker dylika tilltag, som mötte der på så många ställen.

ga hänseenden ett hederligt fruntimmer, men alltför hushållsaktig eller rent ut sagdt snål. Prosten åter var en i högsta måtto gifmild man mot fattige. Gamle mannen Engelov, som kände Prosten Rönbeck och hans fru, har berättat mig att hon visiterat sin mans fickor när han kom från landsförsamlingarna, eller varit ute i staden i någon förrättning: att en gång har hon spändt af hans skor och sett efter om han ej i dem undangömt några penningar.

Salig Prosten var af höjden utrustad med förträffliga embetsgåfvor. Doctor Munthe som i Malmö ofta hört honom predika, betygade att han aldrig hört dess like. Detta sitt stora pund nedgräfde han icke, han var den flitigaste man i sitt embete och sparade sig aldrig. Hans vandel var exemplarisk, hans umgänge behagligt, hans charakter ärlig, vänfast, färdig att tjena alla som honom tillitade, och isynnerhet mot fattige välgörande. Han lemnade inga barn efter sig; båda hans äktenskap voro ofruktsamma. Hans utkomna arbeten äro: trenne Disputationer och den sista af dem en en synodal, för hvilken han presiderade.

En Bönedagspredikan 1731.
Likpredikan öfver Prosten i Hvelinge Petter Hedengrahn,
——— öfver Regina Brenner,
——— öfver Råd- och Handelsman Simon Meisner,
——— öfver Rådman Lucas Lohman,
——— öfver Ryttmästaren J. C. Höpken *).

Slutligen får man införa Prosten Rönbecks egen berättelse om dess bortförande till Köpenhamn, så lydande: Utförlig berättelse om det, som med mig underteeknade passerat ifrån d. 18 Janu. 1719 då jag tillika med vackthafvande Officeren Herr Fendric Sichtern och min Dräng Jöns Jönsson till Kiöpenhamn bortförd vardt, intill den 22 Ejusdem, då jag tillika med ofvannemde Följe vardt tillbaka bragt och upsatt här vid Skanör. Natten emellan Lördagen d. 17 och andra Söndagen efter Trettondedagen d. 18 Janu. kläckan vid pass 1 efter midnatt, då jag med min hustru och hela mit hus låg uti vår säkraste somn, och port och dörar voro alla till stängde, skedde et bultande på förstugdören mätteligen starkt. Tjenstepigan, som deraf vaknade,

---

*) *Några Anmärkningar om Helsingborgs stad*, skrifna 1729, är en handskrift, som i Helsingborgs kyrkoarchif har № II. 22, a. gifven dit i sednare tider jemte en afskrift. Skriften är begagnad af D:r Follin. I Biskop Faxes Samlingar finnes ock en afskrift, köpt på Sv. Lagerbrings auction.

stod upp och frågade ho der var: Det svarades utifrån, at hon straxt skulle läta upp, efter en man i byen låg helt för döden, som ofördröjeligen måste betjenas med Herrans Heliga Nattvard. Det samma föll äfven mig och min hustru in, som dä jämväl vaknat, och talte derom på sängen med hvarandra; hvarföre och min hustru ringde på pigan, till at förnimma hvad på ferde var. Men hon hade emedlertid oss oåtspordt öppnat förstugu dörren, och genast hade en hop med Musqueter och påskrufvade Bajonetter trängt sig in. Hela svermen kom ofördröjeligen in i kammaren der jag låg, dä en, som jag sedan kunde merka, var Schoutbynachten Tordenskiöld, steg till sängen med befallning, at straxt stiga upp och gå ut, emedan der var en som ville tala med mig. Jag vägrade mig, efter jag intet kiände honom, begiärandes ätminstone fä veta hvem der vore, och at vänta tills Ljus blef tändt, emedan jag icke kiände, hvilka jag till giäster fåt; men mig föruntes intet upskåf jag måste straxt upp. Både jag och Min hustru blefvo hervid helt förskräckte; emedan vi nu lätt kunde sluta huru det stod till, och ännu mer ökades vår häpenhet, när vi då ljuset inkom blefvo varse de främmandes utseende och anstalter, hvarvid min hustru började et högt jämrande, dock måste vi snart låta öfvertala oss till tystnad, derigenom att Bajonetten sattes oss på bröstet, och hotelse giordes, at båra oss igenom, om vi giorde det minsta buller. Emedlertid skyndades på mig at kläda mig i största hast, och under det, at det skedde, giordes både mig och min hustru, under allehanda hotelser, åtskilliga frågor om Vackten och serdeles huru stark den var. Hvarpå jag svarade, at han plägade vara emellan 40 a 60 man, ehuru väl jag viste, at han icke steg öfver 20. Vidlöftigare Examen tillät icke frucktan för l'arm och för vår vackts ankomst. Tordenskiöld med de öfvrige Officerare, hvilka jag sedermera ärfarit, hafva varit en Sjö Capitain vid namn Budd, en Sjö Lieutenant von Osten och en Lieutenant af Infanteriet, hvars namn jag icke vet, begåfvo sig derpå bort, så tyst de kunde, lämnandes 4 man, som genast skulle bringa mig till stranden och 10 a 12 man, som vid min utfärd blefvo stäendes i stugan, utan at jag vet till hvad ända. Jag (efter at hafva varit vitne till det plundrande, som soldaterne efter Officerarnes bortgång företogo, i det de togo med sig, alt hvad de i hast kunde öfverkomma, och deribland äfven en del af mina kläder, samt med Bajonetterne pröfvade skåp och kistor, fast än för frucktans och hastighetens skuld onyttigt) blef af de 4 karlarne helt oklädd ut-

dragen, utan at hafva mera på mig än en vest, natteråk och nattmyssan. Min hustru hade straxt då jag var borta och hon fått litet ledighet, låtit drängen gå up at ringa på stora kläckan, i afsickt at alarmera folket till min undsättning. Men det skedde för sent. Innan Trumman hördes var jag en half fjerdings väg utom staden, der man i mörkret drog mig omkring nästan en timma förr än man råkade stranden. Ifrån stranden drogo mig mina ledsagare ut i vattnet vid pass 3 goda mousquet skått till den ena Slupen, hvarvid vatnet geck upp till medjan och her blef jag uptagen. Fartygen voro in alles en jackt, två slupar och en båt, som låg nermare inpå landet, för att vänta på Schoutbynachtens återkomst. Tordenskiöld kom änteligen deruti till oss, sedan jag suttit vid pass ¾ timma på slupen, och tog samma Båt jämväl mig in, hvarvid jag till icke liten hepenhet för mig fant vår vacktbafvande Fendrik Sichtern, i nästan samma drägt som jag hade neml. med Natteråck och nattmyssa. Min Dräng som hade rört kläckan, var ocksä med i samma följe. Vi tre voro nu det byte, som Tordenskiöld tog med sig ut på Jackten. Annars hade han på den och på de andra fartygen, utan ofvan nämde Officerare tillsammans några och 20 Soldater samt 30 a 40 Matroser och med hela detta följet seglade han nu mot Kiöpenhamn tillbaka. Vi ankommo dit till bryggan på Bremerholmen, just dä kläckan slog 12, efter at förut på nejden, vid en Skants kallad pröfve Sten hafva blifvit kort anhållne och besicktigade, straxt blefvo vi upförde uti staden uti Tordenskiölds hus, och der måste vi blifva sittande till aftonen, då Tordenskiöld kom hem igen, sedan han sielf Raporterat konungen Sin Expedition. Fendriken blef då först inkallad för honom och Examinerad, utan at någon mera vara tillstädes, än en skrifvare, som höll deröfver Protocoll. Sedan vardt äfven jag inkallad och på lika sätt förhörd; men min Dräng blef hvarken ondt eller godt tilltalat. Mitt förhör, savida jag kan erbindra mig, bestod förnemligast i följande frågor och svar.

1:a Frågan hvad mitt namn och Embete var? Svar: Jöns Rönbeck Præst i Skanör och Falsterbo.

2:o Hvar jag var född? S. i Blekingen.

3:o Huru gammal? S. 35 år.

4:o Huru länge jag varit Pastor? S. på 8 året.

5:o Huru her stod till och isynnerhet om vår konung var Död och när det skedt? S. d. 30 Nov. sistledne efter vår styl hade den beklageliga olyckan träffat oss.

6:o Om her ringes för Hans högst Salig Kongl. Maijt,

och om någon Sorjedrägt är anlagd? S. Rigning sker alla dagar ifrån kl. 12 till 1. Altare och Prædikstolarna äro med Svart öfverdragne, och en hvar drager den Sorgedrägt som hans vilkår lillåta.

7:o Hvem då nu är konung, eller hvilken antagit Regeringen? S. Hennes Kongl. Maijt vår Allernådigsta Drottning Ulrica Eleonora.

8:o Hvar Hertigen af Holsten vore? S. Förmodeligen uti Stockholm.

9:o Om han ej vore eller nyligen varit i Malmö? S. Det hade jag intet hördt.

10:o Hvad det varit för skjutande af Canoner för några veckor sedan, som hördts från Malmö om aftonen? S. Det hade utan tvifvel skedt för Öfverste Hastfers Begrafning.

11:o Om någon Riksdag skulle hållas, hvar och när? S. Han är redan börjad i Stockholm d. 20 Janu. Gamla stylen.

12:o När Kongl. Maijts Begrafvning skulle stå, och om någon kröning skulle snart värkstellas? S. Derom har jag ingen kunskap.

13:o Om Baron Görtz vore aresterad, hvarest och hvarföre? S. Det berättas at han skall sitta i Stockholm, men hans sak vet jag ej.

14:o Hvar Grefve von der Nath är, och i hvad tillstånd? S. Han säges äfven väl vara i Stockholm aresterad.

15:o Hvarföre? S. Det är mig obekant.

16:o I hvad stånd och hvarest vår armé är? S. Det är mig obekant, såsom jag ej emottagit Raporter.

17:o Huru mycket folk var i Skåne? ehuru litet curieux jag vore, måste jag åtminstone hafva mig det bekant? På den orten jag bor ligger folk öfver alt, och Inquarteringen är stark; Så lärer det och vara annorstädes; men huru mycket vet jag intet.

18:o Huru många Regementer Garnizon i Malmö bestod utaf? S. Det hade jag aldrig varit curieux at efterfråga, men at der var folk nog var otvifvelacktigt.

19:o Om vår förlust uti Norige varit stor? S. Det trodde jag icke, efter intet ryckte derom gådt hos oss.

20:o Om det Skånska Cavalleriet var kommit och med hvad förlust? S. Det var hem kommit med några sjuka, men det hördes intet af, at någon blifvit borta.

21:o Huru det stod till med vår Genneral Armfelt och hans följe? S. Derom har jag ingen underrättelse.

22:o I hvad stånd flottan var? Derom kunde jag äfven så litet giöra besked.

23:o Hvad tid det vore i Skåne på Råg, korn, hafra och andra Victualie Persedlar? S. Råg hafver jag ingen hördt handla med, efter den var blefven ringa i Skåne förledit år; men kornet kåstar 8 och hafran 5 daler smt. tunnan. Om andra varor viste jag intet besked.

24:o Hvad mynt vore gängbart i landet? S. Dels silfver, dels koppar, eller de så kallade myntetecken.

25:o Om jag hade några af samma sorter hos mig? Här blef jag befalt, at dem i den hendelsen framgifva, men när jag ej var så snar till at svara, som Schoutbynachten ville, visiterade han mig, och fant 15 myntetecken, bestående af flink och färdig, Saturnus och Jupiter, jämte 25 hvita 2 öre stycken, men jag feck denna gången igen altsammans.

26:o Om jag viste något vara at berätta? S. Als intet, tillika betygade jag mit missnöje öfver det Samtal, som redan var hållit.

När detta var renskrifvit uti tvenne Exemplar, af hvilka Tordenskiöld bar det ena till Konungen, och det andra till KammarHerren von Gabel som ochså är Konungens öfver Secreter i Krigs Expedition, blefvo vi, neml. Fendriken och jag, Fendriken sedan han fått sin Råck och vest på, som Danske Soldaterne hade honom ifrån röfvat, och jag en gammal Svart Råck, som varit Tordenskiölds egen, och den han äfven väl för kiölds skuld lät mig på åter resan behålla, om aftonen kl. 7 ledsagade till bemelte Gabel, då vi af honom uti salen, i Tordenskiölds närvaro, tillika discoursive tillfrågade, merendels öfver detsamma, som Protocollet inneböll, dock med den åtskillnad, at när frågan kom om Regeringens förvaltande, om Riksdagen och dylikt, examinerade Gabel nogare, om Regerings formen skulle blifva på sin gamla fot, eller om ej någon förändring vore der uti begynt? Jag stälte mig såsom den der om så höga saker har hvarken kunskap eller förstånd. Men han geck in uti en kammare, och kom straxt ut med ett papper i handen, hvilket han lämnade mig med desse orden: Vet J det intet, så skall jag visa eder det, befallandes derjämte, at jag skulle läsa det, och frågandes derpå om jag kiände det igen. Det var en ricktig afskrift af Kongl. Mayts Allernådigste Placat dat. Stockholm d. 15 December 1718 hvaruti notification om Regeringens tillträdande och Ivitation till Riksdagen var giord; och jag kunde ej merka deruti någon annan skillnad ifrån de till våra kyrkior komne Exemplaren, än orden voro staf-

vade och omböjde efter Danskan. Man öfvertygade mig om Min mindre uprichtighet. Jag nödgades ärkiänna det och tillstå at det samma var hos oss på Prædikstolarna publicerat; men i stellet för undskyllning, beklagade jag mig öfver den alt för goda Correspondance som Herrarna uti Dannemark hade ifrån vår sida. Vidare giordes den frågan, hvarföre intet Sverige Notificerat Dannemark vår högst Salig Konungs död, hvarför utan deras hof ingen Sorgedrägt kunde anlägga. Jag svarade, at jag derom viste als intet, och dermed uphörde detta förhöret; hvarpå Fendriken och jag beledsagades på ett verldshus Stadt Hamburg, der vi fingo kammare och nytt herberge. Den följande dagen gingo vi till Tordenskiöld, och anhöllo om frihet at komma hem igen; men fingo befallning at kl. 2 om efter middagen infinna oss på Slotts Platsen, for at se när Konungen Spisade, om Hans Maijt ville tala med oss. De Kongl. kommo för Postens Expedierande skuld ej förr än kl. 4 om eftermiddagen in i matsalen. Sedan de satt sig till bords, gingo åtskillige af Cavaliererne och Betjenterne ut, som intet hade att befalla. Fendrick Sichtern betjente sig af detta tillfelle och följde med en Capitain af Garderne vid namn Revenklov, som var med honom besvågrad. Men mig befalte Tordenskiöld uttryckeligen blifva stående tills måltiden vore slutad. Efter en liten stund begynte Konungen kasta ögonen på mig, som stod gent emot honom, men temmeligen långt ifrån; och när han fått veta, at jag var den öfverbragte Svenske Præsten, och derföre gifvit befallning, at jag skulle gå längre fram, började han giöra mig frågor: i forstone om min egen Person och tillstånd; nästan som det förut skedt i Förhöret: men med den tillökningen, at jag här blef befalt at berätta hela förloppet af mitt borttagande, hvar vid när jag berättade med hvad jämmer och lamentation min hustru blef ryckt ifrån mig med våld, gifvandes tillkiänna min längtan at komma hem tillbaka, intercederade Drottningen för mig på Tyska; och Konungen svarade: at det skulle stå mig fritt komma hem när jag ville. Efter hand blefvo samma frågor om andra ting mig förestälde, som förr uti förhören; dock med mera resonerande å de frågandes sida; men under detta giordes åtskilliga nya, som jag vill anföra.

1:o Om ingen vore som talade till Hertigen af Holstens fördel? S. Jag hade ingen ting hördt derom.

2:o Hvilken vore närmast till Succession af Riket, Hennes Kongl. Maijt Drottningen eller Hertigen af Holsten? S. Det vore för högt för mig att säga, som icke viste hvad

tillförene vore beslutit och förafskedat emellan Våre Högst Salige Konungar och Ständerna på Riksdagarna.

3:o Om intet Testamente var giordt af Högst Salig Hans Kongl. Maijt? Intet som jag hördt omtalas.

4:o För hvem vi bedja i allmenna Kyrkiobönerne på Prædikstolarne? S. För vår Älskelige Drotning Ulrica Eleonora och hennes högtälskelige gemål Arfprinsen af Hessen och hela det Kongl. Huset.

5:o Om intet nämdes Specifice om Hertigen af Holsten? S. Ej vidare, än som han kan begripas under det Kongl. huset.

6:o Om sorgen ibland Undersåtarena är stor öfver deras Konungs död? S. Det torde Hans Kongl. Mayt sielf kunna tänka, at hvar redelig och förståndig undersåte, ej annat kan än taga sig ett så bedröfveligit fall högeligen tillsinnes: helst som Högst Salige Konungen varit en så dråpelig och stor Hjelte.

7:o J har rätt at han varit en Stor Hjelte; men J hafven ju i hans tid haft idel krig och besvärligheter: nu åter kunnen J hoppas, at snarare få frid? S. Det hoppet lindrar väl till en del den sorgen, som eljest vore odrägelig; dock vet jag ej annat, än at både krig och frid, står icke blott i Konungens utan färnemligast uti Guds hand.

8:o Hvilkendera Undersåtrarne väl skulle hälst önska till Regeringen? S. Det vill ej anstå mig at dömma om andras hiertan, då jag ej kunde se så djupt.

9:o J vet åtminstone hvad Ert hierta är? Säg oss dock det? S. Gud gifve och stadfäste öfver oss den öfverheten, som nest guds ära, en önskelig frid och välstånd ibland undersåtarena hälst söka och befordra ville.

10:o När frågan blef om Mynte tecken, blef mig befalt upvisa några af dem jag hade hos mig, jag tog fram tre stycken, et af hvar ofvan nämde sort, lefvererandes dem till Genneral Lieutenanten Rothsten, som satt närmast der jag stod. De Præsenterades Konungen, gingo sedan kring bordet till bemälte Rothsten igen och behöllos af honom; men jag feck i stellet en Dansk Daler smt. Konungen frågade derpå om inga sedlar voro hos oss i gång? jag svarade nu inga. Derefter begynte Konungen sielf resonera om desse tvenne myntsorter, præfererandes sedlarne i det afseendet, at de ej så lätt kunde efter giöras, Riket till skada, fast än Mynt tecken voro bequämare till at handtera; Men i det samma stego de upp ifrån bordet och jag geck ut. Jag anhöll nu hos Tordenskiöld om vår hemresa; men han svarade,

at det ej kunde ske, förr än han varit hos GeheimeRådet Wibbe, och detta åter icke kunde gå för sig förr än Tisdagen. Tisdags middagen följde mig änteligen Tordenskiöld till bemälte Wibbe. KammarHerren Gabel var der tillstädes. Der discurerades om det samma, som förr är omrört, och sist giordes aftal om vår återförsel. Onsdagen om morgonen geck jag åter till Tordenskiöld, at påminna om vår dimission. Han befalte oss då alla at gå til Gabel, dit han ville komma efter, at vi måtte blifva expedierade; men det kom hinder emellan, af en i det samma anländande Norsk Post, med Capitain Samiets Fregatt, hvilken man frugtade vara förgången. Vi blefvo åter förviste till vårt quarter; och det var icke förr än om aftonen kl. 9 som Tordenskiöld lät kalla oss till sig: Då förkunnade han oss nmsider, at vi den följande morgonen skulle få komma fort alla tre, neml. Fendricken, jag och min dräng. Detta skedde Torsdags morgonen, och blefvo vi kl. 8 beledsagade ned till Bremerholmen. Vi intogos af Amiral Uudicker, hvilken under det anstalten giordes till vår resa, dels genomläste och påskref några öppna bref, som private personer skrifvit till deras antingen i fångenskap eller eljest här varande vänner; dels höll et vidlöftigt tal om fredens nödvändighet för oss, och sättet at erhålla den; till hvilket alt jag icke svarade utan med önskan, at en gagnelig och välsignad fred måtte snart vinna fullbordan. Amiralen och Tordenskiöld talte vidare om en Soldat, som de glömt på en Post, här i Skanör, den natten vi borttogos, och begiärte at den måtte återsändas, hotandes, då jag svarade mig intet dertill kunna bidraga mera än genom refererande af dess ord, at om det icke skedde, komma med första tillbaka och hålla ännu verre hus. Men kläckan vid pass 12 sattes vi i en Slup af 6 par åror, commenderad af en Qvartermestare med en Tambour och hvit flagga, som skulle öfverföra oss till udden her utanför Schanör, eller i hendelse, at oss ett eller annat motstånd mötte, annorstädes nermast i nejden. Om aftonen kl. 7 anlände vi nordan för Schanör, hvarest et långt grund stöter ut i sjön, Östra Haka kallat. Der släppte de oss af Slupen, ner den ej längre kunde flyta, fast än vatnet geck oss till medjan, lätandes oss sedan sielfve söka landet. Det var så morkt af snö och moln, at man med möda kunde se. Vi råkade dock omsider på posterna af vår vackt utan för Staden. De ropade oss an. Och sedan vi gifvit oss till kienna, förde oss till Vackthafvände Fendriken Volker; men de omtalte öppna brefven försändes till Herr Majoren Klingsporre.

Af anstalterne och tal som gingo ibland de Danske, kunde jag intet mera erfara i Kiöpenhamn: än 1:o de olika rykten, som voro om Genneralen Armfelt och hans armé, som likväl för deras skiljacktighet ej förtjente berättas. 2:o at 6 örlogsskepp begynte utredas, dock utan at de sade sig veta hvarthän, och at Tordenskiöld skulle anföra ett. 3:o at Administratorn af Fursteliga Holstein så väl som Franske Ambassadeuren de la Marque ifrån Stockholm väntades till Kiöpenhamn; samt 4:o at hufvudorsaken, hvarföre Tordenskiöld blifvit commenderad at skaffa fångar ifrån Skåne, varit et ryckte, som gådt öfver alt, at Hertigen af Holstein lagt sig i Malmö med 8 Regementer, i afsigt at begynna någon Protest om Svenska kronan. Priscouranten af d. 30 Januari nya stylen visade mig Kammarherren Gabel, hvarefter 1 Tunna Råg giälde 3 Daler, 1 Tunna Dantziger 3 Daler 16 öre, 1 Tunna Malt 2 Daler 24 öre, 1 Tunna Korn 2 Daler, 1 Tunna Hafra 1 Daler 4 öre och en Tunna Salt 7 a 8 Daler.

Detta är alt hvad jag mig kan påminna af det, som under den olyckliga mig ariverande händelsen passerat, hvilket jämväl sandt vara, och så vida minnet kunnat medgifva, helt oförändrat förestält, betygas med egen hand. Skanör d. 29 Januari 1719. *Jöns Rönbeck* *).

---

*) "Af Prosten J. R. finnes ett porträtt i Helsingborgs sacristia anno ætatis 47, derå han håller en Bibel i hand, hvarest 1 Cor. 2: v. 2. är uppslagen och på 2:dra bladet ett crucifix måladt, vid hvars fot R. i prestlig skrud knäfallit, omfamnande korsstammen med öfverskrift Cant. Cantit. 3: 4. Rönbeck var Riksdagsman 1731. Han började åter inför kyrkrådet inkalla de osedlige. Hospitalsmedlemmen Anders Schartow hade i Comminister Lars Lefgrens närvaro 1739 slagit Snidkaren H. Harder och hustru under svordomar. Allvarlig förmaning och straff i minskad förplägning följde (se ofvan i Series Pastorum, № 15). 1732 hade Sadelmakaremästaren Sahlström, som sattes från Herrans Hel. Nattvard för sitt brottsliga uppförande, då han utstod det honom pålaggda stockstraffet, yttrat sin önskan att åter bli admitterad; inkallad, förklarade han sin sinnesoro och sin längtan efter försoning. Prosten förmanade honom ytterligare att afstå från fylleriet, som vore förnämsta orsaken till ogudaktigheten. Finge komma förut till enskildt förhör. Cantorn inkallades och förmanades med erinran om afsättning om bot ej följde. Han finge ej uppdraga skolgossarna

50. Prosten *Sven Trægård.* Född d. 19 Sept. 1691. Fadren, då Regiments-Pastorn vid Norra Skånska Regementet, sedermera Kyrkoherden i Norra Rörum Hr Lars Trægård *), modren fru Annina Allsén, en dotter af Lector Allsén i Götheborg. Njöt undervisning hemma i sin fars hus och följde sin informator Arvid Kenorin till Helsingborg, vid hvars skola Kenorin till Rector utnämnd blifvit. 1709, då de Danske föllo in i landet, lemnade den unge Trægård Helsingborg och reste till Lund, der han sina studier vidare fortsatte. 1713 utsåg Consistorium honom till Comminister

---

sin tjenst och gå ut o. m. s. Hustrur, som skamligt handterat sina män, förekallades, supare ålades ordentlighet vid 10 dalers vite och förlust af Herrans Hel. Nattvard. En gång inkallas Commin. B. Tenglöf för att inför kyrkrådet, bestående af Prosten, Borgmästaren H. Sylvius, Rådman J. D. och Kyrkoinsp. E. Meiner förmanas för fel i sina predikningar. Vittnen voro ock inkallade. T. skyllade på sitt svaga hufvud, efter hugg och slag han bekommit, och lofvade att, om han slipper predika mer än en half timma i Aftonsångarna, dylika confusioner ej mer skulle påkomma. Kyrkrådet lofvade att om han hölle det gifna löftet ej anmäla honom hos förmännen. Sedan blef B. Tenglöf suspenderad. Scholgossar få kläder och annan hjelp af kyrkrådet då de synas vara goda ämnen. En man, som hade slagit sin hustru med en yxa, ålägges vid 5 dalers vite att ej lefva illa med denna sin maka; hon förbindes vid samma vite att ej reta mannen med onda ord. En mängd dylika casus afhjelpas. Somliga visas till Domcapitlet att förmanas för fylleri och svordom. Vanligen följer förlikning, som består, men stundom vända sig drinkarne ohöfviskt mot kyrkrådets ordförande. Stadsfältskären B. inkallas för fylleri och undandragande från Herrans Hel. Nattvard; han lofvar bättring. Några oeniga makar sättas för elak sammanlefnad på Landskrona slott på vatten och bröd, sedan kyrkrådets varningar följts af anmälan inför domstol. Otukt omnämnes blott en gång. Protokollerna äro utförliga som vid en domstol. Kyrkrådet, som vanligen blott bestod af Pastor och Borgmästare, styrde då för kyrkodisciplinen, fattigvården och lärdomsskolan. Märkligt drag af den tidens anda, att Malmö stad kallade Rönbeck till Kyrkoherde, då man väl kände att han dragit en stor mängd medborgare med makar inför förmaningsdomstolen."

*) En Lars Trägård var Kyrkoh. i Hörja 1610—56.

i Glemåkra med säkert löfte om survivance, men detta ändrades och Hr Trægård stannade qvar i Lund såsom Decanus vid Communitetet. 1714 Collega uti 4:de eller öfversta classen i Malmö schola. 1715 prestvigd. 1716 gift med Anna Maria Meisner, enka efter Kyrkoherden Nolleroth i Höör. 1717 Regements-Pastor vid Norra Skånska Cavalleriet. 1718 följde han Regementet till Norge och bevistade detta för Sverige olyckliga fälttåg. Han var mycket älskad af sina officerare; han hade det förtroende att de fleste af dem anförtrodde honom att gömma och bevara deras penningcassor. K. Carl XII:s död timade d. 30 Nov., hvarpå hela svenska arméen bröt upp och gick ur Norge; på hemmarchen inföll stark vinter med djup snö; mot Strömstad hade Norra Regementet rasteläger. Pastor Trægård saknades. Öfverste-Lieutenant Hasenkamp, som förde Regimentet, lät genast fråga efter sin prest, men ingen visste hvar han var. Patruller anordnades genast rida ut och söka honom, som ändtligen funno honom i djup snö liggande nästan ihjälfrusen och utan all sansning. Näst Guds hjelp var det dess chefs ömma omsorg som räddade hans lif. Freden slöts. Regements-Pastorn Trægård lefde i lugn på sitt boställe till 1723; förra Regements-Pastorn, som i flera år suttit uti rysk fångenskap, hemkom, och då måste han för honom gå undan, lemna bostället och indelningen och med sin redan talrika familj flytta till Riseberga, der han hade hyrt sig in uti en bondgård, sedermera till Bårslöf, der han i embetet gjorde biträde. Sådan var hans belägenhet till 1726, då Konungen honom i nåder utnämnde till Kyrkoherde öfver Gessie och Eskilstorps församlingar. 1737 Prost öfver Oxie härad. 1739 transporterad till Helsingborg. 1745 Prost öfver Luggede Contract. 1741 afsomnade hans första fru. Med henne hade han lefvat ett kärt äktenskap uti 25 år. 1744 trädde han i nytt gifte med Maria Bröms, enka efter Kyrkoherden Roselius i Karup uti Halland. 1757 dog denna hans älskade maka och d. 18 Mars 1773 afsomnade Prosten Trægård i en ålder af 82 år och 6 månader, sedan han i 58 år tjent i Herrans församling. Begrafven i Helsingborgs yttre Sacristia bredvid Prosten Johannes Arnoldi *). Likpredikan hölls af Prosten Tengmark i Landscrona och parentation af Mag. Otto Wåhlin. Prosten Trægård var en far

---

*) Stenen har förstörts 1840. T:s och Kyrkoh. de Fines ben ligga på norra kyrkotorget nära 3:dje sträfpelaren.

till många barn, af hvilka få nu lefva. Uti första giftet 19 och uti sednare 6 samt tvenne styfdöttrar. Äldsta sonen

Erasmus Trægård, Pastor i Esphult, död 1776.

Elias Trægård, Professor i Greifswald, död 1798 i en ålder af 81 år, Förf. af en Ebr. Gramm. m. m.

Lars Trægård, Prost och Pastor i Gessie 1769—1804. Häradsprost i Oxie.

Isac Trægård, Pastor i Billeberga, död 1793.

Simon Trægård, Lector vid Kadettcorpsen och sedan Prost och Pastor i Lösen 1778—97.

Sven Trægård, Stads-Comminister i Helsingborg.

Johan Samuel Trægård, Stads-Comminister i Malmö 1789, Kyrkoherde i Qviinge 1798.

"Prosten Trägård hade en svårare Borgmästare vid sin sida än Rönbeck. I början synes Peter Pihl helt passif, men snart respecterar han ej ens Landshöfdinge-embetets förordnanden. Han blef låntagare af "publika husens" penningar och sedan uppstår der spänning. Prosten kräfde att protokollerna skulle genomdragas med 2 sigiller då de justerats och protokollsföranden var dertill benägen. Borgmästaren infann sig ej allenast icke i kyrkrådet utan gjorde sammanträdena omöjliga genom att hålla derifrån alla ledamöterne utom en, som fått Landshöfdingens constitutorial att vid Borgmästarens förfall i hans ställe vara Ledamot af kyrkrådet, men t. o. m. då upptagna kapitaler lefrerades kunde de ej mottagas, emedan den som hade Borgmästarens nyckel vägrade att utom i hans närvaro öppna och Borgmästaren förklarade sedan att han ej erkände någon annan än Magistraten berättigad att förfoga om säte och stämma i kyrkrådet. Nu reste sig Pihls "kreatur" mot Prosten. Sjelfva Cantorn var inför sittande kyrkrådet högst "vanvördig." Hospitalsföreståndaren hänviste Hospitalspresten att uttaga sin lön, der Föreståndaren sade sig ha enskilda fordringar, men ej hade dylika. Fattighjonens anslag qvitterades genom Föreståndarens tillsägande att han skulle betala der de tagit på credit; men han betalte ej, hvarföre crediten försvann och hjonen svulto. Slutligen synes Tr. dock ha "skrifvit så länge" till höga förmän, under det de som öfverklagats blott önskade brefven "lycka på resan", att allt *måste* och efter tidsutdrägt *kunde* redovisas. Trägård höll också kyrkodisciplinen uppe genom kyrkrådet, dervid Pihl ej synes varit af annan mening. Då förra Comministerboställets tomt lemnades åt en annan, när Pastor ville att den först skulle hembjudas Comministern, lade dock Pastor strax ned sin talan

och synes ej sökt strid, hvarföre en sådan också ej har många spår i protokollerna. Landshöfdingen synes ha ännu betraktat Helsingborgs hospital såsom det gamla Helsingborgs läns, t. ex. när han dömde en ursinnig person från Kropps församling att vid nästa öppning bli intagen i Helsingborgs fattighus och sjukstuga, kalladt Hospital. Som en Rådman, vanlig bisittare i kyrkrådet, ville ha survivance åt en svägerska, synes Landshöfdingens utslag ej kommit till verkställighet" *).

"Trægård resp. vid prestmötet 1725 och predikade ib. 1715. Hans egenhändiga uppgift till Helsingborgs beskrifning och egen biographi ses i Lunds Bibl. Ms. H. c) fol. 165."

51. *Hans Bergeström.* Theol. Doctor och Prost. Var född på Ettarups herregård i Halland d. 25 Juli 1735. Hans far var Frälseinspectoren Magnus Bergeström; hans farfar Gästgifvaren Hans Månsson på Bergesjö gästgifvaregård i Norrland. Fadren Magnus Bergeström kom i tjenst hos Professor Upmark i Upsala, hade snille, lärde vid lediga stunder att skrifva, rita, tyska och något latin. Blef Sergeant och bevistade de tvenne sista K. Carl XII:s fälttåg i Skåne och Norge, hade Konungens nådiga löfte att blifva Officer, men dess oförmodade död och derpå följande freden gjorde denna befordran till intet. Regementet, vid hvilket han stod, reducerades och han antog tjenst hos Öfverste-Lieutenant Trolle såsom Inspector på ett af hans gods samt sedermera på Ettarup i Halland. Vardt så Inspector vid perlfisket i Norrland, och derifrån befordrad till Commissarie vid Norra Dykeriet. Uti Halland blef han gift med Engela Vinberg, en dotter af Tullinspectoren Johan Weinberg i Warberg. I sin späda ålder måste Doctor Bergeström börja att vandra verlden ikring. Från Ettarp reste hans föräldrar till Carlshamn, derifrån sjöledes till Stockholm och från Stockholm till Norrland. 1738 från Norrland till Stockholm, sedan hans far blifvit Commissarius vid Dykeriet. Fattigdom följde honom under allt detta. Hans far var en i botten ärlig man; hvarken som Frälseinspector eller nu vid Dykeriet ville han sig något olagligen och olofligen förvärfva. Hans lön som Dykeri-Commissarie var ringa: han delte med sig af densam-

*) "Efter Trägårds tid glömde kyrkrådet andra pligter, än det ekonomiska bestyret, som minskades allt mer. Först undandrogs lärdomsscholan, sedan fattigvården, slutligen upphörde Institutionen 1850 i kraft af K. Instruct. d. 12 April 1815."

ma hvad möjligt var, men i Stockholm otillräckligt till dess hustrus och barns uppehälle, hvarföre ock D:r Bergeströms mor och systrar måste nära sig med söm och broderi. En 7 års gosse, en ålder då andra barn gå och leka, hade han redan lärt att temligen väl brodera kilar på strumpor. Han sattes i schola hos en student som höll pædagogi; genast röjde sig hans eldiga snille och då scholan är andra barn en plåga, var den honom ett nöje; endast hans fattigdom oroade honom, då han såg alla sina kamrater bättre klädda än han var; men en olyckshändelse afbröt snart hans begynta scholgång: han hade mycken lust till att rita, och samma böjelse gjorde en af hans kamrater till hans intima vän; denne följer han hem, i tanka att de skulle roa sig med ritande, men andra piltar kommo oförtänkt: blyarts och lekdon lades bort och en annan lek påtänktes. De gå samteligen ut. En väderqvarn stod i grannskapet och gossarna finna på det upptåg att springa fram emellan väderqvarnsvingarna då de gingo i starkaste malning och omlopp. Ovan vid denna farliga lek händer den unge Bergeström vid första språng han gör, att han af qvarnvingen får ett slag i hufvudet och venstra sidan, hvaraf han föll genast ned på marken såsom död. Qvarnen gick i sin fulla gång; ingen af hans kamrater, förskräckte af hans olycka, vågade sig fram att draga honom undan. Han qvicknar vid, och i detsamma sträcker han ut det venstra benet, då qvarnvingen ånyo träffar honom och slår venstra lårbenet tvertaf. Alla gåfvo honom förlorad. I denna ömkansvärda belägenhet bars han hem till sin fattiga mor, hvars bekymmer i dess fattigdom ökades genom denna olyckshändelse. En skicklig läkare tillkallades och mot allas förmodan räddades den unge Bergeström, ehuru han länge måste både hållas vid sängen och gå på kryckor. Nio år var han då denna olycka hände honom. Året efter kom dess fader hem och blef hela vintern i Stockholm; han njöt nu inga dagtractamenten af Dykeriet, som då han var i dess ärender stadd, han måste derföre tänka på någon ärlig och anständig utväg att försörja sig och de sina. Han kunde mästerligen göra piphufvuden af ler; han inrättar dertill sin egen lilla verkstad, och salig D:r Bergeström, hans ende lefvande son, blef sin fars handtlangare. Boken lades till sida, spaden och lerklubban i dess ställe. I slitna kläder, med skor på fötterna som måste bindas med bast, följde han sin far utom staden i kallaste vintern: fadren upphackade ler och sonen drog det på en kälke hem. I kallt rum, i strängaste vinterköld, måste han sedan med

klubba älta detsamma, hvaraf hans far sedermera formade och brände piphufvuden. Dessa förytträdes partivis till små kram- och tobakshandlare, och den unge Bergeström, med en påse på ryggen, bragte dem från sin fars hus till kram- och tobaksbodarne. Emedlertid föll hans far in uti en svår och långvarig sjukdom och arbetet stannade af. Till all lycka var ett temligen godt förråd af osålda piphufvuden; uti bodarna var icke synnerlig frågan derefter, ej heller betaltes de skäligen när de i parti såldes, och dessutom behöfde den fattiga slägten en daglig styfver. Likasom tiggaren med flintor och svafvelstickor går omkring på gatorna, måste salig D:r Bergeström gå med piphufvuden och dem utbjuda. Om morgonen när han gick ut fick han litet frukost, smakade sedan intet förrän han om aftonen hemkom, men var så ömsint och ärlig, att ehuru hungrig han mången gång var, han aldrig köpte sig en kringla, utan ju mera han sålde ju mera gladde han sig åt aftonen, då han kunde komma hem med litet penningar till sina fattiga föräldrar och systrar. Långt ut på söder bodde de, och har den salige mannen ofta berättat, att då han dagligen gick ut med sin lilla pip-påse och passerade öfver Catharinæ kyrkogård, stannade han alltid vid kyrkan och gjorde sin hjertliga bön till Gud, isynnerhet bedjandes att Gud ville välsigna hans handel, så att han den dagen måtte få sälja många piphufvuden, och aldrig gick han öfver samma kyrkogård hem utan att tacka Gud, isynnerhet när han hade gjort någon god handel. Uti ett och ett halft år måste han på detta sätt gå omkring Stockholms gator och sälja piphufvuden. År 1746 skickade Dykeriet hans far till Tiellång i Stockholmsskären att upptaga ett förolyckadt fartyg; han tog sin son med sig, som nu var på elfte året. Medan fadren var på sjön och arbetade på att upptaga fartyget, som sjunkit på 12 famnars djup, var sonen på landet och gjorde piphufvuden. Der mådde han rätt väl, ehuru arbetet var strängt, ty han hade ej så ondt om födan som i Stockholm. Mest ett år tillbragtes vid Tjellång; återkomsten till Stockholm var honom oändligen kär, ty han älskade så ömt som något barn sin mor och som en bror sina systrar. År 1747 om vintern reste hans far till Nyköping, hvarest vid ett ställe, kalladt Högsten, ett Holländskt fartyg strandat. Han tog då med sig hela sitt hushåll, sin hustru och sina barn. Här idkades pipfabriken, dock ej med den trägenhet som förut; den unge Bergeström fick flere timmar om dagen att till skrifvande använda. År 1748 om hösten flyttade han med sin mor och

systrar till Carlshamn; han far, som började blifva gammal, tröttnade vid Dykeritjensten och hade arrenderat Hunnemora Tegelbruk vid Carlshamn. Resan gick sjöledes från Nyköping till Calmar, mycket fatal, ty de voro hela 6 veckor på sjön och flera gånger på vägen att förgås, hvarjemte D:r Bergeström af en svår frossa plågades. Från Calmar reste hans moder till Wexiö att besöka sin syster, der varande Tullinspectoren Engelholms fru. Denna goda mostern behöll sin systerson hos sig och här började han ånyo att studera, handledd af en gymnasist vid namn Colliander. Men vistandet i Wexiö blef ej synnerligen långvarigt; han följde sin fader till Carlshamn, som efter slutad redogörelse vid Dykeriet nedkom från Stockholm. Nu afgjordes D:r Bergeströms vitæ genus. Hans far ville sätta honom till något förmånligt handtverk; hans mor åstundade att han till studier sig emplojera skulle, och efter hennes önskan sattes han i Carlshamns publika schola år 1749. 1753 dog hans fader, lemnandes sin hustru och barn uti stor fattigdom. D:r Bergeström hade under denna tiden råkat uti en svår andelig frestelse, ovanlig vid hans ålder. Han plågades af den tanken att ingen Gud vore; han grubblade på verldens uppkomst, antingen af en evighet eller af en slump. Han var sjelf hatare af dessa tvifvelsmål, men han kunde icke slippa dem; han föll i svårmodighet. Detta själens onda plågade honom i några år, dock icke så som i början; han öfvervann det slutligen till större styrka för sin tro. 1754 reste han till Lunds academi; fattigdom nekade honom länge qvarblifva vid detta lärosäte. Tiden användes med flit; han tog examen Theologicum och disputerade under Laurel: De usu Figurarum Syllogisticarum perexiguo. For så hem att hjelpa sin fattiga mor med Tegelbrukshushållningen. 1755 hösttерminen infann han sig vid academien, tog examen Styli, undergick examen Rigorosum. Hans tillgångar voro så knappa, att han mången dag lefde blott af bröd och mjölk eller bröd och dricka. Några grafsticklar voro hans enda arf efter dess far; dem nyttjade han vid lediga stunder, stack pitschafter åt de studerande och förtjente dermed så mycket att han kunde betala sina lectioner och sin hushyra. 1755 mot Julen reste han till Götheborg, mottog condition i Grosshandlanden Wollfarths hus, fick 6 disciplar och 150 daler s:mts lön. De äldste voro redan så färdige i engelskan, att de snarare kunde undervisa honom än han dem. Detta förargade D:r Bergeström; i största tysthet, utan att hans patron eller disciplar viste det, gick han till en en-

gelsk språkmästare i Götheborg halfannan månad och använde så väl den tiden, att han uti denna litteratur mästerligen kunde undervisa; och för att rätt lära språkets uttal gick han ständigt i engelska kyrkan, der han fäste sin uppmärksamhet lika på ord som på saker. 1756 om vintern for han på 8 dagars tid ned till Lund och försvarade sin gradualdisputation under Lagerbring, de Templis Lundensibus. 1757 Philos. Magister och samma år efter midsommaren for han sjöledes från Götheborg till Stockholm. Vid ankomsten till hufvudstaden var hans cassa all; han nödgades sälja tvenne sina guldringar för att betala skepparen sin frakt. Okänd och nödställd träffar han en gammal vän och bekant, vid namn Himmelberg; hos honom fick han logis. Till Doctor Pettersson hade han recommendation från Götheborg, och genom honom kom han som informator i Hermelinska huset. Hans vän Himmelberg skaffade honom credit och han equiperade sig med högst nödiga kläder, hvarpå han från Stockholm reste ut till Engeby, der Krigsrådet bodde. 1757 fick han General Stakelbergs kallelse till Prest vid Adelsfanan. 1758 i Upsala på samma kallelse prestvigd, sedan Consistorium ett helt år dröjt att svara på Generalens kallelse. 1759 reste han med sin discipel till Upsala; der föll han in uti en dubbel qvartan, måste lemna unga Hermelin vid Academien, reste till Engeby och sedan till Stockholm, blef slutligen så hårdt af denna frossa angripen det fara var om hans lif; tillfrisknade och föll derpå in uti en andelig svårmodighet, hvilken härledde sig från Voltaires, Rousseaus och flere fritänkares läsning; många tvifvelsmål i gudalärans sanningar väcktes: de voro hans plåga, och under detta luttrades hans själ från otrons slagg, och de himmelska sanningarna blefvo för hans hjerta desto dyrbarare. Samma år på Baron Reuterholms anmodan mottog han Generalen Grefve Posses söner att informera; men uti Possiska huset blef han icke mer än två månader, då han deruti tog afsked, kanhända till en del af förhastadt missnöje å dess egen sida. Flyttade tillbaka i Hermelinska huset, dock icke mera som informator. Lectorssysslan uti engelska litteraturen vid Kadettcorpsen i Carlscrona hade längre tid stått ledig, emedan ingen anmälde sig till densamma. Hon erböds D:r Bergeström och han tillträdde den 1761. Straxt i början mycket väl antagen i Carlscrona af der varande herrskaper och förmän, men efter någon tid fick han många ovänner. Uti Kadettcorpsen uppkom parti mel-

lan Lärarne, och voro Lectorerne Gottmark och Bergeström de, mot hvilka alla de öfrige sig förenat.

Under detta anhöll D:r Bergeström 1762, att enligt Kadettcorpsens Reglemente få säte och stämma i Amiralitets-Consistorium. Amiralitets-Collegium hänviste målet till Consistorium. Directeuren vid Kadettcorpsen Professor Strömmer sökte genom sina vänner hindra det, men efter mycken strid beslöt Consistorii pluralitet att bifalla D:r Bergeströms begäran. Amiralitets-Collegium visade sitt höga missnöje häröfver, då de satte D:r Bergeström under fiscalisk action. Han förklarade sig med den styrka, att hans ovänner måste tiga. 1763 ingick han ett ljuft äktenskap med Demoiselle Maria Klein, då vistande i Hillebrandska huset, och stod deras bröllop på Djursnäs ej långt från Stockholm. Han hade 1758 blifvit förlofvad med en mycket rik Prostdotter i Halland, enda barnet; men det varade ej mer än ett år. En bedragare kom och friade till flickan, gaf sig ut för Baron och skröt af sin rikedom. Den gamle Prosten lät draga sig vid näsan: en så förnäm och rik måg kitlade både hans högmod och girighet. Han tvang sin dotter att slå upp med D:r Bergeström; men gubben blef snart ångerköpt och det kostade honom en dryg process samt slutligen flera tusende daler i förlikning för att blifva af med den Högvälborne mågen. Händelsen var ock för Doctor Bergeström en lycka; ty om han sedermera icke fick en så rik fru, fick han en maka, hvilkens egenskaper voro oändligen mera att akta än de största rikedomar.

Nu hade Amiralitets-Collegium hos Konungen anmält besvär öfver Doctor Bergeströms säte i Consistorio; och på deras anförda skäl, att Lectorerne i Kadettcorpsen icke hade tid att bevista sessionerna i Consistorio, vardt han genom nådigt utslag derifrån entledigad. Samma år föll Doctorn in uti en svår och långvarig sjukdom. 1764 förordnad som Consistoriifullmäktig uti en process, hvilken Lector Gottmark var nödsakad begynna mot Professor Strömmer och flere, för hvarjehanda våldsamheter som honom öfvergått; men Amiralitets-Collegium, som visste att Bergeström och Gottmark voro intima vänner och kände den förres styrka att tala och skrifva, kullkastade detta Consistorii förordnande genom ett annat deras eget, medelst hvilket de ålade honom att läsa i Lector Gottmarks ställe. Samma år, på Collegii och Directeurernes anmodan, åtog sig D:r Bergeström extra läsetimmar för Kadetterna, mot serskildt arfvode; men detta arfvode nekades honom sedermera af Col-

legio och den i Strömmers ställe nykomna Directeuren Professor Bergström; han såg sig således nödsakad att med besvär i underdånighet vända sig till Konungen, der nådigt utslag vanns, arfvodet bekoms, men med detsamma motståndarnes hat och afund, som snart röjde sig; ty då D:r Bergeström 1765 på Konungens höga namnsdag uti Kgl. Kadettcorpsen höll ett tal på engelsk vers, infann sig ingen af Amiralitets-Collegii ledamöter, ehuru dertill solent kallade. Detta oroade så D:r Bergeström, att han om aftonen sjuknade och låg 5 veckor till sängs; frisknade åter till, men något derefter omsjuknade och var nära döden. 1766 var för honom ett bedröfligt år; han började nu förlora 6 sina käraste vänner. Med Kyrkoherden Peter Murbeck i Friedlefstad hade han knutit ett fast vänskapsband; gemenligen den vackra årstiden från våren till hösten reste han alla Lördagar till Friedlefstad, blef Söndagarna öfver, biträdde stundom med predikande; hafvandes alltid sin hustru och barn med sig. Denne vännen dog först, och öfver honom höll han på sterbhusets begäran likpredikan. Derpå dog hans mor, fru Engela Weinberg, som allt från hans tillträde till Lectoratet varit i hans hus. Derefter Covaerdie-Capitain Klein och dess fru, som voro kära och högt aktade svärföräldrar. Under det han var i Carlshamn att begrafva sin svärfar, fick han notifikation att Superintendenten Murbeck var afsomnad, och kort efter sterbhusets kallelsebref att öfver honom hålla likpredikan; han undanbad sig det, men de förnyade sin anhållan. Carlscrona presterskap betedde sig mycket ovärdigt; efter som ingen af dem njöt förtroendet att predika öfver aflidne Superintendenten, kommo de öfverens att, fastän formelt budne, blifva borta från begrafningsacten. Doctor Bergeströms hållna Likpredikan ingafs i Amiralitets-Consistorium till censur, improberades och förböds att tryckas, utan att han kunde få veta hvarföre, icke heller att Consistorium ville lemna något skriftligt utlåtande, oaktadt han derom anhöll. Ett så ovärdigt och afundsjukt förhållande ansåg han som det borde anses. Likpredikan öfver Superintendenten Murbeck skickades till Westerås, der den på Consistorii benägna och hedrande censur trycktes. 1769 föll D:r Bergeström in uti en svår sjukdom, till hvilken många förutgående ledsamheter varit en verkande orsak. Han skrifver sjelf derom sålunda: Att icke mitt sinne skulle få hvila från bekymmer underhölls ständiga stridigheter inom Kadettcorpsen, hvarest man hopskapade på en dag, genom flere så kallade höge män, som med all möjlig väldsamhet

och en grofhet utan gräns ville tvinga mig från sanning och rättvisa, en act, som likväl slutligen tillskyndade vederbörande föga heder. Här var jag ett mål för de verldslige, och blef det icke långt efter äfven för några andlige. Man tilltalte mig, som skulle jag hafva författat en suplik till Lunds Consistorium för en bonddräng från Friedlefstad, i afsigt att förskaffa en olycklig lifsfånge, prestmannen Elfving, till själasörjare då han skulle beredas att föras till döden; en sak som genom mina andliga ovänners stämplingar tillskyndade mig mycken oro, men slöts efter flera tillfogade oförrätter med sammangaddningens blygd. Att allt sådant kunde lägga grund till den svåra nerffeber, i hvilken D:r Bergeström inföll 1769, är alltför tydligt; på tredje veckan gåfvo honom alla läkare förlorad. Då intet hopp mera var tillkallades D:r Kebler; hans hela ordination var ett spetsglas Seltersvatten hvarannan timma, som så välsignad verkan hade, att om aftonen första dagen fann D:r Bergström en oförmodad och underlig förbättring, och derpå dag från dag, under brukandet af detta oskyldiga medel, tillfrisknade, sin fru och sina barn till icke ringa glädje.

Efter Kyrkoherden Murbeck i Friedlefstad kallades han till fjerde man. Härom skrifver han sjelf sålunda: Valförrättningen skedde på ett mot mig fiendtligt sätt, till följe hvaraf Församlingens begäran blef i Lunds Consistorio afslagen. Desse, trygge om sin oskuld, besvärade sig deröfver hos Konungen, och utslaget blef, att valförrättaren felat och nytt val skulle hållas. Detta skedde och pluraliteten för mig så märklig att den numera icke kunde bortväknas. Men Consistorium afslog för andra gången deras begäran, nu först af den anledning att jag, som varit några år längre vid scholan än lag säger, icke var nog meriterad. Församlingen insinuerade nytt besvär hos Konungen, som kullkastade Consistorii afslag och ansåg min förtjenst tillräcklig. Jag predikade således prof 1770 uti Friedlefstad och fick efter det tredje hållna valet främsta rummet på förslaget. Tvenne församlingens ledamöter reste till Stockholm att supplicera i underdånighet om D:r Bergeströms utnämnande; men extra ordinarie Kongl. Hofpredikanten Gyllenskepp fick pastoratet utom förslag.

Året förut eller 1769 vart han, efter förut aflagda specimina, frånvarande af Theol. Faculteten i Bützow promoverad till Theol. Doctor. År 1770 åter sjuk och nära döden; då hade Doctorn första känning af sin stenpassion. År 1771 sökte D:r Bergeström Löderups pastorat. Af Consistorium

i Lund förbigången. Klagade hos Konungen, då Prosten Bruzelius måtte för honom gå af förslaget; reste till Stockholm, men förgäfves; ty Riksens då församlade Ständer hade blandat sig i saken, eller rättare, en riksdagsman hade genom Ständerna gjort sådan författning, att dess broder, Rector Gram i Helsingborg, skulle utom förslag hafva denna lägenhet. Revolutionen 1772 inföll; D:r Bergeström var i Stockholm, skref några verser öfver densamma, som General Horn presenterade Konungen, då han från Artillerigården kom till slottet tillbakars. Dessa verser upptogos ganska nådigt, och Landtmarskalken Baron Axel Lejonhufvud skref å desamma uti Konungens förmak en approbationsvers, hvarpå de genast trycktes. Doctor Bergeström hade tvenne gånger audience hos Konungen och fick nådigt löfte att få utom förslag söka när han ville. I förlitande härpå anmälde han sig först till Sköfde och sedan till Östhammar, men gick miste om begge. 1773 sökte han Värö och Stråvalla i Götheborgs stift, men Prosten Wetterberg, en vid förra riksdagen betydande man, utnämdes. 1772 hemkommen från Stockholm proponerade han inrättningen af Theologiska Samfundet i Carlscrona och blef en ledamot i detsamma; äfven detta år ledamot af Vitterhets-sällskapet, och tillsändes honom förnämsta graden af detta Sallskaps orden. 1773 sökte han förslag till Helsingborg; Consistorium uteslöt honom. Han klagar; Prosten Faxe i Qvistofta måste för honom gå af förslaget. Han reste till Stockholm, och den 21 Juni 1774 utnämdes till Kyrkoherde derstädes. Den 26 Augusti flyttade Doctorn från Carlscrona till Helsingborg, sedan han med sin företrädares sterbhus accorderat om nådåret, för hvilket han gaf 1572 daler s. m. Han blef Prost 1779. Ledamot af K. W. W. Sällsk. i Götheborg. Vid sin ankomst till Helsingborg vann hann ovanlig och allmän aktning och kärlek, som varade någon liten tid. Men här uppkommo tvenne märkliga processer. Den ena om hus till Pastor i staden, det kyrkan hålla skulle; den andra om Bildeska donationen till Helsingborgs schola och hospital. Doctorn fann att kyrkan allt till 1676 hållit hus till Pastor; på den grund, sedan församlingen var hörd, bifoll Biskopen och Landshöfdinge embetet, att hus skulle till Pastor anskaffas, som ock skedde; men några år derefter befaller Landshöfdinge-embetet, att samma hus och gård skall säljas. D:r Bergeström går till Kammar-Collegium och vinner. En enda man, vid namn von Bergen, går med besvär till Konungen öfver Kammar-Collegii utslag, men Konungen finner besvä-

ren obefogade och stadfäster utslaget. I danska tiden bygde och underhöll Helsingborgs kyrka prestgård åt Pastor i staden. Prosten Torkel Tuvesen, som äfven under Dansk regering sutit Pastor i Helsingborg, förmäler uti en af honom efterlemnad berättelse, uppsatt 1665, att Residentzen (vill säga prestgården) er fri og lader kirken den minste saa vel som det förste bekoste til dess vedligehaaldelse. Sedan Skåne i en lycklig stund kommit under Sveriges krona, blef genom Svenska regeringen uti Malmö d. 18 Sept. 1662 en Recess gjord, hvars 9:e §. innehåller att Presterna hafva att njuta de beneficier och underhåld, som de för deras kall och embeten hertill åtnjutit hafva, beståendes uti theras præstegårdar, stommar, offer, tionde och hvad mera dem med rätta tillkommer. Bland Clereciets beneficier var ock helgonskylden, men för den helgonskyld som de af sina församlingar uppburo voro de skyldige att sjelfve bygga och underhålla sina prestgårdar. Som nu Pastor i Helsingborg ingen helgonskyld hade hvarken af staden eller landsförsamlingen, var han fri för prestgårdens byggande och underhållande; kyrkan hade från urminnes tid både byggt och underhållit prestgård. Den prestgård som då var hade kyrkan köpt 1635 och kostade henne 1150 daler. I kraft af den i Malmö gjorda Recessen bibehölls Pastor vid detta sitt beneficium som kyrkans räkenskaper visa*). Rosendahlska processen är så namnkunnig, att jag icke behöfver skrifva mycket om densamma. Det är märkligt att circa 100 år förut hafva tvenne sådana processer existerat, dem hospitalet utan svårighet vunno. En fordran hos General-Gouverneuren G. Baner på 1171 Rdr in specie uti kronor, hvilket lån han af hospitalet bekom 1666, och då inga tillgångar i hans sterbhus funnos, dömdes dåvarande magistrat och deras arfvingar, en för alla och alla för en, att betala capitalet och upplupna räntan och beräknades hvar Rdr uti kronor till 7½ mark uti slätt mynt. En annan hospitalets fordran hos Excellencen Gunde Rosencrantz vanns äfven: han hade 1648 donerat till hospitalet 200 Rdr in specie; capitalet stod hos

---

*) Bergeström yttrar i sin autobiogr. uppsatts till Prof. Sommelius, att v. Bergen var köpt af Thott till att krångla. B. läste för Nattvardsbarnen 8 à 12 timmar i veckan i flera månader, fick fattighus byggda i de 5 landsförsamlingarne, utrotade tiggeriet i Helsingborgs stad genom att gående från hus till hus samla på 5 år minst 700 Rdr specie; förde på egna medel processen rörande hospitalets fordran ännu 1780.

honom inne och intresse var ej betalt från 1657. Denna fordran vanns och hospitalet fick immission uti Kulla Gunnarstorps gods, i hvilket Gunde Rosencrantz' fru hade arfvedel. Rdr räknades till 8 mark. Men Rosendahlska saken drogs på längden. Processen började 1776 och var ännu icke i Hofrätten afdömd 1784, då D:r Bergeström dog. Utom dessa hade han andra besvärligheter. En medbroder, Commin. Chreyman, gjorde honom många ledsamheter och han nödgades i Consistorium anklaga honom. Denne måste slutligen göra Doctorn afbön. En usel advocat vid namn Flensburg skref mot Doctorn en smädeskrift. Han stämmes till Kämners-Rätten. Det är nästan oerhördt hvad otidigheter och försmädelser Flensburg egde frihet under denna rättegång utösa mot D:r Bergeström. Målet blef anhängigt d. 30 Mars 1781, och slöts d. 15 Febr. 1782, då Kämners-Rätten hänviste detsamma till Rådstugu-Rätten. Doctorn jäfvade Rådstugu-Rätten såsom sina vederdelomän. En extra Rådstugu-Rätt sattes och dess Ordförande var Borgmästaren Morian i Landscrona. Flensburg dömdes från äran, en månads fängelse på vatten och bröd, smädeskriften att på torget af profossen uppbrännas, och slutligen skulle Flensburg göra Doctorn offentlig afbön. Han hade goda skäl att jäfva Magistraten: uti en förklaring till Konungen öfver några Borgares besvär hade de angripit D:r Bergeström; hela deras förklaring rörer föga vid ämnet och de andragna besvären, den går allenast derpå ut att personalisera Doctorn och afmåla honom med de svartaste färgor, ett steg så mycket mera ovärdigt, som Doctorn uti saken icke hade den minsta del, och kunde således icke få tillfälle att inför thronen skydda sin ära. Men allt detta tjente ej till annat än att göra honom stor. Från alla mot honom uppviglade rättegångar gick han med all heder. Prestgårdsprocessen, så chicaneuse, vardt sist afgjord hos konungen till hans faveur. Rättegången om Bildeska donationen ger honom i alla tider en välförtjent ära; och hade han lefvat, så hade den redan till hospitalets och scholans fördel varit afgjord. 1783 höll Doctorn Rådstugupredikan; den var rörande och vacker; gick ur kyrkan på rådhuset och var der före Magistraten och stadens äldsta, gjorde dem en rörande föreställning och med sin vanliga vältalighet bilade fordna stridigheter och stiftade fred. Tog derpå sitt afträde och gick hem; icke väl kommen inom sina dörrar förrän Magistraten och Stadens äldsta en corps infinna sig i prostehuset att complimentera Doctorn för sin vackra predikan, men isynnerhet för

dess fridsbesök på rådhuset, så oväntadt som ädelmodigt, hvarigenom de hoppades att i detta länge söndrade och oeniga samhälle frid och sämja skulle återbringas. Det sista året af sin lefnad fick D:r Bergeström ändtligen i lugn framlefva. Han hade oftare varit sjuk, men om våren 1784 angreps han af sina vanliga krämpor, som allt mer öktes och tilltogo. Stenpassion, gikt och vattensot i bröstet, förenade med svår andtäppa, bidrogo till hans död, som inföll d. 29 Juli 1784 *).

D:r Bergeström var en stor menniska. Som en af Gud bepröfvad christen hade han genomgått många andeliga bedröfvelser. Som en rättfärdig man hade han måst mycket lida. Han var i all sin tid sjuklig och fattigdom hade följt honom från lifvets början till dess slut; men sådan fattigdom som Arnaud beskrifver. Il y-a rien si respectueuse sur la terre, qu'une pauvreté honette et vertueuse. I Carlscrona satt han i 12 år som Lector och mesta tiden med half lön. Hans frus hela arf efter sina föräldrar, hennes vackra garderob, allt hennes silfver och åtskilliga dyrbara nipper, allt måste föryttras för att kunna lefva. Med skuld kom D:r B. från Carlscrona och med skuld dog han i Helsingborg. Hade icke Baron Hermelin eftergifvit sin fordran, så hade concurs blifvit efter hans död.

D:r Bergström var en man af ett vackert och intagande utseende. Hans qvicka och eldiga ögon röjde hans snille; hans själ var stor, hans hjerta godt, hans tankekraft genomträngande, hans snille eldigt, hans inbillningskraft lefvande. Han var stor predikant, skön poët, förträfflig jurist. Han var rättvis, oförskräckt, vänfast, välgörande och i sina tagna beslut orygglig. Han var i umgänge oförliknelig och vän-

---

*) D:r Bergeström är begrafven inom choret norr om altaret. Grafven hade sjunkit så att vid dopfunten var äfventyrligt för den döpande att stå. Då den fylldes 1849 upptogs plåten å kistan, som nu ses i sakristian. Der läses: Här hvilar dens kropp hvars ömma och dygdiga själ aldrig hvilade. Vandringsman, kjänner du igen på denna beskrifning Probsten D:r Hans Bergeström. Solen lyste för honom på samma ställe då han föddes, gifte sig och dog. D. 19 Juli 1735 var hans första lefnadsdag, d. 19 Juli 1765 delade han sitt hjerta med Maria Klein; d. 19 Juli 1784 lemnade han sin herdestaf, för att se Öfverherden ansigte mot ansigte. Hans valspråk var: Vörden Herrans vilja.

ners sällskap var hans bästa medicin; han glömde då sina plågor.

D:r B. predikade med så strängt allvar, att han väckte harm hos sin vittra samtid, ehuru han sannolikt var vittrare än de som stötte sig på hans prestmötespredikan, der de nymodiga sedernas osedlighet strängt straffades. Brott mot 6:te budet framhöllos som vanärande brott både mot Gud och samhället.

I fragmenter af husförhörslängder från B:s tid finner man huru allvarsamt dessa förhör höllos. Vid hvarje hushåll är antecknadt om der hölls husandakt och hvilka andeliga böcker der egdes, om kyrkgången, om samlefnaden, om grannsämjan m. m. Att dömma af anteckningarne var ställningen i allmänhet god.

Hans poetiska stil kan uppskattas af hans *Ode öfver utsigten af Helsingborg*.

Der nu den hvassa plogen går,
Der nu de digra axen bäfva,
Der blommors ljufva fägring rår,
Der tusen nöjda foglar sväfva,

— — — —

Här Stenbocks hjeltemod
Förtjent sin ärestod.
Hvem ej minnes
Hur segren utan möda vinnes
Der gamla svenska hjertat finnes?
Kring Ringstorps bleka fält sin ära hjelten skref
Och hjeltar undandref.

Men när Hammarsköld satte i fråga, om Leopold i sina allvarsamma dikter öfverträffat Bergeström, får man deraf blott sluta till B:s förtjenst, men ej till L:s nachdel.

D:r B. var gift med Maria Klein, en dotter af Sjö-Capitain Johan Klein i Carlshamn och dess fru . . . Smith. Hon var en fru för sina egenskaper lika så aktningsvärd som dess man. Många år hade hon som Demoiselle varit i Envoyén Hillebrands hus; följde dess grefvinna och fröknar till Madrid och Paris, egde mycken verld, kände franska språket i grund, älskade lecture och skötte med stort förnuft sitt hushåll. Hon öfverlefde sin man allenast få år; hon dog d. 15 Dec. 1787. Sörjd och saknad af sina vänner och sina efterlefvande barn. Sonen Johan Magnus Bergeström, som i sina bästa år dog i Finland 1789, Adjutant vid Helsinge regemente. Dottren Hedvig Sophia, gift med sin fars efterträdare i embetet. Maria Catharina, gift med Kyrko-

Inspectoren Åke Hammar och Engel Christina, som ännu är ogift.

D:r B. var en arbetsam man. Hans tryckta arbeten äro följande.

1. Disp. De usu Figurarum Syllogisticarum perexiguo. Præs. Laurel. 1765.
2. Disp. Gradualis De Templis Lundensibus. Præs. Bring. 1756.
3. Achates et Sosastrus. Carlscrona 1763. 8:o. 195 sidd.
4. Select Miscellanous Pieces 1765. 8:o. 218 sidd.
5. Sveriges Sellhet. Poeme. 1765. 8:o. *)
6. A Poetical Discourse en Sciences. Carls. 1766.
7. Försök till en rätt Christelig Barnauppfostran. 1766. 8:o. 273 sidd.
8. Ode Sur la Mort de M. Löfvenskiöld. 1766.
9. Likpredikan öfver Petter Murbeck. 4:o. 1767.
10. Dito öfver Doctor Lorens Murbeck.
11. Indianska Bref. 1770. 8:o. 400 sidd.
12. Ode öfver Menniskans Elände. 8:o. 1771.
13. Lyckönskan vid Konungens ankomst till Sverige 1771. 4:o. Carlscrona.
14. Nhakhanhahmahahem, eller Dårskapens och Dumhetens land. 1771. 8:o.
15. Le Naufrage. 1771. 8:o. Traduit de l'Anglois, tillegnadt Hertig Carl.
16. Fröjdeqväde öfver den återvundna friheten, skrifvet i Stockholm på sista revolutionsdagen och med ett impromptu på andra sidan titelbladet skrifvet med en vitter och hög herres hand, 1772**).
17. Det förlorade men åter frälsta Sverige. 8:o. 1772.
18. Ett litet försök till öfversättning af Ovidii Klagoqväden. 1772. 8:o.
19. Tal om Andeliga Föreningens rätta beskaffenhet och ändamål.
20. Andeliga Betracktelser till den flycktiga Ungdomen. 8:o. 74 sidd.
21. Rättegång om Bildeska Donation. 8:o.
22. Prestmötspredikan om äktenskapet. 1780.
23. Samling af D:r Bergeströms Poëtiska arbeten. 2 Delar. 8:o. 1:a Del. 437 sidd. 2:a Del. 458 sidd.

---

*) Lär vara: Sveriges Sällhet grundad vid Konungens h. kröning, en oration på svensk vers, hållen i K. Cadett-corpsen. Sannolikt besjöng B. ej Sveriges sällhet äfven genom Ständerväldet.

**) A. G. Lejonhufvuds. Han skref:

Ett värdigt snilleprof som lyckas Med heder under pressen går.
Hvarföre skall det icke tryckas, Som tryckt i allas hjertan står.
Det Gustafs tidehvarf sin heder Och Auctors eget lof bereder.

Enligt Auctors uppgift till Sommelius må tilläggas:

24. Ode öfver Fattigdomen.

25. Fabler öfversatta från Engelskan.

26. Ode öfver Maj månads lyckliga dagar, under H. K. M:ts höga vistande i Carlscrona.

27. Enighetens röst till Svenska folket.

28. Dygden. Hjelteqväde.

29. Den väckta själens rop till sin Gud.

30. Dertill ett stort antal brud- och grafskrifter.

Öfver honom hölls ett Åminnelsetal d. 27 Aug. 1784 i Lärdomsscholans sal af Collega Scholæ Andreas Leufström, förvaradt i h. v. kyrkoarchiv.

Det elfte brefvet uti hans Indianska Bref är märkligt: han skref 1770 det som 1788 hände i Frankrike. Och aldrig har någon i Franska Nationalförsamlingen så ädelt, så öfvertygande, men ock utan att stöta, kunnat visa orimligheten af ärftligt adelskap.

52. *Elias Follin**) föddes d. 8 Oct. 1746 i Svinstad, der fadren Samuel Follin då var adjunct hos sin svärfar Elias Ekeroth, hvilken han efterträdde i embetet, sedan befordrad till Törnevalla, der han dog som prost 1789, i sitt äktenskap med Anna Christina E. välsignad med 12 barn, hvaraf 4 söner voro prester och en dotter g. m. Th. Doct. J. D. Wallman blef den lärde Lectorn J. H. Wallmans moder. E. F. intogs i Linköpings schola 1756, Stud. i Upsala 1763. Kom 1765 såsom informator i Hofmarsk. Bar. Sacks hus, der han vistades i tio år. Denne Baron var en i historien ganska bevandrad man med stora samlingar i fosterlandets häfder. På Bergshammar lära ännu dryga folianter af hans memoirer öfver samtida händelser förvaras. Här fördes Follins håg till historiska studier, deri han eröfrade ovanliga insigter och fick lust att *vid skrifbordet* hvila ut från det arbete, som tillhörde hans kall. Han synes ha fått olust för jagtnöjet, då han under informatorstiden höll på att en gång skjuta ihjäl den unge Grefven Pehr Brahe som var Ba-

---

*) Vid utarbetandet af denna biographi, hvartill Utg. lägger efterträdarens D:r C. Hallbecks, har allt det factiska begagnats, som träffats i D:r Follins autobiographi, stannande vid tillträdet af Helsingborgs pastorat, med undantag af sådant, som tydligen visade, att arbetet, då detta skrefs, ej var bestämdt för pressen, och som Förläggarne derföre önskade borttaget för den bristande märkvärdighetens skull för andra än Förf:s barn.

ron J. G. Sacks systerson. Derefter lär en svår mjeltsjuka uppstått, under hvilken F. gick till fots mellan Upsala och Törnevalla, den ena valfärden efter den andra. På Baron Sacks kallelse till Huspredikant blef prestvigd i Linköping 1771. 1773 förordnades han att förrätta Gudstjensten i Hertiginnans af Södermanland hof på Hvidarp under H. K. H:s vistande i Skåne. 1774 blef F. kallad till Huspredikant af Grefvinnan Piper på Krageholm. 1775 den 31 Oct. utn. till Kongl. Hofpredikant, dock utan skyldighet att göra tjenst. 1780 af Seraphimergillet kallad till Hospitalsprest i Malmö och Pastor öfver Oxie och Bjeresjö församlingar på half lön, emedan förste Stadscomministern i Malmö skulle, tills han fick annan befordran, behålla halfva lönen. 1783 Kyrkoherde i Helsingborg, utnämnd i anseende till församlingarnes enhälliga bönfallan hos Kongl. Maj:t, hvilken befordran F. sjelf ansåg vara "emot all mensklig förmodan." Doctor Kullberg var på förslag till Helsingborg. derunder kallad att profpredika till Domprosteriet i Götheborg, der en stor mängd velat presentera honom inför Konungen, då likväl flera begärt, att med dervarande Biskopsembete få förena Domprostsysslan, hvilken bön, som vi veta, nådigst bifölls. Hvar man trodde då, och äfven F., att den högt förtjente Kullberg, född i Helsingborg, då han förbigåtts i Götheborg, skulle blifva nämnd till det pastorat, på hvars förslag han stod; men kärleken till den kraftige och efter sin död allmänt värderade D:r Bergeström upplågade hos folket inom församlingarne uti så enhällig förbön för det frånfallna presthusets måg, att K. Gustaf III, som säkerligen högt aktade den både vittre och verksamme Bergeström, samt sannolikt lärt känna Follin som en litterat prest, en egenskap, som då ej var just vanlig bland pastoratscandidater, nämnde Follin, som derom antecknade i sin sjelfbiographi: "kännandes mig ovärdig och oförtjent till den lycka jag gjort, är det min enda tillfredsställelse att jag icke fikt och sträfvat efter densamma, utan låtit Gud och goda vänner råda." Kullberg fick sedan V. Karup, som är ett bättre pastorat, än Helsingborg var i Follins hand. F. visste ej det ringaste, förrän han redan kunde anses såsom designerad. Sitt friarebref till Mamsell Bergeström skref han på fransyska*). Oaktadt

*) Hon hade länge vistats såsom gouvernant hos en Svensk Minister i Spanien och var derigenom, då F. skref friarebrefvet, mest vand att skrifva fransyska, hvilket förklarar hvarföre F. valde det språket.

det sirliga deri, ser man att hans *hjerta* gick församlingarnes önskan i möte. Man kan tro honom fullt på orden, att han blott skref sin ansökan, åberopande sina 14 års meriter utan att anse det till något gagna, ganska nöjd med den fästmö han vunnit, utan att Helsingborgs pastorat behöfde medfölja. Af tacksamhet mot de stadsboar, som nitälskat för hans befordran, upptog han väl knappt i de 34 åren någon tionde af stadens jordar, fastän hans företrädare uppgjort convention derom och lät beslutet om en fullständig prestgärdsreparation hvila under samma tid. På installationsdagens morgon lemnade Biskop Celsius Follin en prostfullmakt. 1805 blef han Häradsprost i Luggude; Theol. Doct. 1809. F. ehuru stark, tog skada till sin helsa, då han den 29 Dec. 1816 invigde nya begrafningsplatsen, emot sin Biskops råd, derunder afläggande ytterkläderna. Död den 18 Dec. 1819. Begrafven vid norra muren af nya kyrkogården, der man läser på den uppresta grafvården: *Elias Follin. Född 1746. Död 1819. Dess kära Maka Hedvig Sophia Bergeström. Född 1767. Död 1812. Tolf. Efterlemnade. Barn. Läto. Till. Minne. Af. Wördade. Föräldrar. Resa. Stenen.*

Barnen voro följande: 1. *Hans Samuel*, f. 1788, död såsom Handelsbokhällare. 2. *Sophia Eleonora*, f. 1791, d. ogift. 3. *Marie Christine*, f. 1792, g. m. Öfverste C. E. v. Geijer. 4. *Engel Catharina*, f. 1793, lefver ogift. 5. *Åke Johan*, f. 1794., Föreståndare för Uddeholms bruk i Wermland. 6. *Carl Harald*, f. 1795, Ryttmästare, R. S. O. Egare af Påhlskjöps gård. 7. *Nancy Charlotta Amalia*, f. 1797, död ogift. 8. *Magnus Reinhard Thiodolf*, f. 1799, Hamncapitaine i Helsingborg. 9. *Gustaf Elias*, död som Geschworner i Fahlun. 10. *Tage Johan*, f. 1803. Egare af Aspenäs i Bohuslän. 11. *Anna Ulrika*, f. 1806, g. m. Landskamrer Kjellander i Christianstad, drunknad tillika med honom och systren 12. *Emma Helena Lovisa*, f. 1810. — I sin späda ålder dogo sonen *Elias Magnus* och dottren *Catharina.*

Som författare kom D:r Follin ej att under sin lifstid bli känd. Han utgaf blott ett tal vid Häradsprosten i Luggude och Kyrkoh. i Frillestad, Adolf Faxes graf, 1803; men i handskrift efterlemnade han flera arbeten, som, om de utkommit då de författades, hade för sin tid varit utmärkta skrifter. *Helsingborgs Historia* är i läsarens hand, en berömvärd frukt af trägen och grundlig forskning. Redan 1794 brefvexlade han med Carl Sonnberg Rönbeck, som då var anställd vid Domcapitels-archivet, för att få materialier, och

ännu 1805 arbetade han på detta verk, men sannolikt ej efter 1808, då boken igenkommit från Torp. Dess *Anteckningar om Skåne, samlade af Elias Follin*, hade af Förf. lemnats till Hr Bisk. D:r V. Faxes disposition, hvilken år 1820 godhetsfullt skänkt arbetet, med sterbhusets bifall, till Lunds Univ. Bibliothek, der det är signeradt № 158 infol. Bibl. mscr H. c). Det innehåller 140 ark med tät stil. Skrifvet omkring 1801 har det varit i Förf:s hand ännu 1815 (se pag. 6 aversa). Det har begagnats af Prof. Sjöborg och Secr. Barfod, hvilka begge citera detsamma. Detta arbete är mindre utarbetadt än Helsingborgs Historia, innehåller åtskilligt gemensamt, intagande äfven inom sig det hufvudsakliga af *"Skånska Herregårdars fordna egare"*, hvaraf dock blott 1:sta delen (Alnarp—Krapperup) finnes qvar. En quart af 452 sidor förvaras ännu, kallad *"Supplement till Naturalhistorien"*, omfattande alla naturens riken, visande att författaren varit en af Linnés flitigare lärjungar, som inhemtat vackra kunskaper i hans läroämnen. Lär skrifvits för barnens undervisning i dessa kunskapsämnen. Ett qvartband af 33 ark, handlande *"Om Religionen"* (i alla verldsdelar) är författadt under studium af Resebeskrifningar och andra nyare källor, sannolikt för pressen. Han arbetade dock mest i finance-läran och statistiken. Ett band af 22 ark innehåller åtskilliga artiklar i dylika ämnen, deribland vi som exempel må anföra: "Uppgifter på Englands export och import, från 1698 till 1755", utgörande flera ark med blott siffror. Under studium af Raynals "Histoire Philosophique et Politique" har han gjort vidlyftiga excerpter. I Svenska sjötullsväsendet, sillfisket, bergverken, tabellverket och dylikt har han samlat en massa uppgifter. Med sådana förstudier har han skrifvit *ett bref i Mars 1800, då Riksdagen började*, hvilket upptager 56 sidor in folio med fin stil; liksom ett kortare *bref vid riksdagens slut*. Begge äro ställde till en vän, som var vid riksdagen, och afser realisationsfrågan. Vännen är sannolikast Biskop Lindblom, med hvilken F. förde en trägen brefvexling och som väl vid riksdagen begagnade hvad ungdomsvännen hopsamlat. Det var en verklig Simsons-kalf att plöja med för en af andra göromål från så grundliga studier då förhindrad person. Vid 1809 års Doctorspromotion glömde L—m ej sin lärde vän i Helsingborg, om än dess eget Domcapitel så gjorde. Få utaf riksdagsmännen, som år 1800 regerade riksdagsaffärerna, torde haft en grundligare kunskap i dessa ämnen. Med skäl undrar man öfver, att Skånska presterskapet ej till riksdagarne upp-

sände en man med dylika insigter, oaktadt han ej var född Skåning.

Att han ej sökte utmärkelser, utan när han kunde, i stället undvek dem, må med en anekdot ådagaläggas. Ungdomsvännen Lindblom, nu Svea Rikes Erkebiskop, ankom i October 1810 till Helsingborg, för att fara öfver till Helsingör och i 2:ne Kyrkoherdars närvaro emottaga af den utvalde Kronprinsen Bernadotte Luthersk confession. Han ville medföra Follin som den ene och Nordvall från Riseberga som den andra assistenten. Wählin i Farhult och Palm i Wram hade ock på sin Biskops tillsägelse anländt. Man visste att Kronprinsen blott påräknade behof af 2 gulddosor till 2 assistenter. Follin senterade att både han och Nordvall voro utstiftsbarn och då Nordvall under intet villkor syntes vilja försaka den ära, Erkebiskopen önskade bereda honom, blef F. alldeles obeveklig, fast Erkebiskopen uppmanade Ryttmästaren v. Geijer att öfvertala sin svärfader att medfölja. Nordvall och Palm fingo äran och dosorna.

D:r Follin var lika undfallande såsom lärd. Han läste och skref af behof, men sökte ej författaräran i en tid, då han skulle bland de få medtäflarne intagit ett utmärkt rum och verkligen gagnat till en grad, som knappt gjorde blygsamheten rättmätig. Vestrum scire nihil est, nisi prosit publico: lade han ej så på hjertat som den äldre satsen: Bene qui latuit, bene vixit. Den tiden hade brist på författare. Och hvar tid behöfver samtida skriftställare, ty äldre böcker läsa få. F. skulle satt mycken kunskap i omlopp, om han utgifvit skrifter af den gedigna art, som hans handskrifter äro.

Kanske voro elementarstudierna ej så grundliga som de i mogen ålder insamlade; i stafningen visar sig felande kännedom af grekiskan (vanlig hos lärda i hans tid); den logiska sammanbindningen är ej alltid klar, den grammatiska constructionen har brister; men dylikt hade så småningom afhulpits, om han fått större öfning, under correcturläsning, att lägga ultima lima till sitt arbete. Han hade ett vackert historiskt bibliothek och goda lärda bekantskaper. I den tiden voro flera ädlingar och prester i Skåne samlare i historien. Landshöfd. Christian Barnekow både samlade och författade, lånade sina skatter till prester, som deraf togo afskrifter. Biskop O. Celsius genom Rönbeck lemnade goda upplysningar. En Kyrkoherde Martin Elmgren, Juris Doctor H. S. Collins morfar, hade vackra samlingar och bearbetade en Series öfver Skånska Possessionater af Baron Barnekow,

hvilken D:r Follin fick. Hr L. A. Rönnow hade ock en vacker historisk boksamling. F. säges ha efterlemnat flera band in folio och quarto, som nu äro förkomna. Af de lösa papper som återstår, kan man ega rätt att sluta, det dessa fulländadade arbeten hufvudsakligen omfattat historiska och statistiska ämnen. Och i historien stannade hans forskning ej inom fäderneslandet. En liten uppsats uppgifver de böcker, som äro nödvändiga för den, som vill lära universalhistorien, dervid egentligen fransysk litteratur dock är afsedd, men de recensioner, som merendels följa bokuppgiften, visa, att det Sackska bibliothekets tillgångar blifvit flitigt begagnade. Sannolikt är detta utkast användt som ledtråd vid den unge Baron Sacks undervisning. I de classiska författarne ha bevis för Christendomen uppsökts. Ur kyrkofäderna och Conciliers beslut och Justiniani lag ha utdrag gjorts för att framhålla de gamles allvarliga kamp emot den verldsliga flärden. Det som antecknats i theologi, är vanligtvis på latin. *Pontificiorum dogmata* ha blifvit recenserade med Luthersk stränghet, men från dessa studier synes han helst ha återvändt till fosterlandets historia, der t. o. m. heraldiken med grundligt allvar behandlats. I genealogien gör han rättelser äfven i följd af heraldiska upptäckter, och ådagalägger misstag hos hans tids hufvudförfattare. Än läser han Humes Essais Philosophiques med skrifpennan i hand och vaken reflexion, än en skrift af Locke, än af Leibnitz, än af Mosheim, än af Pauliano, än af Abbé Coyer, än De Molas Voyage historique, än Formeys Defense de la Religion, än Philosophie de la Nature, än Arthur Joung, än akademiska disputationer hvarur rika excerpter göras, dock ej förgätandes Benzelii Repetitio Theologica, öfver hvilken han skref lärda anmärkningar. Ofta leder en tillfällig allmän angelägenhet hans forskningar. Kanske är det vännen Lindblom, som egde sin konungs öra eller vid riksdagen var en inflytelserik man, hvilken han upplyser med hundradetals siffror, att ett bränvinsförbud, då det egt rum, inbesparat hvad införsel af 200—300.000 tunnor säd kostade landet. Under en viss tid hade dessutom det bränvinsbrännande Sverige infört, utom 11,118,405 T:r säd, 410.390 p:d smör, 386,090 p:d fläsk, 34.672 st. skinkor, 21,532,890 p:d ost, 511,629 p:d talg o. s. v. till stor del derföre att kreaturen fått dranken allena, då folket söp musten af säden.

Men D:r F. var ej blott minnesvärd vid sitt skrifbord. Då Ryssarne 1788 bränt Råå, var fisklägets prest mycket verksam för de husvillas bästa. Äfven under den jemna em-

embetsutöfningen var han aktningsvärd för sin välvillighet och oförtrutenhet i utöfvandet af de mest olikartade pligter, som förenats med hans prestliga. På annat ställe i detta arbete är erinradt, huru han hade den sorgliga äran att helt oförmodadt bereda den älskade Kronprinsen Carl August till hans död genom en predikan för H. K. H. några timmar före dödsfallet, handlande *om Bönen*, om hvilken predikan H. K. H. sade till F.: det var en predikan för mig. Om Follin som prest har Utg. fått rättighet att meddela följande yttrande af hans siste Biskop: "D:r F—ns sätt att vara böd aktning. Han hade ett förmånligt yttre. Omtalades i allmänhet såsom egande lyckliga embetsgåfvor. Han var nog mera omständlig och vidlyftig, än kort och skarpsinnig. Hans uttal var godt. I egenskap af Häradsprost förtjente han och hade mycken aktning. Hans expeditioner utmärkte sig för noggrannhet, fullständighet, pålitlighet och säker erfarenhet. Ingen hade anledning klaga öfver missbrukad myndighet. Egennyttan var långt ifrån honom." F. var ej som predikant barn af sin samtid, utan hade före Gustavianska tidehvarfvet fått sin homiletiska bildning, hvilken han troget bibehöll. F. synes predikat efter smärre utkast. Att dömma af dylika bland hans efterlemnade papper, blickade han från den fasta klippgrunden inom 2:dra trosartikelns råmärken gerna in på erfarenhetsläror inom 3:dje artikelns område, i en tid, då stadspresterne vanligen stadnade inom första artikelns, med mer eller mindre skygga blickar kastade inom den andras, liksom bäfvande för att omtala det inre andliga lifvets strider och segervinningar, åtminstone såsom Guds Ord derom talar.

De läror F. förkunnade, då den älskade Kronprinsen Carl August sista gång uppbyggdes af Guds ords predikan, återfinna vi utan tvifvel i ett utkast om *Guds barnas felaktigheter uti Bönen*, om också ej just detta schema låg framför F. då Carl August, som dagligen, enligt kammartjenarnes intyg, bad med böjda knän, tacksamt fann, att "predikan just var för honom."

Guds barnas felaktigheter i Bönen uppkomma 1. *af okunnighet om hvad som förnämligast bör ombedjas i bönen.* Vi bedja t. ex. ofta om frimodighet, hög tröst och vederqvickelse, ehuru det vore mera nyttigt för oss att blifva än mer förnedrade, ödmjukare, djupare grundade i andans fattigdom. Nybegynnare, som ej varit i några farligheter i andelig måtto och som ännu ej begripa syndaförderfvets djup, syndalustarnes häftighet, sin egen svaghet, verldens retelser

och satans listigheter, förstå ej att bedja om ett vist och lydaktigt hjerta, utan anse nog att bedja om ett känslofullt och rördt.

2. *Af träldomsanda, som afmäter vissa timmar åt böneöfningar.* Vi blifva ofta oroliga, när något hinder möter för den vanliga bönetiden. Vi böra likväl vakta oss för den motsatta lättsinnigheten, som inga bönestunder har. Böneandakten behöfves både i tid och otid.

3. *Af öfverdrift i uppskattningen af de utvärtes åtbördernas vigt.* Det är godt att med Daniel i mången andaktsstund falla på sina knän, när själen böjt sig inför Gud; det är godt att med Publicanen stå obemärkt af andra än Gud och slå sig för ett qvalfullt bröst; men en felaktighet är, om man tror sig ej böra bedja, då man ej kan göra det i en viss ställning. Deremot vakte man sig för den lättsinnighet som ingen vigt lägger på det yttre uttrycket af vördnad.

4. *Af ett ängsligt bemödande att sjelf verka rörelser.* Egen tankespänning och känsloväckelse kan ej kalla Guds ande neder. Vi böra vakta oss för de lättsinniges tankspriddhet och känslolöshet; men är der ett barnsligt förtroende i vår bön, så må vi sända den till vår Gud i Jesu namn, upplyftande våra hjertan, utan att ängslas öfver, om der ej är en viss drift, känsla och rörelse. Detta är en Guds gåfva, som ingen kan taga utan då den varder oss gifven, om den uppkommer af Guds andes tillskyndelse; men är den af vår egen anda, så kunna vi lättare bedraga oss, då den är upprörd, än då den är stilla. Vilja vi ej bedja, när vi icke erfara en viss spänning i sinnet och komma till en sådan känsla vi åstunda, så blottställe vi oss för att komma i anfäktningar.

5. *Af för mycken vigt, som lägges på förmågan att finna ord.* Vi böra vakta oss för likhet med de lättsinnige, som anse nog att der förnimmas några goda tankar i hjertat, som verka några suckar; men å andra sidan ar det en felaktighet att afstanna med sin bön, derföre att orden på tungan ej bli flytande. Hjertats bön utan ord är ej dold för Gud. Men vi behöfva orden för att rätt samla tankarne. Dervid böra vi dock ej lägga för mycken vigt på vissa böner i minnet, ehuru vi visst alla behöfva sådana ledtrådar.

6. *Af afundsfullt seende på andras större bönegåfvor.* När vi deraf förstummas i egen bön, i stället för att upplifvas, så är det en stor felaktighet.

7. *Af tro på bönhörelse för vår egen böns lifaktighet, i stället för Jesu förböns.* När andakten blir varm, orden

flödande, tankarna vackra, så frestas bedjaren att derpå grunda visshet om bönhörelse. Men det är en stor felaktighet, som skall borttaga all bönens gagn. Ty hoppet om bönhörelse har blott *ett* fast ankare — Jesu förbön. Och den fäller vår Frälsare för den uppriglige bedjaren, som ännu blott känner sin andes fattigdom, så väl som för den, hvilken redan är uppfylld af andans alla gåfvor.

Utg. har förkortat utkastet och ej alltid kunnat bibehålla Förf:s uttryck; men torde derigenom hvarken förbättrat eller försämrat detta betydelserika prof på predikantens charakter. Vi glädjas utan tvifvel alla, att den prest, som för sista gången talade om gudaktighetens hemligheter för den älskade Kronprinsen Carl August, talade *detta* tungomålet.

Så hjertligt F. än talade i sin predikstol, så väl som annorstädes, der han höjde sin röst, sörjde han dock öfver att det ej verkade hvad han önskat. Tidens otrosvindar blåste nu in i landet och förde med sig upplösning af många sedliga band. Förrän de nya lärornas skördetid inföll, ville man ingenstädes rätt lyssna på det gamla goda Guds ord, som *röster i öknen* förkunnade. Men vi ega rätt att antaga, det Frankrikes atheism och Danmarks deism i hans tid skulle ännu fullständigare nedbrutit den christna tron på vår kust, om den orthodoxe predikanten i denna gränsstad ej varit både aktad och så älskad. Hans utomordentliga höflighet och vänlighet mot alla afväpnade de då så moderna prestbatarne. Förmådde han också ej hämma en oordning eller förekomma en orättfärdighet, så undgick han den söndring, som vanligen följer af dylika sträfvanden och verkade i stillhet inom de bröst, som voro tillgängliga för sanningen. Inom landsförsamlingen skedde i hans tid den största reform, folkminnet förvarar. Före enskiftet beskrifves t. ex. Filborna by såsom bebodd af en fattig, till ej ringa del försupen allmoge. Han följdes till sin graf af en både väl bergad och i allmänhet sedlig. En medlem i kyrkrådet, Riksdagsmannen Knut Pehrsson, var själen i denna reform, och utan tvifvel både sökte och fick han råd hos sin i statistiken så grundlärde pastor. För inrättande af en söndagsschola i staden arbetade F. nitiskt och kunde vissa tider uppehålla en dylik, understödd af en frikostig Med. Doct. Brandt. Flera donationer till fattigvården inträffade i D:r Follins tid. Offentliga handlingar ådagalägga, att han och en Borgmästare fingo en slags föreställning af Landshöfding och Biskop för vägran att åtaga sig ett ansvarsfullt uppdrag i ett testamente. Den

som känner D:r Follin, inser lätt, att han — ej velat vara af olika tankar med Borgmästaren. Med en annan Borgmästare delade han — ansvaret.

Ingen kunde grundligare än Follin granska kyrkoarchiver och söka utreda hvad som tillkom hans kyrkor. Då han derom underrättat församlingarne, ansåg han väl med rätta att han fyllt hvad honom ankom. Volenti non fit injuria. Hvad församlingar efterskänka individer, lägga de på egna skuldror. Kyrkan får blott en säkrare debitor, men förlora kan hon icke. Dock kan dervid den ena generationen vara orättvis mot den andra; men det är svårt för presten att "dela arfvet" mellan olika generationer. Då F. ej fann sig kunna uträtta hvad han önskat bland samtida, stängde han dörren om sig och de gamla vännerna å bokhyllorna. Hvilken får ej samma lust, då ålderdomen nalkas och krafterna försvagats?

Skrifter: Helsingborgs Historia, tr. i Upsala 1851. — Tal öfver Prosten Adolpn Faxe, tr. 1803. — Anteckningar om Skåne, en fol. på Lnnds Univ. Bibl. — Skånska Herregårdars fordne egare, 1:a Del. — Bref till en vän vid Riksdagen 1800. — Dito vid Riksdagens slut. — Supplement till Naturalhistorien. — Om Religion. — Statistiska Anteckningar. — Dito i alphab. ordning. — Åtskilliga fragmenter i Historia och Statistik m. m. Alltsammans gifvet till Lunds Universitets Bibliothek.

Tryckt källa: C. Hallbecks personalier och L. A. Palms likpredikan öfver E. Follin.

53. *Carl Hallbeck*, föddes i Malmö d. 28 Dec. 1782. Fadren Tunnbindaråldermannen Pål H., modren Ingr. Helena Sandgren. Fadren dog 1789, då en äldre broder Jacob H. tog sin yngste halfbroder C. H. till sig och uppfostrade honom gemensamt med sin egen son H. P. H. som dog såsom Missionär-Biskop i Afrika. Se C. Rahmns biographi i Biogr. Lex. C. H. blef Student i Lund 1801. Mag. 1808, prest 1809. Presid. de Concilio Constantiensi 1814. Blef Lärare för H. Exc. Grefve Jacob De la Gardies ende son Gustaf D. och brorson Claes D. då Grefven lemnade Sverige, för att afgå som Sv. Minister till Spanien. Blef titulerad K. Hofpredikant 1816. Huspredikant på Kulla Gunnarstorp hos Grefvinnan Am. Sparre f. Ramel 1818. Kyrkoherde i Helsingborg 1820. Prost 1822. Contr.Prost i Luggude 1826. Riksdagsfullmäktig 1834, 40 och 44. Ledamot af Samfund. Pro fide & Christianismo 1834. L. N. O. 1836. Th. D:r 1845. Död d. 6 Juni s. å. i Stockholm. Gift med Cath. Mar. Flyborg 1821. Barn: Carolina Helena Elisabeth, född

och död 1822; Carl Alfred, född 1823, Student, död 1842 i Lund; Emma Sophia, f. 1826, död 1845 i Stockholm; Selma Helena Elisabeth, f. 1825, g. m. vice Pastor A. J. Björck. Denne v. Pastor *And. Joh. Björck*, f. 1815, Stud. i Lund 1829, prest 1837, var som nådårspredikant efter sin svärfaders död ganska verksam under den första lättligen besvärsrika tillämpningen af Kongl. Skolstadgan af 1842 och hann att få 2:ne skolhus uppbyggda. Här mötte dock mindre motstånd mot sjelfva lagen om skolhus, än tvist om stället, der skolhus skulle uppföras. Emellertid uteblefvo ej på flera banor tillfällen för v. Pastorn att ådagalägga utmärkt ordningssinne och skicklighet och han genomgick segrande hvad han medhann att företaga. Efterträdare äro skyldige erkänna hans förtjenst i flera hänseenden.

Med 14 års meriter (magistergradens inberäknade) kunde Hofpredikanten H. lika litet som Hofpredikanten Follin förut, hoppas att vinna ett af stiftets största pastorater. Det var församlingarnes önskan, som nu, liksom 1785, bestämde Konungens röst. Hallbeck visade samma erkänsla som företrädaren, boende utan knot i en prestgård, hvaraf hälften sedan befanns omöjlig att reparera. (Quod differtur, non aufertur, är dock ett gammalt ordspråk, som en sednare generation länge får besanna.) Oegennyttig intill efterlåtenhet liksom företrädaren, efterlemnade han liksom denne föga annan egendom än ett aktadt namn och nådåren.

H. var ytterst samvetsgrann och punktlig i sin embetsförvaltning, tärande sjelfva lifskrafterna af fruktan att ändå ej uppfylla alla sina mångartade pligter. Och olik stadsprester i allmänhet ansåg han ej pastorsexpeditionen för hufvudsak, lemnande unga medhjelpare att uppträda som folkets moraliserare, utan predikade nästan söndagligen, omvexlande mellan stad och land. Man anmärkte lätt, att D:r Hedrén varit hans homiletiska mönster, ehuru man ej fann en afskrifvare eller härmare. Mot hans lefverne var ingen anmärkning att göra. Märkligt är, att i hela serien under Lutherska tiden, blott *en* pastor af de 26 lemnat en skugga på sitt minne. Denna lycka för staden bör erkännas. I strid för rätt var hans valspråk: *frangi non flecti.* Och hans kraft bröts alltmer under bemödandet att uppehålla rätt och rättfärdighet. Djupt smärtade honom att ej kunna hålla sedvänjorna i jemnvigt med kyrkolagorna. Då kapplöpningarna anställdes i Helsingborg om söndagarna (dermed fortfors tills efter hans död Kung Oscars närvaro och yttrade opinion verkade ändring), så fårades hans panna och mörknade hans

blick för de tömda kyrkornas och fyllda krogarnas skull. Enskilda sorger tillstötte ock. Enda sonen dog 19-årig vid universitetet och den ena af de två återstående barnen, en 19-årig dotter, dog i Stockholm, dit hon följt sin fader, då han begaf sig till den 3:dje riksdagen. Snart följde han henne i grafven. En vacker grafvård är af Herr v. Pastor Björck och dess fru upprest der fadren och dess 2 sist döda barn hvila, på backsluttningen vid norra muren å nya kyrkgården.

Mycket minnesvärdt uträttades i embetet af D:r H. under ett fjerdedels sekel. Fattigkassans räkenskaper, hvari han skaffade full reda, visa ett stigande af den räntebärande fonden under hans ordförandeskap i fattigvården, från 12.000 till 33,000 Rdr Bco. Han dolde ej att han *nödder* företog de dyra kyrkreparationerna, ty han ville skona sina åhörare från utgifter, så länge möjligt var. En kyrktillbyggnad skedde i Raus, ett skolhus byggdes på Råå redan i början af hans embetstillträde. Han såg ej lärdomsscholans i Helsingborg vackra byggnader uppförda, men delade med Borgmästar Lundberg förtjensten af beslutet och var verksam för vinnande af det ansenliga bidraget utur stiftets byggnadskassa. Söndagsskolans och Bibelkassans capitaler vunnos i hans tid; vid det sednare finner man tydligen att hans inflytande varit det bestämmande; vid det förras fredliga eröfring genom nedlaggd rättegång se vi honom jemte den verksamme Borgmästaren Lundberg.

Utg. har begärt en charakteristik af D:r Hallbeck af en än mera competent domare. Denne skrifver: "D:r H. var en träl i sitt embete. Från morgon till afton satt han i sitt embetsrum, oupphörligt omgifven af anmälanden och förfrågningar. Deremellan måste han utarbeta sina predikningar. Dessa voro allvarliga och christliga. Språket städadt, utan sökta prydnader, med sträfvan att väcka insigt, men ej uppseende. Uttalet var högt och starkt, passande för större kyrkor, men mindre för enskilda rum. De tillställningar, som i Helsingborg ofta vidtogos å söndagar under sommartiden för allmänna sammanträden och nöjen, oroade honom mycket såsom störande sabbathens helgd och gudstjenstens andakt. Han sökte förekomma dem, men saknade deltagande och åtgärd för vinnande af det ändamål han åsyftade. Hans prostvisitationer utmärkte sig för ordentlighet, fullständighet och nit. Skolans angelägenheter bevakade han såsom Inspector med synnerlig uppmärksamhet och värma." Häradsprosten J. M. Falck yttrar i de vid grafven hållna

och sedan tryckta minnesorden: "Sin Konung med varm trohet tillgifven inplantade han samma tänkesätt hos sina åhörare. För de fattiga sörjde han som en fader. Man känner så väl den långa och allvarsamma strid, han kämpade för deras fördelar, som det enskilda välgörande hvilket han lika frikostigt utöfvade, som nödigt ville hafva bekant. På riksdagarne gjorde han sig känd som en varm försvarare af den åsigt, han omfattat. Han tänkte redigt och författade väl."

Prosten Theander sjöng vid grafven:

»Man förutan väld och ränker
I ditt allvar lugn och klar!
Tankar, som den vise tänker,
Känslor, som en fader har,
Skönt, harmoniskt hos dig bodde
På din lefnads pröfvostig
Och ett högre väl du trodde
I hvar sorg, som mötte dig.»

Utgifna Skrifter: De concilio Constantiensi. Lund 1814. — Personalier öfver D:r Follin, tryckte i D:r L. A. Palms likpred. 1819. — Tal öfver Fru Prostinnan Arrhén, född Forssell. — Minnesord vid Ryttmästaren P. Möllers kära maka C. B. Rooths jordfästning. — Yttranden i Presteståndets protokoller riksd. 1834, 40, 44.

34. *P. Wieselgren*, född i Spånhult af Wieslanda socken den 1 October 1800; Fadren Jonas Jonsson, Bonde. Student i Lund 1820; Orerade, såsom Stipend. Tiliandro-Colliandrianus, på latinsk vers öfver Prosten D:r P. Tiliander i Wirestad 1822; Ordnade Grefl. De la Gardieska Bibliothekets Manuscript-samling på Löberöd 1821—22; Mag. 1823; Docens i Hist. Litt. 1824; Ord. Esthet. Adjunkt s. å.; Ledamot af Evang. Sällsk. i Stockholm s. å.; af Sv. Bibelsällsk. derstädes s. å.; E. O. v. Bibliothekarie vid Univ.-Bibl. 1828; Riks-Antiqvariens Ombud under resor i S. Sverige, med lika rättigh. och skyldigh. som Riks-Antiqvarien, 1828; v. Bibliothekarie 1830; förestod Esthet. Professionen 1 år och Univ.-Bibl. 3 år; Curator för Smål. Nation 1833; Prest d. 27 Febr. s. å.; Kallad till Kyrkoherde i Westerstads patr. Pastorat af Lunds Stift 1833; Prost 1834; Uppf. på förslag till Theol. Past. Prof. i Upsala 1834 och till Kalsenianska Prof. inom Theol. Fac. derst. 1836; Arbet. Ledamot i Sv. Litterat. Fören. 1832—33; Corresp. Ledamot i Kongl. Samf. i Stockholm för utgifvande af Handskr., rörande Skandin. Hist. 1831; Ord. Ledamot i det Kongl. Nord. Oldskrift-Selskabet i Köpenhamn 1833; Arbetande Ledamot

i Malmöhus Läns Hushållnings-Sällskap 1834; Ordinarie Medlem i Kongl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog i Köpenhamn 1836; Den Danske Histor. Forenings Medlem 1838; af Sv. Fornskr. Sällsk. i Stockholm 1844; Medlem i Selsk. f. Dansk Kirkehist. 1849; Heders-Ledamot i Sv. Nykterhets-Sällsk. 1838; Ständig Ledamot i Sällsk. för Wexel-undervisningens befrämjande i Stockholm s. å.; Besökte, som Ombud från Lunds Nykterhetsförening, S. Sveriges Nykterhetsföreningars årsmöte i Madesjö 1838, i Kalmar 1839, i Jönköping 1840, N. Sveriges i Hudiksvall 1840 och S. Sveriges dito i Skara 1841, i Wexjö 1842, i Linköping 1843; Besökte ett dylikt möte i Stockholm 1840 och Skandinaviska Nykterhets-Sällskapernas General-Församl. i Stockholm 1846 och i Köpenhamn 1847, det förra som Ombud för Lunds Nykterhets-Sällskap, det sednare som Ombud för Sv. Nykterhets-Sällskapet i Stockholm; Kallad att aflägga Predikoprof af Storkyrkoförsamlingen i Stockholm vid Pastoris primarii-embetets ledighet 1841; Återfick af Kongl. Maj:t extra ansökningsrätt 1843; Th. Doctor 1843; Uppförd på förslag till Theol. Pastor. Prof. i Lund 1846, samt till Biskops-Emb. i Wexjö 1847; Kyrkoherde i Helsingborgs Stads-, Lands- och Garnisons- samt Wälluf och Raus Församlingar 1847; Medlem i Directionen för Missions-Institutet i Lund från Stiftelsen 1846 till 1850; L. N. O. 1848.

Skrifter: Minnes-Sånger ur Wärend. Stockholm 1824, 8:o. — Starkodds Sånger. Ib. s. å., 8:o. — Homers Iliad, en Jonisk Folksång öfvers. till en Svensk, 1 Sången. Ib. s. å., 8:o. — Vägen, Sanningen och Lifvet, poemer införda i en Sv. öfversättning af D:r Valentis skrift om protestantiska kyrkans förfall. Ib. 1825. (2:dra uppl. 1842.) — Bibel-Historien författad i Sånger efter Grundtvig. 1 h. Lund 1845. — Minnes-Sånger öfver Is. Hyltenius 1821, Louise Collin 1822, C. J. af Wirsén 1825, J. J. Dorph 1827, L. v. Engeström vid Minnesfesten i Lund 1828, P. Roos 1832 m. fl. — Deliciæ Bibliothecæ De la Gardianæ. (Diss. pr. Grad.) Lund 1823. — Om Talarekonst jemte några idéer i Kallitechnik. Ib. 1828. — Historiam R. Gustavi 1:mi Monumenta quæ respiciunt. P. I—VIII, cum Thesibus Aesthet. Ib. 1829. — Lusiones Prosodicæ. P. I—VIII. ib. 1828—29, deraf Völo-spa, h. e. Carmen Veledæ, Islandice et Latine Commentariolis strictim illustratum, Lund 1829, särskildt utgafs. — Philanthropinismo nondum succubuisse Universitates exteras indicia nonnulla. P. I—IV. Ib. 1831, 4:o. — Catalogus Manuscript. Bibl. Lundens. P. I—IV. Ib. 1830, 8:o. — De Claustris Svio-Gothicis, Disquisitio Historico-Eccles. cum Thesib.-Theol. (spec. Pastor.) P. I—XV. Ib. 1832—33, 4:o. — De la Gardiska Archivet Häft. I. Lund 1829. De la Gardiska Archivet Del. 1.

Stockholm 1831. (deri ny uppl. af 1 häftet ingått). Delarne 2—20. Lund 1832—43. Bihang 1844, 8:o. — Ett Poem i D. 13 öfversatt på Holländska af Ludvig De Geer i Haag, tryckt i Kersmis 1842. — De la Gardiska Archivet på Löberöd och Gyllenstjernska Archivet på Krapperup, Katalogs-utdrag i 17:de Del. af Handl. rörande Skandinaviens Historia. Stockholm 1832, 8:o. — And. Lidbecks lefnadsteckning, företal till Anmärkn. ang. ämnen ur Psychologien, Esthetiken etc. af A. Lidbeck, utg. af P. Wieselgren. Lund 1830, 8:o. — Öfver 200 Biographier som medarbetare i Biogr. Lexicon, utg. Upsala 1835 följ. (56:te häftet är under tryckning) signaturen —x. — Nils Månsson i Skumparp, Minnesteckning. Lund 1837, 8:o. — J. J. Raab, Lefvernesbeskrifning i dennes skrifter i Medborgerliga ämnen. Ib. 1838, 8:o. — Ord vid H. M. Rosenqvists Jordfästning. Ib. 1838. — Minne af A. H. Florman, hållet i Lunds Nykterh.-Sällskap. Ib. 1840, 8:o. — Förord till Fröken Florentinas af Oberweimar Berättelse, efter Luthers text öfversatt af Jur. D:r J. Holmbergsson med teckningar af J. Holmbergsson, sonen. Stockholm 1842. — Minne af A. O. Lindfors, hållet på Smålands Nations i Lund begäran då Minnesstoden aftäcktes. Lund 1843, 8:o. — Bidrag till P. L. Sellergrens personalier af J. P. Hultbring. Wexjö 1843. — Jöran Jacob Thomæus, Nekrolog, införd i Minnesbok för Sv. Prester af J. J. Thomæus, utgifven efter författarens död. Christianstad 1845. — Bidrag till Lunds Stifts Herdaminne, i förening med D:r H. M. Melin m. fl., H. I. Lund 1846, 8:o. — Ännu några ord om Katastrophen vid Fredrikshall 1718 (i anledning af Meddelanden ur Franska Heml. Riks-Archivet). Lund 1841. — K. Carl XIV Johans Historia i korthet berättad. Lund 1844 och Wexjö 1844. — Virdaland. Wexjö 1844, utgörande en del af Ny Smålands Beskrifning, hvaraf 1 och 2 Del. utkommo i Wexjö 1844—45; 3 Del. i Lund 1845, 8:o. — Bihang till Ny Smålands Bekrifning. Jönköping 1847, 8:o. (Med J. Pontén, W. Rappe m. fl. som medarbetare). — Syd-Skandinaviens Förstfödslorätt, ett bidrag till Kritik af Skandinaviens urhäfder. Stockholm och Upsala 1845, 8:o. — Sveriges sköna Litteratur, en öfverblick vid Akademiska Föreläsningar. 1:a Del. Svenska kyrkans sköna Litteratur. Lund 1833, 8:o. Ny upplaga i 2:ne häften. Stockholm och Upsala 1846—47, 8:o. 2:a Delen, Statens sköna Litteratur. Medeltidens. Lund 1834. 3:e Delen 1520—1718. Lund 1835. 4:e Del. 1 häft. 1718—1772. 2 häft. 1772—1809. Stockholm och Upsala 1847—48, 8:o. 5:e Del. 1809—1844. Stockholm och Upsala 1849, 8:o. — Den nya Svenska Psalmbokens bekante författare i en Psalmboks-upplaga, utg. i Malmö 1831. — Hvad skall man säga om detta nykterhetsväsen, i fall man annars tror Guds ord? Lund 1837, 8:o. Öfversatt med Titel: Die Enthaltung von starken Getränken in ihrer Bedeutsamkeit für Christen. Aus dem Schwedischen von I. D. Runge. Hamburg 1844. 1 Suppl. Christi exempel. Lund 1837. Ny uppl. Ib. 1846. 2:dra Suppl. Öppet Bref till alla som supa utan att bränna. Fahlun & Helsingborg etc. 6:te uppl. 1838.

3:dje Suppl. Öppet Bref till alla som bränna. Lund 1839. Fahlun s. å. 4:de Suppl. Bidrag till Svenska Hufvudnäringens Historia under nära 300 år. Lund 1838. 5:te Suppl. Ytterligare Bidrag etc. Ib. s. å. 6:te Suppl. Öppet bref till alla med inflytelse på Svenska bränvinsfrågan såsom ett lagstiftningsärende, till allas tjenst, som vid Historiens ljus vilja fatta ett sjelfständigt omdöme rörande en af hufvudfrågorna, både för Dagen och Seklet. Ib. 1839. 7:de Suppl. Förslagsmeningar rörande en ny nationel Bränvinsförordning. Lund 1839. — Åter ett öppet bref till dem som bränna. Helsingborg 1840. — Hvem var visast, Hr Sven eller Fru Svea? Christianstad 1837. 2 uppl. — Är absolut afhållsamhet från starka drycker så grundad i de lärdomar, erfarenheten lemnat, att den kan eller bör yrkas som en pligt för Svenska medborgare under den Svenska Bränvins-lagstiftningens närvarande skick? En af dagens frågor i korthet besvarad. Lund 1839. (Motskrift mot en skrift af D:r M. E. Ahlman). — Historik öfver Svenska Bränvinslagstiftningen under 200 år. Lund 1840, 8:o. — Bihang: Förklaring i anledn. af D:r Reuterdahls Anmärkningar i Theol. Qvartalsskrift 1838, 3 häft. Om Nykterhet och Nykterhets-Sällskaper. — Hvad skole vi nu göra, vi som ville höra Riksdagsbeslutet förrän vi togo något Nykterhetsbeslut? Lund 1841. Skara s. å., 8:o. — Tal hållet i Sv. Nykterhets-Sällskapets 1:sta Filial-Förenings vanliga local i Stockholm den 16 Augusti 1840, på anmodan af dess Förvaltnings-Utskott. Stockholm 1840, 8:o. — Tal hållet vid Svenska Nykterhets-Sällskapets 1:sta Filial-Förenings Qvartal-sammankomst å Stora Börssalen i Stockholm den 17 Augusti 1840, på anmodan af dess Förvaltnings-Utskott. Stockholm 1840, 8:o. — Tal hållet i Gefle Stads kyrka efter Gudstjenstens slut d. 30 Augusti 1840. Gefle 1841, 8:o. — Satser, som komma att offentligen försvaras på Cons. Eccles. Sessions-sal i Lund 1840. — Satser, som etc. på Frimurare-salen i Jönköping. Jönköp. 1840. — Satser, försvarade i Stockholms Prestsällskap 1840. Stockholm s. å. — Tale i Maadeholdsmödet i Kjøbenhavn den 16 Juli 1847. Udgiven paa Dansk af Maadeholdsföreningen i Kjöbenhavn. Kjöbenh. 1847. — Hvilken är Sveriges Religion? Med Bihang af Sv. Kyrkans ännu gällande Symboler. Stockholm 1827, 8:o. — Försvar mot anmärkn. af J. M. Almqvist, infördt i Kometen (utg. af C. Dahlgren) 1827 № 57—60, och mot Anmärkningar af J. Tybeck, infördt i Journalen (utg. af P. A. Wallmark) № 118—127, detta sednare kalladt: Svedenborgaren och Lutheranen, Novell ur Stockholmska Andeverlden. — J. Bothwidi predikan öfver Kon. Gustaf II Adolph jemte en framställning af den öfriga Prediko-Litteraturen vid Konungens död, utgifven vid Jubelfesten 1832. Stockholm s. å. — Christlig predikan vid Skånska Presterskapets första sammanträde. Lund 1835, 8:o. — Predikan på Annandag Påsk, hållen i Skeppsholmskyrkan i Stockholm 1826, tryckt i G. H. Mellins *Den Christlige Predikaren* 1 h. — Predikan öfver Michaelisdagens högm.-text, hållen i Wexjö Domkyrka 1842 vid S. Sveriges Nykterhets-Sällskapers årsmöte;

tr. i G. H. Mellins *Den Christlige Predikaren*, årgången 1841. Särskildt aftryck. Stockholm 1841. Öfversatt på Tyska med titel: Von Verläugnen der Ærgernisse, Predigt über Matth. 18: v. 7—9, Aus dem Schwedischen übersetzt und dem verehrlichen Enthaltsamkeits- und Mässigkeits-Vereinen gewidmet von I. D. Runge. Hamburg 1843. — Ottesängspredikan på 1:sta Bönedagen och Aftonsångspred. på 3:dje Bönedagen 1841 i Bönedagspred. för 1841, utg. af L. Feuk och T. N. Hasselqvist. Christianstad 1841. — Medarbetare (vanligen med signaturen —n) i: Tidningar om Evangelii framgång. Stokh. 1823—24 (Recens. af F. M. Franzéns skaldestycken m. m.); i Uriel eller Nytt ur Guds Rike. Stockh. 1825—26 (Recens. af Justitie-Rådet M. Toréns skrift om orsaken till de ökade brottmålen m. fl.); i Eccles. Tidskrift. Upsala 1827—28 (Förslag till *ingen* Evangelii-Bok. Recens. af Doct. Bergqvists Förnuft och Uppenb. m. fl.); i Theol. Qvartalskrift. Lund 1828—31 (Förslag till en Jubelfest 1830; Pietismens tidehvarf m. m.); i Svenska Litteratur-föreningens Tidning, utg. i Upsala 1833—38 (Recens. af Anckarsvärds Petitionslista, Skrifter af E. S. Bring, Cronholm, Ahlqvist, Bexell & Lignell, A. Lindeblad, C. Rodhe, P. Sparre, M. L. Ståhl m. fl.); i Skandia, Tidskrift för Vetenskap oc Konst. Upsala 1836—37 (Bildningsanstalterna i Sverige i 3:dje och 5:te Band. m. m.); i Fr. Boijes Konst- och Nyhets-magasin (Om Kongl. Målnings-galleriet i Köpenhamn). Stockh. 1829; uti J. J. Thomæi Kyrkopost. Christianstad 1838—40 (A. G. Rudelbach och dess skrifter. Om Klockarnes helgonskyld i Skåne, motion ingifven af Färs Härads Ombud vid Riksdagen 1840, i fråga om Folkskolor m. m.); uti Läsning i Blandade ämnen (ny serie) utgifven af C. A. Adlersparre. Carlstad 1839 (Öfver Geijers Frihetstid, Geijer och Litteraturbladet); i Brage og Idun. Kjöbenhavn 1840 (Om Nordens *Vetenskapliga* Förening i anledning af Grundtvigs artikel i samma ämne.); uti Janus, Jahrbücher Deutscher Gesinnung, Bildung und That, Herausgegeb. von V. A. Huber. Berlin 1845 (Ein Janusblick auf Schweden.); uti Palmblads Läsning för Bildning och Nöje. Upsala 1847—48 (Tal öfver Es. Tegnér, hållet på Stud. ungdomens i Lund begäran d. 10 Jan. 1847; Friherrinn. Stael von Holstein; Förklar. i anledning af Paludan-Müllers skrift om Carl XII:s död m. m.); uti Hermoder. Stockholm 1847 (Jon Bengtsson, Småländsk Riksdagsman); uti Skånska Correspondenten 1832, 1835 —40, 47; uti Nykterhetsvännernas Tidn. 10 årgångar. (ansvarig Redaktör i flera år). Lund 1837—47; uti Fosterlandsvännen. Stockholm 1737—38; uti Missions-Tidningen utgifven i Lund 1846—47 (Till högra sidan och venstra, särskildt aftryckt försvar mot Missionssakens motståndare). — Anföranden, intagne i Svenska Nykterhets-Föreningars utgifna Handlingar vid årsmöten i Sverige 1838 följ. samt i Förhandlingar vid de Nordiska Nykterhets-Föreningarnes allmänna årsmöte i Stockholm den 15—17 Juni 1846. Stockholm 1847. — Om några missförstånd, som förhindra Skandinavismens idé att mera allmänt göra sig gällande i Skandinavien. Ett föredrag i Skandinaviska Sällskapet

i Köpenhamn den 20 Nov. 1847. Köpenhamn 1848. — Predikningar och Föredrag hållna i Stockholm 1850, 1:sta häftet. Stockholm 1850. — Medarbetare i den Svenska Psalmboken af år 1819. Öfversedd af J. H. Thomander, P. Wieselgren m. fl. Malmö 1849.

Under dessa 3 sista pastorernas tid ha inom detta pastorat ganska ansenliga capitaler trädt ur den enskilda nyttans i det allmännas tjenst blott för *kyrkor*, *scholor* samt *sjuk- och fattigvård* eller för sådant som räknas till "Ecclesiastik-expeditionen" i vårt land. Vi anföra för de sista 20 åren

a) *såsom gifvet* *):

1. K. *Carl Johans fond* Rdr Bco . . . . . 7,800: —
Denna fond, som ingår och redovisas bland Fattigvårdens öfriga fonder, är bildad af de 300 Rdr Bco, som Carl Johan årligen gaf till åminnelse af sin första landstigning härstädes; de skulle enligt första bestämmelsen hvarje år utdelas till fattiga och dygdiga flickor, som trädde i äktenskap. Utdelningen skedde likväl så sparsamt att vid 1831 års slut hade en fond uppstått stor 3,150 Rdr utom räntor. Följande året väckte Hr Borgmästaren Lundberg proposition att nämnde fond borde ingå till fattigverket och årliga räntan utdelas till behöfvande, hvilken förändring bifölls slutligen af den höge gifvaren, så att från 1835 räkningen öfver dem ingick i fattigstyrelsens redovisning. 1837 föreskrefs, att fonden med 1838 borde under eget namn utmärkas i räkenskaperna. Efter Carl Johans död har årsanslaget fortfarit, men ej laggts till capitalet, utan, emedan derom ingen föreskrift lemnats, årligen utdelats.

2. K. Carl Johans gåfva till ett Lazaret vid Ramlösa brunn (i Helsingborgs Landsförsam-

---

*) Åtskilliga mindre gåfvor äro här ej anförda, t. ex. Riksdagsm. Knut Pehrssons gåfvor till Bibelkassa för Landsförsamlingen m. fl.

ling). Omfattar ej blott denna commun, utan hela länet . . . . 8,000: *)

3. Enkefru Bergs gåfva till en orgel i Helsingborgs kyrka . . . . 8,000: —
Upplupne räntor före användningen . . . 1,800: —

4. Fröken C. Tornerhjelms gåfva 1849 till vissa reparationer i Helsingborgs kyrka mot lifstidsränta . . . . 2,000: —

5. Hr Ola Nilssons d:o d:o d:o . . . . 2,000: —

6. Fröken J. S. Muncks d:o d:o . . . . 1,000: —

7. Hr O. Holm till ett fönster i Helsingborgs kyrka . . . . 300: —

8. Gåfvor af C. E. Flyborg (133: 16), C. H. Rooth m. fl. till den reparation, som leddes af Bodman, Rosenberg, J. Torell m. fl. . 700: —
(upptogos aldrig i kyrkans räkenskaper).

9. L. A. Rönnows testamente till Söndagsscholan, enligt förlikning mellan arfvingarne å ena och Doctor Hallbeck och Borgmästar Lundberg å andra sidan, penningar . . . 3,000: —
influtne 1848.
Jordar, taxerade till 4,200, räntande 3,585, således svarande mot ett capital af minst . 7,000: —
aflemnade 1848. Deraf gå 66: 32 till ett stipendium åt 1 à 2 studerande **).

10. O. D. Krooks gåfva mot lifstidsränta, gifven 1848, till folkscholhus i staden . . . . 10,000: —

11. Ur Stiftets byggnadskassa till lärdomsscholans husbyggnad, på ansökan af D:r Hallbeck 9,000: —

12. Prinsessan Eugenias fond till en slöjdschola för fattiga flickor i staden, grundlaggd ge-

---

*) 1826 var fonden 8,303: 19. 4 Bco, men har nu sedan Lazarettet år 1836 byggts lemnat ett öfverskott allena af 3,700 Rdr Bco, hvaraf ränta 185 Rdr Bco årligen användes till de sjukes och fattiges förmon, som å Lazarettet under brunnstiden intagas. Der finnas omkring 40 sängar. Ett rum är inredt för Fattigläkaren.

**) Rönnowska stipendiet sökes vid hvarje års slut hos förenade Skolstyrelsernas Ordf. Pastor i Helsingborg, och kan få behållas i 3 år. Slägtingar ha företräde, dernäst Guldsmedssöner, dernäst Handtverkarsöner i Helsingborg. Kan delas mellan 2 skolgossar, men gifves odeladt till Student vid universitet eller konstakademi.

nom en gåfva af Drottning Josephina, ökad af Hr Consul Hallberg och dess fru m. fl. . 866: —
13. Sven Nilssons testamente 666: 32, laggdt i D:r Hallbecks hand, nu växt till . . . . 700: —
(Bibelfond för stadens fattige nattvardsbarn som alla kunna få Biblar *i början* af sin beredelsetid.)
14. Mamsell Sandbergs testamente 466: 32
till kläder o. d. till 2 flickor i Prinsessan Eugenias slöjdschola, aflemnadt 1849.
15. Till inköp af ett sjukhus 1850:
Cholerafonden från 1834: . . 2,000: —
Sparbankens räntefria lån . . 4,000: —
(uppsäges blott om Sparbanken får stora förluster.)
Gåfvor samlade af D:r Netzler 1,468: 32
Skuld . . . . 1,333: 16 8802: *)

S:a 71,137: 12

b) *såsom contribueradt*:

1. Helsingborgs stads- och landsförsaml. till kyrktak Rdr Bco . . . . 7,731: —
— till reparationerna 1841—46 . . . . 10,389: —
(Storklockans omgjutning, 5 nya fönster och de af Professor Brunius ledda reparationerna 1844—46),
— till reparationerna 1849—50, utom hvad gåfvorna betäckte 2,392: 24
2. Helsingborgs stads- och landsförsaml. till prestgårds-reparation och nybyggnad 1848 —1850 . . . . 10,469: —
3. Helsingborgs stad till lärdomsscholans hus 1845 . . . . 5,670: —
4. Helsingborgs stad till inköp och tillbyggnad af fattighus 1840 . . . . 2,533: 16
och 1848 . . . . 1,033: 16
(Detta utgick dock mest af fattigvårdsfonden).
5. Raus församling till kyrkbyggnad
1838—44 7,200
Kyrktak 1849 . . . . 4,000 11,200: —

---

*) Sjelfva inköpssumman var 7333: 16 Bco; det öfriga användt på reparation m. m.

6. Wällufs kyrkreparation omkring 1840 . . 1,400: —
7. Sex scholhus i de tre landtförsamlingarna *minst* . . . . 10,000: —

S:a 62,898: 8.

Lägger man härtill gåfvorna . . . . 71,157: 12.

så uppstår en Summa 134,055: 20.

Afräknas de . . . . 8,000: —
som gifvits *länet*, ej *communen*, återstår för *pastoraret* ensamt . . . . 126,055: —

Framtiden får dock något deltaga att bära kostnaderna; ty det hade varit obarmhertigt att af *en* generation begära *allt*.

Skulder, som på gifvarnes lifstid förräntas men ej betalas, äro . . . . 15,000: —
Skulder, som på viss tid amorteras 17,333: 16
Öfrige skulder, omkring 4,666: 32
Skuld utom ränta, som *möjligen* kan komma att betalas . . . . 4,000: —

41,000: —

Af dessa 41,000 Rdr kunna dock blott de 22,000 betraktas såsom obetalte. Men ingen skuld kommer att ärfvas af framtiden *oförminskad*. Nästan obemärkte af de fleste torde de börja att försvinna, när en tids amortering sänkt dem. Och detta har en generation, med sin Konung främst ibland sig, offrat för det allmänna, under det att presterne dock predikat den christna trosläran om gerningarnas oförmåga att *gå förut* och förvärfva någon salighet, helst himlens salighet berodde allenast på menniskans inre stämning och ställning till Gud i Christo — något, hvari den fattige kan hinna lika långt fram som den rike, men då "goda verk" äro något, hvari mången brottsling kan hinna längre än den ärligaste man!

Äfven här torde således ett bevis vara framlaggdt att gifmildhet och täligt dragande af bördor för *allas* gagn ej behöfva falska bevekelsegrunder för att kunna uppväxa i menniskohjertat, utan att *sanningen* är den bästa jordmånen för alla dygder.

Må ingen lärare i dessa kyrkor, dessa scholor nånsin frukta att föredraga Luthers lära om salighet genom tron på Jesum, hemtad af Guds Ord, framför Tezels aflatslära, om ock försedd med neologisk eller rationalistisk förgyllning!

Upplysningsvis torde här böra anföras att Helsingborgs pastorat består af, enligt Forsells Sockenstatistik (af 1830),

Helsingborgs stads- / — landsförsaml.	6,179 Tunnl.*)	$2\frac{3}{4}$ fr.	7 kr.	$6\frac{1}{2}$ sk.	S:a $16\frac{1}{4}$	uppsk. till	499,481 / 150,365
Raus församling	4.030	— 4	$6\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	— $15\frac{5}{6}$	——	127,415
Wällufs dito	2,658	— $3\frac{1}{2}$	$5\frac{5}{8}$	$4\frac{3}{4}$	— $15\frac{7}{8}$	——	85,330
	12,867	— $10\frac{1}{4}$	$19\frac{1}{8}$	$16\frac{7}{12}$	— $45\frac{23}{24}$**)	——	862,611

Folknummern var 1849:

Helsingborgs stadsförsamling . . .	3,638	
Helsingborgs garnisonsförsamling	232	
Helsingborgs landsförsamling . . .	1,313	7,657 ***)
Raus	2,048	
Walluf	425	

*) Stadens *jordar* utgöra deribland 1,179 T:l 25. 6.
**) Enligt Stiftsmatrikeln $46\frac{1}{4}\frac{1}{8}$.
***) Härtill komma från medlet af Juni till medlet af Augusti hvarje år
Ramlösa Brunnsförsamling omkring 1000 personer.
Helsans dito . . . . 500 —
1500 —

men dessa församlingar ha blott gemensam prest med de 5 ofvananförda församlingar. Till den första af dessa Brunnsförsamlingar börer K. Carl Johans donation af 8000 Rdr Bco till Ramlösa Lazarett, i hvars Direction pastor i Helsingborg är som Brunnspredikant sjelfskrifven Ledamot under Länets höfding som Ordf. och Brunns-Intendenten som vice Ordf., jemte Brunnsegaren såsom ock sjelfskrifven ledamot, 2:ne inväljas af Brunnsgästerne bland samma personal. Den ofvannämnde Kongl. donationen hör sålunda till de fonder, i hvilkas förvaltning Pastor i Helsingborg deltager, hvarföre den härofvan blifvit intagen. Här äro således $\frac{1}{6}$ af året sju församlingar med nå-

Vid slutet af sin series pastorum har D:r Follin anfört nya serier, 1:o) upptagande alla pastorerne i den ordning de varit här anställda med uppgift på till- och afträdes-år, så vidt det var kändt; 2:o) efter som de länge varit i pastoratet samt uppgift om antalet af deras barn; 3:o) efter som de gamle varit då de dogo; 4:o) efter som de varit utmärkta för lärdom; 5:o) efter som de genomgått svåra öden eller märkliga händelser tilldragit sig i deras lefnad. Utg. fruktar att vid arbetets tryckning en sådan fullständighet af serier, hvad Kyrkoherdarne vidkommer, snarare skulle vålla klander såsom pretentiöst än väcka intresse. Den som af de meddelade biographierna vill uppgöra allehanda serier och klassificationer, har materialier i det anförda. Förkortadt kan dock hvad som deri var af någon vigt på följande sätt meddelas. (Lätt kan en hvar se ordningsnumrens namn i noten.)

2:o) *Efter som de länge varit Pastorer* (efter 1600):

№	30	Pastor i	34	år med	25	barn.
	32	—	34	—	14	—
	33	—	25	—	4	—
	34	—	23	—	11	—
	49	—	15	—	—	—
	35	—	15	—	6	—
	48	—	12	—	9	—
	31	—	10	—	4	—
	35	—	9	—	?1	—
	38	—	9	—	2	—
	42	—	9	—	2	—
	39	—	8	—	11	—
	47	—	7	—	15	—
	44	—	6	—	—	—
	40	—	5	—	—	—
	37	—	4	—	1	—
	46	—	4	—	—	—
	43	—	4	—	4	—
	41	—	2	—	4	—
	36	—	½	—	1	—
	45	—	0	—	—	—
			232½	—	114	—

---

gon tid öfver 9000 personer som hvarje ögonblick ega påkalla en enda person och denne, delande ansvarighet för mer än 100,000 Rdr Bco vid de årliga redovisningsstämmorna, varande Inspector Scholæ för öfver 12,000 barn.

3:o) *Efter som de gamla varit* (de öfriges ålder okänd).

№ 33 — 83 år.		№ 49 — 55 år.	
50 — 82 —		39 — 49 —	
52 — 73 —		51 — 49 —	
41 — 64 —		44 — 48 —	
53 — 63 —		35 — 45 —	
34 — 58 —		48 — 42 —	
47 — 57 —		45 — 39 —	

4:o) *Efter som de varit utmärkta för lärdom.*

№ 40 Theol. Professor.
33 utgifvit 18 skrifter.
34 utg. 12 akad. disputt. 1 likpredikan.
38 utg. en predikosamling och en likpred.; blef Biskop.
41 studerade theologien i 10 år i Köpenhamn.
44 Latinsk poet; lärd man.
47 studerade vid utrikes akademier.
48 recommenderad för lärdom af Fecht (Antipietisten).
49 lärd och begåfvad prest.
51 Th. Doctor, utg. 30 skrifter på vers och prosa; "stor både prest, poet och jurist" *).

5:o) *Efter som de genomgått svåra öden etc.*

№ 28 afsatt och fördrifven som Lutheran.
33 afsatt för irrlärighet — oskyldigt.
38 satt vid pastoratet i en orolig tid (1655—1664) och hade många ledsamheter.
39 dog af slag på predikstolen.
40 måste rymma, nära att bli Biskop i Lund fick han ett litet prestekall i Danmark.
42 för sitt nit mindre älskad; hade många ledsamheter.
47 måste flykta för Danskarne, lefde i mycken osäkerhet och fruktan (1703—12).
48 befarade dagligen Danskars och Ryssars infall i landet.

---

*) Obs. № 28 Olaus Bang, 33 Nils Michelsson Aalborg, 34 Hans Arnoldsen de Fine, 35 And. Gemzæus, 36 J. Huuswiig, 37 Ernst Baden, 38 Torkel Tuvason, 39 Jac. Kiöge, 40 H. Hjort, 41 E. Petræus, 42 A. Schartow, 43 N. Agrell, 44 G. Achtschelding, 45 Joh. Sundius, 46 Ol. Orstadius, 47 Ol. Troilius, 48 Joh. Carlqvist, 49 J. Rönbeck, 50 Sven Trägård, 51 Hans Bergeström, 52 Elias Follin, 53 Carl Hallbeck.

№ 49 bortfördes af Tordenskiöld, hvilket rubbade hustruns förstånd och kunnat bryta hans helsa.

51 hans fiender uppväckte många ledsamheter för honom i anledning af prestgårdsfrågan och Rosendalska processen.

"*Stads-Comministrar* *).

Der fanns i Danska tiden ett Capellans-residens, hvars bristfälligheter afhulpos på kyrkcassans bekostnad, enligt hvad hvarje års räkning visar.

1. Redan 1617 var i Helsingborg en Comminister, som d. 6 April gifte sig med Hertig Ulriks amma. K. Christian IV gjorde sjelf bröllopet, enligt hans egen anteckning i det årets almanach (N. Hist. Tidskr. IV, 1 H. p. 269).

2. *Andr. Gemzæus* säges ha varit Comminister, då han såsom Rector 1637 blef Pastor. Således har han förenat Rectors- och Comministers-tjensterna.

3. *Jens Capellan* nämnes i 1657 års räkenskap. Han hade af kyrkan tionde 20 skeppor råg, 8 tunnor korn, löste det året med 18 dal. 4. 8.

4. *Jacob Lauridsòn Kiöge*, Capellan 1658—1666, då han blef Kyrkoherde i Helsingborg.

5. *Nils Hambræus* tillsattes 1666, sannolikt en uppsvensk af den kända Hambræiska slägten, som snart fick bättre befordran. Vi finna en Nils Olsson Hambræus såsom Kyrkoherde i Landskrona vara Riksdagsman 1672 och 1675; han var Häradsprost i Rönnebergs härad, då han 1677 lem-

---

*) I Torkel Tuessons uppsats af 1663 läses: Er ellest disse Sogneprestens härligheder, at han haffuer macht at præsentera dem en person till Capellan i Byen og at kalde hannem med Borgmester og Radh. — Det han icke lyster at forrette, det sorterer till Capellanen. Capellanen är ock pligtig för sitt kalls bref att förrette tjensten for Sognepresten, naar han tilsigendis warder. Sognepresten kan bruge moderation i allt. Jeg har förundt . . . dessliges den ugen som han holder morgenbön introductionspenge som de gifue, med mindre några sehr fornemme Qvinde introducires, då hafuer ieg mig det forbeholdet; dock det er icke en rettighed, men Sogneprestens velvillighet af mig begynt for den dannemands fina og erbödiga confessation.

Danneman betyder här tydligen *Hedersman*, tillaggdt Jens Capellan.

nade rum för Canutus Hahn (sedan Biskop) och transporterades till Malmö sv. förs. der han blef Häradets prost, var riksdagsman 1686, död 1695.

Utan tvifvel en inflytelserik man vid Skånes försvenskande. Hans dotter Ebba var g. m. den lärde Haqv. Stridsberg, Professor i Lund.

6. *Erik Petræus* 1671—82, då han blef Kyrkoherde i Helsingborg.

7. *Hans Jacobæus* el. *Jacobsson*, son af № 5, var Comminister redan 1690 och ännu 1710, då han af Danska makten utnämnd till Kyrkoherde i Helsingborg i den flyktade Troilii ställe, efter Stenbocks seger gick öfver till Danmark i sällskap med Hospitalspresten och Cantorn. Vi hafva i Kyrkoherden Troilii biographi sett en vers om Herr Hans' *tro*. Han bör ej förblandas med en samtidig prest i Häradet, Hr Hans Jacobæus Kyrkoherde i Kropp. Han var till den grad ifrig svensk, att när han i Kropps kyrktorn såg Danskarnes framgång i början af slaget 1710, han tog det så nära, att hans död deraf påskyndades. "Herr Hans" i Helsingborg synes ha varit en politisk vinglare, som höll ett Danskt partisinne uppe, under det Pastorerne höllo ett Svenskt parti omkring sig.

8. *Lars Hiersovius* 1711—21.

9. *Bengt Tenglöf* 1722—33, suspenderad.

10. *Erasmus Böök* 1736—73 både Comminister och Hospitalspredikant.

Genom Kongl brefvet d. 29 Juni 1756 afslogs ansökan att få Bårslöf eller Qvistofta såsom prebendepastorat till Stadscomministraturen, men deremot bifölls förslaget att förena Hospitalspred. och Capellanien. Presten, som innehade begge tjensterna och lönerna skulle predika i kyrkan aftonsångarne och om Onsdagarne i Hospitalet i stället för i kyrkan (Sockenstämman hade ansett samma predikan kunna begagnas); men ottesångspredikningarne indrogos utom på juldag, nyårsdag, långfredag, påskdag och pingstdag samt bönedagar.

11. *Jac. Andrén* 1774 Dog af slag på predikstolen.

12. *Joh. Fredr. Creijman* 1778. Liksom № 7 och № 9 i strid med pastorerne.

13. *Sven Trägård* 1790—1803.

14. *Mart. Bokman* 1806—1812, då han blef Kyrkoh. i Söderwiddinge.

15. Mag. *And. Borg* 1812 blott Comminister, men med skyldighet att 4 gånger årligen predika i Hospitalet, Annan-

dag Jul, Långfredagen och öfver Yttersta domens evangelium.

16. *Paul Chr. Hallbeck* 1820—26, då han blef Kyrkoherde i N. Wram.

17. *And. Jesp. Möller* 1826—35, då han blef Kyrkoherde i Norrwiddinge.

18. *Andr. Rundström* 1836—44, då han blef Kyrkoherde i Billinge.

19. Mag. *Joh. Chr. Wadstein* 1844. — Född den 17 April 1816 i S. Rörum. Student i Lund 1835. Prest 1839. Mag. 1841. G. m. C. M. Pettersson."

"*Hospitalspredikanter.*

Denna series var länge gemensam med Rectorsserien, ehuru obekant, då så begynte.

1. *Johan Bundæus* var Hospitalsprest 1704, flyktade 1710 till Danmark med Stadscomministern Hans Jacobæus och Organisten Petreski.

2. *Joh. Wilh. Laurenberg* 1711—1719 Född 1685. Fadren W. L. Slottspastor och Hospitalspredikant i Malmö samt Häradsprost i Bara nedstammade från Med. Prof. D:r Wilh. Laurenberg, Nobilis, i Rostock, hvars ena son Joh. L. blef Math. Prof. vid Sorö akademi 1623, rikhaltig författare och berömd latinsk skald, och hvars andra son Wilh. L. var Med. Prof. i Köpenhamn, författare i botanik. Joh. L—s i Sorö son Sebast. L. blef Math. Prof. i Köpenhamn, författare i geographi. Minnesversarne öfver Hospitalspresten i Helsingborg J. W. L. äro i 4:de Kap. anförda; men taflan hvarå de stått, är förstörd.

3. *C. G. Radier* 1720—36. Med hans enka Catharina Tangé gifte sig den för öfvergångna förföljelser namnkunnige Kyrkoherden C. v. Bergen i Frillestad.

Efter hans död blef tjensten med Stadscomministraturen förenad."

"Härmed förena vi en series af

Helsingborgs Stads Medici.

(Utförligare biographier för № 1—6 ses hos Sacklén.)

1. D:r *Lars Magn. v. Bergen* 1764—97, son af Kyrkoherden i Frillestad C. v. Bergen, hvars lefverne och religionsprocess han utgaf 1768. Före honom synes blott en Stads-

fältskär ha funnits; — en gång blef en dylik inkallad för kyrkrådet för fylleri och försummelse i salighetsmedlens bruk.

2. D:r *A. P. Fries* 1797—1804, son af Georg Fries, Klockare i Welluf, sjelf egande en namnkunnigare son i D:r Bengt Fredr Fries, Prof. och Intendent öfver K. Vetenskaps-Akad:s Naturaliesamlingar i Stockholm. En dotter af A. P. Fries dog såsom Prosten D:r Å. Kahls 1:sta maka.

3. D:r *And. Malmström* 1804—1808. Denne Stads-pysicus upptog Helsans mineralkälla.

4. D:r *G. E. Halenius* 1808—1826. Tillika Districts-läkare. Var Primus vid Medic. Doctorspromotionen i Lund 1815. Tjenstgjorde vid Kronprins Carl Augusts liköppning.

5. D:r *J. P. Högman* 1826—31. Stads- och Districtläkare. 1830 Districts-läkare i Malmöhus län.

6. D:r *Ol. A. Ohlsson* 1832—1848. Född i Ystad. G. m. Erhardine Hertz. Död 1848.

7. D:r *Joachim Fredrik Netzler* 1849. Född den 11 Nov. 1809 i Flensburg. Fadren Grosshandlaren Carl Fredrik Netzler. Blef uppfostrad hos en morfar med namnet Heseler, som var prest i pastoratet Sterup i Angeln, besökte sedan Gymnasium i staden Schlesvig och blef akademisk Borgare i Kiel 1828; studerade sedan 1½ år vid universiteterna i Berlin och Jena, kom 1830 till Köpenhamn och tog *Examen anatomico chirurgicum* samt *medico-practicum vid Academien i Köpenhamn* 1834 om våren; begaf sig sedan s. å. på Sanitets-Collegii uppfordran till Sverige vid Cholerans utbrott, der han öfvertog sjukvården i skärgården under epidemien. I Nov. s. å. återvände till Danmark; men på uppfordran af en del personer begaf sig på våren 1835 till Ystad der han praktiserat omkring ½ år, dels som privat läkare, dels som tillförordnad Stads-, Bataljons- och Karantäns-läkare. Under en vetenskaplig resa genom Tyskland år 1841, då N. en längre tid uppehöll sig i Jena, disputerade han för Doctorsgraden derstädes: *De morbis tubae Eustachianae ejusque catheterisatione et remedio eorum.* År 1846 reste han till Stockholm och genomgick Chirurgiæ Magisterexamens alla 3 afdelningar. 1848 i October utnämnd till Stadsläkare i Helsingborg. Gift med Jacobina Krook.

---

10 Kap.

Om Rectorerne vid Helsingborgs schola.

"Här blir redigast att för äldsta tiden omarbeta Förf. efter de upplysningar Kyrkoh. A. Lundeqvist såsom Rector Scholæ i programmet till det nya scholhusets invigning, och Akad. Adj. Rietz i Skånska Scholväsendets historia meddelat. Det må dock ske i korthet, emedan de nämnda källorna äro allmänt tillgängliga."

"Att redan 1269 en Klosterschola af Dominicanerorden fanns i Helsingborg är i 7:de Kap. upplyst. Då klostret nedbröts 1556 blef nödigt att uppbygga nytt scholhus. Ända till 1846 var dock scholhuset en ringa byggnad. 1537 var Scholan eröfrad af reformationen. Vi känna ej namnet på Scholans lärare i 16:de seklet, men ex analogia kunna vi ej neka möjligheten att desse voro lika vittra som deras likar hinsidan sundet vid samma tid. Vi må då erinra oss, att *Hans Capellan, som ock var Skolemästare i Helsingör* *), 1563 fick för uppförande af skådespel under julen 10 mark rundt mynt; under fastlagen för spektakel och lekar 12 mark, för 2 lekar, han agerade under fastlagen 1566 20 mark, för en dito pingstdagen 1573 *på kyrkgården* 10 mark, för en lek med scholbarnen på Rådhuset 1574 efter Borgmästare och Råds befallning 10 mark. I Helsingör författade Hr Hans, som först var blott Rector Scholæ men efter 1566 tillika stadens Capellan, sjelf en pies, *Kortvendning*, der en hop gossar å ena sidan föreställde den tid, som nu gick ner, och andra gossar på andra sidan den tid, som nu gick upp. I första acten såg man i förra ledet en Grefve, en Kanik, en Munk etc. ståtligt tillpyntade, som beskrefvo stolt sin lycka, då i ledet gent emot en Riddare (fattig), en Sekreterare, en Capellan etc. jemrade sig öfver sin vedervärdiga fortun. Men i sista acten hade de bytt kläder och roler och nu var Riddaren innehafvare af grefskapet, Skrifvaren af kanonikatet, Capellanen af klosterhemman, såsom anslagna åt en Sógneprest, alla prisande sin lycka, då de omklädde erkände huru lyckan vänder om skepelsen som ett kort eller inom helt kort tid. Se Dansk personel och Tids-Hist. i 16:de årh. ved Justitz-Råd Jacobsen i Molb.

---

*) Hans Christensen Stenius Roskildensis, sist Kyrkoh. i Malmö 1583—1603, "en förträfflig talare och skald."

Hist. Tidskr. I Sverige uppförde skolungdom och studenter skådespel nästan under hela 17:de seklet."

"*Rectorsserien.*

1. *Peder Sigwardsson*, född i Helsingborg 1577, intogs i scholan derstädes 1584. Blef sedan Collega, derpå Rector ib., sedan han återkommit från Köpenhamns Univ. der han deponerade 1596. Blef som Rect. Scholæ Kyrkoh. i Hästveda 1603, der han höll bön i kyrkan morgon och afton. Död 1648.

2. Baccal. *Ericus Johannis* blef baccal. philos. i Kphvn 1616. 1612, 1613. 1616 fann Biskopen Helsingborgs schola i blomstrande skick.

3. M. *Turgillus Nicolai Aslovius*, född i Opslo i Norge 1594, Rect. 1617, men samma år Slottspastor på Elfsborg. Kyrkoh. i Christiania 1641. Död 1669. Utg. Epigrammata, prosodia græca m. m.

4. *Johannes Adzeri* eller *Jens Assarsson*, Ludi rector 1617, Kyrkoherde i Hardeberga 1621. 1618 skötte Rectortjensten dåligt, enligt Biskopsvisitationens protokoll. 1620 voro de fleste ynglingar döde af pesten.

5. *Andreas Martini Cimber*, Rector 1622, Kyrkoh. i Åkarp, död 1638.

6. M. *Nicolaus Joannis Nestelsedensis*, Rector 1627, då han blef Magister i Köpenhamn.

7. *Gerhardus Gerhardi*, Rector 1630 med 3 colleger vid scholan.

8. M. *Andr. Petri Gemzæus*, Rector 1631—37. Se Kyrkoherdeserien.

9. M. *Erasmus Hoffgard*, Rector 1639, Kyrkoh. i Kropp 1642, g. m. Doroth. Munthe, som, då K. Carl XI bodde i prestgården, stal hans sigill och lagade en befallning till Svenska Commendanten att uppgifva Helsingborgs slott, emedan Konungen ej kunde komma honom till hjelp. Fästningen uppgafs också d. 27 Jan. 1678 af den bedragne Commendanten. Snart måste fru Dorothea fly och mannen, som skall ha varit okunnig om hennes svek, följde; men dog snart af sorg öfver hustruns hjeltemod.

10. Bacc. *Hans Arnoldsson Munthe*, Rector 1645, Kyrkoh. i Bösarp 1649, död 1684. Han var Dorothea Munthes bror.

11. Doct. *Eric Mogenson Grave*, Rect. 1649—50, sedan Kyrkoh. på Jutland, Biskop i Aarhus 1664, Th. Doct.

1668. Död 1691. Se om honom utförlig biographi i Zwergii Siell. Aer. p. 632—645; Pontopp. Annal. Eccl. IV. 167 ff.; Poulsons Bibl. Aarhus. p. 84 ff. — År 1650 dimitterades 11 ynglingar från Helsingborg till Köpenhamn, deraf en från Norge, en från Halland. — En panegyrist tillerkänner Grave: Augustini lärdom, Tertulliani nit, Ambrosii vigt, Lactantii flödande och Chrysostomi välljudande talkonst samt Irenæi fromhet. Gottfr. Arnold i sin Kyrko- och Kätt.Hist. framhåller G. såsom en till öfverdrift sträng herre. Borgarne i Helsingborg kallade G. till Pastor efter A. Gemzæus, men han undskylde sig med sitt svaga bröst för den stora kyrkan.

Skrifter: Likpred. öfver Mette Rosenkrantz 1666; ö. Erik Rosenkrantz 1683; Biskopin. Marg. Bang 1702; Stiftsprosten Mag. H. Rhuman 1702. — Bland hans kända handskrifter anföres hans uppsats i förening med tre andra Th. Doctorers: Om man uden sin Salighets Spilde kan bekiende sig til den Rom. Cath. Religion? (svarades nej), och hans eget svar på spörsmålet: Om de reformerte kan tilstädes fri Relig. Övelse; skr. d. 17 Sept. 1680. Äfven här svarades nej.

12. *Henr. Nissenius*. Rect. 1650. Kyrkoh. i Ljungby 1651. Prost i Willands härad. död 1695. Hans barn adlades med namnet von der Wettering, men ej introducerade. Hans yngsta dotter Christensa var en skönhet. Det var henne Johan Gyllenstjerna, enl. Anecdotes de Svede, ville föra i K. Carl XI:s säng. Hon blef gift med Rasmus Fredrics, sedan med General-Major Königsfelt. En son af Prosten H. N. blef g. m. Helena Ehrenmark, men lemnade ingen manlig posteritet.

13. M. *Jacob Erntsön Baden*, Rect. 1651. 1658 Kyrkoh. i Herslöf, sedan i Landskrona, sist i Holbek. Hans far, Ernst von Baden, Borgmästare i Horrens; hans mor, Anna, var syster till Erkebiskop Svane, så verksam vid regementsändringen 1660. Mäster Jacob måste plikta 20 dal. till fattiga skolbarn i Helsingborg och undergå uppenbar skrift, derföre att fästmön var före vigseln häfdad. Biskop P. Winstrup var gift med en Jac. Badens syster. Jac. Badens son Thork. Baden var liksom dennes son Jacob B. och dennes son Jacob Baden författare af aktade historiska arbeten. Rector J. Badens i Helsingborg porträtt ses (utan presthrage) i N. V. hörnet af Lunds domkyrka.

13. a. *Peder Johansson*, Scholæmester i Helsingborg 1663. En Dansk man.

14. *Peder Danielsson Giemsöe*, Rector 1666—68.

15. *Laurids Bagger*, Rector 1668—71, Kyrkoh. i Tanum. Utg. dispp. Son af Th. Prof. H. Bagger i Lund, bror till H. Bagger, som var Danmarks förste Biskop 1675—93, i första giftet Grefve Griffenfelts svåger, i andra Erkebiskop Svanes måg.

16. Bacc. *Rasm. Rasmusson Hoffgard*, äfven kallad *Kropp*, Rect. 1671, Kyrkoh. i Frillestad 1676. Son af № 9 i denna serie. Hans porträtt i kroppsstorlek ses i Frillestads kyrka.

17. *Laur. Nortman*, Rect. 1677—80. Född i Trondhiem. Förestod länge pastoratet under kriget, då begge presterna i församlingen voro borta.

18. *Nicl. Ebbesson*, Rect. 1680—84.

19. *Ennert Ebbesson* eller *Ibson*, Rect. 1684—87. Kyrkoh. i Brunby. Död 1704. Kunde icke tåla tomma glas.

20. *Herbertus Laurentii Herbertius*, Rect. 1687—93. Kyrkoh. i Ö. Ljungby. Död 1705. Inrättade den äldsta nu qvarvarande "scholbooken." (Deri scholans rättigheter genom tiondelängder och afskrifter af K. Bref m. m. vindicerades, docentes et discentes matriculerades m. m.

21. M. *Hans Jacobæus*, Rector 1694—97. Kyrkoh. i Kropp. Se Comministersserien.

Pet. Grimberg dog 1696 $\frac{17}{4}$, 30 år gammal, kallad Skolemästare, möjligen vicarie eller blott hörare.

Bengt Ebbesson dog 1697 $\frac{13}{6}$, 44 år gammal, kallad Skolemästare, möjligen också vicarie eller blott hörare.

22. *Eric Sinius*, Rect. 1698—1703. Pr. & P. i Brunnby. Namnkunnig genom Kyrkoh. v. Bergens biographi.

23. *Richard von der Lachn*, 1704. Past. i Træne 1708.

24. M. *Arvid Kenorin*, 1708. Past. i Wemmerlöf 1716.

25. *Petter Petri Rubenius*, 1716. Past. i Andrarum.

26. *Nicolaus Herenberg*, 1717. Past. i Högestad 1725.

27. *Frans Leche*, 1725. Past. i Torlösa 1729.

28. *Georg Christoph. Flintsberg*, 1729. Död Rector *).

29. *Justus Christoph. Murbeck*, 1732. Past. i Fosie 1742.

30. Mag. Docens *Anders Hvaling*, 1743. Past. i Grefvie 1754.

31. Mag. Docens *Lars Anton Borg*, 1754—56. Prost i Karup.

32. Mag. *Johan Gram*, 1758. Prost i Löderup 1772.

33. Mag. Docens *Magnus Stobæus*, 1773—73. Kom till Billeberga.

---

*) 1744 skref han sig ännu Rect. Sch. Hb.

34. Mag. Docens *Fred. Stenbeck*, 1773. Amiralitets-Pastor s. å.

35. Mag. Docens *Nils Jonæ Bruzelius*, 1776, död 1787.

36. Mag. *Johan Georg Krook*, 1788. Prost och Kyrkoh. i Qvidinge 1794.

37. Mag. *Matthias Stoltz*, 1794—1804. Kyrkoh. i Höj.

38. Mag. *Jöns Pet. Liljeborg*, Rect. 1805—1816. Prost och Kyrkoh. i W. Wram. Contractsprost.

39. Mag. *Jöns H. Seldener*, Rector 1817—1818. Kyrkoh. i Burlöf.

40. Mag. *Carl Chr. Eberstein*, Prof., Prost och Kyrkoh. i W. Karup.

41. Mag. *Jac. Pettersson*, 1823—1833. Prost och Kyrkoh. i Ö. Wemenhög.

42. Mag. *Henr. Sam. Åkerberg*, 1836—1842. Prost och Kyrkoh. i Qvistofta.

43. Mag. *And. Lundqvist*, 1843—50. Kyrkoh. i Gråmanstorp.

44. Mag. *H. F. J. Westerberg*, 1850. Lefver jemte 7 företrädare, № 36, 38—43.

Ännu förestås denna lärdomsschola af den utmärkte Rectorn Mag. *A. Lundqvist*. Han är född 1810 i Åhus, Stud. i Lund 1823, Magister 1841, Kyrkoh. i Gråmanstorp 1850. Scholan har under hans rectorat fått mer än dubbla antalet lärjungar; hon hade 1846, enligt Rietz, 43 och har nu 113. 3 gånger ha de, som för året fått det högsta betyget i Studentexamen i Lund, varit af honom dimitterade från Helsingborg. Härvid har han verksamt understödts af 2:ne Colleger *Sv. Ol. Sjögren*, f. 1811, Stud. i Lund 1827, Magister 1841, som arbetat vid lärdomsscholor sedan 1836, samt *J. G. Malmström*, f. 1808. Stud. i Lund 1826, Magister 1833, som arbetat vid lärdomsscholor sedan 1839. Dessa ord. lärare äro numera biträdde af duppl͏ikanterne Mag. *A. R. Cervin*, Mag. *O. W. Thulin* samt Mag. *Ant. Ljunggren*. Sånglärare vid Scholan är Qvartermäst. *J. D. Lund*. Lärare vid Gymnastiken har ej annat än tillfälligtvis af brist på löneanslag kunnat skaffas, hvarföre den dyra och vackra byggnaden ofta står onyttig."

"Följande framför D:r Follins förteckning på märkliga personer som utgått ur Helsingborgs schola, må anföras:

1. *Stifts-Chefer.*

D:r *Mogens Madsen* eller *Magnus Matthiæ*. Född i Helsingborg 1527. Fadren, Matts Pedersson Töndebinder,

var stadens Borgmästare. Sonen intogs i H. schola 1557, Magister i Köpenhamn, reste i Holland, Frankrike och Tyskland, berömd för lärdom och goda seder. K. Hofpredikant och informator för Kronprins Fredrik, sedan K. Fredrik II; Kanik i Lund, föreläsande Theologi; Domprost 1571, Biskop i Lund 1589. Död 1611. Utg. en Andaktsbok, tr. 1592, 14 Synodaldispp. 1604, 7 latinska orationer, 2 likpredd., 1 parentatio, förf. en Series Episcoporum Lundens. som utkom 1710, ofta rådfrågad af våra författare, förf. en Consultatio de ritis circa baptismum deque exorcismo, som tryckts i Dän. Bibl. T. IV.

Mag. *Lauritz Nilsön Helsingburgicus* (det sista namnet finnes å grafvärden), först kallad *Stubbæus*, troligen född i Stubbarp af Helsingborgs landsförsamling. Studerade äfven vid Tyska universiteter, derefter Scholæmester (Rect. Sch.) i Wisby, Kyrkoh. vid Barlingbo och Ekeby, Prost öfver N. Tredinge, Superintendent på Gottland och Pastor i Wisby 1601, kallad Præpositus Generalis Gutlandiæ 1607, men hade rätt att viga prester 1612 i tvist med Gouverneuren Br. Giedde. Död 1615. "Var en försigtig och allvarsam man, som i sin tid rättade månget oskick." Kan ej ha varit Kyrkoh. i Hishult och Fagerhult 1606, utan synes inskriften på Hishults predikostol, anförd i Bexells Götheborgs Stifts historia 2: 284. "Sub præside Dom Broct. . . . Gied compleri curavit Laur. Kilian Stobæus Pastor Ecclesiæ hujus 1606", böra läsas: S. p. Domino Brostrup Gjedde . . . Laur. Nielsson Stubbæus och förklaras, att Hishult fått predikstolen från Barlingbo eller Wisby, då der gjorts en ny på ett af dessa ställen, ifall verkligen inskriften hänvisar till nämnde personer, under den tid de voro anställde på Gottland.

Mag. *Arnold de Fine*, född 1614 i Helsingborg, fadr. Prosten Hans de F. derstädes. 1637 Con-Rector i Bergen, 1639 Magister, 1647 Rector, 1663 Lect. Th. och Sogneprest till Phanöe, 1672 Biskop i Trondhiem, död s. å. Gift med Marie Hoffman. Skrifter: Se Series Pastorum.

Om hans kusin, *Ludv. Munthe*, som blef Biskop i Bergen, vistats hos morbrodern och derunder begagnat denna stads schola, är okändt. Då vi minnas, att en af scholans Rectorer blifvit Biskop i Aarhus, en stadens Kyrkoherde Biskop i Aalborg, och att en af stadens pastorer var som sådan vice Biskop i Lunds stift, finna vi att det gamla Erkebiskopsprebendet i Helsingborg äfven i protestantiska tiden, under det århundrade, som följde på reformationsseklet, haft beröringar med det episcopala elementet i kyrkan.

2. *Professorer*

träffa vi färre bland Helsingborgska scholans elever.

Richard Giedde Ehrenborg, född 1655, gick 2 år i denna schola innan han blef Stud. i Lund 1670. Besökte sedan utländska läroverk, deribland Oxford. E. O. Jur. Prof. 1687, Ord. 1696. Död 1710. Hans ätt har gifvit hans namn ökadt anseende på den juridiska embetsmannabanan. Vår tid har sett en President och en Justitie-Ombudsman, som bedrat detta namn. Follin tillägger:

Johannes Leche, Medic. Professor i Åbo, en af v. Linnés märkligare lärjungar, Pastorsson från Barkåkra.

Arv. Henr. Florman, Medic. Prof. i Lund, R. N. O., Inspectorsson från Rosendal. Se Biogr. Lex. Samt

And. Nicander, Tullinspector i Westervik, som för sin latinska verskonst fick Professors titel. Prestson från Näshult i Småland. Under hans scholtid måste Helsingborgs läroverk ha varit i flor; ty 1723 och 1724 höll N. derstädes tal på latinsk och grekisk vers. Ny Smål. Beskrifning III. 215.

3. *Kyrkoherdar.*

Framför dem Follin uppgifvit, må vi anföra först dem, som burit namn af staden i 17:de seklet:

Helsingburgensis, *Petr. Laurentii*, Eccl. Lund. Canonicus, Frater Sodalitii, Rect. Sch. i Malmö i 19 år, Kyrkoh. i Råby i 10. Död 1611. Begrafven i Lunds Domkyrka.

——— *Peder Ebbesön*, född i Helsingborg 1581, Slottspastor i Warberg och Kyrkhoh. i Träslöf 1617—38.

——— *Ebbe Christopheri*, Kyrkoh. i Åkarp 1610.

——— *Nicol. Christierni*, Kyrkoh. i Tranås 1634—36.

——— *Joannes Joannis* (Jöns Jönsson), Kyrkoh. i Hemisdynge 1641—74.

——— *Hans Andersson*, Kyrkoh. i Winslöf 1631—74.

——— *Thomas Andreæ*, lemnade Helsingborgs schola 1640, Stud. i Köpenhamn s. å. Kyrkoh. i Ousby 1661—91. Hans son, Th. Doct. A. Thomæus i Raflunda, hade en son, Joh. Christ., som såsom adlad kallade sig Adelsköld, Lagman. Dennes bror, Thomas Thomæus, Kyrkoh. i Fjelkinge, var Kyrkohistorikern J. J. Thomæi fader och Domprosten J. H. Thomanders morfar.

——— *Johannes Jacobi*, Kyrkoh. i Qvidinge 1663—95.

——— *David Davidsson*, Kyrhoh. i Tranås 1668—85.

——— *Andr. Johannis*, Kyrkoh. i Stoby 1673—91.
——— *Jöns Andersson*, se Gemzæus i Pastorsserien.
Helsingburgicus, *Nicol. Janus* (Jansson), Kyrkoh. i Båstad 1599—1636.

Från Råå och Helsingborgs schola torde *Janus Andreæ Råå* utgått, som var Prost i Laholm contract samt Kyrkoh. i Weinge i Halland 1625.

Dessutom må anföras:

Mats Clausson, Kyrkoh. i Wolde vid Bergen, var född i Helsingborg, fadren Claus Clausson. Synes varit Biskop Ludv. Munthes samtida.

Sven Johan Winslovius, som lemnade Helsingborgs schola 1626, död såsom Kyrkoh. i Brönnestad 1633.

Gerh. Holst, född i Helsingborg 1682, fadr. Tullinsp. Nils Hansson ibid., död som Kyrkoh. i Örtofta.

Bland disciplar från Skånska läroverk dimitterades flere till Köpenhamns Universitet 1611—1667, enl. Rietz' Scholväsendets historia. Till Helsingborgs schola sändes man från Halland (t. ex. B. N. Hallandius 1617, T. I. Hallandus 1637), Seland (t. ex. J. P. Selandus 1637) och Fyen. Bland Baccalaurei Philos. i Köpenhamn se vi Er. Johannis såsom Rector i Helsingborg 1648 (blef sedan Biskop), och Axel Jani Helsingburgensis 1653."

Följande listan är af E. Follin, med tillökning af Kyrkoh. Lundqvist, Rector Scholæ i Helsingborg, enligt Scholmatrikeln:

Följande så i Staten som Kyrkan nyttige embetsmän hafva laggt grunden till sina kunskaper och sin befordran uti Helsingborgs schola.

Sven Trægård, Prostson från Norra Rörum, dimitterad från scholan 1709, Prost i Helsingborg. *Simon Aquilinius*, Borgareson från Helsingör, dimitterad 1709, Pastor i Mörrum. *Jacob Herslovius*, Klockareson från Helsingborg, 1709, Commin. i Båstad. *Georgius Engelov*, Köpmansson från Helsingborg, 1709, Pastor uti Wæsby. *Johannes Fritz*, Stads-Capellansson i Helsingborg, gick med sin far öfver till Danmark 1710, Rector uti Slangerup. *Erasmus Trægard*, Prostson från N. Rörum, 1709, Prost i Carlshamn. *Johannes Bergström*, Prestson från Riseberga, 1709, Pastor i Riseberga, död 1731. *Frans Kiökemester*, Prestson från Glimåkra, 1709, Pastor i Raflunda. *Erasmus Bök*, Rådmansson från Helsingborg, 1710, Stads-Capellan i Helsingborg. *Pe-*

trus Flintsberg, Klockarson från Wælinge, 1710, Pastor i Hæslunda. *Boëtius Tydell*, Mönsterskrifvareson från Helsingborg, 1713, Pastor i Slåarp. *Laurentius Retzell*, Bondson från Dörup, 1715, Collega i Helsingborg, Pastor i Maglehem. *Christian Rosenborg*, Trägårdsmästareson från Helsingborg, 1715; Student, olycklig för ett pasquill; Corporal vid N. Skåningarne; Tull-Inspector i Engelholm, Helsingborg, Carlshamn. *Magnus Aulin*, Prestson från Åhus, 1710, Con-Rector i Carlscrona. *Georg Flintsberg*, Klockareson från Wælinge, 1716, Rector i Helsingborg. *Johannes Schlyter*, Rådmansson från Helsingborg, 1710, Commendeur-Capitain vid Danska flottan. *Johannes Otterström*, Prestson från Ottarp, 1715, blef Pastor i Ottarp. *Elias Otterström*, bror till den förra, 1716, Pastor i Kellstorp. *Jacob Otterström*, äfven en bror, 1716, Pastor i Ösjö. *Johannes Qviding*, Prestson från Qvidinge, 1716, Pastor i Wemmerlöf. *Matthias Sundius*, Prostson från Helsingborg, 1716, Pastor i Östra Sallerup. *Magnus Sundius*, den förras bror, 1716, Pastor i Ifvetofta. *Carl Carsell*, Postmästarson från Engelholm, 1716, Häradshöfding i Gynge härad. *Andreas Borg*, Controlleurson från Helsingborg, 1712, Borgmästare i Carlscrona. *Petter Pihl*, Rådmansson från Helsingborg, Borgmästare i Helsingborg. *Johan Abraham Lannér*, fadren Major och Commendant i Helsingborg, Capitain i fransk tjenst. *Petter Adolph Lanner*, Öfverste, död 1787 i Helsingborg. *Petrus Bering*, Pastor i Bara. *Herman Appelberg*, Tullinspectorsson från Helsingborg, Tullförvaltare i Malmö, sedan i Stockholm. *Magnus Prytz*, Gästgifvareson från Åby, Pastor i Halmstad och Serkiöpinge. *Janus Leche*, Rectorsson från Helsingborg, 1730, Pastor i Villie. *Petrus Andreæ Lunnius*, Prestson från Barkåkra, 1734, Pastor i Hæddinge, död 1796. *Petrus Petri Voss*, Gästgifvareson från Helsingborg, 1734, Cancelli-Råd i Danska Holstein, General-Krigs-Commissarie i Norge. *Sven Nilsson Brask*, Ladufogdeson från Rosendahl, 1734, Pastor i Wæsby. *Petrus Lundæus*, Cantorsson i Helsingborg, 1738, Prost i Tygelsjö. *Johannes Sylvius*, Borgmästareson från Helsingborg, Postinspector i Norrköping. *Lars Thulin*, Prestson från Karup, 1732, Pastor i Hammenhög. *Carl Hindric Lannerstierna*, son af Commendanten Lannerstierna. *Gustaf Lannerstierna*. *Fredric Lannerstierna*, Lieutenant vid Artilleriet. *Magnus Lannerstierna*, Major. *Carl Fredric Radier*, son af Hospitalspredikanten Radier i Helsingborg, Pastor i Sörby. *Lars Carlquist*, Prostson från Helsingborg, 1737,

Postinspector i Malmö. *Paulus Lybecker*, Fenriksson från Råå. 1737, Prost i Stoby, död 1797 *). *Knut Lundquist*, Klockareson från Farhult, 1743, Pastor i Höxeröd. *Nils Ohlson Ohlin*, Bondeson från Wæsby, 1743, Prost och Pastor i Wæsby. *Jöns Engelov*. Köpmansson från Helsingborg, Regementspastor vid Södra Skåningarne. *Jacob Andréen*, Färgemansson från Helsingborg, 1744, Stads-Comminister i Helsingborg. *Michaël Cöster*, Rådmansson från Helsingborg. Borgmästare i Wexiö. *Jacob Munthe*, Tullförvaltareson i Helsingborg, Magister Docens, Häradshöfding. *Lars Trægård*, Prestson från Helsingborg, 1746, Pastor i Gjessie. *Isac Trægård*, 1746. Pastor i Billeberga. *Simon Trægård*, Lector vid Cadettscholan i Carlskrona, sist Prost i Lösen. Hans son Hofrätts-Rådet Sv. Tr., R. N. O., Bondeståndets Secr. *Bernhard Munthe*, Tullförvaltareson från Helsingborg, Philos. Adjunct och Rector i Malmö. *Carl Kullberg*, Snickareson från Helsingborg, Theol. Doctor, Prost i V. Karup **). *Jeppa Collin*. Bondson från Wramb, Pastor i Önnestad ***). *Anders Corvin*, Prestson från Borslöf, Pastor i Nöbbelöf. *Petter Corvin*, Pastor i Finja †). *Gudmund Skjött*, Bryggareson från Helsingborg, 1765. Pastor i Qvidinge, K. Hofpredikant. *Sven Trægård*, Prostson från Helsingborg, Stads-Capellan i Helsingborg. *Johan Samuel Trægård*, Stads-Capellan i Malmö, Kyrkoh. i Qviinge. *Carl Scharling*, Bokbindareson från Helsingborg, 1771, Prost i Härslöf. En hans bror blef Amiralitetsbokbindare i Köpenhamn. Deras son blef Språkmästare i Köpenhamn och hade 2 söner som blifvit Professorer vid Köpenhamns Universitet; en är Kyrkoh. på Seland. En annan bror till Prosten Sch. i Helsingborg blef Etatsråd på Jutland. *Lars Johan Silfversparre*, Jägmästareson från Småland, Fenrik 1798. *Anders Petter Fries*, Klockareson från Welluf, Med. Doctor

---

*) D:r A. Hylander höll öfver honom likpredikan med ett varmt vittnesbörd.

**) I Scholmatrikeln står: "afgick i brist på kostdagar till Landskrona schola 1756." Hans biographi ses i Biogr. Lex. Ups. uppl. Sonen A. C:n af K. Hof-Canceller, Stats-Secr. i Eccl. Exp., Biskop i Kalmar, C. N. O. m. St. K.

***) Sonen Jur. D:r H. S. C. var jemte Schlyter till sin död Utg. af Sveriges Gamla Lagar.

†) *L. Andreas Rönnow*, Guldsmed i Helsingborg, donatorn af jordar och capital till Söndagsscholan och Fattigscholan härstädes.

och Stads-Physicus i Helsingborg *). *Anders Tausson*, Rådmansson i Helsingborg, Controlleur i Helsingborg **). *Wilhelm Fred. Nibelius*, Prestson från Arrarp, Pastor i Gustafs församling. Häradsprost. (Här slutar Follins förteckning.) "*Nils Landergren*, född i Raus socken 1759, död såsom stiftets Senior, Prost och Kyrkoh. 1850. *B. Pommer*, död såsom Prost och Kyrkoh. i Bårslöf. *Nils Dunér*, Prost och Kyrkoh. i Billeberga. *Andr. Jesp. Möller*, Prost och Kyrkoh. i Norrviddinge. *Hans Magn. Rönnow*, Philos. Mag., Stads-Notarie och Magistrats-Sekret. i Helsingborg, sedan Handlande dersammastädes, flitig Botanist. *Gust. Ludv. Holmgren*, Kyrkoh. i Höxeröd 1843. *Håkan Lundberg*, Borgmästare i Helsingborg 1837. *Fredr. Horney*, Magister Primus i Lund 1826. Regementspastor 1827, Kyrkoh. i Mällby 1843. *Pehr Högfellt*, Lärare vid Navigationsskolan i Stockholm 1836. *Zacharias Fredr. Agathon Stenkula*, Med. D:r, Regimentsläkare 1846, tjenstgjort i Schleswig 1849—50. Bevistat polska frihetskriget 1831 som läkare. *Nicolaus Hemmes*, kallar sig nu *Hemesse*, Rector Scholæ i Carlshamn 1838. *Thomas Minton*, Med. Doctor, bekant Chirurg och Oculist i Stockholm. *Chr. Lor. Kemner*, Kyrkoh. i Bårslöf. *Olof Th. Hultberg*, v. Häradshöfding, slutligen Polismästare i Stockholm. *Nils Fr. Wepperling*, Novellförfattare under pseudonymen Nils Perling. *Gustaf Andersson*, Philos. Mag., vice Rector vid Lunds Katedralschola. Anträdde 1850 en vetenskaplig resa på egen bekostnad till S. Europa. *Fredr. Borg*, Philos. Mag., Rector Scholæ i Malmö. *Carl Gustaf Grähs*, Med. Doctor, Läkare på Carlberg. *Sven Sjögren*, Philos. Mag., Collega Scholæ i Helsingborg, Kyrkförvaltningens biträde vid kyrkreparationen 1849—51. *Carl M. Kullin*, Musicus, vistats i Frankrike 1843—44, död såsom frivillig i Oran i Afrika 1846.

Ej blott den publika scholan, utan äfven enskilda undervisningsanstalter i Helsingborg ha vunnit en större uppmärksamhet.

---

*) Sonen *Bengt Fries*, Professor, utmärkt naturforskare, Intendent vid W. A:s Natur. Samll.

**) En son, Major vid W. Artill., R. S. O. En dotter, g. m. Brukspatron Meijer i Carlshamn, med hvars dotter Emilie Dompr. D:r Thomander är gift.

Mag. *Otto Christ. Wåhlin* hade som Collega Sch. och v. Rector i Helsingborg upprättat en privatschola af stort rykte, som började på 1770-talet och fortgick till 1782, då han blef Akademiens Räntmästare i Lund. Bland lärjungar nämnas Prof. A. H. Florman, Revis.Secr. C. af Agardh och Brigad-Generalen vid Franska Artilleriet Charles Brambère (Brandberg). D:r *L. P. Wåhlin* i Norrviddinge var hans fosterson.

Molbech yttrar i sin resa i Sverige 1812, att en fruntimmerspension då var i mycket flor och anseende i Helsingborg, och mera omtalad än stadens Trivialschola. Denna pension förestods af en emigrantska af högt stånd med lånadt namn, Dupuysé, biträdd af en ännu talangfullare dotter, efter Bourbonnernas återkomst gift med en hög embetsman af K. Ludvig XVIII:s omgifning. I pensionen voro stundom öfver 20 "helpensionärer." För närvarande finnas 4 flickscholor, der undervisning lemnas i lefvande språken. I den största bland dessa äro omkr. 40 elever och f. n. 3 underlärarinnor, der dessutom Svenska, räkning m. m. läres af Coll. Sch. Mag. Sv. Sjögren, och då Med. Cand. M. Wieslander här var anställd som Läkare undervisade denne elev af sin svåger El. Fries derstädes i Naturalhistorien.

---

11 Kap. *)

Om Borgmästare i Helsingborg.

I medeltiden var här både en Borgmästare och Underborgmästare (Consul et Proconsul). Före 1580 var

1. *Michel Pederssen* hedervärd man (honorabilis vir) Proconsul i Helsingborg. Hans arfvingar sålde 1580 en gård till David Tidemansson, borgare (villanus) i Helsingborg.

2. *Thorborn Brun* var Consul och 3. *Johannes Skytte* Proconsul 1580, då en Laur. Skytte Väpnare bevittnade jemte de förre ett köp. K. Olofs Skötebref är № 237 i Dipl. Lund, Köpebrefvet № 236.

---

*) Detta kapitel har Utg. omskrifvit och dervid gjort tillägg af anteckningar ur Rådhusarchivet, som funnits bland Förf:s papper, tilläggande dylika efter egna exscripter ur Diplom. Lund. och ofvannämnde Archiv.

I nya tiden känna vi

4 *Matts Pedersen Töndebinder*, som möjligen till tjenst för Helsingborg varit bland dem som förordat K. Christiern Tyranns förbud af 1521 mot all utskeppning från Råå, Kullen och Glumslöf, så väl som Barsebeck, Lydde och Lomma åmynningar. Visst är att han underskref som Borgmästare 1550 Helsingborgs Slotts inventarium, då Riksmarsken Tyke Krabbe aflemnade detsamma. Vi känna ej om han var af samma slägt eller handtverk som Malmös förste Evangeliske predikant, men vi veta med säkerhet att Magnus Matthiæ, hvilken blef Biskop i Lund, var denne Borgmästares son.

5. *Bertel Svart*, Borgmästare 1592, då en af tornklockorna götos, derpå hans namn står. Ända till 1679 voro här 2 Borgmästare i sender, tydligen en Justitiæ, en Politiæ, med en Fogde under den sednare. Vi kunna dock ej fördela serierna.

6. *Hans Thomeson* dog som Borgmästare 1597, g. m. Karin Thomasdotter. Hans grafsten är № 1 i N. Choromgången (låg förut på södra gången i kyrkan).

7. *Thomas Hansson Moet* dog som Borgmästare 1612, g. m. Johanna Willomsdotter. Grafstenen, № 5 i S. Choromgången vid muren, låg förut på stora gången. Se början af 5:te Kap. Grafstenen anföres i 4:de Kap.

8. *Willom Willomsen* dog som Borgmästare 1622. På kyrkostolen 1595 står W. W. K. W. hvilket synes betyda Willom Willomsson Kirkeverge. Donerade scholan 190 dalers capital och skänkte kyrkan en biktstol, som stod der n. v. Sakristian är. G. m. Johanna Alexandersdotter. Obekant om han var slägt till Wollomsenerne, en Borgmästareslägt i sednare hälften af 16:de seklet i Helsingör, som adlades med namnet Rosenvinge. Hans epitaphium ses i N. Choromgången.

9. *Jens Olufsen*, Borgmästare 1622, då han fällde en dom rörande en scholjord, för hvilken borgaren, som den brukade, ej ville betala jordskyld till Rector. 1656 nämnes han i kyrkans räkenskaper. Han hade pantsatt sin gård i kyrkan för 750 daler. Då den tillföll kyrkan uthyrdes han mot 50 dalers hyra.

10. *Jesper Pederssen*, på gamla Orgläktaren kallad *Casper Petræus W.* 1641. Var redan 1627 Borgmästare. Dog 1652, 81 år gammal. Hans grafsten var alltför sönderbruten för att kunna användas vid golfläggning. Stycken äro dock nedlagda i Vestibulen. Han hade i sin tid utver-

kat Helsingborg privilegium på all handel i Båstad. Jemte honom lär en tid den 11. *Peder Pedersson* varit Borgmästare som gifvit 50 daler till de husarma.

12. *Jens Christensen*, på gamla orgläktaren kallad *Janus Christianus*, var Borgmästare 1641; dog 1652. G. m. Karen Rasmusdotter Hofgaard. Donerade 100 daler till Hospitalet. Likstenen, som förut låg på Södra gången, är nu № 2 i Norra Choromgången närmast altaret.

13. *Ennert Pedersen*, Borgmästare 1650, äfven 1655. Var Byfogde (Stadsfiskal) och Tullnär i Helsingborg, då han 1629 lade grafstenen öfver Kyrkoherden i Kropp Nils Lauridzen.

14. *Christen Nilsen Brock*, Borgmästare 1655. Sålde sin trädgård till begrafningsplats åt kyrkan för 100 Rdr. Han köpte kråkelyckan af Tullaren Matts Mattsson Galland, för hvilken han betalte balancen i dess tulluppbörd.

15. *Jens Nilsen*, Borgmästare och tillika Ridefogde i Luggude härad, död 1659. Grafstenen är № 5 i N. Choromgången vid muren. Ovisst om det varit № 9 eller № 11 bland Borgmästarne eller en tredje Jens, med hvars dotter Sophia Prosten Fossius blef gift. Hans svärfar kallas nemligen *Jens Kaare*, Borgmästare i Helsingborg. Fossius var Med. Prof. i Lund, K. Lifmedicus och slutligen Assessor i Höjeste Rett i Köpenhamn. Han var då enkling efter en dotter af Biskopen på Seland Scavenius. Måhända var Kaare blott Rådman, såsom Zwergius kallar honom i Siell. Chr. p. 646.

16. *Eggert Elers*, Borgmästare 1656, g. m. en Sophia. Hon dog 1667. Sannolikt son af den här begrafne Matthias Elers, Prost i Ronneby. Eggert Elers son Johan blef Danskt Etats-Råd. Elersslägten fortlefver ännu. Handelsman Joh. Elers här i staden känner flera i slägten, som hetat Matthias, Eggert och Johan. Förf. af de "Glada qvädena", Joh. Elers var sannolikt af samma slägt. Eggert Elers jemte Rådmännen i kyrkrådet lånade till General-Gouverneuren G. Baner af kyrkans och hospitalets medel 6,098 dal. smt, utan att dock kräfva annan säkerhet än den höge embetsmannens namn. G. B. dog insolvent. Nu vände man sig till långifvarne och Engeltofta gård frändömdes Etats-Rådet Johan Elers för 8,765 dal. smt som jemnt betäckte kyrkans fordran, hvilken med resterande räntor blifvit 4,655 daler smt och hospitalets fordran som på samma sätt ökats till 4,116 daler smt. Dessa begge kassor innehade egendomen i lång tid, hvarunder mycken strid uppstod inom kyrkrådet, som

då förvaltade både kyrkans och hospitalets egendom. Rådmännen, som varit bisittare i kyrkrådet, fingo ock dela ansvaret, men Pastor synes då ej haft del i den ekonomiska förvaltningen.

17. *Hindric Mårtensson Hierzeel* var Borgmästare 1660. I hans tid instämde en bonde i Ö. Göinge Hr Eric Gyllenstjerna till Svaneholm inför Helsingborgs by-ting, för att bevisa det deras broder mördats på andra sidan Helsingör på hans tillställning. Vittnen kunde dock blott intyga, att bemälte herres fogde och 2 skyttar kommit till Helsingborg, då den mördade bonden bevisligen lefde, satt sina hästar i Organistgården, farit öfver till Helsingör och återkommit, då bonden bevisligen var dödskjuten. Efter Hierzeels död dömdes hans efterlefvande arfvingar att till kronan återbära 3,787 d. smt. Det synes gällt pengar, hvilka han haft under händer såsom cassör vid fortificationen, då Helsingborgs nya fästningsverk anlades. I H:s tid nämnes först en Apothekare i Helsingborg, ett Matth. Rhode 1667.

18. *Bengt Pihl*, Borgmästare 1668, då han genomdref, att staden lånte kronan 3000 Rdr, hvilka först 1747 kunde återfås. 1669 kunde tolags- och stämpelpenningarne bortarrenderas för 350 slätte daler och bropenningarne till 250 daler. Källarfriheten gaf 930 daler, accisen 1041 dal. smt. B. P. var g. m. en dotter af Rådmannen Herm. Schlyter, en väldig man, som fängslade Borgmästaren Paulin och förde en skarp offentlig strid med pastor Schartow. hvilka begge voro svenskt sinnade; men Herman var en stark dansk. Svenska regeringen sökte eröfra den som hon ej ansåg sig kunna trotsa. men ej i hans. utan i mågens person. B. P. adlades d. 16 Nov. 1675 med namnet *Pihlcrona*. Vapnet var ett hjerta genomborradt af 2 pilar i liggande kors (×); men Svenska adeln medgaf aldrig den nya ädlingens introduction, hvilket Regeringen sannolikt ej tog illa. En del af Kongshult bebyggdes under namn af Pihlshult af den rike borgmästaren. Enligt Barfod skall han ha efterlemnat en enka, som var född fröken Urne, en af de sista i en ätt, som räknade anor från hedenhös. Med henne hade Bengt Pihlcrona fått Axevold. Billesholm egde han som underpant för statsförskotter. Men enkan hushållade så illa, att hon måste nära sig som kringresande stortiggerska på herre- och prestgårdar. Om hon lefde ännu 1730, så måste hon som ung ha gifvit den gamle Borgmästaren sin hand.

19. *Anders Ekebom* var Borgmästare 1672. Var från Vermland. G. m. Sara Clemedsdottes. Vid hustruns död

värderades boet till 1319 daler, med 500 dalers skuld. En son Anders var då 4 år.

20. *Gabr. Hilleten*, Borgmästare vid samma tid som Ekebom, men den siste, som hade en Borgmästare jemte sig. Han var son af Magnus Paulinus, Häradshöfding i Westergötland, af den gamla prestslägt i Markaryd, som från den tid K. Gustaf II Adolph der bodde, under möten med K. Christian, haft utmärkt nåd hos sin Öfverhet. Gabr. Helleten eller Hilleton blef adlad med detta namn 1685, då han var ÖfverCommissarius. (I sjelfva handskriften till Helsingborgs Hist. kallar Förf. honom Sam. Hyltén, men i en sednare uppsats, Gabr. Hilleten. Man känner ännu ingen annan Sam. Hyltén, än den som blef Baron; men denne lemnade först scholan 1791).

21. *Magnus Paulin*, Borgmästare 1681. Fadren Petrus Paulinus var Kyrkoherde i Hinneryd, då skildt från Markaryd, på det 2 bröder måtte kunna befordras vid deras faders död. Denne P. P. var Häradshöfding M. Paulini broder, således var Borgmästaren M. P. cusin med Gabr. Hilleten. En Borgmästaren M. Paulius bror Carl, Häradshöfding i Färs och Frosta, blef adlad med namnet Liljengrip. M. P. hade före sin befordran i Helsingborg varit Grefvinnan M. S. De la Gardies förvaltare på Krapperup. Herm. Schyter, biträdd af en annan Rådman, Joh. Andersson, arresterade, som vi redan nämnt, sin Borgmästare, oaktadt hofrättens utslag befriat honom från att träda i arrest, i anledning af en Grefvinnans anklagelse för oredlig förvaltning. Sv. Regeringen lemnade Rådmännens tilltag oanmärkt, men befordrade, sedan han 1692 dömts sitt Borgmästare-embete förlustig, den afsatta Borgmästaren till Häradshöfding i Luggude härad, hvilket väl ej passat, när staden låg i samma härad, om anklagelserna varit betänkliga. M. P. egde Pålköps gård, g. m. 1) Ottiliana Rafn, död 1695; 2) Petronella v. d. Hagen, död i barnsäng 1698; 3) Catharina Stjernfelt, död i barnsäng 1701.

22. *Bengt Langh*, Borgmästare 1682, död 1696, g. m. Catharina Selnecker, dotter af Lagman O. S. och Maria Leyoncrona. B. L. var således systerson till Skalden Christopher Leyoncrona. Denna Borgmästare bildad i Aschebergs canzli, var ytterst driftig. Emedan förra hospitalet var i grund förstördt under kriget, köptes 1682 bakom nya kyrkogården (vid prestgatan) en tomt med hus och gård till hospital. Stor fattigdom påkallade nu mycken hjelp åt husarma. I Juni 1678 hade en stor del af staden plundrats, afbränts och nedbrutits. Många flydde till Seland, men återkommo

hjelplösa. 1685 gaf Kongl. Maj:t magistratens jordar till löneförhöjning, utvisande dem å den gamla fästningsjorden. 1686 beslöts att scholhuset skulle åter uppbyggas. Samma år bevistade L. riksdagen och betäckte kostnaden genom den inkomst af stenkolsbruket, han sjelf anskaffat. 1687 beslöts att bygga ny rådstuga och att dertill börja kontribuera. 1688 anlades tobaksspinneri med K. KammarCollegii privilegium. Ett köpmanscompagni motstreds. Ett bagareamt stiftades 1691. 1695 öfverlades om byggnad af prestgård, i stället för den i kriget förstörda, och vågbod i Engelholm låg ej längre under Helsingborg, men under staden hörde 5 lastageplatser, Båstad, Halsahamn och Skepparkroken. Exporten blef allt betydligare. Då fråga var om ordning, var B. L. sträng. Ej blott oringade svin på åker och äng fingo saklöst nedskjutas, utan stadstjenaren skulle sättas i halsjern om svin och bockar visade sig på gstorna. Det var B. L. som återskaffade kyrkan och hospitalet hvad som förlorats under Eggert Elers tid. Det skedde på Aschebergs uppmaning. Så stora ansträngningar för det offentliga som i B. L:s tid, kunde Helsingborg sedan uppskjuta att underkasta sig ända till 1½ sekel derefter. L. begrofs först i Helsingborg men liket fördes till Landskrona 1698.

23. *Anton Perment*, Borgmästare 1696. Afsatt 1704. Derom har upplysning lemnats i Kyrkoherden Orstadii biographi i pastorsserien. P. dog 1705, g. m. Cath. Mar. Dieterich från Malmö.

24. *Gabr. Löfman*, Borgmästare 1704. Häradshöfding öfver Willands, Gers och Albo härader omkring 1710. I Löfmans tid uträknades kyrkans tionde böra gå till 180 à 200 tunnor, men tills en viss tiondesättning kunde ske, borde betalas ¾ eller ½ skeppa af hvarje tunnlands utsäde. Se Rådh. Protok. 5 Aug. och 6 Oct. 1705.

25. *Henr. Silvius*, Borgmästare från 1710 till sin död 1737. Riksdagsman 1719 och 1723. Halsahamn och Skepparkroken voro 1716 stadens utskeppningsplatser, hvarifrån påttaska, beck och tjära exporterades, hvilken export var reparterad på handlande efter skattläggningshållet, hvarest de handlande skulle årligen hålla lager af 600 tunnor salt och 1000 tunnor spanmål. 1726 d. 26 Mars cederade staden de i Carl X:s tid till kronan förskjutne 12000 Rdr och 5000 dal. smt för inqvartering i sista fejdetiden, tillsammans liquideradt med 29000 dal. smt i anseende till brobyggnaden med förbehåll att efter förra resolutioner och privilegier behålla bropenningar till Magistratens aflöning. 1727 förklarade

sig Borgerskapet oförmöget att uppehålla stenkolsbrottet, som då förföll.

26. *Petter Pihl*, Borgmästare från 1738 till sin död 1739. Sannolikt sonson af en Borgare Petter Pihl, som dog fattig på 1660 talet, hvilken lär varit Borgmästaren B. Pihlcronas bror. Generalvagnmästaren och Holtzfursten Pihl, hvars sten låg öfver öppningen på Pihlska grafven, synes varit Borgmästaren P. Pihls fader. Den Marg. Pihl, som var g. m. Rådman Joh. Cöster, hvilkas grafsten låg jemte den förra, var Borgmästarens syster, och hennes barn blefvo hans främsta arfvingar. Borgmästaren P. P. hade nemligen ej blott byggt en särskild läktare för Pihlska slägten, under dennes lifstid (den läktarn blef sedan nedtagen), utan ock en 3 alnars djup graf för den samma som död, ehuru han ej fick någon posteritet, som der kunde nedsättas.

Efter fulländade studier blef P. P. tidigt Rådman i Helsingborg (före 1720) och betydde mycket under Borgmästar Sylvii tid. Nu mera hade folket eröfrat friheten i en af Fredrikshalls löpgrafvar, hvilket innebar att de enda, som hunnit upp till en politisk bildning, d. v. s. adel och embetsmän, ansågo sig nu ha ryckt souverainiteten ur kungahanden, för att mot de svagare nyttja den åskvigge, hvilken kungarne nyttjat mot de starkare, ofta till de svagares värn. Och P. P. visste att använda sin makt. Blott adelsmannen v. Reiser, hans granne i det gamla huset № 37, och stadens Kyrkoherde dristade möta honom som jemnlikar.

Borgmästar P. P. är den äldsta Borgmästare folkminnet ännu erinrar sig. Men traditionen är honom icke gunstig. Han säges ha befallt sina betjenter springa ut på gatan och afslå hvar och en borgare hatten, ifall denne ej blottat sitt hufvud, då han gick förbi Borgmästarens fenster, der måtte synas någon eller ej. Hos K. Fredrik lär han egt synnerlig nåd, men K. Adolph Fredrik ville ej ens resa genom staden, "emedan staden hade förut en kung och han ville ej sammanträffa med en dylik." Sedan kallades P. allmänt *Kungen i Helsingborg*. Sägnerna om hans girighet gå stundom till det otroliga, t. ex. då han säges i sterbhusen tagit för boutredningsbesväret deras största dyrbarheter. Vi ha i Follins annaler sett, att han länge oredoviste behöll de 14623 dal. smt, som staden förskjutit till staten i Carl XI:s tid och när ändtligen återbetalningen kräfdes, återgäldade han hvad i redovisningen erkändes med qvittensen för sina riksdagskostnader, då han ej tillåtit staden att förena sig med en annan stad, utan velat väljas till representant, sannolikt

finnande en vinst i att under riksdagarne lefva på "partikassans bekostnad", såsom öfligt var i den tiden.

Mycken välsignelse följde ej med den samlade rikedomen. Då någon gårdsegare behöfde låna penningar, var han beredvillig; då låntagaren ej kunde betala, blef gården Borgmästar Pihls. Så egde han snart 22 hus och gårdar i staden. Han åkte i vagnar, som kostade mer än månget af hans hus. Emedlertid hade han god credit, då han behöfde penningar. Så uppstodo skulder, som gåfvo honom fattig mans bekymmer, medan han ännu väckte andras afund såsom rik.

Som embetsman synes han ej erkänt någon stå öfver en Borgmästare. Det var den tidens liberalism. Vi ha i Pastorsserien sett anfördt, att han ej ansåg en högre auctoritet bemyndigad att förordna, huru Kyrkorådets functioner skulle kunna ha sin oafbrutna gång, oaktadt Borgmästaren af tredsko der ej infann sig och befalte den som hade kistnyckeln uteblifva. Af Rådhusprotokollerna synes att mannen dock varit vuxen sin plats och sannolikt just genom sin öfverlägsenhet frestad till sin sjelfrådighet. Utan tvifvel har han också varit kunnigare än Borgmästare den tiden plägade vara i smärre städer.

Bouppteckningen började 1759 och afslöts d. 15 Juli 1761, men denna ogillades d. 28 Febr. 1766 af Götha hofrätt, då en ny förrättades d. 6—27 i Maj. Enligt denna som upptager 142 foliosidor, hade Borgmästaren efterlemnat 22 numererade hus och gårdar (№ 10, 11, nuvarande Triv. scholans tomt, № 44 CommerceRådet Mölers, nu Handlande J. Ohlssons, № 47 och 48 Handlande G. E. Hammars, № 50 Handl. O. D. Krooks, № 51 Handl. G. P. Enbergs, № 53 v. Audit. Beens, № 54 en del af Cons. och Ridd. C. H. Rooths, № 59 Skrädd. Lundins, № 81 då en trädgård, № 110 med hage Färjem. Andersons, № 111 nu bebodt af 21 personer, № 119 den s. k. Ramelska gården, ett trevåningshus, № 123 en $\frac{1}{8}$ af nuvarande fattighus mot söder, der då en hästqvarn var inrättad, № 126 och 127 med gemensam gårdsplats midt emot hästqvarnen, måste varit nuvarande folkscholehuset, vanl. kalladt Pål Beenska, № 129 Ryttmästar Sjökronas, № 131 Handl. Rombergs, № 135 då en trädgård, nu Handl. Krooks packhus, № 159 Lagmanskan Ståhles halfva hus vid torget, dessutom trädgardar och hagar utan nummer: Holstens gård vid torget, en hage № 201 nu bebodt af Bokbindar Sjölander, en hage № 209 nu bebodd af Smeden Andersson, Handskmakar Möller,

Qvartermästar Görtz och f. Stadsbetjenten Påhlsson, en väderqvarn, m. m. allt värderadt till 7986 dal. smt, då № 44 värderats till 400 daler, № 53, 54 till 400 dal., № 126, 127 till 200 dal. o. s. v. Åkrarne och jordarne äro 29, värderade till 10478 daler, då tunnlandet vanligen sattes till 60 à 70 daler. Guld fins räknadt till 100 ducater, med pretiosa värderadt till 872 daler då hvar daler betyder $\frac{1}{6}$ ducat. En gulddosa af 14 lod hade K. Fredriks porträtt, tydligen en kungagåfva. Silfret vägde 2300 lod. I "samtlige betjenternes" stuga voro 3 ur. Pihls 3 perukkammar voro af sköldpadd, näsdukarne voro ostindiske, 8 kompasser; i förra bouppteckningen voro icke upptagne: ett Bregantinskepp, såldt för 2343 daler, hälften i ett annat skepp, en silfverbägare pantsatt af Rådman Sylvius m. m. I rustkammaren funnos 9 par pistoler, 15 kanoner, 2 nickhakar m. m. En stor fyrsitsig vagn klädd med rödt scharlakan, värderad till 300 daler, en tvåsitsig dito med lika klädsel 250 dal. (lika med Holstagårdens tomt och gamla hus), en Phaeton gulmålad, 80 daler, — 18 nummer, lika många i slädförteckningen, 12 hästar, men blott 2 kor; hans liberi var i i folianter 30, qvarter 92, octaver 90, 12:o 55. Vi nämna: Geneal. Adelshistoria, Corpus Juris Civ. Rom., Digesta Juris romani, Weiles Glossarium Jurid. Hugo Grotius de jure belli et pacis på tyska, Poesies Galantes, Moderi verk, Stjernmans Riksdagsbeslut, 3000 lustiga historier. Le Chien de Boulogne, Clots Synopsis Caussarum Criminalium, Mercure Galante, Democritus ridens, en tysk roman, m. m. som synes antyda att Herr Borgmästaren älskade sin tids romanvitterhet. All stadsegendomen är värderad till 70304 daler. Landtegendomar voro: 1) i Helsingborgs landtförsamling: Pålsköp 1 helt, Senderöd $\frac{1}{2}$, begge kostat i inköp 9300 daler, Gyhult $\frac{1}{2}$ inköpt 1742 för 84 daler, en skog 20 daler; 2) i Allerum Larör med Kattarp № 14, enl. K. KammarCollegii skattebref 80 daler; 3) i Svedbergs by Vestregård № 4 med väderqvarn och 4 gatehus, samt myregården № 3, $\frac{1}{2}$ hem. allt med inventarium värderadt till 24624. 4) På ön Hven der kungsgården Uraniborg arrenderats, inventar. och ett gathus 1961 daler. Utestående fordringar hos Baron W. Bennet, Grefve Dücker, Öfverjägmästar Hammarberg, Herr Grill i Stockholm, m. fl.; i Engeltofta gård intecknade 24000 daler, summa 52961; osäkra 30087 daler deribland Baron Lieven, Herrar Grill, R. R. Grefve Lieven genom invisning på Hofmarsk. v. Broman (2000), R. R. Fleming, General Baron Bennet o. s. v., summa 30087; summa summarum

158,846. Skuld hade anmälts i sterbhuset, till Magistraten för bouppteckn. en styfver på hundradet 1234 dal., för landtegendomen 333, för plägning vid auctionerna o. d. 1600: innestående löner utfordrade till stort antal och hög summa för flera år af flera, på tionden till prest kräfdes ej blott rester af d. v. Kyrkoh. Trägård, utan af Rönbecks arfvingar från 1733 till och med 1738, dessutom skulder i Dantzig och Köpenhamn — alla skulderna uppgående till 106,819. Då dessa 106,819 drages från 158,846 blef öfver 52,026. Arfvingarne, som uppgåfvo egendomen och undertecknade den, voro M. A. Cöster, Henr. Cöster, P. Cöster, M. Cöster, Öllegård Broome och Wulf Sverdfeger. Herr Pihl hade emellertid gjort sig en stor möda att från flera håll på ett samla materia, hvilken andra sedan skulle åter utsprida på flera händer.

27. *Nicolaus Cervin*, Borgmästare från 1761 till sin död 1791. Var Riksdagsman och som sådan, medan ännu frihetstiden varade, Hatt, stödd af Schau och Mildahn i Landskrona, Borup i Lund, Morian i Engelholm och Landgren i Cimbritshamn; alla kämpande i statsmannavuer med Mössorne Engellander och Kockum i Malmö samt hvilka riksdagsmän som helst, hvilka kunde sändas af Christianstads, Ystads och Skanörs voterande pluraliteter.

28. *Matthias Gülich*, Borgmästare från 1791 till sin död 1792. Han efterlemnade en son Matthias, en son Anders och en dotter Brita Lisa. En af sönerne dog som titulerad Borgmästare.

29. *Carl Gustaf Eckerholm*, Borgmästare från 1792 till sin död 1808. Lagman. Gift med en Engström. Egde och bebodde Eneborg. En dotter Maria Lovisa Elisabeth föddes 1794. Söner: Jonas blef Länsman, Carl dog som Student.

30. *And. Pet. Ståhle*, Borgmästare från 1809 till sin död 1832. Född i Helsingborg 1774, der slägten Ståhle då varit i öfver 100 år. Efter fulländade studier Stadscassör i Helsingborg 1792, Rådman derstädes 1800, Borgmästare 1809; fick Lagmans titel s. å. R. W. O. 1818. R. N. O. 1824. Revisor öfver Banco- och Riksgäldsverken 1801. Riksdagsman 1809, 1823 och 1828. Död 1832. Egde och bebodde Fredriksdahl. Gift med Chr. M. Been. Söner: Nils, död som Ryttmästare vid Kronprinsens Husarer; Isac, Ryttmästare vid Skånska Husarerne; Peter, Capitaine vid Kongl. Vendes Artillerireg:te; dottren Joh. Botilla lefver ogift hos sin moder. Redan matrikeluppgifterna ådagalägga, att St. varit en man med bepröfvad skicklighet, väl ansedd

af sin öfverhet. Att det var en embetsman med energie, behöfver ej betviflas. Minnet af hans förtjenster är ännu utan behof af någon ledning. Dess grafvård å nya kyrkogården ses jemte stora gången vid norra sidan.

31. *Håkan Lundberg*, Borgmästare från 1832 till sin död 1849. R. W. O., R. D. D. O. Född d. 26 Oct. 1795 i Åhus, men uppfostrad i Helsingborg, der fadren blifvit Sjötullsvaktmästare. Student i Lund 1813, disp. pro ex., predikade i Helsingborgs kyrka, tog Kameralexamen 1816 och Hofrättsexamen 1817. Auscultant i Götha Hofrätt s. å. Tillf. Häradshöfd. i Ö. och V. Göinge härader 1819. V. Kemnerspreses och Stadsnotarie i Helsingborg s. å. Kemnerspreses 1824, Rådman 1832, Borgmästare s. å. Bancorevisor i Stockholm 1835, Discontrevisor i Malmö 1840. R. D. D. O. 1844, R. W. O. 1846, Ledamot af Selsk. f. Trykkefrihedens rette Brug i Kiöbenh. 1836, Ledamot i Sällsk. för spridandet af nyttiga kunskaper i Stockholm 1833. Gift m. Anna P. Laurel (af Prof. L. Laurels slägt) 1826. Äfven här ådagalägga matrikeluppgifterna, att man har framför sig en Borgmästare af erkänd skicklighet, rättvist bemärkt af sin öfverhet. Hans ovanliga egenskaper äro ännu i så friskt minne, att ingen erinring härom behöfs. Fullständigare uppgifter träffas i Helsingborgsposten för den 19 Maj 1849.

Å nya kyrkogården vid foten af backsträckningen gent emot stora ingångsporten ser man hans grafvård.

L. testamenterade, att utgå efter enkans död, 3000 Rdr Bco till förmån för de barn, som äro under den scholålder, der det allmännas pligter enligt K. Skolstadgan vidtaga, men som ej af enskilda kunna påräkna vård och undervisning.

32. *Lars Magnus Wejlander*, Borgmästare från 1849. Född d. 2 April 1806 i Helsingborg. Fadren Postdirektör ibid. Student i Lund 1821, der Hofrättsexamen togs 1826. Hofrättsauscultant i Christianstad s. å. Tillf. Postcommissarie i Helsingborg någon tid 1827; haft flera förordnanden såsom Domare i Luggude, Rönneberga och Onsjö härader 1829—32. V. Häradshöfding 1832. Innehade förslag till Borgmästarembetet i Helsingborg s. å. Rådman derst. 1833. Tillf. Borgmästare derst. 1847. Ord. Borgmäst. 1849. G. m. Christina C. Rooth. Sonen Carl Henrik född 1843.

Rådmän äro f. n. v. Häradshöfd. *Fr. W. Cöster* och v. Häradshöfd. *O. Chr. Wåhlin*, Magistratssecreterare v. Häradshöfd *Corf. Ludv. Gullander*, Stadsfiskal *J. Rosenberg*, Lieutenant, Stadskassör *S. L. U. Malmstein;* Stadsingenieur *J. P. Hallbäck*, Commissions-landtmätare.

Vid Kongl. Sjötullskammaren:

Tullförvaltare *J. W. Fåhræus*; Controlleur (t. f.) *Edv. Du Puy*; Kammarskrifvare *J. K. L. Eneman*, Philos. Mag.; Öfveruppsyningsman *S. P. Rignell.*

Utländska makters Consuler:

C. H. Rooth, Handlande, R. W. O., R. D. D. O., f. d. Dansk Consul.
C. J. F. Rooth, Handlande, K. Preussisk Consul.
Joh. Hallberg, R. W. O., K. Belgisk Consul, Kejs. Rysk v. Consul, K. Portugisisk v. Consul, Franska republikens v. Consul.
A. C. v. Björmark, K. Dansk v. Consul.

Kongl. Postcontoret:

C. F. Leche, Philos. Magister, Consul, R. K. Pr. R. Ö. O., Postcommissarie.
A. C. Björnmark, Controllör.

Hamndirectionen:

Ordför. Borgmästaren.
Ledam. *P. Pettersson*, Handlande.
O. D. Krook, Handlande.
R. Follin, Hamncapitaine, Capitaine-Lieutenant vid K. Maj:ts Flotta.
Örlogsskrifvare: *Fr. Möller.*

I staden äro 2 tryckerier och utgifvas 2:ne tidningar: Helsingborgsposten tillhörig Hr Handl. *J. Torell* och Öresundsposten, tillhörig Hr Philos. D:r *O. P. Sturtzenbecker.*

12 Kap.

Tillägg till 2:dra Kap. om Helsingborgs stad.

1. *Jemnförelse emellan Helsingborgs Borgerliga näring 1709 och 1802 samt 1849.*

	1709:	1802:		1849:
Handlande	10 *)	2		36
Gästgifvare	2	1		—
Tracteurer, Krögare och Marketentare	—	1		11
Bryggare	18	10		7
Apothekare	—	1		1
Urmakare	1	2		3
Guldsmeder	2	4		5
Fältskär	1	—		—
Doctor	—	1	Stadsläkare . .	1
Bokbindare	1	1		5
Trägårdsmästare	1	1		1
Bakare	4	4		6
Drejare	2	2		1
Målare	1	1		4
Görtlare	—	2		2
Tenngjutare	—	1		1
Skräddare	7	6		8
Bundtmakare	1	—		—
Hattmakare	4	2		2
Knappmakare	1	1		—
Pussementmakare	—	—		—
Fällberedare	2	2		—
Handskmakare	4	4		6
Skomakare	10	9		20
Väfvare	1	1		—
Smeder	6	4		6
Garfvare	4	2		6
Kopparslagare	1	2		4
Sadelmakare	—	2		4
Remsnidare	2	—		—
Snickare	3	5		9
Bötkare	4	2	Tunnbindare . .	4
Timmermän	1	2	Timmermästare .	2

*) 17 enligt en uppgift i slutet af 2:dra Kap.

	1709:	1802:	1849:
Glasmästare	1	1	1
Slagtare	8	1	2
Murmästare	4	3	5
Krukmakare	1	1	—
Kakelugnsmakare . . .	—	1	2
Perukmakare	—	2	—
Färgemän	16	24	12
Vagnmän och åkerbrukare	8	11	—
Qvarnåkare	2	—	—
Broläggare	2	—	—
Mjölnare	6	3	4
	142	132	
Jerngjuteri		1	1
Degel- och Stenkärlsfabrik . . .		1	1
Vagnfabrik . .			1
Färgerier . . .			3
Bläckslagare . .			1
Repslagare . .			2
Vagnmakare . .			2
Barberare . . .			2
Bokhandlare . .			2
Boktryckare . .			2
Conditorer . .			2
Fiskare . . .			18
Instrumentmakare			1
Skeppare . . .			8
			225

2. ***Folkmängd och folkökning, tillägg till 3:dje Kap. Om nejden kring Helsingborg.***

Från och med 1688 till och med 1797 är summan af födde och döde följande uti Helsingborgs stad och derunder liggande landsförsamling.

Från till	Födde	Döde		
1687—1698	771	662	180	
1698—1708	721	653	68	
1708—1718	488	833		345
1718—1728	590	472	118	
1728—1738	603	583	20	
1738—1748	616	556	60	
1748—1758	650	580	70	
1758—1768	649	579	70	

Från till	Födde	Döde		
1768—1778	650	615	15	
1778—1788	646	521	125	
1788—1797	695	567	126	
	7050	6623	781	345 *).

På 110 år äro 456 menniskor födde öfver de dödas antal, och således församlingen fått en tillväxt af lika antal**).

Största mortaliteten har varit

år	1711 då dogo	249	pest.
	1710	198	pest.
	1778	104	
	1740	101	
	1698	98	
	1752	98	
	1724	94	
	(blott stadsförsaml.)		
	1857	95	
	1847	92	
	1842	85	
	1846	82	
minsta antalet	1810	14	

*) Utg. fortsätter, men blott med hänseende till stadsförsamlingen:

Från till	Födde	Döde	
1798—1808	572	416	156
1808—1818	531	348	183
1818—1828	583	528	55
1828—1838	855	716	127
1838—1848	774	719	55
	3315	2727	586

**) På 50 år äro 586 fler födde, än döde, då deremot under 100 år förut blott 456 menniskor förökte genom födsel invänarnes antal.

1780 var folkmängden i staden	1190
1790	1415
1800	1741
1810	1889
1820	2250
1830	2780
1840	3002
1849	3658

När man jemför de föddas antal under alla 10-talen, ser man att församlingen varit folkrikast emellan 1687 och 1698; mellan 1708 och 1728 folkfattigast. Sedermera småningom ökats och nu hunnit till samma folkmängd som 1687. Starkaste folkökningen har varit från 1778 till 1798, på dessa sista 20 åren äro 251 flere födde än döde.

I Helsingborgs landsförsamling bodde 1709 på $16\frac{1}{16}$ hemman 268 menniskor d. ä. 17 personer på 1 helt hemman. 1800 voro 752 personer d. ä. 47 pers. på hemmanet. 1849 lefde der 1314 d. ä. 84 på hemmanet.

I staden lefde år 1709 pers. 784 och år 1800 pers. 1741. I förra seklet öktes folkstocken *på nära 100 år* med 957 i staden och 484 i landsförsamlingen. Sedan har stadens folkmängd *på ett halft sekel* ökats från 1741 till 3638 eller med 1897, således mer än fördubblats. Landsförsamlingens folkstock har på samma tid ökats från 752 till 1314, eller med 562. Af de 752 voro blott 300 boende å hemmanen som åboer, med hustrur, barn och tjenstfolk. De öfrige voro fiskare, inhysesfolk, husmän o. d.

I Follins Anteckningar om Skåne p. 258 anföres i folkökningsfrågan, att i Luggude härad från 1750 till 1760 var 1 oäkta af 48 barn, från 1760 till 1770 1 oäkta af 55 barn, från 1770 till 1780 1 oäkta af 49 barn, 1780—90 1 af 55, 1790—1800 1 af 27, 1800—02 1 af 22. I Helsingborgs landsförsamling föddes 1775—85 intet oäkta, 1785—95 1 af 16, 1795—1805 1 af 18. Vi tillägga: 1838 6 oäkta af 29 barn, 1840 8 oäkta af 38 barn, 1846 9 oäkta af 31 barn eller mellan hvart 3:dje och 4:de. I Helsingborgs stad 1775—85 var 1 oäkta af 9. 1785—95 1 af 8, 1795—1805 1 af 7; tilläggande: "När blir en gång ett non plus ultra? Icke förr än hemsökelsedagarna komma." Vi tillägga till det allmänna vettets behjertande, att från 1807 till 1847 ha oäkta barnens antal i stadsförsamlingen varit 1 år (1818) mellan hvart 2:dra och 3:dje (21 af 56), 8 år mellan hvart 3:dje och 4:de (1831 19 af 69; 1825 26 af 91; 1846 28 af 105; 1823 22 af 78; 1817 19 af 65; 1837 25 af 95 o. s. v.); 10 år mellan hvart 4:de och 5:te (1844 23 af 98; 1824 15 af 62; 1822 16 af 64 o. s. v.) 7 år mellan hvart 5:te och 6:te (1839 13 af 78, 1829 13 af 75 o. s. v.) 6 år mellan hvart 6:te och 7:de (1842 18 af 101); 2 år mellan hvart 7:de och 8:de, samt 4 år mellan hvart 8:de och 12:te. 1850 visa tabellerna 53 oäkta bland 153 — således mellan hvart 3:dje och 4:de. Vi få härvid ej glömma, att Helsingborg är en gästgifvargård på

verldsvägchartan och Sveriges Spaa. Staden drager följderna ensamt men ej ansvaret.

Man har plägat räkna mellan hvart 2:dra och 3:dje i Paris, hvart 3:dje och 4:de i Stockholm och Köpenhamn och hvart 6:te i Berlin. Detta är ett samhällsondt, som måste afhjelpas genom andra medel, än "hyllningssånger" om huru

"Mången med förkrympt, med inskränkt själ
Framtidstankar kallar för besatta"

seende i sjelfva äktenskapet det onda, hvarom "ljusets riddersmän" skola ropa:

Hvad som fördom, list och maktspråk snört
Nu i trånga former in, skall lossas.

Det *går* i sanning *ej an* att blunda för försöken att ge nya philanthropiska theorier åt gammal mennisko-fiendtlig praxis. Den *liberalismen* är blott — *lösaktighet*. Utom kyskhetens och äktenskapets ära, blifver den fattiga qvinnans öde uslare än slagtdjurets. Här behöfves åter ett riddarskap mot dessa qvinnoskändare, hvilka dela qvinnan i en klass, der förförelsen kostar hjertblod, och en klass, der försakelsen knappt kostar pengar. Qvinnofriden tillsvors oss redan af Birger Jarl. Må vår tid låta den lagen blifva *en sanning*.

"Du gör folket mycket, men dermed gör du ej glädjen mycken", säger Esaias Propheten till Gud; seende glädjen blott deri, att Christus kommer och utgjuter sin sanning och frid i verlden. Folkökningen är ett glädjeämne, om bland skarorna finnes tro och ära, bön och arbete; annars kunna tabellernas ökade siffertal väcka förskräckelse. Sjelfva statsekonomen måste bäfva om menniskoslägtets förökning skall öfvergå till kreaturens frihet. Få hednareligioner ha så förbisett äktenskapets vigt som vår tids upplysning. Skole vi gå "*framåt*", tills vi hunnit till vildens cultur? Här gäller sannerligen: *revocare gradum*. Att dessa sanningar röra *all land* och ej blott på *vissa orter* ha sin tillämpning, är klart som dagen.

Öfverallt behöfves all uppmärksamhet, om ej *socknen* skall öfvergå från *en gemensamhet i gudstjenst* till en *socialistisk förening för barns uppfödande utan kända fäder*, der mödrarne beskatta communen hårdare än både stat och kyrka.

Prætereaque censeo hanc Carthaginem etiam esse delendam.

Om kyskhet och nykterhet blefvo allmänna, huru stor fattigskatt skulle en commun af 3600 menniskor och rika arbetstillfällen behöfva med 2 tunnor gulds capitaler?

Men hvad kan återuprätta kyskhet och nykterhet hos de förfallna, utan en *själsrörelse*, starkare än dessa *passioner*, hvilken af okyska och rumlare kan utropas för svärmeri? "Men visdomenom varder rätt gifven af all sin barn."

Ramlösa Runsten.

Denna är upptagen i Baron C. Hårlemans Dagbok 1749 vid p. 130 (№ 3 bland plancherne). Der läses med runor tecknadt:

Karl . Horleman . med . sin . husfru . H . J . Liven . reste . denne . sten . til . takksamt . minne . af . Ramlösa . vatns . dygd . ok . Grefvinnan . Ramels . omvordnad . an . MDLLLLL .

Annalernas i 7:de Kap. fortsättning.

Icke fulla 30 år fick Helsingborg njuta fred och lugn. År 1709 d. 1 Nov. landstego Danskarne vid Råå fiskläge. Fältmarskalken *Stenbock* stod med 3 kavalleriregementen emellan Påhlstorp och Glumslöf, men såg sig icke i stånd att hindra landstigningen.

Om detta fälttåg så vidt det rör Helsingborg vill Förf. lemna ej blott den underrättelse som är hämtad ur Fältmarskalk Stenbocks lefverne, utan ock ur tvenne Danska Generaladjutanters dagböcker, samt Major Scheels Relation om Helsingborgs slag. Enligt dessa hade Danska arméen embarquerat på Köpenhamns redd och den 9 Nov. nya stilen kl. 7 om aftonen gick Generalitetet om bord. D. 10 lade flottan ut och låg för motvind till ankars. Den 11 kl. 7 om morgonen lyftades ankar och flottan gick under segel. Kommen ett par mil ut i sjön, hördes att de Svenske lossade alla kanoner kring Malmö och Landskrona fästningsvallar. Danska Amiralen svarade derpå med 3 skott, eller Dansk lösen; kl. 6 om aftonen ankrade flottan vid Råå bugt. En Lieutenant Reventlov och 30 grenadierer gingo med en barkas i land vid Tegelugnen, der några Svenska ryttare stodo posterade, på hvilka sköts med nickhakar från barkasen. Kort derpå lade sig en fregatt utanför Tegelbruket, som hela natten kanonerade stranden.

Detta öfverensstämmer i det hufvudsakliga med Relation i Grefve Stenbocks lefverne. Fältmarskalken hade sitt högqvarter i Landskrona. Signalerna voro sålunda anordnade: att när 4 svåra skott långsamt lossades från Landskrona.

signalerade det att de Danske ernade landstiga vid Barsebäck. Sex skott, att de ernade gå i land vid Råå och Barsebäck. På signalen af sex skott drog sig Öfverste Hjerta med sitt kavalleriregemente till Raus kyrka, Generalmajor Gyllenstjerna till Rya och Öfverste Levenhaupt till Glumslöf, men så förtäckt, att fienden ej kunde märka dem. Vid Rydebecks tegelbruk kastade Danska flottan ankar, satte ut 50 till 60 espingar med kanoner i framstäfven hvilka pejlade stranden och sköto på Fältmarskalken Stenbock och hans suite, som recognoscerade stranden och Danska flottan. Om natten läto de Danske sin flotta drifva med strömmen ned mot Råå läge, hvarest beqvämare plats till landstigning fanns. D. 12 debarqverades, och landstego af Danska arméen 4000 man under Generallieutenant Gersdorphs befäl, som slöto en bataillon quarré med Spanska ryttare kring sig. Kl. 2 om eftermiddagen kom Danska Konungen i land och tog sitt qvarter i den lilla krogen, som låg vid Råå bro. Kl. 10 om aftonen kom en Skånsk bonde till Danska lägret. Han berättade, att de Svenske hade 5000 man kavalleri och ernade om natten anfalla de landstigna Danska trupperna. Straxt beordrades några Danska fregatter att lägga sig nära mot landet, för att kunna beskjuta fältet framför Råå. General Reventlov patrullerade till kl. 1 om natten, Generallieutenant Gersdorph från kl. 1 till 3 och Generalmajor Eichstedt från kl. 3 till 5. Efter berättelsen i Grefve Stenbocks lefverne, skall Danska Konungen kl. 8 om morgonen kommit på en fregatt från Köpenhamn, och vid sin ankomst med ett grufligt skjutande från Danska flottan blifvit saluterad: detta nämner icke Generaladjutanten Hvidfelt i sin Journal, han berättar endast att Konungen gått i land. — D. 13 Nov. debarquerades resten af Danska infanteriet. Från Helsingborg kommo bönder, som berättade att Svenska garnisonen retirerat sig derifrån. Sedan kom en del af borgerskapet från staden, som soumitterade sig och blefvo af Danska Konungen om nåd försäkrade. Desse berättade, att de Svenske hotat bränna upp Helsingborgs stad, hvarföre de ock anhöllo om Dansk protection, och att i staden en stark garnison måtte inläggas. Samma dag fick Öfverstelieutenant Scheel befallning att utsticka ett nytt läger för hela Danska arméen.

Samma dag, som var den 2:dra efter gamla stilen, drog Fältmarskalk Stenbock sig undan mot Belteberga, sedan han utan infanteri och kanoner funnit ogörligt hindra Danskarnas landstigning; d. 3 och 4 gamla stilen, gick han om Anne-

löf och Keflinge till Svenstorp, den 5 till Malmö; Skånska ryttarne lade han i garnison derstädes, men alla deras hästar sände han upp till Wexiö. D. 14 Nov. var Konungen af Danmark med General Reventlöv ute att recognoscera $1\frac{1}{4}$ mil från lägret, hafvandes en eskort af 600 man, då de passerade vägen genom tegelbruket. Flere regementer beordrades att hålla sig marschfärdige. D. 15 kom Öfverste v. Enten med sitt regemente till Helsingborg, satte sig i possession af staden och slottet; straxt derpå om eftermiddagen, ryckte Prinsen af Hessen med sitt regemente in i Helsingborg och kl. 2 om eftermiddagen for Danska Konungen från Råå till Helsingborg, eskorterad af 50 man garde till häst.

Den 16 blef Öfverstelieutenant Heinsen commenderad till Helsingborg, att genast författa plan och ritning till fästningsverks anläggande kring staden. Danska Konungen red ut till lägret om eftermiddagen, passerade arméens begge linier och efter en timmas uppehåll for åter till Helsingborg. Underrättelse inlöpte genom Skånska bönder, att Grefve Stenbock med 3000 man kavalleri passerat Getinge bro och camperade $\frac{3}{4}$ mil på andra sidan. Samma dag begyntes med Salva Gardies brefs utgifvande till adeln och andre som dem begärde. Den 20 kom Danska Drottningen, Prinsessan och Prins Carl till Råå att bese arméen. Den 21 marscherade Generalen till Knutstorp, Amiral Ankarstjernas gård, och derifrån till Helsingborg; under vägen fick General Reventlöv veta att Grefve Stenbock var i Malmö, och att han låtit uppkasta Getinge och Käflinge broar. Den 24 begyntes med fortificationsarbetet kring Helsingborg och att palisadera. D. 26 gafs ordres att gå i Cantonerqvarter. Grenadierregementet som Kammarherrn Eichstedt commenderade blef i Helsingborg. Lifgardet till fot på Gunnarstorp. Drottningens regemente i Glumslöf. Blöckers regemente i Hilleshög. Gaffrons regemente i Härslöf. Kronprinsens uti Tirup. Öfverste von Sees i Säby. Legards i Wadensjö. Legels i Runneberga. Laurwigs i Sirköpinge. Artilleriet i Ottarp. Öfverste von Entens *) commenderadt på arbete i Helsingborg. General Reventlöv på Belteberga. Generallieutenant Gersdorph i Walåkra. Generallieuten. Rantzov i Sirköpinge. Generalmajor Eichstedt i Helsingborg. Generalmajor Brockdorph i Glostrup. Brigadier Rotsten på Duege. Brigadier Legard i Wadensjö. Brigadier Prinsen af Hessen i Ramlosa.

*) Var han af samma slägt som Helsingborgs fordne Kyrkoherde De Fine (von Enten)?

Den 29 Nov. var Danska Konungen uppe på Kärnan, red sedan ut till Pålsköp och Pilshult.

Den 4 December reste Danska Konungen ut och beság alla cantonerqvarteren.

Den 5 gick Danska Konungen från Helsingborg öfver till Helsingör och samma dag begyntes med Danska Lifgardets transporterande öfver Sundet till Seland.

Den 7 kom en Dansk desertör, som först rymt till Landskrona och nu åter rymt derifrån. Han berättade att Svenska garnison var 600 man, och att borgerskapet måste isa grafvarna. Samma natt blef allarm i Danska cantonerqvarteren, så att allt manskapet måtte hela natten vara under gevär; ty en rapport hade inlupit, att de Svenske voro i full anmarsch att surprenera dem; men dagen derpå fick man veta, att ett Svenskt detachement af 500 hästar på 3 mils afstånd varit på recognoscering.

Den 8 kommo två Svenska desertörer och berättade att ett Svenskt parti af 500 hästar varit uti Orkeljunga, att en prest i östra Ljungby vid namn Coccius, som bodde en mil derifrån, rest till dem, och när han kom hem lät han i kyrkan offentligen tillsäga bönderne, att ingen måtte hysa eller herbergera någon Svensk desertör.

Den 15 kom General Reventlöv från Helsingborg der han fått till sig den sista transporten af Sprengels dragoner.

Den 16 kom en prest från Landskrona, som frambar Svenska Commendantens helsning till General Reventlöf, med begäran att Generalen, när han var färdig att belägra fästningen, ville låta honom veta hvad hus han logerade uti, så skulle Commendanten icke låta skjuta på detsamma; då Danska Generalen svarade: att hans qvarter blefve i löpgrafven och på batterierna.

Den 17 fördes de tvenne Rådmännen som tagits till gisslan i Lund, derifrån till Helsingborg.

1710 den 5 Jan. arresterades en prest och fördes till Helsingborg derför att han på predikstolen bedt för Danska Kungen, vägrande uppläsa Danska Kungens påbud om contributioner.

Först med Mars drog sig kriget mot Helsingborg. Den 3 Mars stod Danska arméen på höjden ofvanför Råå, inväntandes den Svenska, och hade derföre rangerat sig i ordre de bataille.

Den 4 Mars kom en förstärkning af 4 bataljoner landtmilice från Danmark. General Reventlöv som sjuk gick till

Helsingborg. Generallieutenant Rantzov fick befälet öfver arméen.

Den 5 ändrades ordre de bataille; Danska arméen drog sig till Helsingborg, och dess läger slogs ofvanför staden, på ett kanonskotts afstånd, så att arméen hade Helsingborg bakom sig, ett moras på högra flygeln, ett litet moras och skogmark på venstra, samt höjden hvarest de posterade sina kanoner. Två kanoner indeltes på hvart infanteriregemente och fyra stora kanoner posterades på en höjd midt i den första linien.

Den 6 kom gardet till häst öfver till Helsingborg. Flere partier utskickades till att recognoscera, hvilka återkommo med underrättelse att de Svenske stodo vid Landskrona, och hade derifrån samt från Malmö hämtat till sig artilleri.

Den 7 kom Grefve Holks regemente öfver till Helsingborg.

Den 8 var General Rantzov ute att recognoscera, under hans frånvaro kom en fausse allarme i Danska lägret. En Dansk Lieutenant, som varit ute på parti, hade stött på ett Svenskt detachement och af detsamma jagad, kom i fullt sporstreck till lägret och berättade att hela Svenska arméen var i antågande, då General Eichstedt lät från Kärnan ge signal med 3 skott, hvarpå hela arméen gick under gevär.

Den 9 voro partier ute att recognoscera, hvilka enhälligt berättade, att de Svenske voro på $\frac{3}{4}$ mil nära, hvarpå General Rantzov gaf ut ordres att arméen skulle vara allart och kavalleriet hafva sadladt.

Detta är hvad vid Danska lägret passerat enligt Hvidfelts journal, hvad vid det Svenska sig tilldrog får man äfven kortligen berätta.

Den 21 Febr. gamla stilen reste Grefve Stenbock till Malmö.

Den 22 sammankallade han borgerskapet, uppmuntrade dem att göra sammanskott till arméen. Hans tal var så rörande, att alle gingo hem, togo hvad de hade och lemnade till den behöfvande Svenska soldaten; Grefve Stenbock fick både penningar och proviant. En bataljon under Baron Hamiltons befäl togs af Malmö garnison och 20 kanoner, 2 mörsare samt 2 haubitser med all tillbehörig ammunition afsändes derifrån till arméen. Samma dag reste Grefve Stenbock tillbaka till högqvarteret i Norrhviddinge prestgård.

Den 24 kom manskapet och artilleriet från Malmö.

Den 26 om morgonen kl. 2 bröt Svenska arméen upp från Norrhviddinge och gick i fyra colonner till Tågarps bro, derifrån till Giedsholm och Häslunda. Öfverstelieutenant

Bennet förde avantgardet af 1000 man, och 2 regementen kavalleri voro beordrade att soutenera honom när så behöfdes. Vid Giedsholm och Häslunda blef Svenska arméen stående öfver natten. Grefve Stenbock trodde säkert att Danskarne hade kunskap om hans marsch, och att de således skulle valt den i Grefvens tanka bästa ställningen, nemligen emellan Kropps och Wellufs måsar; derföre hade Grefve Stenbock sin armée rangerad både till marsch och till batalj.

Den 27 bröt Stenbock upp från Häslanda. Han hade haft närmare att gå åt Frillestad, Welluf, Ramlösa, men der mötte flera hinder, vägen togs åt Kropp och Fleninge. Der camperade Svenska arméen i ett svårt väder. Grefve Stenbocks afsigt var att komma fiendens venstra flygel i flanken.

Nu kommer den märkliga dagen i Helsingborgs annaler. Trenne särskilda relationer får jag meddela: den ena af Generaladjutanten Hvidfelt, den andra utdragen ur Grefve Stenbocks lefverne och den tredje ur ett tyskt manuscript, som Major Scheel eger, och hvaraf General Dyke fått afskrift, hvilket lemnar den fullständigaste underrättelsen.

Den 10 Mars kl. 8 om morgonen fick General Rantzov tidning att fienden var i anmarsch, hvarpå han straxt red ut från Helsingborg till lägret; något derefter lossades 3 skott på Kärnan till signal att de Svenske voro i annalkande och att en hvar skulle vara på sin post. Kl. emellan 10 och 11 syntes några Svenska förtrupper, hvarpå Generallieutenanten lät kavalleriet sitta upp, och arméen rangerades efter förut gifna ordres de bataille; derpå hörde vi, säger Hvidfelt, ett gruffligt skjutande af de Svenske, som plundrade eller rensade sina gevär. Kl. ungefär 11 såg man de Svenske med sitt kavalleri i full marsch komma fram ur skogen, hvarest de efter hand formerade sin slagtordning på ett kanonskott nära framför den Danska. General Rantzov och Brigadier Wilster redo upp på höjden framför Danska arméen för att bese fiendens anmarsch, och som Generalen märkte att de Svenske drogo största delen af sitt kavalleri på deras venstra flygel, och tillika avancerade så högt upp, att man kunde märka, det de ernade gå på andra sidan om det moras, som låg på Danska högra flygeln, och de Svenskas afsigt således syntes vara att med sitt kavalleri hugga in i de Danskas högra flank eller ock afskära dem reträtten till Helsingborg: så lät General Rantzov allt kavalleriet på Danska högra flygeln marschera upp på andra sidan om moraset som betäckte högra flygeln, och der rangerades Dan-

ska kavalleriet sålunda, att det hade moraset till venster och till höger en gärdesvall och en buskmark, hvarest det stod Svenska kavalleriet till mötes, som deråt syntes ställa sin marsch.

Emellertid kanonerade Danska artilleriet starkt på de Svenske, och General Rantzov, som ännu höll stilla på höjden att observera fiendens rörelser, befallte Generaladjutanten Hvidfelt, att beordra Danska högra flygelns kavalleri, som General Rothsten commenderade, att genast avancera för att vinna höjden, hvilken låg lika rätt framför kavalleriet på sidan om byn Filborna. Generaladjutanten frambragte orderne och General Rothsten svarade att han måste hafva tid att rangera regementerna, något derefter avancerade kavalleriet och i synnerhet gardet till häst, som var rangeradt två man högt eller på två leder, och var gardet vid pass 80 skridt före de andre. De Svenske på sin sida ryckte an i fullt sporstreck: under detta kom Danska infanteriet på högra flygeln i full marsch mot de Svenskas venstra. Danska gardet till häst culbuterade de Svenska sqvadroner med hvilka det träffade, hvarpå andra Svenska sqvadroner ryckte an, som äfven måste vika, då i detsamma en Svensk sqvadron högg in i flanken och i ryggen på en af Danska gardets sqvadroner, hvilken hade blifvit slagen om ej en sqvadron af Öfverste Ejflers regemente kommit till secours och huggit in i flanken på den Svenska. Danska kavalleriet hade emellertid all framgång och dref den Svenska venstra flygeln för sig, hvarunder mycket folk stupade på de Svenskas sida, så att det syntes som segren var i de Danskas händer; under detta kom Danska infanteriet i träffning med de Svenskas venstra flygel och voro i fullt handgemeng. En lucka var blifven emellan Danska infanteriet och kavalleriet på högra flygeln af vid pass 1000 skridt; man kunde således icke så noga observera hvarandra och huru det gick till. De Svenske hade emellertid fått nya friska sqvadroner fram, som attaqverade de Danskes kavalleri på högra flygeln. och berättar Hvidfelt, att då han kom ridande och såg sig tillbaka, blef han varse Öfverste Holstes dragoner i full reträtt och af de Svenske förföljde, det han alldeles icke kunde begripa. Straxt derpå träffar han General Rothsten, som ropade till honom, att han genast skulle rida bort och se till att han kunde få något infanteri åt den sidan, som genom sin eld kunde sätta eller uppehålla Svenska kavalleriet tills det Danska repousserade kavalleriet finge rådrum att mellera sig. Han skyndar sedan han fått dessa ordres, men

då han kom ned åt valplatsen såg han intet Danskt infanteri utan blott Svenskar, hafvandes då redan Danska infanteriet dragit sig mot strandsidan, utom en enda bataljon af Prinsen af Hessens regemente, som avancerade med fronten mot Svenska kavalleriet, hvilket förföljde de Danske, och red Prinsen sjelf för samma bataljon. I det Generaladjutanten Hvidfelt red längre upp fick han se hela Danska högra flygelns kavalleri i full reträtt, och det gerad nedåt Rååsidan, varandes allenast en liten del som tog vägen åt Engelholmsporten, och allesammans af det segrande Svenska kavalleriet förföljde. Infanteriet tog äfven flykten, och detsamma fann Hvidfelt under fästningsvallarna både mot Råå och Engelholmsporten. Vid denna tullen träffade han General Rantzov, som sökte att förmå det der varande Danska kavalleriet att åter formera sig i sqvadroner, rycka ut och afslå de Svenske, som på alla sidor förföljde de flyktande; men som Generalen var blesserad, uppdrog han detta åt Hvidfelt, som fick litet kavalleri af Bylows dragoner och af gardet att rangera, med hvilka han tillbakadref ett parti Svenskar som gått förbi ett pass genom ett jorddike och nu avancerade emot Engelholmsporten. De Svenske förlorade vid detta tillfälle 40 à 50 man. Sedan Svenska arméen segrande stannat på valplatsen, gick Danska kavalleriet och infanteriet in uti Helsingborg, hvarpå de genast commenderades att gå till valls, och blefvo rangerade tre leder högt rundt omkring fästningen.

Den 11 kom Danska Generallieutenanten Carmillion till Helsingborg att emottaga befälet öfver trupperna. Samma dag kom Öfverste Dücker med en trumpetare från Svenska lägret och lät å Svenska Fältmarskalken Stenbocks vägnar veta, att som han såg att de transporterade sina trupper öfver till Seland, ernade han storma staden, och då låta allt springa öfver klingan, om de dermed fortforo; men ville de ingå capitulation och gifva sig till fångar, skulle dem förunnas hederliga vilkor; hvarpå de Danske svarade spotskt med försäkran att de till sista man ernade försvara sig. Den 12 gingo Generalerne Carmillion och Eichstedt till Seland, och Generalmajor Dewitz fick befälet i Helsingborg. Samma dag gjorde hela arméen sin ed att försvara sig till sista man, äfven gafs det ordres att alla kavalleriets hästar skulle skjutas ihjäl. Den 13 marscherade de Svenske tätt upp emot staden, och syntes som de ernade angripa den: från Kärnan kanonerades på dem. Alla hus som lågo utanför förskansningarne, stuckos i eld, och som de Svenske märkte att de

Danske ernade göra ett förtvifladt motstånd, drogo de sig tillbaka, men i dess ställe uppkastade de ett batteri vid stranden, från hvilket de sköto på bryggan och de små Danska fartyg der lågo. Danska fregatter lade upp och drefvo de Svenske från detta batteri. Om natten begyntes bombkastning från Svenska lägret, hvilken ingen synnerlig skada gjorde, ty de gingo öfver manskapet som stod på vallarne. Om natten deserterade 4 borgare ut till Svenska lägret. Om aftonen förut hade krigsconselj blifvit hållen. Alla sjuka och blesserade voro samma dag transporterade till Seland, alla garderna barrikaderade, alla rust- och ammunitionsvagnar uppbrände. Den 14 transporterades alla ryttare och dragoner öfver till Helsingör. De Svenske fortforo med bombkastningen. Om aftonen föll en bomb uti Danska krutmagazinet, då en 3 till 4000 bomber och granater sprungo, hvilket gjorde en stor consternation.

Den 15 kom en Ryttmästare med en trumpetare från Svenska lägret och begärde lista på de Svenske, hvilka Danskarne hade gjort till fångar, samt föreslog fångutvexling. Samma dag kommo fyra Danska örlogsskepp, en myckenhet copverdieskepp och små fartyg till Helsingborg. Kl. 4 om eftermiddagen, under en mycket stark dimma, begyntes embarqueringen. Först gick ena linien från vallarne och transporterades ut på skeppen, då den var ombord den andra och sist den tredje linien.

Magazinerna plundrades, säden kastades ut på gatorna 10,000 tunnor råg, korn och hafra utom ärter och salt; när sista linien ryckte ned från vallen förnaglades alla kanoner och krutet skämdes. En Lieutenant med 30 man gjorde sista barrieren vid bryggan, när den var färdig gå om bord, uppkastades några plankor på bron. General Devits och Generaladjutanten Hvidfelt voro de siste; så snart allt hvad danskt var var om bord, gingo de i en båt öfver till Helsingör.

Det var en stor lycka för de Danske att en tjock dimma betäckte deras embarquering, ty annars hade de Svenske kunnat storma vallarne och åtminstone nedgjort eller tillfångatagit en del af sista linien.

Detta är ett utdrag af Generaladjutanten Hvidfelts på Tyska skrifna Journal, den han på befallning den 11 April 1710 till Danska Konungen ingaf.

Berättelsen om detta slag i Grefve Stenbocks lefverne är korteligen denna:

Den 28 Februari i gryningen bröt Svenska arméen upp,

gick mot Allerum och Pihlshult genom en trång och skogig väg. Öfverstelieutenant Bennet med 1000 man gick förut. Han träffade en Länsman. Denne ansåg honom och hans corps för Danskar; ty de främsta lederna hade hvita kappor. Länsmannen talte mycket öppenhjertigt med Öfverstelieutenant Bennet; men när han märkte sitt misstag att de voro Svenskar, blef han högeligen förskräckt, då han bad om nåd och gaf Öfverstelieutenant Bennet underrättelse huru han utan larm skulle kunna komma in på Danska lägret. Fyra Danska utposter blefvo genast borttagne utan att ett skott lossades: derpå Danska Stallmästaren Keskow med 12 fouragevagnar. Af honom fick Öfverstelieutenant Bennet veta, att ett parti fourage skulle komma, och kort derpå mötte han en Dansk Regementsqvartermästare med 8 furirskyttar, af hvilka en vardt skjuten, de andre räddade sig med flykten. Härpå hördes larmskott från Helsingborgs Kärna. Danska arméen ryckte straxt ut. Grefve Stenbock, då han kom fram vid Pihlshult, fick se fiendens armée uppställd i slagtordning. Helsingborg hade de bakom sig. Högra flygeln sträckte sig öfver vägen, som går från Helsingborg till Kropp. Venstra öfver vägen, som går till Pihlshult, framför det så kallade Jöran Jöranssons hus. Grefve Stenbock såg de Danskes ställning långt fördelaktigare än han tänkt. Han öfvertänkte i hast sin plan; gjorde en helt ny arrangering, och lät läska geváren, som om natten blifvit våta. Omsider när klockan var 12 och lösen gifven: *Med Guds och Jesu hjelp*, begynte arméen röra sig till venster. Detta skedde med mycken svårighet, ty trupperne måste passera flera moraser som ej voro alldeles tillfrusna. Desslikes besvärades de af Danska kanonerna, som gåfvo beständig eld. Efter en timmas förlopp var General *Burenskjöld* framkommen. Han hade icke mer än nio sqvadroner eller hälften af sin flygel. Han attaqverar Danska gardet med värjan i hand så häftigt, att de blefvo något tillbakadrifne, men satte sig straxt, och under General *Rantzovs* anförande åter å sin sida med en häftighet attaqverade de Svenske, att Svenska och Danska leder bröto kors igenom hvarandra, då de Svenske såsom svagare måste vika, churu de Danske vid denna attaque förlorade Öfverstarne *Holst* och *Sprengel*. Emellertid kom General Gyllenstjerna med sina sqvadroner och uppehöll Danska kavalleriet, hvarigenom de slagne Svenska sqvadronerna fingo tid att sätta sig, och Grefve *Levenhaupt* hann komma fram med reserven. Dessutom tog Grefve *Stenbock* sjelf Grefve Düker med femmänningarne, Öfverstelieutenant *Ben-*

net med 2 compagnier af adelsfanan och 4 compagnier af Smålands kavalleri från högra flygeln, till att dermed förstärka den venstra. Med denna nya styrka blefvo Svenskarne de Danske i kavalleri vida öfverlägsne och lyckan och segren vände sig nu på Svenska sidan. Från Danska venstra flygeln, som General *Dewitz* commenderade, sändes genast Legels och Laurwigs regementer, hvilka kommo fram och träffade samman med de Svenske, men kunde ej afslå dem eller hindra deras framgång och seger, hvarpå Dewitz sjelf med fyra sqvadroner, tvärt emot Öfverstarne Mesers och Scheels föreställningar, rycker fram till högra flygeln, för att secundera densamma, men kom för sent, och måste följa med de flyende, som af Svenskarne förföljdes under Helsingborgs vallar. Svenska infanteriet hade emellertid avancerat, det Danska stod fördelaktigt på höjden tätt intill moraset. De Svenske måste fram igenom kärret och tufmarken. Hamiltons och von der Noths regementer voro de på Svenska venstra flygeln, som efter en gifven salva på 30 stegs afstånd med bajonetten bröto in på Danska infanteriet, ehuru med Spanska ryttare försvaradt. General Palmqvist gjorde detsamma, samt Sparrfelt och Taube på högra flygeln. Danska Grenadiergardet gjorde tappraste motstånd, och gjorde länge segren för infanteriet tvifvelaktig; men sedan Svenska kavalleriet hade slagit det Danska på flykten, äfven på deras venstra flygel, fick General Mejerfelt tillfälle att detachera något kavalleri, för att secundera General Sparrfelt, som var i hård träffning med Danska infanteriet och isynnerhet nämnde Grenadiergarde, och i detsamma kom Öfverste Schomer med en bataljon Saxare, och gaf det käcka Grenadiergardet en duktig salva i flanken, hvarpå de måste vika och hela Danska corps de bataille taga flykten. Under reträtten förlorade de Danske mycket folk. Några bataljoner blefvo alldeles afskurna och måste sträcka gevär. Mycket manskap blef qvarsittande i kärret och af de Svenske nedhugget. Öfverstelieutenant Bennet förföljde de flyende tätt under pallisaderne och gjorde många fångar. Han drog sig derpå tillbaka och satte sig med sin trupp emellan twä moras, der han efter Svenska berättelsen, af Rantzov, men enligt den Danska, af Dewitz, åter attaquerades; men måste åter vika och med flykten sig rädda. Härmed slöts bataljen och Grefve Stenbock hade inom två timmar vunnit en herrlig och fullkomlig seger. På Svenska sidan stupade Öfverste von der Noth och Öfverste Tunderfelt, Major Fletwood och 810 gemena. Blesserade voro Öfverste Hestesko, Öfverste Braun,

som dog dagen efter, Öfverstelieutenanterne Cojet, Falkenberg och Carl Bildstein, Majorerne Silfversparre, Bonde, Odelström, Morman och en myckenhet andre officerare samt 2400 man gemena. De Danske lemnade på valplatsen 4000 döde och deribland 10 Öfverstar, Öfverstelieutenanter och Majorer, 3000 tagne till fånga och bland dem 90 officerare af olika grader; General Rantzov blesserad. Prinsen af Hessen fick två skott i högra handen, och af de gemena voro 3000 blesserade. Af Danska gardet till häst funnos ej mer än 10 man efter bataljen, 80 af gardet till fot, och hvardera regementet utgjorde före bataljen 1300 man. 35 man voro igen af Kronprinsens regemente och 55 af Prinsens af Hessen. Hela Danska lägret med 29 metallkanoner och 2 haubitser föll i de segrandes händer. Kl. 4 om eftermiddagen affärdade Grefve Stenbock Regementsqvartermästaren Henric Hammarberg till Stockholm med berättelse om denna herrliga seger. Grefve Stenbock tog sitt högqvarter på Påhlsköp.

Sådan är i korthet den Svenska berättelsen om Helsingborgs slag, med hvilken man kan jemföra följande utdrag af en fullständig Tysk och i Danmark författad relation.

Sedan uti Danska generalitetet beslutadt var, att arméen skulle bryta upp från Christianstad, blef frågan hvarthän: General Dewitz höll före bäst vara att gå mot Ystad. General Rothsten: att cantonera kring Rönnö å och der subsistera; General Rantzov förente sig med Dewitz; General Eichstedt var af den tanken att gå till Helsingborg i anseende till närmaste communication med Seland. General Reventlöv att fatta posto vid Getinge och Keflinge å, der förskansa sitt läger och subsistera af den rika Malmö slätt, som man då hade bakom sig.

Den 24 Febr. nya stilen kom Danska Konungens ordres att man skulle hålla sig à porte att kunna draga till hufvudarméen den corps, som under General Brochdorphs befäl låg vid Malmö.

Den 26 satte sig Danska arméen vid Skarhult.

Den 1 Mars kom Brochdorphs corps från Malmö till Roelsberga.

Den 27 Febr. lemnade General Reventlöv, som var sjuk, befälet till General Rantzov. Conselj hölls om man skulle sätta sig bakom Getinge å eller om man skulle gå till Helsingborg? Det sednare beslöts.

Den 28 kom Ryttmästar Oerts med Konungens ordres att gå mot Helsingborg, hvarpå marschen fortsattes till Rön-

neberga och vidare till Råå, der arméen den 2 Mars fattade stånd. Den venstra flygeln betäcktes af Råå å och by, den högra sträckte sig ända upp på höjden vid Glumslöf. Allt bagaget och tälten voro förut gångne till Helsingborg; arméen måste således natten öfver stå under bar himmel, hvilket hade händt dem två gånger förut. Om natten beslöts rycka fram till Helsingborg, och Generalqvartermästar Scheel afsändes om morgonen att utstaka lägret.

Den 3 Mars rangerades arméen en ordres de bataille och ryckte fram mot höjderna vid Vadensjö. Danska kavalleriet hade lidit mycket, och af infanteriet voro 1000 man sjuka, som fördes till Helsingborg.

Den 4 befalltes att alla Generaler, Öfverstar och Compagnichefer skulle lemna sina hästar åt kavalleriet, samt skrefs till Ministern Lenthe, att han skyndsamt måtte öfversända Fuhrmans och Holkiska kavalleriregementerna. Samma dag hölls en lång conselj hvar man skulle slå läger och afvakta fienden. Efter flera och olika meningar derom, beslöts att man borde intaga samma läger som Christian V haft och der han med arméen stått då Helsingborgs citadell år 1676 belägrades och intogs. Generalqvartermästaren Scheel hade redan afstuckit det.

Den 5 Mars ryckte arméen in i lägret. Några bataljoner felades tält och dessa förlades i närmaste byar. Leppels regemente och 1 sqvadron lifdragoner lades uti Filborna by, östra Seländska bataljon under Öfverste Berg och Läländska bataljon under Öfverste Juel lades i Ramlösa. Uti Helsingborg inqvarterades den andra vestra Seländska bataljon. Samma dag om eftermiddagen kom Danska Konungen oförmodligen till Helsingborg. Besökte den sjuke General Reventlöv, var en timmas tid i hemlig öfverläggning med honom. Alla Öfverstar och Chefer ingåfvo sina betänkanden till Rantzov, huru arméen bäst skulle rangeras till slag och träffning.

Den 6 Mars ryckte arméen ut en ordres de bataille, Konungen besåg densamma och fann dess ställning fördelaktig. Venstra flygeln betäcktes af en djup, med skog beväxt och temligen morasig och sumpig ravin; den högra flygeln af ett kärr och af förposterna som lågo i Filborna. Fronten för första treffen sträckte sig fram från venstra flygeln till den högra, öfver ett temligen högt men slätt fält i sluttning mot högra flygeln. Nedanför var en jemn men sumpig, tufvig och morasig plan, som endast på 3 ställen var görligt att passera. Till venster gick vägen åt Pilhshult. Rätt fram gick vägen till Engelholm, och till höger vägen till

Filborna. Emellan den sumpiga och morasiga terrainen och lägret var vid pass 1000 skridt slätt fält, närmast lägret hårdt och fast, men längre ned mot moraset stenigt och tufvigt slutligen sumpigt, framför högra flygeln en höjd, från hvilken man kunde se öfver hela nejden. Der sattes en fältvakt, af en Ryttmästare, en Löjtnant och en Cornett, samt 50 ryttare; och framför venstra flygeln en ännu ansenligare höjd, der 3 tolfpundiga kanoner och 2 haubitser uppdrogos. Af det öfriga artilleriet delades 2 kanoner på hvart regemente. Konungen af Danmark reste derpå till staden åter, spisade middag, besökte den sjuka Grefve Reventlov och talade med honom i enrum en timmas tid, for så öfver till Helsingör på sin speljagt och lät genast gardiet till häst transporteras öfver till Helsingborg. General Rothsten och med honom några andra, föreslogo om man intet borde uppkasta retranchementer kring lägret; men det ansågs mindre nödigt. Prinsen af Hessens tanka var, att man skulle lägga redoutter på flyglarna, hvilket icke heller vann bifall. Samma dag utsändes tre partier, hvardera af en Löjtnant och 12 väl beridne ryssar. Ett parti mot Vadensjö, ett mot Belteberga och ett mot Ekebro. Desse så väl som spioner rapporterade, att svenska arméen fouragerade och hämtade artilleri från Malmö och Landskrona. Samma dag beslöts, att när signal gafs från Kärnan med 3 skott, skulle alla regementer rycka ut, hvarpå sitt anordnade ställe. Samma dag gick ett parti ut på fouragering till Häslunda; samma dag kom Holkens regemente, som lades på andra sidan om kärret.

Den 8 utsändes två partier: ett åt Ekebro, det andra åt Valåkra bro, det sednare skulle blifva vid Valåkra stående, tills att en utgången fouragering vore väl till lägret återkommen, och emellertid insända rapport om någon fiende förnummes. Kl. 6 om aftonen kom ett parti åter, som varit åt Belteberga med rapport, att svenska arméen marcherat genom Häslunda och voro vid Frillestad ½ mil från Ramlösa och 1 mil från lägret, hvarpå Rantzov genast beordrade de regementer som lågo inqvarterade i Ramlösa att rycka fram till lägret, samt de i Filborna förlagde trupper att vara på sin vakt; sedan kom underrättelse att man vid Hjortshög blifvit fienden varse.

Den 9. Söndag. General Rantzov red ut att recognoscera ½ mil från lägret, fick då underrättelse af bönder, att fienden stod vid Belteberga och Halmstad, af andre att han var på marschen till Kropp och Rosendahl. Nya partier utsändes åt Valåkra och Ekebro. En postering sattes vid

Brohagen af 150 man infanteri och 12 hästar, äfven sattes en postering vid Påhlsköp kallat Rotenhause. General Rantzov kom hem vid pass kl. 10, bevistade gudstjensten, och sedan han spisat red åter ut med flere Generaler, tagandes vägen genom Filborna. Komna $\frac{1}{4}$ mil ofvan Filborna fingo de höra 3 larmskott från Kärnan. Rantzov som ingen fiende märkte blef förundrad, satte tillika med de andre i fullt spårsträck emot Helsingborg. En Capten Buchwaldt var orsak till detta larm. En svensk patrull hade jagat efter honom och det utgångna parti han förde, kommandes till lägret, lät han slå larm och berättade att fienden kom från Ramlösa sidan. Eichstedt gaf signal från Kärnan: arméen ryckte ut, men man märkte snart misstag och förhastande. Fem partier utkommenderades genast, ett mot Ramlösa och neder mot sjökanten bestående af en Löjtnant och 20 man. Ett mot Kropp, som var beordradt att hålla stånd, amusera de svenskas förposter, och således ge tid att rycka ut. Ett parti åt Häslunda. Det fjerde bestående af 3 Löjtnanter och 12 man skulle patrullera på sidan om Filborna. Det sista partiet mot Påhlsköp och kring sjön. Det partiet som var gånget åt Kropp kom åter, hvilket så väl som flere bönder, berättade att svenska arméen stod med högra flygeln vid Fleninge och den venstra vid Kropp, hvilket bestyrktes af Generalqvartermästaren Scheel, som med ett litet parti var utgången och sjelf sett huru svenska arméen gjorde halt vid Kropp, samt sedan drog sin linea mot Fleninge. Om aftonen beordrades Öfverste Eifler med en Öfverstelöjtnant, en Major, tre Captener och sex Löjtnanter, samt 400 man på piquet, som sattes på vensta flygeln framför Billovska dragonerna, och skulle hvar halftimma utskicka en duktig officer med 12 välberidna ryttare att recognoscera. Om aftonen såg man i de svenskas läger eldar, Rantzov befalte derföre att allt kavalleriet skulle hafva sadladt. De trupper som i brist på tält hade cantonerquarter i byarna, måste blifva qvar i lägret. Generalmajorerne Rothsten och Prinsen af Hessen voro Generaler af dagen, de lågo i lägret uti en liten koja framför Drottningens regemente.

Hvad denna natten passerat intills andra dagen slaget begynte, måste jag förbigå; ty till min harm och ägarens skada var ett helt ark borta i manuskriptet, hvilket allt detta innehöll; men förmodligen just icke något intressant.

Den 10 Mars . . . man såg svenska arméen på 3 colonner $\frac{1}{4}$ mil från danska venstra flygeln marschera fram i skogsbrynen uti en tufvig och stenig mark. Kavalleriet stod på flyglarna och infanteriet midt uti.

Vid Göhult der de måste defilera, drog sig deras venstra mycket starkt upp mot danska högra flygeln. Emot kl. 11 om förmiddagen lade sig dimman, att man kunde se öfver hela fältet, och huru de svenske stälde sig i slagordning, sålunda: att de lemnade sitt infanteri till vänster om den från Brohusen till Filborna sig sträckande steniga och högst ojemna marken, och intogo den höga plan, som var framför danska högra flygeln. På svenska högra flygeln stod kavalleriet framför Pihlshult mot Senneröd och Påhlsköp, eller det vid stranden liggande röda hus. Under denna de svenskas manöver hördes ett starkt skjutande, i det de svenske rensade sina gevär och laddade nya skott. Som de danske Generalerna trodde att Grefve Stenbock ärnade angripa deras venstra flygel, emedan styrkan af svenska arméen stod gent emot densamma, skickade General Rantzov Generalqvartermästaren Scheel, att anfalla Leffelska Regementet i andra treffen, att stöta till General Dewitz, som kommenderade venstra flygeln, samt att sätta sig som en förpost bakom en stenig, buskig och sumpig slätt, som gick ned åt sjön intet långt från Påhlsköp, för att dymedelst betäcka venstra flygeln. Generaladjutanten Klipping sändes äfven att hemta det grofva artilleriet, som General Rantzov genast lät plantera venster om Engelholms vägen, uppå den der varande höjden, med hvilket han ärnade till höger och venster flankera svenska arméen. General Dewitz fick befallning, om så behöfdes, med Gaffrons regemente försvara detta batteri, hvilket Öfverste Wilster begärt, då han rangerade och afdelte artilleriet, det han så skyndsamt verkställde, att kl. 10 var det i sin ordning. På vägen som gick åt Filborna hade Wilster planterat 2 fyrapundiga kanoner och 2 vid Blüchers regemente. Likaledes hade han planterat 3 tolfpundiga kanoner, 6 fyrapundiga, 2 tvåpundiga, samt en Haubits på den horizontela planen och höjden, med hvilka han begynte beskjuta svenska venstra flygeln under dess deplojering och det med god verkan.

Rantzov skickade nu Generaladjutanten Birchholtz till staden, med ordres till EtatsRådet Giese, Chef för Commissariatet, att han genast skulle affärda en kurir till Konungen med underrättelse om bataljens början. Öfverste Rippen hade befälet i Helsingborg; så snart Birchholtz kom, lät han första seländska bataljon gå till valls och satte en Capten med 60 man vid Engelholms porten, med ordres att intet släppa någon in i staden utan kommendantens tillstånd. Danska kavalleriet utgjorde 3100 man, 1300 på högra, 1800 på den venstra. I anseende till denna olikhet gjorde General

Rothsten föreställning, att om han intet finge förstärkning på högra flygeln, undsade han sig allt ansvar för utgången; men Rantzov svarade, att han intet trodde att högra flygeln skulle så snart angripas, och Generalen af venstra flygeln, Dewitz, försäkrade, att i fall förstärkning skulle behöfvas på den högra, skulle den genast komma.

Emedlertid hade de svenske med god contenance marscherat fram, ehuru mycket danska artilleriet besvärade dem. Och sedan deras venstra flygel hunnit höjden vid Brohusen, syntes som de ändrat dessein att angripa den danska venstra flygeln, ty de läto kl. half 12 sitt kavalleri på högra flygeln stå en panne under danska artillerielden, och drogo sitt infanteri till venster mot danska högra flygeln. Derpå red Rantzov till Corps de Bataille och högra flygeln, och beslöt att med arméen göra en svängning till venster, för att occupera den lilla höjden, hvilken låg nedanföre åt Filborna till. Generaladjutanten Klipping är den enda som berättar, att Rantzov ansett denna ändring för nödig, och att han varit derpå betänkt, att låta högra flygeln fatta posto vid Filborna by, och byn med infanteri besätta. Eichstedt och Dewitz tillstå äfven, att dagen förut, och samma dag om morgonen blifvit beslutadt, att i händelse så fordrades, skulle denna by betäcka högra flygeln. Nu såg General Rantzov, att de svenske allt mer drogo kavalleriet från sin högra till sin venstra flygel: att svenska kavalleriet högt upp avancerade, att sannolikt syntes de ärnade gå förbi det moraset, som betäckte danska högra flygeln, och således deras afsigt, antingen falla danska högra sidan i flanken, eller ock afskära dem reträtten till Helsingborg. Derföre lät Rantzov genom Generaladjutanten Hvidfelt tillsäga General Rothsten, att han skulle med kavalleriet rycka fram och occupera byn Filborna. Detta verkställdes straxt, dock på så sätt, att General Rothsten drog sig på andra sidan om moraset, som förut betäckte högra flygeln; men sträckte den intet så långt fram, att den stötte till Filborna, utan slöt densamma upp emot en sten- och buskmark. De två bataljoner af Kronprinsens regemente, som voro instuckna mellan esqvadronerne blefvo något efter. Rantzov gaf nu genom Generaladjutanten Klipping ordres att högra flygeln skulle allt mer draga sig mot Filborna, men venstra blifva stående der han var, och sedan skulle Klipping rätta linien. Rantzov red derpå i fullt galopp till kavalleriet och Klipping till infanteriet och corps de bataille på högra flygeln, som genast begynte marchera upp. Första treffen tog sin point de vue på Senneröd. Andra treffen följde

efter i olika ställning. Vid moraset der de stannade planterades åter regementets stycken och danska kanonerna gäfvo en häftig eld på de svenske. Rantzov höll på höjden, för att se huru detta företagande aflopp: vid kl. 12 såg han som han kunde räkna 23 svenska esquadroner uti tre kolonner rycka an från Brohusen. De lemnade den steniga terrainen bakom sig, och togo sin point de vue på Filborna, som om det vore deras tanka öfverflygla det danska kavalleriet. Rantzov sände genast Hvidfelt med befallning till General Rothsten, att genast avancera med högra flygeln, och se till att han kunde vinna höjden, som låg vid Filborna, och genast ataquera de svenske. Prins Christian eller Kronprinsens regemente, som Öfverste Ludorph anförde, kunde icke följa kavalleriet, utan blef med sina kanoner stående i den svåra och djupa vägen. Corps de bataille på högra flygeln ryckte nu i hast fram ända till kärret. Genom denna liniens utsträckande, uppkom en lucka af 1000 steg emellan högra flygeln af corps de bataille. Och Generaladjutanten Klipping fann äfven en lucka emellan grenadiererna och jutska regementet. Infanteriet på högra flygeln hade råkat in på ett svårt och sumpigt fält, och hade i den skyndsamma marschen varit tvungne att lemna sina kanoner efter sig. Hela linien måste nu rycka an, och det skyndsamt, att de mäste af manskapet blefvo utplustrade och hade svårt att komma under andan. Under denna infanteriets uppmarscheringgingo regementerne' Legel och Lurvig uti fullt galopp från venstra flygeln till den högra. General Dewitz berättar att han desse regementer efter aftal afsändt, så snart han såg att högra flygelns kavalleri passerat Filborna. General Brochdorph, som kommenderade andra linien af högra flygelns kavalleri, då han såg denna starka anmarsch, befalde han ut Knaphengst med sina tre esquadroner och Sprengels dragoner skulle följa gardiet, men noga observera sin secundlinea, hvarpå han red att söka General Rantzov, som då han fick se General Brochdorph ropade: säg öfverste Mörner, att han attaquerar fientliga kavalleriet. Danska gardiet till häst som Mörner förde, var ställdt på 2 leder och avancerade genast en 80 skridt förut emot fienden, som äfven ryckte an, hvars första esqvadroner undveko choquen, i det de i fullt galopp kastade sig bakom ett träsk fullt af vatten och is, som låg till venster om danska gardiet. Den efterföljande svenska venstra flygeln formerade sig allt mer, så att General Rothsten, som med större delen af sin flygel var i fullt antågande, fann sig icke mer än 12 skridt från fienden just dä han hann den höjden, som honom var anbefalld att intaga.

Den första choque med 3 esquadroner af gardiet och 6 esquadroner lifdragoner, som danskarne gjorde, var på vägen till Kropp och Engelholm och skedde med den häftighet att hela svenska första linien culbuterades, månge nedhöggos och de öfrige en 100 skridt repouserade: den danska reserven högg nu efter de flyende svenska esquadroner, som voro nödsakade rädda sig mellan ett stenklammer och en häck, vid det lilla huset, som ligger emellan Filborna och Hauborna, der många svenska stupade och flere standar förlorades. Lifdragonerna tog 3 standar, Ryttmästar Bildstein och Grefve Stenbocks adjutant Berg blefvo fångne: Generallöjtnant Burensköld togs af danska gardiet. På danska sidan stupade Öfverste Holst, som förde lifdragonerna, hvilka äfven voro stälda på två led; och detta föregaf General Rothsten vara orsaken till den derpå följande olyckan; ty derigenom blefvo de desto snarare debanderade, isynnerhet under det de förföljde de slagne svenska esquadroner bakom häcken åt Filborna; så att då Rantzov såg de svenske med friska esqadroner åter komma anryckandes, måste han sända Adjutant Landting, att återkalla Rothsten med lifdragonerne och 3 esquadroner af Sprengels, samt tillika genom Generaladjutanten Klipping draga Lövenhjelms regemente dit; och var att Rothsten kunde komma i rättan tid tid åter, och raillera sina esquadroner, då andra träffningen gick för sig; General Brochdorph kom ock nu i samma ögonblick med mera kavalleri från venstra flygeln; ty nu hade de svenske ryckt in i den stora luckan emellan kavalleriet och infanteriet på danska högra flygeln och desse esquadroner blefvo af General Brochdorph med värjan i hand angripne, och just nu skedde andra treffen eller choquen emellan svenska venstra och danska högra flygeln, då de svenske ånyo repouserades och sex esquadroner culbuterades. Rantzov, som intet ville gifva dem tid att sätta sig, förföljde det svenska kavalleriet med all häftighet, och mycket folk stupade på svenska sidan; så att segren syntes redan vara i de danskas händer. Men Grefve Stenbock soutenerade de flyende Esquadroner med nya; ty de svenske voro i kavalleriet öfverlägsne på den flygeln: de hade 36 esquadroner och de danske blott 14. Träsket hindrade att man intet kunde attaquera de svenskas front. Deras slagna esquadroner satte sig, förmerades åter, gjorde nytt anfall, och de danske tvungos att vika. Gardiet på två leder måste hugga igenom svenska esquadroner på 6 à 8 leder. Lifdragonerna hade mist sin Öfverstelöjtnant Koplau i andra träffningen. som var illa blesserad, några af dem

blefvo öfver ända kastade af de svenske, och efter andra treffen med Sprengels dragoner melerade. En esquadron af lifgardiet blef af en svensk esquadron huggen i flanquen och ryggen, och åter den svenska af en dansk. Nu blef saken rätt allvarsam. General Rantzov förföljde de flyende; men straxt blef honom rapporterat att de svenske forcerade starkt: han kunde intet begripa att de svenske huggit in i ryggen, att gardiet nu kämpade mot en fördubblad svensk linea, att Öfverste Mörner och flere officerare blifvit blesserade, samt Öfverste Sprengel borta; men så var det, att sedan gardiet tre gånger gjort choque och lifdragonerna tvenne gånger råkade de i en hast i en sådan confusion, att Generalerne, oaktadt all möda de sig gjorde, skrik, hot, till och med sabelhugg, ej voro i stånd, att få dem till att raillera sig, och åter formera esquadroner: väl hade General Rothsten fått samla några små trupper, och honom uppdrog Rantzov att på venstra handen åter formera kavalleriet: ibland desse voro flere af gardiet, som följde sin Pukhäst: General Rothsten sände Hvidfelt och Landting att söka Prins Christians regemente; på det han genom infanterielden skulle kunna arrettera det svenska kavalleriet och skaffa de sina tid att sätta sig, men de funno intet regementet; ty sedan genom danska kavalleriets hastiga framryckande, regementet blifvit efter och förlorat sin öfverste, hade det dragit sig till venster till det andra infanteriet. General Rantzov som först blef varse Laurvigska och Legelska regementerne under Deden och Schachs anförande, befalte dem genast angripa fyra svenska esquadroner, som jagade efter de flyktande danske. Sjelf red Rantzov till dragonerne och erböd sig anföra dem, emedan de undskyllade sig dermed, att deras Öfverste Holst var död, och deras Öfverstelöjtnant fången. Rantzov vardt vred då de intet ville lyda; skjöt ned tvenne, och högg ned tre af hästarna, hvilket gjorde någon confusion bland Sprengels dragoner, men bragte det så vida genom denna nödvändiga hårdhet, att fyratio man af flere regementen formerade sig, med hvilka Rantzov högg in i flanquen på de 4 svenska esquadronerne, som i detsamma af Laurvigs och Legels regementer i fronten attaquerades. Rantzov blef i handgemenget af en svensk cornett skuten i bröstet och skuldran, då han ryckte standaret ur cornettens händer. Rantzov tog standaret i den friska handen, tygeln i munnen och red på det sättet i fullt spårsträck bort. Rantzov möter Rothsten, honom ber han att han ville föra sitt regemente i elden, men förgäfves kunde Rothsten förmå sitt gamla regemente att stanna, de flydde

allt hvad de kunde. Rantzov var nära att dåna bort af sin undfångna blessur, det svartnade för hans ögon, och utan att veta huru, kom han ned till danska gardiet till fots. De fyra esquadroner af Laurvigska och Legelska regementerne, som gjort front mot de fyra svenska esquadronerne, dem Rantzov i flanquen attaquerade, desse fyra danska esquadroner måste äfven vika för de svenske. Just nu kom andra soucoursen från danska venstra flygeln, ty General Dewitz, då han såg huru danska högra flygeln ensam ryckt an mot de svenske och derigenom skilt sig från infanteriet, samt tillika huru de svenske dragit sitt mesta kavalleri från deras högra flygel, som stod mot danska venstra flgeln, den General Devitz kommenderade, beslöt han att skynda till danska högra flygeln, som var i full action mot de svenska venstra, helst han såg, att de svenske icke med någon framgång kunde attaquera hans venstra flygel, som var af kärr och skogmark betäckt. Generalqvartermästaren Scheel och Generaladjutanten Meijer afrådde detta företagande på det högsta, förutspåendes venstra flygelns antingen totala nederlag, eller nödvändighet att retirera; men Devits blef fast i sitt beslut, han tog Holkens och Ejflers kavalleriregementer och i fullt spårstreck skyndar till högra flygeln för att stanna de svenske uti deras framgång. Klipping kom ock i detsamma, och på Rantzovs befallning fordrade mera kavalleri till högra flygeln. Dewitz som marscherade fram bakom andra linien af corps de bataille, ty den första var redan i elden, och den andra hade ryckt an efter den första, blef straxt varse lifdragonerne och Sprengels flyktande, hvilka uti största confusion på 2 à 300 skridts afstånd redo honom förbi, eftersatte af tre svenska esquadroner, mot hvilka sednare General Dewits genast detacherade en esquadron från hvart af sina medhafvande regementer, som med eftertryck attaquerade de svenske, slogo dem till rygga och jagade dem mer än 1000 skritt ned mot Filborna, vid hvilket tillfälle många svenska stupade. Devits velandes uträtta något betydligare, höll för onödigt så långt förfölja tre esquadroner; skickar derföre sin Adjutant Finnigo till Ryttmästar Brochenhus, som förde de två esquadronerne, hvilka jagade de svenske mot Filborna, med befallning att genast vända om, för att sedan nyttja sin hela styrka på annat håll. och hoppas Generalen att få lifdragonerne och Sprengels att sätta sig, och sedan förena sin korps med dem; men det var fåfängt, de stannade ej förr än under palisaderne vid Helsingborg. I det samma fick General Dewits se gardiet till häst, Levenhjelms och Legels re-

gementer flyende och på alla sidor rida honom förbi, af de svenske med tätt slutna esquadroner en furie förföljde. Fältet var mycket tufvigt och ojemt, som ock mycket bidrog till danska kavalleriets desordres. De svenske studsade väl litet, då de blefvo varse de tvänne nämnda Dewits esquadroner; men fortforo straxt, att jaga de flyende in under vallarne vid Helsingborg. Dewits såg sig intet kunna uträtta: svenskarne gjorde intet halt, för att angripa honom, hans egne flydde på alla sidor om honom. Andra linien af infanteriet, bakom hvilken Dewits höll med sin lilla trupp, gjorde äfven Reis aus. Hvarken kavalleri eller infanteri kunde bringas att stanna. General Devits måste liksom följa strömmen åt och äfven begifva sig på flykten. Med danska infanteriets nederlag gick så till. Sedan General Dewits med sista secoursen från venstra danska flygeln brutit upp, ryckte straxt danska corps de bataille med starka skrit fram emot moraset, för att bättre sluta sig tillsammans och allignera sig. Sedan första treffen af högra flygeln var kommen fram till kärret och passerat den på flanquen liggande höjd, som betog dem utsigten till kavalleriet, och Wilfter med artilleriet äfven gått ned från den höjden, hvarest han det placerat, och med mycken möda och arbete hann fram i linien, begyntes action emellan infanterierna. Wilfter brukade sina kanoner bäst han förmådde; men de fältkanoner, som på hvart regemente fördelte voro, kunde de icke föra med sig, hvarigenom danska artillerielden mycket försvagades. Deremot kom det svenska infanteriet helt långsamt antågande, förande troget sina kanoner med sig, tills de hunno fram till kärret, då de på en gång gjorde öppning och läto sina kanoner, dem de hittills intet nyttjat, med en häftighet spela på danska infanteriet, hvarvid många deras officerare och mycket folk stupade. Detta hände just vid samma tid, då danska högra flygelns kavalleri begynte till att vika och taga flykten, hvilket infanteriet icke märka kunde, dels emedan en lucka af 1000 skritt var emellan dem och kavalleriet, dels ock deraf, att höjden betog dem utsigten. De svenske betjente sig af denna sin fiendes belägenhet, och under en ständig kanoneld, hvars rök dref på de danske, trängde sig de svenske igenom det halffrusna moraset och satte sig frammanför danska linien, börjandes att chargera med densamma, under det de tillika nyttjade sina kanoner. I anseende till den förändring som var skedd genom högra danska flygelns uppmarschering, var danska linien blefven oblique, och således kommo de svenske att först träffa mot danskarnes högra fly-

gels infanteri, der de af danska gardiet med en jemn och stark plutoneld emottogos, Drottningens regemente gjorde och detsamma, ehuru svenska artilleriets eld dem mycket plågade, näst drottningens stod Fyens regemente under Öfverste von Enten, mot hvilket en svensk bataljon framryckte, som med en het salva emottogs; men i detsamma begynte drottningens regemente att vika. Prinsen af Hessen och Öfverste Arenholtz sökte väl raillera dem, men kunde ingenting uträtta, det stod intet till att öfvertala dem att åter fatta stånd, utan tvärtom, de drogo fyenska regementet med sig, och jutländska och Blüchers följde sedan efter detta. Det är utan tvifvel att vinden, som låg de danska i ögonen, och svenska kanonerna, som på 15 stegs afstånd skjöto à brûle point, hvilkas eld icke kunde besvaras, ty de meste danska regementer hade lemnat sina kanoner efter sig, samt Öfverste Dües död, som anförde Drottningens regemente, hvilken mist en arm och ett ben, bidrogo mycket till detta nederlag; men isynnerhet, att svenska kavalleriet redan begynt att hugga in på gardiet och högra flygelns infanteriflank, som dock tappert värjde sig. Den första linien, hvilken nu var på flykten, satte gent mot andra linien: man sökte få dem att stanna: Öfverste Arenholtz, Major Jansen, Öfverste Enten, Birchholts och Prinsen af Hessen samt flere Chefer bemödade sig både med godo och ondo, att förmå dem till att vända om: de trängde så på andra linien, att de nästan kommo uti en melé, fast andra linien var uti full anmarsch. Prinsen af Hessen, som redan var blesserad i handen, fick saken så vida hulpen, att han med andra linien kom upp, nästan på samma ställe der den första stått, och första bataljon af hans regemente, som stod på högra flygeln, begynte redan i god ordning, att ledvis gifva eld på de svenske, tills att de något litet derefter blefvo svenska kavalleriet i flanken varse, som då de sågo Dewits esquadroner gjorde halt. Åsynen af svenska kavalleriet förfärade så de danska soldater, att fast än ingen nöd tvang dem dertill, togo de flykten, och hängde ända in i Dewits esquadroner, som höllo linien. Hvarken General Dewits eller Prinsen af Hessen eller officerarne kunde ej med ord eller hugg få dem att stå. Uti de två första choquerne hade danska kavalleriet på högra flygeln pousserat de svenske, men uti tredje choquen hade de danska blifvit afslagne och voro nu uti full deroute. Dewits kom just nu, och han såg sig intet i stånd, med så svagt kavalleri han hade, att betäcka infanteriets flanque mot hela svenska kavalleriet: Prinsen af Hessen förde väl sin

första bataljon ånyo an mot svenska kavalleriet, för att are-tera detsamma; men han måste åter vika, hvarigenom danska gardiet till fot, som var i full träffning med svenska Hamiltonska regementet, blef på alla sidor blottstäldt och i båda flankerna anfallet. En kanonkula tog begge benen af danska Öfversten Dankwardt, men han blef ändå några minuter stående och fullföljde sitt kommando, tills den inbrytande svenska soldaten stötte och trampade honom ned. Gardiet vardt af fyra svenska bataljoner omringadt. Ena bataljon af danska gardiet, hvilken ville sluta upp till en liten trupp af danska gardiet till häst, som sakta retirerade förbi, blef af svenska kavalleriet till större delen nedhuggen: den andra danska gardesbataljon måste sill större delen ge sig fången. Det var just då, när gardiet på alla sidor attaquerades, som General Rantzov kom ridande, ehuru illa blesserad han var. Han fann deras belägenhet förtviflad: han såg en skockad hop af flyktingar utaf Drottningens, Kronprinsens och östra seländska regementerne: han sökte bringa dem i ordning, och Major Jansen arbetade på det samma, föreställandes dem, att i annor händelse de ofelbart af svenska kavalleriet skulle blifva nedhuggne. General Rothsten arbetade att få Prinsen af Hessens tvenne bataljoner och Drottningens regemente rangerade, för att föra dem till venstra flygeln, hvars infanteri ännu höll stånd, men förgäfves. Alla dessa flyktande bataljoner togo vägen ned vid Ramlösa åt Råå till och hade det öde, som Rantzov dem propheterat, att blifva af svenska kavalleriet nedhuggne. Prinsen af Hessen var åsyna vittne dertill och måste genom ett moras sauvera sig sjelf, kommandes lyckligen till Helsingborg. Generaladjutanten Klipping hade väl förmått vestra seländska regementet att hålla stånd, men en bataljon och en esquadron svenskar dref dem snart på flykten. Nu var största delen af danska corps de bataille slagen, och de svenske kunde således draga sin styrka från deras venstra flygel, för att med desto mera eftertryck angripa danska venstra flygeln, hvilken ännu höll stånd och fäktade tappert. Hela svenska infanteriet på högra flygeln under Sparrfelts kommando begynte nu äfven att gå på och angrep danska granadörgardiet på venstra flygeln, hvarest äfven Kepels och Bülows dragoner samt Gaffrons regemente stod. Granadörgardiet angreps både i fronten och flanken; ty den ena flanquen var bar, derigenom at infanteriet af corps de bataille tagit flykten och den andra flanken derigenom, att General Dewitz dragit mesta kavalleriet från densamma för att soutenera högra flygeln. Gaffrons regemente,

som skulle betäcka ett batteri der grofva artilleriet var placeradt, stod 1000 skrit ifrån och kunde ej komma i hast till hjelp. Granadörgardiet fäktade förtvifladt. Generaladjutanten Klipping som såg denna hårdnackade strid, befalte Major Schoultz med 3 esquadroner af Sprengels dragoner rycka fram och betäcka dessas flanque, på det att de mot svenska kavalleriets inhugg måtte vara säkra; men innan Majoren hann fram, ty fältet var mycket sumpigt och elakt, blefvo granadörerne drefne uti kärret, hvarest deras granater väl hade kunnat hålla fienden tillbaka, om de intet vid det hastiga arméens utryckande hade glömt åtskilligt tillbehör till granatkastningen: de försvarade sig nu blott med skjutande och huggande; tills en bataljon saxare ryckte fram och gaf dem en glatt salva i högra flanken, hvarpå äfven granadörgardiet måste taga till flykten. Under det granadörgardiet så käckt slogs, kom ordningen till de andra trupper på venstra flygeln. Leppelska och Gaffrons regementer stodo ännu och hade intet varit i elden, dem de svenske med allt skäl trodde sig snart kunna nedlägga; ty då kavalleriet på svenska flygeln märkte, att danska corps de bataille var slagen, jagade de intet efter det flyktande infanteriet, utan en del satte i full karier genom den lucka som var blefven i danska linien, svängande opp kring höjden, der artilleriet stod och gingo löst på Bulowska dragonerne: desse gjorde väl allt det motstånd man vänta kunde, och Wilster vände äfven sina kanoner mot svenska kavalleriet och förföljde dem med kulor och kartecher så godt han förmådde, men det halp intet.

Bülowska dragonerna kastades snart öfver ända och svenska kavalleriet satte rätt åt Helsingborg och danska lägret för att afskära de flyende retraiten; de skyndade derföre till den stendämning der vägen går till staden, de besatte detta pass. Här kom det till ett förtvifladt fäktande med de ungerska dragonerne af Öfverste Bülows regemente. De svenske begynte vid detta pass att nedhugga alla danskar som kommo. De danske ropte pardon, men det gafs intet, det var här, som de svenske bonddrängar svarade: du skall dö, antingen du är grefve eller baron, ty de förstodo intet ordet pardon. Ungerska dragonerne höggo sig igenom: de svenske måste vika och förlorade mycket folk; de danske kommo fram till slagbommen vid Engelholms porten. Svenska kavalleriet bemägtigade sig nu hela lägret med allt bagaget. De danska flyktingar hade nu delat sig i tvänne hopar: de meste bestående af regementerne Eifler, Holk, Laurwig, Lifdragonerne, jemte några mellerade trupper, hade tagit vägen åt Ramlösa

och derifrån till södra eller Råå-tullen, der Dewitz, som med sina två esquadroner måste följa dem, återigen rangerade desse regementer. Mindre hopar af gardiet och Sprengels dragoner, som längre hållit ut i bataljen, men sedan infanteriet tog flykten, blifvit eftersatte och jagade af svenska Öfverstelöjtnanten Bennet, måste flykta rätt upp mot Kärnan ända in till pallisaderne och vallen, der de trängde sig fram i den smala vägen som går till Engelholms porten, och ville in i staden. Då de nu voro i begrepp att upprycka pallisarderne, skyndade Öfverste Rippen som ägde befälet i staden, och från vallen sett huru allt aflopp, ned till slagbommen, och lät vakten med fälda bajonetter afhålla de flyende från bommen, samt hotade att gifva eld på dem, om de intet vände om och gåfvo sig ut på fältet. Öfverstlöjtnant Bennet, som helt nära under vallen dem förföljt och många fångar gjort, vände nu om och satte sig på denna sidan om danska lägret, på en höjd mellan tvänne små kärr, bringandes små esquadroner i ordning, som under jagandet efter de flyende råkat i någon oordning; samt för att uppassa det slagna danska kavalleriet, som gått åt Råå sidan, der han sannolikt trodde, att de skulle åter rangera sig, och kanhända komma tillbaka för att attaquera, hvilket också hände. Rothsten hade förlorat sin häst och var till fot, han geck in till Helsingborg. Dewitz åter ryckte upp med det rangerade kavalleriet, attaquerade Bennet och tvang honom att retirera 100 skrit; men i detsamma kommo friska svenska esquadroner anryckande, som på 20 steg gåfvo de danska en duktig salva och i det samma dem öfverända kastade på flykten jagade och ända intill södra eller Landscrona-tullen förföljde, hvarest de derstädes plantade kanoner tvungo de svenske att draga sig tillbaka. Under detta hade ännu flera flyktande kommit till Engelholms-porten, som på Öfverste Rippens föreställning åter begåfvo sig ut på fältet. General Rantzov kom i detsamma, men af sin blessyr så matt, att han intet mera tålte rida, han uppdrog åt Generaladjutanten Hvidfelt, att åter formera kavalleriet vid Engelholmsporten, och att Ryttmästar Langhard af gardiet gaf han befälet. Detta var ganska nyttigt, ty redan var ett parti svenska på denna sidan dämningen eller Röemöle, som trängde sig fram mot slagbommen och så nära att en Peloton från vallen gaf eld på dem: detta svenska parti blef af Langhard, isynnerhet genom ungerska dragonerne tillbakadrifvet och förlorade de svenske 40 à 50 man. Genom denna lilla schermytsel, men mest derigenom, att svenska kavalleriet

med danska lägrets plundring sig uppehöll, fick venstra danska flygels infanteri tillfälle att draga sig åt strandsidan till kullaporten. General Eichstedt då han såg, att svenska kavalleriet dref Bülows dragoner mot Engelholms-porten, att grenadiergardet måste retirera och utom Ejflers och Leppelska regementerna, som ännu höllo stånd, hela arméen vara på flykten, fann omöjligheten att förnya bataljen, hvarföre han ock beslöt att skyndesammast retirera och sauvera hvad som af arméen kunde räddas. Grenadiererna, von Entens, Blüchers, Gaffrons och Leppels regementer, alle gingo de mot stranden ned till Kulla-porten, och var en stor lycka, att de svenska intet föllo på den tanken, att coupera dem passen, hvilket om det svenska kavalleriet det gjort, hade svårligen någon enda kommit undan. Men artilleriet gick förloradt: några fältkanoner hade Vilster tagit med sig i reträtten, de blefvo stående i den trånga vägen vid möllerna. Reträtten för infanteriet på högra flygeln var mindre lycklig: stora vägen kunde de intet komma; ty de svenske voro mästare af densamma, de måste fram genom tufvor och moras; svenskarne afskuro dem passen; flere bataljoner måste ge sig fångna: 1 bataljon af gardet, 1 af Drottningens, 1 af Prins Christians, 1 af Prinsen af Hessens, 1 af vester seländska regementet. Desse fingo quarter med vilkor att de skulle draga alla kanonerna upp ur morasen der de stodo; och således blefvo de svenske mästare af valplatsen, af artilleriet, af lägret och af bagaget, utaf 14 à 15000 man danskar, blefvo 5000 på platsen och 2500 fångna, så att resten var 9 à 10000 man, bland hvilka voro rätt många blesserade. Rantzov, då han kom till staden, tog in uti Giesens quarter för att låta förbinda sig: Giesen var utgången och i staden var ingen enda chirurg; Rantzov gick ned till skeppsbron, der fann han Giesen, som anstaltat om den fångne svenska Generallöjtnanten Burenskölds öfverförande i sällskap med Öfversten för danska gardet till häst, Mörner, begge blesserade. De voro färdiga att stiga i båten när Rantzov kom, som straxt gjorde följe med dem, och i samma båt gick öfver till Helsingör.

Hvad som mycket bidrog, att rädda den danska arméen, var kommendanten Rippens stränghet som intet i staden insläppte de flyktande, utan tvang dem utanför staden hålla stånd; ty hade han straxt öppnat slagbommen, hade de svenske lätteligen uti pressen och trängseln kunnat komma med in; och der de hade kommit med in i staden, hade den förströdda danska arméen varit helt och hållet förlorad, ty de

hade varit couperade från hvarandra: de som gått åt Kullasidan och de som flyktat åt Råå kunde intet störta tillsammans eller soutenera hvarandra. Öfverste Rippen ville intet insläppa General Rothsten efter han icke var blesserad, förr än Generalerne Eichstedt och Brochdorph kommo, hvilka genom en af de andra tullarna sluppit in i staden; då han äfven öppnade Engelholms-bommen för Rothsten. Man fann Öfverste Rippens uppförande mycket vist, och General Eichstedt skyndade till Kulla-porten, hvarest han gjorde den anstalt, att inga andra än de blesserade släpptes in i staden. De som voro friska måste genast gå till valls. Generaladjutanten Klipping kom in gennom Kulla-porten, red genast till den södra eller Landskrona-porten, hvarest retrachementen voro svagast, och hvilka han äfven fann otillräckligen besatte; hvarföre han genast vände om och tog en bataljon af fyenska regementet, det han straxt beordrade dit. Dewitz med sitt kavalleri, som uti sednare träffningen med Bennet hade för andra gången måst taga flykten, höll utanför denna tull, och beordrades att marschera ut på sandplanen mot Råå, på det fält måtte vara till att skjuta från retrachementet, om så skulle behöfvas; men straxt beslöts, att kavalleriet äfven skulle rycka in i staden. Engelholms bommen öppnades i detsamma och de rustvagnar der voro, fingo tillika med manskapet komma in. Allt infanteriet och en del af dragonerna måste genast gå till valls, och ställdes tre man högt, der de blefvo ståendes hela dagen, natten och andra dagen ända till kl. 6. Detta är ett kort utdrag af den tyska relationen, som synes vara mycket tillförlitlig och utan all partialité författad; kanhända utaf Generalqvartermästaren Scheel.

Denna seger är och blir en ibland de mest lysande och ärofulla uti svenska Tideböckerne och uti sina följder den vigtigaste; ty genom densamma bevarades Skåne, Halland, Blekinge, som annars efter allt utseende gått förlorade, om den svenska arméen blifvit slagen.

Man har fordom sagt om en Cæsar och en Gustaf Adolph: Veni, Vidi, Vici, = jag kom, jag såg, jag segrade; men om de varit i samma belägenhet som Grefve Stenbock, torde hända de icke vunnit detta ärorika valspråk, hvilket på honom med största rättvisa lämpas kan.

När de danska den 1 November g. st. 1709 bröto in i Skåne, var hela svenska styrkan 3 kavalleriregementer, 600 Saxare och 1000 man garnison uti Malmö. Ingen armé i riket, inga penningar, inga magaziner och ingen proviant. I hast utskrifves och utsättes en krigsmagt af 13 à 14000 man,

hvaraf hälften åtminstone voro gamla gubbar och unga pojkar, hvilket gaf de danske anledning. att på spe säga om Grefve Stenbock: *Bücken med sine Gedepaage.* Det är ett halft underverk, att på fyra månader få en armé på benen då ingen var: att draga den tillsammans från hela 30 à 40 milens afstånd, i vinterns tid, i såraste väglag föra densamma till Skåne: illa exercerad, illa klädd, illa provianterad och utan större fältkassa än 30.000 daler smt. Att med en sådan armé innom 14 dagar hafva rensat ett land af 12 mils längd, från en öfverlägsen fiende: honom i den bästa position angripa, och öfver honom den fullkomligaste seger vinna.

Huru stor var icke skillnaden emellan svenska och danska härarna. De svenske voro mest gubbar och pojkar, de danske ett stort och fört folk; de svenskas kavalleri slätt beridet, hade små och magra hästar, de danske högt beridne och ståtliga hästar; de svenska uselt klädde, så att man såg hela regementer i slarfviga bondejackor och det talas ännu i dag om Stenbockens trädskoryttare, som i stället för stöflar hade trädskor, för bandeler och gehäng bastrep och för uniform en trasig bondetröja. De danske åter väl munderade och klädde. De svenske, största delen rekryter, som knappt lärt första handgreppen. De danske gamle och exercerade trupper. De svenske ledo brist på allting. De danske hade merendels öfverflöd och alltid tillräckligen. Grefve Stenbocks egna ord till senaten i Stockholm gifva oss bästa underrättelsen. Han skrifver: "Det var en jämmer, at se det "brafva folket, som ej högre åstundade, än hvart ögnablick "komma med fienden uti handgemäng. huru de falla i kull "och försmägta af hunger, blifva liggandes bortdånade på "vägen af mattighet, och sannas nu hvad jag tillförene skrif"vit, hvad svårighet det är, när man utur byarna, utan pen"ningar, en armé föda skall." Uti ett annat bref skrifver han: "Och som folket i några dagar ej en brödbeta åtnjutit, "föllo de neder som döde: hästarna lade sig: otalige af In"fanteriet hafva blifvit efter; så hafva de öfrige Generalerne "med mig för godt funnit, att stanna några dagar, för att "refraichera folket." Inga marketentare funnos vid svenska arméen, en del regementer hade inga fältkittlar, så att om de fingo kött, hände det mången gång att de måtte lemna det, ty de hade intet att koka det uti. Mycket svårt att få fourage till hästarne: uti byarne der arméen tågade fram skulle det tagas, och der hade danskarne förut allting förtärt; dessutom var marschen sträng. Brist på hästar var så

stor, att icke ett tillräckligt antal kunde anskaffas till sjukvagnarne. Då mjöl och annan proviant ficks och utdeltes, fattades proviantvagnar och skjuts. Få kanoner hade arméen, men för dem och ammunitionsvagnarne var däligt anspann. De hästar, som Grefve Stenbock uti Småland fick och voro små usla bondeök, dem måste han under hela marschen bruka; man kan väl veta huru fort man kunde komma med sådana artillerihästar uti moras och djupa skånska vägar; dessutom brast än en axel, än ett hjul och ingen var som kunde laga det; hela fortificationsstaten hade två eländiga timmermän. Med en sådan armé var det, som Grefve Stenbock, han kom, han såg, han segrade. Den 30 Januari efter gamla stylen bröt Grefven upp från Wexiö och den 28 Februari stod slaget vid Helsingborg. Åtta dagar för uppbrottet samlades arméen regementsvis vid Wexiö, och Grefve Stenbock tillstod, att han aldrig sett uslare trupper. De få dagarne då arméen drogs tillsammans vid Wexiö, använde Grefven till manskapets exercerande, och var det på en liten sjö utanför staden, som då låg tillfrusen, der Grefven dem inöfvade uti handgreppen och svängningar, han hann knappt lära dem handgreppen, ty från sina hemvist hade de måst hufvudstupa på marschen; och under marschen hade de icke kunnat lära något. Grefve Stenbock brukade ett artigt sätt att muntra rekryten och få honom snart lära exerciserna: han tog alltid sina fickor fulla af pjeser då han gick ut på sjön till manskapet, var då någon rekryt som utmärkte sig uti färdighet framför de andra, straxt gaf Grefven honom en pjes, detta satte täflan i den oöfvade truppen, Grefven tömde sina fickor flere gånger om dagen; men han uträttade på 8 dagar mera än annars på en månad, genom den lilla belöning han utdelte till folket. Med denna armé gick Grefven till Skåne, försäkrad, som han sade, att de slängar som soldaten i sin skinpels gaf, voro äfven så kraftige, som de der utdeltes af honom i en snygg och komplett uniform. Onekligen bör man tillskrifva Grefve Stenbocks stora geni rätt mycket, men när alla omständigheter nogare besinnas, tillkommer den Högste Guden all ära, och kan man säga, att detta var hans stora verk till Sveriges räddning från undergång, hvartill Grefve Stenbock var ett medel i hans hand.

En trovärdig man, som då var en 20 års yngling, har för längre tid sedan berättat mig, att en terreur påkom de danske före bataljen. När svenska arméen kom fram vid Pihlsbult; lät Grefve Stenbock densamma plundra gevären och ladda om, härpå begyntes ett grufligt skjutande, som injagade en stor

förskräckelse hos de danske; och många danska fångar efter bataljen, tillstodo, att när de hörde detta skjutande, då tänkt: Nu ärna de svenske oss en het salva. Det är ock visst att första svenska salvan skall varit skarp, ty som det berättas, hade Grefven befallt att ladda med en passkula och 5 rännkulor, samt tillika gifvit cheferne ordres, att intet skjuta, förr än de voro så nära att de sågo det hvita på fiendens öga. Det säges ock, när första salvan gått, att danskar stupat som korn faller för lian, dock torde de svenskas väl serverade artilleri gjort bästa verkan. Om en småländsk gosse som var ryttare, har samma man berättat mig, att så snart esquadron skulle bryta igenom och choquen skedde, har gossen blundat, ropat: Herre Jesu anamma min anda och i detsamma ränt värjan i en dansk. Och så ofta han varit i någon träff, på samma sätt uppfört sig. De som bevistat actionen berättade huru besynnerligt det såg ut, när till slut svenska kavalleriet med sina små, magra, eländiga hästar kullkastade danska gardet, hvilket hade hästar mestadels till 11 quarters höjd: det tycktes som de svenske fått vingar, för att lyfta sig från jorden, dock var väl saken den, svenska esquadronerne voro 6 till 8 man höga, men det danska gardet blott ställdt på 2 mans höjd. Man kan sluta huru litet de svenske voro disciplinerade, då de intet förstodo ordet pardon. När ungerska dragonerne vid Roëmölle dämmning ropade det, svarade de svenska ryttare: Du skall dö, antingen du är grefve eller baron, inbillande sig att pardon var det samma som baron. Det berättas att de danske fångne soldater, seendes sig bevakade af bara gossar och gubbar, hade ärnat mutinera, rycka gevären från svenska bevakningen och sätta sig på fri fot; men som Grefve Stenbock höll hela svenska arméen tillsammans och så godt som ständigt under geväret, tills fångarne voro transporterade upp åt Sverige och Helsingborg intaget, vågade de intet detta djerfva steg. När danska officerare fördes till Grefve Stenbocks tält, der svenska soldater i slarfviga bondkläder höllo vakt, har Grefven sagt, att de voro Lappar och Finnar, som inga andra kläder lida kunde än dem de buro i sitt eget land, och på det sättet öfverskylt svenska armodet. När slaget skulle begynna red Grefven genom hela arméen, och då han fann någon karl som såg nedslagen och modfäld ut, har han sagt: se ond ut min gosse, så springer dansken för dig. Det berättas ännu i dag, att Grefve Stenbock, förklädd som skånsk bonde, varit i Helsingborg och haft ärter att sälja: uti det hus som nu tillhör fru Hæbsacker, bodde då en Rådman

Pihl och hos honom hade danska Generalen sitt qvarter. Dit gick den förklädda Grefve Stenbock med sina ärter, och kom snart i tal med de danske: desse ratade hans ärter såsom små, då han svarat, att inom några dagar skulle han komma igen med större: Rådman Pihls fru köpte ärterna, hon kände igen Grefven och gaf honom en sup efter landsens sed, men då han blef i det stora rummet eller salen stående, der danska Generalen och officerarne gingo, tog fru Pihl honom i armen och sade: ut bonde, du har intet att göra i herrarnes rum. Man menar att Grefve Stenbock då skaffat sig underrättelse om de danskas styrka och deras ställning, som sedermera vid sjelfva bataljen mycket gagnat honom. Men man drager med allt skäl desse berättelser uti tvifvelsmål, då man betänker huru litet det passar sig för en General en Chef att agera spion och exponera sin person.

Efter bataljen uppbådades flere socknar, att rensa valplatsen och nedgräfva de döda: gamle män af Filborna berätta, hvad de af sina fäder hört, att man mycket lätt kunde skilja danska och svenska kroppar åt; ty de förra voro feta och frodiga, men de sednare torra och magra. Vid Brohusen skall efter deras berättelse mycket folk legat, och vid sjelfva grinden högar af döda kroppar, att man knappt kunnat komma fram. Filborna by vann mycket vid denna bataljen, der hade en hel hop danske marketentare sina qvarter; som då de sågo att segren var på de svenskas sida i största hast räddade sig med flykten, lämnandes efter sig allt hvad de ägde och hade. Uti en gård stod sju förespända vagnar, från hvilka ägare och skjutskarlar lupo bort och lämnade bonden alltsammans. Danskarne hade i detta kriget mycket mildt handterat invånarne i Skåne: allt betalte de med penningar och sade: Det er kun vores Börn og vort land. Återigen klagades öfver svenska soldaten, han var grym och obarmhertig. Men det kunde intet annat vara; ty då de danske betalte kontant, skulle bonden föda de svenske för intet, och då kan man väl veta att både bonden och soldaten skulle blifva missnöjde med hvarann.

Detta Helsingborgs slag är det sista märkliga uti Helsingborgs annaler och blifver hos efterverlden i beständigt minne. Af de betydligaste krig i Skåne har menigheten gjort sig antingen vissa epoquer, eller ock vissa ordspråk: Om någon som mot förmodan tappar och förlorar, säger man än i Skåne: Han vann som dansken vid Helsingborg. Kriget uti K. Carl XI:s tid kallas af menigheten: Fyra års krien, ty de voro fyra hårda år för Skåne; och på Ystads slätt säges:

När Trumf la in for Ysted. Kriget i Drottning Christinas tid: Gösta Horns kri. Kriget i K. Eric XIV:s tid: Den svenske fejde. Kriget då förra Helsingborgs slag stod 1535 och det de svenske äfven vunno, kallas Grefvens fejde: och deraf ordspråket när någon företager sig en förmäten sak, som får en dålig utgång: Han kom i Grefvens tid.

Kriget som följde på Christian Tyranns utdrifvande, kallas Sören Norbyes skiöfling. Kriget då K. Eric Magnusson med sin klubbehär utdref danskarna och Hertig Bengt Algotson, Skånes Stäthållare, kallas: Hertig Bengts fejde. Upproret i Skåne mot Erkebiskop Absalon och skånska böndernas nederlag vid Dysjö bro ej långt från Annelöf, fick namn af Dysjö fall.

Öfver den seger Grefve Stenbock vann vid Helsingborg slogs fyra medaljer. Den sista af dem är slagen utrikes, föreställer en stenbock som stångas med en elephant, med devis: Dic Monstra pellere Regno: och nedanföre: Qvis Crederet? å andra sidan: Fama med en trumpet i högra handen och en bok i den venstra, i hvilken läses: Scania liberata. ofvanföre: Deo Vindice. nedanföre: d. 10 Martii 1710. Att han är utrikes slagen, kan ses deraf, att dato 10 Mars är utförd, som var nya stylen, hvilken ännu icke var antagen i Sverige. Denne så väl som de andre medaljerne finnas i kopparstick uti Knögis tyska upplaga af K. Carl XII historia.

Sedan danska arméen var gången öfver till Seland, vardt svenska arméen förlagd uti kantonerqvarter; men Generaladjutaneen Christer Boje lämnades som befälhafvande uti Helsingborg, för att draga försorg om stadens rensande, att ihopsamla och konfisquera hvad af fienden kunde vara qvarlemnadt samt förstöra de danskes uppkastade försvarsverk. Man kan föreställa sig huru jämmerligen det sett ut i staden, när på dess gator lågo utkastade många tusende tunnor säd; uti sädesbingarne, i brunnar, i källare, i hus, på gårdar och på gator lågo ihjälstuckne hästar. Stank för näsan, styggelse för ögat hvart man gick. Uti skräddar Hjertons gård, då han för tjugu år sedan rensades; har man funnit hästben, betselstängel, öfverlefvor af en sadel, som intyga sanningen deraf att danskarne kastade sina ihjälstuckna hästar uti brunnarna.

Grefve Stenbock skrifver härom sålunda uti ett bref till Senaten i Stockholm af den 12 Martii: Eders Grefveliga Excellencer kunna aldrig nogsamt sig förestella huru eländigt det ser ut i Helsingborg, genom de många döda der felde hästar och andra kroppar, hvilka således i stugor och kiellare in-

släpade ligga, som på gatorna, öfver 3,000 till antalet. och oacktat jag all anstalt giort till deras skyndesamma utsläpande; så är icke antalet så stort, vägarna så faselige, at man knappt kan komma igenom; bonden dessutem uti Skåne af det sinnet, at heldre vela dö, än utsläpa något as, så at jag befarar vid detta vårvädret, den derutaf entstående stanken torde förorsaka Contagion.

Något öfverdrifvet är väl uppgifna antalet på de dödade hästarne; danska kavalleriet uti bataljen gjorde 3,100. Officers- och tross- samt artillerihästar kunna icke bestiga sig till 2,000; dessutom då man afräknar alla de som blefvo på valplatsen och alla de som öfverfördes till Seland, så torde antalet blifva mycket mindre; men stort nog för att göra tillståndet i Helsingborg vämjeligt och farligt.

Som en Rådman i Helsingborg vid namn Schlyter, Stadskapelanen Hans Jacobæus, Hospitalspredikanten Bundæus, Organisten Petresk och några flere rymt öfver till Danmark, som ock städerna Helsingborg och Engelholm med Luggede, Onsjö och Rönnebergs härader svurit danska konungen trohetsed; så gjorde Grefve Stenbock förfrågan hos regeringen i Stockholm, huru med dem förhållas skulle. Man berättar om Schlyter, att han rymde med danskarne öfver till Seland, för att icke träffa Grefve Stenbock, ty det säges, att han varit i svenska lägret och rapporterat Grefven, att de danska underminerat Kärnan och en del af fästningsverken, dem de ärnade låta springa i luften om de svenske stormade staden, hvilken Schlyters rapport skall afhållit Grefven ifrån att våga en storm, det han annars beslutit. Härigenom räddades de danske, men Schlyter frugtade billigt, att då falskheten af hans rapport blefve uppdagad, skulle han som en förrädare straffad varda.

Grefve Stenbock föredrog i senaten vid samma tillfälle om intet Helsingborgs Kärna borde sprängas, emedan en fiende der kunde fatta posto, begagna sig af gamla fästningsverken och än en gång nyttja samma läger och valplats, hvilken Grefve Stenbock höll för förträfflig och formidable, om den blefve med retranchementer och förskantsningar försedd. Likaledes ville Grefve Stenbock hafva bort alla lägen på kusten, han skrifver: det vore väl att Kongl. Regeringen gäfvo sin befallning, att de fiskelägen, som lågo utmed stranden, byggde emot kongl. förordningar till enskildas nytta, men det allmänna och landet till stor skada, raserades; emedan de endast tjente till förbudna varors och danska spejares inskaffande, samt folks bortförande ur landet. Regerin-

gen svarade bärå, att hvad Helsingborgs och Engelholms städer vidkom, serdeles de förrymde, skulle målet angifvas uti Kongl. Justitiæ Revision; men Rådman Schlyters och Kapelanens m. fl. rymdes hus och gårdar skulle förstöras och trädvirket föras till Landskrona, att nyttjas till baracker. Detta utslag blef sedermera så ändradt, att både deras egendom och hus skulle användas till det nya bröstvärn, som emellan Råå och Helsingborg uppkastades.

Den 27 Julii gamla stylen kom Grefve Stenbock till Helsingborg, han hade till den 28 låtit inkalla Engelholms innevånare och allmogen från Onsjö, Rönnebergs och Luggede härader, hvilka svurit danska konungen trohetsed. Till dem höll Grefven på Helsingborgs torg ett mycket vackert tal, och lät derpå Helsingborgs innevånare samt de ofvannämnde dit kallade ånyo aflägga trohetsed, hvilken trohetsed tillika med förmaningen på presterskapets begäran tycktes och bland allmogen utdelades. Allt var nu tyst och stilla, men man lefde uti en ständig fruktan för de danske.

1710, Julaftonen, sattes Helsingborg ånyo uti förskräckelse. En liten slup med två nickhakar kom och lade sig utanför Helsingborg och lossade två skarpa skott mot staden. Faran var ringa; men första förskräckelsen stor: slupen gick straxt sina färde.

Samma dag hade en dansk farkost och en skärbåt gått från Helsingör. Vid Svinabeck borttogo de en svensk fiskarbåt med nät och redskap; seglade derifrån till Mölle läge, sköto ihjäl några kor, som gingo på stranden, dem de genast hemtade till sig: lossade två skarpa skott, gingo i land förklädde som bönder, svärtade i ansigtet. På läget röfvade och borttogo de allt hvad de kunde öfverkomma, slogo och illa handterade folket, tvingade dem med spända gevär och dragna värjor att taga fram sina penningar, sönderhöggo och förderfvade deras fiskredskap, gingo derpå om bord, hissade svensk flagg och sköto två skott.

Detta föranledde Grefve Stenbock att den 30 December förordna Generaladjutanten Christer Boje till Commendant i Helsingborg och gaf honom något manskap till besättning, jemte fyra kanoner från Landskrona, dem han fick ordres, att på tvenne vid bron uppkastade batterier lägga. Skulle fienden göra landstigning, hade Commendanten befallning sätta eld på bron och kärnan, förnagla kanonerna och bränna upp lavetterna. Han skulle ock hafva uppseende på de resande, på pestvakterna och på fiendens rörelser m. m.

Pesten stängde nu de danske från Skåne, om sommaren 1710 yppades han i Stockholm, ditförd från Turkiet med resande och hemkommande flyktingar som passerat Pålen och Liffland. Uti Curland var han i Augusti månad, i September uti Pommern. Grefve Stenbock vidtog alla försigtighetssteg för att hindra dess kringspridande i Skåne. Strängeligen förböds, att ingen som kom från Liffland och Pommern fick landstiga vid Ystad eller annorstädes på kusten. Alla vägar ned till Skåne besattes med vakt. Inrättning gjordes med Qvarantainhus och rökning: men detta oaktadt inkom smittan uti Näsums socken och kunde vidare intet stängas ute. Sedan de danske härom fått kunskap, fingo inga Helsingborgs färjemän, som förde engelska och holländska Ministrarnas post till Helsingör, komma i land: danska färjemän mötte dem uti sundet och med långa jerntänger togo emot brefväskorna. Så snart öppet vatten blef och sjön ren, kryssade danska fregatter under skånska vallen, för att hindra all fart från Skåne till Seland.

Den 29 Martii 1711 reste den oförlikneliga Grefve Stenbock från Malmö, sedan han lämnat General-Gouvernementet till Generallöjtnanten Burensköld, vid hvilket tillfälle Prosten Severin Risberg skref både en lyckönskans och klagoskrift. Poesin är väl intet efter vår tids förädlade smak, men desse versar vittna, så väl om hans, som andras stora aktning, erkänsla och kärlek för Grefve Stenbock. Han skrifver sålunda:

Titt oförskräckta mod vi aldrig skola glömma,
Tin flytand tunga och din tappra hielte hand
Vet och en dumb bland oss med undran att berömma
Och aldra högst du dig förbundit Skåne land.
Gud signe evigt dig så vist, du Hielte dyre,
För hvar en timma du har suttit vid vårt styre.

Den 17 Mars hade några danska båtar vid kullen borttagit 18 fiskare och enrolleringsbåtsmän; men med deras egen vilja. Några dagar derefter landsteg ett danskt parti ej långt från Helsingborg, borttogo fyra båtar med femton båtsmän och fyra gossar. En Löjtnant, som hade svenska vakten vid kusten, vardt skarpt tilltalad för denna händelse, såsom förorsakad genom hans försummelse.

Den 29 Mars kommo några danska båtar med 30 à 40 man under stranden vid Helsingborg att pejla djupet; men Commendanten Boje helsade så på dem med sina kanoner, att de straxt måste fly derifrån: Generalen Baron Skytte lät ock straxt förstärka besättningen med 60 man af östgötha

infanteri, hvilket regemente då om vintern låg på strandvakt uti Skåne.

Den 15 Aprill rymde 17 Båtsmän från Arilds läge till Danmark. De trodde sig der få större hyra än svenska kronan gaf, men bedrogo sig. Det hände några svenska rymningar, att då de anmälde sig vid danska Amiralitetet, tillsporde vice Amiralen Raab dem, hvarföre de gått från Sverige, då de föreburit det skäl att svenska kronan icke ville gifva dem mer än 4 Rdrs hyra om månaden; Amiralen skall då sagt dem: velen J ej tjena för de penningar i Sverige, ären i skälmar. De tillfrågades vidare om de ville taga tjenst i Danmark, hvartill de betygade sig nöjde, och derföre öfvergångne; men till deras stora bestörtning uttog Amiralen endast de yngste ibland dem, och gjorde dem till årstjenare, med 10 sk. hyra i månaden.

Den 19 Aprill 1711, åter ny oro: 16 danska fartyg kommo i sundet, neml. 2 jakter, 4 slupar och 10 skärbåtar, starkt bemannade med soldater och försedde med nickhakar och falkenetter. De fördelade sig så, att ena jakten med 6 båtar gick åt kullen, den andra jakten med 8 båtar gick åt Råå och Tegelgården, samt Åhlaboderna. I dagningen begynte de att anfalla standposteringen på båda sidor om Helsingborg och tvingade den genom kanonerande draga sig tillbaka. På Råå läge hade en officer med 12 man vakt; 100 man danskar landstego. Svenska posteringen drog sig öfver Råå bro, och stälde sig bakom en jordvall, hvarifrån de gåfvo några salvor på de danske, dem de intet stort aktade. På läget begingo de många våldsambeter och plundrade de arma fiskarena; men deras Kapitain tvang dem att återbära allt rofvet och lämna det till sina ägare. Vid samma tid gjordes landgång på Hettarps läge, satte 50 man i land och fördrefvo svenska vakten, men gjorde ingen skada utan gingo genast tillbaka.

Den 29 Aprill kommo de danske till Mölle läge, men här aflopp det icke så lätt: det i land satta manskapet jagades af östgötharna i sjön upp till halsen, tills de af danska slupar bergades. Allt detta ansågs som ett förebud att danskarna ärnade göra ny landstigning på Skåne; och derföre fann svenska regeringen så mycket mera angeläget på Grefve Stenbocks föreställning, att vid Råå anlägga ett retranchement.

Den 25 Augusti, som var en bönedag, kom ett danskt örlogsskepp med två espingar till Råå läge. 200 danskar sattes i land, som plundrade alla fiskarehusen utan barmhertighet, sönderhöggo deras fisknät och båtar, och gjorde

all möjlig skada, intilldess Öfverstelöjtnant Gripenskjöld, som låg i Ramlösa, med svenskt manskap kom till undsättning, då de danske nödgades draga sig tillbaka. På Rydebecks tegelbruk voro 18 danskar i land, som föröfvade samma våldsamheter. Från Råå gick detta örlogsskepp med en slup och en esping och lade sig midt för Helsingborgs brygga, kanonerande staden, då 3 hus mycket skadades. Commendanten Pehr Lannér, sedermera Lannerstjerna, begynte genast med sina 4 sexpundiga kanoner att skjuta på de danske. Hans kulor träffade tre gånger skeppet och en gång espingen. De lade längre upp, midt för Pålsköp och satte manskap i land, för att uppbränna några fiskarbåtar; men Major Lannér hade redan kommenderat en Löjtnant med 20 man, som var dem i förväg och så mottog dem, att de hals öfver hufvud måste i slupen och fingo två blesserade. Vid Grafvarna lade de åter i land och uppbrände en stor ny båt och en mindre, hvilket intet händt, om den svenska Capitainen varit vaksam; ty han med sina 60 man hade posterat sig så högt upp från stranden, att de icke i rättan tid kunde komma till räddning.

Generalmajor Palmquist hade bekommit ordres, att dels sjelf, dels genom Fortifikationscapitain Stockman undersöka skånska stranden mellan Landskrona och Helsingborg, hvilket ock skedde, då tvänne ställen funnos för fienden beqväme att landstiga, som med bröstvärn borde förses. Det ena var vid Råå läge, der danskarne flere gånger gått i land, det andra vid Kliute kulle. General Palmquist fann stranden vid Råå flack och sluttande, utan minsta betäckning för kanonad från örlogsfartyg, om de lade sig der utanför. Här föreslog han, att ett bröstvärn skulle anläggas, som om det än i fredstider förföll, kunde ändå snart repareras, sedan vallen en gång var anlagd. Detta bröstvärn skulle sträcka sig från Råå å mot Helsingborg, i längden 4,800 alnar, anläggas 150 alnar från vattenbrynen och uppdragas 8 fot öfver horizonten. Vallen borde göras fast och à l'epreuve du Canon: infattas med Fasciner, hvardera stödd med två pålar, 61 quarter långa och 2 à 3 tum tjocka, framanföre försedde med en graf och bakom med communicationslinier, gjorda som approcher, hvarmedelst både kavalleri och infanteri kunde säkert defilera intill bröstvärnet, hvilket skulle bestyckas med 30 adertonpundiga kanoner. Härtill lät regeringen anskaffa nödige materialier och arbetsfolk beordrades af näst-gränsande häraders allmoge, hvarpå anläggningen följande året 1712 fullbordades under Generalqvartermästaren Lejonsparres inseende. Den vackra skog som var i nejden kring Helsingborg blef vid detta tillfälle medtagen och nästan utödd.

Utdrag ur M. Stenbocks Rapport till Konung Carl d. 12:te om kriget i Skåne och *slaget vid Helsingborg.*

Den 25:te hölls med alla Generalerne och Öfversterna Krigsråd, öfver den förestående Operationen; uti hvilket Krigsråd enhälligen beslöts det, som förut resolverat var, nemligen att man skulle fienden (Kosta hvad det ville) med alla krafter angripa; och som jag ej annat inbilla kunde än att fienden numera hade notice om Arméens annalkande, och varda emot mig tagande fermere messures än tillförne, samt otvifelaktigt torde sökia at disputera defiléen vid Allerum och Pilshult; commenderades Öfverste-Lieutenanten Bennet med 1000 hästar till avantguarde med Ordres fienden tappert at angripa och amusera intill dess Arméen ankomme, som marcherade i fem Columner; Cavalleriet upbröt ifrån begge flyglarne och formerades på höger och venster. De begge yttersta Columnerna på höger 18 Esqvadroner af den första linien, och så tålf af den andra, på vänstra. Likaså 18 af den första och tålf af den andra linien. Infanteriet som formerade två Columner upbröt mitt uti, så mycket bättre och snarare att kunna göra front, när de komma utur defiléer, bestående den Columnen på högra handen af 6 Battailoner till första Liniens formerande och 5 till den andra, och likaså den andra Columnen på vänstra. Artollerriet marscherade mitt uti. Den högra Columnen Cavallerie commenderades af General-Liuetenant Meyrfelt, General-Major Aschenberg och General-Major Duker; den vänstra commenderades af General-Leiutenant Buhrenschiöld, General-Major Gyllenstjerna och Öfverste Grefve Levenhaupt, som gjorde General-Majors tjenst; Infanteriet på högra commenderades af General-Major Sparfelt och Taube, den på vänstra utaf General-Major Palmqvist, Öfversterna Hamilton och von der Noth, som begge förrättade General-Majors tjenst; Artolleriet fördes under commende af Major Cronstedt, Capitainerne Vicken och Flygare, så uti Columnen indelte, at hvart och ett Regemente, vid uppmarscherandet, sina stycken hade vid handen. Huru Regementerne följde det ena på det andra utvisar cartan af Battaillen. Alla Generaler och Öfverstar hade Ordre hvar och en att giöra sitt bästa, dock altid observerandes, at den ena soutinerade den andre och trängde till centrumet samt att Generalerne borde sig antaga så reserven som träffen at allt gick och rengerade sig i god ordning, när dertill Kom at fienden skulle angripas, emedlertid skulle Generalerne hvar för sin Column sökia, at rödia vägen och leta sig bäst de kunde igenom morasten och defiléen, således at den ena Co-

lumnen den andra altid se och soutinera kunde; och som fiendens läger var mycket fördelaktigt posterat på en hög backe om atskillige svåre moraster, som betäckte såväl däss front, som flanquerne, resolverade jag at attaquera dess vänstra flygel och derstädes sökia at falla honom i flanquen, helst som terrainen (ehuru svår han allestädes var at poussera) på den sidan efter inkomne berättelser judicerades vara mäst accessible.

Fördenskull anställtes marchen ifrån Fleninge till Allerum, igenom en så trång med Skog och åtskillige defiléer couperad väg, så at fienden sielf måste tillstå, sig icke hafva kunnat förmoda, at vår Armée derigenom skolat ankomma.

Ifrån Allerum togs marchen till Pilshult, hvarest så snart vi vore komne utur skogen; man fick see fiendens läger och Armée (som dagen förut igenom tre ifrån Seeland öfverkomna Regementer blifvit förstärkte) rengerad uti Battaille framföre lägret vid pass $\frac{1}{4}$ mil ifrån Pilshult, hafvandes Hellsingborg bakom sig, däss högra flygel öfver den vägen, som löper ifrån Hellsingborg till Kropp och inemot det så kallade Brohuset men den vänstra öfver den vägen som löper ifrån Hellsingborg till Pilshult och det framför det så kallade Jöran Jöransons hus. Och ehuru väl fienden på sädant sätt hade ställt sig fast annorlunda, än man i anledning af de inkomne rapporter hade förmodat och däss högra flygel långt på vår vänstra hand befunnits vara extenderat och framryckter inemot morastet, så fant jag mig dock deruti och frögdade mig at fienden icke hade ockuperat defiléen vid Pilshult, varandes en tjock dimba om dagen, vädret fienden i ansiktet, så at han ej väl kunde deterrera de Svenskas ankomst, för än jag i största hastighet Arméen en Bataille af 2 Linier upställte och lätt läska alt geväret, som om natten hade blifvit vått, hvaruppå jag troupperne hvar för sig med ett tjenligt tahl till manlighet upmuntrade, låtandes Arméen avancera och i det samma draga sig till vänster, så at vår vänstra flygel mätte komma at extendera sig iemt med fiendens högra, och resten af Arméen likaledes komma at attaquera fienden en front. (Detta skedde intet utan mycken möda och svårighet, efter vi hade at passera morasterne, som låg oss i vägen och fiendens front merendels betäckte.) Dock som Gud gaf tillycka, at desse moraster vore tillfrusne, så at de någorlunda dock icke alldeles buru, så kommo och Troupperne, som måste sökia sig igenom det bästa de kunde, dock likväl ändteligen fram, men måste emedlertid tåhla, at fienden med däss canoner spelte ibland dem, hvaremot och så våra styc-

ken, så fort de igenom den tufvetta och morastige terrainen avancera kunde tappert svarade till däss ändteligen sjelfva träffningen inemot ett, med Guds och Jesu hjelp började igienom Cavalleriet ifrån vår vänstra flygel, då och dimban upphörde, och vart et härligt väder, under hvilkens faveur H. General-Lieutenanten Buhrenschiöld i det samma så nära in på fienden avancerad, att han intet fant rådeligt attaquen at upskiuta, oacktadt han ändock intet hade mer än 9 Esqvadroner som var hälften af däss flygel uti Linien upställte, och de öfrige genom morastet ännu intet framkomme vore, hälst emedan fienden hade honom eljest anfallit, den han gärna ville förekomma, fördenskull H. General-Lieutenanten sjelf à la tête med stor tapperhet fienden angrep och strax det Danska Cavallier-Guarde med flere af fiendens förekommande troupper och esqvadroner repouserade, men som tillförne berättadt är, att en dehl af vårt Cavallerie icke ännu var framkommit utur morastet och fienden fördenskull med viguer, som värket ärfordrade icke kunde förföljas, ty satte han sig straxt igen och attaquerade de våra å nyo, hvilka emedan H. General-Lieutenanten Buhrenschöild i det samma blef tillfånga tagen och de af fiendens tahl öfvermannade vore, begynte något at vika till rygga, som dock straxt igenom Herr General-Majoren Gyllenstjerna högst berömmligen raillerades och med fienden å nyo mellerade blefvo, till däss Grefve Leuvenhaupt som vid den flygelen General-Majors tjenst förrättade*) kom och Högra flygelen af Infanteriet commenderad (es?) af General-Major Sparfeltt och General-Major Taube till träffandet som med lika bravour och tapperhet fienden anföllo och på flykten drefvo. Den högra flygelen Cavallerie commenderad af Herr General-Lieutenanten Meyerfelt och Herr General-Major Grefve Aschenberg, attaquerande i detsamma ochså fiendens vänstra med oförliknelig bravour och tapperhet hvarmedelst icke allenast fiendens Eqvadroner blefvo öfver ända kastade och på flykten till Hellsingborg förjagade utan och blef Herr General-Major Sparfelts Regemente, som stod ytterst på högra af Infanteriet och träffade med det Danska Grenadier-Gaardet, igenom förbemälte H. H. Generalers försiktige och brave conduite märkeligen secunderat, hvartill Öfverste Schommer med däss Saxar, som sig

---

*) Levenhaupt anförde venstra flygelns reserv. Stenbock förde sjelf en del af högra flygelns reserv till den vänstras förstärkning. En otydlighet eller ett ord synes här vara uteglömdt! P. M.

under denna Battaillen helt manligen betedde, kom at gifva förberörde Granadier-guarde en stark salva i den högra flanquen hvarmedelst de således, å begge sidor trängde, obligerades at vända ryggen och rymma fältet, retirerandes sig inom föromtalte deras retranchemente. Major Cronstedt, som commenderade Artolleriet gjorde och under denna Actionen fienden stor afbräck med däss stycken, acquitterandes sig icke mindre än Capitainerne Vicken och Flygare af deras plikt med berömlig flit och manlighet. Det är och märkvärdigt at de Svenska stycken fyrade på fienden på 15 Stegs distance, och som en del der stadnade uti morastet och de Danska Battalionerne i det samme tigde om lifvet, gafs dem qvartér om de allenast kunde upsläpa Styckerne ur kärret, hvartill de ej funnes sene.

Fortifications-Officerarne hafva iemwäl som brafve karlar bevisat denne battailen; men som för dem under varande action ingen särdeles function var at förvalta, höllo de sig under slaget, dels hos mig och dels hos General-Major Palmqvist att såsom Adjutanter bringa Ordres dit som behof gjordes; in Summa, alle Officerare och gemene ifrån den högsta till den lägsta, hafva vid detta tillfället gifvit ett fullkommeligt prof af deras underdanigste plikt, zele och goda villja, till Kongl. May:ste tienst och K:r fäderneslandets försvar, i det de hvar för sig enhälligt och med oförskräckt mod, hafva giordt till fiendens förstörande, allt hvad man af tappre och redelige Krigsmän fodra kan. Hvarmedelst Gud den allsmäktige hafver nådigst behagat innom två timmars tid, bekröna Eders Kongl. Maj:ste rättmätige vappen med en stor och för hela Riket onskelig Seger, och således efter förtjenst med blygd nesa för den opassionerade värden, afvisa den orättmätiga fienden utom Skåne Land med merendels total förlust och ruin af däss i Landet inbragte ställta Armée, Guds heliga och stora namn vare derföre evinnerligen låfvat och prisat, han förläne och till detta Krigets lyckeliga utförande däss ytterligare nåd och rika välsignelse!

Uti förfogandet af den flyktige fienden, är alt hvad man har kunnat ärtappa, dels nedgiort dels till fångataget. Men sedan han med däss öfverblefna Infanterie wunnit sitt väl förpallisaderade retrenchemente och sig derbakom till vidare motstånd recolligerat och upställt hade, höll jag vara betänkeligt, fienden uti däss fördehlaktiga post att attaquera, hälst som vårt Infanterie icke allenast igenom 1¼ mihls mycket besvärlige marche, däss förinnan at slaget begyntes, utan och sedan genom ett vigeureust fäcktande och fiendens för-

följande, befants vara mycket trött och utmattadt, varandes iemväl de mäste Officerarne uti battaillen slagen eller blesserade: och en slik attaque som med en god förutgiorder disposition borde entrepreneras, så mycket mindre i sådan hast stod at utföras som det led emot aftonen, folket och igenom fäcktandet var kommit uti någon confusion samt hade förstrött sig på fältet. Dässutom fodrades till 3000 fångars bevakande ett ansenligt manskap. Ianledning af dässa och flere kraftiga skiähl fant jag bäst till förekommande af ytterligare blods utgiutande bland Eders Maj:ste så nyss uprättade ädla manskap, dem för denne gången till en hazarde och oviss utgång vidare icke at exponera en så stor och härlig af Gud den högste allaredan förlänt seger; befallte fördenskull troupperna at stadna, hvarpå de sedan uti möjligaste god ordres marcherade tillbakas inpå wahlplatsen, upställandes sig dersammastädes tätt utmed fiendens för detta hafde läger, uppå hvillket alla däss tälter uti Ordres stodo üpslagne, som tillika med bagage och allt hvad der fants blef Segerwinnaren till byte, lika så fiendens Artollerie bestående af 29 Metall stycken och 3 haubizer, jemte några par Pukor, estandarer och Fahnor.

På platsen äro af fienden inemot fyra tusende man slagne, hvaribland 3 Öfverstar och många andre Officerare voro, Tretusende tillfångatagne och deriblandt några och 90 Öfver-Officerare af allehanda Caracterer ifrån Öfverste-Lieutenanter till Cornetter och Fendrichar.

Föröfrigt har man af de Danskas egen berättelse, det öfver 3000 af deras undsluppne skulle vara blesserade. Å vår sida äro blefne på platsen Öfversten Baron von der Noth, och Öfverste Tunderfeldt, Majoren Fletwood och en dehl, andra Officerare af ringare Caractér, jemte 810 gemene, men blesserade Öfverste Brun som några dagar derefter dö månde, Öfverste Hastsko, Öfverste Lieutenant Coyet, Öfverste-Lieutenant Billsten, Majorerna Silfversparre, Gyllenstjerna och Odelström, med många andra flere officerare, som på en apart Lista specificerade finnes och harhos fölljer, iemte vid pass 2100 man gemene. Fienden hade efter detta undfångna nederlaget fått en sådan skräck at han straxt om natten derefter, så väl som under de näst påföljande nätter uppå sina båtar och lätta fartyg, lät transportera till Helsingör först de siuke och blesserade, med hvad de af deras bagage utur slaget kunnat salveras. och utur wagnarne uppå båthar flyta kunde. Denne de Danskes praecipitante retraite påskyndades ey mindre genom den redan injagade skräcken, än der-

under de alt man lät dem genom sine medbrakte bomber så förberösliga at eij allenast en dehl af staden råkade i brand au blef och deras magazin af bomber och granater så antänt, at det öfver en par timmar varade i fult brak, så att den flyktande fienden nu på altvis och sätt sökte sig att salvera, intet afväntandes båtarne vid stranden utan språng dem emot i vattnet under armarne, ia den åtrå hvar och en hade at se sig in salvo, kan i det öfriga Fariemannerne af hvilka fienden sig äfven betiente nogsamt bevittna, efter som de hopetals till båts i oväder och motvind och så uhr den ena lifsfaran i den andra, bäst som bäst kunde, sig skyndade hvarigenom och åtskilliga båthar skola fullastade omkomit. Nu ehuruväl sedan jag fått recolligera vårt folk och afsändt de danske fångarne till Halland fullt och fast hade i sinnet fienden bakom däss fördehl at angripa, så kunde dock sådant icke skie, utan at alt formycket exponera Eders Kongl. Maj:sts nyss upsatte Armée, i dy retranchementet var icke annorlunda at ankomma, ån genom en svår defilée, som förde till Tornet och mitt emällan 2:ne skantsar, varandes stranden med skiepp och Brigantiner på begge sidor om staden genom deras stycken så försvarad, att icke en man där utan en fullkomlig tranches förande sig visa kunde; Altså Continuerade jag med bombers och glödande kuhlor inkastande på dässa flycktingar välseendes att deras qvarstad eij kunde blifva lång, och utom det, at för en flycktande fiende bör bygga gyllende bryggor fant man efter en så härlig erhållen seger hela denna förströdda debri föga vara värd at däremot låta upoffra en Svensk blod dråppa. Den 6:te Marii emot aftonen begynte fienden at embarquera däss ännu öfverblefne friska manskap med sådan precipitence att strax efter midnatt ingen Dansk var at finna på den Svänska sidan i Skåne mer än de som under Svensk förvahr funnes. Således var nu de danskas (igenom Guds tillskyndelse) hädanfart hvilken dem så mycket mer bör tillsinnesgå, som deras blods girughet hos de Svänska barn att föröfva genom den alldrahögstes bistånd, i så måtto blef fienden sjelf först till en rätträdig näpst och sedan dem dästo nesligare, som de, seendes sig slätt intet annat uträtta kunna, än at de med sina egna värjor deras Hästar öfver 6000 till tahlet masacrerade och nedergiorde upfyllte därmed staden, så i husen som Camrar, Kiök, Källare och brunnar, samt torg och gator, och sådant Borgerskapet till tachsägelse, för den dem påbördade mened lämnades de staden genom dässe mångfalldige Hästars dödande såsom en skinnare grufva, så at fast man väl förärlefvat

och hört att slika Hästar och annat fää är vordet aflüfvat och senorna på benen afhuggna, men sedan utkiörda, har dock alldrig (som här skiedt) försport at någon sådant myckenhet uti trängselen folcket till fördärf massacrerade vorden, lärandes derföre så mycket mer verden finna detta upoffrande vederstyggeligt, som det ock okristeliget var, att fienden dessförutan iemväl på gatorne under alt och hästeblod utkastade den ädla Spannemålen, som de merendels häri landet ifrån oskylldiga änckor och barn till några 1000:de tunnor beröfvat hvarigenom eij allenast Guds Låhn profanerat vordet utan och hvar Kristen derföre skiäligen fasta bör, i dy at ett slikt Spectacel alldrig tillförene är hört, men vähl att Magaziner (där en fiende derigenom någon afsaknad kände) äre förbrände vordne. Härhos föllier begges Ordre de bataille, samt Planer, Situationen af Wahlplatsen med namn af alla Commenderade Officerare men som antahlet af Esqvadroner och Batallioner å vår sida synas drygare än de danskas, har iag trodt min underdånigste plickt vara Eders Kongl. Maj:st deraf at utgifva en pertinent detaill, hafvandes sielf funnit och räknat alle våre Esqvadroner, som vore till tahlet 60, af hvilcka de mäste eij vore 80 à 90 man starke, men föres här ut till 100, som giör . . . 6000.
22 Batailloner ingendera öfver 250 man giör . . 7850.

Summa 13850.

De danske som bestodo af 32 Esqvadroner bestego sig till . . . . 3900.
Infanteriet 22 Battailloner à 450 effective . . . 9900.

Summa 13300.

Ett sådant Valete hafva nu de danske uhr Skåne tagit, där de dock som hela Landet vet att betyga, ofta hafva dässe förmätne ord uthäfvit at vore dät med en kiädia under himmelen hängt så ville de det dock nedertaga och sig bemäktiga icke ärhindandre sig, at segerens lycka och olycka kommer ifrån Herrans hand. Fördenskull som den alldrahögste Guden, hvilken efter sitt goda behag det ena konungariket uphöger och det andra förnedrar härigenom denna Seger nogsamt vist hurukiärt han ännu har Eders Kongl. Maj:sts Rike och folk; altså bör oss allesamman hembära hans gudommeliga Maj:st en Hjertans tro-innerlig tacksäijellse för dänna däss stora nåd samt mäcktiga värn och försvar; Densamma Guden beskydde än vidare Ed. Kgl. Maij:sts Land och Rike under däss näderika wingar, färstöre Eders Kgl. Maij:sts orättmätiga fiender. Och som jag haft den Lyckan, all-

dranådigsta Konung som en trogen och Zell Eders Kgl. Maij:sts undersåt, at föra hufvudvärket. vid den härofvan omtalte Campagne och Battaille; så skattar jag och för min högsta lycksalighet at det så Lyckel. aflupet, önkandes af hiertat at min ringa Conduite härvid måtte Eders Kgl. Maij:st vara till ett nådigst nöje, samt recommenderandes mig uti Eders Kgl. Maij:sts höga nåd, förblifver uti diupaste underdånighet

Stockholm den 15:de Junii 1710.

Eders Kongl. Maij:sts
Magnus Stenbock.

Ordres Utgifne af Hans Excellence General Stenbock för Slaget wid Helsingborg 1710.

1:o Artilleriet marscherar i wägen med sine medCommenderade.
2:o På högra handen von der Noth, Upland, Ostgiötarne och Wässmanlands.
3:o På wänstra handen om Artilleriet Gen-Major Sparfeldt, Södermanlands Calmare Läns och Öfverste Schommess.
4:o På högra handen om Infanteriet marschera Öfverste Hierta, Leijonhufvud, Lifregemente, 4 Compagnier af Öfverste-Lieutenant Benett Jönköpings Läns Infanterie och 3 Compagnier af General-Major Gyllenstiernas. Dässe samme såsom Gyllenstiernas Benets och Jönköpings Läns formera den andra Linien på högra flygeln.
5:o På wänstra handen om Infanteriet marscherar General-Major gref Ashenberg, Ostgiöta Cavallerie, Smålands och 4 Compagnier af Benets, Cronobergs Läns och 3 Compagnier af Gyllenstiernas formera den andra Linien på wänstra flygeln. Och skulle begge Linierne giöras en, så rycker högra flygeln af reserven emellan von der Noth och Uplands Regemente, den wänstra emellan Sparfelts och Sörmanlands.

Generalerne fördelas således: Gen.-Leutenant Buhrenshiöld på högra General-Major Mejerfeldt på wänstra, General-Major Gyllenstierna på högra, General-Major Sparfeldt på wänstra, Palmqvist på högra, Taube på wänstre och von der Noth giör Gen.-Majors tjenst på högra.

I fall reserven formerar den andra Linien så tager sig densamma General-Majoren af Infanteriet så på högra som wänstra handen.

Der nu Gud låter Kongl. Maij:sts Trouppar råka med fienden tillsammans, så är jag så mycket mer viss om Guds milderika biständ, som wår sak är rättfärdig och alldenstund, hela Sveriges wällfärd alldeles beror uppå Kongl. Maij:sts

wapens lyckeliga utgång, så giör iag mig så mycket mer om hvars och ens tappre förhållande, som iag är förwissad att Gud för oss strida lärer, förmanandes alla Officerare och gemene.

1:o At taga sit fasta förtroende på Gud allena.
2:o wara tyste.
3:o intet öfverila sig.
4:o Cavalleriet bruka intet annat än wärjan, hugga intet, men stickes åt halsen och ögonen.
5:o Infanteriet på 30 steg när, går fienden under ögonen med Mousquetter på axlar och högburna Piquar, bruka sedan sit gewär genom halfva rotarne som anwist är med Bajonetten i sidan på fienden.
6:o Ingen wände Ryggen till så länge andan och Blodet röres.
7:o Ingen understå sig under warande Action at afkläda eller plundra någon död och blesserad, så framt icke hela Bataillon eller Ragementer gifva sig, bör ingen uppehålla sig med fångars tagande utan falla hvad falla kan.

In summa, hvar och en Commendant af Regementerne, giore som rättskaffens Svänske, Fienden all den afbräck som de förmå, och sökia att Soutinera den ena den andre det bästa de gitta i fall tillfället det krafde, och om Generalerna eij så iust hos dem wistandes voro, tillseendes dock, at ingen sig utur Linien förlängt acharcherar. Datum, Ericksholm d. 20 Februarii 1710.

*Magnus Stenbock**).

"Vid 1710 har Förf. afbrutit sina Annaler. Efter den dyrköpta segren då synes staden lemnat ringa ämne för en häfdatecknare. Der lefde då borgare, som utstått 9 à 10 plundringar (Rådhusprotok.). Efter en sådan epoch reser sig ej en stad så lätt till någon märkvärdighet, synnerligen under ett sådant regeringssätt, som Frihetstidens, då landet saknade Kung med makt i sin hufvudstad och fick förtryckare, som ingen kunde hejda, i hvarje annan stad och by. Något må dock tilläggas:

1719 den 17 Dec. höll Skånska adeln ett slags Herredag i Helsingborg. Beslutet in orig. med 12 sigiller förvaras i Bibl. msc. i Lund H. c) fol. 165. Der valdes 3 att å

---

*) Dessa handlingar äro meddelade af häfdaforskningens upplyste och verksamme Vän Herr Ryttmäst. och Ridd. P. Möller på Skottarp, som förvarar originalerne och ansvarar för afskrifternas riktighet.

de väljandes och de öfrige hemmavarandes vägnar tidigt begifva sig till riksdagen, som började den 14 Jan. 1720 och en — Lagman Rosensparre — valdes att här hemma föra Directionen och gifva de tre ombuden instructioner. Hans fullmakt, som tillika är instruction, är undertecknad af W. Bennet på egna, Grefvinnan S. L. Ascheberges och Tottens vägnar, af C. Ankarstjerna på Marg. Sparres vägnar, af Öfverste Stobée m. fl. Den som ej sjelf for till riksdagen eller icke sände laga fullmäktige skulle till föreningens kassa plikta 20 dal. smt. Men den som reste, skulle uppbära sin reskostnad ur föreningens kassa, till hvilken hela Skånska adeln skulle betala 4 öre smt af hvar tunna hartkorn å godsen i Skåne. Dessa penningar skulle Ordningsmannen och Direktören Rosensparre indrifva. "Som många hvarken förstodo eller dristade maintenera sin rätt vid en riksdag" borde de hos Direktören angifva sina petita och han derom underrätta de valde ombuden; äfven inbördes stridigheter skulle de hos honom angifva och han söka i godo bilägga. All Direktörens kostnad skulle honom ersättas.

Vi finna häraf, att man redan då kände behofvet af att *välja* inom adelsklassen. Man må erkänna att öfvertygelserna *mogna långsamt*.

1766 d. 10 Oct. hölls så märkvärdig i Helsingborg, att man ansåg en sten böra till dagens minne uppresas. I Kärnan står en dylik — ovisst hvar den förut suttit — som intygar, att nämnde dag mötte Cronprints Gustav här sin brud Printsess. Sophia Magdalena.

1788 nämnes, om ej Helsingborg, dock Råå fiskeläge i historien. Toll låg i Helsingborg med A. F. Skjöldebrand såsom Adjutant, då Ryska flottan låg i Sundet. Den "stora Kejsarinnan" fruktade blott *en* fiende, som hon ansåg värdig utmaning på vår Svenska kust. Det var det arma fiskeläget på Råå ljung hvilket uppbrändes. S. å. uppbyggdes Vakthuset gent emot Rådhuset vid nedgången från torget till hamnen. Å byggnaden läses: *K. Gustaf III har låtit uppbygga detta Vakthus, då Tage Thott var Landshöfding uti Malmöhus län och Mauritz von Dyke Befälhafvare i Helsingborg år 1788.*

Omkring 1793 (det gamla kunde bortsäljas 1797) uppbyggdes nya Rådhuset, ett tvåvåningshus, i hvars nedre våning äfven 5 arrestrum äro inredde. Förut hade det hemska underjordiska mörka fängelset i Kärnan begagnats, ehuru det är en verklig "ormgrop." Å rådhussalen ser man ett porträtt af Grefve Måns Stenbock, gifvet af Grefve M. Sten-

bock på Thorsjö. Rådhusarchivet börjar med 1660, är visst till 1710 mycket defect, men är en ej ovigtig källa för de häfdaforskare, som sjelfva anse sig böra se händelsernas väf på innansidan, ehuru de förstå att ej framhålla denna sida i sina konstverk.

1807 vistades någon tid K. Gustaf IV Adolph i denna stad, der han studerade Jungs förklaring öfver Uppenbarelseboken och gjorde sina sifferuträkningar för att förvissa sig om att *Napåleon Bånnapaartest* var vilddjuret 666; dervid biträdd af sin lärde Protokollssecreterare B. samt uppvaktad af den svärmiske Halldin, som då bodde i Helsingborg, med sådana "vinkningar" ur andeverlden, hvarmed denne besynnerlige man haft frihet att uppvakta K. Gustaf III. (De la Gard. Arch. XIX: 97. 78). De Danska fanor, M. Stenbock uppsatt såsom tropheer i h. v. kyrka, blefvo nu förda på K. Maj:ts befallning till Stockholm för att ej kunna af Bernadotte återtagas, då han låg i Danmark *för att sysselsätta spanska krigare, hvilka Napoleon behöft aflägsna;* talande om att göra landstigning i Skåne, hvilket dock ej skedde oaktadt Sundet lade sig.

1810 d. 28 Maj åt Kronprinsen Carl August frukost i n. v. Tullkammarens hus vid Kyrktorget, hörde D:r Follin predika om Bönen och skildes vid bryggan från sin broder, då C. A. föll i högljudd gråt, anande att aldrig mera återse den älskade. På e. m. dog han af blodslag på Qvidinge hed. A. C. v. Platen skref s. d. från Helsingborg, sedan han berättat H. K. H:s död: "när regementet utryckte från Bonarp, uppsteg en så häftig orkan, att man trodde att alla hus skulle omfalla och folket knappt kunde hålla sig på hästarne. När Prinsen kom blef himmelen öfverhöljd med svarta moln, ett starkt hagel föll och under detta satte han sig till häst, hvilket allt continuerade till dess olyckan var förbi eller skedde. Sedan blef vackert väder."

1810 d. 20 Oct. blef åter en historisk dag för Helsingborg. Å ena sidan af en minnesvård vid hamnen läses: *Kronprinsen Carl Johan enhälligt vald af Svenska folket landsteg här d. XX Octob. MDCCCX.* Han hade s. d. i Helsingör till Sveriges Erkebiskop öfverlemnat sin Evang. Lutherska confession. H. K. H. bodde då i huset № 46, 47 vid stora gatan gent emot Platenska vattenkonsten. Om aftonen var Arfprins Oscar hos H. Ex. Grefve Er. Ruuth (huset № 1) och vann bland jemnåriga barn hjertan, som ännu klappa varmt vid minnet häraf.

1811 utbröt bondupproret vid Ringstorps backe utanför Helsingborg; men blef snart utan manspillan skingradt, dervid D:r Follins måg d. v. Ryttmästaren n. v. Öfversten, Ståthållaren och Riddaren C. E. v. Geijer var anförare, lycklig att ej behöfva utgjuta blod ur medborgare, blott ingjuta förstånd i en förvillad ungdom.

1822 i Dec. när Kronprins *Oscar* återkom från södern, der han vunnit Furstinn. Josephinas hjerta, möttes han af en mängd Svenska deputationer i Helsingborg, som fyllde staden med jubel. Tegnér medförde sitt oförgätliga poem: "Välkommen Prins! Till trofast sköte" etc.

1832 fulländades hamnbyggnaden vid Helsingborg. Å ena sidan af det monument, som förvarar minnet af Carl Johans landstigning **1810**, läses: *Under K. Carl XIV Johans regering byggdes hamnen och fullbordades MDCCCXXXII.* Ytterst vid hamnbyggnaden skref K. Carl Johan, då han första gången besåg den färdigbyggda hamnen, sitt namn med rödkrita, hvilket sedan uthöggs och förgylldes.

1846 om sommaren bodde den Svenska Kungafamiljen en längre tid i Helsingborg, K. Oscar, Prins Gustaf och Prins August hos Hr Cons. och Ridd. C. H. Rooth, Drottn. Josephine och Prinsess. Eugenia hos Hr Cons. och Ridd. J. Hallberg, Enkedrottningen Desirée hos Hr Brukspatron J. A. Drejlich samt Kronprins Carl hos Handl. C. E. Flyborg, här en dag besökte af Danska kungahuset och flera furstliga personer. I ett rum i Hr Rooths hus, der äfven Danska Kungen tog in (Hr R. var då Dansk Consul), är en minnessskrift insatt, som förtjenar att tilläggas till de många förut anförda offentliga inskrifterna i denna stad:

"Då Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge *Oscar I* detta års sommar under en månads tid bebodde sammanhängande öfre våningarne i husen № 55 och 56 härstädes, tillhörige undertecknad, hade Högstdensamme d. 20 Juli om aftonen till sig inbjudit och voro således här församlade: H. Maj:t Kon. af Danmark *Christian VIII*, Hennes Maj:t Drottn. af Danmark *Carolina Amalia*, H. K. H. Kronprinsen af Danmark *Fredrik Carl Christian*, H. K. H. Prins *Fredrik Ferdinand* af Danmark, H. K. H. Prinsess. *Carolina* af Danmark, H. K. H. Prinsessan af Danmark *Juliana Sophia*, Enka efter Prins Fredrik af Hessen-Philipsthal-Barchfeld, H. Durchl. Landgrefven *Wilhelm* af Hessen-Cassel, Dess Gemål H. K. H. Prinsessan af Danmark *Lovisa Charlotta*, H. D. Prins *Christian* af Holstein-Glücksburg, Dess Gemål H. D. Prinsessan af Hessen-Cassel *Lovisa Wilhelmina Fre-*

drika, H. D. Prins *Fredrik Wilhelm Georg Adolph* af Hessen-Cassel, H. D. Prinsessan af Hessen-Cassel *Augusta Fredrika Maria Carolina Julia*, H. Maj:t Drottn. af Sverige och Norge *Josephina Maximiliana Eugenia*, H. M:t Enkedrottn. af Sverige och Norge *Eugenia Bernhardina Desideria*, H. K. H. Sveriges och Norges Arffurste Hert. af Upland *Frans Gustaf Oscar*, H. K. H. Sv. och N. Arff. Hert. af Dalarne *Nicolaus August*, H. K. H. Sv. och N. Prinsessa *Charlotta Eugenia Augusta Amalia Albertina*. Vid samma tid uppehöll sig äfven här i staden H. K. H. Sv. och N. Kronprins, Hert. af Skåne, *Carl Ludvig Eugene*, men han var af sjukdom hindrad att vid ofvanberörde tillfälle vara tillstädes. Helsingborg i Augusti 1846.

Carl Henric Rooth."

Få städer i Norden ha besökts af så många Konungar, som Helsingborg. Före Erik Emuns tid voro väl få Danska och än längre tillbaka i tiden få Skånska Kungar som ej satt sin fot på Skånska stranden gent emot Helsingörs redd. Efter 1100 äro få regenter i Danmark, som ej kunna bevisas ha varit i Helsingborg, der man under tiden sett många och sedan 1658 alla Svenska Konungar. Minnet har ock förvarat huru män, som redan eller sedermera regerat öfver Skottar, Fransmän m. fl., här varit gästvänner. Men före 1846 torde ej 19 Kongl. och Furstliga personer på en gång gästat i denna stad med det sannolikt äldsta konungaslottet i Sverige.

1848 om sommaren då tvänne östgötha regementer en längre tid funnos här förlagda, hedrade K. Oscar, åtföljd af Kronprins Carl och Prins Oscar, denna stad med sin närvaro. Någon tid förut hade ett sällskap af mer än 100 danskar, beledsagade af Politie Borgmästaren Ulrich i Helsingör, besökt Helsingborg och här aflaggt danskars tacksägelse för svenskars sympathi för brödrafolket, under det verlden såg en förklaring på Esopi gamla fabel om vargen och lammet vid källådren. Hundratals drakar kommo vid den tiden mer än en gång hit och allt sedan dessa syskonstammar nedsatte sig på hvarsin sida om sundet eller skiljdes åt genom östersjöns och nordsjöns möte vid denna kust, torde förbindelsen emellan folken ej varit innerligare. Hade detta närmande börjat med Tegnérs och Oehlenschlägers möte på Lunds parnass, så var skäl att sången ofta flätade in en af sina blomster i vänskapskransen*).

---

*) 1845 sändes från Helsingör ett på Helsingborgs rådhus förvaradt poem, som må anföras:

Denna tid har sått. Många, som straxt väntade skörd, ha visst harmats öfver felslagna förhoppningar; men en gång torde rikare frukter inbergas af den närvarande generationen uppoffringar i detta, än i många andra hänseenden. Hv som arbetas för hela folk är allt för stort, att kunna m efter dagar och år. Dylika skördar mogna *under*, men så *för* sekler. Hade våra fäder i Sverige och Danma betat för ett sådant närmande, som varit mål för så samtidas sträfvande, så torde Sverige aldrig förlorat sin liga öfversjölandskaper och Danmark skulle säkerligen kunnat trotsas af en tysk befolkning, som inträngt in par af dess provinser. Afunden har gjort begges vår Skandinaviens enhet är dock sannerligen lättare att komma än Tysklands. Men utan tålamod, fördragsaml billighet hinnes ej målet. Europa kan hindra oss fr göra hvarandra allt godt vi önskat, men aldrig sk kunna tvinga oss att göra hvarandra ondt. O! om de möjlighet alltid varit till! Då behöfde ingendera i denna rådfråga någon annan makt än sitt eget hjerta.

Om freden hädanefter får oafbrutet herrska på sidor om sundet, så torde framtiden erkänna, att *Helsi också har ett namn i våra fredsannaler.*

---

*S*aa lange Öresundets stolte Bölge
*K*ruser sig om gamle Kronborgs fod,
*A*ldrig Broder mer sin Broder skal förfölge,
*N*id, Avind aldrig mer udgyde Blod;
*D*ansken elsker Dig Du gjæve Broder!
*I*ngen magt skal sönderrive dette Baand.
*N*ordens Son har kun en fælleds Moder
*A*ldrig kues Kierlighedens Aand.
*V*or fordomsstrid nu Venskab soner
I Glemsels Nat vi ville dysse den
*E*t Sprog fra samme Læbe toner
*N*yd Lykke, Heder, Held Du svenske Ven!

